

PERBESZÉDEK GYŰJTEMÉNYE

VALOGATOTT VAD-
ES VEDŐBESZÉDEK

II. KÖTET

SZERKESZTIK:

D^R. HUBERTH GUSZTAV
BUDAPESTI ÜGYVÉD

D^R. MÜLLER VIKTOR
A MAGYAR ORSZÁGOS TUDÓSÍTÓ
TÖRVÉNYSZEKI SZERKESZTŐJE

1 9 2 9

TISZA TESTVÉREK KIADÓVALLALATA BUDAPEST, II. FŐ-UTCA 12

PERBESZÉDEK GYŰJTEMÉNYE

VÁLOGATOTT VÁD-
ÉS VÉDŐBESZÉDEK

SZERKESZTIK:
DR. HUBERTH GUSZTÁV
BUDAPESTI ÜGYVÉD

DR. MÜLLER VIKTOR
A MAGYAR ORSZÁGOS TUDÓSÍTÓ
TÖRVÉNYSZÉKI SZERKESZTŐJE

ELŐSZÓ.

Nyugtalan, problémáktól vemhes időkben bocsátjuk útra a „Perbeszédék gyűjteményét”. Ez a nem igen nagy igényű, de talán mégis történeti dokumentum azt a lelkiismereti kötelességet kényszerítette reánk, hogy az igazságszolgáltatás szónoki tényeit az élet, az események, az élő történelem légkörében és ne apró elvont, vagy közömbösített ügyek kapcsán tárjuk az olvasó elé. A perbeszédék, mint a büntető-jog erkölcsi, jogi, politikai és társadalmi megnyilvánulásai nem megkövesedett típusbűncselekményekben, hanem a történelmi jellegű bűnügyek kapcsán jelentkeznek jellemző erővel. Célunk nem az volt, hogy pikáns politikai olvasmányt tárjunk a nyilvánosság elé, de mert gyakorlati könyvet akartunk adni a mai jogásznemzedék kezébe, anyagunkat az utóbbi évek jogi eseményeiből, nagy pereiből kellett mérítenünk, hogy feltárjuk a jelen jogi dialektikáját. Igyekeztünk hű és elfogulatlan krónikásai lenni a bírósági tárgyalási termék nagy fináléinak, tehát a gyűjteményben több olyan védőbeszéd is szerepel, amelyeknek irányától, tendenciáitól áthidalhatatlanul távol állunk. Bizonyos, hogy a gyűjtemény nem teljes és bizonyos, hogy olyan nevek is kimaradtak, amelyeknek tulajdonosai igényt tarthattak volna a szereplésre, de amikor ezért elnézést kérünk, utalnunk kell arra is, hogy sok esetben nem rajtunk múltott, ha az anyagot nem tudtuk idejében kézhezkapni, vagy a már meglévőkkel azonos tárgya miatt a változatosság érdekében el kellett attól tekintenünk.

Az volt a célunk, hogy a jogászközönség elé olyan gyűjteményt tárjunk, amelyből elsajátíthatja a büntetőperekben nélkülözhetetlen jogi dialektikát, és a legkülönbözőbb fajtájú ügyekben tudja, lássa, hogy a vád és a védelem érveit, anyagát honnan lehet meríteni. Most, amikor a munkát összegyűjtve útjára indítjuk, azt hisszük, eleget tettünk a magunkra vállalt kötelességnek: — Kiválogattuk a nagy idők nagy pereinek vád- és védőbeszédeit. Igyekezni fogunk második kötetünket az első tanulságain okulva és a polgári jogszolgáltatást is felölelve, sajtó alá bocsátani és reméljük, hogy a „Perbeszédék gyűjteménye” rövidesen zárt és hézag-talan egész lesz.

Budapest, 1928. március havában.

BOMBA-PER.

A *kir. ügyészség* vádolta 1. *Márffy Józsefet* a) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett gyilkosság 8 és gyilkosság kísérletének 23 büntette miatt mint tettest, b) a budapesti kir. Törvényszék Koháry-utca 3. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt mint felbujtót, c) a Budapest VIII., Reviczky-utca 6. számú ház kapujában bomba elhelyezésével 1923. november 16-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettest, d) Rassay Károly dr. és Miklós Andor címére bomba küldésével, 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint felbujtót, e) 1923. novemberében az ortodox zsinagóga, f) 1923. októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettes, g) a nemzetgyűlés elnökéhez, a m. kir. állami rendőrség budapesti főkapitányához és a francia köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 büntette miatt, mint tettest;

2. *Marosi Károlyt* a) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett gyilkosság 8 és gyilkosság kísérletének 23 büntette miatt, b) Rassay Károly dr. és Miklós Andor címére bomba küldésével 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, c) 1923. novemberében az újpesti ortodox zsinagóga ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettest;

5. *Radó Józsefet* a) az Erzsébetvárosi Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett gyilkosság 8 és gyilkosság kísérletének 23 büntette miatt, mint tettest;

4. *Szász Józsefet* a) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett gyilkosság 8 és gyilkosság kísérletének 23 büntette miatt, mint bűnsegédet, b) *Rassay Károly dr. és Miklós Andor* címére bomba küldésével 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettest, c) a nemzetgyűlés elnökéhez, a m. kir. állami rendőrség budapesti főkapitányához és a francia köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 büntette miatt, mint bűnsegédet;

5. *Horoáth-Halas Józsefet* a) a budapesti kir. törvényszék V., Koháry-utca 3. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettest;

6. *Vargha Ferencet* a) a budapesti kir. törvényszék V., Koháry-utca 5. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint bűnsegédet, b) 1923. októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettest;

7. *Kis Ferencet* a) 1923. októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettest;

8. ifjú *Drenka Bélát* a) a nemzetgyűlés elnökéhez, a m. kir. állami rendőrség budapesti főkapitányához és a francia köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 büntette miatt, mint bűnsegédet.

*

**KELER BÉLA dr. kir. főügyész helyettesnek vádbeszéde,
a többrendbeli gyilkosság és más bűncselekmények miatt
vádolt Márffy József és társai bűnügyében:**

Méltóságos Elnök Úr! Nagytekintetű királyi ítélőtábla!

E nagyarányú, főbenjáró, politikai háttérrel bíró bűnper terjedelmes anyagának a legnagyobb alapossgal és nagy jogászai élel történt ismertetése, — az ítélőtábla előtt a legszélesebb mederben lefolytatott bizonyítási eljárás

befejezése után, mint a közvád képviselőjét, engem illet az első szó és rám hárul a feladat, hogy a királyi ítélőtábla előtt kifejtsem a vád álláspontját és bizonyítsam a vádlottak bűnösségét. Nem közönséges, személyes érdekből, vagy nyereségvágyból elkövetett bűncselekményekről van itt szó, hanem oly bűntények képezik a vád tárgyát, amelyek a társadalmi és felekezeti béke megromlására irányultak és melyeket politikai fanatizmusból és felekezeti gyűlöletből követtek el emberi életek ellen.

Nagyon is érthető tehát, hogy ezek a bűntények és főként az erzsébetvárosi demokrata körben elkövetett véres merénylet a társadalom széles rétegeiben a szerencsétlen áldozatok iránt érzett mélységes részvét mellett — a legnagyobb fokú izgalmat, felháborodást és elkeseredést váltotta ki, hogy a nagyközönség és a napi sajtó éber érdeklődéssel kísérte ezen bűnügy fejleményeit és most, amidőn a táblai tárgyalás ideje elérkezett, úgy az országban, sőt még az ország határain túl is, feszült figyelemmel várják a királyi ítélőtábla döntését.

A vád tárgyává tett cselekmények közül a legsúlyosabb beszámítás alá esik az erzsébetvárosi demokrata körben elkövetett pokolgépes, nyolc ártatlan ember halálát okozó merénylet.

Az ismertetett tényállás szerint az erzsébetvárosi demokrata kör 1925. évi április 3-án egy társasvacsorát rendezett, amelyre több neves, az ellenzéki párthoz tartozó politikus is hivatalos volt.

Este félkilenc óra tájban, amidőn a kör tagjainak és a meghívott vendégeknek egy része már a díszteremben tartózkodott, egyszerre egy rémes detonáció rázta meg a levegőt.

Gonoszlelkű emberek egy nappal előbb, a legnagyobb titokban, orgyilkosok módjára, egy úgynevezett pokolgépet helyeztek el a díszterem fűtőteste mögé, azzal az előre megfontolt szándékkal, hogy a meghívott politikusokat és a vacsorán résztvevőket meggyilkolják.

Ez a pokolgép órászerkezettel volt ellátva és úgy volt konstruálva, hogy annak a vacsora estéjén nyolc és félkilenc óra között kellett felrobbannia. A robbanás hatása

borzalmas volt. A díszterem vérfagyasztó látványt nyújtott. Halottak és sebesültek heverték a szétszakított padlón.

De nem akarom ezt a sötét képet visszaidézni, tetemre-hívásokkal nem tudjuk a sírba fektetett halottakat feltámasztani, a rokkanttá vált sértetteknek a testi épségét nem adhatjuk vissza. Az áldozatok kiontott vére és a megsértett jogrend azonban megtorlást követel és ezt a megtorlást most már a királyi ítélőtáblától várjuk.

Négy héttel ezen borzalmas eset után a törvényszéki épület Koháry-utcai kapujában találtak egy füstölgő bombát,— 1923. évi február hó 20-án Rassay Károly dr. nemzetgyűlési képviselő és Miklós Andor, az „Az Est” című napilap főszerkesztőjének a lakására küldtek egy ártatlannak látszó csomagban elrejtett, ekrazittal telt kézigránátot, — 1923. évi november hó 16-án pedig a Reviczky-utca 6. szám alatt levő ház kapujában robbant fel egy odahelyezett bombának a gyutacsa. Csak több szerencsés körülmény összetalálkozásának köszönhető, hogy ezek a tervezett merényletek nem sikerültek, emberéletben kárt nem okoztak és hogy a szándékolt eredmény a tettesek akaratán kívül álló okokból nem következett be.

Kétségtelennek látszott, hogy ezeket a sorozatos merényleteket ugyanaz a titkos kéz irányítja. A tettesek felderítése végett a nyomozás a legszélesebb körben és a legnagyobb apparátussal indult meg, a tettes kilétét azonban hosszú ideig kinyomozni nem sikerült. Már úgy látszott, hogy a nyomozás holtpontra jutott, a nyomozati iratok már régóta az ügyészség poros irattárában heverték, amidőn egyszerre egész váratlanul egy tengerentúlról Márffy József lakásadónője címére érkezett szeretetadomány, illetve a szeretetadomány burkolására felhasznált barna csomagoló papíros fényt derített a rejtélyes ügyre és a tettesek nyomára vezette a hatóságot.

A kir. törvényszék megállapította, hogy az erzsébetvárosi demokrata körben elkövetett merényletben Márffy József, Marosi Károly és Radó József mint tettestársak működtek közre, megállapította, hogy a Koháry-utcában talált bombát Márffy József felbujtására Horváth Halas József helyezte az épület kapujába. Varga Ferenc pedig ezt a bűn-

tényt szándékosan előmozdította azáltal, hogy a bomba készítésében és a helyszínére való szállításában közreműködött, — megállapította, hogy a Reviczky-utca 6. szám alatt levő palota kapujába Márffy József és az eljárás folyamán elhunyt Kriaszti István helyezték el a gyújtózsínórral ellátott és Márffy József által meggyújtott bombát, — végül megállapította, hogy Szász József és Marosi Károly voltak azok, akik Márffy József felbujtására Rassay Károly dr. és Miklós Andor lakására bombákat szállítottak.

A főtárgyalási jegyzőkönyv tartalmából kitűnik, hogy a főtárgyalás szokatlan heves és izgalmas jelenetek közt folyt le. A védők az alaki semmiségi okok egész sorozatát jelentették be a főtárgyaláson hozott egyes közbenszóló határozatok és a főtárgyalás elnökének egyes intézkedései ellen. A bejelentett semmiségi okok azonban törvényes alappal nem bírnak.

Az elsőfokú bíróság sem a főtárgyaláson, sem az ítélet meghozatalánál oly törvénysértést nem követett el, mely a bűnvádi perrendtartásban meghatározott alaki semmiségi okok valamelyikét megvalósítaná és az eljárás megsemmisítését vonhatná maga után.

Ezek után áttérek a pro és contra, a vád és védelem részéről felhozott bizonyítékok és ellenbizonyítékok mérlegelésére.

Megállapítást nyert, hogy a vádlottak valamennyien tagjai voltak a IX. kerületi nemzetvédelmi osztálynak. Ez a szervezet hazafias és nemzeti célok szolgálatára alakult, Márffy József azonban ezen alakulat keretében személyes híveiből egy titkos társaságot szervez, erélyes fellépésével, szellemi fölényével és egyéniségének szuggesztív erejével katonai fegyelem alatt tartja társait, akik őt vezérül ismerik el és teljesítik parancsait. Márffy József és társai titkos összejöveteleket tartanak és ezen összejöveteleken megbeszélik és kitervezik a különböző merényleteket és kiosztják egymás közt a szerepeket.

Márffy József úgy a nyomozás, mint a vizsgálat során beismerte a Reviczky-utcában a francia követség ellen megkísérelt bombamerényletben való bűnösségét.

Beismerését támogatja a helyszínén talált, bűnjelként

lefoglalt barna csomagoló papíros, amelyről megállapítást nyert, hogy abba a Márffy háziasszonya részére Amerikából érkezett szeretetadomány csomagolva volt.

Radó József és Marosi Károly a nyomozás és a vizsgálat során teljes beismerő vallomást tettek. Különösen fontosnak tartom Radó vallomását, aki a legnagyobb precizitással írta le a merénylet előkészítését, az erzsébetvárosi demokrata körben elkövetett merényletnél felhasznált pokolgép szerkezetét és alakját, a nyomozás során foganatosított helyszíni szemle alkalmával egyenesen a fűtőtesthez vezette a nyomozást teljesítő tisztviselőket és csodálkozva megállapította, hogy a merénylet elkövetése után a díszterem fűtőtestén különböző átalakítások történtek. El nem képzelhető, hogy Radó József ily részletességgel és pontossággal le tudta volna írni a pokolgép szerkezetét és a cselekmény elkövetésének legapróbb részleteit, ha a bűncselekmény elkövetésében közre nem működött volna.

Horváth Halas József, Varga Ferenc, az elhunyt Kriaszti István, Szász József a nyomozás során szintén beismerték a terhükre rótt cselekmények elkövetését. Igaz ugyan, hogy a vádlottak valamennyien a főtárgyaláson beismerésüket visszavonták és azzal védekeztek, hogy a rendőrségen fenyegetésekkel kényszerítették őket a vallomástételre» ezen védekezésüknek azonban semmiféle ténybeli alapjuk nincsen.

A beismerés visszavonását azzal magyarázom, hogy vádlottak a főtárgyalás előtt előre megállapodtak abban, hogy tagadni fognak. Adatok merültek fel ugyanis arra nézve, hogy vádlottak a fogházban a fogházi rendtartás szabályainak kijátszásával titokban érintkeztek és leveleztek egymással és hogy Márffy József, e per fővádlottja, a fogházban is befolyásolta és terrorizálta társait, — Márffy Józsefnek az egész főtárgyalás folyamán tanúsított hetyke magatartása és ellenszenves védekezési modora egyéniségét különben is igen kedvezőtlen színben tünteti fel. A bírósággal szemben tanúsított tiszteletlen viselete miatt többszöri rendreutasításban és fegyelmi büntetésben részesült. Főlényes, gúnyos mosollyal hallgatta a rokkanttá vált sértettek és azok hozzátartozóiknak vallomását. Nagyhangú, a való-

ságnak meg nem felelő kijelentéseket tett és vakmerőségében még arra is hivatkozott, hogy a miniszterelnök úr és családjával társadalmi összeköttetésben áll. Ezt a légből kapott mesét maga a főtárgyaláson kihallgatott miniszterelnök cáfolta meg.

A vádlottaknak az a védekezése, hogy őket a rendőrségen bántalmazták volna, teljesen légből kapott.

A fellebbviteli eljárás során alkalmunk volt meggyőződni arról, hogy vádlottak — a fiatalokú Radót sem véve ki, — egészséges, erős idegzetű fiatal emberek, akiket oly könnyen megfélemlíteni nem lehet és így el nem képzelhetem, hogy vádlottak a terhükre rótt igen súlyos cselekmények elkövetését beismerték volna, ha ártatlanoknak érezték volna magukat.

Végül felhívom a kir. ítélőtábla figyelmét arra, hogy Márffy József csak a francia követség ellen megkísérelt merényletet ismerte be, már pedig ha tényleg kényszereszközöket alkalmaztak volna ellene, akkor elsősorban a legsúlyosabb cselekményt, az erzsébetvárosi demokrata körben elkövetett merényletet kellett volna beismernie.

Rá kell mutatnom továbbá arra, hogy Radó Józsefnek a demokrata körben felrobbant pokolgép szerkezetére és elhelyezésére vonatkozó beismerő vallomása teljesen egybehangzik a meghallgatott fegyverszakértők véleményével. A fegyverszakértők ugyanis a felrobbant pokolgépnek a helyszínén talált egyes alkatrészeiből megállapították, hogy az erzsébetvárosi demokrata körben felrobbant pokolgép óraszerkezettel volt ellátva és hogy azt egy-két nappal a robbanás előtt helyezték a fűtőtest mögé. A szakértő véleménye tehát teljesen fedi Radó Józsefnek a nyomozás és vizsgálat során tett beismerő vallomását.

A főtárgyaláson tanúként kihallgatott Sebestyén Ferenc és Elek Hugó dr. a velük szembesített Márffyban határozottan felismerték azt az egyént, aki a robbanás előtt a demokrata körben megfordult.

Hivatkoznom kell azonban még egyéb, terhelő adatokra is, amelyek a vádlottak bűnössége mellett szólnak.

Egyes vádlottak még a bűnvádi eljárás megindítása előtt elszólták magukat.

Szász József egy nappal az erzsébetvárosi merénylet előtt azt mondta Ruszkó Margitnak: „A zsidók nemsokára repülni fognak”.

Radó József bevallotta nagybátyjának, Peyer plébánosnak, hogy ő tudja, kik voltak az erzsébetvárosi merénylet tettesei.

Marosi Károly nevetve mesélte el a merényletet főnökének, Rogácsy droguistának, és e közben helyeslő megjegyzéseket tett.

Kasnyik József, aki a nyomozás adatai szerint az erzsébetvárosi merénylet elkövetésében közreműködött, a robbanás napján nyomtalanul eltűnt és hulláját néhány hét múlva fogták ki a Duna hullámaiból.

Marosi Károly és Radó József az erzsébetvárosi merénylet elkövetését követő napon, anélkül, hogy hozzátartozóiktól búcsút vettek volna, eltávoztak a fővárosból, úttalanutakon bolyongva, megdagadt vizeken átgázolva, Csehszlovák területre szöktek, ahol a Cseh-szlovák csendőrség az útleveél nélkül a határon átment vádlottakat elfogta. Marosi Károly és Radó József nem hagyták volna el az ország területét, ha itt biztonságban érezték volna magukat és ha a bűnösség tudata és büntetéstől való félelem nem zavarta volna lelki nyugalmukat.

A kir. törvényszék a védelemnek a bizonyítás kiegészítése iránt elterjesztett indítványát az egész vonalon elutasította. A nagytekintetű kir. ítélőtábla ezzel szemben liberálisabb álláspontra helyezkedett és a védők kérelmére 28 pontban a bizonyítás kiegészítését rendelte el és azt le is folytatta.

Foglalkoznom kell a kiegészített eljárás során beszerzett bizonyítékokkal és a bizonyításfelvétel eredményével.

A vádlottaknak azt a védekezését, hogy őket a rendőrségen bántalmazták és hogy őket kényszereszközökkel és fenyegetésekkel beismerő vallomásokra kényszerítették, a kiegészített eljárás adatai sem erősítik meg.

Márffy fogolytársai, akik vele a fogházban együtt voltak, vallották ugyan, hogy Márffy előttük panaszkodott a vele és társaival szemben elkövetett rendőri brutalitásokról. E tanúk vallomása azonban figyelembe nem vehető, egy-

részt, mert a bizonyítandó ténykörülmenyekről közvetlen tudomásuk nincsen, másrészt, mert súlyos bűncselekményekkel terhelt rovott múltú egyének szavahihetőségéhez alapos kétség fér.

Az Iparbank tisztviselői, amely intézetnél Márffy a kritikus időben pénztárosi minőségben alkalmazva volt, azt vallották, hogy Márffy 1922. évi április 3-án délelőtt a bankban szolgálatot teljesített. E tanúk vallomásában azonban bizonyítást nyert az is, hogy Márffynak e napon igen kevés hivatali teendője volt, mindössze 10 tételt vezetett be az üzleti könyvekbe és így akár egy órára is távozhatott a hivataiából anélkül, hogy hivatalnoktársai távollétét észrevették volna.

Az a körülmény, hogy Márffy József lakásadónője és a házbeliek illetve a IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagjai nem tapasztalták azt, hogy Márffyéék Márffy lakásán, vagy a IX. kerületi nemzetvédelmi osztály helyiségeiben gyakori összejöveteleket tartanak, csak azt bizonyítja, hogy vádlottak a legnagyobb titokban dolgoztak, hiszen esküvel fogadták a titoktartást.

Kihallgatták a tragikus körülmények közt életét vesztett Kasnyik József szüleit és nővéreit, akik egybehangzóan azt vallották, hogy Kasnyik az 1922. évi április 2-án — a bomba elhelyezésének napján — délelőtt a templomban volt, a templomból egyenesen haza ment, és az egész napon otthon tartózkodott.

Itt meg kell jegyezni, hogy a papi pályára készülő Kasnyik József családjának büszkesége és reménysége volt. Hozzá tartozói szeretettel és kegyelettel őrzik emlékét és így érthető, hogy fájdalmasan érinti őket az, hogy drága halottjuk e bűnügyben terheltként szerepelt.

Vallomásukat tehát annál kevésbé lehet bizonyítékul elfogadni, mert az előkészítő eljárás során igen nyomatékos gyanúok merültek fel arra nézve, hogy a merénylet napján eltűnt Kasnyik József öngyilkossági szándékkal a Dunába vetette magát, hogy kikerülje a földi igazságszolgáltatás sújtó kezét és a mindnyájunk fölött álló legmagasabb bíró előtt számoljon tetteiért.

A Győrött kihallgatott kismegyeri tanúk egybehang-

zóan azt vallották, hogy Márffy József 1922. évi április 2-án — a kritikus napon — Kismegyeren szüleinél tartózkodott, és délelőtti szentmisén az Istentiszteleten részt vett.

Feltűnő, hogy e tanúk vallomása hajszálnyira egyezik egymással és hogy évek múlva olyan körülményre tudnak visszaemlékezni, amely rájuknézve abban az időben teljesen közömbös lehetett.

Fel kell hívnom a kir. Ítéltábla figyelmét arra, hogy ezek a tanúk a legközelebbi hozzátartozói és barátai a vádlottnak, akik feltűnő érdeklődést tanúsítottak a vádlottak sorsa iránt és maguk is elismerték, hogy vallomásukkal Márffyt menteni akarják.

Tény az, hogy Márffy József, akinek mint vasúti tisztviselő fiának, kedvezményes vasúti jegye volt, gyakran látogatta meg Kismegyeren lakó szüleit. Az ünnepeket és vasárnapokat rendszerint otthon töltötte, de hogy a kritikus vasárnapon, vagyis 1922. évi április hó 2-án Kismegyeren tartózkodott volna, erre nézve a tanúk vallomása tárgyi adat hiányában megnyugtató bizonyítékkal el nem fogadható.

Varga Ferenc kőszegi cipésmester üzleti könyve csak azt bizonyítja, hogy Márffy 1922. évi április 2-án egy pár cipőt rendelt Varga Ferenc nagybátyjánál, de, hogy személyesen eszközölte volna a megrendelést és aznap Kőszegen járt volna, az üzleti könyv alapján meg nem állapítható.

A védelem fő ütőkártyája a kir. ítéltábla által a kismegyeri vasúti állomástól beszerzett sürgönykönyv, amelyivel a védelem azt kívánja bizonyítani, hogy Márffy a kritikus napon Kismegyeren volt és apja helyett ebbe a hivatalos könyvbe sajátkezűleg bejegyzéseket eszközölt.

Tény az, hogy a beszerzett sürgönykönyvben 1922. évi április 2-áról kezdve egy hivatalos sürgöny szövege van bejegyezve, mely bejegyzés az írásszakértők egyező véleménye szerint Márffy József kezétől eredt. Megállapítást nyert az is, hogy az a sürgöny e napon tényleg feladatott és rendeltetési helyére érkezett. Ezek az adatok látszólag megerősítik a vádlott védekezését. Alapos adataim vannak azonban arra vonatkozólag, hogy ez a bejegyzés nem a kelet napján, április 2-án, hanem később, utólag készült és hogy egy *koholt* alibi bizonyítékkal állunk szemben.

Felhívom a kir. ítélőtábla figyelmét arra, hogy Márffy József csak az eljárás későbbi szakában, 1924. évi március 24-én tett említést a sürgönykönyvről.

Ugyanaznap a fogházból levelet írt szüleinek, melyben közli, hogy 1922. évi április 1-én és 2-án otthon volt, apját helyettesítve a vasúti könyvekbe hivatalos bejegyzéseket eszközölt és felkéri apját, hogy ezeket a könyveket kutasssa ki.

Erre a levélre Márffy atyja 1924. június 29-én válaszolt, és abban azt írja, hogy eddig még nem találta meg fia írását. A fia sorsáról aggódó apáról fel kell tételezni, hogy a legnagyobb alapossággal és gondossággal kutatta át a rendelkezése alatt álló vasúti üzleti könyveket és hogy ha a kritikus napról a fia kezétől eredő bejegyzés tényleg ott lett volna, azt meg kellett volna találnia.

Már előbb is említettem, hogy vádlottak a fogházban titokban egymással leveleztek. Megállapítást nyert az is, hogy vádlottak Mikszáth Kálmán „Anekdóták” című könyvét, amely végigment az összes vádlottak kezén, rejtélyes módon a fogházból kicsempészték és ezen könyv hátlapján láthatatlan vegytintával a bűncselekményre vonatkozó különféle megjegyzéseket írtak. Megtörténhetett tehát, hogy a szóban forgó sürgönykönyvet is valami módon becsempészték a fogházba és hogy Márffy József utólag a fogházban írta be a sürgöny szövegét. Feltűnő az is, hogy a Márffy kezétől eredő bejegyzés egész más ceruzával lett írva, mint a többi hivatalos bejegyzés.

Egyébiránt abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy egy rendkívül fontos, sőt mondhatnám, döntő súllyal bíró bizonyítékra hivatkozhatom, amely Márffy Józsefnek alibi védekezését teljesen lerontja.

A fellebbezési eljárás során beszereztem az 1922. évben érvényben volt vasúti menetrendet. A menetrend szerint 1922. évi április hó 2-án reggel 7 óra 55. perckor indult a vonat Kismegyerről Győr felé, más vonat aznap délelőtt Győr és Kismegyer között nem közlekedett. Márffy Józsefnek az az állítása tehát, hogy ő április 2-án az Istentisztelet után vonaton Kismegyerről Győrbe és onnan Szombathelyen keresztül Kőszegen lakó nagybátyjához utazott volna, a

valóságnak meg nem felel és így Márffy alibijének igazolására vonatkozó bizonyítékok értéktelenné váltak.

Azt hiszem, sikerült kimutatnom, hogy a kiegészített eljárás során a védelem által felhozott bizonyítékok, — ha azokat behatóbb vizsgálat tárgyává tesszük, — csak szétfolyó szappanbuborékok, amelyeknek bizonyító erejük nincsen és bár elismerem, hogy a védelemnek az ügyben különösen az adatok összeszedése és csoportosítása körül kifejtett tevékenysége rendkívüli teljesítmény volt, — pozitív eredményt azonban — véleményem szerint — nem ért el és a védelem bizonyítékai az elsőbírósági ítéletben tárgyi adatokkal támogatott beismerések, tanúvallomások és szakértők véleménye alapján megállapított tényállást nem döntik meg.

Az erzsébetvárosi demokrata körben elkövetett bombamerénylet, a Koháry-utcában megkísérelt merénylet, valamint a Rassay Károly, Miklós Andor és a francia követség ellen megkísérelt merényletek tekintetében a cselekmények minősítése kérdésében is osztom a kir. törvényszék jogi álláspontját.

Egyes védőknek az az érvelése, hogy a francia követség ellen megkísérelt, valamint a Koháry-utcában megkísérelt merényletek eseteiben az ölési szándék meg nem állapítható, mert a tettesek szándéka nem meghatározott személyek megölésére irányult, és a bombákat nem abból a célból helyezték a házak kapuja alá, hogy emberi életet kioltanak, helyt nem álló.

A szándék a tudat és az akaratból tevődik össze. Vádlottak a bombákat forgalmas utcákban, emberek által lakott épületek kapujába helyezték el, tehát oly helyekre, ahol emberek rendszerint járni szoktak. Vádlottaknak tehát tudniuk kellett, hogy a robbanás idejében a bombák közelében tartózkodó, vagy a kapu előtt elmenő emberek élete veszélyeztetve van és hogy a robbanás a közelben lévők halálát okozhatja. Az ölésre irányuló szándék tehát fennforog.

Ezek után áttérek a törvényszéki ítélet felmentő részére.

A mi a cseh konzulátus, valamint az újpesti ortodox imaház ellen tervbe vett merényleteket illeti, fel kell hívnom a kir. ítélőtábla figyelmét arra, hogy e két esetben a

kir. ügyészség nem gyilkosság kísérlete, hanem a Btk. 288. §-ában meghatározott gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség miatt emelt vádat.

Igaz ugyan, hogy vádlottak a tervbe vett merényletek végrehajtásától utóbb önként elállottak. Miután azonban megállapítható, hogy vádlottak titkos összejöveteleken a tervbe vett merényleteket előre megbeszélték, kitervezték és a cselekmények elkövetéséhez szükséges robbanószerek beszerzése iránt is intézkedtek, — a törvényszék felmentő ítélete — véleményem szerint — téves, és a vádlottak bűnössége a vád értelmében megállapítandó.

A mi végül a három rendbeli hatóság elleni erőszak büntette címén emelt vádat illeti, ereszben helyesen állapította meg a törvényszék, hogy a 101-es bizottság által aláírt- életveszélyes fenyegetéseket tartalmazó, Scitovszky Béla a nemzetgyűlés elnöke, az államrendőrség főkapitányi hivatala és végül a budapesti francia követ címére postán 1923. november 17. napján feladott három levelet Márffy József fogalmazta, azokat Szász József lemásolás végett Drenka Bélához vitte, aki a lemásolás után a lemásolt és borítékba helyezett leveleket Márffy Józsefhez juttatta, aki azokat a jelzett címekre postán elküldte. Amennyiben a kir. ítélőtábla eme cselekmények minősítése tekintetében nem is fogadná el a vád álláspontját és a hatóság elleni erőszak büntettének alkotó elemeit nem ismerné fel, kétségtelen, hogy eme cselekmények a Kbt. 41. §-ában meghatározott közcsend elleni kihágást valósítják meg.

A kir. törvényszék tévedett, amidőn az ezen cselekmények miatt felelősségre vont vádlottakat a vád alól felmentette, és ezért a törvényszéknek ezen vádpontra vonatkozó része a Bp. 285. §. 1. a) pontjában meghatározott anyagi semmiségi ok alapján megsemmisítendő.

Nagytekintetű kir. ítélőtábla! Ezzel végeztem ti bizonyítási eljárás anyagával, úgy a ténykérdés, mint a jogkérdés tekintetében precizíroztam a vád álláspontját és most már foglalkoznom kell a büntetés kiszabásánál mérlegelendő bűnösségi körülményekkel és azokkal a lelki motívumokkal, amelyek vádlottakat a vád tárgyává tett bűntények elkövetésére vezették.

A régi jó időkben Magyarországon pokolgépes merényletek, bombavetések nem fordultak elő. A világháború kitörése előtt történt ugyan egy pokolgépes merénylet, amelyet a hajdádorogi görögkatolikus püspök személye ellen követtek el. Ennek a merényletnek azonban nem magyar emberek voltak a tettesei.

Márffy József és a gárdájához tartozó vádlottak voltak azok, kik *magyar ember létükre* ezt a borzalmas, alattomos, a magyar nép lelki tulajdonságaival és jellemével merőben ellentétben álló eszközt emberi életek ellen irányuló bűntények elkövetésére először alkalmazták. Sajnálattal meg kell jegyeznem, hogy Márffyk gonosz példája a Csongrádon elkövetett bombamerénylet mai napig ki nem derített tetteseiben követőkre talált.

Minden politikai vagy politikai motívumból elkövetett bűncselekmény elbírálásánál vizsgálat tárgyává kell tenni azt is, milyen volt a politikai helyzet és milyen volt az ország közállapota abban az időben, amikor a cselekményt elkövették és a politikai események a tettes akaratát elhatárolására befolyással voltak-e?

Tudjuk, hogy a vörös rémuralom letörése után helyre állott az állami rend, és a törvények szervei ismét megkezdtek működésüket. A társadalom azonban a kommunizmus bukását követő időkben telítve volt forradalmi feszültséggel. Ezen forradalmi feszültség enyhítésére szolgáltak az 1920. és 1921. években kiadott kegyelmi rendeletek, amelyek a politikai bűnösök nagy részének amnesztiát biztosítottak. Az utolsó kegyelmi rendelet 1921. évi december havában bocsátott ki. Négy hónappal e rendelet kiadása után robbant fel az erzsébetvárosi körben a pokolgép, tehát olyan időben, amikor a társadalmi béke már helyre állott, nyugvó pontra jutott és így vádlottak arra sem hivatkozhatnak, hogy forradalmi atmoszférában, forradalmi események közvetlen hatása alatt követték el a terhükre rótt cselekményeket. Az egész eljárás során nem merült fel oly adat, amely arra engedne következtetni, hogy vádlottak valamely hazafiasnak vélt cél érdekében, vagy hazafias túlbuzgóságból, túlzott sovinizmusból a forradalmak idejében elkövetett jogtalanságok és atrocitások megtorlása céljából kö-

vették el ezeket a bűntényeket. Hiszen az erzsébetvárosi demokrata kör tagjai és az ügyben szereplő többi sértettek hazafias érzésű emberek, és értékes tagjai voltak a polgári társadalomnak, akiknek a lezajlott nemzetellenes forradalmakban semmi részük sem volt.

Tehát egyedül a politikai fanatizmus és a hitfelekezeti gyűlölet volt az a lelki motívum, amely a bűntények elkövetésére indította a vádlottakat, akik közel két éven át rettegésben tartották a főváros lakosságát, — más hiten, más politikai világnézeten lévő polgártársaik életének kioltására, gonoszabbnál-gonoszabb terveket szőttek, akik a tárgyalás során megbánást nem mutatva, cinikusan viselkedtek és akiket az állami és társadalmi rend szempontjából a gonosztevők legveszedelmesebb osztályába kell sorozni.

Bármennyire is kutattam enyhítő körülmény után, oly momentum, amely kriminál-etiológiai szempontból vádlottak alanyi bűnösségét kedvezőbb világításba helyezné, — felhozni nem tudok.

Ezzel szemben súlyosító körülmény a többszörös bűnhalmazat; súlyosító körülmény, hogy az erzsébetvárosi demokrata körben elkövetett merénylet következtében nyolc ártatlan ember vesztette életét, huszonnyolcan pedig megsebesültek és a sebesültek közül néhányan örökké nyomorékká lettek.

Végül súlyosbítja vádlottak helyzetét az a körülmény, hogy a vád tárgyává tett bűntények folytán sok válságon keresztül esett, megcsönkített országunkra úgy gazdasági, mint politikai tekintetben rendkívül nagy kár háramlott, mert ezek a sorozatos bűntények a külföldön azt a hitet keltették, hogy országunkban még nem konszolidáltak a viszonyok, jogrend és életbiztonság nincsen, hogy itt forradalmi hangulat uralkodik és felekezeti harcok dúlnak.

A haza ellenségeinek pedig ezek a bűntények újabbi alkalmat adtak arra, hogy hazafias társadalmi egyesületeket, a magyar hatóságokat és a magyar nemzetet megrágalmazzák és közállapotainkat a külföld előtt a legsötétebb színben tüntessék fel.

Ezekre a nyomatékos súlyosító körülményekre való tekintettel magam is úgy találom, hogy az erzsébetvárosi

demokrata körben elkövetett tömeggyilkosságok felnőtt korú tetteseivel szemben a büntetőtörvénykönyvben megállapított legsúlyosabb büntetésnek alkalmazása elől kitérni nem lehet.

Nagy tekintetű kir. ítélőtábla! A kir. ügyész által a vádlottak terhére bejelentett felelősséget az egész terjedelmében fenntartom és a következő indítványt terjesztem elő:

Méltóztassék az elsőbíróság ítéletét ama részében, amellyel a vádlottak bűnösségét megállapította helyben hagyni, — felmentő részében azonban megváltoztatni illetve megsemmisíteni, — vádlottakat előterjesztésem értelmében a vád tárgyává tett összes cselekményekben bűnösöknek kimondani és őket a bűntények súlyával és a bűnösség fokával arányban álló büntetéssel sújtani.

HINDY ZOLTÁN dr. védőbeszéde a „bomba”-perben:

Méltóságos Elnök Úr! Nagy tekintetű kir. ítélőtábla!

A vádhatóság igen tisztelt képviselőjének egyik megjegyzéséhez fűzöm a szavaimat. Előre is elhiszem, hogy túlságosan érzékenynek tarthat és meg vagyok győződve, hogy ő sem értette azt másként, mint ahogy magam magyarázom. Mindamellett súlyt helyezek arra, hogy a védő szerepét amúgy is inkább ferdén látó nyilvánosság előtt szóvátegyem. A megjegyzés úgy hangzott, hogy a védők „a legerélyesebb tevékenységet fejtették ki védenek érdekében”. Sohasem dolgozom ezért, hanem — úgy, amint a vád a maga célját is megjelölte — a törvény szabályainak érvényesüléséért. Előírt kötelességet teljesítek ama magasztos érzéssel, hogy a hivatásom legszebb része, amikor a társadalomból kitaszításra ítélt ember mellé állok, és vigyázok, hogy vele szemben a törvény, de csak a törvény érvényesüljön. Ha a bűnper anyagát így vizsgáljuk át, megállapíthatjuk, hogy a törvényszék megfelelő egyetlen helyes intézkedése a vád körébe vont valamennyi bűncselekmény nyomán megindult eljárás egyesítése.

Az egyesítés a vádolt személyek közt is legalább alaki

összefüggést teremt és így — bár Szász József vádlott védelmében járok el — nem kalandozom idegen területre, ha a kezdeten Márffy József nevét említem.

A nyomozás során Márffy állítása szerint Hetényi Imre főkapitányhelyettes úr úgy akart a gyanúsított lelkére beszélni, hogy a bűncselekmények elkövetésének bevallását hazafias érzésből kívánta, mert ha nem sikerül a világ előtt eredményt felmutatni, Magyarország a külföldi kölcsöntől elesik. E kívánság visszhangja üti meg a fülünket, ha az ítélet végén a súlyosító körülmények felsorolását halljuk, közöttük szerepelvén mint kiemelkedően nyomatékos, hogy az esemény elkövetésével Magyarország hitelét lerontották. Ha nem volna az ügy olyan véresen komoly és ha nem tartanám a helyhez és magamhoz méltatlannak, a kívánságot és megállapítást könnyen tréfára is fordíthatnám. De a gúnyolódás hamarosan a torkomra forrana, mert kénytelen volnék bevallani, hogy ez valóban igaz. Elhangzott a főkapitányhelyettes úr kijelentése vagy sem, kétségtelen bizonyossággal nem tudhatjuk, de az egész közvélemény úgy érezte, hogy a bűncselekmények elkövetésének megtorlása és Magyarország sorsa között összefüggés volt, mert mindenfelől hirdették, hogy most kell igazolnunk: felnyomult-e idáig a Balkán vagy sem. A feladat tehát az volt, hogy kell, okvetlenül kell tetteket találni. Groteszkül hangzik ugyan, de az üggyel az ország sorsa függött össze.

Ebben a különös helyzetben, amikor mindenáron kell tetteket találni, amikor a figyelő világnak meg kell mutatnunk, hogy itt tökéletes rend és biztonság van, folyik le a bűnper nyomozása. Nincs-e a kiindulásnál végzetes tévedés? Lehet-e az igazságszolgáltatás szerveinek parancsot adni: ha törik, ha szakad, kell eredménynek lenni. Eljutottunk tehát olyan időhöz, amihez a római jogász ama szabályt írja elő: *Salus reipublicae suprema lex esto!* Az állam érdeke a legfőbb törvény! Igen ám, de az igazságszolgáltatás szerveinek a kezébe pontosan körülhatárolt szabályok könyvét adták, ahol nincsen egyetlen szakasz sem, amely a büntetőjog alkalmazásához szükséges határozottsággal a „salus rei publicae”-t és az érdekében szükséges intézkedés módját körülírná. Mindnyájan érezzük, velünk együtt a büntető

bíró is érzi, hogy mi az és mit kellene tenni, de egyidőben érezzük azt is, hogy az állam legfőbb érdekéhez tartozik az igazságszolgáltatásba vetett rendíthetetlen hit megőrzése is, ami pedig megköveteli, hogy a bíró kezébe adott írott törvény rendelkezéseitől hajszálnyira sem szabad eltérni. E törvény világosan megmondja: mi a bűncselekmény, hogyan kell a tettesek után kutatni, a megtalált tettesek ügyét elintézni, de sehol sem mondja, hogy tettest kell találni. Ha mégis kell, akkor a bíró a kezébe adott törvénnyel nem tud mit kezdeni. Nem vitatom a *salus rei publicae* nagy elvét, nem tagadom, hogy a *suprema lex* idejéhez érkezünk, de akkor ne álljunk meg fele úton, hanem kövessük a római jogász ide kapcsolódó másik parancsát is: *videant consules ne quid respublicae detrimenti capiat. Consules et non praetores!*

A vádhatóság igen tisztelt képviselője a vádlottakkal szemben a legnyomatékosabb súlyosító körülményt hangoztatja: a társadalom felforgatását. Nem ők forgatták azt föl, hanem azért zúdulhattak rá az ilyen rémségek, mert föl volt forgatva. Nem a kakas szavára virrad! Egy hosszú céltudatos aknamunkának eredménye volt, hogy füstölgő bombák között sétáltunk. A fölforgatás akkor kezdődött, amikor a magyar szent korona keresztjét büntetlenül lehetett letörni és a magyar társadalom a hamis jelszavaktól megmetyelvezve azokra kiáltotta a bűnöst, akik e gyalázatos merénylet ellen tiltakozni, sőt felháborodásuknak tettekkel kifejezést adni mertek. Gondosan előkészített munkával ástak ki minden szilárd pontot, ami körül a társadalom biztonsága jegecesedhetik, a hangtalan mesterkedés folyamatát néha-néha egy-egy vészes Kaszandra-jóslat elsikítása szakította meg, de ez is hatástalanul oszlott el a levegőben. E vádlottak még meg sem születtek, amikor a társadalom felforgatása útjára indult és még gyerekek voltak, amikor minden, az összetartás biztosítására alkalmas tekintély nyilvánosan a gúny céltáblájául volt odadobva.

A fölcseperedett gyerekek tiszteljen tekintélyt, legyen a szervezett társaságban élésre fegyelmezett, amikor az öregek példája az ellenkezőt mutatja! Amikor nagykesőn újra megkezdődött a szétesett társadalom jegecesedési pontjai-

nak a földbe ásása, akkor nem lehetett máról-holnapra a rángásokat megszüntetni. Maga a fölbomlasztás évtizedekig tartott, a megszilárdulás nem mehet napok alatt. Nem mondhatjuk ki tehát írásos paranccsal, hogy a társadalom máig fel volt forgatva, holnaptól ismét rendezett, és aki e rendet holnapután megbolygatja, elvetemült felforgató. A kir. főügyész úr hivatkozta 1921-es karácsonyi közkegyelmi rendelet kifejezhetett egy ilyen kívánságot, de nem teremthette meg a végleges rendet. A fölszabadult elemi erőket ilyen úton úgy megfékezni nem lehet, hogy karácsonyig büntetlenül kitörhettek, míg karácsony után a kitörésük a leggonoszabb büntett. E szabály nem konstitutív, hanem csak deklaratív lehet. A kiadásához sokkal közelebb estek egyes zavaró körülmények, semhogy a deklaráció eredményt érhetett volna el.

A sokat emlegetett és e vádlottaknak felrótt Nemzetvédelmi osztályok felhasználása mutatja a legkirívóbban, hogy e megállapítás téves. A m. kir. belügyminiszternek egy interpellációra adott válaszából és a honvédelmi m. kir. miniszternek a bíróság előtt tett vallomásából tudjuk, hogy a Nemzetvédelmi osztály hatósági kitenyésztes eredménye. Szervezték azért, hogy a fejét esetleg felütő kommunizmus vagy a politikai élű sztrájkok letörésére szolgáljon. A feladata tehát a társadalmi rend biztosítása volt, aminek derekasan meg is felelt. Így köszöntött reánk Trianon egyik nagyon fájó intézkedésének a végrehajtása; amikor a Nemzetvédelmi osztályok tagjai a magyar határ védelmére siettek és megmutatták, hogy még mindig tudunk eszmékért lelkesedni. E bizonyosság eredménye az eredetiben kijelölt határok megváltoztatása volt. És ezután megdördültek Budaörsnél az ágyúk.

A kommunizmus és sztrájkok letörése, a magyar határ védelme és befejezésül Budaörs, mint egymásba kapcsolódó hallgatólagosan, vagy kifejezetten rájukrótt feladatok nagyon alkalmasak egy alapos gondolkozási zavar megteremtésére. Még a magunkfajta öregebb ember is könnyen össze tévesztheti a fogalmakat, hát még 18—20 éves lelkesedéstől fűtött fiatal emberek, akik egész természetesen vethetik föl a kérdést: ha szent István koronájának viselője ellenségünk

akkor ki nem az? Két hónappal az említett közkegyelmi rendelet előtt dörögtek az ágyúk Budaörsnél, nem lehetett azt olyan gyorsan elfelejteni és olyan élesen elhatárolni, hogy addig szabad volt kilengeni, de utána már mintaszerű a rend. Ama hatóság képviselője, amely a Nemzetvédelmi osztályokat a vázolt feladatokra kitenyészttette, önként megjelent a bíróság előtt, hogy e sorozatot ismertesse és befejezésül, mint jogosulatlan fölháborító dolgot említse, hogy ezek az osztályok bűnbarlangokká fajultak. Ide *jöti* a konzul, akinek kötelessége lett volna, hogy az államot a bajtól megóvja és a bíróságtól kívánja, hogy ezt helyette végezze el. Ezért elleneztem Csáky Károly gróf honvédelmi m. kir. miniszter kihallgatását, ezért jelentettem be az elrendelése miatt semmiségi okot, ezért tartottam és tartom fenn a bejelentést, bár nem tudom megjelölni, hogy a Bp. melyik szakaszán alapul.

A nyomozás során Hetényi Imre főkapitányhelyettes úr a védencem előtt Ráday Gedeon nevét említette. Érezte tehát, hogy mire és kire van itt szükség, de elfelejtette, hogy a szegedi komisszárius nem bíró, hanem huszárkapitány volt. Ha ezúttal a huszárkapitány feladatára a rendőrkapitány akart vállalkozni, ám végezte volna el, de igazságszolgáltatási ügyet ebből ne csináljon. Eltévesztette és azt csinált. Ugyané tévedésnek áldozataul esett a kir. büntető törvényszék is. Senkinek a jószándékát sem vonom kétségbe, de azt tudom, hogy a pokol tornáca is jószándékkal van kikövezve. Mindnyájan nagyon jól éreztük, hogy miről van itt szó, de még ahhoz sem vettük a bátorságot, hogy legalább egymásnak megmondjuk, hanem a haruspex non ridet haruspicem cum vidisset játékot játszottuk. Magam is úgy vagyok vele, hogy szinte félek kimondani. Mégis be kell vallanom, hogy a rendes igazságszolgáltatás nem tud akadálytalanul működni, amikor az egyes társadalmi rétegek sorakoznak egymással szemben és amikor előfordulhat, hogy a bűncselekmény az egyik előtt kedvesnek tűnik föl, úgy hogy az igazság érvényesülése elé gátat vet, holott a bíró csakis az egész társadalom egyöntetű segítségével tud biztos munkát végezni. Ha ebben zavar mutatkozik, a komisszárus dolga, hogy az egyöntetűséget ismét megteremtse és ám lássák a

konzulok, hogy az országot baj ne érje. Nem a törvény betűje, hanem az egyéni felelősség és a lelkiismeret szerint kell elintézni. Ez pedig nem a bíró feladata.

A bíró mégis vállalta és így született meg ez az ítélet, aminek a megsemmisítését úgy szeretném, hogy nyoma sem maradjon a magyar jogszolgáltatásban. Megérzik rajta a viaskodó töprengés, ami a bíró lelkét átjárta és a lidércnyomás, ami a bűnügy tárgyalását megelőző képtelen felfogásból eredt, hogy törik-szakad, marasztaló ítéletnek kell lenni. Megérzik rajta a kínos óvatosság, amivel minden zavaró mozzanatot távoltartani igyekszik. A tévedéseknek egész sorozatát szeretném nyomtalanul eltüntetni. A rendelkező részből ugyan tudomásul vettem védencemnek egyes bűncselekmények vádja alul történt fölmentését, de megtámadtam ott, ahol a bűnösséget megállapítja és megtámadtam a megokolást még abban a részében is, amely védencemet a felmentés után közvetlenül nem is érinti. Külön kiemelttem a megokolásnak ama részét, amely a nyomozóhatóság eljárását igazoltnak veszi.

Mindig hangsúlyoztam felfogásomat és ahhoz ma is ragaszkodom, hogy a nyomozás során a bizonyíték látszatával felruházott adatok a bűnper szempontjából csak annyira jelentősek, amennyire a főtárgyalás azokat igazolja, mert ítéletet a Bp. szabályai szerint csak a főtárgyaláson felvonultatott bizonyítékokra szabad alapítani. A per szempontjából tehát nem lényeges, hogy a nyomozás alatt mi és hogyan történt, de miután a kir. büntető törvényszék erre mégis súlyt helyezett, sőt az ítéletében nyomatékosan kiemeli, a megokolásnak eme részét meg kellett támadnom. Az igazságszolgáltatáshoz fűzött bizalom megőrzése kötelez, hogy e rész megsemmisítéséért minden erővel sikra szálljak.

A vádlottak arra hivatkoztak, hogy a rendőri hatóság bántalmazásokkal vallomást csikart ki belőlük, a rendőri ihatóság e ráfogás ellen tiltakozott és a kir. büntetőtörvényszék egyszerű mellőzés helyett a kérdés vitatásába bocsátkozott. Eredményként pedig megállapította, hogy a vádlottak állítása megdőlt, mert Schweinitzer József dr. rendőrkapitány úr *aggálytalan* vallomása az ellenkezőt bizonyította. Úgy érzem, hogy az ítélet komolyságát védem, amikor a meg-

állapítás mellőzéseért harcolok. Kérdés, amire világosságot deríteni nem lehet. A m. kir. állami rendőrség budapesti főkapitányságának palotája, amikor a hatóság a gyanúsítottakkal vallomási jegyzőkönyvet vesz fel, az avatatlan szemek előtt úgy van elzárva, hogy e műveletben csak a cselekvő és a szenvedő alanyok vesznek részt. Nem olyan a helyzet, mint például valamelyik vidéki csendőrőrsparancsnokság házában, ahonnan a hangok kihallatszanak és ahova a hangok fölkelte kíváncsiság behatolhat. A Zrínyi-utcai zengugos palota elzárt és kipárnázott szobáinak falai nem látnak és nem hallanak, bár talán sokat beszélhetnének. Ami ott történik, azt kétségtelen bizonyossággal senkisé tudhatja meg. Nem való tehát az ítéletbe még az említése sem, de egyenesen döbbenetes hatású, ha az ítélet arról szól, hogy a nyomozó hatóság képviselője, akinek működését a vádlottak panaszozik, az *aggálytalan* tanú elnevezését kapja. E megállapítás fonákságát nem enyhíti a tárgyi bizonyíték jellegével felruházott és a tanú ajkáról elhangzott ama kijelentés, hogy a vádlottak állítása képtelenség, mert hiszen Hetényi főkapitányhelyettes úr határozott rendelete szerint az ő külön engedelme nélkül a cellákat senki sem közelíthette meg. Ha ezt elfogadom, a védencem esetében a panaszoknak igazolását kell látnom, mert nyilván azért kellett decemberben az ablaktalan és fűtetlen cellát 8 napon át elszenvednie, mert Hetényi főkapitányhelyettes úr senkinek sem adott engedelmet, hogy e jégkamrát megközelítse.

A Nemzetvédelmi osztagok működésének jellemzése és a nyomozó hatóság eljárásának igazoló megállapítása az ítélet megokoló részébe csúszott, annyira kiütöző súlyos tévedés, hogy az onnan való kiszorításukért folyó küzdelem több mint védői, általános jogász kötelesség. E kötelesség parancsának megfelelően, térek át a védencemet közvetlenül érintő kérdésekre.

Az elsőfokú ítélet az itt tárgyalt halmazatból Szász Józsefet az Erzsébetvárosi Demokrata Körben elkövetett bombamerénylettel, Miklós Andor szerkesztő terhére megkísérelt gyilkossággal, a m. kir. miniszterelnök, a m. kir. állami rendőrség budapesti főkapitánysága és a francia köztársaság budapesti rendkívüli követe ellen, mint hatóságok ellen meg-

kísérelt erőszakkal vádolta. A kir. büntetőtörvényszék csak a második helyen említett cselekményben állapította meg a bűnösséget, de a vádhatóság igen tisztelt képviselője a felmentő részt megtámadta és a fellebbezést ehelyütt is fenntartotta úgy, hogy a védekezés köre nem szűkült. Mindamellett nem kell a védekezést hosszúra nyújtanom, mert világosan kivehető, hogy amint a vád, úgy a fellebbezés is csak arra támaszkodik, hogy a másodrendű vádlott a bombamerénylet megelőzően úgy nyilatkozott: „Repülni fognak a zsidók!”

Így sem épít valami túlságosan erős sziklára, hát még ha figyelembe vesszük, hogy a kijelentésben az „innen”, határozószó is szerepel. Mondta, nem is tagadta, de bebizonyította, hogy mivel kapcsolatosan és világossá *tette*, hogy a repülés szóval nem a felrobbanó bomba hatására célzott. A kir. büntetőtörvényszék előtt összegyűjtött bizonyítási anyagból kitűnik, hogy a védencem Ruszkó Margit előtt a zsidók gúnyos nevetését panaszolta, amit a rendőrségen kellett elszenvednie, amikor a Dob-utcai verekedésből kifolyóan őrizetben volt. Ennek az elbeszélésénél tört ki belőle, hogy „majd nem nevetnek, ha repülni fognak innen”. A vádlott ezt állandóan erősítgette és a tanú is igazolta. Az egészben a zavart az okozta, hogy a párbeszédet a tanú a bombamerénylet után főnökének: Tihanyi Károlynak elmondta és ő a vallomásában az „innen” szót kihagyta. Ehhez a szöveghez a szembesítés után is ragaszkodott. A bűnösség megállapítására még az ilyen tényállás sem alkalmas, de még ennek a leszögezése is a Bp.-ba ütközik. Tihanyi főtárgyalási kihallgatása törvényt sértően folyt le, mert a főtárgyalási elnök a Bp. 313. §. 3. bekezdésének tilalmával szemben a nyomozási vallomását eléje tárta. A vallomása semmis és az így megjelölt semmiségi ok fennforog. De ha nem így volna, a vallomása akkor sem bírna olyan erővel, hogy a beszélgetésben résztvevő tanúnak esküvel megerősített és a vádlottéval egyező vallomását leronthatná. Szász Józsefnek a bűncselekményben való részvételére bizonyíték nincs, tehát a Bp. 526. §-ának 2. pontja alapján történt fölmentése helytálló.

A kir. büntetőtörvényszék a védencemet terhelő második elbírálásánál nem jutott hasonló eredményre, holott a vád — ha más alakban — annál is csak az elsőhöz hasonló

gyöngye következtetésekkel tudott halvány gyanúlszatot kelteni, de marasztaló ítélet alapjául szolgáló bizonyítékot felhozni nem. Az ítélet általában a vádlottnak a nyomozás során tett, a főtárgyalási eredmény szempontjából értéktelen, vallomásán épül. Ha a kir. büntetőtörvényszék tévedése menthető ott, ahol a vád legalább ilyen vallomást tud felmutatni, egyenesen megmagyarázhatatlan akkor, amikor még ez a futóhomok is hiányzik. Védencemet bűnösnek találta a Miklós Andor szerkesztő ellen megkísérelt gyilkosság büntetében. A vádlottnak beismerő vallomása nincs, hanem az ügyel erőszakosan összekapcsolt egyetlen nyilatkozata, hogy abban az időben Márffy asztalán csomagokat látott. Ezt is csak hosszas nógatás után mondta, de hozzátette, hogy azok a Márffynál szálláson lévő pécsi fiúk cók-mókjai voltak. Az első kihallgatásánál erről nem beszélt, hanem csak utóbb jelentette ki, miután a nyomozóhatóság ebben az irányban erősen faggatta. Ebből olyan látszat alakult ki, mintha lassan megtört és legalább ennyit beismert volna.

Az egész nyomozási rendszer feltevésekből indult ki és azoknak valósággá sűrítésére mindenáron támaszpontokat keresett. Ilyen feltevés volt, hogy Márffy, a Rassaynak és Miklósnak szánt veszedelmes küldeményeket előre elkészítvén, az asztalára rakta. Ezért faggatták Szászt, hogy látott-e csomagokat. Eleinte nem emlékezett rá, a végén pedig, amikor rájött, hogy e nélkül a vallatástól nem szabadul, vagy mert valóban eszébe jutott, hogy a pécsi fiúk holmiai ott feküdtek, megemlítette a csomagokat. Nagyon valószínű az utóbbi, mert azok a fiúk aligha finom bőrtáskába, hanem újság, vagy egyéb papírosokba csomagolták az úton magukkal vitt néhány gallérjukat. Itt nehéz akár az egész ügyre, akár Szász részességére következtetést vonni, de legkevésbé arra, hogy lassan megtört és vallott.

A gyanúnak némi árnyékát vethetné rá a tett elkövetésével szintén vádolt Marosi és Chriaszty vallomása, ha nem csak a nyomozás során hangzott volna el, vagy ha legalább egyöntetű lenne. De az ellentét az első pillanatra nyújtott vékony alapot is összetöri. Marosi elmondja, hogy Bekő és Szász együtt mentek el, de Szász vitte a bombát. Chriaszty

szerint megfordítva volt, amin a nyomozási jegyzőkönyvek-ből kiütköző erőszakolás után annyit változtatott, hogy talán rosszul emlékezik, lehet megfordítva is, úgy amint Marosi mondja. Ezek nem bizonyítékok, de ha azok volnának is, jön a hordár, aki a csomagot az „Az Est” szerkesztőségébe vitte és vallja, hogy azt egy hozzá hasonló termetű ember adta át. Már a kir. büntetőtörvényszéknél kértem a tanú és> a vádlott alakjának összehasonlítását, de ezt a jegyzőkönyv nem említi. Kértem tehát a bizonyítás kiegészítését, amit a Nagytekinetű kir. ítélőtábla el is rendelt és megállapította, hogy a két alak közt nagy a különbség. A hordár magas, vaskos termete mellett Szász vézna alakja elvesz. Különbén már a nyomozás során is történt kísérlet a világosságnak ilyen módon való földerítésére és az eredmény az lett, hogy a hordár az eléje állított tíz ember közül nem Szászt választotta ki, hanem egy detektívet, mondván, hogy nem ő volt, de az alak hozzá hasonlított. A bizonyítás tehát Szászra eredménytelen, legfőlebb arra lehetne következtetni, hogy a csomagvivőt kísérte. Semmiesetre sem tettes, de még bűnsegéd sem, mert a kísérettel a cselekményt nem segíti elő. Az ítélet tehát téves, mert ebben a részben is a Bp. 326. §. 2. pontja alapján felmentőnek kell lennie. Ennélfogva nem is bocsátkozom ama kérdés vitatásába, hogy általában van-e bűncselekmény, alkalmas volt-e az elkövetéséhez használt eszköz.

A harmadik vád a „101-es bizottság” aláírással küldött levelekkel hatóságok ellen megkísérelt erőszak. A kir. büntetőtörvényszék e fölött napirendre tért, megállapítván, hogy egyszerű ízléstelenség. Legfőlebb ezen a kifejezésen módosítanék és éretlenségnek nevezném. De mégsem elégedhetem meg ennyivel, mert a vád maga eredeti álláspontjához ragaszkodik. Pedig ezzel a m. kir. miniszterelnök urat és a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságát helyezi kedvezőtlen világításba, úgy tüntetvén föl, mintha e hatóságokat postán érkező levelekkel intézkedésekre, vagy intézkedések megváltoztatására lehetne kényszeríteni. Én nem merném őket ilyen ijedős természetűeknek beállítani; de ha azok volnának, a vád még akkor sem állhat meg, mert hatóság ellen erőszak par distance nem követhető el. A har-

madik „hatóságról” nem beszéltem és nem is szólok bővebben, csak annyit említek meg, hogy a vádhatóság igen tisztelt képviselője itt is adós maradt ama törvényszakaszhívásával, amely a francia köztársaság diplomáciai képviselőjének vagy bármely más, akármilyen tiszteletreméltó külföldi úrnak a magyar hatóságokéval egyenlő védelmet biztosít. Ő ellene nem lehetett hatóság ellen irányuló erőszakot megkísérelni, a védelemben vett másik két hatóság ellen pedig a használt mód nem volt arra alkalmas.

Akárminth áll is a kérdés, a védecemet nem érinti, mert íz ügyben való részvétele bizonyítva nincs. Ennél ugyan ismét abba a gyanúba keveredett, hogy a nyomozás során végzett kihallgatásoknál eleinte semmit sem akart az ügyről tudni; utóbb pedig „megtört” és annyit beismert, hogy a Márffytól Drenkához vitt könyvek között talán lehetnek ilyen levelek. Valami túlságosan erős „megtörést” ez a vallomás nem mutat. A nyomozóhatóság kérdezte, hogy vitt-e levélfogalmazványokat, amire határozott nemmel felelt, szintén rászólt a kihallgató, hogy merre-e ezt határozottan állítani, amikor azt mondja, hogy Márffytól Drenkához Jókai-könyveket vitt. Nem lehetett-e azok között levél is? Erre úgy felelt, hogy bizony ez megtörténhetett, de ő nem tudta. Ez logikus kijelentés, de nem megtörés. Védecemnek nincs beismerő vallomása. Egyedül Drenka terhelte őt a nyomozás kihallgatásánál azzal, hogy a fogalmazványokat ő hozta hozzá. E vallomását a főtárgyaláson módosította, amikor ugyanezzel Kiss Ferencet terhelte. Minthogy az ítélet alapjául csak a főtárgyaláson felmerülő adatok szolgálhatnak, ez a vékony fonál is elszakadt. A kir. büntetőtörvényszék ezt ugyan csak fogásnak minősíti és a vádlottakról föltételezi, hogy a változtatást utóbb eszelték ki. fölhasználván az alkalmat, hogy Kiss a főtárgyalásról távol maradt és így nem hazudtolhatja meg őket. Mindez azonban csak elméleti vitatkozás, mert végső eredményben arra a helyes következtetésre jutott, hogy marasztaló ítéletnek a Bp. 326. §. 1. pontja alapján helye nincs.

A vád végére jutottam és várom a Nagytekintetű kir. Ítéletábla ítéletét. Amikor a kir. büntetőtörvényszék előtt hasonló szerepben fölszólaltam, beszédemet avval fejeztem

be, hogy visszautasítottam a sutyomban terjesztett ráfogást, jninha az igazság Nagyasszonya trónszékéről leszállani kényszerülne, hogy a fején félrecsapott koronával a szemben álló palotára pislogjon. Valahányszor e palota oszlopos pitvarába lépek, áhítatos tisztelettel nézem, hogy a Nagyasszony merev hidegséggel ül trónszékén, baljában az igazság mérlegét tartja, jobbját az igazság pallosán pihenteti. A mérlegbe mindkét oldalról dobáljuk a súlyokat és ő a szerint tartja mozdulatlanul, vagy emeli föl a pallost, amint a bal, vagy a jobb serpenyő billen. Tekintetét mereven előreszegzi és elhatározását a mérleg játékából, rajta átfutó érzéssel irányítja. Amikor a Nagytekintetű ítélőtanács a vádlottak felett széket ül, ilyen ítéletet kérek.

A *kir. büntetőtörvényszék* 1. *Márffy* Józsefet az *a)*, *b)*, *é)* és *d)* esetekben bűnösnek mondta ki és halálra ítélte, az *e)* és *f)* esetekben bizonyíték, a *g)* esetben bűncselekmény híjján fölmentette; 2. *Marosi* Károlyt az *a)* és *b)* esetekben bűnösnek mondta ki és halálra ítélte, a *c)* esetben bizonyíték híjján fölmentette; 5. *Radó* Józsefet bűnösnek mondta ki és mivel a tett elkövetésekor fiatakorú volt, 10 évi fogházbüntetésre ítélte; 4. *Szász* Józsefet a *b)* esetben bűnösnek mondta ki és 6 évi fegyházbüntetésre ítélte, az *a)* esetben bizonyíték, az *e)* esetben bűncselekmény híjján fölmentette; 5. *Horváth-Halas* Józsefet bűnösnek mondta ki és 6 évi fegyházbüntetésre ítélte; 6. *Vargha* Ferencet az *a)* esetben bűnösnek mondta ki és 5 évi fegyházbüntetésre ítélte, a *b)* esetben bizonyíték híján fölmentette; 7. *Kis* Ferencet bizonyíték híjján fölmentette; 8. ifjú *Drenka* Bélát bűncselekmény híjján fölmentette.

A *budapesti kir. ítélőtábla* 1. *Márffy* Józsefet a *c)* és *g)* esetekben, az utóbbinál közcsend elleni kihágást állapítván meg mondotta ki bűnösnek és 6 évi fegyházbüntetésre mint fő- és 1,500.000 K pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte; az *aj. b)*, *e)* és *f)* esetekben bizonyíték, a *d)* esetben bűncselekmény híjján fölmentette; 2. *Marosi* Károlyt az *a)*, *b)* *c)* esetekben bizonyíték híjján fölmentette; 3. *Radó* Józsefet bizonyíték híjján fölmentette; 4. *Szász* Józsefet a *c)* eset-

ben közcsend elleni kihágást állapítván meg, bűnösnek mondta ki és 20 napi elzárásbüntetésre, mint fő- és 1,500.000 K pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, az *a)* és *b)* esetekben bizonyíték híjján fölmentette; 5. *Horváth-Halas* Józsefet, 6. *Vargha* Ferencet és 7. *Kis* Ferencet bizonyíték híjján fölmentette; 8. ifjú *Drenka* Bélát közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és 1 hónapi elzárásra, mint fő- és 1,500.000 K pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte.

A kir. *Kúria Márffy* Józsefet a *c)* és *g)* eseten kívül a *d)* esetben is bűnösnek mondta ki és 8 évi fegyházbüntetésre, mint fő- és 1,500.000 K pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmiségi panaszokat el-, illetve visszautasította.

RÁKOSI—VÁGI KOMMUNISTA-PER.

MISKOLCZY ÁGOST dr. ügyészégi alelnök (jelenleg táblabíró) vádbeszéde Rákosi Mátyás és társai kommunista bűnügyében:

Rákosi Mátyást, a már korábban 15 évi fegyházra ítélt *Weinberger* Zoltánt és társaikat az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatásával vádolta az ügyészség. A vád szerint mindketten hamis útlevelemmel és okiratokkal felszerelve beszkötek az országba és itt a Vági-párt szélső elemeire támaszkodva, bolsevista összeesküvést szítottak, az állami és társadalmi rend megdöntésére.

*

Tekintetes kir. Büntető Törvényszék! Ebben a bűnperben két kérdést kell a bíróságnak eldöntenie.

Az egyik kérdés: Az állam és társadalom rendjének erőszakos felforgatására irányuló bűncselekmény-e az, ha egyesek a bolsevista elemeket összetoborozzák, tömeggé szervezik, velük bolsevista pártot alakítanak és a párt hierarchikus szerveit működésbe hozzák?

A másik kérdés: A magyarországi szocialista munkáspártnak azok a vezetői és a pártszervezkedésben, az agitálásban kidomborodó szerepet játszó irányítói, akiknek tevékenységét a vádirat részletezi, az állam és társadalom erőszakos felforgatására irányuló mozgalmat valósítottak-e meg?

Mielőtt e két kérdés fejtegetésébe fognék, szükségesnek tartom megvizsgálni azt, hogy a vádlottaknak vád tárgyává tett cselekvősege politikai eszmékért való harcnak tekintendő-e, jogosult-e az a védekezésük, hogy magatartásuk politikai meggyőződésből fakad s mindazt, amivel őket

vádolják, más országokban a politikai szabadság természetes megnyilvánulásának tekintik.

*

A kollektivista szocializmusnak két elméleti sarkpontja van: az osztályharc és a tőke elnyomása. A művelt nyugat szocialista pártja ezeket az alapvető tanokat az elméletben megtartották ugyan (Mac Donald angol szocialista munkásvezér az osztály harcot az elméletben is elveti), de a gyakorlatban rég sutba dobták. Belátták ugyanis, hogy a tömegeknek osztályharcra való buzdítása a polgárháború aljasságaihoz vezet, a tőke elnyomásával pedig a munkásság önmagát teszi tönkre. Az az ország ugyanis, ahol a tőkét elnyomják, egészséges gazdasági működésre, sőt védekezésre képtelen; az ilyen ország rövidesen ellenségeinek könnyű zsákmányává, a munkásosztály meg éppen a legnagyobb nyomorúság osztályosává lesz. Fényes példa minderre Anglia, ahol a munkáspárt, bár nem nevezi magát sem szocialista, sem szociáldemokrata pártnak, de kétségtelenül szocialista vezetés alatt áll, hosszú hónapokon keresztül kormányon volt, ám óvakodott megsemmisíteni az angol kapitalizmust, óvakodott az osztályharc valóra váltásával a belső békét testvérharcra és testvérgyilkosságra átváltoztatni. Ugyanezt láttuk Németországban, ahol a hatalmas szocialista párt nemcsak a békés együttműködés gyakorlati politikáját követvén, megbecsülést és jólétet hozott a német munkásságra. A német szocialisták a világháború idején, egy töredéket nem tekintve, híven teljesítették kötelességüket hazájuk iránt, az arcvonalt összeomlásakor kitört lázadó mozgalmak idején pedig maga a szocialista kormányzat törte le irgalmatlan erővel azt a csöcseléket, amely éppen úgy, mint ugyanakkor nálunk, a proletárdiktatúráért és a polgári osztály kiirtására kovácsolt terveket.

1917. októberében az Oroszországban diadalt aratott bolsevista mozgalom bedobta az üszköt az európai munkásmozgalomba. Lenin, minden idők legnagyobb demagógja, a róla leninizmusnak elnevezett tanítást tette meg „a világ proletárjai számára” a munkásmozgalom alapvető elvévé. Mi a leninizmus? Így fogalmazza ezt meg a Moszkvában

székelő III. internacionálé egyik kongresszusi határozata: általánosságban a forradalom elmélete és taktikája, különösen pedig a proletárforradalom elmélete és taktikája. Ma már tisztán áll a világ előtt, hogy Oroszországban nem államalkotó kísérletről, nem tudományos elméleteknek gyakorlatba való átültetéséről volt és van szó, hanem a legvakmerőbb és legveszedelmesebb demagógiáról, amely egész egyszerűen a szegény és gazdag közt levő ellentétet, a tömegek alacsony indulatait, valamint hatalomravágyó kalandorok kapzsiságán és lelkiismeretlenségén alapszik. Ott is osztályharc, a tőke elpusztítása, a kizsákmányoltak felszabadítása, a kommunista társadalom földi paradicsomának megvalósítása volt a jelszó, de mindez csak azért, hogy a társadalom fenekén levő rétegnek irigységét, gyűlöletét és minden vad indulatát felkorbácsolják és a civilizált társadalom megrohanására ösztönözzék. Nem is értette ezt másként az orosz muzsik, amikor önkényesen elhagyta lövészárkait. Nem a neki felfoghatatlan eszmék hatása alatt hagyta el a zászlót, amelyhez esküvel fogadott hűséget, hanem azért, mert látta, hogy nincs már cár, nincs rend és hatalom, csak anarchia és szétzüllés van. Ezért rohanta meg a földbirtokosok kastélyait, gyújtotta azokat fel, ezért ölte meg a kastélyok és földbirtokok tulajdonosait. Így lett az alig félmillió tagot számláló kommunista-párt Oroszország ura, így ült az orosz nép nyakára egy elenyésző kisebbséget tevő, nagyrészt betolakodott idegen. Az orosz paraszt, mint a bolsevisták cinkosa, rabszolgaságba süllyedt, de fogcsikorgatva tűr, mert gyűlöli ugyan a bolsevista zsarnokokat, de még jobban fél az orosz jogállapot helyreállításától és az elrablott földbirtokok visszakövetelésétől. Bebizonyult az is, hogy a leninizmus mitsem valósított meg még a marxista elvekből sem. Szó sincs kommunista társadalomról, szó sincs a magántulajdon intézményes megszüntetéséről, sőt még a kapitalizmus pöffeszkedéseinek megszüntetéséről sem. Nincs szó, egyáltalában nincs szó proletárdiktatúráról sem, aminthogy nem is lehet, mert ugyan hogyan gyakorolhatja egy egész társadalmi osztály diktatúrát. Vakmerő hazugság. *contradictio in terminis*. A munkás ott is munkás, a koldus ott is koldul, a láncoló kereskedő és árúrejtegető ott is dő-

zsöl, ép úgy, mint azelőtt, csak terror van, elnyomatás és olyan vérfürdő, aminőre még nem volt példa a világon.

Tekintetes kir. Büntető Törvényszék! Kissé részletesebben kell foglalkoznom az úgynevezett orosz forradalom elemzésével, mert tárgyam ezzel szorosan összefügg s mert ennek a bűnpernek szálai Oroszországba nyúlnak, az orosz államhatalom bitorlóihoz s végül azért, mert azoknak a kérdéseknek eldöntése, amelyeket előterjesztésem elején feltettem, az orosz viszonyok ismertetése nélkül lehetetlen.

Mint érintettem, Oroszországban a kommunista-párt tartja kezében az államhatalmat. A kormány magát az egyesült szocialista tanácsköztársaságok kormányának nevezi. Szervezete annyira bonyolult, hogy annak ismertetése itt kelleténél hosszadalmasabb lenne, a lényeg azonban az, hogy a kormány a III. internacionáléból sarjadjik, abból alakul, tehát annak befolyása alatt áll.

Mi a III. vagy kommunista internacionálé?

A III. internacionálé mai alakjában 1919. március havában alakult meg Moszkvában s magát az egész világra kiterjedő egyetlen és egységes kommunista pártnak nevezi. Azok a pártok, amelyek az egyes országokban nyíltan vagy titkosan mint kommunista pártok működnek, a III. internacionálénak csak alosztályai, szekciói. A kiadott alapszabályok szerint a párt célja: a nemzetközi tanácsköztársaság (az úgynevezett világszovjet) megteremtéséért, a polgári osztályok megbuktatásáért és a proletárság diktatúrájáért, mint a polgárosult állami berendezkedés teljes megsemmisítéséhez vezető átmeneti fokozatért harcolni. A pártszervezet a teljes központosítás elvén nyugszik, a párt szerveit szigorú pártfegyelem és a párt felsőbb szervei iránt való feltétlen engedelmesség kötelezi. A párt vezetőszerve a Moszkvában székelő végrehajtó bizottság, amely kötelező utasításokat ad a III. internacionálé minden alosztályának és más szervezetének. A végrehajtó-bizottságnak jogában áll az egyes szekciókhoz meghatalmazottakat kiküldeni akik a végrehajtó bizottságtól kapnak utasításokat és működésükért is csak ennek felelősek. Minden egyes szekció köteles rendszeres jelentést küldeni működéséről a moszkvai végrehajtó bizottságnak. A párt alapszabályainak értelme-

zésében és azok kiegészítésében a kommunista internacionálé legfőbb szerve a rendszerint kétévenként egybegyűlő világkongresszus. Ennek a kongresszusnak határozatai tartalmazzák a magát világpártnak nevező alakulatnak propagandájában a minden kommunistára kötelező irányelveket. A kommunista internacionálé alapszabályaiból és a fő tárgyaláson felolvasott kongresszusi határozatokból a következő megállapításokat vonhatjuk le:

1. Minthogy a III. internacionálé kitűzött céljai ép úgy irányúinak az egyes államok közjogi rendje ellen, amini fegyveres harcot hirdetnek a nyugati civilizáció minden eredménye és intézménye, egyszóval a modern művelt társadalom erkölcsi és jogi alapjai ellen, minthogy ezek a kitűzött célok megtámadják az Istenbe vetett hitet, a vallás szabad gyakorlatát, a családot, a tulajdont, meg akarják semmisíteni a haza fogalmát és kiirtani az emberi szívből a haza szeretetét: ezért a III. internacionálé nem politikai párt, hanem egyszerűen magát III. internacionálénak nevező büntettes-szövetség, maffia.

2. Minden, magát a III. internacionáléhoz tartozónak és kommunistának valló egyén idegen állam területén szervezkedett hatalmi csoportosulásnak zsoldosa, felbéreltje, aki kötelezettséget vállalt ennek az idegen államban levő szervezetnek javára hazája ellen kémkedni, sőt arra is kötelezte magát, hogy e szervezet parancsára bármikor hazájának függetlensége, alkotmánya és polgártársai ellen fegyveres felkelést fog szítani és vezetni. Minden egyes ilyen egyén tehát nemcsak közönséges lázadó, hanem hazaáruló is a szó legvalódibb értelmében.

3. Minthogy a III. internacionálé jellegénél fogva nemcsak egyes országoknak állami és társadalmi rendje ellen szervez lázadást, hanem harcot hirdet az egész emberi nem által tiszteletben tartott minden eszmény ellen, elvetemült nyíltsággal pusztító hadjáratot folytat az emberi művelődés minden eddigi eredménye ellen, nyíltan hirdeti ki, hogy a kommunista társadalom csak annak füstölgő romjain épülhet föl, amelyet eddig magának az emberiség sok keserves és véres küzdelmén keresztül közös kincseivel megszerzett, kiáltványai szerint nem kell visszariadni attól, hogy

könyörtelenül megöljenek mindenkit, aki csak gondolatban is az emberi nem ideáljaihoz és ősi intézményeihez ragaszkodni mer: azért minden tisztességes embernek, aki nem akarja, hogy az emberiség újra az állati barbárság állapotába süllyedjen vissza, a III. internacionálé híveit és szegődöttjeit az egész emberiségre veszedelmes gonosztevőknek kell tekinteni s az ellenük való küzdelemben az államokba tömörült társadalmaknak minden jogos és hatályos fegyvert fel kell használniuk.

íme, tekintetes kir. Büntető Törvényszék, ezután már szinte felesleges foglalkoznom a vádlottak ama védekezésével, hogy minden művelt országban megengedik a kommunista pártok alakítását és működését. A tétel különben is hamis, mert nincs egyetlenegy olyan ország sem, ahol a kommunista internacionálé alapszabályainak megfelelő működést és propagandát megtűnének. Vannak, igaz, egyes államok, ahol a kommunista szervezkedést bizonyos határig eltűrik, de a legrövidebb úton intéznek el minden olyan megmozdulást, amely a kommunista célok megvalósításához való bármily óvatos közeledést is jelent. Ez a helyzet például a szabadságnak és demokráciának klasszikusként emlegetett földjén, az Északamerikai Unióban. Hogy egyes államok a kommunista pártok megalakítását megengedik, annak sokféle oka és magyarázata lehet, mindenesetre jól kellene ismernünk annak az országnak intézményeit és közéletét, ha róla ebben a kérdésben véleményt akarunk nyilvánítani. Bizonyos azonban az, hogy a kommunista gondolat Magyarországon sem rab, a kommunista tett, az igenis, erélyes üldözés tárgya Angolországban és Németországban éppen úgy, mint a Balkánon. A mi szempontunkból pedig ez a dolog lényege.

Ide vonatkozólag azonban egy megállapítást kell tennem, amely az ismert angliai sztrájkkal kapcsolatos. Május elején, az angol szénbányászok részleges sztrájkja idején, az angol kormány, mikor javában dolgozott a közvetítés és békéltetés munkáján, rájött, hogy a szakszervezetekben rejtelmes bujtogatok általános sztrájkra izgatnak. Erre az egyik legelterjedtebb napilap „Királyért és hazáért” címmel vezércikket akart közzétenni. A vezércikk kizsedését

azonban a lap nyomdászai megtagadták. Az angol kormány előtt egyszerre világos lett, miről van itt szó s kiadta a vésszjelet, hogy megtámadták az angol jogot, az angol szabadságot és a birodalom biztonságát. Ekkor tört ki az általános sztrájk, 2½ millió résztvevővel, (valójában tehát nem is volt általános), amelyet a polgári társadalom nagyszerű öntudatossága siralmas kudarcba fullasztott. Az angol hatóságok a sztrájk kitörése után házkutatást tartottak a bolsevista párt irodáiban s megállapították, hogy a sztrájk vezeterei összeköttetésben álltak a III. internacionáléval, annak utasításait követték, attól pénzt fogadtak el. Az angol kormány a lefoglalt iratokat közzétette s elszörnyűködve állapította meg a bolsevista aknamunkát, a gyárak és egyéb munkahelyek sejtszervezetét, az állam és társadalom lerombolására irányuló nyílt izgatást.

Látható, hogy az angol kormány csak most tudta meg, mit jelent a bolsevista szervezkedés, mily világnézetet képvisel a bolsevista, mit is jelent tulajdonképpen a legalitás keretei közt létező kommunista párt. Drága tandíjat fizetett ezért, de mi ezt a tandíjat az átkozott emlékü bolsevista rémuralomban már megfizettük, s tudjuk, mit jelent ennek a pártnak megtűrése az államban. Ezért tilos Magyarországon bolsevista pártot alakítani. A kommunista pártnak, mint mondtam, a polgári osztály fegyveres megtámadására, az államnak és társadalomnak a polgári rendet megvalósító intézményeinek lerombolására szervezeteket kell létesítenie moszkvai parancs szerint, hogy ezek a szervezetek adott pillanatban a polgárháborút a siker reményében megindíthassák. Ismétlem azt is, hogy minden ország kommunista pártja a moszkvai III. internacionálé alosztálya, tulajdonképpen semmi önállósága nincsen, területi jellege is csak papíroson van meg, a közhasználatban elfogadott „párt” elnevezés tehát már azért sem illik rá, arról nem is szólva, hogy az ilyen csoportosulás egyetlen civilizált ország közigazgatási rendszetének szabályaival sincsen összhangzásban.

Eldőlt tehát mindezzel az a kérdés, amelynek itt büntetőjogi jelentősége van, hogy a kommunista párt alakítása, a bolsevista elemek toborzása, a kommunista programm

propagandája a véleménysszabadság, a polgári szabadság és a politikai meggyőződés lapjára tartozik-e. Eldőlt az, hogy ennek a pártnak működése csendes, törvényszerű politikai és közéleti tevékenységre irányul-e vagy fegyveres, erőszakos felforgatásra a fennálló rend ellen.

Tekintetes kir. Büntető Törvényszék! Az elmondottakból levont következtetés gyanánt jogosan mondhatom, hogy a kommunista párt működése nem a politikai cselekvés szabadságának, hanem a gyilkosság, a rablás, a fosztogatás és gyújtogatás megengedésének kérdése.

*

Hogy az előterjesztésem elején foglalt második kérdésre áttérhessek, amely a Magyarországi Szocialista Munkáspárthoz tartozó vádlottak ügyével kapcsolatos, röviden össze kell foglalnom a bűnperben kiderült tényállást.

Az 1923. év folyamán a katonaságtól megszökött Őri Károly Bécsben érintkezésbe lép Landler Jenővel, a Magyarországról megszökött volt népbiztossal, aki a Magyarországról szintén bolsevista bűncselekmények miatt megszökött Alpári Gyulával, Hirosik Jánossal, Révai Józseffel és másokkal együtt a moszkvai III. internacionálé bécsi propaganda-ügynökségének tagja. Megállapodtak abban, hogy Magyarországon megkezdik a bolsevizáló tevékenységet. Őri Károly Budapestre jön, belép a szociáldemokrata pártba. A párt túlzóihoz csatlakozva, szorosabb ismeretséget köt Göögös Ignáccal és Tóth Györgyné sz. Hámán Katalinnal. Landler Jenő jelentéseket kap Őrinek és társainak észlelteiről, így lesz az ő utasításaihoz képest a szoros ismeretségből a magyarországi kommunista-párt újjászervező titkos bizottsága, a trojka. A hármás bizottság óvatos, de kitartó és céltudatos munkával szaporította a szociáldemokrata túlzók számát, a nyílt és lappangó bolsevista elemeket tömörítette, az együttes állásfoglalás biztosítására azoknak új jelszavakat adott. A mozgalom előrehaladtával Budapestre érkezik hamis útlevelemmel a III. internacionálé egyik titkára, Rákosi Mátyás, Magyarországról annak idején szintén megszökött népbiztos, hogy a mozgalmat a központ közvetlen utasításainak tekintélyével irányítsa. 1925. június havában

hamis útlevelel megérkezik Budapestre Weinberger Zoltán is, lázadás miatt hosszabb szabadságvesztésre elítélt s annak idején túszerként az oroszországi szovjetnek kiadott kalandor, aki a fiatal munkásokat és az inasokat akarja megszervezni a moszkvai Kommunista Ifjómunkás Internacionálé számára.

Az agitáció, a szervezkedés, a nekik megfelelő bizalmi egyének kiválogatása titokban, nagy körültekintéssel és a legnagyobb izgalommal folyik. Izgató röpiratokat terjesztenek a munkásosztály körében, az inasok részére titkos pártiskolát nyitnak egy kültelki korcsma külön helyiségében. A hármás-bizottság szorgos figyelemével kiválasztott bolsevista ügynökök megjelennek a gyárakban, a kisebb műhelyekben, bejutnak családi összejövetelekre és szórakozó társaságokba is. Rákosi és Weinberger mellékutcákban, a Városligetben, a Gellérthegy oldalában adott találkozót alvezéreiknek, hogy értesüljenek az elért eredményekről, megbeszéljék a további tennivalókat, s a felmerült esetekre és vitás kérdésekre alkalmazzák Moszkva utasításait és kongresszusi téziseit.

1925. június végén megnyílik a mozgalommal kapcsolatos első agitátor-képző tanfolyam Bécsben. Előadóként szerepel itt a kedvező magyarországi jelentésekre Bécsbe érkezett hírhedt Kun Béla is Moszkvából. Négy budapesti iparoslegényt vezényel a tanfolyamra Őri Károly; úti előleget Gógös Ignáctól kapnak, Bécsben a szovjet-ügynökség látja el őket pénzzel. E tanfolyam idején jelenik meg Magyarországra való becsempészés céljaira az „Új Március” című kommunista folyóirat. Kun Bélán kívül előadókul szerepelnek a tanfolyamon még Landler Jenő, Alpári Gyula és Révai József. Az előadók személye a tanfolyam anyagára és szellemére minden tájékozódást megad s így ezt a kérdést nem részletezem. A mozgalom terjedésére vall, hogy augusztus 31-éig még két újabb tanfolyam nyílik meg, újabb tizenkét budapesti résztvevővel. Őri Károlyt most már többen is, így Weisz József, Oanc József, Fiala Ferenc és Vájna Gábor is támogatják.

1925. augusztus 18-ára összehívják Bécsbe, a Poale Zion nevű kommunista egylet könyvtárhelyiségébe a magyar-

országi kommunisták kongresszusát, amelyen résztvesz: Budapestről 15 bolsevista munkás, az oroszországi kommunista-párt külön kiküldöttjén kívül résztvesz azon Kun Béla, Landler Jenő, Alpári Gyula, Révai József, Rákosi Mátyás, Weinberger Zoltán, Szántó Zoltán és résztvesz természetesen a már említett hármas bizottság, a trojka is. Megválasztották díszelnökül Zinovjev-Apfelbaumot, az: orosz „kormány” egyik *tagját*, megalakították a párt bizottságait és vezető szerveit, így első sorban a magyarországi hármas titkárságot a régi trojka tagjaiból és egy külön hármas intéző bizottságot Rákosi Mátyás részvételével. A proletárdiktatúra megvalósításának előkészületeiről folyt egyébként a tanácskozás s akadt felszólaló, aki a rögtönosr fegyveres felkelést indítványozta. A kongresszus résztvevői három napi bécsi tartózkodás után utasításokkal, tanácsokkal és pénzzel gazdagabban visszatértek Magyarországra s a bolsevista propaganda új utakon a régi buzgalommal folyt tovább.

Ennek a most ismertetett mozgalomnak derekán, 1925. április 14-én egy kávéházban tartotta meg alakuló gyűlését a Magyarországi Szocialista Munkáspárt. Sokat mond ez a dátum, ha figyelembe vesszük azt, hogy ekkor már működött a trojka és Rákosi Mátyás javában magyarázta zsoldosainak a bolsevista taktikát. Hogyan keletkezett ez a párt? Amint ismeretes, 1919. augusztus havában a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetői letették a szocialista-kommunista elnevezést, a pártnak csendben megtartott újjáalakuló gyűlése keretében. Ezzel a pártvezetőség be is fejezte a bolsevista rémuralmat likvidáló munkáját s nem sokat törődött azzal, hogy a kommunistákkal való balvégzetű egyesülés ezzel csak alakilag szűnt meg, mert minden megbélyegzés nélkül bent maradtak sokan az újjáalakult pártban a bolsevista rémuralomnak részint egyenes támogatói és előidézői, részint azok, akik elvakultságukban vagy alantas gondolkozásukban hívei voltak a bolsevizmusnak. A meggyötört polgári osztály felháborodását elhalkította az idő múlása, szinte magától értetődő volt tehát, hogy a bolsevista rémuralomban ilyen vagy amolyan szerepet játszó, de mindenestre fáradtság és munka nélkül ekzisztenciát lelt és ezt az

uralmat visszakívánó elemek megmozdultak. Az 1918-iki és 1919-iki események megismétlésének lehetőségéről suttogtak, abban a hiszemben, hogy mindez csak azon múlik, vajjon elegendő eréllyel és vakmerőséggel rendelkeznek-e a bolsevista mozgalom vezetői. Mind hangosabb kifogásokat emeltek tehát a szociáldemokrata-párt vezetőinek magatartása ellen, amely más megfontolásokra volt alapítva. Nagy volt ez időben a munkanélküliség is, ez a körülmény, valamint az, hogy minden pártban vannak érvényesülni nem tudó elemek, a már ismertetett előzmények után kifejlesztette az 1925. év folyamán a szociáldemokrata-párt kebelén belül az ellenzéki mozgalmat, amelynek számbeli ereje napról-napra nőtt. A mozgalom élén Vági István ács állt, aki a proletárdiktatúra idején egy magát építési direktóriumnak nevező lázadó csoportosulás élén szolgálta a bolsevista uralmat, a vörös hadsereg egyenruháját öltötte magára, bár minden fegyveres mozgalomtól tartózkodott. Csakhamar kierőszakolta a munkanélküliek szakmaközi bizottságának megalakítását és befolyása alá kerítette az ott összegyűlt elkeseredett munkásságot. Egyelőre nem volt szó kifejezett bolsevista jelszavakról. A mozgalom vezetői nem akarták elárulni magukat, különben is tömegmozgalomra volt építve taktikájuk s jól tudták, hogy az egyéni vélemény ott úgysem játszik szerepet, ahol a tömeget öntudatos vezetők tartják kezükben. Nyílt titok volt azonban a munkásság körében, hogy a mozgalomnak külföldi pénzforrásai vannak, amely nem lehet más, mint a III. internacionálé bécsi ügynöksége. Bár híveik szegény, munkátlan emberekből szerveződtek, az ellenzék csak úgy ontotta a röpiratokat, vezetőik pedig sűrűn utazgattak Bécsbe. Weiszhausz Aladár milliós bankjegyekkel tömött tárcából fizette a nyomdaszámlát, Gögös Ignác pedig, a munkátlan asztaloslegény, a mozgalom pénztárnoka, már kosztkamatra helyezett el vidéken nagyobb pénzszeget.

A szociáldemokrata-párt vezetősége megkísérelte a békés kiegyenlítést, de sikertelenül. A II. internacionálé egy külön bizottsága ült össze Bécsben, ahova elküldte az ellenzék képviselőit Weiszhausz Aladár, Hajdú (Klein) Henrik és Szilágyi Gyula személyében. A cél ugyancsak a mozgalom

lecsitítása volt. Eredménye, amely mindössze az a burkolt színvallás volt, amelyet Weiszhausz Aladár tett a bizottságelnökének ama kérdésére, hogy a mozgalom nem a III. internacionálé alapján áll-e. Weiszhausz kitérőleg válaszolva, kijelentette, hogy ebben a kérdésben való nyilatkozattételre nem kapott felhatalmazást. Weiszhausz azonban ezzel a kijelentéssel éppen eleget mondott s a szociáldemokrata-párt az ellenzéket kizárta tagjai sorából.

A kizárt ellenzékéből megalakuló pártot érthetetlen módon a magyar közvélemény egy része, abban csak a szociáldemokrácia gyengülését látva, rokonszenvvel fogadta. Pedig a múlt tapasztalatai éppen Magyarországon mindenkit meggyőzhettek volna arról, mit akarhat az, aki a szociáldemokratákra is rálicitál, hiszen a szociáldemokrácia végső célja ugyancsak a kommunizmus. De főleg mindenkit meggyőzhettek magán az alakuló gyűlésen elmondott beszédek. Ezen a gyűlésen Zwinkl József elnökölt, Weiszhausz Aladár, Vági István és Váradi László szólaltak ott fel. Zwinkl József kigúnyolta a nemzeti zászlót, Weiszhausz Aladár a legdurvább ferdítésekkel szította a gyűlöletet a polgári osztály ellen, a megalakuló új párt első feladatának azt vallotta, hogy betört fejjel űzze vissza mocsarába a munkásosztály eddigi aléltságán felhízott reakciót. Vági István bírói ítélet alapján kivégzett bolsevista gyilkosokat vértanúknak nevezte, a megalkuvástalan osztályharc nyílegyenes vágányára való rátérésről beszélt, mert eddig a munkásmozgalom lokomobilja szerinte helytelen vágányon döcögött. Gyalázta az ország törvényeit s a proletáröntudat felébredését sürgette a kizsákmányolás hada ellen, akik a trianoni határokat is csak a nagyobb konc kedvéért akarják kitágítani. Váradi László pedig a tetteket jelöli meg elvi alapnak s azt fejtegette, hogy az új párt feladata nem más, mint a falu és város proletárjainak harcos egységét megteremteni, elvetni minden osztály-békét hirdető politikát, megvalósítani a proletárság harci egységét a reakció ellen való élet-halálharcban ...

Megalakítják a pártvezetőséget, amelynek tagjai közt ott látjuk Tóth Györgyné sz. Hámán Katalint, a pénztárnoki tisztet pedig Gögös Istvánnal töltik be, mint hallottuk.

mindketten a trojka tagjai voltak. Megindulván a párt működése, azt látjuk, hogy teljes összhangban van a moszkvai kiküldöttek által irányított szervezkedéssel, sőt ez a szervezkedés egyenesen a Magyarországi Szocialista Munkáspárt keretei közt folyik le. Látjuk, hogy az agitátor-képző tanfolyamok résztvevői, a kommunista-kongresszus kiküldöttjei, mind ennek a pártnak tagjaiból újonczódnak, a titkos budapesti pártiroda, amely a pártnak kifeszített ponyvája alatt alakul meg, helyezkedik el és folytatja működését.

A Magyarországi Szocialista Munkáspárthoz tartozó vádlottak, *Vági* Istvánnal élükön, egytől-egyik tagadják, hogy bolsevisták lennének, merészen tagadják aztán, hogy a pártban szétterjeszkedett bolsevista propagandáról és szervezkedésről bármit is tudtak volna. Az első megjegyzésem erre a védekezésre az, hogy az összes vádlottak, akik itt ülnek, Rákosi és Weinberger kivételével, mint a Magyarországi Szocialista Munkáspárt tagjai. Mindannyian vezető szerepet vittek a pártban, pártvezetőségi tagok voltak vagy a kerületi szervezetek irányítói. Elhihető-e, hogy *Őri Károly*, az egyszerű asztaloslegényből lett szovjet-ügynök, aki a bolsevista seregszemlét és kiválogatást végezte, mindenkiről pontosan tudta, mily érdeme van a bolsevista bizalmi szerepkörre, jöllehet ez az *Őri Károly* nem is volt a pártvezetőség tagja, csak éppen *Vági István* s a pártvezetőségben helyet foglaló társai ne tudtak volna arról, hogy a párt a bolsevista összeesküvés fedőszerve, hogy ott hemzsegnék a bolsevisták s üzelmeiket magában a pártnak helyiségeiben beszélük meg. Elhihető-e a pártvezetőség tagjairól, hogy társaiknak és pénztárnokuknak, valamint más vezető embe-reiknek a bécsi szovjet-ügynökökhöz való utazgatásait nem is sejtették? Elhihető-e, hogy a párt pénztárnoka, aki a bécsi utazgatások költségeit fizette, el tudta vagy el akarta-e rejteni eme tevékenységét a pártevezetőség előtt?

De nem ebben van legfőbb érvem bűnösségük mellett, hanem abban, hogy a szociáldemokratákra rálicitáló agitálásukkal, röpirataik szellemével, az osztályharc és osztálygyűlölet éles hangoztatásával, az oroszországi állapotok megnyugtatóásával, a hatóságok gyalázásával, az utcai tömegmozgalmakkal és a rendőrségi tilalmaknak fittyet hányó

tüntetésekkel a legkifejezettebben arra izgatták és csoportosították a munkásosztályt, még pedig első sorban annak pártjukba csődített, elkeseredett, munkátlan részét, hogy a polgári társadalom rendjét erőszakosan forgassák fel és orosz mintára a fennálló uralmi rendszert döntsék meg.

Vági István és pártjának tagjai furfangos módon, fellengzős szavalatokkal tiltakoznak a kommunista elnevezés ellen. Naivul azt hiszik, hogy az ő tevékenységük megítélése ezen a szón fordul meg. Az 1921. III. törvénycikk nem ragaszkodik a kommunista elnevezéshez, mint büntetőjogi kritériumhoz. Mindenki megsérti ezt a törvényt, aki az állami és társadalmi rend ellen bárminő erőszakos mozgalmat szít. Az előadott tényállásból nyilvánvaló, hogy a proletárdiktatúra előkészítése és megvalósítása *végett* folyt itt kitartó, részleteiben kidolgozott, tervszerű szervezkedés. Nem lehető, hogy a vádlottak, akik ezt a szervezkedést vezették vagy a szervezkedésben bárminő módon résztvettek, abból indulnak ki, hogy a cél, amit maguknak kitűztek, békés úton és békés eszközökkel el lenne érhető. Ezt legfeljebb csak úgy képzelték volna, ha a kétségbeesés irtózatoss lethargiájába süllyedne ismét a nemzeti lélek s amellet egy bűnös és gyenge kormány a börtönből invitálná meg a bolsevistákat a hatalom átvételére, amint történt az 1918-ban és 1919-ben. Erre számítaniuk nem lehetett, szükségképpen kellett tehát gondolniok Moszkva szabályzatai szerint az erőszakra és polgárháborúra, arra, hogy ha rajtaütést forralnak is ki, fegyveres ellenállással kell megküzdeniök. Azt a védekezésüket elfogadom, hogy nem gondoltak a proletárdiktatúrának, mint a mozgalom végső céljának pillanatnyi megvalósítására. Ennek megkísérelése valóban örűlség lett volna részükről, hiszen ki lettek volna téve a felkoncolás és ízekre tépés veszedelmének, a siker minden kilátása nélkül. De igenis, oly csoportosulások szervezésére szövetkeztek egymással és szökésben lévő bűntársaikkal, amelyeknek célja a magyar uralmi rendszer erőszakos megdöntése, a kormánynak helyéről való eltávolítása, továbbá a polgári osztály fegyveres megtámadása és megsemmisítése volt. Elhiszem, hogy a terv kivitelére csak akkor került volna a ha fegyverraktárt is be tudnak rendezni és ezek a csoporto-

sulások már oly nagy számúak, hogy tömegerejüknél fogva a siker reményében léphetnek fel.

Tekintetes kir. Büntető Törvényszék! Újból és újból kénytelen vagyok az 1918-iki és 1919-iki évek szégyenletes eseményeiről levont tapasztalatokra hivatkozni. Nekünk jól kell tudnunk, mit jelent az utcára, a tömegre, a proletár-öntudat forradalmi lendületére és nyers erejére való hivatkozás, ami oly sűrűn szerepel Vági Istvánnak és pártjának propagandájában. Tudnunk kell, mit jelent az, mikor minden munkakerülő suhancot a dolgozó proletár névvel ruházunk fel s a kültelki korcsmákban a vagyonos osztály kifosztására irányuló kiszólásaikra a népakarat szuverén bélyegét ütjük. Ezekből kovácsolódnak azok a láncszemek, amelyek szorosan egymásba kapcsolódva vezetnek az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatásához, ezeket a láncszemet akarja megfogni és összetörni a törvény.

Hogy Vági István és társai az óvatos duhaj szerepét játszották a kommunista szervezkedésben, az ne tévesszen meg senkit. Kiosztott szerepekről van itt szó, a moszkvai kurzusokon kieszelt színjátéknak a kor színvonalán levő elrendezéséről, aminek szembeszökő példáját nyújtja a műfordító Hajdú Henrik, aki páros napokon az újpesti városháza kultur-bizottságában tesz békés polgári indítványokat, páratlan napokon pedig Budapesten, a Hernád-utcában a „burzsoázia” megrettentésére tüntető felvonulást szervez s az osztályharc kérelmelhetlenségéről szónokol.

Mindezek előadása után a magam részéről eldöntöttnek látom az előterjesztésem elején feltett második kérdést is a Magyarországi Szocialista Munkáspártnak az 1921: III. törvénycikkbe ütköző tevékenységét illetően.

Változatlanul fenntartom tehát a vádiratban foglalt vádat, mert a főtárgyalás adatai a vádirat alapjául vett tényállást igazolták. Indítványozom a vádlottak bűnösségének megállapítását és megbüntetését a vádirattal egyezőleg.

Azok a megállapítások, amelyeket a vádlottak bűncselekményének jellemzésül tettem, Tardenak, a híres kriminológusnak szellemében felmentenek engem attól a feladattól, hogy tevékenységükkel kapcsolatosan súlyosító és enyhítő körülményeket soroljak fel. Ugyan mi jelentőségük

lehetne ezek felsorolásának oly bűncselekménynél, amely megtámadását jelenti mindannak, ami minden tisztességes ember előtt szent, amely bűncselekmény nem kevesebbet céloz, mint rombadönését az egész civilizációnak, amely bűncselekmény a legdurvább önzést, az elvetemedett lelkiületet és a barbár kegyetlenséget hívja csatasorba az emberiség ideáljai ellen?

Az én feladatom csak az lehet, hogy az ilyen bűncselekmények elkövetőivel szemben a kérlelhetetlen megtorlást, a törvény teljes szigorának alkalmazását szorgalmazzam. A vádlottak bűnösségi fokán mitsem változtatna az a súlyosító körülmény, hogy pénzért idegenek zsoldjába szegődtek hazájuk ellen, mit enyhítene bűnösségükön az, hogy a megtagadott haza valóban szegény s nem tud adni minden fiának jólétet és gondtalanságot, mert hiszen, Andersen szavaival élve, megtagadhatjuk-e édesanyánkat csak azért, "mert az arca himlőhelyes?

Távol vagyok azonban attól, hogy a vádlottak cselekedeteinek jelentőségét túlozzam. Tárgyilagosság vezérel bűnük megtorlását célzó előterjesztésemben. Tudom ugyanis azt, hogy a magyar nemzet erkölcsi ereje és ezeréves történetében gyökerező öntudata el fog söpörni és meg fog semmisíteni minden oly törekvést, amely ősi intézményünk épsége, a közbéke és az állam jogi rendje ellen irányul. Sokszor nagyobb és tartósabb veszedelmekből kelt fel diadalmasan ez a nemzet, amint azt történelmünk véres és dicsőséges lapjai bizonyítják, mint aminőt ezek a vádlottak számára jelentenek. De mai helyzetünkben, a konszolidáció rögzös útjain eltagadhatatlanul nagy veszedelmet rejt magában minden oly szervezkedés, amely a csőcselék felfegyverzését és a polgárháborút hirdeti a vörös álarcban.

Nem alaptalanul mondom tehát azt, hogy a bíróság nemcsak a vádlottak sorsát, hanem a társadalom jövőjét is kezében tartja, amikor ítéletet mond ebben az ügyben. A büntető igazság itt valóban a társadalom egyetemes érdekével összevág. Kérem azért a bíróságot: mérlegelje az előterjesztésemben kiemelt szempontokat a vádlottak tetteinek elbírálásánál akként, hogy ítélete egyúttal intő példa legyen minden bujtogató, minden milliók életével és

nyugalmával játszó lelkiismeretlen demagóg számára. És hozzon az ítélet megnyugvást azoknak, akik előtt szent ügy a hazáért közös erővel való összeműködés sértetlenségének törvényes védelme.

*

Rákosi Mátyást és Weinberger Zoltánt a büntetőtörvénytörvény 8 évi fegyházbüntetéssel sújtotta. Gógös Ignác és a vezetők 1-től 4 évig terjedő börtönt, a többiek kisebb-nagyobb fogházbüntetést kaptak. A Tábla néhány lényegtelen módosítása mellett Weinberger büntetését 6 évi fogházra szállította le. A Kúria a Tábla ítéletét jogerőre emelte.

GYÖRI ÁKOS dr. védőbeszéde a Rákosi—Vági perben:

1925. július 28-án a budapesti államrendőrség politikai osztálya őrizetbe vette a Magyarországi Szocialista Munkáspárt vezetését az 1921. III. t.-cikkbe ütköző (az állam és a társadalmi rend hatályosabb védelme) bűncselekmény gyanúja miatt. A gyanúsítottak közül *Hajdú* Henrik író, *Weiszhausz* Aladár a párt vezető titkára, *Huber* István a párt elnöke. *Palotás* Imre építőmunkás, *Zmíkl* József vas-munkás, *Szabó* Mihály könyvkötő munkás, valamint *Gógös* József molnár és *Sido Árpád* műszerész a rendőrségről előbb a Markó-utcai, majd a pestvidéki fogházba kerültek előzetes letartóztatásba, utóbb vizsgálati fogságba. Közben kipattant társai ügye, akiket azzal gyanúsítottak, hogy Wienben megalkotották a magyarországi kommunisták pártját. A vizsgálóbíró — *Enyedi* Róbert dr. — a két ügyet egyesítette és 1926. évi július 12-én kezdte az ügyet főtárgyaláson tárgyalni a budapesti kir. Büntetőtörvényszék *Szemák* tanácsa, *Kovács* és *Szabolcska* szavazóbírák részvételével és csak augusztus hó 4-én fejezte be.

*

Nagyságos Elnök Úr! Tekintetes kir. Törvényszék! Ha az ég derült, az arcok se komorak. Ha a természet erői elpihen-

nek, ha az elemek elnyugosznak, ha csönd van és nyugalom honol, mindenki szívesen hajlik az objektív meditáció felé.

Am ha a természet erői működésbe kezdettek, ha a felhők, talán nehéz és súlyos felhők, tornyosulnak az ég fölé, s ha már viharban vagyunk, akkor nehéz, de akkor volna szükséges a felhők szárnyait lefogni igyekezni, a vihar tombolását leszelídíteni törekedni, a pánikot megállítani.

Amikor az úgynevezett kétszerkettőnégy bűncselekményről van szó: ott és akkor a gyakorlat folytonosságánál, az ügyek megszokottságánál, meghatározott vágányánál fogva majdnem lehetetlen az objektivitás területét elhagyni, s csak igen túlfűtött temperamentum okozhat esetleg zavarokat: de amikor mint a jelen esetben is, egy excellenter politikai perről van szó, amikor tehát a szituáció legalább is szokatlan, amikor oly cselekmény a vád, amely cselekményre a békés idők normál-büntető judikaturájában nincs is szakasz: amikor nem aljas indok az elkövetés oka, hanem egy nagy, népes, hatalmas osztálynak, a munkásosztálynak, a dolgozók osztályának világszemlélete és e világszemlélet szolgálatában álló cselekmények bírálata, akkor nehéz, de éppen akkor szükséges a lehetőséghez képest az objektivitás megőrzése, mert az izzó hangulat, a túlfűtött athmosféra nem alkalmas, az eseményeknek, cselekményeknek, tényeknek és vallomásoknak tárgyilagos mérlegelésére és elbírálására.

Én nem osztom a mondást: „inter arma silent Musae”, én azt tartom: már a harcban, sőt a harc közepette is kell, hogy helyet kapjanak a békítő, a nivelláló az egy közös nevezőre hozást célzó kísérletek és törekvések. Ez az én célom, törekvésem, akarásom e politikai perben is.

Az én védői szótáromból tehát hiányozni fognak, tisztelt ügyész úr, a „rongy, hitvány csőcselék” címmel és jelleggel ellátott díszítő jelzők, nemcsak azért, mert ezt egy nagy politikai perben helyénvalónak nem találom, hanem azért is, mert ezt én a perbeli gyengeség látható és hallható jelének tartom.

Az én védenőim a Magyarországi Szocialista Munkáspárt vezetői és tagjai legjobb tudomásom és közvetlen észleleteim és tapasztalataim szerint az egész magyar munkás-

ság osztatlan politikai becsülését bírják: nemcsak azokét, akik mellettük vannak, hanem azokét is, akik velük ma szemben állanak; nemcsak azokét, akik ma a hatalomban részesecinek, hanem azokét is, akik attól távol állanak. Hogy pedig a külföldi munkásság szimpátiája is velük van, azt legjobban Kurt Rosenfeldnek, a német birodalmi gyűlés tagjának a sürgönye bizonyítja, amelyben önként ajánlja fel tanúságtételét védenceim szocialista hitvallása mellett. Az ügyész úr a cselekményt egy történelmi miliőbe helyezi bele. Történelmi szint és történelmi keretet ad neki. Helyeslem és követni fogom ezt a felfogást. Egészen más az ereje, más a hatása annak, ha csak úgy egyszerűen állítom, hogy a Magyarországi Szocialista Munkáspárt vezető titkára azt mondja: „sajtószabadság nincs, gyülekezési szabadság nincs”, és más az, ha előbb felfestek egy történelmi képet, mint az ügyész úr teszi, ha előbb azt mondom, amit az ügyész úr mondott, hogy „a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, utóbb mint Magyarországi Szocialista Párt, utóbb mint Szocialista-Kommunista Párt 1919. mácius 21-én a burzsoáziának nevezett polgárság kezéből kivette a fegyvert és vörös hadsereget toborzott” s aztán ebbe a történelmi képbe helyezem bele, mintegy folytatásként azt, hogy 1924. év második felében és az 1925-ik év első felében Weiszhausz Aladár, a Magyarországi Szocialista Munkáspárt vezetőtitkára és társai „megalkották a Magyarországi Szocialista Munkáspártot azzal a rejtett céllal, hogy a szélső, bolsevista elemeket tömörítsék és irányításuk körébe vonják.”

Nagy ereje van az emlékezésnek, rezegettessük hát meg a reminiscenciák húrját, hogy átérezhessük egész nagyságában, egész félelmetességében, mit jelent az az államra, mit jelent az a társadalomra, mit jelent az a burzsoáziára ha Weiszhausz Aladár azt mondja: „sajtószabadság nincs, titkos választójog nincs”.

A visszaemlékezés árjában nagyon könnyen ráfeledkezik az ember az elmúlt dolgokra, praeteritum malorum proletárdiktatúrára és egyebekre, és egészen másképen hatnak ezek a weiszhauszi kijelentések s az ezzel kapcsolatos egyéb kijelentések egy történelmi perspektívával, mint anélkül.

Van tehát szerepe a történelmi miliőnek a hangulat-keltésnél, de nem pótol bizonyítékot, s ha én objektív akarok lenni a történelmi szintér megfestésénél, akkor én nem kezdem, mint az ügyész úr, 1919. március 21-énél, hanem sokkal régebben. Az én dátumom más. Az én dátumom 1914. július 28-ika, s azt mondom, akkor veszett már el Magyarország, akkor pecsételődött már meg a magyar balsors, akkor vesztettük el Bácskát, Bánátot, a Felvidéket, Erdélyt, mert minden, ami az után jött, a vakok, a reszketősök raja, az árvák tömege, a hősi halotti keresztek, a sírások, a könnyek, a jajjok, a két forradalom és annak kilengései, az ellenforradalom és annak atrocitásai, mind, de mind csak abból folytak, hogy itt, ebben a gyönyörű országban a békés fejlődést megakadályozták, a fejlődő jólét csirájában elfojtották, gázokat termeltek és srapnelleket gyártottak kasza, kapa helyett egy olyan háborúért, amelyről ma már minden történelemíró, de minden Kávéházi Konrád is megállapítja, hogy Magyarország részére a győzelem se jelentett volna semmit, mert Magyarország nem akart annektálni; ez az objektív beállítás, ha arra a kérdésre akarunk, vagy kell felelni: miért volt elkerülhetetlen mind a két forradalom, s miért kellett a Csemegi Kódexen kívül és felül az 1921. évi III-ik törvénycikket is beiktatnunk törvénytárunkba.

A kir. ügyész úr a történelmi szintér megfestése közben azt mondja a Magyarországi Szociáldemokrata Pártról, hogy „arról, hogy az újjáalakuló párt könyörtelen tisztító munkát végzett volna az egyesülés megsemmisítése után s soraiból eltávolította és megbélyegezte volna azokat, akik a balvégzetű egyesülés kimondásában részesek voltak s a magát tanácskormányának nevező rablógyilkos uralmat támogatták, — senki sem hallott”.

Ez az ügyészi állítás csak részben áll meg; nevezetesen abban a részében, hogy a Magyarországi Szociáldemokrata Párt ezt a könyörtelen tisztító munkát tényleg nem végezte el, de nem is végezhetette el, mert elvégezte helyette az ellenforradalom, — ámde nem áll meg állításának azon része, hogy nem bélyegezték meg azokat, akik a kommünt támogatták; mert az az immár történelmi tény, hogy Peyer Károly

mint népjóléti miniszter és Miakics Ferenc mint kereskedelemügyi államtitkár hivatalukban fungáltak akkor, amidőn dr. László Jenőt, a Szociáldemokrata Párt ügyészét akasztották; a lehető legeklektásabban bizonyítja, hogy minő nagy és minő kínos erőfeszítéseket tettek a végből, hogy a proletárdiktatúraért való felelősséget elhárítsák.

Azt mondotta a kir. ügyész úr vádbeszédében, hogy mindazokat a vádak, amelyeket vádiratában emelt, a maguk egészében és teljességükben fenntartja.

Nézzünk tehát egyenkint a szemébe ezeknek a vádaknak, annál *is* inkább, minthogy a bizonyítékoknak ama Kálmán királyi mondás szerint „de strigiis verō, quae non sunt” nem nézhetünk a szemébe.

A konkrét vádak, amelyeket a kir. ügyész úr Weisshausz Aladár, Hajdú Henrik, Huber István, Zwickl József, Palotás Imre és Szabó Mihály védenecim, a Magyarországi Szocialista Munkáspárt vezetőségi tagjai ellen emel, a következők:

Ad primum: Ellenzéki mozgalmat szerveztek a Szociáldemokrata Párton belül.

Ad secundum: Megalakították a Magyarországi Szocialista Munkáspártot azzal a rejtett céllal, hogy a szélső, bolzseviki elemet tömörítsék és irányításuk körébe vonják.

Ad tertium: A parlament kikapcsolását hangoztatták és a munkásság tömegmozgalmának szükségességét hirdették.

Ad quintum: Röpiratokat terjesztettek, amelyben a Magyarországi Szociáldemokrata Pártot is a burzsoázia cselelőjeinek mondták.

Ad sextum: Tagjaik körébe sorozták a bolzsevista Hámán Katót, Göögös Ignácot, Váradi Lászlót és másokat.

Mindenekelőtt meg kell állapítanom, hogy melyek azon tények, amelyeket védenecim nem tagadnak, amelyeket beismernek. Ezek a tények a következők: Tény az, hogy ellenzéki mozgalmat szerveztek a Szociáldemokrata Párton belül. Tény az, hogy megalakították a Magyarországi Szocialista Munkáspártot. Tény az, hogy a párt erős, osztályharcos párt. Tény az, hogy röpiratokat terjesztettek és tény az, hogy soraik közé fogadták Hámánt, Göögöst, Váradit és másokat.

Ezzel szemben azonban csak az nem tény, hogy ők *kommunisták*, csak az nem tény, hogy nekik *rejtett* céljaik volnának, vagy lehettek volna. Csak az nem tény, hogy a parlamentarizmus kikapcsolását hangoztatták volna. Csak az nem tény, hogy ők tudták volna, hogy Hámán, Gögös és Váradi kommunisták. Végül csak az nem tény, hogy lett volna csak egyetlenegy oly pártvezetőségi vagy pártválasztmányi jegyzőkönyve a Magyarországi Szocialista Munkáspártnak, amely csak legtávolabbi módon kommunista tendenciákat árult volna el. Vagy produkált illet az ügyész úr P Pedig az iratok között, Vájna Géza iratai mellett ott fekszenek el a Szocialista Munkáspárt által felvett és tőle elkobzott pártvezetőségi ülésekről vezetett jegyzőkönyvek, amelyeket bizonyára nem azért készítettek annak idején, hogy majdan a rendőrség, vagy az ügyészség vagy az ítélőbíróság előtt mentségükül szolgáljanak.

A tények és nem tények eme konglomerátumában sort tartva, mindenekelőtt arra bátorodom kitérni, mi volt az oka annak, ami megteremtette a lehetőséget a királyi ügyész úr számára ahhoz, hogy az első vádpontját védenecim ellen megkonstruálhassa. Mi volt az oka annak, hogy ellenzéki mozgalmat szerveztek a Szociáldemokrata Párton belül.

Komoly ok készítette-e őket rá? Ezek az emberek, intelligens fizikai és szellemi munkások, halálos komolysággal és ethikai alapon állva szervezkedtek-e ellenzékké, komoly szükség készítette-e őket erre, vagy csak látszat, műfelháborodás, alakos játék volt-e ez, azzal a rejtett céllal, hogy bolsevik agitációt kezdjenek? A vádlottak kihallgatásuk során feleltek e kérdésre. Egybehangzóan azt vallották: az ok a *paktum*: a Szociáldemokrata Párt vezetőinek szocialista-ellenes magatartása. Ezt a kérdést kell tehát az igazság fényénél a becsület erejével megvilágítani, s ha én a tények tudatában és ismeretében nem találok meg azokat a kifejezéseket, azokat a kérlelhetetlenül meggyőző érveket, amelyek kell, hogy mindenkiből azt az érzést váltsák ki, ezek az emberek igazat mondanak, nemcsak igazat mondanak, hanem helyesen is cselekedtek, ha ezeket a kifejezéseket nem találok meg, akkor nem is leszek jó védője védenecim ügyének. A tények felismerésénél és mérlegelésénél azonban tudnunk kell, hogy

a Magyarországi Szociáldemokrata Párt legalább elvileg és papíron: *demokrata párt*, amelyben a fontosabb határozatoknak három fórumon és pedig alsó fokon: a pártvezetőségen* középfokon: a pártválasztmányon és felsőfokon: a pártkongresszuson kell keresztülmennie.

A munkásság egy nagyobb tömegének a létérdekét,, gazdasági vagy politikai helybenállását jelentő kérdések csak a pártkongresszus határozatával léphetnek hatályba.

A munkásság egyetemének, az összmunkásságnak prominens érdekeit magukban foglaló kérdések, aminő például a politikai passzivitásba lépés, vagy a politikai passzivitásból való kilépés, csak az összmunkásság leszavaztatásával nyerik el legalitásukat a demokratikus alapelvek szerint. Nos, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetői az 1921-ik évben a párt demokratikus alkotmányának megcsúfolása val, a nélkül, hogy a párt kongresszusának véleményét kikérték volna, s a nélkül, hogy a párt tagjait pártszervezetenkint leszavaztatták volna, kiléptek abból a politikai passzivitásból, amelyben a kommün bukása óta voltak.

Ez a passzivitás pedig akkor erőt jelentett, nagy belső morális erőt, melyet munkásság passzivitásának az a józan magyar polgári elem is kölcsönzött — Apponyi, Rassay, Ruppert, — amely elem a kilengésektől elfordult és kárhoztatta az atrocitásokat.

Ezt az erőt az összmunkásság megkérdézése, vagy a kongresszus akaratának meghallgatása nélkül s különösen az összmunkásság javát célzó ellenértékek nélkül — egyszerűen feladni — nem volt szabad. Ők megtették és ezzel maguk hintették el, vetették el magvát az ellenzéki mozgalomnak.

Majd utóbb az a hír kapott lábra, hogy a pártvezetőség ugyancsak a kongresszus és az összmunkásság megkérdéztetése nélkül olyan paktumot kötött a kormánnyal, oly engedményeket tett és oly kardinális munkásjogokat árult el, melyek a mindenkori munkásmozgalom minden alapelvevel, sőt némelyikük a szocialista erkölccsel is ellentétben áll.

Azt állították, hogy ebben a paktumban hozzájárultak

ahhoz, hogy a közalkalmazottak, a vasutasok, a postások szakszervezetei vissza nem állíthatók, hogy feladták a földmunkások szervezkedési jogát, s hogy az emigráció kérdésében is amorális álláspontot foglaltak el a párt vezetői.

A munkásság — állítják védenceim — felzúdult, párt- és szakszervezetekben állandó beszéd tárgy volt a paktum. Mindenki tudott valamit, mindenki hallott valamit, bizonyosat azonban senki sem tudott. A pártvezetőség pedig rendületlenül hallgatott. Az ellenzéki álláspontot főleg Weiszhausz és Hajdú védenceim képviselték a pártvezetőség fölött álló pártválasztmányban, a párt tényleges vezetői azonban előbb rendületlenül hallgattak, utóbb következetesen tagadtak. Tagadtak 1922-ben, tagadtak 1923-ban és tagadtak 1924-ben is.

Íme itt van a Szociáldemokrata Párt 1924. április hó 20., 21. és 22-ik napján megtartott pártgyűlésének hivatalos jegyzőkönyve. E jegyzőkönyv tanúsága szerint Propper Sándor, az egyik pártvezető, tagadva a paktumot s csak „bizonyos megbeszéléseket” ismerve el (149-ik oldal), azt mondja: „Tisztelt Elvtársaim! *Ha mi azt mondjuk, hogy nem adtunk fel semmit* és mások azt mondják, hogy feladtunk, akkor kérдем: kinek hisznek önök tulajdonképen? Azoknak hisznek-e, akiket önök a bizalmukkal megtisztelnek, vagy azoknak hisznek, akikkel szemben állunk és akikkel élethalálharcot folytatunk? Tisztázzuk a kérdést! Ha önök Bethlen grófnak hisznek, akkor menjenek az ő pártjába.”

A másik munkásvezető, Peyer Károly, ugyanezen a kongresszuson (170-ik oldal) ezt mondotta: „Arra, amit itt elmondottak más dolgokról, a paktumról és egyébekről, mondotta már az egyik elvtárs, hogy erről minden sarki kofa beszél. Igen, *de csak a sarki kofák beszélnek*. Komoly emberek nem sarki kofák és önök a sarki kofák fecsegését veték át komoly munka nélkül.”

Végül a harmadik munkásvezető. Farkas István, ugyanezen a pártgyűlésen (188-ik oldal) ezt mondotta: „Elvtársak, nem akarok rátérni arra, hogy a pártgyűlésen évről-évre, ha arról van szó, hogy a párt politikáját bírálják, akkor *a paktum kérdése mindig felújul*. Akiknek ez kedves, akiknek más móri szerük nincs, csak csinálják, de meg vagyok győződve

arról, hogy azok az elvtársak, akiket itt *ezekkel a paktumokkal kapcsolatban megvádolnak*, vannak olyan legények, mint azok, akik *vádolják* őket. Meg merem állapítani, hogy a megtámadott emberek kipróbált harcosai a munkásmozgalomnak és meg merem azt is állapítani, hogy sokan, akik így *gyanúsítanak*, ha a helyünkbe kerülnének, nem állnak meg úgy a helyüket, mint a megtámadottak. *Ez a csúnya vád* arra van felépítve, hogy „beszélnek”, „állítják”, hogy *paktáltak, hogy megegyezés volt*. Hát kik azok, akik beszélnek, akik állítják? Ilyen alapon építik fel a *vádat*, ez jellemzi az emberek kritikai gondolkodását”.

Tekintetes kir. Törvényszék! Az a mód, ahogy ezek a munkásvezetők, több mint két évvel a paktum megkötése után tagadják a paktum megkötésének megtörténtét, már minden egyébtől eltekintve is eklatánsán bizonyítja, hogy igen fontos szocialista elveket tagadhattak meg, mert különben — nem kellett volna ily félelmetesen valótlant mondaniuk.

Weiszhausz és Hajdú védenecimet lényegileg ezen paktumfirtatás és ellenzékiesség miatt a pártból kizárták, azonban ez már nem segített a dolgon, mert Magyarország miniszterelnöke, Bethlen István gróf, 1924. decemberében, a *Neue Freie Presse*-ben, ennek karácsonyi számába írt vezércikkében kipattantotta a hét lakat alatt álló paktum titkát és kényszerítette a szociáldemokrata pártvezetőket, hogy harakirit végezve önmagukon, a paktum szövegét önmaguk közölgék le.

Így végre a Szociáldemokrata Párt hivatalos lapja, a Népszava, 1924. december 31-én megjelenő számában leközi a paktum hiteles szövegét. Átadtam Elnök úrnak e példányt, kontrollálhatja, amiket erről mondani fogok.

Megállapítható, hogy a paktumot tényleg megkötötték, s hogy épen azok kötötték meg, akik két és fél év múlva is, a kongresszuson is, a munkásság nyilvánossága előtt is — rendületlenül tagadták.

Megállapítható a paktum tartalmából, hogy védenecimnek és az egész ellenzéknek — ha lehet — százegy százalékban volt igazuk.

Megállapítható a paktum szövegéből, hogy a párt hoz-

zájáru — szerintük — ahhoz, hogy a postások, a közalkalmazottak és a vasutasok szakszervezetei vissza nem állíthatók.

Egy másik pontja szerint pedig tudomásul veszik, hogy a kormány úgy értelmezi az egyesülési és gyülekezési szabadságra vonatkozó jogot, hogy a Magyarországi Szociáldemokrata Párt nem fogja agitációját kiterjeszteni a vidéken úgy, mint 1918 őszén tette.

Nem kell, tekintetes kir. Törvényszék, ahhoz munkásnak, nem kell ahhoz szocialistának se lenni, hogy meg lehessen érteni, hogy fel lehessen értékelni, hogy milyen jelentős érdek fűződik minden pártpolitikai, akár polgári, akár nem polgári politikai mozgalomban a szervezkedési szabadság lehetőségéhez és mit jelent főleg egy tömegmozgalomban az, ha munkásvezérek ilyen hatalmas munkásszervezetek szervezkedési jogáról önként — sua sponte — lemondanak.

De hogy milyen értékes és existenciális jogokat adtak itt fel, azt legjobban ők saját maguk bizonyítják, amikor a Népszava 1925. április 15-én megjelent számában „nyílt levél a miniszterelnökhöz a magyar vasutasság szervezkedése tárgyában” címmel cikket közölnek, amelyben felhívják a kormányt, hogy adja vissza a szociáldemokrata vasutasoknak a szervezkedési szabadságot”.

A kis ártatlanok! Mintha paktum tényleg nem lett volna, s mintha nem ők maguk mondtak volna le önként a vasutasok szakszervezetének visszaállításáról.

A legszurdabb része azonban ennek a paktumnak amely már a groteskséggel határos, az az immorális álláspont, amelyet az emigráció kérdésében foglaltak el a magyar munkásság eme vezetői. Farkas István, a paktum egyik megkötője, mit is mond az emigrációról azon a már említett 1924-es kongresszuson? Azt mondotta: „Az emigráció likvidálásának kérdésében nincsen a párton belül vélemény eltérés. Az emigráció likvidálása a magyar munkásmozgalom ügye. *Hogy lehet elképzelni, hogy a magyar munkásmozgalom, megtagadja a múltját, megtagadja az üldözötteket?!*”

Rögtön bebizonyítom, hogy hogyan lehet nem elképzelni, hanem tényleg megtagadni az emigrációt.

Mit mond a paktum szövege az emigrációról? Az a paktum, amelyet a munkásság nevében, de a munkásság hozzájárulása nélkül ez a szónok úr is megkötött?! A paktum idevonatkozó szövege azt mondja, hogy a Szociáldemokrata Párt kész annak kijelentésére, hogy *„megszakít minden érintkezést az emigránsokkal, ezt nyíltan teszi és velük a harcot a külföldön is felveszi.* Hát nem felséges módja ez az üldözöttek felkarolásának?!

Tekintetes kir. Törvényszék! A legutolsó angyalföldi kicsiny sanskülött, aki a magyar kommün idején az írás-olvasás mesterségét már ismerte, az tudja, hogy azon a híres 1919. március 21-iki munkástanácsi és pártválasztmányi ülésen, amely a proletárdiktatúra sorsáról határozott, szavazati joggal ezek a paktumköthő munkásvezérek is ott voltak. Köztudomású, a parlamentben is tárgyalták, hogy volt ezek között olyan is, aki a legfelsőbb szovjettörvényhozás, a 80-as bizottság tagja volt. Nem immoralitás-e tehát — nem elfogult munkásszempontból, nem szocialista szempontból, hanem a legobjektívabb polgári szempontból — ha ez a törvényhozó indít harcot azok ellen a Jugoszláviába, Romániába, Csehszlovákiába, Ausztriába, Németországba, Franciaországba vagy Braziliába szakadt nincstelen emigránsok ellen, akiket a nostalgia gyötör, s akik csak az 1919. és 1920-as évek thanatophobiája, halálfélelme miatt nem jönnek haza, s akik legrosszabb esetben is csak végrehajtották azokat a törvényeket, amelyeket ezen törvényhozók hoztak.

De éppen ily immorális, ha a harc nem ezek ellen a nincstelen emigránsok, hanem a törvényhozótársak, Garbai Sándor, Kunfi Zsigmond, Landler Jenő, Böhm Vilmos vagy Rónai Zoltán ellen irányult; mert Magyarországon mindenki, aki a kommün alatt élet- vagy vagyonbiztonságban volt veszélyeztetve, vagy existenciájától megfosztva, vagy életstandardjában megháborítva, vagy élelmezésében megszorítva, ha ma, immár hét év után se tud feledni és megbocsátani nem akar, — esetleg vétót jogosult mondani ezek ellen a törvényhozók ellen, ámde ha a harcot a törvényhozótárs hangoztatja, s ő veszi fel, — ez aesthetikátlan és immorális.

Megjelent azonban itt, a Törvényszék színe előtt, egy szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő, aki azzal akarta ennek a paktumnak lángoló immoralitását enyhíteni és kivédeni, hogy ez csak egy politikai zsarolás következménye és eredménye volt. Ez a tanú Hébelt Ede dr., nekem szívbeli jó barátom, de ma is ép oly naiv és hiszékeny, mint ezelőtt hét évvel, amikor az általam vezetett szociáldemokrata Jogvédő Bizottság tagja volt.

Nem is ez az első alkalom és első hely, ahol és amikor ezzel az ügyefogyott és abszurd kifogással, helyesebben kétségbeesett védekezéssel találkozunk. Kísérleteztek ezzel az érdekeltek a második internacionálé előtt is, és be kell ismernem — elég sikeresen, mert az internacionálénak Wienbe ez irányban kiküldött és később említendő bizottsága ezt így el is fogadta. A magyar konszolidáció és jogbiztonság a paktum idején annyira gyerekcipőben járt, hogy a külső szemlélő előtt ez a kifogás nem volt hihetetlen, s az internacionálénak egy menthetetlen és teljesen és visszavonhatatlanul megbélyegző határozata esetén egy, akkor mégis az ország munkásságát reprezentáló párt szakításával is kellett számolnia.

És én is csak védenceim aetikai igazának védelmében vagyok kénytelen ezt a fátyolt szellőztetni, s a politikai zsarolás legendáját szétfoszlatni.

Az én védenceim erre a kifogásra azzal a magyar közmondással felelnek: „Könnyű Katót táncba vinni, ha maga is akar menni”.

Azt is mondják, hogy olyan zsarolást még a világ nem látott, hogy a zsaroló azért hajtsa végre a zsarolást a megzsarolton, hogy ezzel a megzsaroltnak szerezzen anyagi és erkölcsi előnyöket.

Mert ugyan ki az, aki elhiszi, hogy a paktum nélkül a kormány nem tudott volna akkor az országban magának többséget szerezni, viszont azonban sokan vannak olyanok, akik erősen kételkednek abban, hogy paktum nélkül a szociáldemokrata vezetők a törvényhozás Házában ültek volna a paktum utáni választások befejeztével. És ezt ők politikai zsarolásnak hívják?!

Arra is hivatkoztak, hogy kénytelenek voltak a paktumot megkötni, mert a kormány csak így akarta a börtönök ajtait megnyitni a kommün bűnösei előtt. Ugyanitt pedig azt hallottuk, hogy nagyon jelentéktelen bűnösök, igen jelentéktelen számban szabadultak.

És azt hiszik ezek a kifogáskeresők, hogy az én véden-ceim nem ismerik a történelmet és nem hisznek a történelmi materializmusban? hogy egy röpke szóra, egy lenge kifogásra elhiszik azt, hogy a börtönajtókat a kormányok kegye és nem a viszonyok kérlelhetetlen szüksége és kényszere nyitja meg? Hát 1870—71-ben nem volt kommün Franciaországban? Ez a kommün nem volt pusztítóbb, mint a magyar? És az őt követő reakció nem volt véresebb — ha rövidebb ideig tartó is — mint a magyar? Paris községtanácsosa egy napon csupán 17.000 halott temetkezési költségét fizette.

És lám, — paktum nélkül és a nélkül, hogy egyetlen szervezett szociáldemokrata képviselő ült volna a kamarában és a szenátusban, Hugó Viktor és Raspail által beadott amnesztiajavaslat körül lefolyt hatalmas vita után, amelynek vezérszónoka Clemenceau volt, egy olyan széles alapú egyéni amnesztia látott napvilágot, amelyhez a mienk távolról se közelít és hasonlítható. Minden paktum nélkül! Azt mondják a kifogásolók, hogy meg kellett kötni a paktumot, mert nem tudtak kitérni a bezártak hozzátartozói könnyeinek. Ejha! Csak a bezártak hozzátartozói sírtak, csak ezeknek voltak könnyeik? Hát azoknak a kivert emigráns kuvaszoknak nem voltak itt hozzátartozóik? Nem maradt itt feleség, anya, gyermek, aki sírt, aki könnyezett volna? Hát ők nem tudták megadni panaszaikkal, nyögéseikkel azokat, akik nem tudtak kitérni a paktum elől? Ügy látszik, hogy nem!

Nemcsak hogy nem törődtek velük, nemcsak hogy nem igyekeztek rajtuk segíteni, hanem egyenesen megtagadták őket! Ott van a paktum szövegében egy amnesztiarendeletjavaslat, amely életbe is lépett.

Ebben az amnesztiában részesülnek mindazok, akiknek szabadságvesztésbüntetése öt évet meg nem haladó, *de ki vannak ebből az amnesztiából zárva mindazok az öt évesek, akik külföldre távoztak.*

Kértem ezek után: nem kellett e „terga vertere” hátat fordítani — védenceimnek, akik etnikai alapon állottak és állanak — annak a pártnak, amely nem tudta vagy nem akarta ezeket a vezetőket a jól megérdemelt nyugalomba küldeni?!

Ám dacára e nem éppen gusztusos dolgoknak védenceim még mindig nem sietnek kizáratásuk dacára sem — megalakítani az új pártot, hogy mint az ügyész úr mondja, szélső bolsevik agitációt kezdjenek és a bolsevik elemeket tömörítsék és irányításuk körébe vonják!

Még elmennek a 11-ik internacionálé által Wienbe küldött bizottság tárgyalására. Tehát nem a III-ik moszkvai, hanem a II-ik hamburgi internacionálé által kiküldött bizottság tárgyalására, amely bizottságnak tagjai Tom Shaw, Karl Kautsky, L. de Broukére és Otto Bauer voltak, hogy az ellentéteket elsimítsák. Ez a bizottság is megállapította, — s itt megint harakirit kellett a pártnak önmagán végezni s a Népszavának 1925. január 29-iki számában leközölni, hogy: „bizonyára érthető, hogy egy olyan paktumnak a megkötése, amely tartalma és formája szerint *teljesen ellentmond a nemzetközi munkásmozgalom minden hagyományának, természetesen ellenzéket támasztott a pártnak*”. Tehát emiatt volt ellenzéki, ügyész úr, és nem azért, hogy bolsevizáljon. Megállapította ez a bizottság, hogy a munkásvezetők engedményei „a nemzetközi munkásmozgalom minden alapelvével, sőt némelyike a szocialista erkölcs elveivel is ellenkezőben van.”

Hogy ennek a bizottságnak a határozata se hozta meg a békét, az is a Szociáldemokrata Párt vezetőin és nem az én védenceimen múlt.

Ily előzményekkel és csak ez után határozták el magukat Weiszhausz, Hajdú Henrik, Huber István, Szabó Mihály, Palotás Imre és Zwickl József védenceim, nehéz szívvel az új párt megalakulását, teljesen tisztában lévén azzal, hogy ez szocialista szempontból igen veszélyes lépés, mert a munkásmozgalom egységét megbontja, az egységfrontot a kapitalizmussal szemben meggyöngíti, de míg egyrészt szocialista psychéjük, etikájuk és aesthetikájuk számára lehetetlenné vált egyrészt, hogy a régi pártba mind-

addig visszamenjenek, amíg annak vezetői a paktum aláírói, akikre nézve semmi garancia nem volt a tekintetben, hogy egy újabb jogfosztást meg ne kíséreljenek; másrészt a munkástársadalommal és munkástársaikkal szemben tartozó kötelességüknek vélték aktivitásukat tovább is fenntartani és azokat felvilágosítani és megnyerni akarni.

Tekintetes kir. Törvényszék! Azt hiszem, teljesen objektíve, sine ira et studio talán még az ügyész urat is sikerült meggyőzőm arról, hogy a Magyarországi Szocialista Munkáspárt keletkezésének szükségszerű oka nem volt az, hogy rejtett bolsevik célokat akarjon elérni.

De nemcsak keletkezésének körülményei, hanem működése és mindenekelőtt a programja — hiszen minden pártnak, legyen az polgári- vagy munkáspárt, lényegét, quintessenciáját a program alkotja, — sem kelthette ezt a látszatot.

Azt mondja az ügyész úr, hogy e program szerint a parlamentarizmus kikapcsolásával hirdették a tömegmozgalom szükségességét. Ez nem áll, s az ügyész úr ezt bizonyítani meg se kísérelte. Az ügyész úr nagyon jól ismeri ezt az akcióprogramot, amelyet a párt 1925. évi április hó 14-én megtartott alakuló gyűlésén publikált, s amely nyomtatásban az iratok között az Elnök úr előtt fekszik.

Ez az akcióprogram mindössze három pontból áll. Az első a szanálási törvény revíziója, a második a földbirtokreformnak az 1848-as program értelmében való végrehajtása. A harmadik a békebeli reálbéreknek megfelelő létminimum törvénybe iktatása.

Egyik se bolsevik programmpont, a polgári pártok programja is lehetne. Vagy talán úgy képzei az ügyész úr, hogy minden programmpont után lekacsintottak az összegyűlt munkásságra, s ez a kacsintás azt jelentette, hogy nem az az igazi, amit olvasunk és amit mondunk, ezt csak úgy mondjuk, de a mi programunk egészen más?

Sokféle mozgalmat lehet esetleg így csinálni — csak munkásmozgalmat nem.

Ezen akcióprogram után jelzik egy mondatban, aztán, hogy „A nélkül, hogy a Magyarországi Szocialista Munkás-

Párt a komoly parlamenti harc jelentőségét lebecsülné, a tömegharcot tartja a munkásság célravezető fegyverének”. Ez csak nem jelenti a parlamenti harc kikapcsolását. És miért nem idéz a kir. ügyész úr ugyanezen alakuló ülésen Weiszliausz védencem által tartott beszédnek ezt a kitételét: „Mindeme célokat minden téren, községi képviselőtestületben és parlamentben képviselni akarjuk s ezért mint önálló párt önálló munkáslistával részt veszünk a fővárosi választásokon.” Vagy ez is a parlament kikapcsolását jelenti?!

Attól a pillanattól kezdve, hogy a Szocialista Munkáspárt ezt az akcióprogramot publikálta, a mai napig kínosan vigyázott arra, hogy a legalitását pontosan megőrizze. Pedig ez nem volt könnyő dolog. A pártnak 14.000 tagját, — Schweinitzer rendőrtanácsos úr információjából tudom, hogy ennyi tagja van — nehéz volt megnyugtadni, akik bizony a dolgok menetén el voltak keseredve, hiszen az alig több mint egy év előtt megalakult pártnak csak itt a vádlottak padján ülő tagjai, ha ítélet nélkül elszenvedett szabadságvesztésbüntetésüket összeadjuk, több mint 32 esztendő töltek magánzárkában és vizsgálati fogságban.

A párt minden nyilvános gyűlését a rendőrségen pontosan bejelentette. Minden gyűlésén ott ült a hatósági biztos.

Azt mondja a kir. ügyész úr, hogy tüntetéseket szerveztek azon szándékkal, hogy megfélemlítsék a polgárságot. Én kifogásolom ennek a mondatnak a tárgyát, állítmányát és a hozzáfűzött indokolást.

Nem tüntetéseket, hanem felvonulást. Ami mégsem egészen mindegy. És nem szerveztek, hanem csak terveztek. Csak egyetlen egyet terveztek. Március 7-re tervezték. És nem bújva, titkon, lopva, lesből, hanem nyíltan tervezték, bejelentették a rendőrségnek, becsületes legális engedélyt kértek rá. Sőt többet tettek, felmentek a belügyminisztériumba s ott a közbiztonsági ügyosztály legfőbb vezetőjének, Diószeghy miniszteri tanácsosnak távollétében ennek helyettesét kérték meg arra, hogy tegye lehetővé, hogy a rendőrség a felvonulásra az engedélyt megadja s amikor ő azt felelte, hogy ez a mai viszonyok között alig lesz lehetséges, akkor Hajdú Henrik védencem volt az, aki azt monddta Boor Aladár miniszteri osztálytanácsosnak: „akkor

pedig nem fogjuk megtartani”. Hát így készülnek, így szoktak rendeződni a polgárság megfélemlítését célzó tüntetések?

Hiszen a Szociáldemokrata Párt régi idejében is voltak utcai felvonulások, melyeket nem jelentettek be a rendőrségnél, olyanok is, amelyeket a rendőrség tilalma dacára tartottak meg, anélkül pedig, hogy abból proletárdiktatúra lett volna; a proletárdiktatúra után is tartottak — ha nem is Weiszhausz és Huber csinálták — utcai tüntetéseket a rendőrség tilalma dacára, anélkül pedig, hogy az ügyészi kódexből előkerült volna az 1921. évi III-ik törvénycikk!

Nem, — tekintetes kir. Törvényszék, — ezt a pártot, ezeket a pártvezetőket, ezeket a védenceket nem lehet az 1921. III-ik törvénycikk I. szakaszába ütköző bűncselekménnyel jogosan vádolni! És ezt nem csak én a védő mondom, ezt mondta ki ebben az ügyben a vádtanács is, ezt mondta ki végzésében a vizsgálóbíró, aki ennek a pernek az anyagát a legjobban ismerte, az a vizsgálóbíró — Enyedy Róbert dr., aki mint menekült bíró homlokegyenest ellenkező világnézletű, de akiről ennek dacára jólesően kell itt konstatálnom, hogy a szigorú bírói tárgylagostól egy jöttányira se tért el. Akkor mondták pedig ezt ki — vádtanács, vizsgálóbíró, — amikor már ez az egész bűnügyi anyag együtt volt!

„Et nunc ad fortissimum redeo.” Most kelek át azon a Rubiconon, amelyen túl a kir. ügyészség egyrészt komoly megfogható tényekkel foglalkozhatik, másrészt maguknak a vádlottaknak önértetes előadása és az adott tényeknek kerek és egyenes beismerése oly helyzetet teremtenek a védelem számára, hogy visszatérve az elképzelések birodalmából, ahová őt a vádnak Hajdú Henrik és társaira vonatkozó része elvezette, a rideg matéria, a hűvös tények mérlegelése alapján állapíthassa meg azt, hogy vájjon az a világszemlélet, amely Hámán Kató és Gögös Ignác lelkét telítette, maga ez a világnézlet és annak pusztá lerögzítése, kimeríti-e egy bűncselekmény tényálladékát, fel van-e ruházva mindazon attribútumokkal, amelyeket egy bűncselekmény fennforgása megkíván?

A védelem nem zárkózik el ridegen annak megállapítása elől, hogy Hámán és Gögös esetében a helyzete nehe-

zebb, nem zárkózik el az elől, hogy de lege lata egy bűncselekménynek a látszata, de csak a látszata fennforog; de itt sincs abban a helyzetben, hogy elismerje és elismerhesse azt, hogy ez a két ember azért, mert egy világszemlélet szolgálatában áll, s azért csupán, mert ennek szolgálatában a Magyarországi Kommunista Pártot Wienben in contumaciam megalakította, hogy ezért, helyesebben ezzel kimerítette az 1921. évi III-ik törvénycikk I-ső szakaszába ütköző bűncselekmény tényálladékát.

Mert kétségtelen — a kommunista párt megalakítása — ez a csúcsa a cselekményüknek; ez a zenith, amelyhez csak lépcsőfokokat jelentenek a körülmények a hasonló gondolkodásúak közt, kiválogatása az egyes alkalmasoknak, Wienbe szemináriumba való küldése, — ami különben nem is az ő ténykedésük volt, — továbbá a kongresszus megtartása; ezek mind csak kilométer jelzők a cselekmény bűnügyi ormához, a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakításához és ahhoz az elhatározáshoz, hogy *majd, a jövőbeli, hozzá fognak fogni* Magyarországon is a kommunistapárt legalitásának elismertetéséhez szükséges levegő, millió megteremtéséhez.

Minthogy e politikai perben nem az a kérdés, hogy helyes volt-e. célszerű volt-e és főleg, hogy időszerű volt-e ennek a kommunista pártnak megalakítása, s hogy lehet-e Magyarországon ma kommunista agitációt folytatni, mint-hogy nem ez a kérdés, hanem az, hogy Hámán és Gőgös cselekedete kimerítette-e az 1921. évi III-ik törvénycikk első szakaszát, azt kell felelnem, hogy — semmi esetre sem!

Amióta az imperialisták imperialistája von Ludendorff leolmozott vasúti kocsikban átszállította Leninnel és szűkebb környezetével az élő és gyakorlati kommunizmust Németországon át a nagy és hatalmas Oroszország kellős közepére, azóta ez a világprogramul, hogy egy nem lényegének megfelelő szót használjak, polgárjogot nyert Európa legtöbb helyén, Ázsiában, Afrikában, Kínában, Japánban, sőt — hiába tagadja az ügyész úr — az Északamerikai Egyesült-Államokban is.

Igen kevés vita folyik ezeken a helyeken arról, hogy magának e programnak a vallása és hirdetése, magának a

pártnak megalakítása és működése üldözendő-e, mert a felhívott országok és világrészek az *alkotmányból folyó kötelességüknek* tartják annak respektálását, hogy minden politikai program és minden világszemlélet szabadon hirdettség és terjesztesség és a bűncselekmény ott kezdődik, ha e program hirdetése és terjesztése ha a párt megalakítása vagy működése közben oly cselekmények követtetnek el, amelyek az illető állam valamely polgárának, vagy valamely ott időző más állam polgárának élet- vagy vagyonbiztonságát veszélyeztetik, vagy valamely fennálló állami, berendezkedés vagy társadalmi intézmény ellen törnek *fegyveres erővel, az erőszak eszközeivel!*

Én azt hiszem, hogy a törvényes állapotnak nálunk is ez felel meg: ez az állapot leginkább; és azt állítom, hogy az 1921. évi III-ik törvénycikknek is ez az intenciója, amit szavaiban és szövegezésében kétségtelenül ki is fejez: az állam és társadalom *erőszakos* felforgatása, valamely osztály kizárólagos uralmának *erőszakos* létesítése.

Azt állítom, hogy e törvényben ezen a szón „erőszakos” nagy súly fekszik, azt állítom, hogy a bűncselekmény megállapítása e törvényhely szerint egyenesen lehetetlen, ha tényálladékból hiányzik az „erőszak” fennforgása és megállapítása.

De nemcsak én állítom ezt a védő, akit az ügyész úr bizonyára elfogultsággal vádol, ám ugyanezt mondja ennek a törvénynek törvényjavaslat alakjában való parlamenti tárgyalásakor, a törvény szellemi apja, Tomcsányi Vilmos Pál igazságügyminiszter.

A nemzetgyűlésnek 1921. március 12-én tartott ülésén a javaslat tárgyalása közben felállott az igazságügyminiszter és a következőket mondotta: „Kifogásolták az „erőszakos” szót. Megmagyarázta Tury képviselőtársam, hogy az erőszakos szó hogyan került ide be: a bizottság akkor, amikor a jogellenes kifejezést nem tartotta megfelelőnek, arra utalt, hogy térjünk vissza arra a kifejezésre, amelyet büntetőtől vénykönyvünk már ismer. Ott ugyanis az „erőszak” szó szerepel. Ezt akartuk ide bevenni, de mivel ezt a szöveget úgy megstilizálni, úgy hogy ez a szó változatlanul abban

a formájában maradjon meg, hogy „erőszakkal”, nem lehetett, azért jött be az „erőszakos” szó.

Én azonban kijelentem egészen határozottan azt, hogy ez ugyanazt fejezi ki, amit a büntetőtörvénykönyv, hogy t. i. erőszak útján óhajtja valaki az állami és társadalmi rend felforgatását elérni.

Ha magának az 1921. évi 111-ik törvénycikknek a szellemi megteremtője és a parlamentben képviselője, az igazságügyminiszter, tehát a törvény legautentikusabb interpretátora úgy értelmezi ezt a törvénycikket és ebben a törvénycikkben ezt a legfontosabb kriteront, az erőszakot, hogy ez akkor van jelen, ha erőszak útján óhajtja valaki az állami és társadalmi rend felforgatását elérni, akkor a bűnöst Hámánra, Gögösre kimondani semmiféle rabulasztikával se lehetne. Maga a kir. ügyész úr is azon a nézeten van és ennek a tárgyalás folyamán nyíltan és kertelés nélkül kifejezést is adott, hogy ő elismeri, hogy Hámán és Gögös és társai ezúttal az erőszakra még nem gondoltak. Ha pedig még csak nem is gondoltak, annál kevésbbé tették, s így a legautentikusabb törvénytárgyalkodó, az igazságügyminiszter véleménye értelmében a jelen politikai perben bűncselekmény elkövetéséről beszélni sem szabad.

Hámán és Gögös és társaik egy legális kommunista párt létezésének előfeltételeit akartak megteremteni, hogy azután más államok módjára beilleszkedjenek az alkotmányos harc frontjába az ő eszméik elérése okából. Más szóval a közszabadságok elérésével alkotmányos úton kívánták a kommunizmust követelni. Ez pedig nem ellenkezik az 1921: II. t.-c. szövegével és szellemével. Ellenkezőleg, már akkor a törvényjavaslat tárgyalása közben elvként mondotta ki ezt az én védői megállapításomat a magyar köz- és parlamenti életnek egyik legjelentékenyebb képviselője, a mai magyar polgári pártok vezére és legguvernamentálisabb politikusa — Rassay Károly, akinek ezt az ezen perben döntő jelentőségű enunciacióját Tury Béla regisztrálta a törvényjavaslat parlamenti tárgyalása idején. Ez szórói-szóra a következőként hangzott, s ezt nagyon a figyelmébe ajánlom a tekintetes kir. Törvényszéknek: „A közszabadságokkal az ellenkezik, hogy ha valamit alkotmányos úton nem lehet követelni. *Alkotmányos úton*

még a kommunizmust is lehet követelni, a kommunizmust mint társadalmi rendszert, ez a javaslat tehát annyira nem ellenkezik a közszabadságokkal, hogy ha törvényerőre emelkedik, alkotmányos úton még a kommunizmust is követelni lehet.”

Ez oly világos, oly frappáns, oly megdönthetetlen, oly mesteri ráillesztése a törvénynek, a törvény szellemének, akaratának, célkitűzésének erre a politikai perre, hogy ehhez részemről valamit hozzátenni, szánalmas és üres frazeológia volna, ez a Rassay-ki jelentés a legpregnansabb indokolása a per ítélete rendelkező részének.

Azt állítom továbbá, hogy egy olyan kivételes törvényt, mint az 1921. évi Illik törvénycikk, — mert hogy ez kivételes törvény, a fölött nincs és nem is lehet vita, — nem szabad *expanzív-kiterjesztőleg*, hanem csak *restriktív-megszorítólag* magyarázni, nem szabad tehát belemagyarázni a proletárdiktatúrába s a kommunizmusba a képzeletbeli erőszakot, mint egy fennforgó, meglevő, megtapintható tényálladáki elemet, hanem igenis azt kell és azt szabad csak e törvénynek megfelelően vizsgálni, hogy van-e jelen erőszak a tényálladáki elemek között fellelhetően; ha igen, a törvény szerint büntetlen, ha nem, úgy a bűnöst kimondani nem szabad.

Azt mondják erre nekem, hát a prevenció semmi, hát nem kell egy ilyen megtépett, két forradalom és egy ellenforradalomtól megtaposott, észak, kelet, dél és nyugat körül megrabolt országnak preventív intézkedéseket tenni a végből, hogy az államhoz, az állani keretébe tartozók békés mentalitását megóvják, s a további erupcióktól való félelmet eloszlassák?

Csak könnyelmű és felelősség nélkül dolgozó ember felelne és felelhetne erre nemmel.

De más kérdés aztán az, hogy mi legyen ez a prevenció? Mik és milyenek legyenek a preventív intézkedések.

A börtön, a fegyház, a magánzárka, a sötét zárka, a szigorított őrizet, a bőjtöltetés, a fegyelmi büntetés-prevenció?

Abszurdum! A börtön soha nem eliminálja a bajokat, nem prevenció és nem javító hatású, azt legjobban a vissza-

esők igen nagy száma bizonyítja. És ha Göögst vagy Hámánt egy börtön fenekére lendítem és egy-két évre félreállítom a mindennapi élet útjából, azért mert sziklaszilárdul kommunistáknak vallják magukat, s mert Wienben egy politikai pártot alakítottak meg, s egyebet az égvilágon nem csináltak: mi biztosítja az államot, mi biztosítja a társadalmat, mi biztosítja a polgárságot arról, hogy az egy Göögös helyett nem terem tíz újabb, az egy Hámán helyett száz újabb, s utána még több, s nem-e lesz javulás helyett — a növekvő s mindig erősbödő elkeseredés folytán — még rosszabb és veszedelmesebb a helyzet? Erre azt felelik nekem: az újabb tíznek újabb fegyház, az újabb száznak újabb börtön?

Soha még — tudomásom szerint — nem gyógyított meg társadalmi bajokat, nem oldott meg még társadalmi problémákat a porkoláb, a foglyár és a magánzárka. A legklasszikusabb példa erre Lukács Jenő, Lakatos Albert és Fiala Ferenc védencaeim esete. Mind a hárman az eljárás egész folyama alatt azt állították és attól nem tágítottak, hogy ők nem kommunisták, ők szocialisták; még nekem a védőnek is ezt mondták s íme itt a főtárgyaláson mind a hárman a leghatározottabban kijelentették, hogy ők ma már nem szocialisták, ők kommunisták, s hozzátették, hogy a börtön tette őket kommunistákká.

A prevenciónak ez a módja legjobb tudomásom és meggyőződésem szerint megbukott. Nem: ez a prevenció, a börtönnel való védekezés csak súlyosítja a bajt.

Igazi szociális törvényhozás, a szabadságjogoknak fokozottabb tisztelete, a munkásságnak aggkori biztosítása, a munkanélküliség elleni komoly biztosítás, a gyermekvédelem intenzív növelése, a napközi otthonok tömege, a legteljesebb demokrácia — ez a prevenció és mindenek előtt és mindenek fölött a munka és a munkás tisztelete és megbecsülése!

Mindaddig, amíg innen az ügyészi székből is azt halljuk felőlük kiáltani: „rongy, hitvány csöcselék”, addig hiába minden prevenció! Viszont ha az apa gügyögni kezdő gyermekét így fogja megtanítani kezdetni a tárgyak neveire: „Ez fiam egy »szék«, csinálta a munkás; ez »ablak«, készí-

tette a munkás; ez »kályha«, készítette a munkás” akkor már nem lesz szükség semmiféle prevencióra.

Nem lehet bűnös Hámán és Gógös azért, mert magukat társaikkal együtt önérzetesen kommunistáknak vallják és semmi egyebet nem csináltak, mint hogy a kommunisták pártját megalakították; mert bár igaz, hogy a kommunizmus, a kollektív termelés, s a kollektív társadalom, a dolgozók kizárólagos uralma a jelenlegi állammorállal ellenkezik, s kétségtelen, hogy se Hámánnak, se Gógösnek nem tetszetős a társadalmi rend mai rétegződése; mégis az ő bűnösségük csak a momento kezdődnék, amikor ők a munkásságnak ezt a kizárólagos uralmát, — mint az 1921: III-ik törvénycikk szövegezése mondja, — erőszakosan létesítik, vagy bizonyítható volna, hogy a célból alakultak meg, s alakították meg a kommunista pártot, hogy ezt az uralmat erőszakosan létesítsék, s hogy ez irányban már törvényben tiltott eszközöket használtak, törvényben tiltott erőszakos módszerekkel éltek, vagy ilyenekkel élni legalább kísérletet tettek.

Ámde ők ezt nem tették, tenni meg se kísérelték és így nem is vállalják. Már pedig ennek a tárgyalásnak a lefolyása arra tanít minket, hogy ezek a vádlottak nem köntörfalaznak, nem tagadnak, vallomásukban nem ingadozók, amiket ők tettek, azért vállalják a teljes felelősséget. Ha tehát ők azt mondják, hogy erőszakos eszközökkel élni nem akartak, akkor ezt nekik el lehet hinni, annál is inkább, mert ezt az ő állításukat nem kisebb ember, mint a kir. ügyész úr is megerősíti.

Hámán Kató védencem különben — a kezeim között elfekvő fegyelmi iratok tanúsága szerint — már 1919. év végén az ellenforradalom Sturm und Drang periódusában is önérzetesen vallotta magát kommunistának, bár akkor ez rá nézve összehasonlíthatatlanul nagyobb veszélyt jelentett, mi oka volna neki ma tagadni P Nem is teszi. Fenntartás nélkül el kell tehát fogadnunk, hogy erőszakos eszközökre még csak nem is gondolt, hogy neki a legfőbb célja a szabadságjogok kivívása és biztosítása, s a nőmozgalom megszervezése volt.

Hámán és Gógös bűnössége ezek szerint még de lege lata se állapítható meg.

Ámde, ha Hámán és Gögös bűnösségét kimondani nem lehet, még kevésbbé mondhatók bűnösöknek Fiala Ferenc, Lukács Jenő Bozsóki Lajos és Lakatos Albert véenceim.

Mit csinált Fiala? Lukácsnak pénzt adott — megbízásból. Aztán fenn volt és hallgatott a kongresszuson. Lukács, Lakatos és Bozsóki még ott sem voltak. Még ez se terheli őket. Wienben voltak munkáselőadásokon, amelyet Kun Alpári és Landler tartottak. Nem tudok oly tételes törvényről, amelybe ezzel a cselekedetükkel beleütköztek. Még az 1921: III. t.-c. se tiltja ezt meg. Szocialista előadásokra hívták meg őket. Ilyeneket is tartottak nekik. A nemzetközi munkásmozgalmakat ismertették meg velük. Senki nekik és velük erőszakos eszközök igénybevételéről nem beszélt. Ilyenekre nem is gondoltak. Azután meghallgatván az előadásokat, hazajöttek. Senkit itthon meg nem szerveztek, meg nem agitáltak, erre különben idejük se lett volna.

Hazautazásuk után is szocialisták voltak, azok is maradtak mindaddig, amíg fogházba nem kerültek. A fogház és annak úgy látszik szükségszerűsége és elmaradhatatlan velejárói tették meg őket kommunistákká. Ezt ők itt mind a négyen meg is mondják, még ha ebből káruk is származnék. A börtön tehet róla — mondják, minek zárták el a magánzárkákba! Minek vették el előlük — mondták nekem — a szabadságot, a szabad levegőt, amelyet minde nekfölrött szeretünk, s amely nélkül élni se akarunk. Én pedig erre a bűnre paragrafust nem találok.

Tekintetes kir. Törvényszék! Ezzel be is fejeztem, amiket el kellett ez ügyben, ebben a politikai perben mondanom. Ezután már feszülten várom az ítéletet, amely, remélem: generális felmentés lesz. Felmentése a politikai állásfoglalásnak, a politikai hitvallás terjesztőinek félreállítása a vádlottak padja mellől.

És ne méltóztassék zokon venni, ha azt mondom: engem nem szerfelett bánt, bár nem mondhatnám, hogy nem érdekel, hogy ki honnan figyel ide erre a perre. Hogy mit fognak szólni hozzá jobbról és mit fognak róla mondani balról.

Engem, mint jogászt, csak egy érdekel: ha hallgatni ígom hunyt szemmel és feszült figyelemmel az ítéletet, csak arra gondolok: megfelel-e Werbőczy, megfelel-e Csemegi

szellemének. Nem a quo és ad quem ítéletet várok. Nem ephemer, de örök érvényű ítéletben hiszek, olyanban, mely a politikai változások minden fázisában ugyanaz marad, mely az emberi véges lehetőségekkel megközelíthető általános érvényű anyagi igazságnak a lerögzítése.

Ezt hiszem, ezt remélem, ezt várom és azzal végzem, hogy mindenki, aki ebben a politikai perben egy lépést tett vagy tesz vagy fog tenni abba az irányba, hogy a politika törzséről a bűncselekmény vadhajtasát lenyesse, elmondhatja magáról majd a klasszikus költővel:

„Non omnis, moriar, multaue pars mei vitabit Lybitinam!”

„Nem halok meg egészen; énemnek egy része kikerüli a halandóságot!”

*

Ítélet: Hajdú Henriket, Huber Istvánt, Palotás Imrét, Szabó Mihályt és Sidó Árpádot fölmentették. Weiszhausz Aladár és Zwickl József büntetését (10 hó — 4 hó) a vizsgálati fogsággal kitöltöttnek vették, Hámán Katót 2 évi és 4 hónapi fogházra, Gögös Józsefet 3 évi és 6 hónapi fogházra. Lukács Jenőt, Lakatos Albertet 1 évi és 10 hónapi fogházra, végül Fiala Ferencet 2 évi és 4 hónapi fogházra ítélték az 1921: III. t.-c. 1. §-ába ütköző bűncselekmény miatt.

A FRANK-PER.

1925. decemberében érkezett meg Hollandiából a távirat, amely arról a valószínűtlen hírről számolt be, hogy *Jankovich* Arisztid ny. huszárezredest, valamint *Mankovich* Györgyöt és *Marsovszky* Györgyöt hamis pénz forgalombahozatala miatt letartóztatásba helyezték. Nyomban teljes erővel megindult a nyomozás gépezete, először *Kovács* Gáspár, *Windischgraetz* herceg komornyikja, azután *Rába* Dezső, a herceg titkára, január 4-én már maga *Windischgraetz* Lajos herceg, néhány nappal később pedig *Nádasy* Imre, az országos főkapitány is előzetes letartóztatásba került. Mikor a térképészeti intézeti alkalmazottakkal és a terjesztőkkel teljessé vált a bűncselekményben résztvevők listája, a királyi ügyészség *Windischgraetz* Lajos herceg ellen a Btk. 203. §-ába ütköző pénzhamisítás büntette, valamint a külföldi utakon használt hamisított útlevelekkel kapcsolatos közokirathamisítás büntette; *Nádasy* Imre ellen pénzhamisítás büntetében való bűnsegédi bűnrészesség és közokirathamisítás büntette, a térképészeti intézet azon alkalmazottaival szemben, akik fizikailag is résztvettek a pénzhamisítványok előállításában, pénzhamisítás büntette, a kiviteltől távolabb állókkal szemben pedig pénzhamisítás büntetében való bűnsegédi bűnrészesség címén emelt vádat.

*

STRACHE GUSZTÁV dr. főügyész, a budapesti kir. Ügyészség Elnökének vádbeszéde a frank-perben:

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes Királyi Törvényszék!
Amikor a közvád emelésére szót kérek, képek tűnnek eléem az ezeréves magyar múltból, amelynek lapjai tele vannak a magyar lovagiasság, a magyar bátorság, a magyar áldozat-

készség ragyogó példáinak sokaságával. A magyar kardnak becsülete volt az egész világon, a magyar bátorságot mindenütt csodálták és félték, történelmünket nevek ékesítik, amelyeket nagy nemzetek is megirigyelhetnének tőlünk, irodalmunkra, művészetünkre büszkék lehetünk, kulturális haladásunkat az ezer év fordulóján mutattuk be a világnak.

Mégis mindig azt kell tapasztalnunk, hogy a magyar kard ereje, ezer év dicsősége, kultúránk emelkedettsége, a Nyugatért vívott keresztet védő nehéz harcaink, mindez nem volt elegendő ahhoz, hogy megbecsüljenek, még ahhoz sem, hogy észrevegyenek: és ha olykor-olykor észrevettek is, ez nem nekünk, hanem Ausztriának szólt. Magyarországot, mint önálló etnikai és kultúrai egyedet, nem ismerték. Egy-két történelmi név, egy-két irodalmi név, egy-két magyar különlegesség: a. külföldnek rólunk való ismerete ebben kimerült.

Amit nem sikerült elérnie Magyarországnak jóléte, boldogsága és dicsősége éveiben, szomorúan kell megállapítanunk, azt elérte letörtsége, szerencsétlensége gyászos napjaiban. Magyarországnak a bolsevizmus szégyenteljes korszakán kellett átesnie, Magyarországnak koldusbotra kellett jutnia és ennek a szerencsétlen frankügynak kellett jönnie, hogy a világ figyelve felénk forduljon.

De ebben a figyelemben nem volt köszönet. Ez a figyelem mélyen lesújtó volt.

Megdöbbenve kellett tapasztalnunk, hogy a világ milyen könnyelműen és könnyen ítélkezik: megdöbbenve kellett tapasztalnunk, hogy azt a csekély jóindulatot, amelyet nagy küzdelmek és önfeláldozások árán sikerült elérnünk, s amelyre ennek a szerencsétlen nemzetnek annyira szüksége van, tegnapról-mára elvesztettük. Hamis megítéléssel találkoztunk mindenfelé, sárral dobáltak mindenünnen és mindenünket. Az európai sajtó legnagyobb része ezt az ügyet a nemzet ügyének állította be és akkor, amikor *ítélt* a bűnösökről, *ítélt* magáról a nemzetről is.

Még szerencsének kellett tartani ebben a nehéz helyzetben, hogy Franciaország miniszterelnöke támasztékunk lett és a sok arcpirító támadással szemben azt az egyszerű igazságot képviselte, hogy a bűnösöket, a vádlottakat, a

nemeslelkű, tiszta, becsületes magyar nemzettel azonosítani és a bírói ítélet elhangzása előtt ítéletet mondani nem szabad.

Bár ez a bölcs tanács mindenütt visszhangra talált volna! Mennyivel könnyebb volna akkor az én helyzetem és mennyivel könnyebb volna a bíróság helyzete is!

De nem így történt. Ezt az ügyet, amely talán bűnügy is, csak politikai üggyé avatták, ezt az ügyet, amely körül csendnek kellett volna lennie, amíg a bíró nem szól, véleményem szerint időelőtt a politika küzdőterére hurcolták, aminek az lett a következtése, hogy a gyűlölködés szenvedélyes harca, amelyben elhomályosul a tiszta, világos kritikai képesség, nem objektív véleményeket termelt, hanem szélsőséges, elfogadhatatlan ítéletekhez vezetett. Szélsőséges, elfogadhatatlan ítéletekhez vezetett, melyek megmérgezték magát a közvéleményt is. Hallottunk olyan véleményeket és ítéleteket, hogy nem itt kell keresni a bűnösöket, hanem csak a kormányban, hallottunk olyan ítéleteket, hogy sehol sem kell őket keresni, mert hiszen hazafias felbuzdulásról van szó, amely kizárja azt, hogy bűncselekményt megállapítani lehessen; hallottunk olyan ítéleteket, hogy a vádlottak, vagy azok egyike-másika a született gonosztévők Lombroso-típusát képviseli és hallottunk olyan ítéleteket is, hogy ez a bűncselekmény a társadalom erkölcsi érzületét egyáltalában nem sérti. Ezekben a szélsőséges felfogásokban van egy csomó pártpolitika, van világnézeti elfogultság, van ősi magyar átok, van rosszhiszeműség és van tudatlanság. Csak egyetlenegy hiányzik belőlük, amit pedig elsősorban kellett volna célul kitűzni mindenkinek: az igazság keresése.

A magyar bíróság pedig csak azt keresi. Ő nem törődik szélsőséges felfogásokkal és ítéletekkel, ő nem törődik óhajásokkal, kívánságokkal és követelésekkel, kinn vagy benn hangozzanak is el azok, ő nem törődhetik azzal sem, hogy az ő tisztességes, becsületes munkáját már előre diszcreditálni akarták, mert a bíróság munkája minden gyanún felül áll. Az ő szeme csak egy célpont felé néz, és ennek elérésére tör és én meg vagyok róla győződve, hogy sem jobbra, sem balra nem nézve, csak a törvényt tartva kezében s igazság-

érzetére és lelkiismeretére hallgatva, ezt a célpontot el is fogja érni, el fogja érni az igazságot.

Mert abban nincs igazság, hogy ez a bűncselekmény a társadalom erkölcsi érzületét nem sérti. Ez dégénérait erkölcs, ez kalandor-felfogás és hazáját szerető, hazájának jövőjét féltő, hazájának sorsáért aggódó magyar ember így nem gondolkozhatik.

De éppen úgy nincs igazság abban sem, hogy a vádlottak, vagy azok egyike-másika a született gonosztevők Lombrozó-típusát képviseli. Nekünk nincs szükségünk Lombrozó-típusokra, nekünk nincs szükségünk arra, hogy a vádlottak születésére menjünk vissza, vagy még a születésüket megelőző időkre. Sokkal közelebb van a baj oka s ha azt megtaláltuk, önmagától fejtődik meg az a rejtély, hogyan vállalkozhattak ezek az emberek és hogyan vállalkozhatott annyi szeplőtlen múltú ember ennek a bűncselekménynek az elkövetésére.

Állítom azt, hogy Magyarország jóléte és boldogsága idejében ez a bűncselekmény nem születhetett volna meg. Ez a bűncselekmény a mi nemzeti szerencsétlenségünknek egyenes leszármazottja.

De a külföld, az a messzebbfekvő, az a jóhiszemű külföld ezt nem tudja. Az a jóhiszemű külföld nem ismeri a mi bajainkat, nem ismeri a mi helyzetünket. Én megengedem, hogy az a jóhiszemű külföld jóhiszeműen mondhatta fejét csóválva és talán undorral is fordulva el tőlünk, hogy micsoda kloaka lehet ez az ország, micsoda fenékig romlott ország lehet ez, ahol ez megtörténhetett.

Csak az a szülő, aki saját gyermekét tette sírba, csak az tudja, mi az igazi fájdalom, mi az igazi kereszthordás. Az a boldog nemzet, amely örök napsugárban él, el sem tudja képzelni, milyen az élete annak a másiknak, amely boldogtalanná lett, amely mint a gyermekét vesztett szülő, nem tud örülni és mosolyogni, amely hibáján kívül belezuhan a legsötétebb mélységbe, ahonnan még a csillagos eget sem látja; az a boldog nemzet el sem tudja gondolni, mi megy végbe annak a másiknak a lelkipilágában, amely súlyos betegségbe esett. Pedig Magyarország súlyosan beteg és boldogtalan ország. Betegsége régikeletű, több, mint egy

évtizedre megy vissza. Visszamegy arra az időre, amikor a háború kezdődött és kezdetét vette a demoralizáció. Amíg más boldogabb nemzetek ebből a világégésből jól kerültek ki és lassan vagy gyorsabban visszanyerték lelki egyensúlyukat, nálunk a baj folyton súlyosbodott és folyton rosszabbodott. A veszített háború után jöttek a forradalmak, *jött* az idegen seregek térfoglalása, jöttek a gyilkosságok, a fosztogatások, jött a bolsevizmus, amely az erényt ledöntötte a trónjáról és helyébe a bűnt ültette. Aztán jött az idegen megszállás, jött az egyéni akciók egész sorozata, a tekintélyek leromlása, a középosztály leromlása, a korona leromlása, nyomában a tőzsdei spekuláció, amely alatt a becsületes munka elvesztette becsületét. Aztán minden baj betetőzéséül jött ezeréves hazánk szétदारabolása, ezrek és ezrek hontalansága, akiknek a megnyomorított haza nem képes kenyeret adni és akik kétségbeesett küzdelmet folytatnak a létért.

Tekintetes királyi Törvényszék! Ez az az atmoszféra, amely megrendítette a hitet az emberekben, ez az az atmoszféra, amely az erkölcsnek a meglazulását, megbomlását vonta maga után, ez az az atmoszféra, amely a józan ítélőképességet teljesen megzavarta és ebben az atmoszférában tenyészett az az idegen, ismeretlen kórokozó, amely bevette magát a lelkekbe és amelyet olyan nehéz onnan kiirtani. Vannak sokan, akikben ez a kórokozó nem tett kárt, akikben nem talált termékeny talajra, akiket a nemzeti szerencsétlenség még erősebbé, még szilárdabbá, még keményebbé tett, még energikusabb munkára sarkalt, hiszen jól tudjuk, hogy a szerencsétlenségek idejében születnek a nagy hadvezérek, a nagy államférfiak, a próféták, a poéták, de a szerencsétlenségek idejében születnek a bűnösök és az eltévelyedések is. Mert vannak ugyan bágyadt csüggedők, akik apáthiába merülnek és megadással tűrik a sorscsapásokat, de vannak fantaszták, vannak desperádók, vannak nagyratörők, vannak naiv, hiszékeny lelkek, vannak kalandorok, akikben ez a kórokozó a szunnyadó hajlamot életrekelti és akik a maguk beteges, fantasztikus elgondolása szerint próbálnak hazájukon segíteni, vagy akik vakon, naiv hiszékenységgel rohannak az eléjük csillogtatott fan-

tomok és lidércfények után. Mondom vannak, akik így akarnak hazájukon segíteni.

A hazán segíteni akarás szándékát, tehát ezt a hazafias célt, megtaláljuk majdnem valamennyi vádlott védekezésében. Ezzel a védekezéssel kapcsolatban is szélsőséges nézetekkel találkozunk. Voltak sokan, akik azt mondták, — már utaltam is rá, — hogy a hazafias cél vagy kizárja a bűncselekmény fennforgását, vagy a bűnösséget a , minimumra szállítja. Ezzel szemben sokan voltak és vannak ma is, akik azt mondták, hogy nincs itt hazafias cél, a hazafias cél ebben az esetben csak hazug cégér, rút egyéni, önző érdekek palástolására.

Ami ezt az utóbbi feltevést illeti, különösen Windisch-graetz Lajos herceget állítják oda olyannak, akit könnyelműsége, pazarlása, játékszenvedélye, eladósodottsága egyenesen predesztinálnak arra, hogy önála csak anyagi érdekek lehettek a mozgató erők. Azt is mondják, hogy az igazi hazaszeretet csak abszolúte önzetlen lehet. De vajjon mondható-e abszolúte önzetlennek az, aki a maga sárospataki uradalmából ingyen semmit sem akart a haza oltárára tenni, mert hiszen ő maga beismerte, hogy az volt a célja, hogy a pénzhamisítás révén beérkezett ellenértékekből fedezze azt, amit ő ebbe az ügyletbe befektetett.

Elismerem, hogy ez nem az igazi hazafiság, ez nem az a magasztos hazafiság, amelyről az emberiség történelme olyan könnyekre indító és megható történeteket ír, ez nem az a hazafiság, amely a kitűzött szent cél érdekén kívül senlmi egyebet nem ismer, amely ezért a szent célért hajlandó áldozatul dobni mindent, becsületet, szabadságot, vagyont és életet. Elismerem, ez nem ilyen tiszteletre gerjesztő hazafiság. Ennek a hazafiságnak valami orrcsavarintó szaga van, valami nagyon durva és nagyon modern máza van és abból a hazafiságból, amely a hazán úgy akar segíteni, hogy idegen zsebekbe nyúl, hogy idegen emberek megkárosítását eredményezi, nem kérünk. De annak ellenére, hogy ezt elismerem, mégis kénytelen vagyok azt mondani, hogy sem a herceg könnyelműsége, sem pazarló hajlama, sem kártyaszenvedélye, vagy egyéb rossz tulajdonságai, amelyeket neki imputálnak,” nem lehetnek az én kezemben

bizonyítékok, amelyekkel ide állhatnék és amelyeknek alapján azt mondhatnám, hogy a herceget ebben az ügyben saját önző anyagi érdekei vezették. Ténymegállapításokat csak bizonyítékok alapján tehetnék, meg kell azonban valanom, hogy ilyenek nemcsak hogy nem állnak rendelkezésemre, hanem azok az adatok, amelyek itt a főtárgyaláson felmerültek, ennek a feltevésnek éppenséggel ellentmondanak.

Különben is a hazafias cél a bűncselekményt nem menti. A magyar büntetőtörvénykönyv olyan szakaszt, amelynek alapján hazafias célú bűncselekményt büntetlenül lehetne elkövetni, nem ismer. A kérdés tehát csak az lehet, vajjon a hazafias cél nem szállítja-e le lényegesen a bűncselekmény beszámíthatóságát. Igen, el kell ismernünk, hogy lehetnek és vannak esetek, amikor a hazafias célnak ez a hatása szemmel látható, kézenfekvő és elvitathatatlan. De azt kérdelem én, vajjon minden esetben így van-e ez? Vajjon elégséges-e a hazafias célnak pusztán hangoztatása, hogy mindannyian rögtön tédreboruljunk előtte? Vajjon nem szükséges-e figyelemmel lennünk az eszközökre is, amely eszközök segítségével valamelyes hazafias célt el akarnak érni, nem szükséges-e minden momentumot megvizsgálnunk avégből, hogy ennek a védekezésnek valódi értékét megállapíthassuk?

Mert a hazafiság a hazaszeretetből fakadó legnemesebb érzés. Ebből a nemes érzésből csak nemes cselekedetek fakadhatnak. Kétségbe vonom, hogy a pénzhamisítás nemes cselekedet lehetne. Hazafiság és pénzhamisítás egymást kizáró fogalmak. Pénzhamisítás, mint hazafias cselekedet, a hazafiságnak profanizálása, a hazafiságnak sarkaiból való kifordítása. A hazáért csak olyant szabad tenni, ami a hazának üdvére és javára válhatik. Azért jól fontolja meg mindenki, mielőtt a hazáért tenne valamit. Mert a saját bőrét mindenki vásárra viheti, de a haza érdekeit kockára tenni senkinek sem áll jogában. A vádlottak legnagyobb bűne pedig éppen az, hogy semmit sem fontoltak meg, holott erre a megfontolásra nem percek, nem napok, hanem hónapok, sőt egyeseknél évek álltak rendelkezésre. Nemcsak nem fontoltak meg semmit, ellenkezőleg a legnagyobbfokú köny-

nyelműség, a legnagyobbfokú dőreség, a legnagyobbfokú felületesség jellemzi ezt az akciót születése pillanatától egészen haláláig. Valóban áll itt a latin közmondás, hogy: akit az Isten el akar veszíteni, annak elveszi az eszét.

Hát nem akadt ebben a társaságban senki, aki ennek a siralmasan ostoba tervnek az abszurditását megmagyarázta és ennek szörnyű következményeit elébük tárta volna?

Hát nem akadt ebben a társaságban senki, aki megmagyarázta volna nekik, hogy ebből a tervből áldás soha, csak átok fakadhat?

Hát nem gondoltak ők arra, hogy sohasem volt még pénzhamisítás, amely napfényre nem került volna?

És nem gondoltak arra sem, hiszen szakértőket is meghallgattak, hogy Franciaország valutáját hamis frankokkal semmi körülmények között nem lehet megkontreminálni?

És nem gondoltak arra sem, hogy Franciaország nehéz helyzetben levő pénze ellen elkövetett ezt a merényletet megtorlás nélkül sohasem hagyná?

És nem hihetetlen vakság kellett-e ahhoz, hogy a forgalombahozatal helyéül éppen Hollandiát válasszák, azt a Hollandiát, amelyről minden művelt ember tudja, hogy ott külön nemzetközi hivatal működik a pénzhamisítás ellenőrzésére? És nem rút hálátlanság kellett-e ahhoz, hogy éppen Hollandiát válasszák a forgalombahozatal helyéül, amely Hollandia velünk és gyermekeinkkel szemben annyi szívjóságot mutatott, amennyi szívjóságért részünkről csak örök köszönet és hála jár?

Szerintem az egész akcióban éppen a legszegyenteljesebb az — és itt nem lehet hivatkozni Pittre és nem tudom milyen történelmi esetekre, — hogy idegen emberek pénze útján, idegen emberek megkárosítása útján akarták előteremteni azokat az eszközöket, amelyekkel a haza sorsán segíteni véltek.

És nem fordult-e meg agyukban soha sem az a gondolat, hogy az a terv kudarcra is járhat? És ha erre gondoltak, akkor ennek nyomában nem gondoltak-e azokra a szörnyű következményekre, amelyek a kudarc nyomában Magyarországra szakadhatnak?

Hát Ripp van Winklér voltak ők, akik az utolsó éveket

álomban töltötték? Hát idegen bolygóról csöppentek le hozzánk, akik nem tudták, hogy rettenetes küzdelmek és önfeláldozások után ezt a szerencsétlen országot milyen nehezen sikerült lassan megint a jobblét útjára rávezetni és milyen súlyos felelősség terheli azt, aki olyasmit tesz, amivel ezt a jobblétet megakasztja, amivel Magyarországot ugyanolyan, vagy még nagyobb romlásba dönti?

És nem gondoltak a vádlottak arra sem, hogy milyen kevés a mi barátunk és milyen sok a mi ellenségünk és hogy ellenségeink mindent, de mindent el fognak követni, hogy ezt az esetet nyomban ellenünk kihasználják, a legnagyobb mértékben és reánk nézve a legártóbb módon, ami sajnos, be is következett?

Tovább is folytathatnám ezt a kérdezést, mert a kérdések garmadával tódulnak ajkamra, de nem folytatom. Megelégszem annak megállapításával, hogy annak a sok bajnak, annak a sok izgalomnak, annak az irtóztató erkölcsi kárnak bekövetkezése, amely ezen bűncselekmény nyomában járt, igenis kézenfekvő volt. Ezt már csak mint lehetőséget is feltétlenül előre kellett volna látniok. Ha nem látták előre, ebben van bűnök súlyossága. Ha előre látták, ezért tartoznak és pedig nagy felelősséggel. És éppen ezért állítom én: nem az ő lelkiismeretük szempontjából, — mert ezzel ők maguk számolnak, — hanem a büntetőjogi jelentőség szempontjából a hazafias célnak, hazafias érdeknek hangoztatása ebben az esetben, ahol ilyen súlyos következmények szakadtak a hazára, rájuk nézve sokkal nagyobb, vagy legalább is akkora bűnösségi terhet jelent, mintha anyagi érdekek által vezetett bűncselekmény miatt állának a bíróság előtt.

De természetesen a bűnösség súlya szempontjából, a vádlottak nem egyforma elbírálás alá esnek. Hogy ez a súly megállapítható legyen, mindegyiknek szereplése külön külön megvilágítást igényel.

*

A szervezet feje kétségtelenül Windischgraetz Lajos herceg volt. Az eljárás során ezt ugyan sokan kétségbevonták és azt mondták, Windischgraetz nem lehetett a szervezetnek a feje, mert ennek a bonyolult, ennek a sok irányú

műveletnek megszervezése, irányítása és ellenőrzése az ő képességeit messze meghaladja. Azt is mondták, hogy a keményebb vágású Nádosy Imre a hajlékony Windischgraetz Lajos hercegnek magát semmi körülmények között alá nem rendelhette. Ez a feltevés és következtetés, amelynek reális alapját sehol sem találtam és csak azt tudtam megállapítani, hogy felületes és gondatlan volt mind a kettő és ezen a ponton, sajnos, találkoztak is. Az ellenben kétségtelen, hogy a szervezés számai Windischgraetz herceg kezében futottak össze, ami különösen a főtárgyalás adatai után annyira tisztán állhat előttünk, hogy ennél a szervezetnél egy Windischgraetz fölött álló külön főt keresni teljesen céltalan és fölösleges volna, bármilyen rejtélyes célzások is történnek ebben az irányban. A bizonyított tények kivétel nélkül a hercegre, mint az egész akció vezetőjére utalnak. Az eszmét ugyan más adta neki, minden valószínűség szerint Mészáros Gyula. Segítségére volt Schultze Artúr és hatással voltak rá mások is, akiknek neveit nem ismerjük. Az azonban kétségtelen, hogy amikor az akaratelhatározás ő benne véglegessé válik, akkor ő lesz központtá és minden tőle indul ki. Nádosyt ő veszi rá, hogy melléje álljon. Telekit ő kéri meg, hogy szakembert szerezzen részére. Ez időtől fogva csak Gerő Lászlóval tárgyal. Rábát a legkülönbözőbb megbízásokkal látja el. Saját beismerése szerint ő finanszírozza legnagyobb mértékben a vállalkozást, ő szerzi, vagy szerezteti be mindazt az anyagot, mindazokat az eszközöket, mindazokat a gépeket, amelyekre a művelet keresztülvitele végett szüksége van. Utána néz a hamisítónak, a hamisítás munkájának, közben folyton érintkezik Gerővel, fogadja jelentéseit, utasításokat ad neki és amikor a hamisítványok elkészülnek, ő maga személyesen veszi át és szállítja azokat a tábori püspök lakására. Gondoskodik róla, hogy a tábori püspöktől ő hozzá, majd onnan a Nemzeti Szövetség helyiségébe kerüljenek. Amikor elérkezik a forgalombahozatal ideje, sűrűn folynak a forgalombahozatal mikéntjét érintő tárgyalások. Intézkedik, hogy megfelelő kiküldöttek szereztessenek s hogy azok esküt tegyenek. Jankovichot megszerzi főemisszáriusnak és őt, valamint titkárát, Rábát tanulmányútra küldi Párizsba, majd ennek az

útnak eredménytelensége után gondoskodik, hogy Baross Gábor személyében új szakértő álljon rendelkezésükre, akinek véleménye irányadó legyen. Mások véleményét, tanácsát talán meghallgatja, de a döntő szót mindig ő mondja ki. Fontos intézkedés, döntő lépés az ő hozzájárulása nélkül nem történik. És hogy ez mennyire így van, az különösen abból a tényből tűnik ki, hogy amikor a forgalombahozatalt meg akarják kezdeni és amikor felmerül az az akadály, amely a forgalombahozatal abbahagyását javasolja, mely mellett Nádosy is kardoskodik, a hercegnek ellenkező akarata lesz a döntő, és a kiküldöttek mégis elutaznak.

Amint mondtam, olyan vélemények hangzottak el, hogy Windischgraetz herceg nem lehetett szervezője és vezetője ennek a hamisító művetnek, mert nem voltak meg a képességei. Én ellenkezőleg azt látom, hogyha ennek a művetnek megszervezését és lebonyolítását nézzük, mindenben a hercegre ismerünk rá, az ő egyénisége tükröződik vissza annak minden részében. Lényének legfőbb karakterisztikája a minden képzeletet meghaladó könnyelműség és a könnyelműségnek vele együtt járó testvérei: a vakmerőség, a gondatlanság, az erkölcsi féknélküliség és a teljes kritikátlanság.

Könnyelműen, felületesen és gondatlanul megy bele ebbe az ijesztően veszélyes és szédítően ostoba kalandba, könnyelműen felületesen és gondatlanul hajtja és hajtja azt végre. Hazafias célokról hallunk beszélni. Egy hazafias célt említettek is: a felvidéki magyarságnak felszabadítását, vagy segélyezését, de erről elkéstek és újabb hazafias célról már nem hallottunk. Úgylátszik, ilyenről nem is gondolkoztak, de ez nem gátolta a herceget abban, hogy az emisszáriusok kiküldését sürgesse, amikor ennek ideje szerintük sem érkezett el, sőt minden ellene szólt. Ebben azonban, megvallom, tekintélyes része lehetett annak a gondolatnak, hogy az üzlet befektetett tőkéjének visszaszerzése gyors cselekvésre késztehetette a herceget.

Könnyelműség jut kifejezésre a hamisítványok hihetetlenül gondatlan kezelése körül is. Amikor a Banque de France első kiküldöttje, Jules Emmerly megjelent itt, az volt

a felfogása: kutatni kell, hol vannak azok a könyvek, hol vannak azok a feljegyzések, amelyek a hamisítványok számáról, a hamisítványok osztályozásáról, a hamisítványok kezeléséről pontos felvilágosítást nyújtanak, mert elképzelhetetlen, hogy ilyenek nem készültek volna. Ezt a felfogást magamává tettem, mert én is abból indultam ki, hogy egy ilyen nagy kiterjedésű, egy ilyen nagy célokat kitűző akciónál, ahol annyi minden forog kockán, ahol egyetlen egy hamisítványnak elkallódása az egész műveletnek leleplezését vonhatja maga után, a legpontosabb kezelésnek kellett lennie.

A bizonyított tény pedig az, hogy semmiféle feljegyzések *nem* készültek, úgy, hogy a hamisítványok száma ma sem tudjuk pontosan megmondani. Nem tudjuk megmondani, hány hamisítvány készült a Térképészeti Intézetben, mennyi került onnan a tábori püspökhöz, mennyit olvastak ott össze, mennyi került onnan a herceghez, majd onnan Mankovicshoz, Mankovicstól pedig a Nemzeti Szövetségbe. Nem tudjuk, hogy a szortírozás után mennyi volt a jól sikerült, mennyi a kevésbé jól sikerült és mennyi az abszolúte rossz hamisítványok száma. Nem tudjuk pontosan azt sem, hogy mennyit égettek el, semmisítettek *meg* egyik vagy másik fajtából. Pedig ezt a gondosságot, az ellenőrzésnek ezt a minimumát az ügy természete hozta volna magával. Megdöbbenve hallottam, hogy amikor a tábori püspökhöz kerültek a hamisítványok, a ládán még lakat sem volt, úgy, hogy a tábori püspök, aki a felelősséget nem merte vállalni, maga gondoskodott arról, hogy a láda lezárassék. Megdöbbenve hallottam, hogy Windischgraetz herceg, a szervezet feje, csak a főtárgyaláson szerzett tudomást arról, hogy a hamisítványok Mankovics György lakásán is megfordultak és onnan áthasított szíjjal és letört pecséttel kerültek vissza. Ennek a hihetetlen gondatlanságnak volt a következménye, hogy a hamisítványokban teljesen szabad garázdálkodás folyt. A főtárgyaláson is hangzottak el valóságok, hogy azokból ki-ki vehetett magának, ha ízlése, vagy hajlama ezt megengedte. Mankovics György, Kovács Gáspár, Jankovich Arisztid és valószínűleg mások is ilyen módon juthattak egyes példányokhoz.

Ugyanezt a gondatlanságot látjuk az emberek kiválogatásánál is. Nem akarok ezeken végigmenni, csak a legkirívóbb esetre hivatkozom. Jankovich Arisztid volt az ő fel fogásuk szerint a leggondosabb, a legprecízebb és egyúttal a legmegbízhatóbb ember. Nos, ami az ő precizitását és gondosságát illeti, az abban merült ki, hogy a bűncselekmény összes fázisait naplóba foglalta. Megbízhatósága pedig a forgalombahozatal első napján jelentkezett abban, hogy ő, kinek a hamisítványokhoz egy újjal sem lett volna szabad hozzányúlnia, mert az az ő hatáskörén kívül esett, ő volt az első, aki a hamisítványokkal szerencsét próbált és ezzel az egy tényével okot adott az egész akció leleplezésére. Milyen könnyelműség és gondatlanság nyilvánult meg továbbá abban is, hogy a forgalombahozatal helyéül éppen Hollandiát választották, ahol a kereskedővilág leggondosabb bankárai laknak. Megállapítható tehát, hogy Windisch-graetz Lajos herceg, aki a szervezet vezetője volt, ezt a vezetős szerepet felületesen, rosszul és gondatlanul játszotta meg. Felelőssége annál nagyobb. A felelősség oroszlánrésze mindenképpen az ő vállaira nehezedik. Bizonyos tekintetben vállalja is ezt a felelősséget, sőt hajlandó volna átvenni, amint ezt nagylelkűen kijelentette, az összes vádlottak felelősségét is, az így átvett felelősségtömeget azonban mások vállaira iparkodik áthengeríteni. Hogy kire, vagy kikre, nem árulja el. A hallgatás köpenyébe burkolózik. De hallgatása nem a komoly, bölcs hallgatás, amely veszedelmeket akar elhárítani, hallgatása nem az a jóindulatú hallgatás, amelynek célja a kímélés. Az ő hallgatása misztikus és sokat sejtető. Az ő hallgatása a gyanúsítás hallgatása. Az ő hallgatása nagy titkok tudatának gyanúját akarja kelteni, amely titkokról ha lerántaná a leplet, akkor itt az országban és határain túl égzengés és földindulás volna.

A herceg néma és hallgató, de helyette beszélnek mások. Helyette beszél titkára, Rába Dezső, aki a főtárgyaláson vallotta, hogy erről az akcióról a kormánynak nemcsak tudomása volt, hanem gróf Teleki Pál összekötő kapocs volt a kormány elnöke és a Térképészeti Intézet között, ami azt jelenti, hogy Bethlen István gróf nemcsak tudott erről a hamisításról, de állandóan szemmel is tartotta és egy külön

összekötő kapocs segítségével a pénzhamisítás mindenkori stádiuma felől rendszeres értesüléseket szerzett. Rábának ez a vallomása azonban, bármilyen komoly kérdést is érint, veszedelmesnek egyáltalában nem mondható. Nem veszedelmes azért, mert határozatlan és ingadozó. E tárgyban három vallomást hallottunk tőle. Az egyiket a nyomozás kezdő szakában, amikor azt mondta, hogy a herceg közlése szerint „kormánykörök” tudnak a dologról; a másodikat szintén a nyomozás során, amikor már egy lépéssel tovább ment és azt vallotta, hogy maga a kormány tudott róla; a harmadikat a főtárgyaláson, ahol Bethlen István tudomására és Teleki Pálra, mint összekötő kapocsra való hivatkozással döntő hatásokat vélt elérhetni. Már ezek az ellentmondások és határozatlanságok is alkalmatlanná teszik ezt a vallomást, hogy arra építeni lehessen.

De nem lehet arra építeni azért sem, mert ennek a főtárgyalásnak során nemcsak ezen a ponton, hanem vallomásának akárhány pontján Rába ugyanezt a határozatlanságot tanúsította, vallomásait hol fenntartotta, hol visszavonta, új vallomást tett, majd ezt is visszavonta, úgy, amint a helyzet és a körülmények által indokoltnak találta.

De nem kell súlyt vetni erre a vallomásra azért sem, mert maga a herceg jelentette ki a főtárgyaláson, hogy ilyen kijelentést Rába előtt nem tett és nem is tehetett.

Sigray Antal és gróf Mikes János is beszélnek a misztikus herceg helyett. De egyiknek a vallomása sem fontos. Mindkettőnek vallomása csupán hallomásra van alapítva és pedig Sigray Antal vallomása a hercegről vett értesülésre, amelyet 1925 december 51-én szerzett, vagyis olyan időben, amikor, ha a herceg mondotta is azt, hogy Bethlen István tud a dologról, de ellenzi ezt és közelebbi határidőt meg nem jelölt, ezt ei határidőt egész megnyugvással, sőt biztonsággal lehet azonosítani azzal a határidővel, amikor Bethlen István tényleg tudomást szerzett a dologról és azt tényleg ellenezte, sőt megakadályozását rendelte el, vagyis 1925 november hó végén.

Gróf Mikes János vallomása szintén nem érdemel komoly tekintetbevételt, mert annak legfontosabb része a Vass József minisztertől szerzett tudomása volt és pedig az.

hogy Bethlen István a Baross-féle feljelentés után az akciónak nem a megakadályozását rendelte el, hanem azt, hogy addig, míg ő Genfben van, semmiféle bolondságot csinálni nem szabad. Mielőtt azonban a Vass Józseffel való szembesítésre került volna a sor, gróf Mikes János ezt a vallomását, melyet pedig a vizsgálóbíró előtt és ugyanolyan határozottsággal a főtárgyaláson is tett, közvetlenül a szembesítés előtt visszavonta, de sőt megengedte, hogy a valóságnak Vass József miniszter vallomása felel meg.

Vallomásának második része arra vonatkozik, amit Zadravecz püspöktől hallott, aki előtt Nádosy állítólag kijelentette, hogy ebből a dologból baj nem lehet, mert István gazda, vagyis Bethlen István gróf, tud róla. Zadravecz püspök tagadja, hogy ilyen kijelentést tett volna. Itt állítás állítással áll szemben. Az egyik Zadravecz püspöknek, a másik Mikes János püspöknek állítása, melyeket a szembesítés sem tudott kiegyenlíteni. Melyiket fogadjam el a kettő közül? Mondhatnám azt, hogy Mikes János püspök vallomása részben értéktelennek bizonyult, s így a másik része iránt sem lehet bizalmam. De nem erre hivatkozom, hanem azzal érvelek, hogy miután Zadravecz István püspök Mikes püspök állítása szerint ezt a tudomását Nádosy Imrétől szerezte volt. Nádosy Imre pedig nap-nap mellett azt hangoztatta a főtárgyaláson, hogy ő soha senkinek nem tett olyan kijelentést, mintha Bethlen István tudott volna a dologról, egészen bizonyos, hogy ezt Zadravecznek Nádosy nem mondotta. Ha tehát Zadravecz püspök Mikes János püspöknek ehhez hasonlót mégis mondott volna, ezt másnak, mint Zadravecz kitalálásának tartani nem lehetne.

A herceg helyett beszél Friedrich István is. Vallomásának leglényegesebb része arra a *salvus conductus*-ra vonatkozik, amellyel Windischgraetz Lajos herceg és Mészáros Gyula a frankhamisításra Bethlen István kormányelnöktől állítólag szabadalmat vagy jogot nyert. Nagyon szeretném tudni, hogy Friedrich István parlamenti vizsgálóbizottsági jegyzőkönyvében, amely nem áll rendelkezésünkre, erről van-e szó. Alig hiszem, mert feltűnő, hogy április 21-én keltek azok a nyilatkozatok, amelyeket Hir György Pallavicini György örgróf és Sigray Antal gróf előtt tett s amelyek első

ízben vetik fel a *salvus conductus* fogalmát és április 22-én Friedrich István a vizsgálóbíró előtt már a *salvus conductus*-ról beszél, amelyről addig sohasem volt szó. De nincs szükségem a parlamenti bizottsági jegyzőkönyvre. Friedrich István vallomásának értékét matematikai pontossággal határozhatjuk meg, ha a vizsgálóbíró előtti vallomásával hasonlítjuk össze. A vizsgálóbíró előtt azt mondta, hogy a nyugatmagyarországi felkelés után és a választás előtt volt nála Windischgraetz és Mészáros, vagyis 1921 ősze és 1922 tavasza közötti időben. A főtárgyaláson határozott időpontul jelölte meg 1922. év végét, vagy 1923. év elejét. A vizsgálóbíró előtt azt vallotta, hogy a *salvus conductus* Mészáros állítása szerint a kormány adta, de Mészáros sem minisztert, sem miniszterelnököt nem mondott, sem semmiféle nevet nem említett. A főtárgyaláson határozottan vallotta, hogy Mészáros a *salvus conductus* szerzőjéül a kormányelnököt és pedig kifejezetten Bethlen István grófot nevezte meg. A vizsgálóbíró előtt azt mondta Friedrich István, hogy ez a *salvus conductus* Mészáros állítása szerint a szokolok szállítására vonatkozott, t. i. azoknak a szokoloknak szállítására, amiket Ausztriában hamisítottak és amiket Mészáros Gyula és társainak a bécsi fogságból való kiszabadulása után Ausztriából, állítólag hatósági fedezet mellett, Magyarországra hoztak. A mostani főtárgyaláson *tett* vallomása szerint Mészáros Gyula ezt a *salvus conductus*-t kifejezetten a frankkészítésre kapottnak állította.

Tekintetes királyi Törvényszék! Vallomásának egy másik pontjában azt mondta Friedrich, hogy a Bécsben fogva volt Mészárosért kauciót tettek le, amelynek egyharmad részét a miniszterelnök adta, s a miniszterelnökségen Hir Györgynek erről szóló nyugtája is található. Azt is mondotta Friedrich István, hogy emlékezésének megerősítése *végett* valakit Konstantinápolyba küldött Mészáros Gyulához, aki az egyharmad kaucióra vonatkozó emlékezését megerősítette. A valót Friedrich István könnyebben és olcsóbban is megtudhatta volna. A miniszterelnök úr nemcsak vallomásával, hanem minden kételyt kizáró abszolút bizonyító erejű okirati bizonyítékokkal is bizonyította, hogy a miniszterelnökségen nemcsak, hogy nem utaltak ki semmi-

féle biztosítékot, vagy semmiféle összeget akár Mészáros Gyula, akár Mészáros Gyuláné, akár Hír György részére, hanem ellenkezőleg Bethlen István ilyen összeg kiutalását a leghatározottabban ellenezte. Elismerem, hogy Friedrich Istvánnak emlékezésének megerősítésére szüksége lett volna, de ezt vallomásának a *salvus conductus*ra vonatkozó részére nézve elmulasztotta s így történt, hogy egy hónapi időközben tett két vallomása kiegyenlíthetlen krassz ellentétben áll.

Felesleges hangsúlyoznom, hogy ilyen körülmények között egyik vallomása sem bír bizonyító erővel.

A néma herceg helyett beszél Pallavicini György őrgörög is. Tekintetes királyi Törvényszék! Időt pazarolnék, ha vallomásának minden részletével foglalkoznám. Hiszen vallomása nem áll egyébből, mint hallomásokból. Hallottam X-től, akinek Y mondotta el, akinek Z mondotta el. Másod, harmad, sőt negyedkézből való hallomásokkal állunk szemben. És vájjon érdemelnek-e hitelt a harmad- és negyedkézből vett hallomások, amikor az első kézből Vass Józseftől vett hallomás, ez utóbbinak, valamint Jankovich Bésán grófnak és végül magának Mikes János püspöknek vallomásával tökéletesen cáfolatot nyert.

De nem mulaszthatom el, hogy ne utaljak Windischgraetz hercegné vallomására, aki a főtárgyaláson ugyan nem jelent meg, de akinek a nyomozás során tett frappáns vallomása előtt szemethunyni nem tudok. Abban a vallomási jegyzőkönyvben pedig lakonikus rövidséggel az foglaltatik, hogy Pallavicini György vallomása az első betűtől az utolsóig valótlan.

A hallomásokon kívül következtetésekre építi tudását Pallavicini György, következtetéseinek értékét azonban abból ítélni lehet meg, hogy két egyénnek egy és ugyanazon titkos társaság kötelékébe való tartozásából véli megállapítani azt, hogy azoknak a pénzhamisításban is egymáshoz kellett tartozniuk. Azt hiszem, hogy az okoskodásnak ezt a fajtáját szarvas-okoskodásnak nevezik, amelyet sehol, de legkevésbé bűnügyekben lehet bizonyításra felhasználni.

A bizonyítás anyagának ebben a részében utolsónak maradt Hír Györgynek vallomási bombája. Ez a bomba

arra volt szánva, hogy romboljon és pusztítson. A bomba robbant is, de csak a hajítóját tette tönkre. Erről a vallomásról túlzás nélkül mondható, hogy minden szava valótlannak bizonyult. A vallomás megdöbbenést keltett, mert nem tartottuk volna lehetségesnek, hogy létezzék olyan sötét háttér, amelyből ilyen ármány származzék. Nem tudtuk volna elképzelni, hogy akkor, amikor ellenségeink megrontásunkra törnek, akadhasson vakmerő segítőtárs, ki hazug módon felépített vádakkal Magyarország miniszterelnökével szemben fellépni merjen.

A vád vakmerőségénél csak együgyűsége volt nagyobb. Ez a kettős tulajdonsága, mértéktelen gonoszsága és naiv együgyűsége voltak az okai annak, hogy a vallomásnak önmagában kellett összeomlania.

Annak minden egyes állítását bíráló tárgyává tenni nem szükséges. Csak a hiteltérdeklőség jellemzésére említem, hogy a báró Perényihez intézett levélnek olyan tartalmat ad, amely a miniszterelnök személyét ferde világításba helyezni alkalmas, holott ez a levél szó szerinti szövegében ismeretes. A levelet naivul a Baross birtokában levőnek állítja, holott tudjuk, hogy azt báró Perényi eredetben bemutatta. Schultzéről azt állítja, hogy Gerőt a pénzhamisításban teljesen kioktatta és hat hónapi ittléte után távozott el, holott megállapítást nyert, hogy Gerőnek oktatásra szükségére nem volt és itt tartózkodása csak 3 hétig tartott. A vallomásnak ezekkel és ezekhez hasonló valótlanságaival foglalkozni nem is kell. De foglalkoznom kell vallomásának azzal a részével, amelyben azt állítja, hogy a miniszterelnök a frankhamisításra neki határozott engedélyt adott és pedig előbb szóval, néhány nappal később pedig lakására küldött levéllel.

Az engedélyadást természetesen egy olyan alkalommal kellett kapcsolatba hoznia, amikor a miniszterelnökkel hosszabb időt együtt töltött. Ilyen alkalom pedig csak egy volt 1925 augusztus 27-én, amikor a miniszterelnököt hosszú nőgátás, instanciázás és előszobázás után sikerült rávennie arra, hogy az általa szenzáli minőségben vételre felajánlott és agyondicsért lókúti birtoknak együttes megtekintésére neki találkat adjon.

Hir György azt vallotta, hogy e birtok megtekintése alatt ötnegyed óráig beszélt négyszemközt a miniszterelnökkel, s a frankhamisítás módozatait ekkor tárgyalta meg vele. Ezzel szemben a miniszterelnök és az esetenél jelen volt báró Bornemissza Elemér vallomásával kétségtelenül megállapítást nyert az, hogy ennél a kirándulásnál Hir György még ötperces alkalmat sem találhatott a miniszterelnökkel négyszem között való beszédre, de különben is az egész lókúti tartózkodásnak célja Hir György részéről csak az volt, hogy ennek a birtoknak, amelynek eladása rá nézve bizonyára jelentékeny vagyoni előnyt jelentett volna, annak meglevő és meg nem levő szép és jó tulajdonságait a miniszterelnök kifejtse. Báró Bornemissza Elemér tanú előadásából tudjuk azt, hogy szenzáli szerepében sok naivitást árult el, mert még az agyagos földet is humusznak akarta feltüntetni és az ott levő kis erdőt olyan hatalmas faanyagának, melyből az egész birtok vételára kifizethető volna. Hir György tehát kizárólag ebben buzgólkodott, de a frankhamisításról ekkor szó sem volt. De éppúgy meg van cáfolva az a másik állítása is, mintha 6—8 nappal ezt követően a miniszterelnöktől levelet kapott volna, amely a frankhamisításra szóló engedélyt tartalmazta. Meg van cáfolva a miniszterelnöknek és két titkárának esküvel megerősített vallomásával, amelyekből megállapítható, hogy a miniszterelnök 1925. évi szeptember elején Genfbe utazott, tehát akkor levelet nem is írhatott és ilyen levélnek a postakönyvekben, ahova minden levelet bevezetnek, nyoma sincs.

De annak, hogy ilyen engedélyt Hir György nem kapott, legfrappánsabb bizonyítékát ő maga nyújtja azzal a magatartásával, hogy sem a levelet be nem mutatta, sem annak hollétét el nem árulta, s így megállapítható, hogy ilyen levél nincs, mert ha volna, nem rejtegetné, nem titkolná, hanem súlyos vádjának bizonyítására sietett volna azt a bíróság asztalára juttatni. Ez a levél csak olyan, mint a herceg hallgatása, amely ködöt akar teremteni, amely a gyanút akarja ébrentartani, mert oka van félni a világozástól, az igazságtól.

De ezt a gyanút ébrentartani nem engedjük! Nem

hagyjuk ködben azt az állítást, bogy a kormánynak vagy a kormány bármelyik tagjának, a frankhamisításról tudomása vagy abban bármi része volt. A dolog mélyére akarunk hatolni és hatoltunk és el is értük, hogy ma már kristálytisztán áll a közvélemény előtt úgyannyira, hogy azt hiszem, Magyarországon egyetlen jóhiszemű ember nincs, aki Hir György vádaskodását és a többi vádakat mind alaptalan koholmánynak ne tartaná.

Tekintetes királyi Törvényszék! Semmiféle bizonyíték nincs, még alapos gyanú sincs arra, hogy a miniszterelnöknek azokon a tudomásokon kívül, melyekről hűségesen és eskü alatt beszámolt, a frankhamisításról értesülései lettek volna. Az ellenkezőre ellenben a bizonyítékok egész sora áll rendelkezésünkre.

És itt elsősorban Nádasy Imre vallomására hivatkozom, aki az első naptól kezdve végig az egész nyomozáson és a. főtárgyaláson egészen a mai napig, sőt a főtárgyaláson úgyszólván nap-nap után folyton és folyton ismételte, hogy a kormányelnöknek, vagy a kormány egyetlen tagjának a hamisításról soha semmiféle tudomása nem volt. De nemcsak ezt jelentette ki, hanem kijelentette azt is, hogy Windischgraetz herceg előtt és Rába jelenlétében is nem egyszer hangoztatta, hogy ne áltassák magukat azzal a gondolattal, hogy a kormánynak erről tudomása van. Ha tehát Windischgraetz, akár Rába előtt, akár mások előtt mégis ezt a felfogást érvényesítette volna, ez semmiesetre sem történhetett jóhiszeműen.

Ha igaz volna az, hogy a kormányelnöknek erről tudomása volt, elsősorban Nádasy Imrének kellett volna lennie annak a személynek, akitől ezt a tudomását szerezte. Ha pedig nem tőle szerezte, akkor Nádasy Imrének kellett volna lennie elsősorban annak az egyénnek, akivel ezt a tudomását közölte volna. Hogy ez mennyire cáfolhatatlanul igaz, e tekintetben hivatkozom arra, hogy akkor, amikor először hallott a miniszterelnök bizonyos frankhamisítási tervekről, akkor is meghagyta Nádasy Imrének, hogy helyezkedjék figyelő álláspontra és szálljon szembe minden efajta kísérletezéssel. Akkor pedig, amidőn 1925 november havában a frankhamisításról, már mint bevégzett tényről

szerzett tudomást, megint Nádosy volt az első, akihez fordult, s akinek meghagyta a forgalombahozatal feltétlen megakadályozását.

Azt is hallottuk, hogy Szörtsey úgy nyilatkozott volna a Bethlen-féle levél után, hogy nem kell megijedni, mert ez csak formalitás és csak a genfi útra tekintettel történt. Ez sem felel meg a valóságnak, mert Szörtsey József határozottan vallotta, hogy ilyen kijelentést nem *tett*, de nem is tehetett, mert biztos tudomása és meggyőződése szerint a miniszterelnököknek erről a hamisításról sem közvetlenül, sem közvetve tudomása nem volt.

Hivatkozom Andor Endrének vallomására, melyben a nyomozás során is, a főtárgyaláson is kijelentette, hogy amikor Windischgraetz herceggel ebben a tárgyban beszélt s amikor tudni szeretete volna, hogy a kormány mennyiben van érdekelve az ügyben, a herceg határozottsággal kijelentette, hogy Bethlen nem tud róla, mert ha tudna, mindannyiukat lecsukatná.

Hivatkozom arra, hogy akkor, amikor a Térképészeti Intézet vezetőségében változás állott be s amikor az aggályoskodó Kurtz Sándort az ügynek meg kellett nyerni, akkor elhivatták Windischgraetz herceget, aki utóbb Rába előtt kijelentette, hogy kemény csatája volt, amíg Kurtz Sándort sikerült levenni a lábáról.

Nos, ha a hercegnek olyan nehéz csatája volt és minden rábeszélőképességét össze kellett szedni és minden érvét csatasorba állítani, hogy Kurtz Sándort meggyőzze, akkor az annyira szükséges siker érdekében döntő bizonyítékul bizonyára nem Nádosy Imrére hivatkozott volna, mintahogy ezt tette, hanem a kormányelnökre, ha őrá joggal hivatkozhatott volna.

De hivatkozom arra is, hogy úgy Hajts Lajost előttünk ismeretlen ismerőse, mint Kurtz Sándort a herceg attól, hogy felesleges hatásuknak jelentést tegyenek, a leghatározottabban eltiltotta, mondván: ha ez megtörténik, akkor felborul az egész akció. Hát, tekintetes királyi Törvényszék, mit bizonyít ez? Szintén a kormány teljes távolállását, mert ha a kormány tud a dologról, akkor a felesleges hatószó

való jelentéstétel semmiesetre sem járhat ezzel az eredménnyel. Ellenben teljesen logikus és természetes, hogy miután a kormány a hamisításról nem tudott, sőt arról tudnia nem is volt szabad- éppen azért nem is lehetett megengedve, hogy egy jelentés nyomán az akció sikere kockára tétessék.

Hivatkozom mindazok vallomására, akik ennek a társaságnak tagjai voltak s akik a főtárgyaláson kivétel nélkül vallották, hogy sem Windischgraetz herceg, sem senki ő előttük arról, hogy ebben az ügyben a kormány is érdekelve van, hogy a kormány is tudná, s hogy a kormány is pártolná azt, soha említést nem tett.

Hivatkozom Hajts Lajos vallomására, de hivatkozhatom, — azt hiszem, — Kurtz Sándor vallomására is, akik egyértelműleg jelentették ki, hogy az alatt a hosszú idő alatt, míg ez az akció folyt, a felettes hatóságtól soha semmiféle utasítás, semmiféle jelentéstételre való felhívás nem érkezett, ami megint csak eklatánsán bizonyítja a kormánynak az akciótói való teljes távolállását.

De hivatkozom a Baross-féle feljelentés után bekövetkezett eseményekre is. Amikor a miniszterelnök a kérdéses levelet megírta, a hercegek társaságában riadalom támadt, izgatottan tárgyalták az esetet és találgatták, hogy ki lehetett a rejtélyes feljelentő. Nyomban elhatározták, hogy a hamisítványokat a Nemzeti Szövetség helyiségéből sietve el kell távolítani. Hát kérdem, Tekintetes királyi Törvényszék: Ha Bethlen István vagy a kormány tudott volna a dologról, lett volna-e akkor ok a riadalomra, lett volna-e ok izgatott tárgyalásra? Lett volna-e okuk arra, hogy sietve elhordják a Nemzeti Szövetségből a hamisítványokat? Hiszen akkor inkább jóízűen kacagtak volna annak az ismeretlen feljelentőnek naivitásán, aki a kormányelnökkel szükségesnek tartotta olyasvalamit közölni, amit a kormányelnök nemcsak tudott, de kezdettől fogva pártolt is.

Ámde most már tudjuk, hogy a feljelentő Baross Gábor volt. Baross Gábor pedig nem volt naiv ember, hiszen együtt volt a társaság tagjaival a forgalombahozatalt megelőző időben, tudója volt minden titoknak, ismerte az eset összes körülményeit. Ha a kormányelnök tudott volna a hamisí-

tásról, akkor ezt övele is közölték volna. Nem tudom elgondolni, hogy ebben az esetben Baross Gábor szükségesnek tartotta volna a feljelentés megtételét, ha pedig szükségesnek tartotta, bizonyára nem Bethlen Istvánhoz fordult volna.

Hivatkozom továbbá Bethlen István gróf miniszterelnökre, aki a bíróság előtt megjelenvén, esküvel megerősített vallomásában vallotta, hogy arról, hogy Budapesten frankot hamisítarmk, arról, hogy ebben a frankhamisításban akár Windischgraetz herceg, akár Nádosy Imre, akár a Térképészeti Intézet, vagy a társaság bármelyik tagja részes volna, absolute semmit nem tudott. Ez a vallomás feltétlenül hitelt érdemel, mert a bűnper minden adata megerősíti s egyetlen adat sincs, amely ellene szólna; de feltétlen hitelt érdemel azért is, mert harmóniában van Bethlen István politikájával. Csak rosszhiszeműséggel lehet feltételezni, hogy Bethlen István helyeselhetett volna olyan kalandot, amelynek sikere sok izgalommal, fáradtsággal és önfeláldozással terhes kormányelnökségének egész művét egy csapásra rombadöntötte volna.

Végül hivatkozom magának Windischgraetz Lajos hercegnek vallomására is. Őt, a hallgatót szólaltatom meg ebben a kérdésben utolsósorban.

Windischgraetz herceg letartóztatása napján a rendőrségen azt vallotta, hogy a hatóságoknak a hamisításról tudomásuk volt. Amikor első ügyészi kihallgatása alkalmával hozzá azt a kérdést intéztem, hogy kit ért „hatóságok” alatt, minden misztikus sejtetés nélkül határozottan kijelentette, hogy a „hatóságok” szó alatt csak Nádosy Imrét érti. Kijelentését úgy magyarázta, hogy Nádosy Imre, az összes rendőri hatóságok feje, ezért használta a többes számot. Akkor még sejtetni sem engedte, hogy az ügyben a kormány is érdekelve lenne, erre a sejtető gyanút keltő magatartására csak később tért át, amikor megindultak a politikai támadások és a védekezésének ezt a formáját érdekében állónak tartotta.

Tekintetes királyi Törvényszék! Azok a vallomások» amelyek a kormánynak és elsősorban a kormányelnöknek a frankhamisításba való beavatottságáról szólnak, kétség-

telenül halálosan komoly kérdés elé állítottak. Mert ha igaz lenne, hogy a kormány vagy annak elnöke tudott a frankhamisításról, de azt nem akadályozta meg, annak szabad folyást engedett, akkor a herceg bűnvádi felelősségének mértéke és vele együtt a többieké is egyszerre megváltozott és másodrangúvá sorvadt volna. Hogy mi lenne annak külpolitikai jelentősége, hogy mi lenne ennek jelentősége az ország becsülete szempontjából azok után az arcpirító támadások után, amelyekben még így is részünk van, erre a kérdésre nem kell felelnem.

Ámde mindazok eredményeként, amiket e tárgyban előterjesztettem, azt hiszem, hangos szóval hirdethetem erről a helyről, hogy azokból az állításokból, hogy Bethlen István miniszterelnök a frankhamisításról tudott volna, azt helyeselte, sőt támogatta volna, egy árva szó nem igaz. Megállapíthatjuk tehát, hogy a hazugságok kártyavára teljesen összeomlott s nem maradt épen egyetlen darabja; a vádolás, a gyanúsítás, a misztikus hallgatás köde végleg eloszlott s teljes fényében ragyog az igazság. S talán nem túlzok, ha azt állítom, hogy a hazugságoknak és a koholmányoknak érvényesítése még használt is az ügynek, mert a gyanakvóknak, a kételkedőknek, a nehezen meggyőződőknek is tágra nyitotta a szemét és látni engedte őket, hogy milyen bizonyítékokkal rendelkeztek azok, akik ugyancsak az igazság felderítésére vállalkoztak.

Tekintetes királyi Törvényszék! Azokból, amiket e kérdésben elmondtam, a hercegre nézve még azt a konklúziót is le kell vonnom, hogy a kormánynak és a kormányelnöknek a frankhamisításról nemcsak tudomása nem volt, de Windischgraetz herceg ezt illetően még jóhiszemű tévedésben sem lehetett. És ha ő mégis így hitte, így gondolta ezt, ez a gondolat csak jólműködő fantáziájának lehetett terméke. Az ilyen szertelen, csapongó fantáziának az a sajátsága, hogy idővel, ha önmaga sokszor megismétli, vagy másoktól sokszor megismételni hallja, végül meg is van győződve arról, hogy ez nem meseszöveg, nem fantasztikum, hanem a valóságban létező realitás. Miután azonban ennek a fantasztikumnak kialakulásához semmiféle reális momentum hozzá nem járult, ebben az alap nélküli levegőben lógó

naiv vélekedésben a herceg javára szóló enyhítő körülményt sem tudok felfedezni.

*

Windischgraetz Lajos herceg után és mellette a leglényegesebb szerep ebben az ügyben Nádosy Imrének jutott. Ténykedései távol sem voltak olyan sokoldalúak, oly szétágazóak, mint a hercegei, mert hiszen a forgalombahozatal előtt aktiv ténykedést az ő részéről nem is látunk. Csak egyetlen aktiv ténykedést kíván neki tulajdonítani Gerő László, aki azt állította, hogy amikor a Teleki-féle eltiltás után a herceg őt az ügynek újból megnyerni kívánta, ezekkel a szavakkal, hogy „ezt pedig meg kell csinálni, mert ez államérdek” akaratelhatározására Nádosy Imre is befolyást gyakorolt. Ezzel szemben azonban Nádosy Imre ismételten állította, hogy ilyen kategorikus hangot sohasem használt, mert csupán azt mondotta: „cselekedjék mindenki lelkiismerete szerint”. Egyetlen adat sem merült fel, amely Gerőnek állítását megerősítené, állítás állítással áll szemben és semmi okom sincs arra, hogy Gerő állításának nagyobb értéket tulajdonítsak és azt Nádosy Imrével szemben bizonyítékul felhasználjam.

Nádosy Imrének tevőleges szerepe voltaképpen csak akkor kezdődött, amikor a hamisítványok elkészültek. Ekkor szerezte meg Baross Gábor személyében a pénzügyi szakértőt, ekkor gondoskodott Jankovich részére futárigazolványról és a kiküldöttek részére hamis útlevelekről, magában a hamisításban résztvevőkkel azonban tárgyalásokat sohasem folytatott, azokat elhatározásra bírni, vagy elhatározásukban megerősíteni nem törekedett.

Ilyen körülmények között pedig jogi lehetetlenségnek tartottam és tartom ma is, hogy ellene a pénzhamisításban tettesi minőségben való közreműködés vádját emeljem.

Ennek dacára azt kell hangsúlyoznom és pedig nyomatékkal hangsúlyoznom, hogy Nádosy Imre felelősségének súlyát a hercegével legalább is egyenértékűnek, ha nem súlyosabbnak és mélyrehatóbbnak tartom.

Nádosy Imre volt az a szilárd erkölcsi hátvéd, amelyre támaszkodott az akció szervezője, Windischgraetz Lajos

herceg s amelyre támaszkodott maga az egész akció is. Ő volt az a fix pont, amelyre bizalommal és megnyugvással tekintett fel mindenki. Ő volt az a magas erkölcsi tekintély, melyre állandóan és mindenki előtt hivatkozni kellett. Az ő közreműködésének hangoztatása eloszlatta a kételyeket és lecsendesítette a fel-fellobbanó lelkiismereti nyugtalanságokat. Elég volt az ő nevére hivatkozni, hogy a húzódozók egyszerre kimondják a boldogító igent, amint azt Kurtz Sándor esetében olyan pregnánsan kifejezésre jutni látjuk. A tábori püspök neve, Windischgraetz herceg neve csak gyengén pislogó mécsek voltak a Nádosy Imre nevében, tekintélyében, állásában rejlő hatalmas fényzőn mellett. Az ő neve ellenállhatatlan varázserővel hatott mindenkire.

És ezen nem is lehet csodálkozni.

Az ország rendjének és közbiztonságának legfőbb őre volt ő. Olyan hatáskörrel felruházva, amilyennel előtte rendészeti igazgatási téren senki sem rendelkezett, de nem is rendelkezhetett, mert ezt a rendőrségnek az egész országban való államosítása hozta magával. Magával hozta azt is, hogy a háború és a forradalmak után olyan súlyos, nehéz válságos idők következtek, amely időkben sokkal nehezebb, sokkal felelősségteljesebb munka és feladat járt ezzel az állással, mint járt volna azzal nyugodtabb időkben.

Tekintetes kir. Törvényszék! Nádosy neve az országban a legismertebbek közé tartozott. Róla nem is merte feltételezni senki, hogy az a cselekmény, amelyet Nádosy Imre fedez, az a cselekmény, amelyben Nádosy Imre részt vesz, tiltott, vagy pláne súlyosan tilalmazott cselekmény lehetne. Sajnos, vakon nyugodtak meg abban a gondolatban, hogy az országos főkapitány a legnagyobb bizalom letéteményese, erre a bizalomra méltó is. Vakon nyugodtak meg abban a gondolatban, hogy az országos főkapitány, akinek feladata minden bűncselekményt megelőzni, megakadályozni, feljelenteni és üldözni, akinek kötelessége bírói kézre juttatni minden bűnöst, a legkisebb tolvajtól a legsúlyosabb felség-sértőig, akinek nem szabad elnézni a bűncselekménynek semmiféle fajtáját, a legenyhébbtől a legsúlyosabbig, erre a legsúlyosabbra, a pénzhamisításra is rácsapna vasmarokkal, ha ez nem egy különleges elbírálás alá eső cselekmény volna.

Sajnos, vakon nyugodtak meg abban a gondolatban, hogy az országos főkapitány bűnös ember nem lehet. És ennek a vakon bizásnak, vakon hívésnek estek áldozatul. Az országos főkapitány pedig hagyta őket bízni, hagyta őket hinni, nem világosított fel senkit, nem rázott fel tévhitéből senkit, mint ahogy az elsőrendű emberi kötelessége lett volna.

Ő volt ebben a társaságban az, akinek a jog és törvény tiszteletben mintaképül kellett volna szolgálni. Ő volt ebben a társaságban az, akinek hivatali állásánál fogva azt az ajánlatot, amellyel hozzája léptek, minden feltétel nélkül azonnal a leghatározottabban vissza kellett volna utasítania. De nemcsak ezt kellett volna tennie, hanem figyelemmel kísérni az ajánlattevőt, s a terv megvalósítását minden erejével megakadályozni.

Nádósy volt ebben a társaságban az, akinek a kormányhoz való közelállásánál fogva és egy hosszú hivatali pályán szerzett fegyelmezettségével és megacélozott intellektusával ennek a vállalkozásnak esztelenségét nyomban átlátni és annak szörnyű következményeit előrelátni legelsősorban kellett volna. Én nem tudom, hogy átlátta-e, én nem tudom, hogy előre látta-e. De ha nem látta át és nem látta előre, akkor páratlan felületességgel, gondatlansággal és cinizmussal járt el. Ha pedig átlátta és előre látta, akkor a hivatali esküről és a hivatali kötelességekről való megfélemlítésnek olyan példátlan esetével állunk szemben, amelyre elégséges megfélemlítést és kielégítő magyarázatot talán sohasem fogunk kapni.

Hiszen Nádósy a kormánnyal állandó érintkezésben állott, állandó érintkezésben állott magával a kormányelnökkel is, ismerte annak politikáját, szeme előtt mentek végbe azok az események, amelyek a rombadőlt országot lassan a javulás útjára vezették; látta az el nem vitatható sikereket, a külföld bizalmának lassú visszatérését, látta, hogyan sikerült óriási nehézségek leküzdése után a kölcsön kérdését, a reparáció kérdését rendezni, hogyan sikerült a zuhanó koronát megálláshoz juttatni, az államháztartás egyensúlyát helyreállítani. Mindezt látta, tudta, s tudnia kellett, hogy csak ez a reális politika vezethet további sike-

rekhez, amelyek után a maga pangó kereskedelmével, pangó iparával, forgalmával, siralmas magánháztartásaival sóvárog és eped az egész szerencsétlen nemzet. És ő, a kormány bizalmi embere, a kormány háta mögött mégis eszközül adta oda magát egy oly vállalkozáshoz, amely akár-hogyan fordul is a szerencse kereke, csak bajhoz, csak romláshoz és katasztrófához vezethetett.

Nádasy Imrének legelső beadványában olvastam, hogy a lelkiismeret hangja az idő folyamán megszólalt benne és ilyenkor arra gondolt, hogy a herceget visszarántsa, megállásra bírja. Ha ez igaz, akkor nagy hiba történt. Akkor nem lett volna szabad ezeket a fel-feltörő lelkiismereti hangokat magában elnémítania, akkor nem a herceg érdekével és a herceg érzékenységgel kellett volna törődnie, hanem a nemzet érdekével, s a nemzet érzékenységgel, amely pedig csak egyet parancsolhatott neki: megállni és visszatérni, amíg nem késő. És ismerve a herceg labilis, hajlékony természetét, egyéniségét, meg vagyok győződve, hogy egy férfias és bátor cselekedet megállást és visszatérést eredményezett volna. Mert Nádasy nélkül ezt a bűnös tervet sem folytatni, sem befejezni sohasem lehetett volna.

Sajnos, Nádasy Imre csak akkor eszmélt fel, amikor a szerencsétlenség már bekövetkezett. Akkor már belátta, hogy súlyosan hibázott, botorul cselekedett. És ennek a belátásnak következménye az a bűnbánó magatartás, melyet az ő részéről tapasztalunk. Nem szenvedhet kétséget, hogy ez a bűnbánó magatartás cselekményének súlyát leszállítja, de ez nem változtathat azon a végtelenül elszomorító tényen, hogy az összes vádlottak közül hazája ellen a legnagyobb bűnt a hazáján segíteni vélő Nádasy Imre követte el.

*

Az állami Térképészeti Intézet két volt vezetőjének szerepére térek át. Mindkettőnek szerepe passzív volt és főképpen abból állott, hogy a Térképészeti Intézet helyiségeit a frankhamisítás céljaira átengedték. Aktiv ténykedése csak Hajts Lajosnak, az intézet első vezetőjének volt, aki Gerő Lászlót, ennek állítása szerint, határozott és félreérthetetlen parancsal vette rá a pénzhamisításban való rész-

vételre. Hajts Lajos tagadja ezt és azzal védekezik, hogy parancsot nem adott és nem is adhatott, mert nem hivatali ügyről volt szó; csak felszólítást intézett Gerő Lászlóhoz, gondolkodási időt adott neki és a megbízás vállalását hazafias érzésére bízta.

Az egymással szembenálló két vallomás közül Gerő Lászlóét ebben az esetben sem fogadhatom el. A vitás kérdést a Gerő László által sem tagadott ez a két momentum: a hazafias érzésre hivatkozás és a gondolkodási idő adása dönti el. Hivatali parancs teljesítése megfontolástól és hazafias szempontok átérzésétől nem tehető függővé. Hivatali parancsot feltétel és gondolkozás nélkül azonnal teljesíteni kell. Ezt a momentumot elégségesnek tartom annak megállapítására, hogy Hajts Lajos magatartása Gerő Lászlóval szemben, ha alkalmas volt is az ő akaratelhatározásának befolyásolására, de semmiesetre sem annak döntő, elhatározó kiváltására.

Ez az oka annak, hogy a cselekmény minősítését illetőleg mindkét vezetőnél megmaradok azon az állásponton, amelyet elfoglaltam vádiratomban, mikor a pénzhamisításban való bűnrészességgel vádoltam meg őket. Egyúttal azonban kijelentem, hogy e bűnrészességet súlyos jelentőségűnek tartom. Mert ha mindjárt kisebb mértékben is, mint ahogy ez áll Nádosy Imrére, őrájuk is áll az, hogy távolmaradásuk az akciót, ha talán végleg nem is akadályozta volna meg, de feltétlenül komoly akadályt gördített volna eléje.

Beismerésükből tudjuk meg, hogy részben a hazafias célnak, részben magasrangú közfunkcionáriusok részvételének hangoztatása tántorította meg őket. Cselekményüket éppen ezért nem is tartják büntetendőnek. Foglalkoznom kell tehát azzal a kérdéssel, hogy védekezésüknek a büntetethőség szempontjából van-e és milyen jelentősége. Mind a két vádlottnak tudnia kellett, hogy a pénzhamisítás a leg-súlyosabban büntetendő bűncselekmények sorába tartozik, arra tehát nem hivatkozhatnak, hogy azt, amire vállalkoztak, nem büntetendő cselekménynek tartották.

De vájjon hivatkozhatnak-e arra, hogy a hazafias cél hangoztatása egyrészt, magas funkcionáriusok részvételé-

nek hangoztatása másrésről és annak tudata, hogy a kormány bizalmi embere, Nádosy Imre is részese az akciónak, a bűntudatot annyira elhomályosította, hogy ennek folytán cselekményüket dolozusnak tartani nem lehet? A hazafias cél hangoztatásának a szándék szempontjából nem lehet jelentősége. Mert, — amint már mondtam, — bűncselekményt hazafias célból sem szabad elkövetni. A hazafias szándékot, mint mentő körülményt, a törvény nem ismeri. Észlelhettük ugyan a nem messze múltban, a forradalmi időkben és a forradalmi idők után az erkölcsi érzékenységnek azt az eltompulását, hogy a hazafias célból elkövetett cselekmények egyeseknek, vagy egész társadalmi rétegeknek erkölcsi és jogérzetét nem sértette. De ez nem lehet irányadó, mert nem másítja meg a köztudatban mélyen gyökerező azt az elvet, hogy bűncselekményt megtorlás nélkül hazafias okból és hazafias célból sem szabad elkövetni, mert az ilyen bűncselekményeknek következetesen megtorlás nélkül való hagyása a jogrendet tenné tönkre és vég eredményében magát az államot.

De nem szabadul a bűnvádi felelősségtől az sem, aki abban a tudatban követi el a bűncselekményt, hogy abban más, magasabb rangú közfunkcionáriusok is részesek. Mert annak a körülménynek, hogy a bűncselekményben bármilyen magasrangú és társadalmi állású egyének vesznek részt, sem ezekre, sem a kisebb rangúakra mentesítő hatása nem lehet.

De talán nem is így kívánják a vádlottak védekezésüket értelmezni, hanem akként, hogy a kormány bizalmi embere, Nádosy Imre közreműködésének hangoztatása arra a meggyőződésre hozta őket, hogy *itt* nem magánügyről, hanem a kormány által is támogatott kormányzati cselekményről van szó.

A főtárgyaláson azonban a kétszer kettő négy bizonyosságával bizonyítást nyert, hogy ebben az irányban őket senki sem tévesztette meg, mert a herceg is nem a kormány részvételére hivatkozott előttük, csak a kormányhoz közel álló köröket emlegetett s amikor részleteket kértek, több más néven kívül csak Nádosy nevét említette. Ha tehát a vádlottak ezt az ügyet ennek ellenére kormányzati ügynek

tartották, önmagukat tévesztették meg s ennek az öntévesztésnek estek áldozatul.

Már most kétségtelen ugyan, hogy erre az öntévesztésre Nádosy Imrének, mint a kormány bizalmi emberének említése némi alapot szolgáltatott, s bizonyos az is, hogy a cselekmény elbírálásánál ennek a körülménynek erősen latba kell esni, de enyhítő hatásának mértéke az önmagukat ámitó vádlottak egyéniségétől függ.

És ha bűncselekményüket ebből a szempontból vizsgálom, meg kell állapítanom, hogy mindketten súlyos kötelességszegést követtek el.

Magas intelligenciájú, magas állami pozíciót betöltő egyének voltak mindketten. Fontos állami intézet élén állottak s teljes mértékben át kellett volna érezniök annak a felelősségnek súlyát, amely rájuk nehezedik akkor, amikor a rájuk bízott intézetet pénzhamisítás céljaira engedték át. És ennek a felelősségnek tudatában sem Windischgraetz herceg szavaival, sem Nádosy Imre nevével semmi körülmények között nem lett volna szabad megelégedniük.

Hiszen már annak a körülménynek is, hogy semmiféle felettes hatóságnak jelentést tenniök nem volt szabad, gyanút kellett bennük ébreszteni és őket a legnagyobb körütekintésre inteni. Azzal a felvilágosítással, hogy jelentéstétel esetén összeomolhatik az egész akció, nem érhatték volna be, mert annak nem volt valószínűségi alapja. Ha ők ezt jól megfontolták volna, a kibontakozás útját is meg kellett volna találniok. És ha a rendes hivatali utat aggályosnak tartották, akkor a bizalmas jelentéstétel módját kellett volna választaniok. Vagy ha még ezt is kockázatosnak vélték, személyesen kellett volna jelentkezniük saját felettes hatóságuknál, vagy magánál a miniszterelnöknél, hogy a dolgok valódi állásáról meggyőződést szerezzenek. Olyan súlyos ügy, mint az ezerfrankosok hamisítása, ezt a lépést valóban megérdemelte volna.

Elvégre is fel kellett tűnni előttük, hogy a kormány egyáltalán nem érdeklődik olyan nagy horderejű és teljesen szokatlan művelet iránt, amelyet hitük szerint pártol és támogat. Hát ha ez így lett volna, nem elsőrendű érdeke lett volna-e a kormánynak utána nézni, hogyan megy végbe a

pénzhamisítás, megfelelő és megbízható emberek állanak-e rendelkezésre, nem történhetnek-e indiszkréciók, melyek az egész akció sikerét felborítják és ezzel előtérbe állítják annak a kormánynak felelősségét, amely a veszedelmes művelethez hozzájárult. Akkor minden lépést figyelemmel kellett volna kísérnie, akkor nem elégedhetett volna meg azzal, hogy egy magánemberrel üzenetet küldjön, akkor nem tehetett volna függővé a vezetőnek tetszésétől, hogy részt óhajt-e venni a munkában vagy sem. Pedig a Térképészeti Intézetnél a kormány részéről nem járt senki, hozzájuk nem fordult senki, tőlük jelentést nem kért senki, őket nem ellenőrizte soha senki.

A két vezetőnek felelőssége mind ezen körülmények méltatása után kétségen felül áll s az a védekezés, hogy bűncselekményt nem követtek el, figyelmet nem érdemel. Kettőjük közt csak az a különbség, hogy a hiszékenyebb, lobbanékonyabb, ideálisabb Hajts Lajos a hazafias jelszavak említésére rögtön fejét vesztette és megszűnt gondolkozni. — a kételkedő, aggályoskodó Kurtz Sándor ellenben gondolkodóba esett, nem akart tudni a dologról, félt és fázott tőle, mert a herceget megbízhatatlan embernek tartotta. De végre ő is megnyugodott, fel-felébredő lelkiismeretének álomport adott, hogy ne lássa azt, ami bántja és sérti tekintetét. Ebből a vérmérsékleti különbségből folyik, hogy amíg Hajts Lajos a már említett módon aktíve is beavatkozott a pénzhamisításba, Kurtz Sándor minden aktivitástól annyira távol tartotta magát, hogy hamisítványt csak a főtárgyaláson látott.

A bűnvádi felelősség mérvét ezek a szempontok határozzák meg s amikor ezeket a szempontokat a kir. Törvényszék figyelmébe ajánlom, még egyszer hangsúlyozom, hogy felelősségüket súlyosnak tartom, mert a vezetésükre bízott Térképészeti Intézetnek súlyos bűncselekménybe való belekeveredése és nagyfokban való kompromittálása az ő nevükhöz és magatartásukhoz fűződik.

Következnek a Térképészeti Intézet többi alkalmazottai és pedig elsősorban Gerő László, aki az intézet műszaki cso-

portjának főnöke volt, aztán a többi alkalmazott: Spannring László, Haála József, Ágoston Árpád, Parragh Ferenc, Kiss Lajos, Virágh János, Scharf Nándor, Hampel Ferenc és Velösy Béla.

Beismerésükből és egymást terhelő vallomásukból megállapítható, hogy mindannyian közös erővel és közös munkával készítették el a hamisítványokat Grő Lászlónak szellemi vezetése, szellemi irányítása és részben fizikai közreműködése mellett. Ki kevesebb, ki több, ki nehezebb, ki könnyebb, ki fontosabb, ki kevésbé fontos munkával járult hozzá ehhez a feladathoz, de mindegyiknek a munkája szükséges volt ahhoz, hogy végeredményben napvilágot lássanak a hírhedt hamisítványok. És ez a közös és együttes közreműködés szolgál alapul arra, hogy mindannyiuk ellen, mint tettesek ellen kellett és kell vádat emelnem.

Szakmájukban mindnyájukat kiválóan képzett és ügyes munkásoknak mondják s ezt különösen vezetőjükről, Gerő Lászlóról állítják, aki e téren állítólag felülmúlhatatlan szaktudással rendelkezik. Egyiknek ügyességét és képzettségét sem kívánom lekisebbíteni, mégis bizonyos megelégedettséggel kell megjegyeznem, hogy a sors szeszélyes kedvezéséből páratlan szakképzettségük, bizonyára rajtuk kívül álló okokból, ebben az esetben nem érvényesült teljes intenzitásában és talán ennek köszönhetjük, hogy a hamisítványok csak kevésbé jól, vagy éppen rosszul sikerültek, mert hiszen, ha képzettségük teljes mértékben érvényesül, ebből a bűncselekményből sokkal súlyosabb károk származtak volna.

Tekintetes királyi Törvényszék! Talán felesleges is mondanom, annyira kézenfekvő, hogy a kilenc alkalmazottat Gerő Lászlóval egy kalap alá vonni nem lehet. Gerő Lászlót ebben az ügyben voltaképpen — bár ez nem büntetőjogi fogalom — főtettesnek tudnám nevezni, mert a hamispénz készítésében kimagasló, széleskörű szerep jutott neki osztályrészüln. Ez a szerep nemcsak abból állott, hogy a szövetség fejével, Windischgraetz herceggel állandó érintkezésben állt, vele állandóan tárgyalt, neki mindenről beszámolt, a munka haladásáról, a sikerekről, az akadályokról s azok elhárításáról, a vételekről, a beszerzésekről, a

kiadásokról stb. nemcsak abból, hogy az egész műveletet neki kellett vezetni, irányítani, az alkalmazottakat oktatni, utasítani, ellenőrizni, hanem állott fizikai közreműködéséből is, mert a különböző munkákban ő is segédkezett, levelezéseket folytatott és utazásokat, külföldi tanulmányokat végzett, gépeket, anyagokat rendelt meg, a más által rendelteteket *átvette*, a gépeket üzembe állította. Amikor pedig a munka elkészült, a hamisítványokat a hercegnek beszolgáltatta, majd mikor bekövetkezett az összeomlás és részben még előbb is a pénzhamisításnál használt eszközök és gépek megsemmisítéséről gondoskodott.

Úgy ő, mint alkalmazottai egyformán védekeznek: az alkalmazottak azzal, hogy az ő parancsára, ő pedig azzal, hogy Hajts Lajos és Kurtz Sándor határozott hivatali parancsára cselekedett. Védekeznek továbbá azzal, hogy hazafias cél szolgálatában állottak.

Amint közreműködésük mérve szempontjából, éppen úgy ennek a védekezésnek büntetőjogi jelentősége szempontjából sem lehet az alkalmazottakat Gerő Lászlóval azonosítani. Nem azért, mintha az alárendelt alkalmazottak e védekezésének büntetőjogi beszámítást kizáró hatályt lehetne tulajdonítani. Mert az eskü alatt dolgozó és feltétlen engedelmességgel tartozó közhivatali alkalmazott sem kényszeríthető oly munka elvégzésére, sem hivatali paranccsal, sem a szolgálati szabályzatra vagy esküre való hivatkozással, melyet a törvény tilt és büntetéssel sújt, mert ilyen esetben az alkalmazott az engedelmességet jogosan megtagadhatja. Még a legszigorúbb fegyelem, a katonai fegyelem sem mehet odáig, hogy a felebbvaló az alája rendelt katonát bűncselekmény elkövetésére kényszeríthesse. Ez benne van minden katonai szolgálati szabályzatban s erre a szabályra már az újoncokat tanítják. Még kevésbé lehet arról szó a pénzügyminisztériumnak alárendelt Térképészeti Intézetnél.

Erre a nem vitatható helyes álláspontra tekintettel, védekezésüket talán ágy kell értelmezni, hogy az alkalmazottak, akik előtt hazafias célokat emlegettek, akiket utasítással vagy paranccsal láttak el, s akik látták, hogy az intézet vezetősége is támogatja a pénzhamisítást, ezeknek

a körülményeknek összehatása alatt abban a meggyőződésben voltak, hogy a büntethetőséget kizáró bűnözési szándék hiányában bűnvádi felelősségre nem vonhatók.

Nem akarok itt ismétlésekbe bocsátkozni, egyszerűen csak arra utalok, amit Hajts Lajos és Kurtz Sándor esetében mondtam, vagyis arra, hogy bűncselekményt sem hazafias célból, sem utasításra, sem azért nem szabad elkövetni, mert abban a hitben él valaki, hogy az a cselekmény, amelyet a fellebbvalók is elnéznek, tilalmas cselekmény nem lehet. Sőt még arra is utalhatok, hogy az intézet alkalmazottai nem is lehettek abban a szilárd felfogásban, hogy nem büntethető cselekménnyel állnak szemben, mert egyikben-másikban kételyek támadtak s ezeknek eloszlatására szolgáltak egyrészt a hazafias célra való hivatkozások, másrészt azok a kemény szavak, sőt a nyomozás adatai szerint fenyegetések is, amiket Gerő László egyesekkel szemben alkalmazott. Habár tehát nem is szenvedhet kétséget, hogy ezek a vádlottak is felelni tartoznak tettükért, de nem szenvedhet kétséget az sem, hogy Gerő László kivételével ebben a társaságban ők a legszánalomraméltóbb emberek. Legszánalomraméltóbbak pedig azért, mert legtöbbjét fiatal koruknál, egyiket-másikat kisebb intelligenciájuknál és valamennyiüket alárendelt hivatali helyzetüknél, fegyelmezettségüknél és a főnök szavát szentírásnak vevő tekintélytisztelüknél fogva őket a bűn útjára terelni valóban nem volt nehéz feladat. Az ő bűnösségük foka az összes vádlottak között a legkisebb s ezt a bíróságnak különös méltánylást érdemlően figyelmébe ajánlom.

Közvetlen főnökük, Gerő László szintén a parancsra való hivatkozással vél a bűnvádi felelősség alól szabadulni. Az ő helyzete azonban lényegesen eltérő megítélés alá esik.

Jóllehet igaz, hogy Gerő László az első impulzust Hajts Lajostól kapta, ennek nagy jelentőséget tulajdonítani nem lehet. Ez az impulzus csak védekezésében játszik nagy szerepet, de akaratelhatározásának kialakulásánál teljesen háttérbe szorult. Tudjuk, hogy Teleki Pál gróf volt az, aki Gerő Lászlót Windischgraetz Lajossal összehozta. Tudjuk, hogy Teleki Pál gróf szakvéleményt kért Gerő Lászlótól, s amikor ezt megkapta, őt az akcióban való további részvételtől

eltiltotta. És mi volt ennek következése? Az, hogy Gerő László még a komoly munka megkezdése előtt az akcióból kikapcsolódott és abban hosszabb ideig nem is vett részt.

Tekintetes királyi Törvényszék! Ilyen magatartás mellett hivatkozhatik-e Gerő László hivatali parancsra? Hát volt-e hivatali hatalma Teleki Pálnak, a magánszemélynek, a hivatali alárendeltségi viszonyban levő Gerő László felett, hogy neki parancsokat osztogathatott és ezeket a parancsokat Gerő Lászlónak követnie kellett? És milyen hivatalfőnök volt Hajts Lajos, aki eltúrte, hogy Gerő László Teleki Pál szavára hallgatva, egy előzőleg kapott hivatali parancsot ne teljesítsen és szolgálati kötelességét megszegje? Hát nem első kötelessége lett volna Hajts Lajosnak Gerő Lászlót, mint szolgálati kötelességszegést elkövetőt állásától nyomban felfüggeszteni? Ugyebár ez nem következett be. Gerő László Teleki Pálnak, a magánszemélynek és nem Hajts Lajosnak, hivatalfőnökének engedelmeskedett. Hajts Lajos pedig ezzel szemben teljesen passzíve viselkedett mindaddig, amíg Gerő László Windischgraetznek, tehát ismét egy magánszemélynek reábírására álláspontját megváltoztatta, — és a frankhamisításban újból szerepet vállalt. Ezt nem hivatali parancsnak, hanem önkéntes akaratelhatározásnak nevezik. Pedig Teleki Pál világosan megjelölte számára az utat, amelyen járnia kell. „Szakítani” ez volt Teleki tanácsa és Gerőnek, aki tudta, hogy Teleki nagytekéntélyű férfiú, a miniszterelnökkel jó viszonyban van és irányában a legnagyobb jóindulattal viseltetik, ettől a tanácstól eltérnie nem lett volna szabad. Ha ezt a bölcs tanácsot figyelmen kívül hagyta és a pénzhamisításba mégis bekapcsolódott, ezt csak saját felelősségére tehette és hivatali parancsra nem hivatkozhatik.

S hogy eljárása helyességéről ő maga sem volt meggyőződve, bizonyítja az, hogy Teleki Pált többé felkeresni erkölcsi bátorsága nem volt, s arról, hogy kifejezett tilalma ellenére cselekedett, a frankügy kipattanásáig, tehát két éven át jóakarójának említést sohasem tett.

De ha, Tekintetes királyi Törvényszék, még Teleki Pál közbelépése sem volt alkalmas arra, hogy a kiválóan intelligens Gerő Lászlót belátásra bírja, ott volt az 1924 karácsony

tája, amikor a Térképészeti Intézet vezetésében változás következett be s amikor az ellenkező és aggályoskodó Kurtz Sándort az ügynek meg kellett nyerni. Ennek az eseménynek ő tanúja volt. Láta Kurtz Sándor ellenkezését, látta, hogy Windischgraetz hercegnek az érvek egész sorát kell felsorakoztatni, hogy célt érjen. Milyen szemmel nézte ezt a jelenetet? Lehetségesnek tartotta-e, hogy az akkor még alárendelt viszonyban levő fegyelmezett Kuí\Z Sándor főnökével, Hajts Lajossal szemben ellenkező álláspontra helyezkedjék, ha ez hivatali ügy volna, és hivatali ügy természetével bír-e az, amikor egy a hivatalon kívül álló egyént, Windischgraetz herceget kellett oda terelni, hogy Kurtz Sándort jobb belátásra bírja? Gerő Lászlónak kezdettől fogva, de most már egész világosan látnia kellett, hogy itt a hivatali ügynek nyoma sincs.

Azt hiszem, tökéletes bizonyítékot nyújtottam arra nézve, hogy Gerő László nem hivatali parancsra cselekedett, hanem cselekedett hazafias érzésének sugallatára hallgatva és annak a nyomásnak engedve, amely a vezetők részéről érvényesült. Bűnvádi felelőssége tehát kétségtelenül fennáll, hogy e felelősségnek mekkora a súlya, azt méltóztassék egyrészt közreműködésének abból a mérvéből megállapítani, melyet vázolni bátor voltam, másrészt abból a helyzetből, amelyben ő Windischgraetz Lajos herceggel és a többiekkel állott és amely helyzetnél fogva neki az ügy minden részletével sokkal inkább tisztában lehetett lenni, az ügy következményeivel sokkal jobban lehetett számolni, mint bárki másnak. Felelősségének súlyát pedig csak növeli az, hogy jóllehet ő nagyon tisztában lehetett azzal, hogy ennek az akciónak hivatalos jellege nincs, saját alkalmazottait mégis hivatali utasítással, saját beismerése szerint hivatali paranccsal kényszerítette a pénzhamisításban való részvételre, sőt — mint a nyomozás során vallották — egyiket-másikat fenyegetéssel is.

*

Tekintetes királyi Törvényszék! Rába Dezső szerepének méltatására térek át. Rába Dezső, habár csak bűnsegédi tevékenységet fejtett ki az ügyben, a pénzhamisítási akciót kezdettől fogva a legnagyobb odaadással szolgálta. A biza-

lom kezdetben nem lehetett vele szemben szilárd, mert hiszen saját előadásából tudjuk azt, hogy akkor, amikor az ügy még embrionális állapotban volt, gazdája zárkózott volt és az első tárgyalások Mészáros Gyulával és az idegen némettel — valószínűleg Schultze Artúrral — az ő kizárásával], zárt ajtók mögött folytak. Hogy a bizalom mikor szilárdult meg, ennek időpontját megállapítani nem tudjuk. De erre nincs is szükségünk, mert megállapíthatjuk, hogy attól az időponttól kezdve, mikor maga a pénzhamisítás folyamatba került, gazdája Rába Dezsőt mindenbe beavatta, vele mindent közölt, őt a legkülönbözőbb megbízásokkal látta el, és az ügyes, intelligens, leleményes titkár ezeket a megbízásokat buzgón és lelkiismeretesen teljesítette. Ott találjuk őt Münchenben, a Térképészeti Intézetben, ott találjuk Kölnben, ott találjuk Bécsben, Parisban, akár dróthálók beszerzésénél, akár papíryanag hazahozataláról volt szó, Rába Dezső mindenütt ott van, mindenre használható, gazdája valóban a legnagyobb mértékben meg lehet vele elégedve.

De tevékenységének java része a forgalombahozatal idejére esik. A pénzhamisítás sokáig tartott, az elveszett időt be kellett hozni, a munkának gyümölcseit kellett learatni. A munka most már lázassá válik, gyorsan folyik a szervezés, hogy a hamisítványok mielőbb forgalomba juthassanak. Ebben a munkában nevezetes szerep jut Rába Dezsőnek, aki a kiküldötteket elvezeti a tábori püspökhöz, mindegyiknek megesketésénél jelen van, részt vesz a hamisítványok megszámlálásában, szortírozásában, elszállítja őket a hercegnek, onnan Mankovics Györgynek lakására, majd a Nemzeti Szövetségnek helyiségeibe, jelen van ott is a hamisítványok osztályozásánál s amikor a Nemzeti Szövetség helyiségeiben sem maradhatnak meg, segédkezik azok egy részének Baross, majd onnan a hercegnek, másik részének egyenesen-a hercegnek lakására való elszállításában, intézi a hercegnek a hamisítással összefüggő egész levelezését, tanácskozássra hívja a társaság tagjait, segít a frankok egy részének elégetésében, közvetíti a herceg utasítását, hogy Szörtsey a nála maradt hamisítványokat semmisítse meg. résztvesz az útlevelek megszerzésében, pénzt hoz

Baross Gábortól a kiküldöttek részére, résztvesz abban az intézkedésben is, amely a kiküldöttek hazahívását és a bűntetéstől való megszabadítását célozza.

Tekintetes királyi Törvényszék! Megengedem, hogy ebből a felsorolásból apró részletek kimaradhattak, mert hiszen Rába tevékenysége mindennapi, állandó és folytonos volt; de ez nem fontos. A lényeg az, hogy Rába Dezső kezdettől egészen végig kiterjedt és szétágazó működést fejtett ki. Ő volt ez ügyben valóban a minden lében kanál, ő volt az en-tout cas, akit mindenre fel lehetett használni, ő volt ennek a gépezetnek — nem ahogy ő mondja, nélkülözhető ötödik, — de szerintem — nélkülözhetetlen és jól forgó negyedik kereke.

A védekezés, amelyet előterjeszt, lényegesen eltér vádlott-társaiétól, mert míg azok a hazafias cél hangoztatásában vélnek mentő vagy enyhítő okot találni, ő a hazafias célt nem említi, hanem már első vallomásában is azt mondja, hogy bár ezzel a hazafias céllal gazdája megismertette őt, nyomban azt felelte, hogy csak parancsot fog teljesíteni. A hazafias cél nem is lelkesíthette őt, mert hiszen védekezése az, hogy csak futári, hordári, hírnöki, levelezői, kézbesítői és ehhez hasonló működést fejtett ki. A kettő így ki is zárja egymást, mert aki csak gépiesen parancsot teljesítő futár-hordárnak tartotta magát, annak működéséből a lelkes tñomomentumoknak hiányozni kellett. Ő — mondom — erre helyezi a fösúlyt és azt vallja, hogy éppen ezért bűnvádi felelősséggel nem is tartozik, mert amit tett, szolgálati viszonyból kifolyólag tette, ezt tennie kötelessége volt és a szolgálati kötelességet megtagadni jogában nem állt. Gazdája ezt az álláspontot magáévá is tette, mert már a nyomozás során kijelentette, hogy Rába Dezső hűséges és engedelmes alkalmazottja volt évek hosszú során keresztül, aki ellentmondás nélkül, odaadással teljesítette minden parancsát és ezért a felelősségnek azt a részét, amely Rába Dezső vállaira nehezedik, a saját vállaira óhajtja átvenni.

A hűségnek és engedelmességnek ekként való honorálása mindenestre elismerésre méltó, de sajnos, a bíróság nincs abban a helyzetben, hogy ezt az óhajtást a maga részéről is teljesítse, nemcsak azért, mert a hercegnek vá-

dákkal amúgy is eléggé megrakott vállait tehermentesíteni nem áll módjában, hanem azért sem, mert a büntetőtörvénykönyv a felelősségnek illetően átengedményezését vagy átutalását nem ismeri.

Rába Dezső tehát maga kell, hogy feleljen tetteiért.

A hűség és engedelmesség pedig, bármilyen szép jellemvonások is, sohasem terjedhet a bűncselekmény elkövetéséig vagy előmozdításáig.

Már pedig, hogy Rába Dezsőnek szétágazó, százfajta tevékenysége, úgy a pénzhamisításnak, mint a forgalombahozatalnak elősegítésére szolgált, azt külön bizonyítani felesleges időpazarlás volna.

Arra pedig legkevésbé hivatkozhatik, hogy az, amit tett, az alkalmazotti viszonyból folyó olyan köteles cselekedet volt, amely alól magát ki nem vonhatta, mert hiszen nem egy cselekedetről, hanem évek sorára — legalább is két évre — kiterjedő cselekménysorozatról van szó. Nem hallottuk soha említeni, hogy gazdája vele szemben kényszerűt alkalmazott volna, nem hallottunk még a legcsekélyebb *douce violence*-ről sem Rába Dezsővel szemben, mert ő szabadon cselekedhetett, azt, hogy mit tegyen vagy ne tegyen, ezerszer megfontolhatta, a szolgálati viszony megszüntetése bármikor módjában állott volna, szabad akaratelhatározásában soha egy percig gátolva nem volt.

De, Tekintetes királyi Törvényszék, Rába Dezső védekezésének egyik része nem is csak erre irányul, hanem tényeknek a tagadásba vételére. Állítja azt, hogy a pénzhamisítással összefüggő ténykedéseinek jelentőségéről tudomása nem volt. Állítja, hogy nem tudta mit cselekedett Bécsben, mit cselekedett Kölnben és mit cselekedett akkor, amikor a Térképészeti Intézet részére egyes dolgokat megrendelt. Ezt a védekezést magaméva nem tehetem és e tekintetben utalni vagyok kénytelen az ő nyomozati vallomására, amelytől való eltérésnek semmiféle indokoltsága nincs meg. Nevezetesen arra, hogy a kádakat ő a Gerő László által kiadott méretek szerint rendelte meg és elrendelte azoknak a Térképészeti Intézetbe való szállítását, amely beismert ténykörülmények figyelembevétele mellett aligha lehetett

kétségben azíránt, hogy ezek a kádak ott nem szőlőprése-
lésre, hanem pénzhamisításra fognak használatni.

De éppen úgy nem lehet szó az ő tévedéséről, vagy nem-
tudásáról a bécsi vagy a kölni kiküldetéssel kapcsolatban.
Itt is kizárólag az ő nyomozati vallomására hivatkozem,
amelyekben kifejezetten elismerte, hogy a dróthálókat elő-
zetesen Gerő rendelte meg és a hazahozatal után Gerő szál-
lítottatta azokat a Térképészeti Intézetbe. Egy alkalommal
pedig Gerő Lászlóval együtt volt Bécsben a megrendelt
árúknak átvételére. Éppen így a Kölnből hazahozott csoma-
gokra is elismerte, hogy vele egyidőben Kölnben időzött
Gerő László is, akit azonban hivatali kötelessége hazaszóli-
tott és aki elutazása előtt megbízta, hogy egy csomagot haza
kell szállítania. Elismerte azt is, hogy a csomagok tartalmá-
ból és súlyából következtetett arra, hogy papírpépet tartal-
mazott.

De figyelembe kell venni azt is, hogy a herceg titkárát
minden titkába beavatta, tehát feltétlenül beavatta abba is,
hogy a pénzhamisításához mi mindenre van szüksége és
semmi oka sem volt eltagadni előtte a kölni és bécsi kikül-
detések célját, figyelembe kell venni azt is, hogy Rába
Dezső Gerő Lászlóval csak a pénzhamisítással összefüggő
ügyekben érintkezett, amiből önként következik, hogy a
Gerő László megbízásából végzett teendőknek a hamisítás-
sal való kapcsolata felől tévedésben nem lehetett.

Amikor Rába Dezső bűnösségének súlyát kutatom, csak
egy körülményt látok, amely a szolgálati viszonytól elte-
kintve, mint enyhítő körülmény jöhet figyelembe és ez az,
hogy ő volt ebben az ügyben az első, aki teljesen beismerő
vallomást tett és az egész műveletet leleplezte, aminek nyo-
mán a bűncselekmény minden szálát kibogozni, a nyomo-
zást a leggyorsabban lefolytatni és a többi résztvevőket is
beismerésre bírni sikerült.

*

Az összefüggés okából most kívánok foglalkozni Man-
kovics Béla bűnösségének kérdésével is. Mankovics Béla
tagad. Védekezése a szalmaszálhoz kapkodóé. Az ő kezében
szalmaszál az a levél, amelyet védekezése szerint öccsének

letartóztatása után annak szekrényében talált meg. Azt állítja, hogy csak ekkor tudta meg, hogy az általuk elzalogosított frankok hamisak. De az általa ismert tények boncolása alapján csak arra az eredményre lehet jutni, hogy ezt a körülményt már a hamisítványok elzalogosítása alkalmával feltétlenül tudnia kellett, tehát tudta is.

Tény először is az, hogy fivéréért kezességet vállalt, tény az, hogy az elzalogosítást a két testvér együtt végezte, tény az, hogy a bankkal Mankovics Béla és nem Mankovics György állott összeköttetésben és végül tény az, hogy az elzalogosítás alkalmával azt a kérést terjesztették elő, hogy azt a köteget, amelyben a hamisítványok voltak, ne bontsák fel és ne számolják meg, amikor pedig a bank ezt a kérést teljesíteni nem volt hajlandó, előadták azt a további kérést, hogy a kötegben levő bankjegyeket más hasonló bankjegyekkel helyettesíteni nem szabad, mert ezek családi ereklyék.

Hogy néznek ki már most ezek a tények, ha rájuk bocsátjuk a kritika fényszóróját?

Nem valószínű, hogy két testvér, akik együtt laknak és korban is egymáshoz közelállanak, egymás dolgáról semmit se tudjanak akkor, amikor a dolog az egyik testvér életében fontos, rendkívüli eseményt jelent. Mankovics Béla azt állítja, hogy közöttük rossz viszony volt s egymással nem is érintkeztek. Maga az a tény, hogy a kölcsönt együtt veszik fel s hogy az egyik testvér a másikért nagy összeg erejéig kezességet vállal, ezt az állítást megcáfolja. Ez a kezességvállalás el sem képzelhető anélkül, hogy Mankovics Bélát testvére, titkába be ne avatta volna. Mankovics Béla pedig komoly üzletember volt, akit csak olyan információ elégíthetett ki, amely őt annak valósága tekintetében teljesen megnyugtatta. S már most azt kérdezem, kielégíthette-e őt az a felvilágosítás, hogy testvére a 150 darab 1000 frankos bankjegyet bizonyos szolgálatokért kapta kölcsön, amikor tudta, hogy öccse eladósodott, könnyelmű ember, aki ezt a kölcsönt visszafizetni nem képes P Kielégíthette-e ez a felvilágosítás akkor, amikor a kölcsönt olyan bankjegyekben adták, amiket sem megnézni, sem megszámlálni és helyettesíteni nem szabad?

Egészen bizonyos, hogy a vádlott, akinek tekintélyes összegű pénze forgott kockán, itt nem állhatott meg és vagy meg kellett kapnia a teljes valóságot tartalmazó felvilágosítást, vagy nem vállalhatta a kezességet.

Ezt csak akkor tehetette, amikor öccse feltárta előtte, hogy belekeveredett a frankügybe, fontos megbízást vállalt, amelyért nagy jutalomban részesült, hogy magas állású személyek állanak az ügy élén és baj nem származhatik belőle.

De történhetett az eset úgy is, hogy amikor a hamisítványokat herceg Windischgraetz Lajos lakásáról Mankovics György lakására szállították, s amikor itt a frankbőröndöt átfogó szíj áthasított és a pecsét feltörtetett, a 150 darab hamisítványt a két testvér együtt vette ki, avagy ha nem, Mankovics Béla annál jelen volt, vagy legalább is tudott róla. Akár így, akár úgy történt a dolog, egészen bizonyos, hogy az elzálogosítást olyan körülmények kísérték, amelyek minden kétséget kizárnak abban az irányban, hogy Mankovich Béla a hamisítványok eredetével és minőségével tisztában volt.

Csak úgy érthető meg, hogy a két testvér együtt jelenik meg a bankban és teljes harmóniában terjesztik elő azt az egyébként elég furcsa kérést, hogy a bankjegyeket sem megszámolni, sem helyettesíteni nem szabad.

Az olyan pénz, amely nem bírja el ezt az annyira természetes két műveletet, csak hamis pénz lehet.

Mert már azt is nehezen lehet megérteni, hogy létezzék olyan nagyobb mennyiségű bankjegy, amit valaki családi ereklje gyanánt őrizzen és forgalombahozni ne akarjon, de már olyan családi ereklje, amit még megszámolni se lehessen, valóban csak a mesék országában fordulhat elő.

A testvérek kikötésének szokatlansága különösen annak figyelembevételével válik kirívóvá, hogy éppen frankról volt szó, amelynek árfolyama állandóan hanyatló tendenciát mutatott. A bank igazgatója figyelmeztette is őket, hogy jobban tennék, ha a frankot beváltanák és a pénzt kamatoztatnák, mert kevesebb értéket fognak kézhez kapni és elesnek a kamatoktól is. Erről azonban tudni sem akartak.

Íme láthatjuk, Tekintetes királyi Törvényszék, hogy a bizonyított tényekből vont következtetések Mankovics Béla védekezését halomra döntik.

Ezt ő át is látta, át is érezte. Jól tudta, hogy egymagával ezzel a mesével nem boldogulhat. Ezért kellett neki, a fuldoklónak, a szalmaszálhoz, ahhoz a bizonyos levélhez folyamodnia, melyet állítólag testvérenek szekrényében talált meg. Ha igaz volna, hogy Mankovics Béla csak fivérének letartóztatása után, annak leveléből tudta meg, hogy fivére bűnt követett el és hogy őt magát is megtevesztette és súlyos bűncselekménybe rántotta bele, amikor egy hazug ürgy előhozásával rávette arra, hogy együtt zálogosítsák el a hamisítványokat, ha ez igaz volna, akkor ez a levél nem veszett volna el, akkor ez most nem szalmaszál volna a kezében, de döntő bizonyíték az ő ártatlansága mellett, akkor ez a levél volna az a családi ereklye, amelyet semmi mással helyettesíteni nem szabad.

Ennek a levélnek nem léte is bizonyítja, hogy mesével állunk szemben, amely azonban csak megkönnyíti az igazság felismerését.

*

Néhány szót még Kovács Gáspárról, akinek bűnössége annyira kézenfekvő, hogy hosszas indokolást nem igényel. Tudjuk, hogy a vád ellene az, hogy a hamisítványok közül előttünk ismeretlen módon hét darabot kézhezkerített s azokból felesége útján hatot Hollandiában, egyet pedig Budapesten értékesített.

Kovács Gáspárról gazdája igen jó bizonyítványt állított ki. A hercegnek csaknem húsz éven keresztül hűséges komornyikja volt, jóban és rosszban, békében és háborúban mellette szolgált, sőt vitéz magatartásával nemcsak az ő, hanem katonáinak életét is megmentette. Ezt el is hiszem, s meg vagyok győződve arról is, hogy Kovács Gáspár akkor, amikor ez ellen a hűség ellen vétett azzal, hogy hamisítványokat kaparintott a kezébe, egy percig sem gondolt arra, hogy becestelen cselekményt követett el, mert a gazdája megbízásából hamisított bankjegyek ellopását bűnnek nem tartotta.

Ami már most az ő védekezését illeti, nem vagyok hajlandó szavainak hitelt adni. Mesemondó ő is, mint Mankovics Béla. De hogyan hihetnők el a hamisítványok megszerzésének azt a valószínűtlen módját, hogy azokat ismeretlen egyéntől utcán vásárolta volna, most, hogy a valuiazugforgalom már régen megszűnt, amikor tudjuk, hogy a hamisítványok a legnagyobb gondatlansággal és könnyelműséggel kezeltettek, és Kovács Gáspárnak a herceg lakásán módjában is állott azokhoz könnyű szerrel hozzájutni.

Ha ez a védekezés való volna, a véletlennek olyan esetével állnánk szemben, amilyen az életben megtörténni nem szokott. Az ellenben érthető és emberileg megmagyarázható, hogy Kovács Gáspár nem tudott ellentállni annak a varázserőnek, a melyet a szerteheverő hamisítványok lelkére gyakoroltak.

Bűnösségét ekként bizonyítva is látom, az ő eseténél tovább időzni nem kívánok. Csak egyet nem tudok elhallgatni, mielőtt tovább mennék, azt a hálátlanságot, amelyet a páratlan jóságú Hollandiával szemben ezeknek a vádlottaknak már különben is szemére vettem s amely sokszorosán, fokozott mértékben áll fenn Kovács Gáspár esetében, mert ő ezt a jóságot saját gyermekein keresztül érezte, tapasztalta s azzal hálálta meg, hogy éppen magát a hollandi jótevőt károsította meg, azt a *jótevőt*, akinek még a nevét is mindennapi imájába kellett volna foglalnia. Ezt a körülményt, mint kiválóan súlyosbítót ajánlom a bíróság figyelmébe.

Következik a vádlottak utolsó csoportja: a hamisítványok forgalombahozatalára kiszemelt fiataloké és pedig az Andor Endre, Schwetz Tibor, Winkler István, Olchváry Jenő és dr. Varga Béla elleni vád.

Közülük csak ketten vettek át hamisítványokat és utaztak el Olaszországba. Schwetz Tibor Budapesten, Andor Endre pedig tőle Milánóban vett át 1000 darabot. Winkler Istvánnak Dániába és Svédországba kellett volna mennie, ez azonban tényleg nem történt meg, mert kiszemelt társa, Olchváry Ödön, bizonyos okokból egyedül óhajtott utazni. Úgyszintén ki kellett volna utaznia Vargha Bélának is, de ő

csak Bécsig jutott, s miután a szükséges vízumokat nem tudta megszerezni, visszatért és többé nem is ment ki, mert időközben a pénzhamisítás napfényre került.

Olchváry Jenő is vállalkozott a forgalombahozatalra, de erre a most említett okból nem került a sor és Bécsbe csak azért utazott, hogy a hágai letartóztatások után a kiküldötteket Milánóból, Amsterdamból és Kopenhágából sürgönyileg hazahívja.

Schwetz Tibor hosszas tagadás után beismerő vallomást tett; az ő esetével nem kell foglalkoznom.

Andor Endre kezdettől fogva tagadta bűnösségét, de erős bizonyítási anyaggal állott szemben s ezért nehéz volt olyan védekezést felépítenie, amelynek alapján a büntetéstől való szabadulását remélhette. Első védekezése az volt, hogy a megbízást csak színleg vállalta s már Budapesten határozta el, hogy az átvett hamisítványokat Olaszországban meg fogja semmisíteni. Ezt az elhatározását azzal indokolta, hogy az akciót kilátástalannak és veszélyesnek tartotta. Ámde ha ez így volt, akkor a megbízást, amelyre senki sem kényszerítette, nyomban visszaadhatta és visszaléphetett volna, mint ahogyan mások is megtették. Ha pedig a pénzhamisításból eredő veszélytől akarta az országot megmenteni, evégből a legesleg egyszerűbb módot választhatta volna: a cselekménynek feljelentését.

A vádlott ezt be is látta, de valószínűleg belátta azt is, hogy ez az eljárása a beléje helyezett bizalommal való rút visszaélésnek minősíthető. Ezért a főtárgyaláson már azzal az új védekezéssel állott elő, hogy csak Milánóba érve jutott arra a meggyőződésre, hogy az ott lakó magyarok kárt szenvednének, ha kiderülne, hogy a pénzhamisítás a magyarok műve volt, ez a meggyőződés annyira úrrá vált rajta, hogy elhatározta a hamisítványok megsemmisítését, amit meg is tett és hazautazott.

Ez a módosított védekezés azonban éppen olyan értéktelen, mint az előbbi. Már a védekezésnek változtatása is utólagos kigondolás bélyegét viseli magán. Azt, hogy a hamisítás leleplezése esetén világgraszoló botrány keletkezik, amelyből a magyarságnak súlyos erkölcsi kára lehet, már elutazása előtt előre kellett látnia.

Az sem fogadható el, hogy előzetes megállapodás szerint, a hamisításból eredő veszedelem felismerése esetén, a hamisítványokat megsemmisíteni jogában állott volna. Egészen bizonyos, hogy nem erre a veszedelemre gondoltak a szervezők, amikor a kiküldötteket a rájuk bízott hamisítványok megsemmisítésére feljogosították. Az akcióban milliárdok feküdtek s így el sem képzelhető, hogy a hamisítványok megsemmisítését a kiküldötnök ideges szeszélyétől és tetszésétől tehetők volna függővé. Hanem gondoltak természetesen a leleplezés komoly veszedelmére, amely a hágai letartóztatások következtében tényleg imminensé is vált s amelyről a szétküldött sürgönyökből Andor Endrének is értesülnie kellett. Nyilvánvalóan erre következett be a hamisítványok elégetése és Andor Endrének Milánóból való hirtelen eltűnése. A vádlott eltűnt anélkül, hogy még annak az egy darab ezerfrankosnak ellenértékét is számonkérte volna Zakariástól, amit beváltás végett rábizott. Ha nem tartja magát bűnösnek, ha jóhiszeműen jár el, akkor bármennyire is elfogta a honszeretet és családja viszontlátásának vágya, annyi ideje még mindig maradt volna, hogy Zakariást felkeresse és az ezerfrankos ellenértékét tőle elkérje. De a letartóztatástól való félelmében most már ezt sem merte megtenni.

Winkler Istvánnál beismerő vallomására támaszkodom. Beismerte, hogy résztvett azokban a cselekvésekben, amelyek a hamis pénz forgalombahozatalát előmozdították, tehát a hamis pénz megszámlálásában és szortírozásában, sőt résztvett a kiküldött fiatal emberek némelyikének megszerzésében is. Ezzel a cselekvésével kétségkívül előmozdította a hamis pénz forgalombahozatalát.

Olchvály Jenő és Vargha Béla dr. tevékenységében nem lehet felfedezni olyan momentumokat, amelyeknek alapján ellenük hamis pénz forgalombahozatala címen lehetne vádat emelni, Olchvály Jenő azonban azzal, hogy feladta azokat a sürgönyöket, amelyek a kiküldötteknek leszerelését célozták, véleményem szerint, bűnpártoló cselekményt követett el.

Úgy Olchvály Jenő, mint Vargha Béla, valamint a többiek is vádolhatók még a hamis útlevelek használatával.

illetve megszerzésével kapcsolatban elkövetett bűncselekmény miatt, amiről később fogok szólni.

Ennek az öt fiatalembernek védekezése körülbelül egyforma. Mindannyian hivatkoznak arra, hogy hazafias célokat emlegettek előttük, hogy az egész ügyet félhivatalosnak tüntették fel s ők azt ilyennek is látták.

Nem óhajtom, Tekintetes királyi Törvényszék, megismételni most azokat a bizonyítékokat, amelyeket ennek a védekezésnek jogi jelentősége szempontjából már más vádlottaknál előterjesztettem, de vétenék az igazság és a teljesség ellen, ha rá nem mutatnék arra, hogy ez a védekezés egészen más megítélés alá kell, hogy vétessék ezeknél a fiatalembereknél, mint azoknál, akik érett ésszel és élettapasztalatokkal felszerelve, lettek e bűntársaságnak tagjai. Elvégre nem szabad elfelejteni, hogy súlyos katasztrófa érte az országot, amely a haza minden fiát mélyen megrendítette. Nem szabad elfelejteni, hogy mindenkiben él a vágy egy szebb, egy boldogabb jövő után. A gondolkodó, higgadt, bölcs, nyugodt, érett ember nagyon jól tudja, hogy ezt a szebb, boldogabb jövőt kalandokkal megteremteni semmi körülmények között nem lehet. De a fiatalokban ifjú vér lüktet, bennük élénk a fantázia és csekély a kritika és ellentálló képesség. Őket könnyű volt megtéveszteni és kalandos utakra vinni. Amikor előttük nagytekintélyű és tisztelt neveket említettek, s amikor maguk előtt látták a tábori püspököt is és úgy tudták, hogy ő is velük van, akkor bármily szédítően ostoba is volt az egész koncepció, az öregeknél okosabbak, megfontoltabbak nem akarhattak lenni és felcsigázott fantáziájukban a magukra vállalt megbízás nyomában csak csodálatos eredményeket láttak. Ezt a körülményt, mint kiválóan enyhítőt, bűnösségük elbírálásánál szem elől téveszteni nem lehet.

*

A pénzhamisításon és a hamis pénz forgalombahozatalán kívül külön vád tárgya még azok a közokirathamisítások is, amelyek a forgalombahozatal célját szolgálták és amelyekről rövidesen megemlékezni kívánok.

Marsovszky György, Mankovics György, Andor Endre, Schweiz Tibor és Olchváry Ödön román eredetűnek feltün-

tetett karnis útlevelekkel felszerelve, utaztak külföldre. Ugyanilyen útlevelet kapott Winkler István és Vargha Béla is, akik szintén külföldi megbízatást vállaltak. Ezt a hét útlevelet Windischgraetz herceg felkérésére Nádosy Imre szerezte meg, amit ő be is ismert, s ezek közül négynek megszerzésében Rába Dezsőnek is szerepe volt.

Ebbe a csoportba esik az a közokirathamisítás is, amelylyel a Jankovich-féle futárigazolvánnyal kapcsolatban ugyancsak Nádosy Imre vádolható és amely abból áll, hogy a bordereau-ba és az útlevélbe az a hamis adat vezetettet be, mintha Jankovich Arisztid hivatalos kiküldetésben lett volna.

*

További három közokirathamisítás esik Nádosy Imre terhére, aki Jankovich Arisztid és Rába Dezső részére párizsi útjuk előtt egy-egy hamis útlevél ugyancsak Jankovich Arisztid részére az amsterdami út előtt a főkapitányi hivatalnál még egy harmadik hamis útlevél készítését rendelte el, amely közokirathamisítások közül kettőben a hercegnek, egyben Rába Dezsőnek is része volt. Ezen kívül Olchváry Jenő beismerése szerint az ő részére is kiállított egy hamis tartalmú útlevél, a Rába Dezső ellen ez esetből folyóan emelt vádat azonban elejtem, mert az a főtárgyaláson bizonyítást nem nyert.

E cselekmények minősítése tekintetében a vádiratban elfoglalt álláspontot tartom fenn. Ügyszintén fenntartom azokat a minősítéseket is, amelyeket a pénzhamisítás és a hamis pénz forgalombahozatala tekintetében a vádiratban helyesnek és törvényesnek találtam.

*

A bírói ítéletet, Tekintetes királyi Törvényszék, megnyugvással és bizalommal várom, mert meg vagyok győződve arról, hogy ez az ítélet csak igazságos lehet. Szigorú azokkal szemben, akik ezt a bűnesetet megszervezték, irányították, abban kiemelkedő szerepet játszottak. Méltányos azokkal szemben, akik fiatalos hévvel, vagy alárendelt hivatali helyzetben lettek a társaság tagjai. De bűnhődnie kell mindenkinek bűnössége foka szerint, akár fanatizmusból, nagyravagyásból, könnyelműségből, akár naiv hiszé-

kenységből adta oda magát ennek a vakmerő vállalkozásnak.

Az igazságos ítélet, meggyőződésem szerint, megnyugvást fog kelteni mindenütt. Megnyugvást a külföldön és a bűncselekmény által elsősorban veszélyeztetett Franciaországban. A francia nemzet már az eddigi eljárásokból is láthatta, de látni fogja magából az ítéletből is, Hogy a magyar nemzetnek akadhattak önmagukról megfélelmezett fiait, de a becsületes és tisztességes nemzet jellemének tisztaságát azzal is dokumentálni kívánja, hogy az igazságnak, törvénynek és becsületnek ösvényén halad és marad s igényt tart arra, hogy a becsületes népek szövetségében továbbra is helyet foglaljon.

De megnyugvást kell, hogy keltsen ez az ítélet az országban is, és főleg itt az országban, mert a lelkeknek imminens felzaklatása után, amelyet ez az ügy okozott, s mely a társadalomnak és az államnak egész struktúráját vulkáni erővel rázta meg úgy, hogy a nyugalom még ma sem következett be, az ítélet van hivatva nyugalmat, lelki nyugalmat létrehozni, mert a nemzet élni akar, a nemzet gyógyulni akar.

És megnyugvással kell, hogy fogadják az ítéletet maguk a vádlottak is. Mert bármiként vélekedtek is saját tettükről és vélekednek ma is, azt az egyet be kell látniok, hogy hazájuk ellen súlyosan vétkeztek, hazájukra mérhetetlen bajt, izgalmat és veszedelmet zúdítottak s ha igaz, hogy hazafiságból cselekedtek, akkor hazaszeretetüknek azzal adnak kifejezést, hogy a hazának okozott sérelemért vezekelnek és a megérdemelt büntetést megadással és emelt fővel szenvedik el.

Az ítélet azonban legyen egyúttal mementó azoknak számára, akikben kalandvágyak szunnyadnak, hogy a kalandorok korszaka lejárt, hogy ezt az országot kalandokkal és hazard vállalkozásokkal tönkre ugyan lehet tenni, de talpraállítani soha, hogy a pénzhamisítás erkölcsi talaján el lehet ugyan jutni az örök sírhoz, de sohasem a feltámadáshoz, amelyet reszkető szívvel vár minden magyar!

**CSERNYÁNSZKY ALADÁR dr. ny. kúriai bíró, ügyvéd
védőbeszéde a frank-perben 1**

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes királyi Törvényszék!
Egy világ sóvár tekintete napok óta szegeződik a magyar justícia e templomára. Országok lázas közérdeklődésének gyújtópontjában áll az az ítélet, melyet a budapesti királyi büntetőtörvényszéknek e teremben — az elfogulatlanok mélységes tiszteletét és legteljesebb becsülését kiváltó szinten és módon — immár tizenkettedik napja tárgyaló tanácsa fog rövidesen meghozni.

Ügy van beállítva bizonyos vonatkozásban a meghozandó ítélet, mint egy politikai elégtétel, melyet árva Csonka-Magyarország köteles, kénytelen, kényszerítetik megadni — egy külföldi részvénytársaságnak. In thesi már ki is szabták odakünn a büntetéseket: nagyon szigorú, nagyon súlyos kell legyen az ítélet: éppen csak az esztendők számát nem diktálták, — ezt az egyet kegyesen rá hagyják a magyar bíróságra, de ha ez nem elégíti ki a várakozást: nemzetközi fórum elé hurcolják az ítéletét.

És miért mindez?! Azért, mert Csonka-Magyarországon tiszta, hazafias célra legfőllebb 10.000 darab olyan reprodukciót készítettek, amelyek némileg hasonlítanak az 1000 frankosokhoz, — ezekből talán hét darab került forgalomba, tehát 7000 frank (à 2200 korona), ami 15 és 1/2 millió magyar koronának felel meg, — talán három darab forgalomba hozása eredménytelenül kíséreltetett meg, így e három darabból kár nem származott. Tehát 15 és 1/2 millió magyar korona kár származhatott volna talán, ha Kovács Gáspár 19 milliót nem ajánlott volna fel kártérítésül.

De ha 10.000 darab 1000 frankost tekintenénk olyannak, melynek forgalomba hozatalát tervezték: akkor ez a 10.000 darab 10 millió franknak felel meg — 22 milliárd magyar koronát jelentene. Odáig már nem mehetünk, hogy elégetett és egyéb, absolute rossz példányokat is számításba vegyünk. De ha vennénk, akkor is csak 25.000 darab 1000 frankost hoznánk össze 55 milliárd magyar korona értékben.

Nyilvánvaló, hogy ennél többet készíteni senkinek sem volt szándékában, hiszen a kliséket a reprodukciók elkészülte után azonnal, tehát a felfedezést hónapokkal megelőzően megsemmisítették s így a legvakmerőbb számítással kihozott 25,000.000 frank — tehát 55 milliárd magyar korona — az az érték, melynek magasságáig — mint maximumig — veszélyeztetve lehetett volna a Banque de France érdekszférája, ha az utánzatok sikerültek volna.

Ámde elfogadható-e, hogy a Banque de Francéra nézve ez a maximális 25 millió frank — ez a semmiség — olyan horderővel bírhat, amely a francia frank hitelét, árfolyamát, vásárlóerejét megingathatja, amely elég komoly arra, hogy a francia kormányt sorompóba szólítsa, fenyegetődzésre s a magyar kormánynak quasi felelősségre vonására bírja?

Ennél talán mégis csak különben van megalapozva a francia bank?! És ha mégis megtörtént ez a fellépés, és ha mégis parlamentek foglalkoztak ezzel az üggyel: úgy ennek — mint mondják — nem lehetett más oka. más célja, mint az, hogy a gazdaságilag merőben jelentéktelen ügyből politikai casus belli-t akartak csinálni, politikai fegyvert kovácsolni — külső és belső szövetkezéssel — a konszolidáló magyar kormány megbuktatására, a talpraállító kormányzati és politikai irányzat elgáncsolására, lélekzeni kezdő magyar nemzet államiságának megfojtására.

Ez az a politikai keret, melybe a Tekintetes Törvényszék ítéletét be akarják állítani és amelynek céljaira ki akarják használni.

Én úgy érzem, hogy a védelem nem mutathat rá elég sokszor és elég nyomatékkal ennek a helyzetnek, ennek a célzatnak a veszélyességére, mert azoknak a derék, becsületes magyar hazafiaknak, akiket hazaszeretetük a vádlottak padjára juttatott, joguk van magukat feláldozni a magyar haza oltárán, de semmiféle hatalom sem dobhatja őket idegen bálványoknak gyújtott áldozati tűzre.

Ezt a tüzet szította az a törekvés, hogy a vádlottak cselekvéséből ki kell zárni a hazafias motívumot és vagy mint önzsebt megfőzni igyekvő „pénzhamisító bandát” kell őket a bíróság elé állítani, vagy úgy, mintha a kormány megbízásából gyártották volna a frankokat.

Ezeket a rágalmakat a főtárgyalás eltiporta és a legnagyobb nyilvánosság, a legkorlátlanabb bizonyítási szabadság érvényesülése mellett dokumentálta, hogy a kormányhoz, annak bármely tagjához a gyanú leghalványabb árnyéka sem érhet; és hogy Windischgraetz Lajos herceg az egyetlen vádlott, akit a sajtó bizonyos része a haszonlesés gyanújának sarával megdobált, ma ettől a gyanútól megtisztultan áll itt a maga valójában: mint nemzeti célokra a sajátjából egész vagyonokat feláldozó, soha egy fillér hasznot el nem fogadó, önzetlen, túllelkes magyar hazafi.

Ha így az anyagi érdek, — mint a cselekvés indító oka — most már minden vádlottra nézve elesik: fennmarad mint egyedüli indító ok az, amit a vádlottak mindig vallottak, hogy amit tettek, azt a magyar haza integritásának szolgálatában megtenni szent kötelességüknek ismerték.

Ezt a kezdettől fogva egyedül létező és ható indító okot végérvényesen le kell szögezni s a vádlottak cselekvését ennek a nézőszögéből méltatni.

A főtárgyalás világosságot igyekezett deríteni arra a kérdésre, hogy kitől származik a frank-utánzás gondolata?

Ilyen egyént senki sem nevezett meg, ilyen személyt nem ismer senki, de ilyent nem is kell keresni, hiszen mindenki tudja, hogy a frankutánzás gondolatát — Trianon szülte.

A magyar a világháború vérzivatarát tisztességgel, becsülettel, hősi lélekkel állta, noha nem kereste, nem kívánta, — szövetségesét el nem hagyta, el nem árulta, — fegyverén csorba nem esett; — nem is fegyverrel: álnoksággal, ármánnyal, árulással tiporták el. A magyar rászolgált a világ megbecsülésére. Ehelyett olyan égbekiáltó igazságtalanság, hazugság, tudatlanság, álnokság, kegyetlenség diktálta számára a „békét”, amilyent a világtörténelem még nem ismert.

Megaláztak, meggyaláztak, felkoncoltak, szétdaraboltak, — éppen hogy hírmondónak egy életképtelen csonkot hagytak meg édes hazánk, — a mi édesanyánk — testéből.

Mi más fakadhat ilyen béke nyomán mint gyűlölet, átok, kárhozat, bosszúvágy és a törekvés visszaszerezni az elrablott hazát, úgy, ahogy éppen lehet.

Ebből a talajból termelődött ki a frankutánzás gondolata talán egy, talán sok lélekben.

De ki kutatja, ha lángot vet a falu templomának tornya, bogy kinek jutott először eszébe: oltani a tüzet? . . .

Ne keressük hát, hogy kik voltak azok, akik a frankutánzás gondolatát kitermelték lelkükből, — ki nyerte meg a gondolatnak az egyiket, ki a másikat? Ne akarjuk letépni ajkukról a pecsétet: a magyar becsület, a magyar hazafias érzés illesztette rá.

Elégedjünk meg azzal, hogy az, aki a Térképészeti Intézet első főnökét, Hajts Lajos vezértábornokot, a frankakcióba bekapcsolta, teljesen komoly, feltétlenül megbízható személy volt, akinek szavában kételkedni nem lehetett a tekintetben, hogy ezt a munkát a haza megváltása érdekében vállalni szent kötelesség ...

Hajts Lajos tehát vállalta annál is inkább, mert meg lett nyugtatva abban az irányban, hogy nem kalandorok próbálkozása, hanem magasabb körök, egy herceg és egy országos méltóság támogatásával, fedezésével fog működni az akció, melyhez neki csak egy idegen pénz nem utánzásához szükséges klisé előállításáról kellett gondoskodnia.

tlogy Hajts Lajos ilyenén bekapcsolódása komoly meg-gondolás eredménye volt: arra garancia egyénisége, jelleme. Katonai nevelésben részesült; a bécsi katonai földrajzi intézetben nyert képesítéssel a Ludovika Akadémia tanára lett; 23 év alatt 23 tiszti generációt nevelt, tanított. Már százados korában kapta meg a Ferenc József-rend lovagkeresztjét, ami békében, abban a rangban, ritka kitüntetés volt. 1919 január 1-én ment nyugdíjba, de a magyar nemzeti hadsereg bevonulása után a Térképészeti Intézet szervezésével lett megbízva, amelyet Gerő Lászlóval együtt, — akinek e körül elévülhetetlen érdemei vannak, — a semmiből elsőrangú állami intézménnyé fejlesztett; elismerésül elő lett léptetve és a magyar érdem-éremmel kitüntetve.

Ez a 23 évi tanárság elég garancia arra, hogy — fölötte magasan lángoló magyar hazaszeretete dacára — megfontoltan ment bele ebbe a hazafias akcióba, mely reá nézve 1924 nyarán, legkorábban tavaszán vette kezdetét.

Amint említettem, az iránt intéztetett hozzá kérdés, ha vajjon tudna-e a hazafias akció céljára egy idegen pénznem előállításához klisé szolgáltatni? Akkor még nyomásról és arról, hogy az a Térképészeti Intézetben történjék, nem volt szó.

Hajts Lajos azt felelte, hogy neki csak egy embere van, aki erre alkalmas és képes lehet: Gerő László altanácsnok, a műszaki csoport vezetője. Ha ő vállalkozik, belemennek a dologba; ha nem vállalkozik, nem mennek bele.

Hajts Lajos magához kérte Gerő Lászlót, kiemelte előtte a hazafias, nemzeti cél mibenlétét, amennyire ő maga tudta és kérdezte Gerő Lászlótól, hogy tud-e, akar-e a klisé készítésére vállalkozni? Mérlegeljen mindent. Ha vállalhatja, belemennek a dologba, ha nem vállalja, megszűnik minden. Informálódjék a dologról.

Gerő László néhány nap múlva lelkesedéssel közölte: „Ezt megteszem a hazámért”.

Hajts Lajos abban a tudatban volt, hogy Gerő László a kliséhez szükséges munkákat személyesen végzi. Tudta azt is, hogy minden költséget Windischgraetz Lajos herceg visel és előlegez.

Gerő László egy idő múlva retusálási munkára segéd-erőt kért Hajts Lajostól, aki maga ajánlkozott arra, hogy harmadik személyt ne kelljen bevonni, de Gerő László járatos embert kívánt és így Scharf Nándor intézeti tisztviselő személyében állapodtak meg.

Hajts Lajos magához küldette Scharf Nándort és előtte is a hazafias szempontokat emelte ki; hangsúlyozta, hogy nem akarja befolyásolni; ha akarja, vállalja a munkát, mely nagyon bizalmas, — ha nem, — akkor ne árulja el, tartsa titokban. Scharf Nándor a retusálásra vállalkozott.

Hajts Lajos és Gerő László 1924 őszén elérkezettnek látták az időt arra, hogy Kurtz Sándor helyettes főnököt beavassák. Ez megtörtént. Kurtz Sándor főtanácsnok ellenzte a dolgot, de a hazafias szempontokra való tekintettel nem állt útjába annak a munkának, mely akkor még nem az ő felelősségére ment. Erre következett Gerő Lászlónak a papírgyártás tanulmányozását célzó németországi útja, melyhez Hajts Lajos neki szabadságot adott.

1924 december végén Hajts Lajos nyugalomba vonulandó volt és Kurtz Sándor lett az Intézet vezetője.

Minthogy Kurtz Sándor az akciót soha sem helyeselte, Gerő László ellenben nagy ambícióval csinálta a dolgot: Gerő László tisztában akart lenni Kurtz Sándor szándékával és megkérdezte, hogy mint új vezető, milyen álláspontot foglal el? Kurtz Sándor kijelentette, hogy ő csak úgy engedi a munka folytatását, ha felettes hatóságának jelentést tesz és az hozzájárul.

Ezt Gerő László Windischgraetz Lajos herceggel közölte és megmondotta, hogy Kurtz Sándor beleegyezése nélkül a munkát nem folytatja és kérte a herceget, hogy beszéljen Kurtz Sándorral. A herceg erre kész volt. Gerő László által arra kérte Hajts Lajost, hogy engedje meg ezt a találkozást, így azután Windischgraetz Lajos herceg, Gerő László és Kurtz Sándor találkoztak Hajts Lajos hivatali helyiségében 1924 december végén. Hajts Lajos és Kurtz Sándor ezen egyetlen egy alkalommal találkoztak a herceggel az egész akció folyamán.

Kurtz Sándor ezúttal is hangoztatta álláspontját, ragaszkodott a jelentéstételhez. Windischgraetz herceg igyekezett őt meggyőzni, hogy a jelentéstétel az egész akciót azonnal lehetetlenné teszi, mert a felettes hatóság nem veheti tudomásul, — de ha kételyei vannak a felől, hogy az akció hatósági tudomással és támogatással folyik: jöjjön vele azonnal Nádosy országos főkapitányhoz, aki e felől meg fogja nyugtatni.

Kurtz Sándor ebből látta, hogy az országos főkapitány csakugyan be van avatva az akcióba és azt támogatja, fedezi, — tehát nem egyéni próbálkozásról, hanem nemzeti célú, közérdekű, országos munkáról van szó s úgy érezte, hogy nincs joga ezt a közérdekű munkát megakadályozni, az eddigi áldozatokat hiábavalókká tenni, de nem is akarthatta magát ez által a hazafiatlanság látszatának kitenni. Teljes hitelt adván a herceg szavainak, nem is ment föl az országos főkapitányhoz, akivel sem ő, sem Hajts Lajos ezen akció leleplezése előtt soha sem érintkezett.

Meg van cáfolva tehát a vád, hogy Hajts Lajos vette rá Kurtz Sándort az Intézet és műszerei átengedésére, mert

Kurtz Sándorra nézve döntő a Nádosy Imre személye volt, akit nem Hajts Lajos tolt előtérbe s meg van cáfolva az Intézet és műszerei átengedésének a vádja is, mert Hajts Lajos főnöksége alatt ezekre szükség nem volt, legalább is nincs adat arra, hogy Hajts Lajos az intézeti műszerek igénybevételéről tudott. Meg kell állapítani ehelyütt, hogy 1924 december végéig a papírgyártás még nem kezdődött meg. Ekkor pedig Hajts Lajos felelőssége — nyugalomba vonultával — megszűnik és Kurtz Sándor vezetősége kezdődik.

Kurtz Sándor szintén katonai nevelés. Pályafutása: hadapródiskola, hadi iskola, vezérkari szolgálat mindvégig 1914-től 1918 novemberig frontszolgálat signum laudissal, katonai érdemkereszttel, a vaskorona-rend és Lipót-rend lovagkeresztjével, azután olasz hadifogság 1919 szeptemberig; utóbb ismét vezérkari szolgálat; majd 1921 szeptembertől 1924 év végéig a Térképészeti Intézet helyettes vezetője, 1925 januártól vezetője.

Ez a múlt ugyancsak garanciát nyújt arra, hogy Kurtz Sándor sem ment könnyelműen bele az akcióba, ismerte a forrást, amely főnökét, Hajts Lajost, bekapcsolta az akcióba, olyannak ismerte Hajts Lajost, aki unfair dologra képtelen volt, s így addig, amíg nem ő volt a vezető, az egyszerű tudomás — nem lévén feljelentési kötelezettsége — nem alterálhatta, amikor pedig ő vette át a vezetést: csak úgy volt hajlandó eltérni az általa nem erkölcsi, hanem technikai és administracionalis szempontokból ellenzett akciót, ha erről fölöttes hatóságának jelentést tesz, amitől csak akkor állott el, amikor Windischgraetz herceg őt Hajts Lajos és Gerő László jelenlétében arra hívta fel, hogy menjen vele az országos főkapitányhoz, aki meggyőzi őt arról, hogy ez az akció hatósági tudomással és támogatással folyik.

Kurtz Sándor szerepe tehát annak az eltéréséből állott csupán, hogy az Intézetben folytassák a munkát, melynek megakasztása egyébként is a hazafiatlanság gyanúját hárította volna rá és azt az ódiumot, hogy egy nagy nemzeti célt megghiúsít és az addig hozott nagy áldozatok kárba vesznek az ő ellenkezése miatt.

Ebben a helyzetben — a kapacitáció, az akció eddigi

zavartalansága, az országos főkapitányra való hivatkozás és a felhívás, hogy menjen hozzá Kurtz Sándor a herceggel megnyugvást szerezni a hatósági tudomás és támogatás felől: oly momentumok, melyek teljes megnyugvást kellett keltsenek Kurtz Sándorban arra nézve, hogy itt nem privát kalandról, hanem országos, nemzeti, közérdekű, állami érdekű munkáról van szó, melyet megakasztani nincs is jogában.

Az Intézet eszközeinek átengedéséről tudomása nem volt, mert mindig arról volt szó, hogy minden gépet a herceg költségén szereznek be s így nem is lehet szükség az Intézet műszereire, felszereléseire.

Ezzel a tényállással szemben Gerő László és Scharf Nándor vádlottak arra az álláspontra helyezkednek, hogy ők egyenesen hivatalos parancsot kaptak főnöküktől — Hajts Lajostól — és hogy az egész frankutánzás rájuk nézve éppen olyan szolgálati ügy volt, mint bármely más bizalmas munka.

Ez a beállítás azt jelentené, hogy a m. kir. Állami Térképészeti Intézet hivatalosan, szolgálatilag gyakorolta a frankutánzást.

Ezt a bélyeget azonban — a valósággal ellentétben — nem lehet az Intézet homlokára sütni,

1. mert állításuk nem lehet nagyobb súlyú, mint Hajts Lajos ellentétes vallomása, mivel egyik vádlott állítása szemben áll a másikéval és Hajts Lajos parancsnok szava éppenséggel nem tekinthető inferiorisabbnak, mint alárendeltjeinek — Gerő Lászlónak és Scharf Nándornak — önmagukat menteni igyekvő állításai;

2. mert továbbá ők maguk adták azt a magyarázatot, hogy Hajts Lajosnak nem is kellett a parancs hangján és formájában nyilatkoznia, minthogy az ő minden közlését, óhaját parancs gyanánt vették, — tehát maguk szállnak le a „közlés” fogalmára, az pedig természetes, hogy „közlés” nélkül nem szerezhettek „tudomást” sem a dologról;

5. mert az intézet az ő felettes hatóságától parancsot a frankutánzásra soha sem kapott, amint az a miniszterelnök úr, a belügyminiszter úr tanúvallomásából, Hajts Lajos és Kurtz Sándor vádlottak — az Intézet főnökei — vallomása-

ból kétségtelen, ehhez képest parancsot Hajts Lajos sem adhatott;

4. mert jelentést soha sem tettek a munkálatokról, ilyent soha sem terjesztettek föl a minisztériumba, hiszen ilyent csak Gerő László tudott volna megszövegezni, mivel-hogy csak ő ismerte a munka technikai menetét;

5. amikor 1924 decemberében főnökváltozás volt és Kurtz Sándor ragaszkodott ahhoz, hogy jelentéstétel nélkül nem engedi a munka folytatását: akkor egyértelműen abban állapodtak meg, hogy nem lehet jelentést tenni, minthogy a felettes hatóság nem vehetné tudomásul a munkát és az azonnal megszűnnék, holott — ha a felettes hatóság adott volna parancsot, utasítást, kérést, közlést vagy akármit, — csak természetes lett volna, hogy jelentést, értesítést is kapjon a megrendelt munka egyes fázisairól;

6. ha ezt a munkát Hajts Lajos — a főnök — ráparancsolhatta volna a Térképészeti Intézet alkalmazottaira, — akkor nem emelte volna ki a hazafias szempontokat a „közlés” alkalmával, hanem röviden, katonásan meghagyta volna, hogy ezt vagy amazt meg kell csinálni, mert felsőbb parancs; és nem adhatott volna gondolkozásra időt Gerő Lászlónak és Scharf Nándornak;

7. a munkát titokban, dugva, zárt ajtók mögött csinálták, — amint mondják, — bogy „ne tudja a bal, amit a jobb művel^{4*}”, annyira, hogy állítólag az inspekciósok még azt sem tudták, hogy Scharf Nándor valami bizalmas, titkos munkát végez, melyben nem szabad őt zavarni; pedig ennyit hivatalos munkánál csak kellett volna a felügyelőknek tudniok, ha a munkának mibenlétébe nem is avatták volna be őket;

8. a gazdasági hivatal Gerő Lászlóhoz volt utasítva, ez is a munkálatok nem hivatalos, hanem magánügyén által fizetett jellege mellett szól;

9. azt senki sem merte még csak állítani sem, hogy neki Kurtz Sándor mint helyettes vezető, vagy mint valóságos vezető bármikor is csak egyetlen „parancsot” adott volna a frank-ügyben, s így 1925 január 1-től kezdve parancsról és szolgálati ügyről a frankutánczást illetően szó sem lehet,

még kevésbé, mint 1925 január előtti időre, minthogy Kurtz Sándor mint új parancsnok — még „közlést” sem tett senkinek a munkáról és Gerő László sem tekinthette parancsnak azt, hogy Kurtz Sándor hosszas kapacitálás és az országos főkapitányhoz való invitálás után végül azt mondotta, hogy „nem bánom, eltűröm, hogy tovább csináljátok, bár nem tartom okos dolognak, hogy a vezető tudjon a dologról, de hivatalosan tudomásul nem veszem.” Szolgálati ügyről így nem beszélhetett volna a parancsnok és nem szólhatott volna bele a herceg mint magánember.

10. Gerő László tudta legjobban, hogy az akciót Windischgraetz herceg — a magánember — financirozza; tehát az nem lehet szolgálati ügy, melyet parancsra kell teljesíteni. A túlóradíjakat a herceg pénzéből fizette Gerő László, de ő maga a hazafias célra való tekintettel óradíjat nem fogadott el, holott hivatali munkánál szóba sem jöhetett volna a külön díjazás el nem fogadása.

11. Azt Gerő László nem állítja, hogy ő — ha parancsnak akarta volna tekinteni Hajts Lajos bizalmas közlését — a parancs teljesítését megtagadta, vagy az ellen aggodalmat nyilvánított volna, vagy csak egy lépést is tett volna azon az úton, amelyen annak kell haladnia, aki egy parancsot a törvénybe, a jó erkölcsbe ütközőnek lát és teljesítését ez okból meg akarja tagadni.

Gróf Teleki Pál — szintén mint magánember — eltiltotta Gerő Lászlót az akciótól és Gerő László nem hivatkozott főnöke, Hajts Lajos parancsára, — a „parancsal” szemben nem fordult gróf Teleki Pálhoz oltalomért, — s amikor Nádosy Imre megmondta Gerő Lászlónak, hogy a lelkiismerete szerint cselekedjék, ha aggodalmai vannak gróf Teleki Pál tiltakozása miatt: ekkor sem állott elő azzal, hogy ő nem cselekedhetik a lelkiismerete szerint, mert főnöke „parancsa” szerint kell tennie. Sőt a herceggel és Nádosy Imrével való első találkozásakor sem mondotta, hogy őt nem kell persvadeálni a frankutánzásra, mert főnökétől már van „parancsa” erre.

13. A kipattanás után összetörték az egyes gépeket, eszközöket, sőt már a nyomtatás után közvetlenül is, ami — parancsra teljesített szolgálati ügyben — nem lett volna szük-

séges, sőt lehetséges sem. A parancs eszméje egyébként is csak a kipattanás, a leleplezés után született meg.

Mindezek a hevenyészve összehozott okok — amelyeken felül lehetne még számos mást felsorolni, — megvédik a m. kir. Állami Térképészeti Intézetet attól a beállítástól, hogy ebben az állami intézetben hivatalból, hivatalosan, szolgálatilag utánozták a francia ezerfrankosokat.

A másik eltérés Hajts Lajos és Gerő László vallomása közt az egyes időpontok tekintetében van, ami azonban nem perdöntő.

Hajts Lajos szerint az ő bekapcsolódása legkorábban 1924. tavaszán lehetett, Gerő László szerint 1923. őszén.

Gróf Teleki Pál — tanúvallomása szerint — 1922, vagy 1923 tavaszán beszélt először Gerő Lászlóval a frankutánzásról, hogy tájékozódjék Windischgraetz Lajos herceg-terveinek a kivihetőségéről és veszedelmességéről.

Gerő László azt adta elő a főtárgyaláson, hogy őt előbb kérte magához főnöke — Hajts Lajos — a pénzhamisítási ügyben és csak később hívatta őt gróf Teleki Pál, akinek a Hajts Lajos parancsáról azonban nem szólt.

Ha Gerő László a Hajts Lajos bekapcsolódását 1923 őszére teszi is, akkor is legalább egy évvel előbb kellett beszélnie gróf Teleki Pállal, mint Hajts Lajossal a frankutánzásról.

Virág József — térképészeti intézeti tisztviselő — vádlott 1924 tavaszára teszi a hozzá intézett első felhívást Gerő László részéről arra, hogy fotografálja le az 1000 frankost.

Scharf Nándor vádlott 1924 nyarának végére teszi azt az időpontot, amikor Hajts Lajos parancsnok magához hívatta és erről a titkos, bizalmas munkáról beszélt vele első ízben.

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy nem 1923, hanem 1924 az az esztendő, melyben Hajts Lajos parancsnok bekapcsolódott a frank-akcióba.

E mellett szól az is, hogy amikor Scharf Nándor vádlott belekerült a retusáló munkába és így vele már egy harmadik ember is beavatódott Gerő Lászlón és Hajts Lajoson kívül: elkerülhetetlenné vált Kurtz Sándor főnökhelyettes

beavatása is, ez pedig 1924 őszén, tehát Scharf Nándor bevonásával egyidejűleg történt.

Eltérés van arra vonatkozóan is, hogy Gerő László hivatalos jelentést tett Schulzéről és a munka folytatására íiivatalos parancsot kapott akkor, amikor gróf Teleki Pál eltiltotta Gerő Lászlót a frankutánzási munkától. Lehetséges, hogy Hajts Lajos tévedésben van Schulzénak személyére vonatkozóan, akinek szereplése az időpontok tekintetében egyébként sem tiszta, — talán nem is ismerte Schulzét és nem is tudhatta, hogy a neki Gerő László révén bemutatott idegen Schulze volt-e, vagy más; de soha senkit sem mutattak be neki azzal a kéréssel, hogy engedje meg az illető idegennek ezerfrankosokat fotografálni a Térképészeti Intézetben. Schulze életbiztosítása — az iratok szerint — 1922 november 20-án volt készülőben, Gerő László szerint Schulze 1923 őszén volt vagy két hétig a Térképészeti Intézetben, ahol lehetett anélkül, hogy erről Hajts Lajosnak — a főnöknek — tudnia kellett volna, minthogy a főnök nem jár be naponként vagy hetenként minden egyes helyiségbe. Gerő László éppen úgy foglalkoztathatta — a főnök tudta nélkül — Schulzét, mint ahogy Virág Józsefet beállította a fényképezéshez.

Merőben közömbös egyébként, hogy Schultze foglalkozott-e valamivel, ami amúgy sem lett felhasználva, mert Gerő László azt rossznak minősítette, amit ez az egyébként szerinte zseniális, rendkívüli ügyességű, elsőrendű szakember végzett.

Az azonban Hajts Lajos vallomásából és az összes körülményekből bizonyos, hogy Hajts Lajos akkor, amikor Schultze a Térképészeti Intézetben francia ezerfrankost fotografált: a frankakcióról még semmit sem tudott s így Schultzéről — mint ezerfrankost fotografáló valakiről — Gerő Lászlótól jelentést nem kaphatott. Ez lett volna az egyik jelentés.

A második jelentés t. i. arról, hogy gróf Teleki Pál eltiltotta Gerő Lászlót a frankutánzástól: sem bír a valószínűségnek a látszatával sem, — mert Hajts Lajosnak fogalma sem volt arról, hogy gróf Teleki Pál értesült a herceg terveiről és Gerő Lászlót bízta meg azok megvalósíthatásáról

vélemény adásával, minthogy Hajts Lajos csak legalább egy évvel később szerzett tudomást az akcióról, tehát Gerő László nem is közölhette Hajts Lajossal gróf Teleki Pálnak hozzá — Gerő Lászlóhoz — intézett tilalmát, ilyen közlés merőben értelmetlen, képtelen lett volna, hiszen Hajts Lajos és gróf Teleki Pál nem tudtak egymásról, gróf Teleki Pál nem rendelkezett Hajts Lajos fölött, tehát nem is parancsolhatta meg neki, hogy engedje meg Gerő Lászlónak a frankutánzást és nem is tilthatta meg, hogy Gerő László a Térképészeti Intézetben frankutánzással foglalkozzék. Merő képtelenség tehát, hogy Gerő László bejelentette volna Hajts Lajosnak, hogy gróf Teleki Pál eltiltotta őt a frankutánzástól, annál is kevésbbé, mert ez az eltiltás gróf Teleki Pál szerint 1922 őszén, legkésőbb 1925 tavaszán történt. Hajts Lajos pedig csak 1924-ben kérdezte Gerő Lászlótól, hogy vállalkozik-e hazafias célból egy idegen pénznem kliséjének elkészítésére?

Ilyen jelentést tehát Gerő László Hajts Lajosnak a kifejtettek szerint egyáltalán nem tehetett.

Nyilvánvaló ez abból is, hogy — amikor Gerő László gróf Teleki Pál tilalmát az országos főkapitánnyal közölte.

— akkor nem arról folyt a beszéd, hogy mit törődnek ők a gróf Teleki Pál tilalmával, amikor a Térképészeti Intézet főnöke „parancsot” adott a frankgyártásra Gerő Lászlónak.

— hanem igenis arról, hogy az országos főkapitány Gerő Lászlónak a lelkiismeretére bízta, fog-e tovább dolgozni a frankutánzás munkájában, vagy abbahagyja-e? Már pedig így nem beszélhetek-volna abban az esetben, ha Gerő Lászlónak parancsa lett volna főnökétől — Hajts Lajostól — a frankutánzásra, mert akkor nem válogathatott volna a lelkiismerete szerint, hanem a parancs értelmében kellett volna cselekednie. Ámde Gerő László sem ekkor, sem az első ízben, amikor őt a herceg és Nádosy Imre felkérték a frankutánzásra, egy szóval sem mondotta, hogy elkéstek a felkéréssel, mert ő neki Hajts Lajos — a főnöke — már jóval előbb megparancsolta, hogy 1000 frankos bankjegyeket utánozzon.

Mérlegelve mindezeket, azt a következtetést kell levonni, hogy — Gerő László és Scharf Nándor védekezésével szemben — Hajts Lajos vallomását kell minden betűje-

ben valónak elfogadni és ehhez képest a tényállást Hajts Lajosra vonatkozóan teljes egészében kizárólag az ő vallomása alapján kell megállapítani, mely vallomás egyébként — ezen a két vádlotton kívül — senki más vallomásával nem ütközik.

Kurtz Sándor vádlottra nézve nincs vita abban a tekintetben, hogy reá vonatkozóan a tényállást kizáróan az ő vallomására kell alapítani, mert hiszen az ő vallomását mindenki, akit erre nézve megkérdeztek, mindenben megerősítette és annak senki sem mondott ellent.

Arra nézve, hogy Gerő Lászlónak adott-e Kurtz Sándor szabadságot, utóbbi ezt felelte: ha kért, akkor adtam is. Tehát e tekintetben sincs eltérés.

Ehhez képest Hajts Lajosra — a Térképészeti Intézet első főnökére — vonatkozóan ez a tényállás lényege:

vállalkozik — meg nem nevezett személy útján bekapcsolódva a frank-akcióba — feltétlenül önzetlen, hazafias, nemzeti szent cél szolgálatának tudatában egy idegen pénznem kliséjének előállíttatására, — ez iránt kérdést intéz Gero Lászlóhoz, ha vájjon tud-e, akar-e erre vállalkozni, — kérdést intéz Scharf Nándorhoz, akar-e vállalkozni a retusálásra, — szabadságot ad Gerő Lászlónak arra, hogy Németországban — a Térképészeti Intézet ügyeinek ellátása mellett — a papírgyártást tanulmányozza, — alkalmat ad arra, hogy nyugalombavonulta előtt Windischgraetz Lajos herceg érintkezhessek Kurtz Sándorral, aki 1925 január 1-én veszi át a Térképészeti Intézet vezetését.

Ennél több Hajts Lajos terhére nem róható.

Tehát nem állapítható meg a vád által Hajts Lajos terhére róttak közül az, hogy a Térképészeti Intézetet a frank-utánzásra átengedte Gerő Lászlónak és beleegyezett abba, hogy az Intézet egyes műszerei e célra igénybe vétessenek, — mert hisz Hajts Lajos abban a tudatban volt, hogy Gerő László a klisé privátim — a Térképészeti Intézetén kívül — a lakásán fogja elkészíteni és nem volt tudomása arról, hogy a Térképészeti Intézet műszereit fogja valaki igénybevenni, mert hisz arról volt szó, hogy minden szükséges anyag, eszköz Windischgraetz Lajos herceg által adott pénzből szereztetik

be; nem állapítható meg az sem, hogy Hajts Lajosnak gépek elhelyezéséről lett volna tudomása az ő parancsnokságának ideje alatt, mert erre bizonyíték egyáltalán nem merült fel, minthogy Gerő László — úgyszólván — teljhatalmukig intézkedett a frank-akció keretében és mert Hajts Lajos parancsnoksága idejében a frank-akció még olyan kezdetleges stádiumban volt az ő tudomása szerint, hogy ahhoz az Intézetnek sem helyiségre, sem gépekre szüksége nem is lehetett. Nem állapítható meg az sem, miként Hajts Lajos Kurtz Sándort arra bírta rá, hogy a frank-akció folytatását nézze el, ahhoz mint az Intézet leendő vezetője ő is járuljon hozzá és az Intézetet és műszereit ő is bocsássa Gerő László rendelkezésére, — minthogy arra adat nem merült fel, hogy Hajts Lajos a szóbanforgó találkozás alkalmával Kurtz Sándort csak egy szóval is rábeszélte volna, mert a főtárgyalás adatai szerint csupán Windischgraetz Lajos herceg kérte Kurtz Sándort arra, hogy a frank-akció folytatását ne akadályozza meg és megnyugvás szerzés céljából menjen vele Nádosy Imre országos főkapitányhoz.

Kurtz Sándorra vonatkozóan pedig a tényállás lényege az, hogy amikor 1924 év őszén tudomására jutott, hogy Gerő László klisé készítésével és Scharf Nándor retusálással foglalkozik, ezt — nem lévén rendelkezési joga — tudomásul vette s amikor 1925 évi január hó 1-től átvette a Térképészeti Intézet vezetését, eltűrte a munkálatok folytatását, esetleg szabadságot adott az akció céljára Gerő Lászlónak, s amikor Haála József azt kérdezte Kurtz Sándortól a tennis-pályán, hogy van-e tudomása arról, milyen munka folyik az Intézetben, azt felelte: „oktalanság”; s mikor Haála József folytatólag azt kérdezte, akkor hát miért csinálják, — Kurtz válasza az volt, hogy ha kimondtuk az A-t, akkor ki kell mondani a B-t is.

Nem állapítható meg azonban ennél több Kurtz Sándor terhére s így nem állapítható meg az, hogy ő engedte át a Térképészeti Intézetet a frank-akció céljára, mert amikor a parancsnokságot ő átvette, akkor Gerő László már — Hajts Lajos tudtán kívül — az Intézetnek több tisztviselőjét vonta be az akcióba és vette igénybe az Intézet helyiségeit, tehát nem Kurtz Sándor volt az, aki ezeket átengedte, hiszen ő is úgy tudta, hogy az Intézetnek semmiféle anyagát, műszerét

igénybe nem veszik, mert Gerő László mindent Windisch-graetz Lajos herceg pénzén szerez be.

Most már legyen szabad az így megállapítható tényállásnak jogi értékelésére átténnem.

A vádhatóság igen tisztelt képviselője — a kir. ügyéségi elnök úr öméltósága — Hajts Lajost és Kurtz Sándort a Btk. 203. §-ának 1. pontjába ütköző pénzhamisítás büntette miatt mint a Btk. 69. §-ának 2. pontja szerinti bűnsegédeknek vádolja.

Ha alaposan vizsgáljuk ezt a két tényállást, amelyeket imént mint külön Hajts Lajos és Kurtz Sándor terhére megállapíthatókat vázoltam: lehetetlen észre nem venni, lehetetlen föl nem ismerni, hogy Hajts Lajos és Kurtz Sándor cselekményei a Btk. 203. §-ába nem illeszthetők be, mert tevékenységükből sok hiányzik, ami nélkül a Btk. 203. §-ában meghatározott tényálladék nem valósul meg és sok van tevékenységükben, ami a Btk. 203. §-ába nem fér bele, abba bele nem gyömöszölhető.

Amikor a közzvádó úr öméltósága megállapította, hogy: „a vádbeli cselekmény nemzeti szerencsétlenségünk egyenes leszármazója”, — mondjuk — a szülötte, -a gyermeke; megállapította azt is, hogy a vádbeli tevékenység egészen más valami, mint a Btk. 203. §-ában megalkotott pénzhamisítás büntette, de ebből a megállapításból a következtetéseket nem vonta le a vádlottak javára, hanem ennek dacára ridegen beállította cselekményüket a Btk. 203. §-ába.

Az 1878: V. törvénycikkbe foglalt büntetőtörvényt és így különösen annak itt szóbanforgó 203. §-át nem Csonka-Magyarország számára írták. Akkor nem gondoltak, mert nem gondolhattak arra, hogy jöhet idő, amikor édes magyar hazánkat a világtörténelemben még soha elő nem fordult igazságtalansággal, erkölcstelenséggel, térképünk, ezer éves történelmünk, földrajzi és politikai viszonyaink ismeretének teljes hiányában, ordító hazugságok által tévedésbe ejtve és ebben a sötét tévedésben tartja: feldarabolják, kétharmad részét elrabolják, kiűznek minket szülőföldünkéről, elveszik fejünk alól a párnát, lábunk alól a talajt, földönfutókká tesznek minket csak azért, vagy főleg azért, mert azt hazudjak rólunk, hogy mi vagyunk a világháború okozói.

Akkor — mikor a magyar büntetőtörvény könyv készült — senki sem gondolhatott arra, hogy félszázad múlva Trianon szakad Magyarországra és hogy ez a nemzeti szerencsétlenségünk a haza elvesztése fölött kétségbeesett hazafiakban kitermel gondolatokat, amelyeknek megvalósulása, kivált tetteket, melyeknek végrehajtása — hogy úgy mondjam — testileg beleerőszakolható egy büntető szakasz, ebben az esetben — a vád szerint — a Btk. 203. §-ának Procrustes-ágyában, ha levágják ennek a testnek a fejét, — de a vádlottak cselekményének lelke ennek a 203. §-nak búzhódt, fertőzött, undok tömlőcébe még így sem zárható bele, mert ez a lélek tiszta, mert ez a lélek mentes minden bűntudattól.

Ismerünk fizikai cselekményeket, melyeknek teste, materiája beleillik a Btk. egyik-másik §-ába és mégis csak akkor büntetjük ezt a cselekményt, ha a lélek is beleillik ama § keretébe.

Durva példaként fel lehet hozni erre, hogy a Btk. 278., 279. §-aiba ütközik embert ölni, — s íme a világháborúban az emberek millióit ölték meg, de — természetesen — senkinek sem jutott az eszébe, hogy itt a büntetőtörvényre még csak gondoljon is.

De a Btk. 285. §-a bünteti a leendő ember elpusztítását is. Ha ezt az orvosprofesszor a klinikán az anyajelölt életének megmentése végett teszi: hála illeti; ha a műtőnő a barátnőjén ugyanazt a fizikai cselekményt, ugyanavval az eszközzel, ugyanazon módon, ugyanazzal a sikerrel és ugyanazzal az eredménnyel hajtja vége, hogy barátnőjét a szégyentől megmentse: börtönnel büntetik.

Ez a példa eléggé közelíti meg azt a tételt, mely szerint ugyanaz a fizikai cselekmény bizonyos körülmények közt bűncselekmény, más körülmények közt dicsérendő, sőt esetleg magasztos tett.

Ez a tétel feltétlenül alkalmazandó a vádbeli cselekményre is, még pedig abban az értelemben, hogy az a fizikai cselekvés amelyet, az igen tisztelt vádhatóság a vádlottak terhére ró általában véve megállapíthatja a Btk. 203. §-ába ütköző pénzhamisítás büntettének tényálladékat, — de ama különleges körülmények miatt, amelyek közt a vádlottak a

terhükre rótt cselekvést végrehajtották, abban bűncselekmény, különösen a Btk. 203. §-ába ütköző pénzhamisítás közönséges, aljas, ocsmány büntett, mely nemzeti szerencsétlenségünknek még a mostoha gyermeke se lehet, a rút Önzésé, a hírvágyé, minden másé, csak nem a nemzeti szerencsétlenségé, csak nem az önzetlen hazaszereteté.

Nevezzük a mindennapi közönséges pénzhamisítót Olaszliszkainak és állítsuk a mérlegnek egyik oldalára ezt az Olaszliszkait, másik oldalára Nádosy Imrét, az országos főkapitányt, Windischgraetz Lajos herceget, Haits Lajos vezértanácsnokot, Kurtz Sándor főtanácsnokot, Gerő László altanácsnokot és végig a térképészeti intézet összes alkalmazottját és akkor hasonlítsuk össze a mérlegnek egyik oldalán álló Olaszliszkait és a másik oldalán álló jelenlegi vádlottakat: talán mégis kénytelen lesz mindenki s így maga a vádhatóság igen tisztelt képviselője is elismerni, hogy a mérlegnek két oldalán talán még sem egy és ugyanaz a lelkiület, — talán még sem egy és ugyanaz a mentalitás, — talán még sem egy és ugyanaz az indító ok, — talán még sem egy és ugyanaz a cél — és talán még sem egy és ugyanaz az erkölcs áll.

És itt ellentétbe jutok a vádhatóság igen tisztelt képviselőjének azzal a kijelentésével, melyben a vádlottak cselekvését, nemcsak a büntető törvény szempontjából ítéli el, hanem megbélyegzi az azon kívülálló szempontokból is, mondván: miként dégénérait erkölcs, kalandor felfogás, hogy a társadalom erkölcsi érzületét a vádlottak cselekménye nem sérti.

Nem akarok vitázni ezzel a kijelentéssel, mert a mi álláspontunk — a védelem álláspontja — helytállóságának igazolására elegendő hivatkoznom a magyar társadalom zenithjén áló államférfiaknak a nemzetgyűlésen tett azon kijelentésére, hogy a frankakcióban résztvetteket társadalmi szempontból éppenséggel nem tartják elítélendőeknek, sőt közözmert Magyarország egyik volt miniszterelnökének az a nyilatkozata, hogy Windischgraetz Lajos herceget éppen úgy tekinti barátjának a frankügy kipattanása után, mint tekintette annak előtte; és legyen elegendő arra rámutatnom, ami itt a főtárgyaláson történt: a székesfőváros egyik legmaga-

sabb állású funkcionáriusa és a magyar keresztény nemzeti irányzatnak egyik legkiválóbb vezére, miután tanúképpen ki lettek hallgatva, vallomásukat befejezván, meghajtották magukat a bíróság előtt és hátrafordulva baráti szeretettel fogtak kezét a vádlottak padján ülő Nádosy Imrével.

Igaz, hogy a főtárgyalási elnök úr öméltósága eltávozásuk után — mihelyt erről értesült — kijelentette, hogy ezt nem látta, nem vette észre, mert különben szó nélkül nem hagyta volna. Ehhez a kijelentéséhez bírálatot fűzni a dolog természeténél fogva nem lehet; de ha lehetne is, azt a bűnvádi perrendtartás szempontjából feltétlenül törvényesnek és helyénvalónak kellene elismerni. Ez azonban nem változtat azon a tényen, hogy ennek a két — igen magas állású — férfiúnak ez az önkéntelen kézzsorítása a vádlottak padján ülő fővádlottal a bíróság és a hallgatóság színe előtt — ugyanabból a lelkiségből, ugyanabból a társadalmi megítélésből, ugyanabból a hazafias és erkölcsi felfogásból született, mint a nemzetgyűlésen más ajkáról elhangzott kijelentés — ott Windischgraetz Lajos hercegre, itt Nádosy Imrere vonatkozóan; mintha azt mondták volna: éppen olyan megbecsült barátomnak tartalak, amikor itt ülsz hazaszereteted áldozataként a vádlottak padján, mint amilyennek tartottalak akkor, amikor a frankakciónak még a gondolata sem született meg.

De mindezekén felül ugyancsak itt a főtárgyaláson az országnak egyik legelső aktiv államférfiúja a főtárgyalási elnök úr öméltóságának arra a kérdésére, amely Windischgraetz Lajos hercegnek jellemzésére és sejthetőleg lobbanékonyságára, elhatározásainak gyorsaságára irányulhatott, — talán más értelemben fogván fel a hozzáintézett kérdést, — arra azt a választ adta: Windischgraetz Lajos herceget mindig gentlemannek tartottam és tartom ma is.

Nos, ha Magyarország ilyen magas dignitáriusai, legnagyobb államférfiai, tehát azok, akik leginkább vannak hivatva kimondani azt a szót, amely az egész magyar nemzeti társadalom felfogását, érzését jelzi: bizonyosságot tesznek ama tétel mellett, hogy Windischgraetz Lajos herceg és Nádosy Imre a frankakció után is megmaradtak gentlemaneknek és méltóknak a haza legértékesebb fiai barátságára, — akkor ta-

lán nekünk — a védelemnek — szintén szabad ezt az elejétől fogva vitatott álláspontot elfoglalnunk.

Természetesen, ami a frankakcióra és a magyar nemzeti társadalomnak erre vonatkozó s imént vázolt felfogására Nádosy Imre és Windischgraetz Lajos herceg személyét illetően áll: áll a térképészeti intézet egész személyzetére s így első sorban Hajts Lajosra és Kurtz Sándorra vonatkozóan is.

Érezni kell mindenkinek, hogy a frankakció megítélésénél a társadalom felfogása és a frankakciónak a hatóságok részéről a büntetőtörvény szempontjából való értékelése nem nem halad egy csapáson és ahol ez a kettő eltér egymástól, ott valami nincs rendben.

A társadalom felfogását nem lehet büntető szakaszokkal kicsiholni, nem a büntetőtörvények szülik a társadalmi felfogást, hanem ellenkezőleg a büntetőrendelkezések kell, hogy a társadalmi felfogás szülöttei legyenek.

Ha tehát a vád tárgyát képező frankakció a társadalmi felfogás szerint nem volt becestelen, nem volt erkölestelen, nem volt gatzett, mert hisz a frankakció szereplői nem vesztették el a társadalom becsülését, hanem azt továbbra is élvezik: akkor fel kell ismerni, hogy valami végzetes visszasság van abban, ha ezt a frankakciót a büntetőtörvénykönyv 203. §-a alapján akarják büntetni.

Ezt a visszáságot az szüli, hogy a frankakció vádlottainak cselekményét nem lehet és nem szabad a közönséges pénzhamisítás kaptafájára ráhúzni, mert nem szabad szemet hunynunk azon különbségek előtt, melyek az Olaszliszkainak nevezett közönséges pénzhamisítás és a frankakció között vannak.

Ha ezeket a különbségeket elfogulatlanul, szabadon és attól a nyomástól mentesen mérlegeljük, amelyet az ellen-séges indulatú külföld és bizonyos belföldi elemek gyakorolnak a frankügy örve alatt reánk: akkor az az érzés támad bennünk, hogy a Ttk. 205. §-át nem a frankakció megtorlására alkották meg, mert — ha az 1878. évi V. törvénycikk létesítése idején a mai állapotokra gondoltak volna, — úgy kétségkívül figyelemmel lettek volna arra, hogy ennek a frankakciónak hazafias indító okai, önzetlen nemes célja, politikai természete, a haszon fogalmának is kizárt volta kellő méltá-

tásban részesüljenek és ha az ilyen akciót úgy külpolitikai, mint belső vonatkozásban veszedelmesnek felismerték volna: annak mint politikai bűncselekménynek eltiltására, megakadályozására, vagy megtorlására a politikai bűncselekmények büntetését, az államfogház büntetést állapították volna meg. Érthető, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv megalkotásakor a frankakcióhoz hasonló, vagy azzal azonos politikai bűncselekményekre nem gondoltak; Trianon után azonban szinte nyilvánvaló volt, hogy a hazájukat vesztett, szülőföldjükről kiverő, vagyonuktól megrabolt, a haza sorsán kétségbeesett hazafiak lelke nem tud majd megnyugodni és minden erejével, leleményességével, elszántságával azon lesz, hogy megkíséreljen mindent, amitől felkoncolt hazájának életrekeltését remélheti; és ha ez nyilvánvaló volt; akkor gondoskodni kellett volna olyan rendszabályoknak alkotásáról, amelyek egyrészt az ilyen akciókkal szemben megfelelő védelmet nyújtanak az állam érdekeinek különös tekintettel a külpolitikai viszonylatokra, de másrészt nem tévesztik szem elől ezen akciók politikai természetét sem.

Fájdalom, ez nem történt meg s így felmerült az a kérdés, hogy — ha a frank akciót ilyen rendszabályok hiánya miatt nem lehet mint politikai bűncselekményt elbírálni — feltétlenül kell-e a Btk. 203. §-a alá vonni.

Mikor ezekkel a kérdésekkel foglalkozom, azt a tényállást tartom szemelőtt, amelyet Hajts Lajos és Kurtz Sándor terhére megállapíthatónak jeleztem, — mivelhogy éppenséggel nincs kizárva annak a lehetősége, hogy az ő cselekményeik másokétól eltérően különleges megítélésben részesüljenek, mely különleges megítélés esetén az ő cselekményeik akkor sem alkotnák meg bűncselekmény tényálladékát, ha helyes lenne az az álláspont, hogy az itt szóbanforgó frankutánzást a Btk. 203. §-ába ütköző pénzhamisítás büntettként kell kezelni.

Hajts Lajosra és Kurtz Sándorra vonatkozóan vizsgálva a Btk. 203. §-ának tényálladékát elsősorban azzal a kérdéssel kell foglalkoznunk, hogy ezeknek a vádlottaknak cselekményében felismerhető-e a dolus, vagyis az akarat szabad elhatározása a büntetendőnek felismert cselekmény elkövetésére?

Itt figyelembe kell venni, hogy mit tudtak ezek a vádlottak a frankakcióról? Annyit tudtak, hittek, hogy ez az akció hazafias, országos, nemzeti közcélú szolgál, minden magánérdektől, magánosok vagyoni előnyétől távol áll, hogy magas körök tudtával, támogatásával, az országos főkapitány vezetése és ellenőrzése alatt áll, hogy ezt Windischgraetz Lajos herceg — volt m. kir. miniszter — irányítja és finanszírozza. Ennél többet az akcióról nem tudtak és nem tudták közelebbről azt sem, hogy melyik az a hazafias cél, amelynek elérését közelebbről van hivatva szolgálni az akció.

Ha már most ezeket a körülményeket mérlegeljük és nem tévesztjük szem elől a Hajts Lajost bekapcsoló személy feltétlen megbízhatóságát, komolyságát sem és azt is mérlegeljük, hogy Hajts Lajos és Kurtz Sándor vérbeli katonák voltak, akik azt tanulták, hogy államfők is voltak, akik olyan államoknak a pénzét, amelyekkel szemben háborút viselni szándékoztak, a legnagyobb titokban, egész pénzhamisító szervezettel, állami alkalmazottakkal, magas rangú tisztviselők bevonásával utánozták —, akik tehát akkor, midőn őket az országos főkapitány és egy herceg vezetése alatt álló ilyen akcióba bekapcsolták, nem gondolhattak arra, hogy itt a büntető törvénykönyv által tiltott cselekményről van szó, hanem azt kellett hinnüök, hogy ez egy, a hatóságok által ismert, megengedett akció, amely akció eredményének be nem látható távoli jövőben talán veheti hasznát az állam, előttük teljesen ismeretlen formában és módon, talán mint egy harci eszköznek, vagy pedig — ha erre alkalom nem nyílik — nem is fogja azt felhasználni soha senki.

A térképészeti intézet igen gyakran nagyon bizalmas munkálatokat készített a legnagyobb titoktartás mellett és így azok vezetői a frankakciót is ilyen titokzatos munkálatnak tekinthették. Hajts Lajos és Kurtz Sándor tehát nem lehettek abban a tudatban, hogy az a munkálat, amelynek érdekében Hajts Lajos egy klisé előállítására lett felhíva, a büntetőtörvénykönyv 205., vagy bármely más §-ába ütköző bűncselekményt képez, mivelhogy ezt a magas körök tudtával és támogatásával az országos főkapitány irányítja.

A dolus hiánya tehát kizárja Hajts Lajos és Kurtz Sándor terhére a vádbeli büntett megállapítását, annál is inkább,

mert a főtárgyalás anyaga kétségtelenül igazolta, hogy Hajts Lajos és Kurtz Sándor Nádosy Imre országos főkapitánnyal letartóztatásuk előtt sohasem beszéltek, vele közvetve sem érintkeztek és így tőle a frankakció mibenlétéről nem is értesülhettek; Windischgraetz Lajos herceggel pedig csak egyetlen egyszer találkoztak, amikor Hajts Lajos nyugalomba vonultával Kurtz Sándor a parancsnokságot átveendő volt, ámde ezen az egyetlen találkozón sem esett egyetlen szó sem a frankakció közelebbi céljáról, a majdan elkészülő 1000 frankosoknak ki által, mi célra, mi módon és mikor való felhasználásáról és még kevésbbé van adat arra, hogy ezekről a körülményekről Hajts Lajos és Kurtz Sándor bárki mással is beszélt volna bármikor és ezekről bárki mástól, bármikor szereztek volna tudomást.

Ezt tényként kell megállapítani, mert a valóságnak ez felel meg és mert az ellenkezőnek a feltételezésére feljogosító legparányibb adat sem merült fel sem a főtárgyaláson, sem a bűnvádi eljárásnak ezt megelőző szakában.

Ez pedig perdöntően fontos és pedig két okból: az egyik, hogy ennek a ténynek a megállapítása esetén Hajts Lajos és Kurtz Sándor terhére a dolus kizárt voltát kell elismerni, — a, másik ok pedig az, hogy e tény elfogadása esetén Hajts Lajos és Kurtz Sándor terhére a forgalombatétel célzatát megállapítani semmiképpen sem lehetséges.

Annak a megállapíthatása végett, hogy Hajts Lajos és Kurtz Sándor a forgalombatétel célzatával vettek részt a frankakcióban, — bizonyítani kellene, hogy a forgalombahozatal tervbevett módjával, idejével, körülményeivel valaki megismertette őket; ámde erre nézve a tényállás megállapításának még a kísérlete sem történt meg és semmiféle adat sem merül fel arra nézve, hogy Hajts Lajos és Kurtz Sándor egyáltalán be lett volna avatva abba, vagy tudták volna, vagy valamelyes körülmény böi tudniok kellett volna, hogy a majdan elkészítendő 1000 frankosokat valóban forgalomba fogjak hozni és ki, mikor, hol, mi módon, mi célból?

Ebben az irányban egyetlenegy tanúvallomás sem hangzott el, — a vádlottak közül egyetlenegy sem nyilatkozott e tekintetben Hajts Lajost, vagy Kurtz Sándort terhelően, — még kevésbbé merült fel erre vonatkozó okirati bizonyíték.

Mi alapon lehet tehát állítani, vagy miből lehet következtetni arra, hogy Hajts Lajos és Kurtz Sándor a majdan elkészítendő 1000 frankosok forgalombahozatalának szándékáról, tervéről, módjáról, idejéről, tudomást szerzett?

A pénzhamisítás büntettének tényálladékához tartozó ezt a kardinális alkotó elemet csak úgy bele szuggerálni a tényállásba, csak úgy feltételezni minden komoly, bizonyított alap nélkül nem lehet.

Ha pedig a forgalombahozatal célzata Hajts Lajos és Kurtz Sándor terhére nem állapítható meg, akkor az ő cselekményük semmiképpen sem merítheti ki a pénzhamisítás büntettének a tényálladékát.

Ha tehát büntudat nélkül és a forgalombatétel célzata nélkül kapcsolódott bele Hajts Lajos és Kurtz Sándor a frank-akcióba: akkor a terhükre megállapítható cselekvések semmiképpen sem merítik ki a Btk. 203. §-ába ütköző pénzhamisítás büntettének tényálladékát.

Minthogy tehát ezen *büntett* tényálladékának két legfontosabb alkotóeleme hiányzik Hajts Lajosnál és Kurtz Sándornál: tisztelettel kérem, méltóztassék őket a Bp. 326. §-ának 1., illetve 2. pontja alapján a terhükre rótt vád és következményei alól felmenteni.

Ezen vádlottak terhére a pénzhamisítás büntetében való bűnrészesség nem állapítható meg azért sem, mert a pénzhamisítás tényálladékának az az eleme is hiányzik, mely szerint az utánzott pénznek forgalombahozatalra alkamasnak kell lennie.

A főtárgyaláson ismertetett szakértői véleményekből és az utánzott 1000 frankosoknak a valódi 1000 frankosokkal való összehasonlításából megállapítást nyert, hogy az utánzatok 13 rendbeli olyan durva hibát, eltérést mutatnak, amelyek miatt csak valamelyest is hozzáértő azok hamis voltát azonnal az első tapintásra, első tekintetre kell, hogy felismerje.

A forgalombahozatalra teljesen alkalmatlanná teszi az utánzatokat annak a papírosnak a durvasága, vastagsága, súlya, érdekessége, amiből azok készültek.

Minthogy ezzel a kérdéssel a védelem már tüzetesebben foglalkozott, nem kívánom tovább folytatni, hogy az után-

zatok mily hibák miatt voltak alkalmatlanok a forgalomba-hozatalra.

Az e részben előadottakat nem cáfolja meg az a körülmény, hogy néhány darabot mégis be tudott váltani Kovács Gáspár, részint itt Budapesten, részint Hollandiában és pedig azért nem, mert sem a budapesti ruhakereskedő, sem Kovács Gáspár gyermekének hollandiai tápszülei nem voltak járatosak az 1000 frankosok terén, — ilyent nyilván sohasem láttak s éppen úgy elfogadták volna az 1000 frankost Kovács Gáspártól, ha azon a Franciaországot jelképező nőalak helyett akár egy medve, vagy bármi más lett volna, mert hisz, aki 1000 frankost sohasem látott, kész elfogadni bármiféle papírpénznek látszó készítményt, amelyre az 1000 frank jelzés rá van nyomtatva.

Az utánzatok a lehető legrosszabbul sikerültek, a forgalomba hozataluk lehetősége felől meghallgatott szakértők feltétlenül alkalmatlanoknak mondták azokat a forgalombahozatalra s így az utánzatoknak ezen hiányosság is kizárja a pénzhamisítás tényálladékának megállapíthatását.

Minthogy az előadottak szerint pénzhamisítás büntettének tényálladékát Hajts Lajosra és Kurtz Sándorra vonatkozóan még a bűnsegédi bűnrészesség szempontjából sem látom megállapíthatónak, — Hajts Lajost illetően még azért sem, mert az ő parancsnoksága alatt, az ő tudomásával történtek még az előkészületi cselekmény fogalmát is alig méritik ki, — alárendelt jelentőségű az a kérdés, hogy ha más vádlottak cselekményét a bíróság mégis pénzhamisításnak minősítené: vajjon Hajts Lajosnak és Kurtz Sándornak megállapítható tevékenysége a Btk. 205. §-a, vagy más §-ok alapulvételével lenne-e minősíthető.

E téren Hajts Lajosra vonatkozóan talán szóba jöhetne a Btk. 205. §-a, amennyiben a pénzhamisítás büntettének elkövetésére irányozott szövetségről lehetne beszélni, abban a keretben, hogy Hajts Lajos Gerő Lászlóval és Scharf Nándorral beszélt a klisé készítéséről és retusálásáról, — ami azonban — véleményem szerint — a Btk. 132. §-ára való tekintettel szövetségnek nem tekinthető, mert a most felhívott §-ok szerint Hajts Lajos, Gerő László és Scharf Nándor között ilyen szövetség csak akkor jött volna létre, ha

a pénzhamisítás büntettének elkövetését közös egyetértéssel elhatározták volna, — ámde Hajts Lajos ilyen elhatározására adat nincs, minthogy a klisé készítésének elhatározása nem fõdi a pénzhamisítás büntette elkövetésének elhatározását. Tehát a Btk. 205. §-a alapján sem lehet Hajts Lajos bûnösségét megállapítani, — még akkor sem, ha a frankakció terén az õ parancsnoksága alatt, az õ tudtával történtek elõkészületi cselekményeknek lennének tekinthetõk, mivel hogy Hajts Lajos parancsnoksága alatt — az õ tudtával — csupán Gerõ Lászlónak kellett volna kliséjét készítenie és Scharf Nándornak retusálnia, ámde Gerõ László azt a kliséjét, amelynek elkészítésére Hajts Lajossal — errõl való elsõ beszélgetése alkalmával — vállalkozott, sohasem készítette el, — hanem Hajts Lajos tudtán kívül és már parancsnoksága megszûnte után Kiss Lajos Kornél által készíttetett kliséjét.

De még csak a Kbt. 55. §-a alapján sem lehet megállapítani Hajts Lajos bûnösségét, mert õ hamis papírpénzt sohasem készített, de nem is készíttetett, még forgalombahozatal célzata nélkül sem, mert hisz Gerõ Lászlóval és Scharf Nándorral való érintkezése semmiképpen sem állapíthatja meg a hamis pénz készítésének vagy készíttetésének fogalmát.

Kurtz Sándornak az a passzív magatartása, hogy a Térképészeti Intézetben folyó munka miatt feljelentést nem tett — és tulajdonképpen ebben merül ki minden bûne — még a Btk. 374. §-a alá sem látszik vonhatónak, mert hisz nem lehetett aban a tudatban, hogy kötelessége az országos fõkapitánynál, vagy annak alárendeltjénél tenni feljelentést amiatt a munka miatt, amely az õ hite és tudomása szerint éppen az országos fõkapitány legfõbb támogatásával és védelme alatt folyik.

Kurtz Sándorra nézve is áll az, hogy az õ passzív magatartása nem tekinthetõ hamis papírpénz — forgalombahozatali célzat nélkül való — készítésének, vagy készíttetésének s így még a Kbt. 55. §-ába ütközõ kihágás sem róható terhére.

Végéhez értem mindannak, amit védetteim, — egyúttal az igazság — érdekében elmondani szükségesnek láttam.

Védőkötelességemnek legjobb hitem és meggyőződése szerint igyekeztem eleget tenni s amikor Hajts Lajos és Kurtz Sándor felmentését újólág kérem, — én is éppen úgy* mint a köz vád igen tisztelt képviselője, — nyugodtan nézek az ítélet elébe: igaz bírák, magyar bírák fognak derék, becsületes, magyar hazafiaknak hazaszeretetből fakadt, az eltiprott, elrabolt haza visszanyerését célzó cselekvése felett ítélni. A magyarok Istene vezérelje értelmüket, ihlesse meg lelküket, dobogtassa meg szívüket; áldás, béke és megnyugvás fakadjon nehéz munkájuk nyomán azon az úton, mely meggyilkolt hazánk mielőbbi feltámadásához vezet!

**GÁL JENŐ dr., Nádosy Imre ügyvédjének védőbeszéde
a frankperben:**

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes királyi Törvényszék!
Nádosy Imre — vádlott! Milyen nehéz kimondani. Milyen nehéz Magyarország egyik volt legkiválóbb dignitáriusát közönséges, közveszélyű cselekményre vonatkozó váddal szemben itt, a tekintetes kir. Törvényszék és az egész ország színe előtt védelmezni. Milyen különös, mikor ő maga mondja: „Én bűnös vagyok!”, mikor ő maga mondja: „Jár büntetés alakjában elégtétel annak a nemzetnek, amelyet a legmélyebb önfeláldozással szeretek, amelyért bűnbe, tévelygésbe estem!” Milyen nehéz szembeszállni ezzel a gondolattal, amely a maga büntetőjogi megmutatkozásában még sem az, amit Őméltósága, a kir. Főügyész úr egy ragyogó vádbeszédben, egy a magyar judikaturában példán felül álló nagyszerű konstrukcióban itt elénk tárt, mikor azt mondotta: „Nádosy Imre az egyetlen, aki bűnbánóan beismerésben van.” Hát én erre azt felelem: ez nem a bűnbánatnak az a neme, melyet szállóige gyanánt ítéletekben úgy szoktunk idézni: enyhítő körülmény a vádlott töredelmes beismerése. Ha így volna, akkor ki hinné el Nádosy Imrének, hogy az ő bűnös elhatározásának rugója egy tévelygő hazafias meggyőződés, mely hatalmába kerítette, szédületbe sodorta, tisztánlátását elhomályosította. Mert mindegy,

tekintetes királyi Törvényszék, mit tartunk mi, emelkedett szellemű magyar jogászok erről a bűnesetről, akik olyanok vagyunk itt most, mint a műtőasztalnál egy orvostanár, aki új jelenségek elemzése előtt áll, orvosai vagyunk a beteg közéletnek, mi mondhatjuk és hirdethetjük, hogy e bűnt elutasítjuk magunktól, egészséges jogfelfogásunktól, de az, aki odadobta a maga életét, presztízsét, mindenét, bírāja elé áll s azt mondja: „Bánom, fáj” — ez nem a közönséges büntudat, ez nem „bűnösnek érzem magam” a szó mindennapi értelmében, ez a magatartásnak, a cselekvésnek megbánása, az eltévelyedésnek megbánása, megalázkodás a magyar törvény előtt. Amikor a vádlott azzal lép bírāja elé: „Nem tudtam másként tenni, ítélj meg, ítélj el, de én *akkor* lelkiismereteim szerint határoztam.” S azután, tekintetes kir. Törvényszék, mélyen kérek bocsánatot azért, hogy ezzel a védelemmel kapcsolatosan még egyet felhozok, amit fel kell derítenem, s el kell mondanom, hogy objektivitásom tisztán láttassék. Hogy amit itt az értelem és jogtudás fegyvereivel előadok, kellő megértésre találhasson, ahhoz hozzátartozik annak megmagyarázása, hogy én és éppen én vállalkoztam Nádosy Imre védelmére, *akitől világnézet dolgában egy tenger, egy egész világ választ el engem*, amely felfogásom nem változhat meg soha, elevenen él bennem, hogy mégis én, aki annyi csatát vívok és vívtam szóban és írásban a rendszer és felfogás ellen, amelynek típusa Nádosy Imre, mégis én jövök ide védeni őt, én jövök ide keresni igazát, én jövök ide megpróbálni eljutni a kiegyenlítő igazsághoz. Hát ez azért van, mert *vallom és hirdetem, hogy ezeken az ajtókon belül el kell némulnia mindennek, ami kint pártos szenvedély, ami kint egyenlőtlenség, ami kint erőszak, ami kint önérdék és önzés*, minden, minden, a politikának átka is el kell, hogy némuljon ebben a templomban, ahol le kell vetnünk a köznapi viselet köntösét s tógában, palástban kell ideállnunk, hogy a jognak tiszta fegyvereivel és semmi mással: a törvény erejével, a törvény hatalmával, a meggyőződés függetlenségével, egy védői életnek minden áldozatával, a tanulásnak, a tudásnak, a hűségnek minden attribútumával keressük az igazságot. Az ítélet, amely itt keletkezik, hirdesse az egyéni bűnösség megállapítását, de legyen egyúttal

Magna Chartája a független bírói meggyőződésnek, legyen záloga egy tisztult felfogás, egy higgadt gondolkodás lehetőségének, a kiegyenlítő igazságnak, a szebb jövődőnek, annak, amit a bíró mint jogalkotó tényező a maga hatalmával megteremt. Hogy elkövetkezzék végre a megbékülésnek Deák Ferenc-i korszaka, elkövetkezzék az az idő, mely kitermeli ebben az országban azt a *providencialis erőt*, amely megszállja a magyart és elpusztít mindent, ami elválaszt, es megteremt mindent, ami egyesít, ami egybeforraszt. Akkor, tekintetes királyi Törvényszék, érthető lesz, hogy egy magyar ügyvéd, magyar hűséggel, becsületérzéssel, tudásával, politikai ellenfelének segítséget, oltalmat nyújt s tiszta szent érzülettel küzd a törvényes igazság diadaláért.

Tekintetes királyi Törvényszék! A Főügyész úr nagyszerű vádbeszédében egy kiemelkedő tétel világlik ki, amely megmagyarázza, hogy mi vezeti az államhatalom büntető erejét akkor, amikor oly társaság fölött kell ítélnie, amelynek tagjai mindnyájan hirdetik, hogy őket nem alacsony indulat, nem egy a büntető törvény szerinti dolosus magatartás, hanem valami egészen más, valami olyan vezette, ami közel áll az ellenállhatatlan erő fogalmához, ahol az értelem, a higgadt megfontolás nem irányíthatja a tett elkövetését. A hazáért, a megtámadott hazáért való aggodás úrrá lesz a lelkeken s ha téveszme szülte is ezt az aggodást, benne és bennük ez élt, s nem az, hogy közönséges pénzhamisítók, kiknek szándéka végeredményül a hamis pénz elkészítését, forgalombahozását célozta. Ma, amikor a tudományos világ küzdöklik, hogy tisztázza, mit is jelent a büntetendő szándék, mi is a büntethetőség szubjektív feltétele, ma százszoros gonddal nyúlunk ehhez a témához. A mi kódexünkben nincs a szándéknak meghatározása. A bírónak kell felismernie. Épp nyugaton, éppen Franciaországban, Németországban, Olaszországban egyszerre a legkiválóbb kriminalisták kezdik hirdetni, fel kell venni a szándék törvényes meghatározását magába a kódexbe. Ügy, mint a görcsövi vizsgálatnál nem elég a bacillust hatásaiban elemezni, fel kell fedezni magát a kórokozó bacillust, azonkép

kell elvégeznünk a szándék *büntetőjogi* elemzését. A cselekmény elkövetését szülő szándék törvényes elhatárolása hipotézis nekünk. Vádnak és védelemnek egyaránt. Ám a bírót csak a pozitív tétel vezetheti, neki döntenie kell, bűnben fogant-e a szándék, vagy egyéb indulat váltotta ki az elhatározást. Alanyilag a beszámítás határain innen mindenkit egyformán állít ide e sorompók elé a törvény, azon túl azonban tárgyi ismérvek: a törvényes tényálladék jelenti a bűnösséget. Ami most élő jog, az nem csak a tételes szabály, hanem az újabb jogfejlődés vitaanyaga, a tudományos forrongás, melynek leszűrődése kell, hogy a bíró ítéletében kifejezésre jusson. Csak 1925 szeptemberére gondoljunk. Innsbruckban büntetőjogi kongresszus volt, ahol egészen új horizontok keletkeztek, egészen új meglátások és úgy állunk ma itt, mint az aviatika, mely az Északi Sark felfedezésére indul. 2nint az orvostudomány, mely új és új betegségek spóráinak felfedezése előtt áll. A büntetőjog modern művelői azt mondják, hogy az a konkrét bűntett, amit a jogrend megzavarására irányuló, félre nem ismerhető szándékkal úgy követ el a tettes, hogy a bűnös eredményt akarja és csak azt akarja minden törvénytörő hatásával. Aki öl, az akarja az élet kioltását, aki lop, az megsemmisíti a törvényes tulajdont, aki pénzt hamisít, az csak azt akarja, hogy a valódi pénz erejével ruháztassék fel a hamisítvány. Semmi más nem forog a pénzhamisító agyában, mint ez az alacsony, ez a nemtelen indulat. Így kell szótanunk: nézzétek, itt van az élő példa, itt van a büntetőjogi rejtély. Emberek, akik soha bűnbe nem estek, akikkel rokonszenvez a társadalom színe-java, súlyos, alacsony bűnnel terheltén itt vannak, vergődnek s azt mondják, nincs bennük bűntudat, mert mi nem az állam ellen, hanem az államért, a nemzetért cselekedtünk. Lehetséges-e az, hogy bűnösök azok az emberek, akiket az ország egyik első bírója itt a fórum előtt megtisztel, Nádasy Imrét karakternek mondja s történiék bármi, barátjának nevezi őt a tanúként idehívott bíró, a képviselő, a törvényhozói Mi mindennek dacára kénytelenek vagyunk a tételes törvény parancsa szerint foglalkozni a váddal, s állítjuk: bűnös ember Nádasy Imre, súlyos bűnt követett el, ő maga mondja és megbünte-

tését kéri. Tehát hogy ha így van a kódex tételes szabályai szerint, mély alázattal kérem, fordítsuk figyelmünket a lelki analízis felé, s amikor majd komor elmélyedéssel pálcát tör a bíróság a vádlott kívánsága szerint fölötte, itt a probléma, mire ítélje *őt*? Jusson eszünkbe és gondoljunk arra az atmoszférára, melyet a Főügyész úr Óméltósága oly megrázóan festett elénk a magyar történelem lapjairól vett példák-
kal. Mindent aláírok, mindent elfogadok abból, amit mon-
dott. Egy vagyok a Főügyész úr Óméltóságával, vele egybe-
forrva hirdetem: Nemzetünk ragyogó tisztasága és jöven-
dője érdekében meg kell állítani és meg kell bélyegezni
minden olyan folyamatot, amely árt a magyar nemzetnek,
árt a törekvésnek, mely egy jobb jövő felépítésén fára-
dozik. De azért mégis azt mondom, tekintetes királyi Tör-
vényszék, a történelem lapjai nem csak azt mutatják, amit
a Főügyész úr oly színesen elénk tárni méltóztatott. Mutat-
nak valami mást, s én itt egy olyan eredményhez jutottam,
egy olyan meglátáshoz értem, amely előtt éppen azok nem
hunyhathnak szemet, akiknek lovagias nagyszerű magatar-
tásáról az én mélyen tisztelt barátom, a sértett Banque de
France képviselője, az előbb oly ékesen számolt be. Korrekt,
nagyszerű magatartás, méltó a Grand Nationhoz. S éppen
ezért, onnan, a francia történelem lapjairól keresem a ma-
gam érveit és meg is találok azokat. Megtaláltam a francia
történelem foliansain, ahol meg van írva hitelesen, szomo-
rúan, igazságosan. 1871-ben, március 1-én Bordeauxba me-
nekült a francia kormány, ahol alá kellett írnia a porosz
békét. Megsemmisülten, megalázottan állottak ott, lehajtott
fővel. Kényszerhelyzet, bánat, gyászfátyolok. Ügy, amint
itt annakidején, amikor a kandalábereket, a firmákat, min-
dent, mindent bevontunk a gyásznak jeleivel s amikor Ma-
gyarország első emberei pártkülönbség nélkül, a nemzet
nagy tanácsházában gyászoló beszédekkel mondtak. Oh,
volt egy ilyen idő, 1871. március 1-én, mikor a francia
nemzetgyűlés tanácsstermében felállott a legnagyobb fran-
cia, a legkülönb világnagyság, az apostol, hívták Hugo Vic-
tornak, s elmondott egy beszédet, amelyből csak három
sort engedjen meg a méltóságos Elnök úr, hogy ismertessek.
Három sor az egész, de egy darab világtörténet, egy darab

tanulság, egy darab valami abból, bogy mi lehet, mi történhetik egy olyan béke után, amely egy nemzetet megaláz és letipor. Azt mondja Hugo Victor: „Si cette paix inexorable se conclut, cen est fait du repos de l'Europe; limmense insomnie du monde va commencer”, vagyis azt mondja: „Ha pedig ezt a békét aláíratják velünk, ha ezt meg kell kötni, akkor elmúlik Európának a nyugodt álma, nem lesz Európában álm, nyugodt álm addig, amíg a jóvátétel be nem következik”. És azután beszél arról, hogy a gyűlölet hová vezet, az elkeseredés milyen talajban gyökerezik s micsoda irtózatokat válthat valóra. Ott is, itt is bekövetkezett! Bekövetkezett minden józanság ellenére, minden jobb érzület ellenére: hazafiak letértek az erény ösvényéről s a bűn útjára tévedtek a maguk lelkiismeretének megnyugtató parancsszava mellett. E tévelygés, ez az irányzat olyan, — nem én mondom, a legnagyobb magyar publicisták egyike, egy 83 esztendő agastyán írja eképpen: *„Mely épelméjű és épszívű ember csodálkozik azon, ha Trianon rendelkezései elveszik az eszünkéi, ha örületbe kergetnek bennünket s fellázítják az érzékeny hazafiakat, akik azután kétségbeesett terveket koholnak és vakon mennek fantomok után. Hisznek a hihetetlenben és könnyűnek látják a lehetetlent is.”* Rákosi Jenő írja ezt, akinek magyarsága, akinek ereje talán azoké közül való, akiket Öméltósága tegnap, mint e válságos idők által eléhívott nagyokat felsorolt. Ő is és mások is — a legnagyobbak — hirdetik és mondják azt a nyomorúságot, azt az atmoszférát, amelyben nincs normális gondolkodás, amelyben csak elkeseredett, fegyelmetlen és felelőtlen elemek tévelygése van. Ettől az irányzattól elfordulunk valamennyien és kérjük az Istent, hogy küldje el nekünk a jogot a jogtalanság helyébe, küldje el a nyugalmat és a törvényességet, a megváltó rendet. Nádosy Imre bűnössége nem abban van, amit önmaga ellen vétett — és amit önmagával szemben jogosultan elfogult lévén, nem ismer fel, — hanem abban a veszélyeztetésben, amit a nemzet ellen felidézett. Nemzetének jogrendje ellen, nemzetének féltve őrzött kincse, presztízse ellen, százados, évezredes jogi rendezettsége ellen, amellyel eljutunk egy új honfoglalás útjára, hogy magunknak becsülést és tiszteletet sze-

rezzünk. Nem ismerték fel az urak, hogy azzal a kísérlettel, amelybe belemerültek, elveszíthetik a nemzetek becsülését és elveszíthetik magát a nemzetet. Megaláztattunk. Hazánk gazdasági ereje letiportatott, de a koporsóba egy szöveget azok is vertek, akik megcsúfolták a jogot, a rendet, megcsúfolták a Deák Ferencek, a Kossuthok, a Széchenyiek álmát. A rendszeret, a bölcsesség, a hazafiúi komoly aggodás területéről az elvadultság mezejére tévedtek, s megaláztak, kipellengéreztek bennünket újra és újra. Ebben az atmoszférában, ebben kell megítélni azt az elhatározást, amely kiválthatta ezt a szomorú, ezt a megítélendő és elítélendő cselekményt. Az epigon utódok is szálljanak magukba és nézzék meg halott hőrszainkat, akik úgy vezettek bennünket Európában, hogy rólunk joggal hirdette a költő: Hazánk dicső, nagy ősei, e földetrázó viharok ott tomboltak Európa homlokán. A magyar tudás, a magyar mérséklet és a magyar erő jegyében, de nem az erőszak és nem a jogtalanság fegyvereivel. Nádosy Imre, aki a maga lelkében igazolva látja magát, a törvény előtt fájdalom nem lelheti meg igazát. Ez elkeseredetté teszi őt, aki dacos, konok, mint a Koppány vezér, akinek még a kereszténység se kell, a Szent István kereszténysége se, mert elvakultságában a hazát félti tőle. Dacos, elszánt, de mindig magyar. Érti, hogy valamit tenni kell, s amikor elvesztette a fonalát annak, hogy mi az, amit fegyelmezett elmével tehet, nem törődött vele, letért a törvényesség útjáról, s hitte, hogy ezzel a legmagasabb törvényt, hazája üdvét szolgálja. S most ideáll és kéri, ítéljenek fölötte! Ki mondhatja azokra, kik így gondolkodtak, hogy ezek közönséges pénzhamisítók. Lehet azt mondani, hogy a büntetőtörvénykönyv 203. §-ába ütköző cselekményt akartak elkövetni, hiszen itt van a bankjegy, gyártották, hamisították, tehát bűnösök. És mégsem elég ez. Mert amióta pénzhamisítási ügyek foglalkoztatták a világot, a külföldön vagy bárhol, mutassanak nekem egyetlenegy olyan ügyet, ahol a bankóhamisítók anyagi haszonra való törekvés nélkül cselekedtek volna. Nem tényálladási elem a törvény szerint, de mindig jelen van: az animus lucri. A gazdagodás vágya nem hajtja őket. Nem úgy tettek, mint ahogy a pénzhamisítási ügyekben hozott sorozatos ítélkezé-

sek bizonyítják, ahol ezt az alacsonyrendű cselekményt a tettesek mindig csak azért követték el, hogy hasznot szerezzenek, hogy pénzt csináljanak maguknak, nem azért, hogy csak másnak ártsanak, hanem, hogy maguknak használjanak vele. Ezen az ügyön azonban végigvonul a maga nagy-szerűségében egy új jelenség. Emberek alacsony bűncselekményre vállalkoztak azért, mert ennek egy megváltóerőt tulajdonítottak. Hibásan, tévesen, de ők úgy hitték. És ha Nádosy Imre úgy hitte, ahogyan előadja, akkor én a leg-újabb német javaslatot idézem, mely a büntetlenséget biztosító tévedést így határozza meg: „Ein Irrtum der den Täter das Unterlaube seiner Tat nicht erkennen lässt, schliesst die Bestrafung wegen vorsätzlicher Begehung aus.” A szubjektív tévedés hitének objektív erővel való benyomulása a büntetőjogba. Ez az, ami, mint igazság veri a kapukat. Ami az individualizációnak továbbfejlesztése, a bűnös szándék precíz elkülönülése. Aki pénzt ad, az még nem feltétlenül felbujtója a vesztegetésnek, a fizikai cselekedet nem pótolja a pszichikai erőt. Arra, aki egy alacsony bűn tudatában cselekszik, ez az elvetemült szándék bizonyítandó reá. De, aki kitarja mellét és azt mondja: Nézzetek belém, itt vagyok becsületes multammal, én úgy hittem, mi úgy hittük, minket az a meggyőződés hatott át, hogy *jót* cselekszünk, abban nincs, azokban nem lehet a pénzhamisító aljas szándéka. Kérdezem minden jogásztól, lehet-e azt mondani, hogy akinek a lelke ilyen nemes érzésekkel van tele, az elkövethet-e egy olyan alacsonyrendű bűncselekményt, amely fölött mindenkor és mindenütt úgy ítékeztek és úgy ítékezünk, hogy annak elkövetői hitvány, önző emberek, fegyházba valók. Azok capitis deminutiót érdemelnek, azok kirekesztendők a társadalomból, azok rosszak, gonoszak, elvetemültek, mert tudatosan gazságot akartak. Nem ilyenek Nádosy Imre és társai. Mindnyájan szolgai hittel mennek a maguk elvakult gondolata után, amint ment *Nádosy Imre* is elvakultan a lelkében felgyülemlett keserűség hatása alatt. Bűnük olyan tévedés, amelyre megtalálhatnánk a kivezető utat, ha törvényünk elérte volna a német javaslat fejlettségét, mert érezzük, hogy ez nem közönséges pénzhamisítás. Cselekvésük nem oly magatartás, aljas cseleke-

det, melyért lealacsonyító büntetéssel kell lakolni. *Veszélyeztető cselekedet ez, melynek elkövetői büntetéssel terhelten távoznak majd innen, ebből a tárgyalóteremből, de nem mint megvetettek, nem mint a társadalom kiüldözöttjei.* Nem, a Nádosy Imrék nem ilyenekből valók. Ezért nincs az ő magatartásában töredelmes bűnbánat, hanem van benne dac, van benne önérzet, van benne elszántság, törvényes büntetés elviselésére való készség, de nincs benne gyermekes siráncokozás, nincs benne félelem, se megalázkodás. Ha szabad azt mondanom: délcegen áll a bírái előtt és a bűnnek tudatában is ott él benne a lelkiismerete mélyén a feloldozó erő. Jusszon eszünkbe: hányszor ragad fegyvert az ember becsületének védelmére, öl és mégis felmentik. Hányszor történik, hogy a magánélet jogtalanságának kiegyenlítésére magunk ítélkezünk és a bíró mégis felment a büntetőtörvénykönyv 1. §-a alapján, feloldoz, mert az elkerülhetetlen jogosnak hitt önbíráskodást nem tartja bűnnek. íme, legnagyobb lángelménk egyike, a megdicsőült, a mélységes, bánatos magyar érzés legnagyobb költője így énekel, — nem lehet megindulás nélkül olvasni méltóságos Elnök uram, mélyen tisztelt Bíró urak, mert mintha ezt sügták volna meg nekik mindnyájuknak:

„S ijedt szelídek szökve menekülnek
Lámpás szép fejek sután megszédülnek
Emberségesek igen megrémülnek
Ős szép kemencék sorjukban elhülnek
S kedvelt szüzeink — utcára kerülnek.”

Így jósolt ő, mikor ütöttek, téptek, vertek bennünket. Benne van erkölcsi életünk minden meglazulása, benne van gazdasági életünk összeomlása, s mindez ezért, mert belénkényszerítettünk minden öncélúság nélkül, minden bűnös gondolat nélkül a háborúba, s amikor elvesztettük, minket tiportak szét a legnagyobb kegyetlenséggel. Benne van, hogy nincsenek termőföldeink, melyek nekünk virágoznak, benne van, hogy ott, ahol Rákóczi hamvai nyugosznak, ott most idegen zászló leng és kincses Kolozsvárt a Hollós Mátyás nevét átírták oláhul, s az ősi koronázóvárosban nem a magyar zászlót lobogtatja a szél. És talán nem céltalan, ha elmondom — hiszen a napokban a város parlamentjében

külön is elmondtam — kétségbeesett feljajdulásomat, hogy ime öngyilkosok városa lettünk, több az, aki önkezével pusztítja el magát ebből a világból, mint aki természetes halállal omlik össze, tespedés, elmúlás, irtózat az, ami itt, ebben a kataklizmában övez bennünket. És ezt ők így látták. A maguk lelke szerint hittek: hitők szerint cselekedtek. Bűnbe estek-e vagy szerencsétlenül eltévelyedtek, döntse el a független magyar bírói meggyőződés.

Méltóságos Elnök Uram! Tekintetes királyi Törvényszék! A jogi kérdés, amely elemzésre szorul, a pénzhamisításnál első sorban a cselekményt megelőző stádiumok méltatását kívánja. A törvény 205. §-ában először a szövetséget poenizálja és azt mondja, hogy aki a 152. §-a szerint pénzhamisításra szövetséget hoz létre, vagy annak részese, büntetendő lesz. A 205. §. ehhez hozzátesz valamit és azt mondja, nem elég a 152. §. szerinti szövetség létre jövele, kell, hogy éhez előkészületi cselekmény is járuljon. De mi az előkészületi cselekmény a pénzhamisításnál? Itt egy nagy lattitude van. Sokszor az elhatározás után első cselekvő lépés már véghezviteli stádiumot jelent. Mászor sorozata következhetik be a cselekvéseknek és még az előkészület stádiumában vagyunk. Hogy kezdődött? Windischgraetz herceg felkeresi Nádosy Imrét, s előad neki egy tervet, amelynek végcélja egy pénzhamisítás, Nádosy Imre szabódik, nem akar belemenni. Azután újra és újra látogatások, végre elhatározza, hogy belemegy. Ezen elhatározás fogantatása után úgy, amint Őméltósága a Főügyész úr ezt igen helyesen mondatta, nincs oly tevékenysége, amely belenyúlnék a véghezviteli stádiumba; a kísérletig igen, mondja Őméltósága, csak az előkészületi cselekmények határáig, próbálom mondani én! Mert mi a szerepe Nádosy Imrének? Rendelkezésekre bocsátom magas közjogi állásomat, rendőrhatalmam, éljetek vele, fedezzétek magatokat, takarózzatok vele. *A kitermelés részleteiben, abban, hogy honnan kell anyagot szerezni és hogyan kell szerezni, miképen kell a pénzt előállítani, ezekben Nádosy Imrének nincs része.* Elmegy egyszer vagy kétszer tanácskozásra, hallja, hogy mi történik, de ideát nem ad. Fedezi őket. Képviselet az az erő, amely megnyugtatóul szolgál. Hisz még

azok is, akik vele sohasem beszéltek, azok is azt hirdetik, hogy Nádosy Imre bent van, ez megnyugtató, ez elegendő. Úgy van! És már ezért bűnös Nádosy Imre. Másnak többet kell tennie, Nádosy Imre országos főkapitány már azáltal elkövette a bűncselekményt, hogy kölcsönözte a dísz és hatalom jelvényeit arra, hogy bűnök fedeztessenek. Neki a pusztá megjelenése kiválthatta másban a tudatot, hogy ez a képtelenség, ez a fantasztá vágyakozás megengedett, felsőbb tényezők által jóváhagyott. E látszat jogtalan föntartásával lett részese a bűnszövetségnek. Az elhatározás büntetőjogi közossége nyilvánvaló, úgy, ahogy a 205. §. előírja. A tudat közossége és a véghezvitel reménységének elhatározó közossége. Ez a büntető beszámítás alá eső szövetség a 132. és 205. §. szerint. A többi azután ennek az elhatározásnak folyománya. Mert ezt az individuális tevékenységet és magatartást e határok között következetesen viszi keresztül elejétől végig. Mindig azt mondja: Nem bánom, itt vagyok, csináljátok. Mikor ott tartanak, hogy az értékesítés biztonsága megszereztessek — nagy súlyt helyezek rá, hogy ez a caesura itt élen álljon a bíróság előtt — minden vádlott egyöntetűen vallja, — várni kellett, míg az értékesítést engedélyezik. Méltóztatnék csak visszagondolni rá, hogy Jankovich utazásának célja nem az volt, hogy *értékesítsen*, neki várnia kellett volna egy jeladásra, egy táviratra. A kötelező várakozás tudata áthatotta Nádosy Imrét, még nincs itt az idő, előkészületek folynak, kísérletek folynak, — gondolta. Ott van Gerő őrnagy vallomása, aki maga mondta, hogy ezzel az utánzattal nem lehet, ezzel nem szabad, ez kompromittál, ez nem sikerül. Gerőben is ez a reservatio mentalis élt, épp úgy, mint Nádosyban és másokban és ez az önhatalmú cselekedet, amelyet az a megtévelyedett katonatiszt ott a külföldön elkövetett, ezt nem lehet, nem szabad ennek a társaságnak terhére írni. Fel kell állítani a határvonalat, hogy ha ezek a bankjegyek csak feltételesan is alkalmasak arra, hogy ezekkel el lehet követni a tervbevett bűncselekményt, ők az önkéntes visszalépés lehetőségét kifejezetten fenntartották. Még pedig nem úgy, hogy azt mondták volna, lehet ezt is, lehet azt is tenni, hanem megállapították, megparancsolták, hogy nem szabad addig, amíg értesítés nem megy, egy darabot se forgalomba hozni.

Amikor tehát Nádasy Imre cselekvőségét és magatartását bíráljuk, akkor tekintetes királyi Törvényszék, nem lehet más kiindulási alapunk, mint amit ő maga is beismert: egyet-értettem a tervvel, segitettem, *de magam nem hamisítottam, nem hamisítottam, hiszen a fizikai cselekvést megvalósítókkal nem is érintkeztem.* E beismerés értéke abban leli büntetőjogi magyarázatát, hogy ő mindig következetes, soha semmit el nem titkol, mindent bevall, mindent magára vállal a tények objektív meggyőző világitása mellett. Ebbe a beismerésbe kapcsolódik az útlevelek és a futárigazolványok kérdése, melynek jogi ismérvei a következők:

Amikor egy egységes akaratelhatározással elindul egy bűncselekmény a maga útján, akkor annak minden dolosus közbeneső állomása része az egységesen jelentkező elhatározásnak. Ez diktálta az iramot addig, ameddig sor kerülhetett az értékesítés közös akaratallal való keresztülvitelére. Ezt az elhatározást egyrészt Nádasy Imrének vallomása alapján, másrészt pedig abból méltóztassék deriválni, hogy itt kihallgattunk sok tanút és az összes vádlottakat és közülök senki sem mondott ellent Nádasy Imrének. Sok szól e perben a Főügyész úr Óméltósága tegnapi azon megállapítása mellett: „Vannak helyzetek, amikor jobban lehet hinni a vádlottnak, mint a tanúnak.” Az igazság mindig az, amit a bíró a lelkében elhisz. Másként nem lehet az élő társadalom akaratának igaz hirdetője. Más országban pl., ahol e vád fölött a társadalom ítélőszéke, tizenkét független polgár ítélkeznek, indokolás nélkül, becsületükre és lelkiismeretükre, talán eképen gondolkoznának: Mi elítéljük a pénzhamisítást, de a vádlottak nem pénzhamisítók! Van ennek a cselekménynek valami külön értelmezése, ami eddig nem volt, van valamelyes külön értelmezése, ami eddig nem volt, van valamelyes külön igénye, ami eddig soha nem volt, egy új szemszög új megmutatása, új világosság. Amikor aktív miniszter, bíró, a Nemzeti Szövetség elnöke, ideállanak mind-mind és eskü alatt kinyilatkoztatják, hogy barátaiknak tekintik ezeket a vádlottakat, velük éreznek most is, ítélet után is, akkor büntetőjogi ki egyenlítés mi legyen? A törvényes megtorlás attribútumaival felruházott ítéletben kell valaminek lennie, ami kibékítő azzal a társadalommal, amelyben élünk, s amelynek egyes kima-

gasló tagjai a vádlottakkal való lelki egység jegyében léptek ebbe a terembe. Lehet-e kétség az iránt, hogy ha esküdszék ítélezik e pörben, felmentő volna az ítélet? Hogyha itt az esküdszék elnöke Wolff Károly lett volna, vagy báró Perényi Zsigmond, vagy Vass József, vagy bárki más és tagjai lettek volna a társadalom minden rétegéből azok a polgárok, akik itt hitet tettek a vádlottak mellett és az egész világ előtt meghirdették: Nem bűnösök, a hazájuk védelmére kelt elszánt, megtévedt magyarok! A bírói kognitio termelő ereje jusson fel erre a tiszta magaslatra, ahonnan ezt a szempontot is meglátja. Lássa meg azt a szűzi területet, hol a hazafias erény kergeti a bűnt, lássa meg a jog kultuszában élő azt az erőt, mellyel ez az ítélet a minden kételyt eloszlató megváltó igazságot viszi mindenüvé, ahol a nemzeti gondolat egy az imádsággal.

És most építsük fel tovább Nádasy Imre magatartását. Résztvesz azokban a megbeszélésekben, amelyeket Teleki Pál gróf folytat Windischgraetz Lajos herceggel. Majd bekövetkezik az a stádium, amikor Teleki Pál gróf azt mondja: Abba kell hagyni, fantaszták álma az egész. Rossz, hasznavehetetlen a hamisítvány. Megfordulnak a miniszterelnöknél, felemlítik a tervet. A miniszterelnök haragra lobban, s megfeddi a társaságot: „Nehogy eszetekbe jusson!” Van egy akta is, amelyben nemcsak a vádlottak közül többen, hanem sokan azok közül, akik az irredenta gondolatnak élnek, memorandumot nyújtanak át a miniszterelnöknek, hasonló képtelenséggel, mint ez a frankvállalkozás. Sajátkezűleg írja rá erre az aktára a kormányelnök, hogy „szamárság”. Ez készteti Teleki Pál grófot a visszalépésre. *Nádasy Imre a miniszterelnök kifejezett akarata ellenére benne maradt. Ez a bűne.* De azért bizonyos ideig Teleki Pál gróf eszmei közösségben volt Nádasy Imrével. Én nem akarok parallellát vonni, s mi sem áll távolabb tőlem, mint, hogy valakit, akit hatósági szóval igazoltak, én egy pillanatig is úgy jellemezzek, mint akinek szereplését illetőleg más nézetem lennék. Én elismerem, hogy az eszmei közösségnek az az áramlása, amely annak idején közel vitte Teleki Pál grófot ezekhez a vádlottakhoz, nem tudhatom, hogy vajjon ma is él-e, ezt csak ő tudná megmondani, de hogy volt ilyen közösség, hogy élt benne ez a

tudat, azt letagadni nem lehet. Ezért, ha igazság az, amint-hogy igazság, hogy ha valaki a törvény mentesítő szankciójával eltávozik a közösségből, az ellen vád nem emelhető, akkor vájjon nem igazság-e az is, hogy aki a bűnnek határát maga szabta meg, aki maga azt mondja, eddig vettem részt és ebben vettem részt, ezért büntetést érdemelek, ezen túlmenőleg nem, az illelhető-e súlyosabb váddal, mint amennyit Ön-érzetes komoly beismerés magába foglal? Vájjon az igazságos elosztás alapján nem jogos és nem törvényes kívánság-e az, hogy többet ne rójunk rá, mint amennyi objektíve bűnnek jelentkezik? Minden megmozdulása abban a légkörben mozog: hagyom, hadd csinálják! Ha sikerül és lesznek hamis példányok, amelyekkel ki lehet menni a világba, akkor megpróbáljuk, ha nem sikerül, akkor az előállítottakat elpusztítjuk. Ez az ő észjárása, ez tartja rabul gondolkodását. Ez ejti meg. Hiszi, hogy ez tönkreteszi Franciaország gazdasági erejét. Balga hittel, példátlan naivitással. De többet nem tesz. Minden pedig, ami ezen a területen belül van, az előkészületi cselekmények sorozata. A bíróság hivatott eldönteni, hogy mi itt a határ. Pozitív jogunk értelmében alátámasztani azt, hogy hol van a határ, csak a kiváltott büntetőjogi eredményekkel lehet, a lelki élet vívódásai nem alkalmasak erre. Hivatkoztak többen parancsra és minden egyébire. Ehhez Nádasy Imrénél köze nincs. Ő senkinek se parancsolt. A felelősséget úgy kell megállapítani, hogy mindenkivel vonatkozásban meg kell keresni az önálló felelősség igazi mértékét. Ezért én mindenkinek, akit illet, mondom: jó emberek, mit akartok? Egy-másra licitálni? Nem szükséges. Ha Nádasy Imre személyét láttátok a csúcson, vagy mást: nem döntő, mert az együttérzés gondolata az, amelyet a bíróság mérlegelni fog és nem tévesztheti szem elől, hogy nem büntudat, hanem egy szent érzés kapcsolt titeket össze. A Nádasy Imre magatartása olyan, mint az állócsillag fénye, amely rávetődik az égboltozatára. Magából árad az őszinteség ragyogása, melyben meglátja a bíróság mindenkinek szereplését. Fényt áraszt, amely mellett meglátható minden, meglátható a pályafutás, meglátható az erényben fogant bűnnek egész világa, bánatos-magyar félelmetességgel áll ott a csúcson Nádasy Imre országos főkapitány! Minden kérdésre csak egy a felelete: vállalom, vállala-

lom. Pedig csak kétfőre vállalkozott. Az egyik az ellenőrzés, hogy itt senki önös cél felé ne tévedjen. Milyen harmónia ez ebben a lélekben, tekintetes királyi Törvényszék, mennyi magyaros őserő és őserény: a bűnben vigyázni a tisztességre, a bűnben vigyázni arra, hogy egy szent cél megóvassék; Nádosy Imre ennek a gondolatnak kifejezője. A másik pedig az, hogy ha baj lesz, majd én minden megtorlási lehetőséget elhárítok. Hát erre nem került a sor. Hála Istennek. A magyar hatóság függetlensége, ébersége, személyválogatás nélkül való egyenes eljárása Nádosy Imrét nem engedte az eltussolás mezejére lépni, ideállította független bírái elé, akik döntenek majd sorsa felett. A pálya, amelyet megfutott, s amelyen elbukott, mégis egy célkitűzés egyenes vonalát mutatja. Tragikus hős, a jellem ereje ez, nagyszerű, még lehanyatlásában is. Szilárd, erős, meg nem alkuvó. Ellágyulni csak egyszer láttam, amikor arról beszélt, hogy miatta itt mások bűnnel terheltten állanak és viszik a keresztet ártatlanul. Ekkor ellágyult másokért, de önmagáért soha.

Megengedem, tekintetes királyi Törvényszék, hogy igazolt lehet az a jogász elgondolás is, hogy fennforog Nádosy Imrével szemben a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegédi bűnrészesség. Az a megelőző egyetértés az eredmény biztosításáért, mely a tetteseket összehozta. Hát lehet, hogy megvan. Lehet azt mondani: „Te, Nádosy Imre, te nem elégedtél meg azzal, hogy állásod fényét rendelkezésre bocsásd, te mást is tettél, te bátorítottál is, ha a reábirás tevékenységét nem is valószínűsítettél meg.” Ez a megelőző egyetértés lehet, hogy olyan, amely elviszi a büntetőjogi felelősséget erre a térre. Azután lehet azt is mondani, igen a gondolatközösség passzivitása megszűnik ott, ahol mint országos főkapitány hivatali kötelességének megszégésével akcióba lép. Az aktus, amellyel elmegy a külügyminisztériumba és elmegy a főkapitányságra, vagy az aktus, amellyel elmegy Baross Gáborhoz annak tudatában, hogy itt valamire még szükség van, valami még kell, ami előmozdítja ezt a bűncselekményt. Lehet azt mondani, hogy hiába az értékesítés előadása, benne van Nádosy Imrének magatartásában a nemzeti szerencsétlenség valóráválásának elősegítése. Lehet, de én akkor is azt mondom, még ha így volna is, még ha ő bűnsegédje is a tetteseknek, akkor is az

elhatározás és az indulat forrása ugyanaz. Fájdalom, itt a jogász nem tud tovább menni, mert Windischgraetz Lajos herceg az eszme keletkezése tekintetében tájékoztatlanul hagyott bennünket.

Nem hivatásom bírálni, jogom sincs hozzá, szuverén elhatározása ez. Lehet, hogy ő jobban tudja, de aki itt ebben a perben objektív bírálója az eseményeknek, joggal kíváncsi, mondják meg, kitől származik a pénzhamisítás gondolata. Tudnunk kell, hol kezdődik és hol végződik. Hogy ez lényeges, kitűnik abból, hogy az elnök úr e kérdésre annyi-szor próbáit a jogászi elméi minden fegyverével feleletet kapni — fájdalom hiába. Mindazok, akik a bírói szék magaslatán és itt e padsorokban a kérdezés jogával élünk, nem tudtunk erre feleletet kapni. Hát ez nem jól van így. Mert a vádlottnak ugyan joga az, hogy a feleletet megtagadja, de nem az igazság kiderülésének rovására olyankor, amikor a védekezés a közérdek szolgálatát állítja előtérbe. A bíró előtt ezzel visszaélni nem szabad, nem lehet; ha a bíró kérdez, arra felelni kell, mert ez a törvénytisztelethez, az igazság felderítő munkájához tartozik. Gondoljuk el, hogy mennyi kétkedés jár ennek nyomán! A nagy Galeotto sorompóba lép: Hohó! A herceg tudhat valamit!... Azután elterjed a közvéleményben: mi lehet még itt, mit rejtegetnek? ...

Hát ilyent lehet megkísérelni másutt, ahol a politika ingoványos talaján játszadoznak, ahol hatalomért versengenek. De itt, ahol az igazságot keressük, itt nem lehet, itt nem szabad! itt nincs taktika, itt az események szeplőtlen tisztasága van, itt csak egy cél lehet, mindent felderíteni! Ez volt a célja — amikor tegnap az utolsó percben felbukkant egy külső esemény is, ide akartam hozni, hogy semmi homályban ne maradjon. Hogy vége legyen egyszer a frankpör alacsony rejtelseinek. Akinek az jár a lelkében, hogy még mindig ne legyen vége, hogy még mindig folyjon az álnok tusa, hogy még mindig legyen sanda gyanú, az sohasem fog eljutni oda, ahova mi sóvárogva vágyakozunk, ahol „majd elfárad a vész haragja, s viszály elvérzik a csatákon”. Hogy jöjjön egy békés új fellendülés korszaka, amelyben nincs áskálódás, hanem az egységes nemzeti gondolat összefogó ereje. Ahol érdemes lesz dolgozni, fáradni, verejtékezni, s nem kell kétségbe-

esnünk, mint most, amikor elkeseredett fájdalmas lélekkel, tudásunk minden erősségével küzdünk e vádlottakért, kik mind testvéreink a magyarságban! A letiport, megkínzott, csonka magyarságban!

Mily könnyen adunk tápot tekintetes királyi Törvényszék gyanúsításoknak! Nincs kímélet, az érdekharc olyan, mint a Szahara porfelhője, éget és elborít. Megöl. A gyanúsítás tegnap érte el tetőfokát. Ameddig a politikai felelősség a támadási felület, addig nem lehet szavunk, de ahol a magánbecsületet is martalékul kívánják, az már nem harc, az gyilkos kísérletezés. Tegnap ott a kórházban, ahol egy tanút hallgattunk ki, szenvedtem, mint maga a tanú, aki a kórágyn vallott. Irtózatosan megrázott engem ez a vallomás. Én, aki szemben állok a kormány politikájával, én, aki nem lehetek híve annak a kormányzatnak, *amely testvéreimet nem engedi be az egyetemre*, mégis azt éreztem, hogy amikor a becsülete kérdésében ott áll ma a világ előtt az, aki az államfő és a nemzetgyűlés bizalmából a magyar királyi kormány elnöke, akiről egy félművelt ember azt meri kockáztatni, hogy a keze nem tiszta kéz, s nem tiszta ész, s nem a becsület honol annak lelkében, akinek kezében van annyi esztendő óta Magyarország politikai irányítása, amikor azt láttam, hogy a nemzetgyűlésnek egy tagja magáncéljaira pénzt kért a miniszterelnöktől, s amikor nem kapott, aláírt olyan jegyzőkönyveket, melyeknek tartalma szerint a magyar miniszterelnök részese a frankhamisításnak: akkor a politikai ellenfél iránt érzett megbecsülésnek tiszta tudatában felháborodással fordultam el attól, aki képviselő létére ilyenre vetemedik. Ha politikai mulasztás terheli a miniszterelnököt, ezért felel a nemzetgyűlésnek, de a magánbecsülete nem lehet hitvány feltételezések áldozata. A Hir György-féle jegyzőkönyvekkel nem lehet kísérletezni a tárgyalóteremben, itt nem szoktunk magyar betegséggel, gyűlölettel egymásra rontani. Ebben az áldatlan küzdelemben nagy értékek pusztulhatnak el. Jobbról és balról. Pedig minden érték megmentése fontos, a nemzetnek minden értékére szüksége van, a sajtó sebek bekötözése csak úgy lehetséges, ha megszületik a kölcsönös megértés. Az lesz mindnyájunknak erőssége, amikor majd újra megbecsüljük egymást. Mert sarktétele legyen ennek a pernek és az ítélet-

nek: a magyar nemzet nem szorul arra, hogy erényeit bűnnel igyekezzenek megváltani, s régi dicsőségét visszavívja majd a becsületesek, a jók egybefogása, megértése, szent erőssége. A vádlottak azt hitték, hogy az, amit tettek, lehet és szabad. Hát most tudják, *nem lehet és nem szabad*: ártottak a magyar nemzet hírnevének, veszélyeztették nemzetközi helyzetünket, eltékoztak hitelünket a meggondolatlanságukkal, lobbanékonyságukkal.

A jogkérdés zönge je im visszaadja nekünk az igazságszolgáltatás tiszta hangját. A beismerés Nádosy Imre alaptermészetéhez illő tiszta hangokat ütött meg, mikor bűnösnek vallja magát. Sohasem szépít, inkább torzít; sohasem menekül, inkább belefut a felelősség hálójába, sőt a mások felelősségét is elkívánja. Elfogultság ez a maga terhére. Segítségére megyek ennek az elfogultságnak az objektív törvénytudás erejével. Nem, a beismerés sohasem volt bizonyíték önmagában. Nádosy nem annyira bűnös, mint azt ő maga hiszi. Mindaz az enyhítő körülmény, amelyet a törvény a bűnösség kérdése mellett megenged, a bírói szó hatalmával az ítéletbe kerül. Hiszen, amikor ő elmegy meggyónni a maga bűnét, előbb a barátai — polgármester, nagy bírák, — előtt, akik nézik az ő feldúlt arcát, akkor nem kertel és nem jut eszébe, hogy önmagát próbálja először menteni. Nem, ő oda kiáltja: elkövettem! Aki így ítél önmagáról, azt nem eltiporni, azt fel kell emelni a bírói ítélet hatalmával. Büntetés a szenvedés, amit jóvátenni úgy se lehet soha.

A pénzhamisítás büntette a forgalombahozatalra alkalmas frankpéldányok szempontjából a következő tényeket mutatja. Az az eljárási hiba, amellyel elmúlasztatott a Banque de France megkeresése, hiányossá teszi a bírói cognitio kiépíthetését abban a tekintetben, hogy van-e alkalmas eszköz a bűncselekmény elkövetésére. Ennek rövid indokolása az, hogy itt a francia jegybank tartozik véleményt adni. Neki kell megmondania, durva, vagy nehezen felismerhető példányok azok, melyek itt az iratok mellett elfeküsznek. S bár a szakértői vélemény nem egy kötelező alap, mely a bírói belátásnak határt szab, mégis a szemlének törvényes szabályszerűséggel kell lefolynia. Hogy egy Király-utcai boltos, vagy talán az esti órákban egy pénzváltó elfogadták ezt a bank-

jegyet, ez semmit sem bizonyít. Én és valamennyien ezeken a padokon az első pillanatban, amikor a kezünkbe vettük azt a bankjegyet és megtapintottuk, mosolyogtunk, s azt mondtuk: ez nem a francia frank. És ha a tekintetes királyi Törvényszék majd individualizál és az elhatározásnak azt a kiemelkedő mozzanatát figyeli, hogy hol és hogyan akarták a hamis frankot értékesíteni, méltóztassék megfigyelni, kik. hol és hogyan akarták forgalombahozni a hamisítványokat. Az volt a cél, hogy olyan helyen, külföldön értékesítik azokat, ahol sok pénz forog meg, ahol gyakorlati emberek veszik azokat a kezükbe. Soha életemben naivabb elgondolást nem tudok elképzelni, mint azt, hogy az egyik fiatalember Stockholmbe akart menni, nem tudom, hány százezer ilyen frankot beváltani, s azt sem tudta, hogy a bank, amelyhez utasították, létezik-e. A másik azt mondta, Bécsről annyit tudok, hogy hol van a Szent István templom. Ez volt az ő külföldi tájékozódottságuk mértéke, s ezeket választották ki az urak arra, hogy menjenek a hamis francia frankokat ezrével értékesíteni. Ebben a naivitásban van valami megható, tekintetes kir. Bíróság! Ez is azt mutatja, hogy nem volt ez raffinéria, nem volt olyan elgondolás, mint amilyet a Strassnoffok és más hírhedt kalandorok csinálnak, ez naiv hazafiúi fellobbanás volt, amellyel meggondolatlanul ártottak nekünk és ártottak önmaguknak. Ebből a szempontból használta talán tegnap a Főügyész úr Öméltósága azt a meghatározást, hogy az egész bűn egy irtózatossággal meggondolatlanság.

A nemzetgyűlés néhány esztendővel ezelőtt hozott egy törvényt, az állami rend védelméről szóló törvényt, amely 8. §-ában azt mondja, hogy e törvény ellen vét mindenki, aki valami olyat követ el, ami a nemzet megbecsülését veszélyezteti, ami a nemzetet meggyalázza, vagy hírnevünket kockáztatja. Ezeket a cselekményeket nem lehet taxatíve felsorolni, s minden, amit valaki ilyen veszélyes célzattal tesz, ezen törvény alá subsummálható. Szerintem, ami felett itt dönteni kell, az állami rend védelméről szóló törvény 8. §-ába ütköző vétség. Mit tettek? a frank utánzásával tápot adtak annak a feltételezésére, hogy a magyar irredenta ily eszközökkel dolgozik az országos főkapitány védelme alatt. E látszattal veszélyeztették a nemzet presztízsét, a nemzet jó hír-

nevét. Ha nem önös érdek itt a bűnözés oka és nem a pénzszerezésre irányuló gondolatból fakadt a szándék, ha a motívum nem az, melyet a bíróság évtizedeken keresztül minden pénzhamisítás! ügyben felismert, akkor valami más ez és máshol kell keresni ennek az ügynek megoldását. A vádlottak vétkeken elmulasztották magatartásuk következményeit átgondolni, megfontolni, s amire fényt akartak hozni, arra borút vetettek, akit megváltani akartak, azt bajbadöntötték. Ebben a szörnyű könnyelműségben van a bűnük. S ha ez a hoz a törvényhelyhez vezet, amelyet említettem, akkor okulhatnak és tanulhatnak belőle, el kell szenvedniük a büntetést. Mert a hazáért mindent szabad kockáztatni, de magát a hazát soha, ők pedig létérdekeiben támadták meg a magyar nemzetet. Ártottak a nemzetnek, bűnhődniök kell.

És itt nem beszélünk — ahogy az szokás — a büntetlen előéletéről, mint enyhítő körülménnyről. Nádosy Imre a magyar imperiumnak volt egy része. Én csak az ő imperiális hatalmából származott szenvedéseket éreztem. Nekem és sokunknak fáj ma is a Nádosy Imre politikája. Sokan megkönnyezték ezt. Ő azonban a meggyőződését követte. S én a meggyőződést tiszteletben tartom. Amikor majd innét elmegyek, újra odaállok azoknak a küzdőknek sorába, akik más világot akarnak, akik a szabadelvűség gondolatában élnek s a demokrácia egyesítő erejétől remélik a föleszmélést, s a haza sorának javulását. De itt Nádosy Imrében csak a szenvedő embert látom, *aki a maga vélt igazságában elbukott az objektív igazsággal szemben*. S ezért kitartok mellette, itt állok mellette, mint a törvénynek egyik embere. Kérem a tekintetes királyi Törvényszéket, méltóztassék őt hivatali pályafutásában elkísérni. Nádosy igazságügyminiszteri tanácsos volt, aki mint az elnöki osztály vezetője, a magyar igazságügy személyi részében sokáig irányító szerepet vitt. Milyen elszomorító, hogy felette kell most bíraskodni, aki békességes, szépséges időkben maga volt egy nagyszerű bírói és ügyészi kar kiváló-gatója. Shakespeari tragédia az, amely beteljesedett rajta. Hiába minden, a leselkedő balsors legyőzte őt is. És Nádosy Imre, aki most is nem magáért, csak nemzetéért aggódik, e pillanatban sokak által megítélve, sokak által meggyűlölve, de sokak által megszeretve is, áll ítélőbírái előtt. Ő elindult,

hogyan alkossanak és mire megérkezett, minden összeomlott, s rombadőlt remények omladékain siratja szomorú végzetét.

Ebben a tragédiában több a mentség mindennél, ami valaha bíró előtt igazolásul szolgált. Ebben a tragikus sorsban, amelyet ő oly csodálatos megadással visel, több van, mint egy vádlott feljajdulása, bűnbánata törvényes bírása előtt. A megvádolt *Nádasy* Imre nem rimánkodik kíméletért, várja a büntetést, amelyet az igazságot hirdető ítélet reászab a törvény alapján. Követeli a maga számára a kemény, igazságos bírói szót. Nem volt még vádlott soha, aki a lelki élet annyi férfias büszke erejével állott volna bírái elé, mint *Nádasy* Imre. Igazat beszél — ha százszor betörik is a fejét. Másokhoz is szigorú volt hatalma teljében, önmagához a legszigorúbb, amikor vezekelni akar hibájáért, mely a törvény szerint bűn_T milliók szerint: határtalan imádata a hazának.

Kérem a bíróságot, hogy adjon meg *Nádasy* Imrének minden enyhítést, amit a törvény megenged. Megérdemli. Megérdemli azért, mert az ő elbukásában már benne van a bűnhődés. Ő a nagy ábrándozók közül való, a meg nem alkuvó magyar, kinek mindene, Istene a föld, amelyért apái vére folyt. Róla. róluk szól a zsoltosma, Ady Endre Jós-igéje: „Vagy bolondok vagyunk, s elveszünk egy szálig, vagy ez a mi hitünk valóságra válik.”

Ezt akarták, ezt próbálták. Elhibázottan, szivárványt kergető, álomlátó, jó magyar emberek. Legyen hát büntetés, ha kell, de legyen igazságos, elviselhető, a magyar szellemtől áthatott, kiegyenlítő és mindenekfelett — megnyugtató!

VARGHA FERENC dr. koronaügyész beszéde a frank-per kúriai tárgyalásán:

Főméltóságú királyi Kúria!

I. Miután a főügyész úr semmiségi panasszal élt, a Bp. 456. §. értelmében engem illet a sorrendben a felszólalás joga. Kijelentem, hogy a tárgyalás ökonómiájára való tekintettel ebben a felszólalásomban nem csupán a főügyész semmiségi panaszával foglalkozom, hanem kritikailag méltatom a fon-

tosabb vitás jogkérdéseket is. Természetesen fenntartom magamnak azt a jogot, hogyha a védő urak oly érveket hoznak fel, melyek a jogtudományra s a Kúria gyakorlatára tekintettel, az ítélet oszlopait megingatják, ebben az esetben a felvetett vitás kérdésekre válaszolni fogok.

jöllehet a revízió szerint a királyi Kúria csupán a törvényesség szempontjából vizsgálja az alsófokú ítéletet, nem lehet vitás, hogy a Kúria sem vonatkozik el az élettől, s nem marad meg az elvont jogszabályok életnélküli interpretációjánál, hanem a bűnös embert tartja folyton szem előtt. Ezt követeli az individualizáció, mely szerint a revizionális bíróság ép úgy, mint a ténykérdésben is döntő alsófokú bíróság nemcsak, hogy azt nem tévesztheti szem elől, hogy emberek lelett ítélt s nem holt jogszabályokat elemez, hanem belé kell hatolni az emberek lelkébe, moralitásába, szellemi életébe, mert az ítélet így lesz nem csupán törvényes, hanem igazságos is.

Ezeket az elveket szem előtt tartva elsősorban azzal kell tisztába jönni, hogy milyen emberek sorsa felett döntünk.

Vádlottak az egész per során azt állították, hogy hazafias akció céljából vállalkoztak pénzhamisításra. Így miután ezt az álláspontjukat honorálta a közvádó, s bíróság, a védelem erősségeinek pedig az az alapja, nyomban felvetődik a kérdés, hogy a motívumra tekintettel mily természetű bűncselekményben váltak bűnösökké a vádlottak? Az alsóbíróságok, midőn kizárják vádlottaknál a közönséges gonosztevő típusát, másrészt nem állapítják meg, hogy mily bűnösök osztályába tartoznak, nem oldják meg az individualizáció kereteinek problémáját. Tehát közönséges bűnösök-e, vagy politikai színezetű bűnösök? Egy nagynevű francia kriminológus élesen elkülöníti *a politikai büntettet a politikai bűnösöktől*. Azt mondja, hogy a politikai büntettet a büntett tárgya határozza meg, a politikai bűnöst pedig a motívum, s az ezzel kapcsolatos pszichikai realitások. A politikai bűnösöket osztályozva azt mondja, hogy vannak ezek közt *hősök, martirok, gonosztevők, brávók és politikai örültek*.

Miután ennek a bűnpernek kipattanásától kezdve soha senki sem állította, hogy vádlottak közönséges pénzhamisí-

tók, akik kapzsiságból, aljas vagyoni haszonból akarták megrontani a francia nemzet pénzét, hanem valami rejtelmes hazafias akciót akartak finanszírozni; nyilvánvaló, hogy vádlottakat a motívum alapján a politikai bűnösök közé kellene besorozni. De bármennyire elismerem is ennek a nagynevű francia tudósnek tekintélyét, ki kell jelentenem, hogy osztályozása alapján a frankpör vádlottait nem tudnám kellőleg elhelyezni. Bizonyos, hogy *nem hősök*, mert nem a nemzet kollektív vágyainak, törekvéseinek, s akaratának képviselői. Egy tisztességes ember sincs ugyan az országban, aki ne fájlalná hazánk szerencsétlen sorsát, de a hősök piedesztáljára senki sem emeli őket, mert a magyar nemzet bármennyire sóvárog is feltámadás után, visszautasítja a gondolatát is annak, hogy pénzhamisítás, vagy más büntett segélyével jusson el céljához. A magyar nemzet igazsága oly nagy, hogy előbb-utóbb érvényesülni kell annak, a történelmi igazság causalitása és az egyetemes erkölcsi harmónia postulátuma folytán.

Vádlottak *nem is mártírok*, mert társadalmi mártírok azok, kik korán születtek s eszméiket a lassan haladó kollektív szellem nem érti meg és az igazság megmondásáért és hirdetéséért szenvednek. *Sem nem örültek*. Azt még ellenségeik sem mondhatják, hogy *gonosztevők* s politikai brávók. Ha tehát bizonyos egyrészt az, hogy vádlottak nem hősök, nem mártírok, nem örültek és nem közönséges gonosztevők, másrészt az sem vitatható, hogy cselekményük motívuma politikai jellegű, akkor a politikai motívumú bűnösöknek új osztályába kell őket sorolni. Erre az osztályra legtalálóbbról volna a *fanatikusok* elnevezése, mert a fanatizmus buggyan ki minden mahinációjukból.

A fanatikusok jellemző pszichikai ismérve ugyanis a monoideizmus, az egy gondolat uralma, amely mentalitásukat fogva tartja; ennek zsarnoki hatalma alatt áll egész eszmeviláguk. Ez magyarázza meg cselekvésük logikátlanságát, az eszközök megválogatásának hibás voltát, az észszerűség részleges, vagy teljes hiányát; ennek következménye az is, hogy gyakran jönnek összeütközésbe a társadalmi renddel. Nem ártalmasak ezek addig, míg csak az álmodozások és a chimérák birodalmában élnek, de veszedelmesek államra és társa-

dalomra egyaránt, ha a fanatizmus az aktivitás terére sodorja őket.

Ilyenek voltak Nádosy és társai. Az alsófokú bíróságok és maga a főügyész is elismeri róluk, hogy nem önző kapzsiság vitte őket a bűnbe, hanem országboldogító, naiv, együgyű terveket kovácsoltak, olyat, amely a higgadt értelem ítélőszéke előtt csak akkor állja ki a kritikát, ha eszelősök, vagy gyermekek színvonalára süllyesztjük őket.

A történelem zsúfolva van az ilyen közveszélyes fanatikusoktól, főleg válságos korszakokban találnak azok termékeny talajra, mikor csak úgy hemzseg a társadalom az országboldogító, valódi, vagy a fanatizmust cégerül használó önző törtetőktől. Ezek igazságos megítélését nehezíti az, hogy de internis non judicat praetor, hogy nehéz megkülönböztetni az igazi meggyőződést a meggyőződés színlelésétől, mert a fanatizmus mímélése gyakran ugródeszka arra, hogy arról a hatalom birtokába jussanak.

Nem tartozik reám a fanatizmus egyébként igen hálás kérdésének elemzése, csupán azt emelem ki, hogy akár színleges, akár valódi legyen is a fanatizmus, az a bűntettet mindig megfosztja eredeti jellegétől, s a felelősség körét kiszélesíti.

Így vagyunk Nádosyval és társaival is; normális körülmények közt a pénzhamisítókat megbüntetjük, mert az állami értékmérőt meghamisították, így a javak forgalmának realizálását megrontották; a hazafiasság fanatizmusának talárjába burkolódzó Nádosy és társai ellenben felelősséggel tartoznak a francia pénz meghamisításán felül azért a védtelen sok erkölcsi és gazdasági kárért is, amit az országra zúdították, szerintünk hazafias, a higgadt megítélés szerint azonban botor állampusztító akciójukkal. Midőn tehát politikai bűnösöknek tekintem vádlottakat, nem szépítem s nem csökkentem bűnösségük fokát, ellenkezőleg a végtelen társadalmi kárt kiemelésével, amit okoztak a maga nagyságában mutatom azt be.

A konszolidáció terén szépen haladó országunkat csaknem az örvénybe dobták vissza, ahonnan őriási életképességgel és életenergiával már az örvény partjára küzdötte fel magát. Ez az ő főbűnük s ezért kell a pénzhamisításban rejlő bűnösségükön kívül elsősorban lakolniok.

II. Revizionális felszólalásom körét a Bp. 387. §-a, tartalmát pedig a Bpn. 33. §-a jelöli ki, mely szerint a Kúria felülvizsgálatának terjedelmét a bejelentett perorvoslatok határozzák meg, kivéve a hivatalból észlelendő szabálytalanságokat; anyagi alapjául pedig az alsófokon megállapított tényállás szolgál.

Sietek kijelenteni, hogy revizionális felszólalásomat nagyon megkönnyíti és megrövidíti az a tény, hogy az alsófokú hatóságok és a védők ebben a perben hideg, hűvös tárgyilagossággal minden mellétekintet nélkül csak a tiszta jogi és erkölcsi igazságot kutatták és keresték. Ez a rideg tárgyilagosság és erkölcsi felfogással összefonódó törvénytisztelet teszi lehetővé azt, hogy a Kúria a döntő szót ebben a nagy port felvert igazi szenzációs perben gyorsan és alaposan kimondhatja.

A tárgyalás ökonómiájának postulátuma folytán az összes panaszokkal foglalkozom és pedig időkimélés végett bűncsoportok s nem egyes vádlottak szerint fogom megvizsgálni azt, hogy az alsófok az anyagjogi törvény alkalmazásánál nem tévedett-e a subsumtio kérdésében?

III. Az ítélet törvényessége perorvoslati rendszerünk értelmében csak akkor vizsgálható, ha előzőleg meg lett állapítva az, hogy az ítélet az eljárási szabályoknak mindenben megfelel. Ebből a szemszögből nézve a védő urak némelyikének aggálya van az ítélet perjogi szabályosságára nézve s ennek megfelelőleg a Bp. 384. §. 9. pontja alapján perorvoslattal élt. Az alaki szabálytalanság címén bejelentett perorvoslatok azonban merőben alaptalanok. A királyi ítéletábla ítéletében körültekintő gondossággal mutatja ki, hogy a kért bizonyítási kiegészítést miért nem rendelte el. Ha okfejtését egybevetjük a per adataival, igazat kell adni a táblának abban, hogy a kért bizonyítás kiegészítése teljesen céltalan volna.

A Bp. 384. §-ának harmadik bekezdése ugyanis világosan megmondja, hogy a semmiségi panasz nem érvényesíthető, ha az alaki sérelem az ítéletre nem volt befolyással. Mit értünk a „befolyás” fogalmán? Azt, hogy a bíró mentáliter elképzei, hogy a bizonyítás kiegészítése iránti indítvány sikerül; ennek feltételezett eredményét beilleszti a per meglévő anyagába s úgy dönt afelett, hogy az befolyással lehet-e az

ítéletre. Nem kell, hogy a befolyás hatását éreztesse az egész ítéletre, elég, ha annak csak egy oszlopát gyöngíti meg, már alapos a panasz és kasszálni kell az ítéletet. Négy ilyen pillére van minden ítéletnek. Első a történelmi bűnösség, másik a törvényszerinti bűnösség, harmadik a minősítés, negyedik a büntetés.

Ha a legnagyobb lelkiismerettel s aggódó gondossággal nézzük is a panaszolt eljárási szabálytalanságokat, csak arra a konklúzióra juthatunk, hogy azok egy része semmi befolyással sem volt az ítéletre, másik része pedig olyan, mely perjogi kérdésben két fokú revíziót kíván, amint a Bp. 428. §-a a kategorikusan kizár. Tehát az e címen bejelentett perorvoslatok el- és visszautasítandók.

IV. Áttérek most a felülvizsgálat gerincére. A subsumtio kérdésére, vagyis arra, hogy az alsóbíróságok az anyagi törvényt helyesen alkalmazták-e?

Az egész peren, mint vörös fonál húzódik végig két gondolatsor, melyek mindegyike a vádlottak ártatlanságára szeretne konkludálni. Az egyik az, hogy a kormány *tudott a pénzhamisításról*, tehát ez okból a vádlottak nem felelősek. A másik pedig az, hogy a *vádlottak a haza érdekében cselekedtek*, tehát hazafiságból és így nem büntethetők.

Miután a védelem, a kir. törvényszék és kir. ítélőtábla is nagy súlyt helyezett ezekre a körülményekre, nem mulaszthatom el, hogy azokhoz én is rövid, megfelelő reflexiókat fűzzek.

A) Ami elsősorban a kormány tudomását illeti, vagyis azt, hogy a frankhamisítás a kormány tudtával történt-e, ez a nagy izgalommal járó kérdés összezsugorodik a törvényszék következő ténymegállapításában:

„Merőben alaptalan a főtárgyaláson elhangzott az az állítás, mely szerint akár a kormány, akár Bethlen István miniszterelnök a frankhamisításban bármiként részt vett, vagy arról kipattanása előtt tudomással bírt.” (88. lap.) Ezt a megállapítást a kir. ítélőtábla helybenhagyta azzal, hogy *„az akció mögött nem állott a kormány, sőt nem is tudott arról, s miután Nádosy az országos főkapitány személye volt előtérbe tolva, ennek magas állására tekintettel hitték azt, hogy a kormány fedezi az egészet.”* (52. lap.)

Íme a kormány tudomására alapított érv történelmi nézőszögből összeomlott. Miután pedig ez ténykérdés, s azt a revízió rendszere szerint utolsó fokon a kir. ítélőtábla dönti el, ennek most már abszolúte semmi jelentősége sincs a Kúria előtt. S így az a rengeteg izgalom, ami ezzel a kérdéssel kapcsolatosan nyugtalanságban tartotta az országot, tápot adott a politikai vitáknak, küzdelmeknek és minden nap izzó anyaggal látta el a sajtót, nyugvópontra jutott. S a lefolytatott nagy és veszedelmes campagnak csak történelmi emléke van és ez azt bizonyítja, hogy a nehéz időkben a megpróbáltatások korszakában is hiányzik a magyar nemzetből a legfontosabb feltétel, mely fennmaradásunkat, megerősödésünket, feltámasztásunkat biztosítja: a társadalmi összetartás, mert sajnos a centrifugális erkölcsi erők uralkodnak a centripetális erők fölött. Ebből a szociológus érdekes tanulságokat vonhat le a jövőre; én azonban nem foglalkozhatom vele s lezárom ezt a szomorú történelmi eseményt azzal, hogy de strigis quae non sunt nulla quaestio fiat.

B) A második nagyjelentőségű támasztéka a vádlottaknak a hazafias vállalkozás, mely forrása volt a pénzhamisításnak. A valóságnak talán jobban megfelel, ha azt mondom, hogy ez a mentesítő pszichikai mozzanat az ő védekezésük fellegvára, szabadulásuk reményének legfőbb erőssége; mert a másik momentum, t. i. a kormány részessége és felelőssége nem a védelem laboratóriumában született. Türt bevándorló ez a politika berkeiből; s eredeti talaját nem azért hagyta el, hogy ártatlanokon segítsen, hanem azért, hogy a vádlottak bűnéből fegyvert kovácsoljon saját javára.

A hazafias motívum azonban igazi indigéna, sőt több, az a gyökér, melyből a pénzhamisítás kipattant.

A perben eljáró hatóságok fel is karolták ezt a motívumot s a per adatai szerint vezérmotivummá erősödött a nyomozástól kezdve a táblai ítéletig minden perszakban. A vádbeszédben ép úgy, mint a védőbeszédekben, a törvényszék ítéletében ép úgy, mint a tábla ítéletében lépten-nyomon felbukkan a hazafias motívum s a vádbeszéd is, mely a dolog természetében rejlő okokból legridegebben kezeli a kérdést, nagy nyomatékot tulajdonít annak a büntetés kiszabásánál; a védő urak pedig abban a felmentés biztos fundamentumát

keresik, nemcsak megérdemli tehát ez a kérdés, hogy reflexió nélkül ne hagyjam, hanem egyenesen provokálja, hogy amint tették a többi perben szereplők és hatóságok, én is erre helyezzem a legnagyobb súlyt.

Nem lehet egyszerű kézlegyintéssel elsurranni e mellett a nehézsúlyú motívum mellett; *mert hiszen azzal az erkölcsi irányzattal van beállítva, hogyha az ország, a haza jóléte, talpraállítása, feltámasztása végett követték el a vádlottak a pénzhamisítást, hogy volna az lehetséges, hogy ugyanannak az országnak a törvényei alapján elítéljék őket, amely országért szabadságukat, jólétüket, állásukat, becsületüket, szóval mindenüket kockára tették.*

A halhatatlan Ciceró mondása jut eszembe: „salus publica suprema lex”.

Nem valamely ötletesen keletkezett törvény codifikálja meg ezt a klasszikus szabályt. Nem egy törvényhozó agyából pattant az ki, hanem az örökéletű legislator, a társadalom természetstörvénye írja ezt fel minden társadalmi épület homlokzatára. Mert ahol nem a társadalom jóléte a legfőbb törvény, ott a társadalom talaja megrendült és ingoványossá lett. Bizonyára erre az örökéletű szociális törvényre gondolnak a vádlottak is, mikor azt mondják, hogy az ország javaiért áldozták fel magukat. Tehát az ország nem büntetheti meg őket.

Hát mielőtt kimondanánk a szentenciát, álljunk meg egy pillanatra. Unosuntalan halljuk a hazafias akciót emlegetni anélkül, hogy eddigelé bárki is kíváncsi lett volna *komolyan* a fennen hangoztatott hazafias akció lényegére és mibenlétére. Talán a felületes megítélés, vagy az elvakult patriotizmus volt az oka, hogy ebben a perben a hazafias motívumnak többé-kevésbé mindenki behódolt. Állásánál, hivatalánál fogva legkevésbé a közvádó. Feladatuknál fogva legjobban a védő urak; mert a közvádó csak enyhítő körülményt lát a hazafiságban, a védő urak ellenben teljes abszolute követelnek annak ellenében.

Kérdezem tehát, miben állott a hazafias akció? Ezt nem tudja senki sem. Talán maguk a vádlottak sem, kikről hiszem, hogy a békeszerződés miatti elkeseredésükben valamit akartak csinálni, de pozitíve maguk sem tudták, hogy mit: ahe-

lyett, hogy előbb racionális terven törték volna a fejüket, ezek a rossz, meggondolatlan, frivol és cinikus öreg gyermekek elsősorban is pénzt hamisítottak.

Miután azonban a bírák nem az álmok, nem a chimérák birodalmában élnek, hanem a reális életben, a Bp.-vel a kezükben, azt fogják mondani, hogy a Bpn. 33. §-a szerint a bíróság ítéletét csak tényekre alapíthatja; a Bp. 328. §-a pedig kategorikusan előírja, hogy a bíróság az ítélet indoklásában köteles kijelenteni, hogy mely tényeket és mily indokból lát bebizonyítotttnak: s csak ezek alapján tárgyalhatja azt a fontos kérdést, hogy a beszámítás kérdésében mily jogi ereje van annak, ha a vádlottak büntettet követtek el a haza érdekében? Itt világos, félre nem ismerhető s félre nem magyarázható a törvény.

Azt kérdezem már most s kérdezem a törvény alapján, hogy mi a hazafias tény, az a hazafias akció, mely ebben az összebonyolított perben eddigelé világító vezércsillag volt?

Mély sajnálattal jelentem ki, hogy ennek a perben semmi nyoma. Ez pusztá jelszó, kongó üres szimbólum, melyben nincs semmi, vagy legalább is a vádlottak édes titokként lelkük mélyén őrizték azt meg. Holott elsősorban életfenntartási ösztönüknek kellett volna nekik azt parancsolni, hogy a hazafias akció titkát ne zárják el elméjük sötét kamrájában, hanem mint a reflektor a fénysugarakat, szórják szét a szélrózsa minden irányában. Ezt nem tették és most mégis azt kívánják, hogy a Kúria a legnagyobb mértékben értékelje a hazafias motívumot és mentse fel őket a hazafias akció címén.

Ez képtelenség, mert törvénytelenység. A Bpn. 33. §-a alapján a Kúria csak akkor menthet fel, ha a megállapított tények oly jogszabály alkalmazását követelik, melyek felmentésre vezetnek.

Hol vannak itt a tények? Hol a hazafias akció konkrétuma? Sehol. Talán valami zűrzavaros chaotikus gondolat zagyvalék lehet a vádlottak elméjében, de ennek nyoma sincs a perben. Már pedig itt kellene annak lenni a maga realitásában és elevenségében, sőt nem is a perben, hanem a ténymegállapító alsófokú ítéletben. Ámde ott se híre, se hamva, nyoma sincs annak, e helyett annál szaporábban halljuk a hazafiasság frázisát, csengő-bongó üres szimbólumát hangoz-

tatni. Lehet-e komolyan azt kérni, hogy a főméltóságú kir. Kúria ürességtől kongó frázisok alapján felmentő ítéletet hozzon akkor, mikor a Btk. ilyen okot nem ismer. Vájjon a jogos védelem, ellenállhatatlan erőszak, fenyegetés, vagy végszükség állapota címén jutna-e eszükbe a védő uraknak felmentést kérni akkor, ha a vádlott csak a jogos védelem, ellenállhatatlan erőszak, vagy végszükség állapotával védekezik, de ezen állapotok mibenlétéről egy mákszemnyi realitást sem tudna felhozni?

S így a végső határig mentek el az alsófokú bíróságok, mikor igazán társadalmi névbecsülésből a hazafias motívumot enyhítő körülménynek tudták be. Ez igazán a szélső határ, amivel a védekezés honorálható volt. Ha egy lépéssel tovább mennek, lehet az ítélet üres, realitás nélküli hazafiaság frázist honoráló, előkelő, gavalléros gesztus, de nem a törvényesség ágyában született bírói ítélet.

És ha ezek után azt kérdeznék a védő urak, hogy ha Ciceróból kiindulva a „salus publicát” suprema lexnek tartom, a Bpn. 35. §-a alapján miért nem kérem a tényállás kiegészítését s a hazafias akció tüzetes megállapítását, erre azt válaszolom, hogy azért nem teszem ezt, mert bármiként ítéljük is meg a trianoni békeszerződést, az erkölcs, a humanizmus és a jog szempontjából, ezt a békeművet a nemzetgyűlés törvénybe iktatta s így a nemzetgyűlés révén az ország jelentette be, hogy a brutális erőszak helyett a jog fog uralkodni az államok közt; tehát a jog fegyverével, s nem ágyúval, bombával, mérgező gázokkal és pénzhamisítással fogunk a létért való harc nagy koncertjében részt venni. A jog pedig és ennek keretében a Btk. nem ismer el semmiféle büntettet oly cselekménynek, amit szabad volna a népek jogi életének koncertjében a haza érdekében ugyan, de más állam büntetőjogilag védett érdekének eminens sérelmével elkövetni. Ilyen beszámítás, vagy büntethetőséget kizáró törvényes ok nincs.

E kérdés taglalásának befejezéséül még csak azt emelem ki, hogy ennek a pernek hullámverései megingatták azokat a folyton erősödő oszlopokat, melyeken az új Magyarország fel fog épülni.

Csak egy-két ilyen hazafias akció zúduljon reánk, ahelyett, hogy feltámasztanánk tetszhalálában szendergő Nagy

Magyarországot, kérlelhetetlenül belepusztul Csonka Magyarország és akkor sírhantjára odaírhatja az utókor: Itt nyugszik egy jobb sorsra érdemes szerencsétlen ország, megölték a hazafiak.

V. Áttérve most már a speciális jogi okfejtésre, kijelentem, hogy az alsófokú ítéletek a revízió követelményeire, a jogtudományra, a főméltóságú kir. Kúria kijegecesedett joggyakorlatára tekintettel oly mesteri tökélyvel vannak megszerkesztve, a vitatható jogi elemeknek oly megfelelően vannak a tények megállapítva, hogy a subsumtió kérdésében a legkörmönfontabb jogász sem tud más eredményre jutni, mint a kir. ítélőtábla és törvényszék. Ahol a tábla más kvalifikációt vett fel, ott a ténymegállapítást is megfelelőleg módosította.

A ténykérdés és jogkérdés az ítéletekben úgy vannak egymással kapcsolatba hozva, mint a precízióval szerkesztett óramű kerekei, melyek hajszálpontossággal egybevágnak. Ha mégis pár megjegyzést fűzök az ítélethez, ezt csak azért teszem, hogy azt — ha lehetséges — még jobban alátámaszszam.

A tárgyalás ökonómiája szempontjából nem fogok a semmiségi panaszokkal egyenkint foglalkozni, hanem bűncsoportok szerint teszem meg azokra észrevételeimet. Két főcsoportja van a bűncselekményeknek: A) a pénzhamisítás és B) az okirathamisítás.

A) A pénzhamisítás.

a) A Nádosy bűnösségénél az a ritkán előforduló eset történt, hogy a pénzhamisításnál a bíróság szigorúbb állásponton volt, mint a közvádló. Ennek magyarázata az, hogy a közvádló másképp konstruálta meg a tényállást, mint a bíróság. Miután pedig a bíróság ténymegállapítása a döntő, ezt kell a kritikai analízis alapjául elfogadni. A közvádló szerint Nádosy hátvéd volt, melyre támaszkodtak a többiek. Ő volt hivatva arra, hogy mint legfőbb rendőr szabad működést biztosítson társainak. Ezzel szemben a bírói ténymegállapítás az, hogy Nádosy az utánzásra biztatta Gerőt: aggályait elhárította; az egész akciót vezető Windischgraetzzel

akaratközösségben volt az utánoztatás dolgában, Windischgraetz ezt társaival közölte, tehát Nádosy utánoztatásra irányuló akaratát átvitte társaira.

Az utánoztatás tényálladáki eleméhez nem kell a közvetlen érintkezés az utánczó s megrendelő közt. Elég, ha a megrendelő akaratát az utánczó tudomásul vette s beillesztette saját akaratfolyamatába. Az sem szükséges, hogy a megrendelő, vagy utánoztató determinálólólag hasson az utánczóra, ami a felbujtásnál kívántatik meg. Akkor is megállapítandó az utánoztatás, ha részben, vagy egészben készen találja az utánczó akaratot, csak az kell, hogy a két akarat a cselekmény elkövetése előtt összefoljon, egybekapcsolódjon, mert a büntetőjogi egységes organizmus feltétele az egységes akarat.

Miután Nádosynak pénzhamisításra irányuló akarata összeforrott Windischgraetz hasonló szándékával, s ez azt társaival közölte, nyilvánvaló, hogy az utánoztatásban, mint tettes felelős Nádosy is, és pedig annál inkább, mert nem csupán Windischgraetz közvetítette az ő utánoztató akaratát, hanem ilyen értelemben ő maga is közvetlen befolyással volt *Gero* akaratára.

b) A védelem a pénzhamisítás szubjektív eleménél hiányt lát, mert a vádlottak hazafias érzésből cselekedtek, hiányzott náluk az *animus lucri*; ami a pénzhamisítási szándék lényeges eleme, tehát nem büntethetők. Az animus lucri emlegetésével szinte úgy érzem, hogy másfél századdal visszahelyeztek a régmúlt időkbe, mert akkor volt az, hogy Beccaria tanítása folytán a pénzhamisítást vagyonelleni bűncselekménynek tekintették s. az animus lucrit kívánták meg ahhoz. A mai tisztultabb felfogás azonban azt az értékmérő meghamisítása révén a közhit elleni bűncselekménynek tartja, amihez a forgalomba helyezési szándékon felül semmiféle animus lucri nem kell. Miután a pénzhamisítás dogmatikája s joggyakorlata teljesen kitaposott, sőt kicsiszolt úton halad, mely homlokegyenest ellenkezik ezzel a felfogással, nekem az az érzésem, hogy a védelem ezen a ponton szögre akasztotta jogászai tudását és meggyőződését, hogy a helyt nem álló felfogással a vádlottak mentségére lehessen; mert sem a törvény indoklása, sem a dogmatika, sem a joggyakorlat nem követeli az animus lucrit, mint hogy nem is követelheti, mert ahol a tör-

vény speciális célzatot követel, ott ezt világosan meg is mondja, ahol hallgat, az azt jelenti, hogy ilyen postulatuma nincs is.

A törvény indokolása a pénzhamisításnál egy szóval sem említi az animus lucrit, miután ennek a pénzhamisításnál semmi jelentősége sincs, hanem a legtipikusabb vagyon elleni bűncselekménynél említi azt fel, a lopásnál s a következőket mondja erről: „Az animus lucri némelyek szerint tartós vagyoni hasznot jelent, mások csupán átmenő, ideiglenes, *akár anyagi, akár eszményi előny* értelmében magyarázzák azt. Ez utóbbi értelemben bármily óhajnak, váagnak, aspirációnak kielégítésében is állhat. Aki egy dúsgazdag, de fősvény ember tulajdonát képező dolgot avégett tulajdonít el, hogy azt a szegények közt kiosssa, kétségtelenül nem céloz a maga részére anyagi hasznot.” (II. k. 620. lap.)

„Azon értelmét az animus lucrinak, mely szerint az csupa vagyoni hasznot jelent, a jelen törvényjavaslat előkészítői általában veszélyesnek tartanák.” (II. k. 621. lap.)

„Veszélytelen magyarázata a kérdéses elemnek csak az lehet, mely minden rögtöni vagy jövődöbeli *anyagi, vagy szellemi előnyt magában foglal.*” (II. k. 622. lap.)

Íme látjuk, hogy a törvény indokolása a legtipikusabb vagyonelleni bűncselekménynél, a lopásnál is kiterjeszti az animus lucri fogalmát az erkölcsi javakra is, hogy lehetne már most contra legem azt állítani, hogy a vagyoni hasznot magában foglaló animus lucri kívántatik meg a pénzhamisításhoz?

Elismerem, hogy a pénzhamisítás céldeliktum, de a célt tüzetesen meghatározza a törvény azzal, hogy a pénzhamisításnál a cél a forgalombahelyezésre irányul. Ennél több nem kívántatik, s aki ennél többet követel, az nem törvényt interpretál, hanem törvényt szeretne ad hoc csinálni. Az alsófokú bíróságok ezzel számot vetettek és nagy gonddal s alapossággal kimutatták, hogy a vádlottak bizonyos ismeretlenül maradt politikai akció érdekében hamisították és akarták forgalomba helyezni a hamis ezer frankosokat és így a pénzhamisítás tényálladéka teljessé lett.

c) Az a védelmi ok, hogy vádlottak *felső parancsra* cse-

lekedtek s így a térképészeti alkalmazottak felelősségre nem vonhatók, szintén nem helytálló. A parancsot, mint általános beszámítást, vagy büntethetőséget kizáró okot a törvény nem ismeri. A hivatalos erőszaknál a büntető törvénykönyv 474. §-a, mint speciális kizáró okot említi a parancsot, a parancsnak való engedelmeskedést. De ez csupán a 742. és 473. §-ban meghatározott bűncselekmények esetében áll, más esetben nem áll, más esetben csak akkor szerepelhet, általános beszámítást kizáró ok gyanánt, ha a parancs 1. ellenállhatatlan erő, vagy fenyegetéssé erősödött, 2. s ha az ilyen erő, vagy fenyegetés a tettes vagy hozzátartozójának életét, vagy testi épségét közvetlenül veszélyeztette. Ilyen fenyegetésről azonban a térképészeti alkalmazottak nem is panaszkodtak, tehát e címen nem menthetők fel.

d) Törvénsértőnek tartja a védelem a bűnösséget megállapító ítéletet, mert *logikai ellenmondás* van abban, hogy egyrészt megállapítja a hazafias motívumot, s ahelyett, hogy felmentené a vádlottakat, marasztalja azokat. Ez az álláspont akkor volna helyes, ha a Btk. a hazaszeretet motívumát beszámítás vagy büntethetőséget kizáró oknak minősítené, miután azonban ilyen okot a törvény nem ismer, a kifogás alaptalan. Minden bűncselekmény számtalan motívumból követhető el. A bűnösség megállapítása össze fér minden motívummal. A motívum értékelése csakis a büntetés kiszabásánál jut kifejezésre törvényünk szerint mindaddig, míg a törvényhozás a motívumok igazságszolgáltatási értékeléséről tüzetesen nem rendelkezik.

e) Vita tárgyát képezte a hamisított pénz *alkalmatosságának kérdése*. Erre nézve idézem a Kúriának következő elvi jelentőségű határozatát, mely fel lévén véve a Határozatok tárába, az ügyek elintézésénél irányadó: „A pénzhamisításnak megállapítását nem akadályozza az, hogy a hamisítvány rosszul sikerült. Az utánzatnak az eredetihez csak annyiban kell hasonlítani, hogy annak használatával a tévedésbe ejtés lehetősége valószínűnek mutakozzék. A törvény ugyanis a pénzhamisítás tényálladékát nem tételezi fel a hamisítványok mesteries sikerültétől, hanem általában csak való pénz utánzását említi, mely azonnal fennforog, amint a hamisítvány az utánzott eredetihez annyira hasonlít, hogy annak használatá-

val a tévedésbe ejtésnek lehetősége valószínűnek jelentkezik. (B. H. T. 4. K. 343. sz.)

Hogy a hamisítványol legalább is úgy sikerültek, amely fokú sikerültség kell a pénzhamisítás bevégezett büntettséghez, az kitűnik a kir. ítélőtábla ténymegállapításából, mely szerint sikerült néhányat a hamisítványból forgalomba hozni és 330 milliós lombard kölcsönnél a hamisítványokat fedezetként elhelyezni. (39. lap.)

B) Közokirathamisítás.

A közokirathamisításnál lényeges eltérés van a törvényszék és kir. ítélőtábla ítélete közt. A törvényszék itt megállapítja a jogtalan vagyoni haszon szerzésére irányuló szándékot, amit a kir. ítélőtábla mellőzött s emiatt a főügyész semiségi panaszt jelentett be. A törvényszék abban látja a jogtalan vagyoni haszon szerzési szándékot, hogy az útlevelek felhasználása is az ismeretlen hazafias vállalkozás számára való pénzszerzést szolgálta. Annak volt eszköze, míg a kir. ítélőtábla ezt mellőzte.

Közokirathamisításnál a jogtalan vagyoni haszon szerzésére irányuló szándék tartalma még ma is vitás a Kúria joggyakorlatában, a Btk. életbenlétének 46. évében. Két ellentétes felfogás áll itt egymással szemben. Az egyik azt követeli, hogy a jogtalan vagyoni haszonnak a hamis okirat tartalmából kell folyni, vagyis szoros belső causalitásnak kell lenni a hamis okirat tartalma és a vagyoni haszon között; a másik szerint pedig ez akkor is megállapítandó, ha a vagyoni haszonszerzésnek csupán eszköze az okirat s a várt jogtalan haszon nincs közvetlen belső causalitásban a hamis okirat tartalmával. A jelen per élénken demonstrálja ezt a felfogásbeli különbséget. A tábla szoros causalitást kíván a hamis okirat tartalma és a felhasználás közt; a törvényszék ellenben ilyen belső causalitás helyett megelégszik a távolabbi causalitással, mely szerint a hamis okirat eszköze volna a jogtalan vagyoni haszonszerzésnek. Hogy melyik álláspont helyes, azt ebben a szenzációs perben a kir. Kúria bizonyára meg fogja fontolni. Miután azonban e címen a főügyész a

vádlottak terhére perorvoslással élt, állást kell nekem is foglalni a felmerült jogi vitában.

Leghelyesebb lesz a magyarázat, ha a magánokirathamisítás struktúráját összehasonlítjuk a közokirathamisítással. Magánokirathamisítást az követ el, aki a hamis magánokiratot arra használja, hogy *ezáltal valamely kötelezettség, vagy jog létezése, megszűnte, vagy megváltoztatása bizonyíttassék*. A 402. §, pedig azt mondja, hogy ti magánokirathamisítás vétség, ha a hamis okirat *oly kötelezettségre, vagy jogra vonatkozik*, melynek értéke 50 forintot nem halad túl. Egész világos a törvény. Kétség sem fér ahhoz, hogy az okirat tartalmában kell lenni a jognak, vagy kötelezettségnek; melynek vagyoni értéke van. S ennek az inhaerens jognak létezését akarja a hamisító bizonyítani. Tehát szoros belső causalitás van a hamis magánokirat tartalma és a felhasználás eredménye közt. A közokirathamisításnál a jogsérelem lehetőségén van az akcentus, de ez a jogsérelem potencialítása bármilyen lehet; lehet az magánjogi, közjogi, közigazgatási, vagy bármely jellegű, csak az a fontos, hogy a származható sérelem jogsérelem legyen. Amely sérelem a jogra közömbös, az a tényálladék megállapításához nem elégséges. A 591. §-ához kapcsolódó 592. §. minősítő körülményként a jogtalan vagyoni hasznót emeli ki. Ha tehát a vagyoni haszon közvetlen benső causalitásban volna a hamis közokirattal, mint a magánokirathamisításnál, akár a 392. §. alá csak a vagyoni jogokat tartalmazó közokirat esne, s kizorulna onnan az okiratoknak legnagyobb része.

A közokiratoknak óriási része közvetlenül nem vagyoni jogokról szól. Tehát a 392. §., midőn a vagyoni elemet beviszi a közokirathamisításba, azt a szoros belső causalitásból kikapcsolva teszi s a közokirat ilyenkor eszköze az okirat tartalmán kívül álló vagyoni haszonra irányuló célzatnak. A büntetőtörvény 592. §-a mindig szigorúbb elbírálás alá akarja venni a közokirathamisítást akár annak tartalmából, közvetlen causalitásként folyik a jogtalan vagyoni haszon, akár annak eszköze a hamis közokirat. És ha a vagyoni haszonnál eszközként szereplő hamis közokirat nem esne a 592. §. alá. nemcsak, hogy egy nagy része a közokirathamisításnak enyhébb elbírálás alá kerülne, hanem a jogtalan vagyoni haszon,

mint kétségtelenül kriminális érték a nem vagyoni jogokról szóló közokiratnál nem kerülhetne jogi értékelés alá.

Ha ugyanis a közokirathamisításnál a jogtalan vagyoni hasznót csak akkor vonjuk a 392. §. alá, ha a haszon benne van a közokirat tartalmának causalitásában, egyébként pedig a 392. §-t nem alkalmazzuk, akkor ez utóbbi esetben a jogtalan vagyoni haszonra irányuló célzatra a következő eshetőségek volnának:

a) A közokirathamisítás mellett csalást is fel veszünk. Ez esetben a közokirat a fondorlat eszköze volna és így kétszeresen értékelnénk, ami lehetetlen, mert minden tény csak egyszer értékelhető.

b) Csak csalást veszünk fel és a közokirathamisítás beolvad a csalásba, mint a fondorlat eszköze. Ez sem helyes, mert akkor a közokirathamisítás, mint önálló büntetőjogi érték mellőzve lesz.

c) Csak egyszerű közokirathamisítást (Büntető törvény 391. §.) veszünk fel, ez sem helyes, mert ez esetben nincs értékelve a jogtalan vagyoni haszon, amit a büntető törvénykönyv mindig minősítő körülménynek vesz a legheterogénebb cselekménynél is, így pl. a magzatelhajtásnál és kerítésnél. Tehát ha teljesen értékelni akarjuk a cselekményt, kell, hogy a *külső causalitást fogadjuk el, vagyis azt, mely szerint a súlyosabb minősítés* (392. §. és 400. §. 2. bek.) veendő fel mindig, akár az okiratból folyik a jogtalan vagyoni haszon, akár eszköz ennél a közokirat.

Álláspontom helyességét megerősíti a Kúria 775. sz. elvi jelentőségű határozata (lg. Közi. 1925. évf. 93. lap), ahol nemcsak a Btk. 392. §-át alkalmazta a kir. Kúria, midőn a vádlott munkásigazolványt hamisított azért, hogy a vasúton kedvezményes jegyet válthasson, hanem még a csalást is megállapította.

Ezen magyarázat teszi logikussá és egyforma értelművé a 392. §-t és 400. §. második bekezdésének tartalmát minden esetben. Kérem tehát, méltóztassék a kir. ítélőtáblai ítélet megsemmisítésével a törvényszék jogi megállapítását elfogadni.

C) *A felmentések.*

Perorvoslattal élt a főügyész Baross Gábor és Szörtsey József terhére a fölmentés miatt. Miután azonban nem jogi okokból, hanem a bizonyítás anyagára tekintettel lettek felmentve, ez a semmiségi panasz visszautasítandó.

D) *A büntetés.*

Ami a büntetéseket illeti, ehhez súlyosbítás céljából nem szólhatok, mert — sajnos — ez a főügyésznek ez irányú megnyugvása folytán lehetetlenné vált s így csak az a kérdés, hogy lehetséges-e a büntetéseket tovább enyhíteni.

Elsősorban a kilenc térképészeti alkalmazottat emelem ki. Ezek igazán áldozatai Nádosynak és Windischgraetznek. Katonailag fegyelmezett, katonásan gondolkodó emberek ezek, kiknek az engedelmeskedés a vérükben van. Pláne, mikor szerencsétlen országunk sorsáról van szó. Lehet-e csodálkozni azon, hogy ezek megtántorodtak, mikor a haza sorsának utópisztikus javítását csillogtatták a szemük előtt; az így könnyen keletkező hajlandóságot megerősítette, szinte szárnyra kapta az a tudat, hogy az ország főkapitánya, rendőrminiszter és egy vérbeli herceg áll velük szemben. Ezek javára nem teszek indítványt, mert a törvény kereteire tekintettel az nincs is módomban. Majd megteszik azt a védő urak. Csak azt kérem a főméltóságú Kúriától, hogyha a védők érveit mérlegeli, ne méltóztassék elfelejteni azt, hogy a Kúria nem csak a jognak, a törvénynek, s az erkölcsnek a legfőbb őre hanem a legmagasabb bírói testület is, mely végső fokon dönt a bűnösség és megtorlás kérdésében. A Kúria szava az utolsó szó a földi igazságszolgáltatásban, amely ellen nincs apelláta, sőt kritika sem fér hozzá. Midőn tehát ezeknek a szerencsétleneknek sorsa felett ítélnék, méltóztassék szem előtt tartani azt, hogy a törvénynek, igazságszolgáltatásnak akkor van becse, értelme és célja, ha az élet követelményeit az ország erkölcsi érzéseivel összhangba hozza.

Szándékosan mellőztem Nádosyt és Windischgraetzet, mert ezek már más értékelés alá esnek, mint a Térképészeti Intézetnek fegyelemhez, engedelmességhez szokott, katonásan gondolkodó alkalmazottjai.

Nadosynál kétségtelenül enyhítő körülmény jó szándéka. Férfias, gavalléros magatartása és megbánása, amire az elsőfokban eljár kir. főügyész kijelentette, hogy csakis nála volt magabaszálló megbánás. Windischgraetznél ez is hiányzik; ellenben mindkettőjüknel súlyosan esik a mérlegbe kimagasló társadalmi állásuk, mely lehetővé tette, hogy vakon beugrottak nekik társaik.

De nem ebben, hanem abban van a súlyosító körülmény, hogy a rendnek, törvénynek, tisztességnek, erkölcsnek legeslegfőbb őre és egy vérbeli herceg, volt miniszter, a közélet fókuszában álló ember szervez országmentő akciót pénzhamisító szövetség révén. Egy olyan országmentő akciót, aminek képtelensége és ostobasága csak előttük nem volt nyilvánvaló. Ha ez a vállalkozás s annak következménye csak az ő személyükhöz lett volna fűzve, s az ő személyük nem rántotta volna magával az ország rendjét, jó hírnevét, nyugalmát, tekintélyét és becsületét, az ő vállalkozásuk a leghatalmasabb burleszk-komikum lett volna.

De sajnos Nadosyt nem lehet elválasztani az országos főkapitánytól és Windischgraetzet a magyar mágnástól és volt minisztertől, a tevékeny közéleti embertől. S ez alakította át a komikumot az ország kétségbeejtő tragédiájává.

Több, mint féléve tombol a tőlük felidézett vihar a híres f rankpörben; az annak nyomán keletkezett erkölcsi és anyagi kár kiszámíthatatlan. Azt-lehetne ellenvetni, hogy ez nem az ő bűnük, hanem a politikai konstelláció következménye. Ez utóbbi való igaz; de kapcsoljuk ki az ő cselekményüket a társadalom életéből, mind ez a pusztulás be nem következik. Tehát felelősek a következményekért is ép úgy, amint felelős vízáradás okozásánál, vagy gyújtogatásnál az összeredményért a tettes, tehát felelős házak, tanyák, falvak s emberek elpusztulásáért, mert ha el nem vágja a töltést, fel nem gyújtja a boglyát, a pusztulás nem következik be.

Politikai háttérű bűncselekményeknél a politikai konstelláció olyan, mint a löporos hordó, sohasem csinál kárt és pusztulást, míg a szikra nem ér hozzá, a vádlottak cselekménye volt az a szikra, mely a politikai világban a löport felrobantotta.

Nagyon tévednek azok, akik azt hiszik, hogy a politikai

motívumú bűncselekményeknél a jogsérelem és felelősség addig terjed, ameddig a fizikai cselekmény terjed, mint a magánosok elleni bűncselekményeknél. összemérhetetlenül nagyobb ennek a területe és ott végződik, ahol a bűncselekménytől kirobbantott erkölcsi és politikai megrázkódtatások hullámgyűrűi végződnek.

Ezzel vessen számot mindenki, aki oly bűncselekményt követ el, mely az állami és társadalmi életre közvetve, vagy közvetlenül kihatással van. Az állam nem kísérleti tárgy, azon vivisekciót végezni nem szabad. Arra nem hivatottak, rövidlátó fanatikuskok és charlatánok, ne nyúljanak ahhoz se jóindulattal, se rosszindulattal, mert a következményekért felelniök kell, előbbi esetben szordinóval, utóbbi esetben szordinó nélkül.

Ezt méltóztassanak figyelembe venni a büntetések kiszabásánál.

*

A *büntetőtörvényszék Windischgraetz* Lajost a vád szerinti bűncselekmény címén négyévi fegyházra, *Nádosy* Imrét a vádtól eltérően nem mint bűnsegédet, hanem mint *tettet* ugyancsak négyévi fegyházra, a többieket pedig kétévi börtöntől egyhavi fogházig terjedő büntetésekre ítélte. A *királyi ítélőtábla Windischgraetz* és *Nádosy* büntetését helybenhagyta, a térképészeti intézeti alkalmazottak és a mellékszereplők büntetését leszállította. A *királyi Kúria* annyiban módosította az ítéletet *Windischgraetz*cel szemben, hogy a négyévi fegyház helyett megrokkant egészségi állapotának a figyelembevételével négyévi börtönt szabott ki, *Nádosy* viszont ugyancsak mint *tettet* három és félévi fegyházbüntetésre ítélte. A térképészeti intézeti alkalmazottak közül a *Kúria* sok vádlott büntetését tovább is enyhítette, *Szörtsey* József és *Baross* Gábor felmentése pedig jogerőssé vált.

NEUMANN ÉS TÁRSAI CSALÁSI BŰNÜGYE.

**TIMKÓ ZOLTÁN dr. koronaügyészhelyettes (akkor fő-
ügyészhelyettes) vádbeszéde a Neumann-féle csalási bűn-
ügyben.**

A zugbankárok garázdálkodásával szemben igen hosszú ideig nem volt védelem, az „in Sich”-játék sorra szedte az áldozatokat. 1910—11-es években a zugbankárok a tőzsdei megbízásokat nem teljesítették, csak elszámolták, aminek az lett a következménye, hogy a fél veszteségéből alakult ki a bankár nyeresége, amiért még kamatot is szedett az áldozatoktól. Az esetek túlnyomó részében kiderült, hogy az óriási forgalmat lebonyolító zugbankároknak úgyszólván egy fillér megfogható vagyonuk sincs, úgy hogy katasztrófa esetén sem veszíthettek semmit. A *Neumann* Miksa és társai hatalmas csalási perében is az volt a vád, hogy *Neumannék* csalárd módon félrevezették az ügyfeleiket, megbízásaikat nem teljesítették s amikor a fél az „elkönyvelt” veszteségek miatt megszorult, névleg potom áron eladták az értékpapír letétjét.

*

Tekintetes királyi Törvényszék! Közismert tényt emelek ki, ha arra az örvendetes fellendülésre hivatkozom, amelyet a budapesti tőzsde, különösen az értéktőzsde az utolsó esztendőök során felmutat, örvendetes ez a jelenség, mert hiszen ez a fellendülés egyik hiteles fokmérője annak a gazdasági haladásnak, fejlődésnek és megizmosodásnak, amelyet a nemzet életében tapasztalunk. Az értéktőzsde különös jelentősége értékszabályozó szerepe mellett abban nyilatkozik meg, hogy a maga terjedelmes piaczával kis tételekben gyűjti össze az óriási, kolosszális vállalatokhoz szükséges

tőkét s ilyen módon a vállalkozási kedvet támogatván, az ipari és mezőgazdasági fejlődést egyaránt szolgálja.

Ez azonban az éremnek csak egyik oldala. A fényesebbik. A háttérben ott húzódik meg a sötét árnyék, a tőzsdéi életnek ethikai elfajulása: a szerencsevadászat mértéktelen elhatalmasodása, az úgynevezett differenciális ügyletek alakjában. A szerencsevadászatnak ez a formája ethikai szempontból semmi tekintetben sem áll felette a szerencsejáték más fajainak. Itt is egy sajátságos eltolódást észlelünk a] eg jogosultabb emberi önzésnek: a vagyonszerzési váagnak kielégítésében. Mert míg a gazdasági élet más terein szabályként észleljük és tapasztaljuk, hogy a gazdasági munkának minden tényezője, legyen az akár az őstermelő, akár a munkás, akár a gyáros vagy a közvetítő, megkapja a maga munkájának egyenértékét, sőt még a fogyasztó, vásárló közönség is értéket kap a pénzéért, addig — tekintetes kir. Törvényszék — itt azzal a sajnos jelenséggel találkozunk, hogy minden lépés, amit a vagyonosodás útján előre teszünk, másra nézve ugyanannyi lépést jelent hátrafelé, — hogy minden 100 forint, amit megszerzünk, mást ugyanannyi 100 forinttal tesz szegényebbé.

Ily módon ennek a szerencsevadászatnak az eredménye aligha egyéb egy gazdasági szempontból meglehetősen meddő vagyonszerzésnél és következményei súlyosabbak, mert az olyan egyéneket, akik a könnyű szerrel való meggazdagodásra hajlanak, ellenállhatatlan erővel vonja el a produktív munka teréről.

Ezek közé az egyének közé tartozott a vádlott Neumann Miksa is.

De felvetem a kérdést, tekintetes kir. Törvényszék, hogy ugyan mit kereshetett volna Neumann Miksa, — ez az üres zsebé ember, aki 10.000 forinttal jött Bécsből Budapestre — ott, ahol a tőzsde titánjai óriási nemzetgazdasági és magánérdekek körül milliókkal felfegyverkezve vívják csatáikat? összetiportatott, elsöpörtetett volna ebben az egyenlőtlen küzdelemben; éppen úgy járt volna, mint a balga vitéz, aki dárdájával kezében, száll szembe az ellenes lovaság ádáz rohamával.

Ezen a ponton jutok el, tekintetes kir. Törvényszék, a vádlott bűncselekményének lélektani magyarázatához.

Neumann Miksa, aki gyöngének érezte njagát arra, hogy az óriásokkal szembeszálljon, keresett olyanokat, akik nála is gyöngébbek voltak. És ez annál könnyebb volt reá nézve, mert ebben a küzdelemben számíthatott a maga nagy eszére, a tőzsdei üzletkörben való kiváló jártasságára, ravaszságára és körmönfonságára, — holott azok, akiket a feltétlen bizalom viszonya kapcsolt hozzá, ezen a téren járatlanok voltak és annál inkább ki voltak szolgáltatva az ő csalárdésának, mert a maguk hiszékeny naivitásában benne támogatójukat, vezetőjüket, mentorukat látták, azt a Messiást, aki elvezeti őket a gazdaság ígértföldjére.

*

Ott kell kezdenem, amikor a vádlott 1905. év május havában megalapította üzletét Neumann Miksa és társa cég alatt. Névleges társa eleintén a felesége volt. Utóbb ezt törölték s a cég egyéni céggé változott. Csendes társa is volt a vádlottnak sógora, Lóránt Félix személyében, akinek a céghez való viszonyát társasági szerződés szabályozta, amely 1905. április 15-én kelt és amelynek értelmében Lóránt egyelőre 60.000 korona betéttel járult az üzlet céljaihoz. Lóránt Félix csendes társa lévén a cégnek, a cégjegyzékben a cég tagjaként nem is szerepelt, társi minősége tehát kifelé nem is jutott jogilag kifejezésre. Az a betét, amelyet Lóránt a cég céljaira beszolgáltatót, még az 1905» év május havában felemelkedett 72.000 koronára, de tudjuk a szakértők megállapításából, hogy hamarosan az egész betétet kivonta az üzletből, úgy, hogy az év őszén már egy fillér betétje sem volt lekötve. Ez az állapot hosszú ideig tartott így, amíg végre megint pár ezer koronával hozzájárult saját vagyonából az üzlet céljaihoz. Azután az idők folyamán — nem akarok számadatokra hivatkozni — ez a vagyoni érdekltsége megint megszűnt, sőt talán tartozási állapotba került a céggel szemben. Ebből a tényből a jelentős konzekvenciát majd később fogom levonni.

Megállapították a szakértők azt is, hogy a cég ezzel a csekély üzleti tőkével óriási forgalmat csinált, amely há-

rom év lefolyása alatt, míg a cég fennállott, a vételeket és eladásokat a papírok árfolyamösszege szerint számítva, a 60 millió koronát is meghaladta. Megállapították a szakértők azt, hogy miután a cégnek üzleti tőkéje felette csekély volt s az idők folyamán az is ki lett vonva, ennek következtében a cég üzlete kizárólag arra a hitelre volt alapítva, amit nem is annyira a cég, mint inkább a Lóránt személye garantált.

Lóránt Félix a tőzsdei üzletek terén már nem volt újonc. Már a kilencvenes évek során volt bizományi üzlete s volt lapja is, a „Kapitalisten-Zeitung”. Ez az üzlet lapjával együtt megszűnt s a „Neumann Lipót és társa” cégnek s a „Populäre Finanzrevue”-nek engedte át a teret. Mikor azután Neumann Lipót és Lóránt Félix szakítottak egymással, megszületett a „Neumann Miksa és társa” cég, melynek szaklapja a „Finanzieller Wegweiser” homlokán mindjárt a 15. vagy 16. évfolyammal indult meg.

Neumann Miksa, a cég másik tagja, vagyoni betéttel a cég üzeméhez nem járult. Szellemi munkásságát azonban teljesen az üzletnek kötötte le. És meglehetősen aránytalanság nyilatkozik is meg abban, hogy amíg az óriási tevékenység mellett, amit a cég keretén belül kifejtett, mindössze az üzleti nyereség egy harmadrésze lett részére biztosítva, addig Lóránt Félix — annak dacára, hogy vagyoni érdekeltsége, mint láttuk, felette mérsékelt volt, sőt utóbb nullává devalválódott, — pusztán az általa garantált üzleti hitel jogcímén a nyereség kétharmadrészét kötötte le magának.

Az ekként organizált cégnek ez a két érdekeltje, kik tapasztalataik alapján a tőzsdei élet minden szövevényében járatosak voltak, csak egy célt ismert, csak egy törekvésnek hódolt. Ennek szolgálatában merül ki minden üzleti tevékenységük: Káprázatos nyerési kilátások perspektívájával tömegesen hajszolni fel a tőzsdei ügyekben járatlan egyéneket s reávenni őket oly tőzsdei spekulációkra, amelyek keretében menthetetlenül áldozatul estek a cég fosztogató üzemének.

E cél sikere érdekében három előfeltétel megteremtésének feladata hárult rájuk.

Első sorban ki kellett választaniuk azokat az értékpapi-

rokat, amelyeket alkalmasnak láttak üzérkedéseik céljaira felhasználni. Másodsorban gondoskodni kellett alkalmas eszközökről, amelyek segítségével az üzletfeleket tömegesen beugratták a kiszemelt ügyletekbe. Végül alkalmas üzleti módszer is kellett, amelynek alkalmazásával a célba vett törekvést: az üzletfelek kifosztását elérhessék.

Az első előfeltétel a papírok kiválasztása volt. Azt látjuk a cég működéséből, hogy a feleket mindig árfolyamemelkedésre spekuláltatta a különlegesen kiválasztott papírokban — sőt a többiben is, — s minthogy üzemiéinek az volt az alapja, hogy az üzletfelei árfolyamkülönbözeti veszteségét egyenesen a maga javára biztosította, választásának természetesen oly papírokra kellett esnie, amelyeknél a maga körületekintő és gondos tanulmányai révén arra a következtetésre jutott, hogy a papírok árfolyamának nem emelkedésére, de esésére van kilátás. Különösen a brassói és jungbunzlai részvények szolgáltak a cég üzelveinek tárgyául. Nem volt véletlen, hogy a cég választása éppen erre a két papírra esett. A jungbunzlai papírra vonatkozólag a törvényszéki szakértők is megállapították, hogy a bécsi tőzsdén aránylag csak csekély kereslet és kínálat tárgyát képezték s forgalmuk igen jelentéktelen volt. A brassói papírt illetően a szakértők ugyan azt mondják, hogy egy időben ez a papír a budapesti tőzsdén jelentékeny objektuma volt a spekulációnak s aránylag elég sűrűn szerepelt a tőzsdei forgalomban. Ámde — tekintetes kir. Törvényszék, mind a két papírra vonatkozólag rendelkezésünkre állanak az éveket felölelő árfolyamjegyzékek és ezen árfolyamjegyzékeknek az alapján, ezeknek a betekintése nyomán hitelesen megállapíthatjuk azt, tárgyikig leszögezhetjük azt a tényt, hogy azokban az időkben, amelyekbe a cég üzelvei esnek, mindkét papír csak igen gyarló tárgya volt a tőzsdei forgalomnak s olykor hónapokon át sem fordult bennük elő kötések. Ilyen csendes mostoha papírok kiválasztása a cég üzleti céljai szempontjából azért volt felette jelentős, mert míg a nemzetközi papíroknál a kultúrvilágnak úgyszólván összes eseményei belejátszanak a papír árfolyamának alakulásába, — mert míg a spekulációnak kedvenc tárgyát képező iparvállalati papíroknál is ugyancsak azt tapasztal-

juk, hogy az általános és speciális konjunktúra számtalan tényezőjével kell számolni, — addig ilyen mostoha, kereslet és kínálat tárgyát csak gyéren képező papír árfolyamának alakulásánál a dolog természete hozza magával, hogy azt első sorban az illető ipari vállalatnak különleges üzemi és gazdasági viszonyai és pedig természetüknél fogva állandóbb jellegű viszonyai befolyásolják. És különösen meg voltak mentve a vádlottak éppen ezeknél a papíroknál egy oly tényező zavaró hatásától, amely a spekuláció szokásos tárgyait képező más papírok árfolyamalakulását igen mélyrehatóan befolyásolja, — t. i. magától a spekulációtól. Mert hiszen a spekuláció a maga célzatainak megfelelően, mesterségesen fokozza hol a kereslet, hol a kínálatot és ilyen módon — hiszen Fleissig Sándor szakértő úr véleményéből is hallottuk, hogy voltaképpen minden árfolyamalakulás mesterséges — a kereslet, avagy kínálat mesterséges fokozásával a spekuláció maga is képes az árfolyam alakulására igen jelentős befolyást gyakorolni. Ez a tényező tehát éppen ezeknél a papíroknál, amelyek nem voltak reguláris tőzsdei forgalomban, kevésbé zavarhatta a vádlottak számításait.

A második előfeltétel az üzletszerzés eszközeinek megteremtése volt.

A felek tömeges beugratására két alkalmas eszköz állott a cég rendelkezésére: a „Finanzieller Wegweiser” című szaklap és ezzel kapcsolatban a cég ügynökeinek tevékenysége.

A „Finanzieller Wegweiser”-t a cég adta ki. Egy külön osztálya állott a lap rendelkezésére. Ennek az osztálynak vezetője Basch Lajos szerkesztő volt. Maga Neumann Miksa is bevallja azt, hogy ennek a lapnak kizárólagos rendeltetése az volt, hogy a cégnek üzleti érdekeit szolgálja. Ezzel az elismeréssel szemben igazán nem vetek súlyt Basch Lajosnak arra az állítására, hogy ő teljesen önállóan vezette ennek a lapnak az ügyeit. Mert hiszen a lap éppen a cég által kijelölt papírokat propagálta. Nagyon természetes tehát, hogy Neumann Miksa és Lóránt Félix nem hagyhatott szabad kezét Baschnak arra, hogy mely papíroknak csináljon propagandát a kommittensek közt. Itt ennél a pontnál, — bár egy percre sem vonom kétségbe azt, hogy ilyen lapok

kiadása más cégeknél is szokásban van, amint ezt az igen tisztelt védő úr számos lappéldány becsatolásával is igazolta, — nem zárkozhatom el annak a nevezetes ténynek a konstatálásától, hogy Neumann Miksa és Lóránt Félix könnyen áttetsző okokból megelégedtek azzal, hogy a lapot a céggel összeköttetésben állónak tüntették föl s a cég reklámjait abban közölték, ellenben óvakodtak annak nyílt bevallásától, hogy a lap egyenesen és kizárólag a cég üzleti érdekeit szolgálja. Ez a leplező tartózkodás, tekintetes kir. Törvényszék, különösen a cégnek üzleti levelezésében jut olykor kirívó kifejezésre. Több esetben rámutattam ugyanis már a tárgyalás során arra, hogy a lap, t. i. a Finanzieller Wegweiser és a cég mint önálló tényezők léptek föl a felekkel szemben, hogy a lapnak a szerkesztősége ajánlta üzleti összeköttetésre a céget és ugyanakkor a cég a lappal parallel de egészen önállóan ajánlkozott a félnek. Ezt tapasztaljuk például a Franck esetében, úgyszintén Angernél és Hilsenél is.

A Finanzieller Wegweisernek egy részét általános érdekű közgazdasági cikkek töltötték *meg*. De nem ezen feküdt a súlypont, — amely különben Neumann Miksa beismerése szerint is a cég érdekeinek a szolgálata volt, — hanem inkább a „Briefkasten” rovaton, melyben valódi vagy alcimre küldött szerkesztői üzenetek útján, azok a fényes eredmények voltak megrajzolva, melyeket a cég egyes felei az általa ajánlott kötésekben állítólag elértek. De ez a rovat elvégre is csak a nyereségvágynak általános irányban való fölkeltését szolgálta; aminthogy maga a lap is a cég érdekeit szolgálta azzal, hogy a céget az előfizetők figyelmébe ajánlotta.

Különlegesen fölhívni egyes papírokra az üzletfelek figyelmét és ezzel a nyereségvágyat speciális irányba terelni a „Finanzieller Wegweiser” „Sonderausgabe”-inak és „Sonderblatt”-jainak feladata, hivatása volt. A cég, illetőleg a lap főnállásának tartama alatt a lekülönbözőbb papírokról adott ki Sonderblattokat, amelyek a legkápráztatóbb nyereségi kilátásokkal biztatták az olvasókat a Sonderblatt által ajánlott papírokról. Utalok pl. arra, hogy a brassói papírokról kiadott Sonderblatt az akkori 385 koronás árfo-

lyam mellett azzal biztatta a feleket, hogy ebben a papírban esetleg 670 koronás árfolyam is elérhető lesz, tehát egész 300 koronáig terjedő árfolyamemelkedést helyezett kilátásba.

Ezeket a „Sonderausgabe”-kat éppen úgy, mint a lapot is, a cég kizárólag külföldi, nevezetesen németországi egyének számára rezerválta. Neumann Miksa ezt azzal magyarázza, hogy Németország felé azért fordult, mert Magyarországon alkalmas klientelát nem talált volna. De önmaga rontja le ennek az érvenek az értékét, mikor másfelől arra hivatkozik, hogy viszont német bizományos cégek Magyarországon keresnek klientelát. Mert ezzel önmaga bizonyítja azt, hogy Magyarországon a tőzsdei üzletek számára — sajnos — lehet igen széleskörű klientelát találni. Jelzett eljárásnak, tekintetes kir. Törvényszék, inkább az lehetett a tendenciája, hogy a területi távolságot kihasználva, nehezebbé tegye az üzletfelei számára egyrészt magának a cégnek, másrészt műveleteinek az ellenőrzését. Hogy ilyenféle célzat vezethette a céget, az kitűnik abból a tényből, melyet itt egyik címiroda tulajdonos — azt hiszem Grünwald Sándor — demonstrált, hogy t. i. a cég, mikor nála egy millió címre való megrendelést tett, kikötötte, hogy ezek között a személyek között hírlapírók, bírák, jegyzők, ügyészek és zsidók ne legyenek, ellenben annál inkább legyenek földbirtokosok, kereskedők, tőkepénzesek, katonatisztek és papok. Az embereknek ez a kategorizálása igen szembetűnő tendenciát mutat föl, mert a címekből kizárt egyének éppen azoknak sorába tartoznak, akik hivatásuknál fogva vagy egyéb okokból sokkal kevésbé könnyen hívők, bizalmatlansággal tekintenek ilyen üzleti műveletek elé és akikben sokkal inkább kifejlődött a kritika szelleme.

A lap ingyen járt hónapokon keresztül, — a vádlott beismerése szerint legalább három hónapon keresztül, — mindenkinek, aki erre egyetlen egy levelezőlappal reflektált, sőt e nélkül is. Természetes, hogy ilyen körülmények közt a lappal kapcsolatos kiadások igen jelentékeny méreteket öltöttek. A szakértők összeállításából megtudjuk, hogy három év leforgása alatt körülbelül 102.000 koronát emésztettek fel ennek a lapnak előállítási és terjesztési költségei.

Ez, tekintetes kir. Törvényszék, pusztán reklámcélokra mindenestre oly jelentékeny összeg, amely semmiképpen sem hozható arányba azzal a csekély üzleti tőkével, amellyel a cég a maga üzletét megkezdette. És magában véve is nyomatékos gyanút kelt abban az irányban, hogy a cég üzleti működésének keretén belül nem azokra a legális keresményekre utazott, amelyeket a törvény a bizományosnak biztosít, hanem ezen messze túlmenő céljai voltak.

Az üzletszerzésnek másik fontos tényezőjével a cég az ügynökök személyével rendelkezett. A cégnek több ügynöke volt. Itt vádlottként Kálmán Antal, Herzfelder Ignác és Gross Jakab áll a tekintetes kir. Törvényszék előtt. De tudjuk a tárgyalásnak adataiból azt, hogy voltak a cégnek más ügynökei is, akikre vonatkozólag azonban közelebbi adatokat nem lehetett beszerezni. Ezek az emberek nem közönséges rábeszélő képességgel rendelkeztek, amire annál is inkább szükség volt, mert rábeszélő képességük volt a hathatós eszköze annak, hogy a cég üzletfeleit a cég által kiválasztott ügyletek irányában akaratelhatározásra bírják. Ez a rábírási tevékenység két vonatkozásban szerepel. Egyik az volt, hogy olyan esetekben, mikor valamely papír, amely a klienseknél el volt helyezve, emelkedő irányzatú volt, az ügynökök megrohanták a klienseket és — mint ezt számtalan sértettnek esetébe tapasztaltuk, de rá is fogok konkrété mutatni, — rábírák őket arra, hogy az emelkedő irányú papírokat, mint olyanokat, melyeknek emelkedésére többé semmi kilátás sincs, eladják és helyettük a cég által kijelölt papírokat vegyenek. Másik irányú feladatuk az volt, hogy különlegesen brassói és jungbunzlai papírokra vonatkozó kötésekbe ugratták be a feleket. A 27 sértett esetében sajátságosan tapasztaljuk azt a minduntalan visszatérő körülményt, hogy amíg csak szórványosan fordult elő, hogy más papírokat ajánlottak az ügynökök, addig a brassói és jungbunzlai papíroknál szinte kivétel nélkül találkozunk azzal a ténnyel, hogy az ügynökök a cég megbízásából kiutaznak a sértettekhez és élőszóval, sokszor órák hosszáig tartó prelekcióval veszik reá őket arra, hogy ezeket a papírokat megvegyék. Majd konkrét példákkal is fogok annak idején szolgálni. Ezek az ügynökök a cég részéről — ez

hozzátartozik a tényállás tisztázásához — húsz korona, illetve 20 márka napidíjjal s utazási költségeik megtérítésével lettek honorálva és ezenkívül osztályrészüket képezte a provízió és a courtage fele része is. Hogy milyen összeget kaptak ezen a címen, annak összegezésére a vizsgálat során a szakértők ki nem terjeszkedtek.

A papírok kiválasztása és az üzletfeleknek az ügyletekbe való beugratása azonban csak előfeltételeit teremtették meg annak, hogy a cég bűnös üzemeihez, melyek végcélja az üzletfelek kifosztása volt, hozzáfoghasson. Hátra volt azonban a punctum saliens: olyan módszer választása, amely alkalmas volt a cég által kitűzött célnak biztosítására.

A cég a kereskedelmi törvény 381. §-ának rendelkezései keretébe illesztette be a maga műveleteit. Ez a szakasz nevezetesen kimondja azt, hogy olyankor, amikor a vételi, illetőleg eladási megbízásnak tárgyát piaci vagy tőzsdei árral bíró árúk képezik, abban az esetben a bizományos az árút eladóként maga szolgáltathatja vagy pedig vevőként megtarthatja. Hogy ennek a szakasznak és illetőleg a szakasz kiaknázásának a cég céljai szempontjából micsoda óriási jelentősége volt és micsoda nexusban van a cég tizeiméinek ezen szakasz kereteiben való elhelyezkedése a büntető törvénynek a csalásra vonatkozó rendelkezéseivel, — arra később fogok kitérni. A cég tehát bizományos minőségében mint önszerződő lépett az ügyletbe. Ezt az önszerződési jogot aképpen gyakorolta, hogy míg az üzletfelek a cégtől brassói és jungbunzlaui papírosokat ezer meg ezer számra vettek, illetve ennyire kapott tőlük vételi megbízást, ezeket a megbízásokat túlnyomó részükben nem teljesítette s csak egy csekély hányad erejéig fedezte a felekkel kötött ügyletet. Ilyen módon érte el azután azt a célt, hogy ha az általa kiválasztott papír árfolyama az ő céljainak megfelelően hanyatlott és ennek következtében a felek árfolyamkülönbözeti veszteséget szenvedtek, ezt a veszteséget a fedezeti kötésekben szenvedett veszteségeinek levonásával egészen magának szerezte meg.

Ennek a tendenciának szolgált az ügylet szerkezete is. Miután t. i. a felek valamennyien nyíltan beismerték azt és ez a cég előtt is egészen nyilvánvaló volt, hogy ők kizá-

rólag árfolyamkülönbözeti nyereségre spekuláltak s hogy tőlük távol állott a komoly üzleti akarat az illető papírok megvételére és átvételére, ennek következtében a cég nem is követelte a felektől azt, hogy a papíroknak teljes árfolyamértékét bocsássák a rendelkezésére, hanem megelégedett az-
 al, hogy azok bizonyos mérsékelt összeget, amely az árfolyamnak körülbelül 10%-a volt, úgynevezett „Anzahlung”-ot küldjenek be. Ennek az „Anzahlung”-nak az volt a rendeltetése, hogy biztosítéku-
 l szolgáljon egyrészt a courtage, provisió, folyószámlakamat és más költségeknek, másrészt annak az árfolyamkülönbözetnek a fedezésére, mely a feleknek ügyleteinél árfolyamcsökkenés folytán előállhatott. Hogy az „Anzahlung”-ot oly csekély összegben állapította meg, — mert hiszen a szakértők szerint a pénzintézetek hasonló körülmények között 15—20% fedezetet szoktak kívánni s egy esetben a Magyar Kereskedelmi Részvénytársaságnak egyik sértetthez intézett levelében is olvastuk, hogy az ily címen 20%-ot követelt, — annak egyik indoka és célja minden valószínűség szerint az volt, hogy aránylag csekély kockázattal módot nyújtván az érdekelteknek a szerencsejáték megkísérlésére, minél tömegesebben hajthassa be őket a cég hálójába. Volt azonban annak egy sokkal jelentékeny-
 nyebi) célzata, rendeltetése is. Nevezetesen a courtage, provisió, melyek a vételi és eladási ügyletek után egyaránt jártak, — továbbá a cég által a felek terhére a teljes árfolyamérték s a courtage, provisió, adó stb. teljes összege után felszámított folyószámlakamatok már egymagukban véve is azt a helyzetet teremtték meg, hogy az Anzahlung meg-
 lehetősen megroppant ezeknek a terheknek a súlya alatt. Ezt a megroppanást még fokozta az a körülmény, hogy Neumann Miksa saját beismerése szerint tendenciózusan oda terelte a dolgokat, hogy a felekkel minél többször cseréltesse ügyleteiket s ilyen módon a courtaget, provisiót és más ilyen díjakat még tetemesebb mértékben szedhesse. Tehát a fedezet már csak megcsonkított hányada arányában szolgált annak a tulajdonképpeni rendeltetésének, hogy az árfolyamkülönbözeti rizikót fedezze. És miután a hanyatló irányzatú papírokkal való spekulálás esetében, — még akkor is, ha ez jóhiszemű. — idő kell ahhoz, hogy a hanyatló irányzat meg-

forduljon s emelkedő irányzatba csapjon át, — ennek következtében oda terelődött a helyzet, hogy az Anzahlung ki volt téve annak a szinte matematikailag bizonyos sorsnak, hogy fölemésztődött, még mielőtt az árfolyam emelkedésébe vetett remény, — ha ugyan ez komoly lett volna, mint a hogyan nem volt az, — valóra válhatott volna.

A cég amaz eljárása következtében, hogy az ügyfelekkel kötött ügyleteket csak csekély hányad erejéig fedezte, éppen ennél a két papírnál igen tetemes értékellettébe, mondhatnám diametrális érdekellettébe került ügyfeleivel szemben, mert ebből az a helyzet állott elő — ezt még tüzetesebben is ki fogom fejteni, — hogy abban az esetben, hogyha a kilátásba helyezett árfolyamemelkedés tényleg bekövetkezett volna, a feleknek árfolyamkülönbözeti nyereségét a cég lett volna kénytelen kifizetni. Már ebből folyik az a logikai megfontolás és igen súlyos érv, hogy éppen azért, mert ilyen érdekellettébe került a cég feleivel szemben, — lehetetlen elképzelni, hogy a cég jóhiszeműleg ajánlotta feleinek árfolyamemelkedésre azt a papírost, melynek csak árfolyam-esése esetén számíthatott nyereségre.

Ez a helyzet vonta maga után annak a szükségét, hogy a cég ezt az érdekellettét feleivel szemben elleplezze. És leplezte is, mert jól tudta, hogyha azok az ügyfelek, akik különben a tőzsdei ügyletekben eléggé járatlanok voltak, tudatára ébrednek ennek a diametrális érdekellettének, — tudatára ébrednek annak, hogy bizományosuk csak abban az esetben nyerhet, hogyha ők vesztenek, akkor bizonyára minden járatlanságuk és tapasztalatlanságuk ellenére is, természetyszerű, logikai bizonyossággal rá jöttek volna arra, hogy ezzel a céggel meg kell szakítaniok az összeköttetést, mert különben a legnagyobb veszedelemnek teszik ki anyagi érdekeiket.

Ennek az érdekellettének a leplezésére szolgált első sorban az, hogy a cég állandóan azzal ámította feleit, mintha ő a kiválasztott műveletek tárgyait képező értékpapírokat a felek köteleinek megfelelő mennyiségben tényleges birtokában, rendelkezésére tartotta volna. A cégnek a Finanzieller Wegweiserben állandóan közzétett hirdetései állandóan ismlik azt a stereotip kijelentést, hogy „die gekauften Wert-

papiere werden bis zu Realisierung in Depot gehalten". A jungbunzlai. Sonderblattban ezeket írja: „können die gekauften Effekten so lange *bei der Firma erliegen bleiben*, bis die Übernahme durch Vollzahlung Konvenienz bietet". Ugyanígy a brassói Sonderausgabe is: „Das Bankgeschäft *hält die Aktien . . . in Depot* und ist *daher* die vollständige Bezahlung nicht erforderlich".

Mindezek, tekintetes királyi Törvényszék, oly határozott állítások, melyekből egy jóhiszemű fél mást, mint azt, hogy a cég az általuk kötött vételi ügyleteket megfelelő módon tényleg fedezi és az illető papírokat tényleg megszerzi, birtokában tartja, — nem következtethet. Annál is inkább, mert hiszen a felek nem tudhattak arról, hogy akkor, amikor pl. a jungbunzlai részvényekről volt szó, — amely részvények állománya mindössze 7400 drb. és ennek nagy részét egy család tartja birtokában, tehát az olyan részvények száma, amelyek a tőzsdén tényleg forgalom tárgyát képezhetnék, aránylag csekély, — mondom, a komittensek nem is sejthették azt, hogy a vádlott cég 7000 drb. erejéig vonta kötésbe a feleit és így nem lehettek tájékoztatva afelől, hogy a műveletek óriási terjedelme következtében már fizikailag is ki van zárva annak a lehetősége, hogy a cégnek az az állítása, amely a hirdetésben és Sonderausgabeban foglaltatott, a valóságot fedje, — hogy az a valóságnak nemcsak meg nem felel, de meg sem felelhet.

Egy levélre hivatkozom még ebben a vonatkozásban, tekintetes királyi Törvényszék, amelyet a vádlott Hill György fogtechnikushoz intézett 1908. február 28-án, mikor ez a Neumann és Raab-cégnek hírlapilag szellőztetett szereplésével kapcsolatban a céggel szemben való bizalmatlanságának adott kifejezést; erre a cég válaszában méltatlankodva utasítja vissza azt a föltevést, hogy őt a Neumann és Raab-céggel hasonlítsák össze és eljárását amazéval szembeállítva, fennen kérkedik azzal: hogy „mi kimutathatóan megvettük a brassói papírokat a tőzsdén".

A cégnek az az ismételten visszatérő állítása és ámitása a féllel szemben, mintha ő csak a bizományost illető díjak erejéig volna érdekelve, ugyancsak az érdekellentét leplezését célozza. Hivatkozom megint, tekintetes királyi Törvény-

szék, egy pár levélre. Itt van a Backenstosshoz 1907. március 2-án intézett levél, melyben a cég a még fedezetlen 97 korona 67 fillér árfolyamkülönbözetet kéri s megtoldja ezt a kívánását azzal, hogy „ne hárítsa sértett az egész hiányt a cégre,, mert ez nem volna arányban az ő csekély keresetével”. Ugyancsak az ő „jelentéktelen keresetéről” szól a Henckhez 1908. március 10-én és Horlitzhoz március 20-án intézett levelében, nemkülönben a Hillhez 1908. március 5-én intézett levelében is. Ugyanezt a képet tünteti föl Kálmán Antal ügynök ámitása Jordán Miksával szemben is, aki előtt felveti a kérdést, hogy: „azt kérdezhetné ön, miért nem játszik a cég* maga, ha olyan biztosnak tartja a papírokat?” s erre nyomban megadja a választ, hogy: Magyarországon törvény tiltja azt, hogy a bizományosok maguk játsszanak, mert el akarják kerülni azt, hogy a komittensek bizalmatlanságát fölkeltsék a bizományos ellen.

De ott van az érdeellentét leplezésére szolgáló harmadik eszköz is: a számlák és főkönyvi kivonatok kiállításában és illetőleg abban a tényben, hogy a cég az ügyfél terhére a folyószámlán az értékpapír árfolyamának teljes Összege után számított kamatokat, viszont javukra írta az illető részvények osztalékát, javukra írta az illető részvények folyókamatát, amely szerkezeti momentumok szintén azt a célt szolgálták, hogy az üzletfelek tévedésben legyenek az iránt, hogy a cég azokat a vételi ügyleteket, melyekre velük szemben lép, tényleg és valósággal effektuálja.

A cég azon eljárásának, tekintetes királyi Törvényszék, hogy a felekkel kötött ügyleteknek egy részét megfelelő fedezeti kötésekkel, habár csak csekély hányad erejéig, mégis ellátta, — szintén megvolt a maga jelentősége. Egyik az, amire a szakértő urak is rámutattak, hogyha t. i. akármelyik fél panasszal állott elő a cég ellen, a cégnek mindig meg volt az a kifogása, hogy: kérem, hogy lehet engem fedezetlen játékkal gyanúsítani, mikor nekem íme kimutathatóan sokkal több papír állott rendelkezésemre, mint a mennyit a panaszttevő fél kötésével angazsált. Ezt a momentumot az igen t. védő úr a sértettekhez intézett kérdéseiben ugyancsak ki is használta.

De volt ennek az eljárásnak még más célja is. Ezek a

fedezeti kötések voltak ugyanis több esetben — nevezetesen pl. a jungbunzlai részvényeknél 1905. június havában, a brassóinál pedig 1907. november és december havában — bevezetői az ezen papírokkal véghezvitt szédelgési műveleteknek.

A nélkül, hogy abba a darázsfészekbe akarnék bele-nyúlni, hogy vajjon lehet-e az árfolyamot fiktív kötésekkel irányítani és anélkül, hogy ezt a tőzsdei szakértők, titkárok által kereken megcáfolt hitet a vád javára kiaknázni akar-nám, viszont nem zárkozhatom el egy kézenfekvő jelenség konstatálásától. Ez pedig abban áll, hogy — miután egy papír árfolyamának alakulása a kereslet és kínálat egymás-hoz való viszonyától függ, — nem lehet vitás, mert a tőzs-dei technika természetyszerű következése, hogy az oly pa-píroknál, mint éppen ez a kettő is, amelyek tőzsdei forgalom tárgyát csak igen kevésbé képezték, mikor a cég pl. a jung-bunzlai papírból 1100 darabot, a brassóiból pedig több mint 800 darabot szerzett be s illetve ennyi darab erejéig biztosí-tott rendelkezési jogot magának, ezekkel a vételi kötések-vel az egyébként lanyha forgalmú papíroknál oly túlsúlyba hozta a keresletet a kínálattal szemben, hogy a papírok árfolyamalakulását — habár csak mérsékeltebb keretek kö-zött s csak időlegesen is — célzatainak megfelelő kedvező irányba tudta terelni. Ott van, tekintetes királyi Törvény-szék, ennek az állításomnak a támogatására Székely Ferenc vizsgálóbiztos jelentése, amely az ily csekély forgalmú papírok árfolyamának szerény keretek között való befolyá-solását szintén lehetségesnek tartja. Azt talán nem kell kü-lön hangsúlyoznom, hogy a papírok árfolyamának ez a — bár időleges és szerény — irányítása a műveletek kezdetén a hangulatsinálásnak mily hálás eszköze volt a cég kezében.

Az üzletfeleknek a kötésekbe való beugratása és kivetése — a kivetés amannak következeképpen — tömegesen törté-nik, tömegesen és pedig ezer meg ezer számra. Ennek a tö-meges beugratásnak szintén meg volt a jelentősége a cég célzatai szempontjából. Mert csak így vált lehetővé a szédel-gési művelet egységes és biztos irányítása és csak így vált lehetővé annak a helyzetnek az előidézése, hogy az ügyfelek körülbelül egy tömegben vettessenek ki a kötésből. Mert kö-

rülbelül egy időben, körülbelül azonos árfolyamok mellett kötven meg a felek az illető papírokban a vételi ügyleteket, nagyon természetes, hogy a fedezetük is körülbelül egy időben fogyott el és így a cég a felekkel szemben aránylag hamarosan leszámolt annak az eshetőségnek a veszélyével, hogy a művelet tárgyát képező papír árfolyamában számítá-saitól elütő irányzat keletkezzék. Holott abban az esetben, hogy ha az üzletfeleknek a kötésekbe való beléptetése hossz-szan elnyúló láncolatban, különböző árfolyamok mellett történt volna, akkor viszont a kivetés is ilyen hosszú láncolatban következett volna be, és ennek következtében előre nem látható incidenseknek kedvezőtlen hatása a cég cirkulusait ugyancsak megzavarhatta volna.

E pontnál a védelem részéről azzal az ellenvetéssel találkozunk, hogy itt nem lehet célzatosságról beszélni, mert hiszen az üzletfeleknek a kötésekben való kivetése a dolog természetes rendjéből folyt s a fedezet kimerülésének automatikus következményeként állott elő.

Hogy ez az automaticizmus miben állott, arra éppen az előbb mutattam rá. Hogy pedig mennyire nem nélkülözte ez a tömeges kivetés a tervszerű célzatosságot, annak igazolásául a következőkre is utalok.

Nagyon sajátos jelenség, hogy a míg más papíroknál — majd az egyes esetek tárgyalásánál konkrét példákban is rá fogok erre mutatni — a cég oly esetekben is, ha valamelyik papír árfolyama kedvezőtlen irányzatban volt és¹ esett, a feleket ügynökei útján nagyon gyakran reábirta arra, hogy azt cseréljék át más papírra, — a míg továbbá oly esetben, amikor a fél valamely papírjának árfolyama emelkedésben volt, a cég azzal az ámtással, hogy további emelkedésre már nincs kilátás, be sem várva, hogy esni fog-e tényleg a kurzus, ügynökeit küldte a felekre, hogy vegyék reá őket a papír átcserelésére, — addig a brassói és jungbunzlauai ügyleteknél stereotip módon ismétlődik az az eset, hogy a cég üzletfeleit ezekből a kötésekben ki nem ereszti addig, amíg egy fillér fedezetük van s hogy folytonosan azzal a biztatással, ígérettel igyekszik őket — dodonai nyilatkozatok alakjában — a kötésükben bentartani, hogy habár a papír árfolyama esik és talán még tovább is fog

esni, mindenesetre kitartást ajánl, mert úgy hiszi, hogy a legmélyebb kurzus már eszkomptálva van s az üzletmenet változatlanul kedvező viszonyaira való tekintettel, a kurzus irányának megfordulására lehet számítani.

Ez az ellentétes metódus mutatja azt, hogy nem is anvira automatikus dolog volt a felek tömeges kivetése a kötésből, mint inkább a cég célzatos üzelmének az egyenes következése. És annál könnyebb volt ebben a vonatkozásban a cég helyzete, mert a tapasztalat azt mutatja, — de a vádlottak könyveibe való betekintés is igazolja ezt, — hogy a feleknek tálnyomó része, ha a tőzsdejátékot meg is kíséri, előre megállapítja azt a fix összeget, amelyet erre a célra kockáztat, számot vetvén vagyoni képességeivel és ha ez elúszott, akkor a. kommittenseknek csak aránylag csekélyebb része hajlandó további pótfedezetet kockáztatni.

Szólnom kell, tekintetes kir. Törvényszék, itt a cég üzletvezetésének és módszerének ismertetésénél a kamatokról is.

Említettem, hogy a cég folyószámlakamatokkal terhelte meg a feleket a papírok árfolyamértékének, a províziónak, courtagenak s az értékforgalmi adónak teljes összege után és hogy a cég ezen a címen körülbelül 326.000 koronát írt a felek terhére. Ez a szám azonban korántsem játszott oly óriási szerepet a cég számvetéseiben, mint ahogyan azt ezen kolosszális méretű összeg nyomán gondolni lehetne. Nem pedig azért, mert ott van a mérleg másik serpenyőjében mindaz, amit a cég részvények folyókamata s a szelvényekre eső osztalékok címén — habár szintén csak fiktív alapon — az üzletfelei javára írt. De még így is kétségtelen, hogy — miután alig fordult elő oly eset, talán az utolsó jungbunzlai műveletnél, amikor a papír árfolyama kisebb volt a névértéknél s így az utóbbi után számított folyókámat egyenlő lehetett az előbbi után — bár magasabb százalékkal — számított folyószámlakamattal, — mondom, még így is kétségtelen, hogy az esetek túlnyomó részében a folyószámlakamat címén számított összegek különbözete igen jelentékeny volt s ugyancsak hathatósan hozzájárult a felek fedezetének megterheléséhez és mielőbbi kimerítéséhez.

A cég, amint említettem, akként spekulált, hogy amíg feleit bizonyos papíroknál *à la hausse* irányzattal vitte bele a kötésbe, addig ő maga az illető papír árfolyamsülyedésére számított és erre bázírozta a műveletet. Ámde a tőzsdei spekuláció csak a szubjektív valószínűség birodalmába tartozik. Nem egyéb, mint a jövő eshetőségeinek kombinatív alapon való kiszámítása. Ez a kombináció a létező és a feltételezett tényezők összehatásának a valószínű eredményét nyújtja a spekuláns szubjektív vélekedésének a világításban. Természetes, hogy ezek a spekulációk lehetnek valószínűbbek és kevésbé valószínűek. De mindegyik spekuláció felett ott lebeg a zordon eshetőség, hogy bekövetkezik valami véletlen incidens és felborítja az egész kalkulációt. A cégnek tehát erre az eshetőségre is kellett számítania. És ugyancsak számított is.

Volt egy bevett módszere, amely abban állott, hogy amikor a felek valamely papírjának kurzusa emelkedő irányzatba került, akkor — ha a cég kellő módon nem volt fedezve abban a papírban — üzletfeleinek nyakára küldözte a levelek százait és az ügynökeiket és e két faktor útján minden erejét latba vetette abban az irányban, hogy az üzletfeleket a nyereséges papír szomorú kilátásainak ecsetelésével rávegye azoknak az eladására és helyettük a cég favorit papírjainak a megvételére.

Itt van, tekintetes kir. Törvényszék, azoknak a sértetteknek a jegyzéke, akikkel ez megtörtént. Primavesinek volt 100 osztrák-magyar államvasúti részvénye: vétettek vele azok helyett 500 brassóit. Tegtmayernek volt 25 vasútforgalmi részvénye: ennek eladása mellett vétettek vele 100 brassóit. Hilse Károllyal 25 vasúti forgalmi részvény helyett vétettek 25 brassóit. Anger Othmárral 100 vasútforgalmi részvényt cseréltettek át 100 brassóira. Horlitz Szaniszlónak volt 150 vasútforgalmi részvénye; vétettek vele azok helyett 200 brassóit. Péter Andrásnak volt 25 vasútforgalmi részvénye: vétettek vele azok helyett 75 brassóit. Hillnek volt 50 vasútforgalmi részvénye: vétettek vele 100 brassóit. Droste Ernának volt 50 vasútforgalmi részvénye: átcsereáltették vele 175 brassóira. Magdeburg Jánosnak volt 50 vasútforgalmi részvénye: vétettek vele

100 brassóit. Triletynek volt 125 vasútforgalmi részvénye: vétettek vele ezek helyett 100 jungbunzlauit. Hencknek 75 osztrák-magyar államvasúti részvénye volt, vétettek vele 100 brassóit. Dr. Brachfeldnek volt 100 vasútforgalmi részvénye: vétettek vele 100 jungbunzlauit. Secursszal 25 vasútforgalmi részvényét 25 jungbunzlaura cseréltették át. Backenstoss 50 vasútforgalmi részvényt cserélt át a cég" ajánlatára 50 jungbunzlaura. Grasshoffnak volt 25 vasútforgalmi részvénye: vétettek vele 25 jungbunzlauit. Mandrellának volt először 50 rimamurányi részvénye: vétettek vele azok helyett 50 jungbunzlauit. Azután megint 50 államvasúti és 50 alpesi részvényt cseréltettek át vele 150 jungbunzlaura; majd harmadszor ugyancsak 50 alpesi részvény helyébe vétettek vele 100 jungbunzlauit. Végül Jordán Miksának 25 osztrák-magyar államvasúti részvénye volt és vétettek vele ezek helyett 25 brassóit. És még számtalan esetben megismétlődik az az eset, hogy a kommittensnek a papírja nyer és ennek ellenére az ügynökök vagy a cég" levelei sarkalják, hogy adjon túl rajta, nincs többé *jövője*? vegyen helyette mást: brassóit vagy jungbunzlauit, ami éppen soron volt.

Ez volt az egyik módszer. A másik módszer, amely csak a végszükség esetére támaszkodott, de feltétlen biztos volt: a cégnek a szerkezete. A cég ugyanis — mint már láttuk — akként volt szervezve, hogy a cégnek egyedüli tulajdonosa Neumann Miksa volt. Lóránt Félix csak csendes társ. A cég minden vagyona Lóránt Félix befektetett 60—70.000 koronája volt és az idők folyamán még ez is kivonatott az üzletből. A nyereség, ami időnként felmerült, szintén fel lett osztva a cégtársak között. Úgy hogy a cégnek vagyoni fedezete az esetleges veszteségekre egyáltalában nem volt. Nyilvánvaló, hogy abban az esetben, ha az üzletfelek brassói vagy jungbunzlai köteseinél az ígért árfolyamemelkedés tényleg bekövetkezett volna, az így előálló árfolyamnyereség cégvagyon hiányában csak a cég tagjaival szemben lett volna érvényesíthető. Itt azonban azzal a ténnyel állunk szemben, hogy cégtag csak Neumann Miksa volt, tehát a felelősséget csakis vele szemben lehetett volna érvényesíteni, holott neki vagyona nem volt. Lóránt Félix viszont

akinek személyi hitele volt az egyedüli bázisa a cég üzletvitelének, aki ennek következtében hivatva lett volna arra, hogy vesztesség esetén fizessen a cég helyett, kívül volt helyezve minden jogi felelősségen annak következtében, hogy a cégjegyzékbe mint a cég tagja, sőt mint annak kültagja sem volt bevezetve. Dr. Langheim ugyan azt a valloást tette a főtárgyalás során, hogy Lóránt a társasági szerződés megkötése alkalmával kilátásba helyezte azt, hogy ha a cégnek pénzre lesz szüksége, ő kész eredeti betétjénél többel is hozzájárulni. Ámde egy szóbeli megállapodás akkor, amikor írásbeli szerződés jön létre, még szentelt malsztnak sem jó. De mi értelme is lett volna ennek, amikor ezen az alapon Lóránt ellen harmadik személy úgy sem konstruálhatott volna semmiféle igényt P És hogyan is lehetett volna feltételezni Lóránt Félixről azt, hogy ő helyt állott volna pusztán a cég becsülete érdekében az esetre, ha a felek nyereségüket követelik? Arról a Lóránt Félixről, aki 60.000 koronával járult az üzlethez, vagyonához képest csak elenyésző csekély összeggel — mivel tudjuk, hogy vagyonos ember volt s aki ennek dacára a minden testi és szellemi munkásságát a cégnek szentelő Neumann Miksával szemben uzsorás módjára az üzleti nyereség kétharmadrésztét foglalta le magának? Vagy talán attól a Lóránt Félixől lehetett ezt várni, aki — dr. Langheim vallomása szerint — már életében gondoskodott arról, hogy vagyonának igen jelentékeny részét a feleségére ruházza át, ami üzletembereknél, tudjuk, hogy nem a feleség iránti szeretetből, hanem messzenéző óvatosságból szokott történni?

Neumannal szemben viszont úgy állunk, hogy ez az ember, aki a rendőrség és a vizsgálóbíró előtt, mikor megkérdezték a vagyoni viszonyai felől, azt mondta, hogy 160.000 korona vagyona van s ime ezt a vagyont eltünteti akkor, amikor Viosz Béla bírósági végrehajtó megjelenik nála, hogy a sértettek követeléseit iránt a biztosítási végrehajtást foganatosítsa.

Lórántnak ez a magatartása és Neumannnak ez a viselkedése mindennél fényesebb bizonyítéka annak, hogy a cég konstrukciója nem ötletszerű dolog volt, hanem tervszerűen

kiszámított mesterkedés és a célja az volt, hogy a felekkel szemben a felelősséget minden eshetőségre ki tudják játszani.

A cég működésének üzleti eredményét a szakértők számadatokban állították össze. Nem akarok ezekre a számadatokra tételszerűen reátérni, csak a következő végső tételekre hivatkozom. A szakértők megállapítása szerint a felek differenciális ügyleteken 1,503.000 koronát, a prémium ügyleteknél pedig 125.000 koronát veszítettek. Szembeállítva ezzel azokat a veszteségeket, amelyeket a cég saját kötesein vesztett, beállítva továbbá a számvetésbe egyfelől a felek terhére számított s másfelől a cég által kifizetett kamatokat és költségeket is, figyelemmel végül a behajthatlan követelésekre is, — a szakértők 886.000 koronában állapítják meg a cég működésének nyereséges üzleti eredményét. Ez a szám azonban korrekcióra szorul, éppen annak következtében, mert a felek javára írt folyókamatokat és osztalékokat a szakértők nem helyezték levonásba. Viszont a courtage és a provízió sem lett ugyan általuk számításba véve, de miután a két összeg nem neutralizálja egymást, mert végső összegükben ez utóbbiak jelentékenyen kisebbek lehettek amazoknál, meg lehet állapítani, hogy a 886.000 koronában kiszámított üzleti nyereség nem egészen fedi a valóságot, illetve, hogy a cég üzleti nyeresége ennél kevesebb volt.

A szakértők kimutatják, hogy a cég működésének 3 éve alatt az üzlettársak: Lóránt és Neumann, együttvéve 249.000 koronát vettek fel nyereségrészesedés címén. Ez a nyereségrészesedés, tekintetes kir. Törvényszék, semmiképpen sem áll arányban a cég működésének éppen az előbb jelzett üzleti eredményével. Aminek oka a cég üzleti költségeinek mértéktelen, óriási nagyságában keresendő. Kimutatják ugyanis a szakértők azt, hogy üzleti költségek címén a három év alatt több mint 480.000 korona kiadás merült fel. Méltóztassék ezt a 480.000 koronát hozzámérni ahhoz a 60.000 korona üzleti tőkéhez, amellyel az üzlet megindult. És azután méltóztassék megállapítani azt, hogy micsoda horribilis differencia mutatkozik a két tétel között. Ha a cég a maga üzletét legális keresményekre alapítja, illetőleg

tisztességes üzletvitelre, merő lehetetlenség, hogy ilyen kolosszális méretű kiadásokat reszkírozzon. A szakértők ugyan nem zárják ki annak a lehetőségét, hogy e mérték-telen kiadások talán a jövőre való beruházkodás költségei voltak, amelyek abban az esetben, ha az üzlet hosszú évekig áll fenn, meg is térülhettek volna. De ezzel szemben, tekintetes kir. Törvényszék, talán indokoltan és joggal hivatkozhatom arra, hogy amikor az üzlet 60.000 korona tőkével indul meg, ilyen gigászi méretű kiadások semmiképpen sem indokolhatók. Bocsánatot kérek a szakértő uraktól a hasonlatért, de rám nézve azt az impressziót kelti az a magyarázatuk, mintha meg akarnák velünk értetni azt, hogy valaki csekély üzleti tőkével szatócsboltot nyit és üzlete számára nyomban megépítteti a Párisi Nagy Áruházat.

Nem is lehet ez így. Mert ha ezeket az üzleti költségeket nézzük, azt tapasztaljuk, hogy évről-évre ismétlődnek, sőt nagyobbodnak. Hiszen azt látjuk, hogy az 1908. évben, amely pedig csak csonka esztendő volt, mert az üzlet csak az év nyaráig állott fenn, tehát alig több mint fél év alatt 125.000 korona üzleti költség merült fel, holott az előbbi egész évben csak 136.000 korona. Ami arra utal, hogy ezek az üzleti költségek nem voltak alapítási költségek, hanem esztendőnkint visszatérő, ismétlődő, sőt fokozódó üzletszerzési kiadások. És ezt a cégnek az üzleti módszere hozta magával. Mert hiszen a cég kommittensei végeredményben jóformán mind vesztek, miután nagy többségükben az ominózus brassói és a jungbunzlai papírokkal kísérleteztek. A cég tehát nem számított arra, hogy ezeket a feleket állandóan megtarthatja üzlete számára s ezért arra kellett irányítania minden energiáját, minden tevékenységét, hogy folyton új és új kommittenseket szerezzen. Csak így érthető, hogy ezek a monstruózus költségek évenként ismétlődtek, sőt kifejezetten növekvő irányzatot mutatnak.

Áttérek most, tekintetes kir. Törvényszék, a cég műveleteire a jungbunzlai és a brassói papírokkal.

Említettem azt, hogy habár a cég sokféle és különböző papírokkal foglalkozott, ennek dacára az egész üzleti exis-

tenciája jóformán a jungbunzlai és a brassói papírokra volt alapítva.

Az egyik fő tárgya a cég műveleteinek a jungbunzlai szesz- és vegyészeti gyár részvényei voltak. Csak nagyoo röviden utalok arra, hogy ez a részvénytársaság, amelynek Jungbunzlauban és Pemliofénben vannak telepei, 2,960.000 korona alaptőkével s az egy millió koronát meghaladó tartalékalapokkal rendelkezett a cég üzelveivel párhuzamos időkből. A részvények száma 7400 darab, amelyek túlnyomó része a Lederer-család birtokában van, szabad forgalom tárgyát tehát a részvényeknek csak kisebb hányada képezi. A vállalat üzleti éve összeesik a naptári évvel.

Ha a vállalatnak üzleti eredményei fölött az évek során át szemlét tartunk, azt látjuk, hogy — a régebbi időket figyelmen kívül hagyva, — az 1903-ik évtől az előző évekkel szemben jelentékeny fellendülés mutatkozik, ami kifejezésre jut abban, hogy az osztalék 1903-ra az előző év 20 koronájával szemben 28 korona, 1904-re meg éppen 30 korona. Itt azután a fejlődés megállapodik és az 1905. évtől kezdve a vállalat üzletmenete a hanyatlás képét mutatja. 1905-re az osztalék már csak 26 korona, 1906-ra meg éppenséggel semmi. A javulás csak az 1907. évvel indul meg ismét, amely évre már megint fizet a társaság 20 korona osztalékot. A papír árfolyamának alakulása parallel halad az osztalékban kifejezésre jutó üzletmenet változásaival. Azt tapasztaljuk nevezetesen, hogy míg az 1903. és 1904. években a papír árfolyama emelkedő irányzatú, addig az 1905. év nyaratól kezdődően a hanyatló irányzat kerekedik felül és tart az 1906. éven keresztül, belenyúlva az 1907. esztendőbe is.

Már most, tekintetes kir. Törvényszék, térjünk át annak a megvilágítására, hogy a cég ezzel a papírral minő műveleteket vitt véghez. A szakértők megállapításából megtudjuk, hogy az üzlet fennállása alatt a cég három ízben vonta bele tömeges akcióba ezt a papírt: az 1905. év nyarán, az 1906. év tavaszán, végül az 1907-ről 1908-ra hajló télen. Ez alatt az idő alatt a feleket összesen mintegy 16.000 darab ily részvény erejéig vonta a cég kötésbe. Megállapították a szakértők azt is, hogy hogyan aránylik a felek kötéseinek tárgyát képező részvények száma a cég által fedezeti köté-

sekkel tényleg biztosított részvények számához. A cég ugyanis üzlete fennállásának 3 éve alatt mindössze 2558 darab papírra vonatkozólag biztosított magának rendelkezési jogot. Ehhez, tekintetes kir. Törvényszék, hozzá kell vennünk még azt az 500 darabot, amelyek erejéig a cég Weinbergerrel szemben 1905. év május vagy június havában biztosított a maga részére elővételi jogot. De ezenfelül Lorántnak is voltak még papírai. Loránt egy jegyzőkönyvből kitűnőleg 1000 darabra biztosított a cégnek optio jogot. Természetes azonban, hogy miután Loránt a cégnek is tagja volt, ezt az optiót csakis annyi darab erejéig fogadhatjuk el reálisnak, amennyit az optio fedezése céljából Loránt tényleg beszerzett. Meg lehet pedig állapítani az iratokból, — mert ott fekszik a Wiener Lombard u. Eskomptbank s az Angol-Osztrák bank vonatkozó könyvkivonata, — hogy még 525 darab ily részvény állott az 1905. év nyarán Loránt külön rendelkezésére. Ha mindezeket hozzácsatoljuk a szakértők által megállapított mennyiséghez, akkor megállapíthatjuk, hogy a kommittenseknek 16.000 darabot felölelő kötéseivel szemben a cégnek üzlete fennállásának egész idején mindössze csak 3300 darab részvény állott rendelkezésére.

Ezek a számok azonban így nem mondanak semmit. Mint ahogy semmitmondó és értéktelen az egyik szakértőnek az a megállapítása is, hogy az előbb jelzett számok alapján átlagosan 2000 darabra tehető az a mennyiség, amelynek erejéig a cég az idők folyamán fedezetlenül állott. Itt nem átlagról van szó, itt azt kell keresni, hogy az egyes műveletek keretében hány darab részvény erejéig állott a cég feleivei szemben függő kötésben és ezzel szemben mennyi volt a fedezeti kötései folytán tényleg rendelkezésére álló részvények száma. Már pedig az előbb említett 5300 darab részvény egy időben sohasem állott a cég rendelkezésére, mert hiszen az idők folyamán fokozatosan elidegenítette a rendelkezésére álló részvények egy részét, lebonyolította fedezeti kötései bizonyos hányadát.

A fedezetlenség mértékének számszerű képéhez tehát, tekintetes kir. Törvényszék, csak akkor fogunk hozzájutni, hogy ha az egyes műveletek keretében hónaponként meg-

állapítjuk azt, hogy a cég a felekkel szemben minő részvénytőkéje erejéig állott függő kötésben s ezzel szemben ő maga tényleg hány darab részvény fölélt rendelkezett — akár azok fizikai birtoklása, akár azokra vonatkozó fedezeti kötései révén.

A vádiratban, tekintetes kir. Törvényszék, ennek az elvnek a szemmeltartásával egy kimutatást állítottam össze, összeadási és kivonási művelet az egész. Én nem is helyezek súlyt arra itt, hogy az utolsó darabszámig pontosan reprodukáljam a cég fedezeti részvényeinek a számát, csak nagyjában utalok arra, hogy az egyes műveletek keretein belül akkor, amikor a felekkel szemben függőben lévő kötések száma kulminált, a cég körülbelül hány darab részvény erejéig állott fedezetlenül.

Megállapítható, hogy az első művelet keretében 1905. augusztus havában, amikor legtöbb függő kötése volt, még a legjobb számítást véve is alapul, körülbelül 4500 darab erejéig nem volt fedezve a cég, hogy a második művelet keretében 1906. május havában körülbelül 1600 darab volt a fedezetlenül hagyott részvénytőkéje, hogy a harmadik művelet keretében ugyancsak a függő kötések kulminációja időpontjában, 1907. januárban az még a 6000 darabot is meghaladta. Méltóztassék megállapítani, hogy tekintettel a cégnek ily horribilis méretű fedezetlenségére, mily óriási összegeket kellett volna annak árfolyamkülönbözetek címén a kommittensei kezéhez kifizetnie, ha a papír árfolyama a cég ígéretének megfelelően alakult volna és pedig a gyors emelkedésnek abban az ütemében és mértékével, amint azt a cég kilátásba helyezte.

A cég e papírral az első műveletet az 1905. év június havában vezette be.

Ha annak a kurzus jegyzéknek adatait vizsgáljuk, amely az iratok közt van, azt fogjuk tapasztalni, hogy ennek a papírnak árfolyama az 1905. év elején körülbelül 500 koronával indul meg és ezen a magasságon tartja magát egészen 1905. május végéig. Ez alatt az öt hónap alatt tőzsdéi kötéssel ennél a papírnál alig találkozunk. Március 8-áig mindössze öt kötés, azontúl egyetlen egy kötés sem fordul elő. Élénk illusztrálása ez nemcsak annak, amit már emlí-

tettem, hogy a papír a tőzsdei forgalomban alig szerepelt, hanem bizonyosága a kurzus változatlanságával annak is, hogy a papírnak ezen állandóbb jelleget mutató — mert mintegy öt hónapon át tartó — árfolyama megfelelt a vállalat akkori üzletmenetének és hogy a papírnak ezen állandóbb jellegű kurzusában kifejezést nyert annak akkori reális értéke. És íme mégis azzal a sajátságos jelenséggel találkozunk, hogy 1905. május 30-án a „Finanzieller Wegweiser” felhíván a Franck György figyelmét a jungbunzlai részvényről kiadandó „Sonderblatt”-ra, már előre figyelmezteti őt arra, hogy megbízható helyről szerzett értesülése szerint e papír árfolyamában a legközelebbi jövőben igen jelentékeny emelkedés várható.

Hát most, tekintetes kir. Törvényszék, azt kérdem én, hogy Neumann Miksa, ki mindig azzal érvel, hogy a tőzsdén semmit sem lehet előre látni, honnan jutott ahhoz a próféta tudáshoz, hogy a papír árfolyamában nagy emelkedés fog beállani? Neumann megokolja ezt: azt mondja, hogy május 30-án Weinbergertől s illetve ennek útján a Mercurbanktól vásárolt 500 darab jungbunzlai részvényt s az ezen vételről kiállított kötgjegyekre rá van vezetve az a határozott biztatás — egyrészt Weinbergernek ő vele szemben, másrészt a Mercurbanknak Weinbergerrel szemben, — hogy a részvénynek az elmúlt 1904. évre eső osztaléka (az évi közgyűlés, melyen az osztalék megállapított, csak június 8-án tartatott meg) „legalább is” el fogja érni az előző évit. Ez az ígéret kétségtelenül foglal magában egy pozitívumot és egy possibilitást. Egy pozitívumot abban az irányban, hogy az osztalék annyi mindenesetre lesz, mint tavaly volt, s egy lehetőséget, hogy esetleg több is lesz. A „legalább is” szavakból ez a magyarázat következtethető. De ez a magyarázat és ez az ígéret egyáltalában nem fedi azt a biztatást, amit a Finanzieller Wegweiser Franckkal szemben hangoztatott, mert hisz a kötgjegyben szó sincs arról, hogy a papír árfolyamában a közel jövőben jelentékeny emelkedés lesz, mindössze a várható osztalék mennyiségéről történik kijelentés.

E jövődőlésnek megfelelően mégis azt tapasztaljuk, hogy 1905. június elején a papír árfolyama egyszerre csak

emelkedésnek indul és elég jelentékeny mértéket ér el, felmegy egész 550 koronáig. Nemde, legalább is sajátságos, hogy a cég fedezeti kötései és pedig 1000 darabot meghaladó részvény erejéig, — körülbelül 1100 darab a Lóránt saját részvényeivel együtt, a Weinberger-féle opció 500 darabja nélkül — ismétlem, legalább is sajátságos, hogy e kötések, melyek messze túlhaladták az ezen részvényben egyébként jelentkezni szokott kereslet mértékét, parallel jelentkeznek a papír árfolyamában előálló emelkedéssel. Bizonyosságul szolgál ez annak, hogy ez esetben a cég fedezeti kötései túlsúlyba helyezvén a keresletet a gyér kínálattal szemben, befolyást gyakoroltak az árfolyam kedvező alakulására, annál is inkább, mert a papír árfolyamánál az emelkedésre való hajlandóság úgy is meg volt ama tény folytán, hogy a június 8-án tartott közgyűlés az előző évi 28 korona osztalékkal szemben 30 koronás osztalékot juttatott a részvényeseknek.

És sajátságos dolog az is, hogy ugyanakkor, amikor a papír árfolyamában ez az emelkedés beállott, ugyanakkor, mint ez a bécsi tőzsdékamarának az értesítéséből kitűnik, megjelenik Neumann Miksa a bécsi börzén és ott látogatójegy alapján nap-nap mellett megfordul, éppen június 9-től 21-ig, tehát addig az ideig, amíg e papír áremelkedő irányzata tart.

E tények nem engednek kétséget abban az irányban, hogy a papír árfolyamának emelkedése és a cég fedezeti kötései közt szoros kapcsolat van.

De hát ott van az osztaléknak 2 koronás emelkedése?! A cég, tekintetes kir. Törvényszék, talán erre az osztalék-emelkedésre bázírozta az à la hausse spekulációt és így jóhiszeműleg járt el?

Nos, hát számoljunk le ezzel az ellenvetéssel is.

A cég a „Sonderblatt”-ot június hó közepén, akkor adta ki, amikor e lapból kitűnően a kurzus már 550-en állt. Mit tett hát a vádlott? Megvárta a magasabb osztalék hatását és a papírral való műveletét csak akkor vezette be, amikor az osztalék 2 koronás emelkedésének megfelelő hausse már teljesen eszkomptálódott az által, hogy a papír árfolyama felemelkedett 500-ról 550-re és ennek következtében

józan ésszel már nem lehetett számítani arra, hogy azért, mert az osztalék 2 koronával több, az árfolyam még tovább is fog emelkedni. Csak ekkor kezdte meg a felekkel a dolgot és pedig oly módon, hogy a „Sonderblatt”-ban azzal kecsgettette őket, hogy mindaddig, míg a papír árfolyama 600 koronán alul mozog, vétele felette kilátásteljes.

Ez a kilátás felette jellemző. Mert a Franckhoz intézett levél s a „Sonderausgabe” egyaránt megbízható helyről szerzett értesülésére alapítja az árfolyam kedvező alakulásával kecsgettető jövődölését, ez a megbízható helyről szerzett értesülés pedig más, mint a Weinberger-féle kötjegynek már ismert záradéka, nem lehetett. Vagyis a cég jelzett biztatását csakis Weinberger azon ígéretére alapította, hogy az osztalék legalább annyi lesz, mint tavaly volt. Tehát az egész operáció kizárólag arra volt bázisra, hogy az osztalék az előző évinél magasabb lehet. Most már azt kérdelem, hogy miután az osztalék csak 2 koronával lett nagyobb, mint a tavalyi, e két korona többlet alapján mondhatta-e, biztathatta-e a cég az üzletfeleit azzal, hogy még akkor is, ha 600 koronás árfolyamon felül veszik meg a papírt, még akkor te jelentékeny árfolyamemelkedésre van kilátás. B a ez a 2 korona többlet lehetett volna aequivalense egy 100 koronát meghaladó — 500 koronától 600 koronán felüli — árfolyamemelkedésnek?

Ez az eljárás kérem a legteljesebb rosszhiszeműséget bizonyítja.

De menjünk tovább. Ott van a szakértők által összeállított, a szakértői véleményhez 1. számú mellékletként csatolt kimutatás. Ebben vannak felsorolva a felek vételi kötései. Megalapítható ebből az, hogy a cég feleinek a jungbunzlau kötésekbe való beugratását június 16-án, vagyis akkor kezdi meg, amikor a papír árfolyamában a kulmináció már bekövetkezett, mert az árfolyamjegyzékekből kitűnően június 17-én a kurzus 550—560 körül megállapodik és már június 20-tól kezdődően lassan visszafelé megy. Sőt a felek tömeges — több ezer darabot felölelő — beugratása voltaképpen csak június 20-ika után, tehát akkor kezdődik, amikor a kulmináció már deklinációba hajlik, amikor az árfolyam már esni kezd és folytatja a cég a feleknek ezt a felhajtását

még július—augusztus hónapokban is, dacára annak, hogy akkor feltétlenül látnia kellett már még a kevésbbé hozzáértőknek is, hogy az osztalékemelkedés okozta némi hausse, mit a cégnek fedezeti művelete elősegített, már régen megszűnt és lassú hanyatlásnak engedett tért.

Tekintetes kir. Törvényszék! Azt hiszem, hogy ez adatokkal elégséges bizonyítékot szolgáltatam abban a vonatkozásban, hogy a cégnek az első jungbunzlai művelete rosszhiszemű ámitáson alapult, mert a konjunktúra elemeinek mérlegre vetése teljességgel kizárta az oly irányú reménykedést, hogy a papír árfolyamában emelkedés várható, a cég tehát felét egy à la hausse spekulációba akkor vitte bele, amikor ily spekuláció jogosultságának az előfeltételei teljesen hiányoztak. A rosszhiszeműségnek illusztrálására szolgál az is, hogy — mint ezt több sértett esetében hallottuk, pl. Glocknernál és Francknál — a cég ügynökei azzal az ámitással vették rá a feleket a jungbunzlai kötésekre, hogy a cég meg akarja szereztetni kommittenseivel a részvények nagyobb részét, s ily módon velük többségbe jutván, a közgyűlésen a részvénytőke felemelését fogja javaslatba hozni. Hát nem homéri dolog-e, hogy a cég, mely „in sich” játszik, a részvények többségének megszerzéséről beszél akkor, amikor esze ágában sincs a felek vételi megbízásainak tárgyát képező részvényeket a tőzsdén effektíve megvenni?

A feleknek a vételi kötésekbe való behajtása tart az 1905. évi szeptember elejéig. Ez alatt az idő alatt a szakértők összeállítása szerint több mint 7500 darab részvényt helyez el a cég — persze csak fiktíve — a feleinél. Szeptemberben bekövetkezik az árfolyam rohamos esése. A cég e rohamos esést, — nem akarok belemenni annak bírálatába, hogy ez indokolások hogyan álltak a valóság szempontjából, mert ebből nem kovácsolok tőkét a vád számára, — mondom — a cég e rohamos esést a rossz tengeri-terméssel, a szeszkészlet bőségével s ebből folyóan a szeszáruk csökkenésével, a szeszkartel megghiúsulásával, sőt a belpolitikai helyzettel is indokolja. Tény az, hogy a papír árfolyama igazán veszedelmes arányokban kezd esni. Szeptember végéig körülbelül 493—496 koronáig esik. E hónapban kikerül a kötés-

ből az üzletfeleknek igen nagy százaléka, körülbelül 4700 darab részvénnel; októberben további 935, novemberre már csak 275 esik. Ez alatt a kurzus is leszáll 460—450-ig. Az a veszteség, amit a felek e műveletnél szenvedtek, Szontágh szakértő megállapítása szerint 348.000 korona. Elmondhatjuk tehát, hogy a hadjárat fényesen sikerült. E veszteségeknek csak aránylag csekély hányada hárult a cégre az általa fedezett s még addig le nem bonyolított kötések erejéig. A sértettek közül ennek a jungbunzlau első csatának áldozatai Franck György 8900 korona, Glocker Frigyes 9400 korona, Kessler Károly 3000 korona és Mandrella Emil 5350 korona árfolyamkülönbözeti veszteséggel.

Elérkeztünk a második művelethez.

Ez a második művelet méreteiben jóval kisebb és csekélyebb, mint az első. 1570 darab részvényre vonatkozó vételi kötetet helyezett el a cég feleinél és pedig az 1906. év március és április havában, mindössze két hét alatt. A szakértői vélemény 1. számú mellékletéből kitűnik, hogy a behajtás március vége felé kezdődik és végződik április 6-án. E műveletnél már a cég szeme előtt állott az első operáció végzetes és szomorú jelensége. Nem volt valami biztató prognosztikon. Szeme előtt állott az árfolyamnak 1905. szeptember havától tartó állandó esése. Amikor e műveletet bevezeti, a papír kurzusa 430—440 közt volt. Szeme előtt állott azoknak a mozzanatoknak a sorozata, amelyek az üzlet menetét kedvezőtlenül befolyásolták, valamint a papír kurzusát is. Hiszen már az 1905. év őszén tudósítja feleit ezekről: rossz a tengeritermés, a nyersanyag tehát drága; — viszont a szeszkészlet bő: a szeszárok ennek következtében leszállottak; — a cseh kartell is megghiúsult: ez is kedvezőtlen tény.

Mind e momentumok mérlegelésével reá kellett jönnie arra, miután nem tud kimutatni egyetlen oly mozzanatot sem, mely az árfolyam kedvező alakulásával biztatott volna, ismétlem, reá kellett jönnie arra, hogy abban az időben nem volt olyan a konjunktúra, hogy az à la hausse spekulációra alapot szolgáltatott volna.

Csak úgy mellékesen hivatkozom ezek mellett arra, hogy éppen az 1906. üzleti év volt az, mely oly szomorú

eredménnyel végződött, hogy a vállalat egy fillér osztalékot sem adott.

E mozzanatok, azt hiszem, eléggé hatályosan támogatják a vádat abban az állításában, hogy a cég e műveletnél sem helyezhette jóhiszeműen kilátásba a feleinek a papír árfolyamának rövid időn bekövetkezhető emelkedését.

Előttünk áll tehát ismét az a felismerés, hogy a cég megint csak à la baisse spekulációval mehetett bele ebbe a műveletbe.

Ennek a műveletnek az eredménye a felekre nézve — Szontágh szakértő megállapítása itt is fedi a vádat — 92.880 korona veszteség. Ebben a második műveletben a sértek közül csak egy, Mandrella vett részt s veszített árfolyamkülönbözet címén 10.000 koronát.

Áttérek a harmadik műveletre, amely még az elsónél is ríkítóbb illusztrálása annak a csalárdságnak, rosszhiszeműségnek és körmönfontáságnak, amely a vádlott üzleti módszerét jellemzi. Most már nem is egy, de két művelet eredménye állt előtte. Levonhatta a következtetést, hogy e papírral spekulálni: a felekkel szemben lelkiismeretlenség. Kétszer vesztek már rajta a felei óriási összegeket s ime most harmadszor is bele viszi őket. Sőt azt tapasztaljuk, hogy a cégnek ezzel a papírral véghezvitt harmadik művelet a kivitel vakmerőségével még az elsőt is túlhaladja.

Mert eltekintve attól, hogy az 1906. év november és december, majd az 1907. év január havában összesen körülbelül 7000 darab részvényre vonatkozó kötést helyezett el a kommittenseinél, most már fedezeti kötésekkel sem törődik. Rendelkezésre állott még a múltból néhány száz darab részvény, új beszerzése azonban alig néhány darab — a szakértők megállapítása szerint 1906. november, december és január havában mindössze 275, — tehát elenyészően csekély mennyiség. Ügy áll most a cég, hogy amíg a függő kötésben levő darabok száma 6900, addig fedezete alig 600 darab: fedezetlensége a 6000 darabot is felülhaladja. Az érdekellentét ime ennél a műveletnél jut a legóriásibb mértékben kifejezésre.

Az 1906. üzletév, mint a részvénytársaság mérlegéből megállapíthatjuk, felette kedvezőtlen volt. Az üzleti jelen-

tésből kitűnik, hogy a részvénytársaság bruttó nyeresége mindössze 63.000 korona volt, úgy hogy a részvényesek osztalékot nem is kaptak. E kedvezőtlen eredmény oka a jelentés szerint a cukorszörp drágasága, amivel szemben a szeszárok a múlthoz képest jóval alacsonyabbak voltak. Oly mozzanatok ezek, melyek nem maradhattak rejtve az érdeklődő előtt. Ott volt a parallelája e kedvezőtlen mozzanatoknak az árfolyam alakulásában is. Hiszen több mint egy esztendő, 1905. szeptember óta állandóan tart a papír kurzusának az esése. E momentumból az üzletmentre csak kedvezőtlen következtetést vonhatott le.

Ott van azonban a levelezés, amelyet a cég igazgatósága folytatott. A védelem erre különös súlyt helyez. Ebből ugyanis kitűnik, hogy e cég állandóan érdeklődött a vállalat üzletmenete iránt. Különösen két levél az, amelynek ebből a szempontból jelentőség tulajdonítható.

Az egyik, melyet a részvénytársaság igazgatósága 1906. augusztus 18-án intéz a céghez, mely a papír árfolyamesésének oka iránt érdeklődött nála. A részvénytársaság igazgatója ebben azt írja, hogy az árfolyam csökkenése a cég* üzletmenetével összefüggésben nincs, az üzletmenet normális és így a részvénynek tőzsdei értékelését a jövőre bízza. Ebből következne, hogy a cég azt a felvilágosítást szerezvén a részvénytársaság igazgatóságától, hogy az üzletmenet normális, jóhiszeműleg mehetett bele a műveletbe. Azt a sajátságos tényt tapasztaljuk azonban, hogy e felvilágosításkéréssel a cég 1906. augusztus havában fordul a részvénytársasághoz, akkor, amikor a szakértők megállapítása szerint üzletfelei nála mindössze 268 darab részvény erejéig vannak érdekelve, ez pedig, tekintettel a cég óriási méretű műveleteire, jóformán a semmivel egyenlő. Nem joggal kelti-e fel ily körülmények között ez az érdeklődés azt a gyanút, hogy a cég nem ügyfelei érdekében kérdezősködött, hanem azért, mert tapogatózni akart a jövőre nézve abban az irányban, vajjon hogyan állanak a vállalat üzleti viszonyai s opportunus-e a feleket egy újabb sarcoló célzatú hadjáratba belevinni? Hogy ez a feltevés mennyire nem alaptalan, annak eklatáns bizonyossága, hogy míg a cég ezt a levelet augusztus 18-án kapja, addig a jungbunzlaui papí-

rokkal való harmadik műveletet csak a november végén kezdi meg. Kézenfekvő tehát, hogy a cég az igazgatóság kedvezőnek látszó információja dacára megvárta, hogyan alakul az árfolyam és csak mikor látta, hogy az nem javul három hónap elteltével sem, hogy tehát kilátás annak emelkedésére nincs, akkor fogott hozzá a harmadik művelethez. Erről a levélről tehát bajosan lehet állítani, hogy a cég jóhiszeműsége mellett bizonyít.

A másik levél az, amelyet a cég 1907. február 18-án intéz a részvénytársaság igazgatóságához. E levélnek kivonatos tartalma az, hogy szemrehányást tesz benne a cég a részvénytársaság igazgatóságának azért, mert utolsó személyes érintkezésük benne azt az impressziót keltette, hogy a részvénytársaság az 1906. évre osztalékot nem fog fizetni, holott ez ellentétben áll az igazgatóság egyik tagjának az 1906. év december havában Basch előtt tett nyilatkozatával, amely szerint az osztalék az 1906. évre legalább megközelítően annyi lesz, mint az előző esztendőben.

Nos, hát mérlegeljük ennek a levélnek a művelet jóhiszeműsége szempontjából való jelentőségét. Az 1906. év július havában, tehát közvetlenül azután, hogy az 1905. évi osztalék: 26 korona kiosztásra került, ennek a papírnak árfolyama körülbelül 400 koronán, tehát körülbelül névértékén állott. Az 1906. év decemberében a kurzus állása 390—392. Már most Basch ugyanebben a hónapban azt a nyilatkozatot kapta a részvénytársaság igazgatóságától, hogy legalább megközelítőleg igyekeznek oly osztalékot adni, mint az előző évben. Ebből a kijelentésből, — mely annyit jelent, hogy az osztalék kisebb lesz, mint a tavalyi, de igyekezni fognak azt legalább megközelíteni, vájjon minő alapon következtethet a vádlott arra, hogy a kisebb, legjobb esetben megközelítő osztalék dacára az árfolyam, mely akkoriban 390 korona volt, tehát csak 10 koronával kevesebb, mint 1906. júniusában a 26 korona osztalék mellett, jelentékeny mértékben fog emelkedni. Hisz abból, hogy az osztalék kevesebb lesz, józan ésszel csak a kurzus esésére, nem pedig annak emelkedésére lehet következtetni.

E harmadik ciklusnál azonban az üzletfeleknek a jungbunzlai kötésekbe való beugratását megelőzi a cégnek a

vasútforgalmi részvényekkel véghezvitt, szédelgési módszerét felette jellemző üzérkedése. Érdemes ennél megállapodnunk,

1906. november 5-től 19-ig terjedő rövid idő alatt 4934 darab ilyen részvényre nézve szerez a cég vételi megbízást a feleitől a papírról kiadott „Sonderblatt” s az ügynökök szorgoskodása segítségével. Persze hatalmas áremelkedést helyez kilátásba. Mégis mindössze 350 darab részvény erejéig fedezi a felek kötéseit, csak ennyit vásárolt össze november és december hónapokban.

Pedig az árfolyamemelkedéssel való biztatás valóban beválik. A kurzus tényleg emelkedni kezd. Ám mit tesz a cég. Szétküldi a szélrózsa minden irányában leveleit és ügynökeit: emelkedés többé nem várható a papírnál, mert az állam nagy mérvű vagon-megrendeléseket szándékozik tenni s e körülmény a részvénytársaságnak vagonkölcsonzési üzletkörét az állammal szemben kedvezőtlenül fogja befolyásolni. Bonyolítsák tehát le a felek e papírban való kötéseiket s vásárolják helyettük a fényes kilátású jungbunzlai részvényeket. A kommittensek túlnyomó része fel is ül az ámtásnak s november 15-től december 6-ig 3159 darab vasútforgalmi részvény kerül ki a kötésből.

A cég ez irányú tanácsának jóhiszeműségét Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszternek a pénzügyi bizottságban november 12-én elhangzott, a vagyonrendeléseket bejelentő nyilatkozatával kívánja fedezni. Ezzel szemben ki lett hallgatva a vasútforgalmi részvénytársaság igazgatója s vallo-mása alapján előttünk áll az objektív tény, hogy az államnak ezen vagonmegrendelései a részvénytársaság részvényeinek árfolyamalakulására befolyással nem lehettek, mert a MÁV. részére történt vagonkölcsonzések a részvénytársaság üzletkörének csak egyik, nem is túlságosan jelentős ágát alkották. De hogy erről szubjektíve maga a vádlott is tudomással bírt, kitűnik a „Sonderblatt”-ból, mely a részvénytársaság üzletkörének minden ágát tüzetesen felsorolja s kitűnik a cégnek Triletz Othmárhoz 1906. október 31-iki kelettel intézett leveléből is, mely ugyancsak részletezi a részvénytársaság üzletkörének sokoldalúságát (a svájci, német, olasz stb. vasúttársaságokkal szemben fenn-

álló vaggonkölcsönzési üzleteit, közúti vasúti vállalatokban való érdekeltségeit és így tovább). Amely tényből joggal következtethető, hogy Neumann Miksát a Kossuth nyilatkozata a részvények árfolyamának jövődő alakulását illetően nem ejthette tévedésbe s a feleknek — kötéseik lebonyolítása iránt — adott tanácsánál nem vezethette.

Hogyan is lehetne megmagyarázni azt, hogy — noha Kossuth nyilatkozata után sem esett a papír árfolyama, még hetek múltán sem, sőt emelkedett, — mégis teljes gőzerővel folytatta a felek kihajtását a kötésekből még december elején is.

És aztán olyan altruista volt a Neumann cég, hogy meg sem várva a kurzus esését, saját költségére ügynökeit utaztatta a felekhez, hogy ezeket már jó eleve megmentse a kurzus esése folytán bekövetkező veszteségektől? Hát miért nem követte ezt az eljárást a brassói és a jungbunzlauai részvényeknél is? Miért várta meg ezeknél, míg a felek fedezete teljesen kifogyott s miért állott elő csak ezután a kötés lebonyolítását ajánló tanácsával?

A cég eljárásának egészen más a magyarázata: az, hogy nem volt kellően, sőt sehogy sem fedezve a vasútforgalmi részvényekben, mindössze 350 darab részvény erejéig s ezért a rizikót kellett elhárítania, mely a nemfedezés s az árfolyam emelkedése következtében imminens súllyal nehezedett rá. A felek így is 32.000 koronát meghaladó árfolyamnyereséget értek el, annak dacára, hogy csak 2—3 hétig voltak benn a kötésben.

A céget különben nem érintette túlságosan ez a veszteség. Miért? Meg van a magyarázata ennek a cég módszerében. Mert mintegy 5—10 korona árfolyamkülönbség erejéig fedezte a céget a courtage és provízió, fedezte a folyószámlakamat feleslege és fedezte nem jelentéktelen mértékben az a körülmény is, hogy a vételi kötéseknél rendszeresen az illető napon előfordult legmagasabb árfolyamot számította fel az ügyfél terhére, míg a kötések lebonyolításánál rendszeren az illető napi kurzus legalacsonyabb jegyzését vette számításba a fél javára. Már e számítási módszerrel is biztosított magának papíronként 5—6 koronát a felek fedezeteinek terhére.

A cég a vasútforgalmi papírokat üzletfeleivel — mint már említettem — jungbunzlaiu részvényekre cseréltette át. Az ügynökök működése e cél érdekében oly sikerrel járt, hogy, mint kimutatható, azon 87 ügyfél közül, aki a vasútforgalmi papírban érdekelve volt, 63-at sikerült beugratnia abba, hogy azok helyett jungbunzlaiu részvényeket vásároljanak.

A behajtás november 20-án veszi kezdetét. December 15-ig 5650 darab részvényre szerez vételi megbízást a feleiktől. Most egy pár heti szünet áll be, hogy 1907. január 8-án újult erővel fogjon hozzá ismét a felek felhajszozásához, akiktől azután még 5510 darab részvény vételére szerez megbízást.

A papír kurzusában e közben kedvezőtlen alakulás áll be. 1907. február havától kezdődőleg az árfolyam, mely addig körülbelül 595-ön áll, hirtelen esni kezd, úgy, hogy a hó végén már csak 538 korona körül jegyez, aminek megfelelőleg a felek óriási tömegben hullnak ki a kötésből, úgy, hogy február hóban 5500 darab részvény, márciusban pedig, amikor a kurzus már 500 korona alá száll, még 800 darab részvény esik ki a kötésből. Két hónap alatt tehát több mint 6000 darab!

A felek e harmadik műveletnél 356.120 koronát vesztek.

Utalok e művelet keretében a cég roszhiszeműségének bizonyóságaként a már említett február 18-iki levéllel kapcsolatosan azon levélre is, amelyet 1907. február 21-én — tehát három nappal utóbb — intéz Hartunghoz, azt írja ugyanis ebben a levélben, hogy az 1906. évre 15 korona lesz az osztalék és ezt írja akkor, amikor három nap előtt a részvénytársaság igazgatóságának szemrehányást tett ama közlésük miatt, hogy osztalékot az 1906. évre nem szándékoznak adni.

Befejeztem a jungbunzlaiu papírossal való műveletek ismertetését. De egy momentumot meg kell még említenem. A tárgyalás során megállapítást nyert az, hogy e papír árfolyama a legutolsó időben igen kedvező változáson ment keresztül, mert a kurzus a szeszkartell létrejöttének következtéként alig egy-két hónap alatt majdnem 100% -kai szökött fel s most talán már a 700 koronát is meghaladja. Úgy látszik, mintha ez a vádlott védelmének támogatására alkalmas mo-

meiitum volna. Én azonban másként látom a dolgot. Calm igazgató vallomásából hallottuk ugyanis azt, hogy a spirítusz-kartellre vonatkozó tárgyalások 10 esztendőn keresztül húzódtak. Amikor a vádlott e részvényekre vonatkozó műveleteit véghez vitte, már öt éve folytak a tárgyalások. Ez öt esztendő meddő eredménye a józan logika számára azt a konzekvenciát kellett, hogy megteremtse, hogy e papírok csekély — az árfolyamnak alig 10%-át tevő — Anzahlunggal való spekulációra teljességgel alkalmatlanok. Mert ha a szesz-kartellt célzó tárgyalások már akkor oly hosszú időre nyúltak vissza, akkor a józan ész szabályai szerint számítani kellett arra, hogy ha a jövőben létre is jön a kartell, létrejönne a tárgyalások elhúzódása miatt még hosszabb időt vehet igénybe, ezt a hosszabb időt pedig a csekély Anzahlung a már ismert okoknál fogva kivárni képtelen. E papírral tehát a spekulációnak csak egy reális módja kínálkozott, nevezetesen csak az, hogy a papírt tényleg megvásárlom és birtokomban tartom, akkor azután nyugodtan nézhetek a jövő elé s bevárhatom, míg a tárgyalások véget érnek és a kartell valóban létrejön. De Anzahlunggal kivárni ezt az eredményt az ismert előzmények után lehetetlenség volt, mert az Anzahlungok csekély összegük miatt hónapok sorára szóló spekulációra — főleg hanyatló jellegű árfolyam mellett — teljességgel alkalmatlanok. A kartell utólagos létrejönne tehát a vádlott jóhiszemősége mellett argumentumként fel nem hozható.

De még tovább megyek. Egyenesen felvetem a kérdést, hogy ugyan mi történt volna akkor, ha a szesz-kartell már a cég műveleteinek a keretében megvalósul, ha a 100%-os kurzusemelkedés rohamos ütemben már akkor bekövetkezik? Mi történt volna akkor, ha az 5000—6000 darab részvény erejéig kötésben álló cég üzletfeleinek tetemes differenciális nyereségére nézve ott állott volna fedezetlenül, megfelelő vagyon nélkül? összeroppant, megsemmisült volna, nem lett volna számára menekvés.

Tekintetes kir. Törvényszék! Áttérek már most a cégnek másik kedvenc papírával, a „Brassói cellulose gyár r.-t.” részvényeivel véghezvitt üzemiére. Ez a részvénytársaság 2.250.000 korona alaptőkével rendelkezik, részvényeinek

száma 11.250, a részvények névértéke egyenkint 200 korona. Nem zárkozom el annak elismerése előtt, hogy jól fundált intézetnek tekinthető, mert a tartalékalapja és az értécsökkenési tartalékalapja 1906-ban és 1907-ben meghaladja a 2,500.000 koronát is. A vállalat üzleti eredményeit vizsgálva, azt tapasztaljuk — a régiebb esztendőket elhagyva, — hogy az 1900-as években fejlődő irányzat jut érvényre, amennyiben az osztalék, mely az 1902—3. üzleti évben még 20 korona volt, az 1903—4. évben már 22 korona, az 1904—5. évben 30 korona és ugyanannyi az 1905—6. évben is. Ennek a kedvező fejlődésnek megfelelően a részvény árfolyama is emelkedő irányzatot mutat a jelzett években és kulminációját 1906-ban, illetőleg 1907. év január havában éri el, amikor a kurzus az 1901. év végén jelentkező 300 koronával szemben már 680 korona.

Az 1907. évtől kezdődőleg azonban az üzletmenetben visszaesés áll elő, aminek ezután az a következése, hogy a részvény osztaléka az 1906/7. üzleti osztaléknak — mint az üzleti eredmény fokmérőjének — ezzel a csökkenésével lépést tart a részvény árfolyama is, amennyiben azt tapasztaljuk, hogy a kulmináció, amely 1907. január havában 680 koronánál állott meg, csakhamar deklináló irányba megy át, 1907. március végén leszáll 640-re, június végén 540-re, azután még tovább hanyatlik, úgy, hogy novemberben már 450—460 korona az árfolyam, amely némi hullámzással még felemelkedik ugyan 1907. decemberben 510-re, 1908. januártól kezdődően azonban már ismét makacs és rohamos süllyedéssel találkozunk, mely nem is szűnik meg egészen a legutolsó időig, — hiszen az utolsó árjegyzés is alig haladja meg a 330 koronát.

A szakértők véleményükben megvilágították a vállalat üzletmenetében jelentkező hanyatlásnak az okait. Szerintük ennek a visszaesésnek az okai különböző körülményekben keresendők. Ott van első sorban az 1907. év tavaszától fellépő amerikai pénzválság, amely az összes ipari vállalatokra ólomsúllyal nehezedett. Ott vannak azután a konkurrens vállalatok, amelyek egyrészt Európában: Svéd- és Norvégországban, Romániában és másrészt Amerikában keletkeztek. Ennek az eredménye az volt, hogy a részvénytársaság külföldi s különösen amerikai kivitele jelentékenyen megcsökkent. Ott

van továbbá, tekintetes királyi Törvényszék, a zsolnai fatermelők érdekeltsége által alapított analóg üzletkörü vállalat is, amely megbénította működésében, sőt egyenesen tönkretette a cégnek turócszentmártoni fióktelepét. És hozzájárul még mindezekhez az a tény is, hogy a részvénytársaság az évek hosszú során előre fix áron lekötötte a maga termelését és így előállott az a következmény, hogy dacára a termelés megdrágulásának, a gyár kénytelen volt az árút a már megállapított és lekötött csekélyebb áron szállítani.

A cégnek ezzel a papírral véghezvitt üzelvei első ízben az 1907. év tavaszára, másod ízben az 1908. év január-február havára esnek. A közbeeső hónapokban: májastól novemberig, — 100 darabtól eltekintve — a cég műveletei között ez a papír nem szerepel. A cég a két művelet keretében a szakértők megállapítása szerint összesen 7418 darab erejéig ugratta be „vételi” kötésbe a feleiket s ha a stornót le is ütjük, még mindig 6043 marad. Ezzel szemben megállapítják a szakértők, hogy a cég 1907. áprilistól 1908. februárig mindössze 875 darab erejéig fedezte magát vételi kötésekkel. A függőben levő kötéseknek a kulminációja az első műveletnél 1907. április havára esik, amikor 980 darab erejéig állott a cég függő kötésben, a második műveletnél pedig 1908. január havára, amikor a szakértők 5308 darabban mutatják ki a függő kötések tárgyát. Már most, tekintetes királyi Törvényszék, hogy ha a cég fedezeti kötéseit szembeállítjuk a függő kötésekkel, akkor még abban az esetben is, hogy ha nem vagyunk figyelemmel arra a momentumra, hogy a cég a fedezeti kötései közül az idők folyamán bizonyára sokat lebonyolított, bizonyos mennyiségű részvényt pedig üzletfeleinek tényleg kiszolgáltattott, tehát még abban az esetben is, ha a fedezet időközi csökkenésétől el is tekintünk, akkor is megállapíthatjuk azt, hogy az említett kulminációk időpontjában, 1907. április havában 800 és egy néhány darab, 1908. január havában pedig több mint 4500 darab erejéig állott fedezetlenül a feleivel szemben.

A cég hadjárata itt is a szokásos módon kezdődik.

Megjelenik, tekintetes királyi Törvényszék, az 1907. év végén, november havában egy Sonderblatt, amely az ügynökök tevékenységével kapcsolatosan itt is alapvető tényezője

volt az üzletszerzésnek. Ebben a Sonderblattban a cég a papír vásárlását a feleknek azzal ajánlja, hogy a részvény jelenlegi árfolyama a 485 korona különösen reményteljes. Ezt a véleményét azzal indokolja, hogy az osztaléknak, mely a múlt évben 25 korona volt, a folyó évben a cég kedvező kilátásai folytán magasabbnak kell lennie, úgy, hogy az 1906. év márciusában jelentkezett 670-es árfolyam újból elérhető lesz. Tehát az üzletfeleivel szemben a cég úgy állította oda a dolgot, hogy csaknem 200 koronás emelkedésre van kilátás. Már most, tekintetes királyi Törvényszék, állítsuk ezzel szembe azt a tényt, hogy mindössze csekély hányad erejéig fedezte a cég a felek kötéseit s hogy különösen 1908. január havában 5000-et meghaladó darab erejéig fedezetlenül állott velük szemben: akkor előttünk áll ismét az a kérdőjel, hogyha a kilátásba helyezett nagyarányú árfolyamemelkedés tényleg bekövetkezik s a felek nyernek, micsoda óriási obiigóba került volna a cég velük szemben, tekintettel arra, hogy a papírok túlnyomó része erejéig teljesen fedezetlenül állott.

És ott vannak másfelől a cég kecsegtető biztatásaival szemben, tekintetes királyi Törvényszék, azok a momentumok is, amelyeket a szakértők a vállalat hanyatlásának az indokolásául oda állítanak. Lehetetlen, hogy ezekről a cég tudomással ne bírt volna. Hiszen mind oly természetűek voltak ezek a közgazdasági élet körébe tartozó momentumok, amelyekről a napilapok közgazdasági rovatai állandóan tájékoztatnak. Már pedig fel nem tehető, hogy a cég, mielőtt a részvényekkel ezerszámra űzött nagyarányú spekulációhoz hozzáfogott, a leggondosabb körültekintéssel ne igyekezett volna magának alapos és beható tájékozódást szerezni mindama körülményekről, amelyek az árfolyamalakulásra kihatással lehettek. Olyan raffinait emberekről, mint Lóránt és Neumann, ennek elmulasztása fel sem tételezhető. Hogy a faarak drágulásáról és a konkurrens vállalatok létesítéséről a cég tudomással bírt, az kitűnik a cégnek az 1907. év május 10-én Kleinmann Ernőhöz intézett leveléből, amelyben világosan jelzi, hogy az árfolyamcsökkenés oka e két körülményben keresendő. Ott volt másfelől az amerikai pénzváltás, amely Európára is nagy mértékben kihatott, közismert

tény, hogy milyen óriási dekadenciát idézett elő minden vállalkozásnál. Ez egy olyan közgazdasági jelenség volt, amely egymagában véve is meggondolásra inthette a vádlottat abban az irányban, hogy tömeges operációkba vigye bele üzletfeleit olyan iparvállalat részvényeivel, amely iparvállalat részvényeinek árfolyama már az 1907. év tavasza óta dekadenciában van.

De, tekintetes királyi Törvényszék, mindennél jobban tájékoztathatta és felvilágosíthatta a vádlottat arra nézve, hogy ezzel a papírral az adott időben à la hausse spekulációt folytatni nem lehet, ennek a vállalatnak 1906/7. évi mérlege, amelyet az 1907. év november végén megtartott közgyűlés approbált. Ha ezt a mérleget szembeállítjuk az 1905/6. évi mérleggel, akkor a következőket tapasztaljuk. Az osztalék 1906-ban 30 korona volt, míg erre az esztendőre csak 25 korona esik. Tehát már az osztalék kevesbedése is utal arra, hogy az üzlet háttérében kedvezőtlen körülmények állanak, amelyek indokoltnak tüntették fel azt a tényt, hogy a papír kurzusa hónapok óta távolról sem nyújtja hű képét annak a nagy dekadenciának, amely ennél a vállalatnál egyik évről a másikra fordulva bekövetkezett. A dekadencia teljes képét akkor kapjuk meg, ha szembehelyezzük az 1905/6. évi nyers brutt nyereségét az 1906/7-ik évivel. Mert míg az 1905/6. év nyers bevételi eredménye 529.000 korona volt. addig az 1906/7. évi csak 354.000. Tehát teljes 175.000 korona a különbség, vagyis mintegy 40%-os rosszabbodást mutat a mérleg. És a társaság csak úgy volt képes mégis 25 koronás osztalékot nyújtani, hogy míg az 1905/6-ik évben a tartalék- és a nyugdíjalapot 127.000 koronával díjazta, addig 1906/7-beu csak 30.000 koronát fordított ezekre a célokra. Kitűnik tehát, hogyha a részvénytársaság 1907-ben éppen úgy díjazta volna a tartalék- és nyugdíjalapot, mint az előző évben, akkor mindössze 71.000 korona kerülhetett volna a részvényesek között elosztásra, amiből aztán az következik, hogy a részvényesek nem 25. hanem csak 8—9 korona osztalékot juttathatott volna a részvényeseknek. A 25 korona osztalék is tehát csak a bruttó nyereség mesterkélt elosztására vezethető vissza. Ezt a két mérleg összehasonlítása alapján még a laikus is nyomban felismerhette. Neumann Miksa azonban

üzletember volt és fel nem tehető, hogy mint szakember ezt a laikusnak is szembeötlő jelenséget fel ne tudta volna fedezni. Mert az csak nem képzelhető, hogy óriási műveletének megkezdése előtt még a vállalat mérlegeit és évi jelentéseit sem tekintette volna meg.

Legyen szabad ezek kiemelése után a Sonderblattnak két jellemző tényállítására utalnom. Mind a kettő felette kirívó világításba helyezi a cég rosszhiszeműségét. Egyik helyen ugyanis azt mondja, hogy a részvénytársaság könnyen adhatott volna az idén (1907) is 30 korona osztalékot, ha a tartalékalap díjazására nem fordított volna olyan tetemes összeget! Hogy ez az állítás hogyan fest a tények világításában, azt az általam imént említettek után fejtegetnem felesleges.

A Sonderblatt egy másik valótlanága az, amikor azt hangoztatja, hogy ebben az iparágban Európaszerte a termelés még soká nem lesz képes a fogyasztást kielégíteni, — amely állítást természetesen szintén a papír jó kilátásainak illusztrálására használja fel. És ezt akkor mondja, amikor a részvénytársaságnak 1907. évi üzleti jelentése éppen az ellenkezőre utal s amikor a konkurens vállalatok létesítéséből és a szakértők megállapításából azt tudjuk meg, hogy a termelés a konkurens vállalatok alapítása folytán igen is túlsúlyba került a kereslettel szemben.

Nem hagyhatom, tekintetes királyi Törvényszék, említés nélkül azt sem, hogy a cég előtt állott az a tény, hogy a Magyar Általános Hitelbank, amely a cellulose részvénytársaságot alapította és amely a saját tárcájában tartott körülbelül 7000 darab részvényt, ennek a papírnak a kurzusát, dacára a hanyatló irányzatnak, nem tartotta, hanem sorsára engedte. Pedig üzletember, tőzsdei ember nem zárkozhatik el annak a konstatálásától, hogy ha ennek a papírnak a kurzusa nem lett volna reális, hanem irreális, akkor a Magyar Általános Hitelbanknak érdekében állott volna, hogy a papírnak segítségével siessen, amit annál könnyebben megtehetett volna, mert a papír tőzsdei forgalma nagyon csekély volt és mi sem állott útjában annak, hogy az amúgy is mérsékelt kínálatot felszívja s ezzel azt megfelelő kereslettel ellensúlyozza. És ha ezt a Magyar Általános Hitelbank még sem tette, annak más magyarázata nem lehetett s vádlott sem adhatta más

magyarázatát, mint azt: hogy azért esik a papír, mert az üzlet menetében jelentkező súlyos okok egész sorozata áll ennek a jelenségnek a hátterében.

Megállapítható ezek alapján, tekintetes királyi Törvényszék, hogy az 1907. év végén, akkor, amikor a cég óriási méretű műveletéhez hozzáfogott, a papír árfolyamalakulásának a kilátásai — majdnem azt mondhatnám — pesszimiztikusak voltak, de semmiesetre sem mutatkozott egyetlenegy momentum sem a horizonton, amely azt a bizalmat kelthette volna az emberben, hogy a papír árfolyamalakulásának jövő kilátásai kedvezőek, főleg oly kedvezőek, mint a hogyan az a Sonderblattban le volt festve. Ilyen körülmények között joggal állíthatom, hogy ezzel a papírral a feleket à la hausse spekulációba belevinni: jóhiszeműség esetén is több lett volna az istenkísértésnél, rosszhiszeműség esetén egyenlő volt a kriminális csalással. Mert a papírnak úgyszólván pesszimiztikus, árfolyamhanyatlásra hajló irányzatát felismerve, csakis azzal a kifejezett céllal vihette bele feleit az ezzel a papírral való tömeges játékokra, hogy azok árfolyamvesztését — az ezerszámba fedezet nélkül hagyott részvények erejéig — „in sich” játék útján a maga javára nyereségként biztosítsa.

E műveletet azonban — mint a jungbunzlai részvényeknél az 1906. év végén, — itt is a Vasútforgalmi részvényekkel űzött, teljesen azonos módon lefolytatott csalárd játék előzte meg.

1907. november 27-től 1908. január 5-ig összesen 3366 darabot vásároltatott meg — persze „in sich” — feleivel a „Magyar vasútforgalmi r.-t.” részvényeiből, őket az erről kiadott „Sonderblatt” feldicsérése által vesztegetvén meg.

A felek e nagymennyiségű kötéseivel szemben a cég maga az 1907. év november és december havában mindössze 834 darab ily részvény erejéig fedezi magát, noha az előző időkből alig állhatott rendelkezésére több néhány száz részvénynél.

Minthogy azonban a feleit 5566 darab erejéig vitte kötésbe, még az esetben is, ha a rendelkezésére állott részvények számát túlmagasan. 1200 darabban vesszük fel, az tűnik ki, hogy több mint 2100 darab részvény erejéig fedezet-

lenül állott. Megismétlődik a régi játék, mint 1906. végén, A részvény árfolyama emelkedni kezd. S íme száguldanak ismét az ügynökök és a levelek, az ügyfeleket azzal az ámtással, hogy további áremelkedés már nem várható a részvények árfolyamánál, mert a magyar állam nagymennyiségű waggonbeszerzést fog eszközölni, ráveszik arra a tranzakcióra, hogy adják el a vasútforgalmi részvényeket és vegyenek helyettük brassói papírt. Körülbelül 50 fél járt úgy, hogy szép kilátással kecsegtető és már is jó eredményt felmutató vasútforgalmi részvényeit alig 5—10 korona áremelkedés után eladta és helyettük brassói részvényt vásárolt. Így a sértettek közül Tegtmayer, Hilse, Anger, Horlitz, Peter. Hill, Droste. Magdeburg és Grasshof. Nyereségüket természetesen elkönyvelés útján egyenlíti ki ezúttal is a cég. De hiszen a kétszeri kötés után járó courtage, provisió, adó, folyószámlakamat, az árfolyamnak már ismert felszámítási módja amúgy is felémésztette már azt. Érdeemes azonban leszögezni itt azt, hogy a vádlott most, egy év múltán, ugyanazzal a már elhasznált rozoga argumentummal veszi rá a felelt a papír eladására, amelyet az előző évben már sikerrel vett alkalmazásba ugyanerre a célra. Ám egy esztendő alatt még csak ott volt kéznél érv gyanánt a Kossuth Ferenc november 12-iki beszéde, hogy azonban micsoda argumentum állott most a vádlott rendelkezésére, azt igazán nem tudom. Hiszen ott van, tekintetes királyi Törvényszék, a vasútforgalmi részvénytársaságnak 1907. évi mérlege, amelyből kitűnik, hogy a magyar államvasút a waggonok beszerzését jó részben úgy eszközölte, hogy megvette a részvénytársaság ócska waggonjait, amelyek pótlására s a változatlanul nagy kereslet kielégítésére az új kocsik egész sorozatának bevásárlása vált szükségessé. Tudjuk, Mihelfi Ervinnek, a részvénytársaság igazgatójának a főtárgyalás során elhangzott vallomásából, hogy a magyar államnak ezt az üzletét a hírlapok is pertraktálták s így az a vádlott előtt sem lehetett titok.

Miután a cég a vasútforgalmi kötések szerencsésen leírta a nyakáról, nyomon jön a brassóival űzött szédelgés. 1908. január 9-től február 10-ig — mint már említettem — a cég körülbelül 5800 darab papírt adott el feleinek. A papír árfolyama azonban már január folyamán nagy hanyatlás-

nak indult. Hogy számszerűleg illusztráljam ezt, hivatkozom arra, hogy a papír kurzusa, amely január elején még 500-on állt, a hónap végén lesülyedt 460-ra. Már most, tekintetes királyi Törvényszék, a vádlott éppen az árfolyam rohamos sülyedését hozza fel annak indokolásául, hogy miért nem fedezte a felek kötéseit, mondván, hogy ez a fedezés a kurzus rohamos sülyedése miatt feleslegessé vált. De ha ez így áll, akkor azt kérdem, hogyan lehet a vádlott eme védekezését összeegyeztetni azzal a ténnyel, hogy dacára annak, hogy egy rohamosan süllyedő papírral állott szemben, a feleit egész január havában, sőt február 10-ig tovább hajtotta bele a vételi kötésekbe a helyett, hogy lelkiismeretére hallgatva, azt mondotta volna nekik: megálljatok, ne tovább, aki benna van a kötésben, az menjen ki belőle, aki pedig nincs benne, az a világért se vásárolja ezt a rohamosan süllyedő papírt. E helyett, tekintetes királyi Törvényszék, sokszorosan olvastuk a cég levelezéseiben, hogy még a brassói részvény ezen válságos periódusában is folytonosan kitartásra biztatta a vádlott a sértetteket. Azzal a bizonyos hagyatéki eladással, a konkurenciával, az emelkedő faárakkal indokolta a kurzus hanyatlását, amelyet azonban biztatásai szerint csakhamar ismét emelkedés fog felváltani. És tapasztaljuk azt a csodálatos jelenséget, hogy amíg Droste Erna, ki február 7-én minden kitartásra buzdítás ellenére is lebonyolította a kötését, mindjárt másnap azt az értesítést kapta a cégtől, hogy örüljön, hogy túladata a papírjain és „kék szemekkel” került ki a kötésből — ami nem jelenthet mást, mint azt, hogy továbbra is az árfolyam sülyedésére van kilátás, — addig Hulnek és Péternek ugyanezen a napon kitartást ajánl, sőt Kálmán Antal Jordán Miksát éppen február 7-én ugratja be ugyanennek a papírnak a megvételébe. Tapasztaljuk továbbá azt is, hogy még ezután is folyton kitartásra buzdítja kommitenseit, kitartásra buzdítja nevezetesen Péter Andrást, Hillt, Hencket, Angert, Tegtmayert, Grasshoffot, sőt Jordánt még április végén is azzal ámtja, hogy bár most hanyatlóban van a kurzus és esetleg még további esés is várható, mégis ajánlja, hogy tartson ki a papír mellett, mert ez az esés csak átmeneti jelentőségű és rövidesen nagy áremelkedés várható.

Február 7-én. tekintetes kir. Törvényszék, megkezdte a

cég a feleknek ezekből a kötésekben való kivetését. És pedig oly rohamos mértékben, hogy egyetlenegy napon, február 11-én — valóságos mohácsi vésznapi volt ez — 1375 darab erejéig vetette ki feleit a kötésből. Ebben a tempóban már februárban 2400, márciusban pedig 1450 darab papír kerül lebonyolítás alá. A kurzus ekkorra már 430-ra, illetve 420-ra esik.

A felek összes árfolyamvesztesége 314.000 korona. A cégnek a vesztesége tényleges fedezeti kötéseihez mérten ennek az összegnek nyilván csak egy csekélyebb hányada volt.

Mint jellemző tünetre, utalok a következő momentumra. Ha a papír kurzusának alakulását vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy dacára a hanyatló irányzatnak, február 12-én és 13-án a kurzusban némi javulás jelentkezik, a mit azután három nap elteltével ismét visszaesés vált fel. És csodálatos dolog, hogy Kálmán ugyanebben az időben mondja Prima-vesinek, hogy a nagy bankok most még tartják a papír árfolyamát, tehát siessen eladni a papírjait addig, amíg ez az állapot tart. Miután azonban a nagy bankok nem tartották az árfolyamot, Kálmán ezen nyilatkozatának az lehet a magyarázata, hogy nem annyira a nagy bankok, hanem inkább maga a cég és a vele közösségben levő ügynökök helyeztek el több vételi kötetet a tőzsdén és ily módon a keresletet pillanatnyilag túlsúlyba hozva a kínálat felett, a papír hanyatlását rövid időre megakasztották. Ezt a momentumot azonban nem akarom felhozni a vád támogatására, csak éppen jellemzésül emeltem ki.

Még csak egy ellenvetésre kívánok e pontnál megjegyzést tenni.

Hallottuk, tekintetes kir. Törvényszék, azt az ellenvetést, hogy a cég hogy is ne operált volna ezzel a papírral, amikor a vállalat olyan jól volt fundálva, hogy a részvény, dacára az esztendő hosszú során át tartó makacs árfolyam hanyatlásnak, mégis jóval a névértéken felül képes volt magát tartani. Hogy mennyiben áll összefüggésben ez a momentum az a hausse spekuláció indokoltságával, azt nem tudom; de előttem áll a bizonyítás anyagából az a tény, hogy amikor a M. Kereskedelmi r.-t. az 1907. évben a dr. Anger Othmár papírjait ennek utasítására a Neumann-cégtől átvette, nem volt

képes a brassói részvényeket a tőzsdén akkoriban jegyzett árfolyamon eladni és értesítette a sértettet, hogy azok értékesítése csak jóval a tőzsdei *névleges* kurzuson alul történhetné meg. Pedig a vállalatnak fennem hangoztatott jól fundált-sága akkor sem hiányzott. Íme a bizonyossága annak, hogy valamely vállalat jól fundáltsága egymagában véve mennyire nem alapja egy hausse spekulációnak.

Tekintetes kir. Törvényszék! A brassói papírral való művelethez ezek után nincs mit hozzáfűznöm.

Leszögezem a tényt, hogy a két papír, a jungbunzlauai és a brassói együttvéve, körülbelül 1.055.000 korona árfolyamvesztést zúdított a felekre. E számadat jelentőségére alább még reátérek.

*

Áttérek most, tekintetes kir. Törvényszék, ennek az ügynek egy igen fontos mozzanatára, mely a vádlott cselekményének büntetőjogi megítélése szempontjából bír kiváló jelentőséggel.

Kimutattam a brassói és jungbunzlai papírra vonatkozólag egyaránt azt, hogy e papírok árfolyamalakulásának kilátásai — azon időkben, amidőn vádlott ezekkel üzött műveleteibe belement, — mindennek voltak nevezhetők, csak rőzsásaknak nem. És utaltam azokra a mozzanatokra is, melyek a vádlott kifejezett rosszhiszeműségére világítottak rá ezeknél a műveleteknél.

A vádlott rosszsziszteműségének és ennek nyomán a család, ravasz fondorlatnak a megállapításához különösen fontos szubjektív momentumot szolgáltat nekünk az érdekellet, mely a vádlott és üzletfelei közt fennállott.

A vádlott a K. T. 381. §-ának kereteiben helyezte el a maga manipulációit. Ezért e §-nak helyes értelmét a legislatio szempontjából helyre kell állítanom azon kijelentésekkel szemben, melyeket a szakértők itt hangoztattak. Konstatálnom kell ugyanis, hogy miután a törvény a bizományos önszerződési jogát a megbízó beleegyezéséhez fűzi, — *Jel-
lévé, hogy megbízója másként nem rendelkezett*”, — továbbá a §. végén: „a megbízó vevőnek, illetve eladónak a bizomán-
nyost tekint/ie/i”. A törvény eme kitételeiből világosan kö-
vetkezik, hogy az önszerződés jogviszonyát a K. T. nem

bizományos, hanem első sorban a megbízó érdekében statuálja. Nyilván azon szempontból, mert egyszerűsíteni kívánja a feleknek egymáshoz való jogviszonyát. És egyszerűbbnek látja, hogy ha a megbízó is úgy akarja, ne egy ismeretlen harmadik személlyel, hanem közvetlenül az előtte ismert bizományossal kerüljön jogviszonyba olyankor, amikor fix árral bíró árú képezi az üzlet tárgyát és így legalább az árú ára tekintetében kizártnak látszik a csalásnak, a visszaélésnek a lehetősége.

Hangsúlyoznom kell azonban, hogy a K. T. 381. §-a által statuált önszerződői jogviszony távolról sem egyértelmű a fedezetlen u. H. „in sich” játékkal; A tőzsdeszakértőnek azon véleménye, mintha az „in sich” játék törvényesen el volna ismervé abban az alakjában, amint a tőzsdén szokásos, egyáltalában nem áll helyt. Bizonyosságául ez álláspontom helyességének ott van a bírósági joggyakorlat, amely a differenciális ügyletet merőben szerencsejátéknak, az abból folyó kötelemet pedig bírói úton nem is érvényesíthető naturalis obligatióknak minősíti. Amely elv természetesen azon esetekre is alkalmazandó, amikor a bizományos és megbízó között „in sich” alapon ily differenciális ügylet létesül. Hogyan lehessen tehát azt állítani, hogy egy oly ügyleti alakzat, amelytől a bíróság még a keresetösségi jogot is megtagadja, egyenesen a K. T. 381. §-ában találna legális gyökerét?

De nem ismeri el ezt a fedezetlen „in sich” ügyletet az értékpapírforgalmi adó életbeléptetése tárgyában kibocsátott miniszteri rendelet sem. E rendelet (1900. évi 1881. P. M. szám) 17. §-a ugyanis a következőket mondja: „ . . . A bizományi ügyletekkel egyenlő elbírálás alá esnek az alkuszok által „önmagukban” kötött ügyletek, *amelyeknél az alkusz megbízóját meg nem nevezi*, ily esetben tehát ugyancsak két adóköteles ügylet létesül, egyrészt az alkusz és a megbízó, *másrészt &z alkusz és a harmadik személy* között kötött ügylet.” Kz a rendelkezés tehát arra az esetre utal, ha a harmadik személyt ^az alkusz meg nem nevezi s hozzáteszi ehhez, hogy „ugyanazon elbírálás alá esnek azok az ügyletek, amelyeknél az alkusz *a két ellentétes megbízás kompenzációja folytán harmadik személlyel ügyletet egyáltalában nem köt*”, amiből nyilvánvaló, hogy e miniszteri rendelet a fedezetlen „in sich”

ügylet megengedhetőségét csakis azon esetre szorítja, ha a megbízó megbízásának teljesítése, vagyis a kötés fedezése kompenzálás következtében maradt el. A fedezés elmaradásának más esetét ez a rendelet nem ismeri. S ez annál jelentősebb momentum, mert jól tudjuk, hogy éppen adózási kérdésekben ugyancsak súlyt szoktak helyezni minden megadóztatható eshetőségnek a fixírozására.

Mindezeket annak bizonyságául hoztam fel, hogy a törvénybe a szakértő úr módjára nem lehet belemagyarázni azt az intenciót, mintha a 381. §. keretében az Önszerződési jognak a fedezetlen „in sich” ügylet értelmében való gyakorlását s az ennek nyomán a megbízó és bizományos közt a priori előálló érdekellentétet legálisnak ismerné el. Nem szenvedhet ugyanis kétséget, hogy a bizományos fedezetlensége esetében közte és megbízója között érdekellentét létesül, mert ha a megbízó nyer, ezt a fedezetlen bizományos fizeti meg és megfordítva, — már pedig az ily érdekellentét lehetőségét a bizományi jogviszony bizalmi jellege természeténél fogva kizárja.

Ez az érdekellentét azonban így elvontan még csak objektív helyzet, mely magában véve büntetendő cselekménynek, — bármennyire ütközzék bele már létezésének ténye is a törvény szellemébe, — még nem minősíthető.

A kérdés kriminális vonatkozásai ott kezdődnek, amikor a bizományos és megbízó közt a viszony úgy alakul, hogy a bizományos döntő befolyást gyakorol a megbízó akarati elhatározására. Amikor a bizományos éppen a kettőjüket összefűző bizalmi viszonynál fogva a megbízó mentor jaként szerepel, akiben amaz szakavatott irányítóját látja, ki az ő érdekeit felkarolja s neki tanácsot ad. Amikor a megbízóra a bizományos irányító befolyást gyakorol egyrészt a papírok kiválasztásánál, másrészt a vételi kötések és azok lebonyolításának időpontjára. Ekkor fogja igazán egész nuditásában és kirívó meztelenséggel éreztetni hatását az a képtelen helyzet, hogy minél tömegesebb mennyiségű papírral van érdekelve a magát fedezetlenül hagyó bizományos, annál óriásibb arányokban fog nőni kockázata és ebből eredő magánjogi felőlőssége a megbízójával szemben.

Miután ugyanis a bizományos csak azon esetben nyerhet.

ha a fél veszít és viszont, a fél csak azon esetben nyerhet, ha a bizományos veszít, miután továbbá a bizományosnak természetesen nem az a célja, hogy az üzleten veszítsen, elő fog állni az a helyzet, hogy a bizományosra logikai kényszerűséggel hárul saját érdekében az a feladat, hogy megbízóját megtévessze s amíg ezt *à la hausse* spekuláltatja, ő maga *à la baisse* spekulál.

Mert kiegyenlíthetlen lévén az ellentét a két érdek között, nyilvánvaló, hogy a bizományos, ki csak a felek vesztesége árán s csak abból nyerhet, pusztán oly tanácsot adhat azoknak, amelyek érdekeikre hátrányosak. Nem ajánlhat tehát, csak olyan spekulációt a tömegesen kultivált papírban, melyet a félre nézve végzetesnek tart. Csak oly spekulációt, melynek a realitásában nem hisz, sőt amelynek éppen az ellenkezőjére számít.

Ha a bizományos tömegesen nem ajánl feleinek *egyetlen* értékpapírt, hanem egy időbeu egyre-másra különböző megbízásokat vesz fel azoktól, ez esetben talán még lehetne beszélni arról, hogy a fedezés elmulasztása nem teremt különösebb érdekellentétet. Mert amit az egyik érteken veszít, azt megnyerheti a másikon. Avagy éppen kompenzálja egymással az ugyanazon értékpapírra vonatkozó ellenkező irányú megbízásokat.

De amikor egyazon időben tömegesen ezerszámra ugyanazon papírral spekuláltatja a feleit, akkor az ebből eredő mérhetlen kockázat nem nyerhet automatikus fedezetet sehonnan sem. Az ily műveletek tehát csak csalási célzattal párosultan képzelhetők el.

A vádiratban három alternatíváját állítottam fel az eshetőségeknek, amelyek közül bármelyiket vesszük is, mindenképpen csak azon konzekvenciához fogunk jutni, hogy az a bizományos, aki ügyfeleit az ily tömeges méretű spekulációba kellő fedezeti kötések nélkül belevonja, azokkal szemben oly mértékben kerül érdekellentétbe, mely a csalási célzatot egyenesen feltételezi.

Az első feltevés szerint: ha a bizományos eleve azzal az elhatározással megy bele a műveletbe, hogy nem fogja magát fedezni, akkor a csalási célzat kétségtelen. Lehetetlen ugyanis, hogy az esetben a bizományos az árfolyamnak általa kilá-

tásba helyezett emelkedésére komolyan számítsen, mert ez annyit jelentene, hogy az ezer meg ezer papírnál óriás összegre rúgó árfolyamkülönbséget eleve a sajátjából szándékozott kifizetni, amit feltenni is merő képtelenség.

A vádirat második alternatívája az, hogy a bizományos megvárja, míg a papír árfolyama valósággal emelkedésnek indul és akkor, hogy a további emelkedéssel járó kockázattól, illetve veszteségtől meneküljön, egyszerre igyekszik magát fedezni. Azonban ezer és ezer darabot felölelő kötelezettségnél a fedezésnek ez a módja lehetetlenség. Lehetetlenség annak következtében, mert ez az egyszeriben való fedezés oly papírnál, melyben rendes körülmények között alig van forgalom a tőzsdén, óriás mértékben túlsúlyba hozná a keresletet a kínálattal szemben, ami az árfolyam rögtönös és nagymértvű emelkedését, valósággal viharos hausset vonna maga után úgy, hogy a fedezés dacára, sőt éppen annak folytán a bizományos további nagymértvű veszteségei elkérülhetnek.

A vádirat harmadik feltevése, hogy a bizományos az ily tömeges fedezéssel járó veszteséget elkerülendő, az árfolyam-emelkedés bekövetkezése esetén lassúbb menetben, fokozatosan igyekszik magát fedezni. A fedezésnek ez a módja azonban, amikor több ezer darabról van szó, oly papírnál, mely a tőzsdén csak lanyhán forog s éppen ez okból a keresletnek már mérsékeltebb fokozódására is reagál, annyira elhúzódnék, hogy a bizományos ez esetben az árfolyamnak a hosszú fedezési idő alatt bekövetkező emelkedése folytán szenvedne megint csak nagy veszteségeket.

Ezek a vádirat alternatív feltevései.

Megengedi a t. védő úr, hogy ezzel szemben a kifogásai alapján már itt előlegezzem az ő álláspontját, amely abból indul ki, hogy a kir. ügyészségnek ez a felfogása a fedezés technikáját illetően nem tőzsdészerű s a tőzsdei viszonyok nem ismeréséből ered. A védelem szerint a cég akkor, mikor belemegy egy ilyen műveletbe, még maga sem tudja, hogy „in sich” fog-e játszani vagy sem. Mert ha már eleve, a felek megbízásaival párhuzamosan fedezné a kötéseket, ezzel a kereslet túltengését idézné elő a kínálattal szemben, s mesterségesen felszöktetné az árfolyamot, mi által abba a hely-

zetbe hozná a kötésekbe csak később belépő feleit, hogy ezek igen drágán volnának kénytelenek a papírt megfizetni. E helyett az óvatos bizományos egyúttal felei érdekében is csak fokozatosan, a rendes tőzsdei forgalom keretén belül igyekszik magát fedezni. Bevárja tehát az árfolyam alakulásának irányát s ha azután látja, hogy az emelkedés szilárd, akkor hozzáfog, hogy magát a reguláris forgalom keretén belül fedezze. E módszer mellett a kötések egy része automatikus fedezetet nyer már annak következtében is, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy a kommittensek túlnyomó része megelégszik 30—40 korona nyereséggel s ha ezt elérte, a kötésből kiválik, e kötések erejéig tehát a további fedezés szükségeselesik.

A védelem álláspontja szerint a fedezésnek eme módszere mellett a bizományos kockázata jelentékenyen redukálódik s ennek folytán az érdekellentét lehetőségének és mértékének keretei is megszűkülnek.

Tekintetes kir. Törvényszék! Amennyire helyesnek fogadom el ezt a fedezési képletet elméletileg és általánosságban, annyira alkalmazhatatlannak tartom éppen a konkrét esetben. A reguláris forgalomban való fedezés ugyanis mit jelent? Ugyanazt, amit a vádirat egyik felállítása, hogy t. i. nem viszi nagyon túlsúlyba a fedezési manőver közepette a keresletet a kínálattal szemben. Amiből nyilvánvaló, hogy még a védelem elmélete szerint is, amikor ezer és ezer darab értékpapírt felölölő fedezésről van szó, ez a fedezési művelet a reguláris forgalom keretében oly hosszú időt venne igénybe, hogy ez alatt az emelkedő irányzatú papír kurzusa akár az égig nőhetne s a cég vesztesége így is bekövetkeznék.

Ami a felek automatikus kiesését jelenti a kötésből, ezt védő úr maga is azzal a kommentárral kíséri, hogy ennek előfeltétele, hogy a fél részvényenkint 30—40 korona nyereséget érjen el. Ezt a 30—40 koronát pedig a cégnek kell kiűzetnie. Tessék elképzelni, minő összegre rúg ez a 50—40 korona akkor, amikor több ezer részvényre menő kötésről van szó. Az automatikus fedezésnek ez a módja tehát az ily tömeges műveleteknél egyszerűen csődöt mond. Lehetetlen különösen a jelen esetben, mikor azt látjuk, hogy a felek tömegei majdnem azonos árfolyam mellett vitetnek bele a kö-

tésbe, mikor tehát a 30—40 koronás nyereségük, mint a védelem által szupponált automatikus kiesésük előfeltétele is a kommittensek nagy tömegénél egyszerre fog bekövetkezni s így a cég abban a kellemetlen helyzetbe kerül, hogy ezt a 30—40 korona különbözetet máris nagyszámú esetleg több ezer darab papír után kell kifizetnie, még mielőtt a felek kiesése kezdetét vehette volna.

De akárhogy fogjuk is fel a fedezés problémáját, kétségtelen, hogy minden ilyen fedezési művelethez, — miután természetszerűleg nem arról van itt szó, hogy a cég *valósággal* beszerezze a papírokat, melyekre nézve feleivel szemben kötésben van, — ismétlem, minden ilyen fedezési művelethez szükséges, hogy legyen egy harmadik személy, aki a bizománnyal a fedezési ügyletet megkösse, aki tehát a bizományosnak a kívánt papírokat akkor, amikor azok emelkedő irányzatúak, eladja. Ez az eladás azonban feltételezi, hogy az eladó *à la baisse* spekuláljon az emelkedő irányzatú papírral. Már most: úgy a jungbunzlaui mint a brassói papírra nézve meg van állapítva, hogy alig egy-két ügynök foglalkozott azokkal a bécsi és budapesti tőzsdén. Hát el lehet-e képzelni, hogy akár Náthánnál vagy Weinbergernél Budapesten, akár Hoffmanstahlnál Bécsben — mint akik foglalkoztak ezekkel a papírokkal — meg lett volna a hajlandóság arra, hogy ezer számra vállalják a Neumann-céggel szemben ezekben a papírookban a fedezeti kötések, természetesen ellentétes vagyis *à la baisse* tendenciával az esetre, ha éppen a papírok árfolyamának *emelkedő irányzata folytán* a cég a maga fedezési elmélete szerint kötéseit fedezni kényszerül? El lehet-e képzelni, hogy mint szakavatott tőzsdei emberek oly papírookban, amelyek tőzsdei spekulációnak nem szokásos tárgyai, tömeges spekulációra pedig egyenesen alkalmatlanok, oly óriási obligációt vállaltak volna magukra, ami rájuk nézve egyszerűen végzetes lehetett volna? Ezt feltenni is nevetség.

De mindenektől el is tekintve a fedezési theoria úgy, amint az a vádlott érdekében felállítatik, végeredményében csak igen vézna következtetésre jogosít. Mert még az esetben is, ha annak realitását elfogadjuk s elismerjük azt, hogy a fedezési módszer mellett a cég *mérsékelhette volna* a veszte-

ségét, mely őt a papírok kurzusának emelkedése esetén fe-
nyegette, ez esetben is csak annyit koncedálhatunk, hogy a
cég *mérsékelhette volna* azt az árfolyamkülönbséti veszte-
séget, amely a tömeges „in sich” játék folytán reázúdult s
nem azt, hogy még a mérsékelten is igen jelentékeny és nagy
összegű veszteségeket eliminálhatta volna. De hát kérдем,
hol van az a cég a világon, amelynek akkor, mikor egy saját
meggyőződése szerint is igen jó reményekre jogosító papírral
ily tömeges spekulációba belemegy, az legyen a célja, hogy
lehető legkevesebbet veszítsen s nem az, hogy minél többet
nyerjen? Avagy ez a cég altruista elveknek hódolt s azt te-
kintette volna hivatásának, hogy az általa agyondicsért pa-
pirokon a maga zsebe rovására hagyja nyerni feleit és száz-
ezreket juttasson azoknak saját vagyonából?

Láttuk a vasútforgalmi részvényeknél, hogy a cég fede-
zetlensége — sokkal kisebb részvényszám mellett — már cse-
kély kurzusemelkedésnél is 30—40.000 korona veszteséggel
járt reánézve. El lehet képzelni, minő Összegekre rúgott volna
ez a vesztesége a brassói és jungbunzlai részvényeknél, ha
biztatásainak megfelelően egy erélyes hausse csakugyan be
is következett volna.

*

Tekintetes kir. Törvényszék!

A cég más papírokkal is operált. A szakértők kimutatá-
sából azt látjuk, hogy a cég fennállásának három éve alatt a
32 millió korona forgalomból, — amely a cég által feleinek
eladott értékpapírok árfolyamértékének felel meg, — körül-
belül 21 millió esik egyéb papírokra s csak 11 millió a brassói
és jungbunzlai részvényekre. Ez a tény a vádlottak védeke-
zése szerint azt illusztrálná, hogy az ő üzletük nem úgy, mint
a vád állítja: a jungbunzlai és brassói, hanem mindenféle
papírra volt alapítva.

Megkísérlem ezzel szemben annak kimutatását, hogy az
egyéb papírokra eső ez a 21 millió korona forgalom egyálta-
lánban nem oly momentum, melyet a vádlott eljárása jóhisze-
mőségének a bizonyítására csak a legkisebb mérvben is érvé-
nyesíthetne.

Természetesen nem az a döntő érvem ebben az irányban,

hogy abból, hogy a cég egyéb papírokkal nem csal, egyáltalában nem következik, hogy a jungbunzlai és brassói részvényekkel sem csalt. Bár ezt sem hagyhatom említés nélkül. Mert hogyan is volna elképzelhető az, hogy a cég, — melynek saját bevallása szerint mindössze 450 kommittense volt, — ezeket állandóan csak a jungbunzlai és a brassói papírral játszassa. Ez oly óriási taktikai hiba lett volna, mellyel már az első esztendőben nyakát szegte volna. Mert ez a módszer a dolog természete szerint azt vonta volna maga után, hogy a két papírral pórul járt felek sorra cserben hagyták volna a céget. Csak nem mindenki Mandrella, hogy három-négyszer is megpróbálkozzék ezekkel az ominózus papírokkal. Ilyen módszerrel csak kontár dolgozhat, de nem két raffinaít üzletember, két emberismerő börziáner, akiknek az volt a céljuk, hogy a hálójukba került üzletfelekkel az üzleti összeköttetést minél tovább fenntartsák s őket minél alaposabban kifosszák.

De ez elvégre is csak logikai meggondolás. Ennél sokkal értékesebb bizonyítékokat találunk a számokban. Ha ugyanis összehasonlítjuk, hogy minő arányban áll a cégnek nyeresége az összes többi papíroknál egyrészt, a brassói és jungbunzlai papíroknál másrészt, akkor a következő eredményre jutunk. 1,503.000 koronával mutatják ki a szakértők a feleknek a differenciális ügyleteken szenvedett összes veszteségét. Ebből 1,085.000 korona esik a brassói és jungbunzlai kötésekre. Ha ezt az összeget az 1,503.000 K-ból levonjuk, kitűnik, hogy a felek minden egyéb papíron mindössze 418.000 koronát vesztek. Ha ehhez az összeghez még hozzácsatoljuk a feleknek a prémiumügyleteknél szenvedett 222.000 K veszteségét is, mely mind egyéb papírra esik, kitűnik, hogy a felek összes árfolyamvesztesége minden egyéb papíron 640.000 korona. Ebből azonban levonásba jön a feleknek az *egyéb* papírokon elért árfolyamnyereségük. Ez a nyereség pedig a differenciális és prémiumügyleteken együttvéve 409.000 korona. Ha már most ezt a nyereségösszeget levonjuk a veszteség 640.000 K végső összegéből, előttünk az eredmény: hogy a felek összes árfolyamvesztesége *minden egyéb* papíron csak 251.000 koronát tesz ki, szemben a jungbunzlai és brassói papíron szenvedett 1,053.000 korona árfolyamveszte-

séggel. Ez az arány mindennél fényesebben illusztrálja, hogy minő papírokra volt a cégnek üzleti ekzsztenciája berendezve.

De a számok *többet* is mondanak. Ha e 231.000 korona veszteséget — mint természetesen a cég nyereségét — szembe állítjuk a cég üzleti kiadásaival, azt tapasztaljuk, hogy míg a cég az összes *egyéb* papírokon csak ily árfolyamnyereséget tudott szerezni, addig üzleti kiadásokra a három év alatt 484.000 koronát fordított. Vagyis az elért árfolyamnyereség az üzleti kiadásoknak még a felét sem fedezte. Hogyan kockáztathatta volna ezeket az óriási összegű üzleti kiadásokat, ha csak *egyéb* papírokkal üzerkedett volna s ha üzlete nem éppen a *hálás* két papírra lett volna alapítva?

A tőzsdeszakértők előterjesztése szerint azonban azon esztendők irányzata, melyekben a cég működése lefolyt, — azokban az időkben az összes értékek hanyatló irányzatot tüntettek fel. A cég tehát az *egyéb* papírokból a jelzett mérsékelt összegű nyereséget is oly időkben érte el, a melyek a felek hausse spekulációjára nézve kedvezőtlenek voltak. Ha már most feltesszük, hogy kedvezően alakult volna azon évek irányzata, akkor nyilvánvaló, hogy a cég még azt a 231.000 korona nyereséget sem érte volna el. Hogyan élt volna meg ez esetben az *egyéb* papírokból? Erre a kérdésre igazán nehéz lett volna felelni.

Egyrészt a brassói és jungbunzlai, másrészt a többi papírral véghezvitt műveletek vizsgálatánál azonban egyéb nevezetes jelenségekre is bukkanunk.

Az egyik nevezetes jelenség az, hogy a többi papírokkal a cég oly kolosszális méretű műveleteket, mint az omniózus két papírral, nem hajtott végre. A szakértők véleményük 1-ső számú mellékletében kimutatták hónapok szerint összeállítva, hogy a cég minő papírokból minő mennyiséget adott el a feleinek. E kimutatás alapján állítottam össze a vádiratban az *egyéb* papírokkal véghezvitt műveletek számszerű adatait. Kitűnik ez adatokból, hogy a más papírokkal való üzerkedéseknél az egyes műveletek tárgyát ezer, ezeröt száz, kétezer és csak egyetlen esetben képezte kétezer darabot meghaladó részvény mennyiség. Azt kérdezem már most, hogy ha a cég üzleteinek

fő tárgyát nem a brassói és jungbunzlai papírok, hanem mindenféle tőzsdei értékek képezték, akkor hogyan lehetséges az, hogy azokat a papírokat, amelyek a spekuláció szokásos, és kedvenc tárgyait képezik, a cég aránylag csak mérsékeltebb méreteken vásároltatta a feleivel, ellenben a rendes tőzsdei forgalomban csak szerény szerepet játszó két papírral ilyen arányú műveleteket folytatott? Mert azt csak nem lehet föltételezni, hogy az a külföldi kommittens, aki soha hírét sem hallotta a brassói és jungbunzlai részvényeknek, ezeket a papírokat favorizálja a nemzetközi értékekkel és a budapesti és bécsi tőzsdén egyaránt jegyzett neves ipari papírokkal szemben. Ezt a kirívó tényt nem lehet másra visszavezetni, tekintetes kir. Törvényszék, csakis arra, hogy amíg a *cég egyéb* papíroknál megelégedett a *Sonderblattok* útján való hangulatcsinálással és esetleg az ügynököknek utazásaik közben való lanya ajánlásával, addig a jungbunzlai és brassói papírokra teljes erővel reáfeküdt *Sonderblattjai*, levelei és direkt ebből a célból kiküldött ügynökei útján és így tudta elérni azt az eredményt, hogy éppen ezeknél a szerény papíroknál háromszor-négyszer akkora méretű műveletekkel találkozunk, mint a többiekénél. Tekintetes királyi Törvényszék! Ismét csak a szakértők véleményére utalok, amely egy helyen, talán a 43—45. lapokon összeállítja a statisztikai táblázatát annak, hogy az egyes papírokban a cég időnkint mennyi *saját* ügyletet kötött. Fbből az összeállításból megállapítható nemcsak az, hogy a cég a többi papírokban szórványos esetektől eltekintve nem is játszott valójában „in sich”, mert a felekkel kötött vételi ügyleteit mindig kielégítően ellátta fedezeti kötésekkel, hanem ezen túlmenően azzal a sajátságos jelenséggel is találkozunk, hogy a legjelentősebb papíroknál: az Államvasútinál, a Rimánál, a Magyar hitelnél, az Osztrák hitelnél, a Lombard és Salgótarjáni részvényeknél, a cég *saját* kötései meghaladták a felekkel szemben függő kötéseinek számát. Nemcsak azt lehet mondani tehát, hogy a cég fedezte a felekkel szemben kötéseit, hanem ellenkezőleg, talán azt lehetne mondani, hogy a cég mint önálló spekuláns a *saját* kötéseinek rizikóját fedezte a felek kötéseivel. Lehet-e más magyarázata ennek a különböző eljárásnak, mint az, hogy éppen

csak a két papírban azért nem fedezte magát, mert ellenkezőjében hitt annak, amivel feleit kápráztatta?

Tekintetes királyi Törvényszék! Hogyha ezeket a momentumokat, amelyek önként kínálkoznak a bizonyítás anyagából, mérlegre bocsátjuk, akkor azt hiszem, el kell jutnunk ahhoz a konklúzióhoz, hogy a cégnek más papírokkal való üzleti műveletei egyáltalában nem érinthetik, sőt egyenesen megerősítik a vádnak azt az álláspontját, hogy igenis a cég egész üzleti működésének alapját, bázisát ezzel a két papírral való spekulációk képezték. Ez a két papíros mint vörös fonal húzódik végig a cég egész üzleti működésén. Ott van 1905 nyarán az első jungbunzlai művelet, ott van 1906 tavaszán a jungbunzlai papírral való második művelet, 1906—7 telén a harmadik művelet. A következő évben ezt a papírost már kiejti további üzelmek köréből, mert teljesen diszcredítálva van a felek előtt és megkezdí a brassóival való műveletet ez év tavaszán és folytatja azután tovább az 1907. év végén s az 1908. év elején. A cég életének minden szakában találkozunk tehát vagy az egyik, vagy a másik papírral.

*

Csak a legvázlatosabb vonásokat feltüntető rajzát adtam ezekben, tekintetes királyi Törvényszék, a sértettek eseteinek. Vádiratomban találják azok tüzetes kifejtésüket. Teljes lehetetlenség volna azt itt részletesen vissza adnom s felesleges munkát is végeznék vele.

Már is hosszúra nyúlt előterjesztésemben sorra vettem a bizonyságait annak a vádarnak, hogy a cég tagjai üzletfeleiket — különlegesen a sértetteket — azon célból, hogy maguknak a sértettek fedezeteinek megszerzése által jogtalan vagyoni hasznot szerezzenek, megbízásuk körében ravasz fondorlattal tévedésbe ejtették s a felsorolt összegek erejéig megkárosították.

Ami a vádlottaknak egyénenként való felelősségét illeti, az I. rendű vádlottnak, *Neumann Miksának* tettesként való felelősségre vonását, azt hiszem, felesleges indokolnom.

Bűnsegédi minőségben vádoló *Basch Lajost*. Vele szemben megállapítást nyert az, hogy ő volt a szerkesztője a *Finanzieller Wegweisernek* és szerzője a *Sonderblattoknak*.

melyek egyenesen a cég csalárd intencióinak a szolgálatára voltak rendelve. Mint ezek szerzője s illetve a lap szerkesztője, felette jelentős tevékenységet fejtett ki a cég bűnös üzelveinek eredményessé tétele érdekében. Mert hiszen — mint láttuk — ezek a Sonder blattok elsőrendű tényezői voltak a felek beugratásának, sikeresen szolgálván azt a feladatukat, hogy az üzeltfeleket a cég által favorizált papírok tömeges vásárlására rávegyék. Közreműködött ezenfelül Basch Lajos a cég üzérkedéseinek elősegítőjeként az által is, hogy a lap önállóságát mímelve, a felekkel levelezésbe bocsátkozott, üzleti összeköttetésre ajánlotta nekik a céget és őket az ominózus két papír vásárlására levelei útján is animálta. Miután Basch Lajos a cégnek belső alkalmazottja volt, miután továbbá Neumann Miksa vallomása szerint a Sonderblattok és Finanzieller Wegweiser egyenesen a cég érdekeinek szolgálatára voltak rendelve s miután másfelől Basch Lajosnak a tőzsde világában való járatossága nem tűri meg azt a feltevést, hogy öntudatlan eszköze lett volna Neumann Miksának, ezek mérlegelése alapján teljes joggal következtethető, hogy be volt avatva a cég bűnös üzelveibe, bűnsegédi részessége tehát valamennyi esetben megállapítható.

Herzfelder Ignác 15 esetben,

Gross Gonda Jakab 6 esetben,

Katz Kálmán Antal pedig 5 esetben működtek közre a büntettek elkövetésében az által, hogy a cég megbízásából az üzletfeleket lakhelyükön felkeresték s káprázatos, ámítással teljes hitegetésekkel akarati elhatározásukra döntő befolyást gyakoroltak abban az irányban, hogy a cég által műveletei tárgyalt kiválasztott brassói és jungbunzlaui papírok tömeges vételére megbízásokat adjanak a cégnek, azokat a papírokat pedig, amelyekkel az üzletfelek nyereségben voltak, velük eladták s az odiózus két értékre cserélték át.

Miután ez a következetes eljárásuk, sokszoros ismétlődésre való figyelemmel, büntudatosságra mutat és pedig annál is inkább, mert nem vitás, hogy a felek akarati elhatározását a valóságnak meg nem felelő, csalfa ámításokkal befolyásolták, büntetőjogi felelősségük a bűnsegédi részesség értelmében szintén megállapítandó.

Vádat emelek ezek után: *Neumann Miksa* ellen tettesi minőségben a Btk. 379. §-ába ütköző s a 381. §. 2. pontja szerint minősülő, 15 esetben, a Btk. 383. §. második bekezdésének első tétele szerint büntetendő huszonhat csalás büntette miatt;

vádat emelek *Herzfelder Ignác* ellen a Btk. 379. §-ába ütköző s a 381. §. 2. pontja szerint minősülő, 10 esetben — a 383. §. második bekezdésének első tétele szerint büntetendő tizenöt csalás büntette (egyéb esetei: Schubert Alfréd, dr. Tegtmayer Henrik, Härtung Rudolf, Peter András és Magdeburg János Frigyes) miatt;

Gross Gouda Jakab ellen ugyanezen szakaszok alapján. és pedig három esetben — nevezetesen a Sauer Alfons, Anger Othmár Gyula és Horlitz Szaniszló — a Btk. 383. §. második bekezdésének első tétele szerint büntetendő hat csalás büntette miatt;

végül *Katz Kálmán Antal* ellen a Btk. ugyanazon szakaszai alá eső, egy esetben — a 383. §. második bekezdésének első tétele szerint büntetendő három csalás büntette miatt. Kérem az elítéltetésüket.

*

Tekintetes királyi Törvényszék! Ezekkel vádlói kötelességemnek, mely jelen esetben igazán nehéz feladatot rótt reám, eleget tettem. Hosszú vándorúton kellett végig haladnia ennek az ügynek, míg végre vádam élőszóval elhangozhatott az ítélőbíróság előtt. Az ügy természete hozta ezt magával. Mert nem lehet tagadni azt, hogy az ítélkezésnek itt oly területre kell behatolnia, amely a mindennapi jogszolgáltatás előtt legalább is idegen, a bűnper anyaga pedig kolosszális méretű és szövevényes teljes.

De, tekintetes királyi Törvényszék, mindezek a nehézségek a vádhatóságot nem menthették fel az alól, hogy azok felismerése dacára is teljesítse azt a kötelességet, amit a törvény reá ró. Tette ezt a vádhatóság azért, mert rendületlenül bízott az igazságszolgáltatás szuverén érvényesülésében, mert abban a meggyőződésben élt és él most is, hogy ha Themis istenasszony szeme be is vagyon kötve, nem

lehet oly büntett, legyen bármely körmönfont és szövevényes is, mely kivonhatná magát az ő sújtó pallosa alól.

S most, amikor közvádloi szerepemet befejezem, amikor elmondhatom, hogy sub iudice lis est, — az ügynek ezen végső stádiumában bizalommal nézek a királyi Törvényszék ítélete elé, mert meggyőződése, hogy az az igazság, mely ez idő szerint még csak a vád szubjektív igazsága, a bíróság ítéletével is annak lesz nyilvánítva.

DESI GÉZA dr. védőbeszéde a Neumann-féle családi bűnügyben.

Tekintetes királyi Törvényszék! Mielőtt az érdemleges védelmet előterjeszteném és a vádhatóság igen tisztelt képviselőjének a királyi Ügyész úrnak itt a főtárgyaláson elmondott vádbeszédében foglaltakra észrevételeimet megtenném, méltóztassék megengedni, hogy előbb a vádirat rendelkező és indokoló részével foglalkozzam, hogy ezzel megállapítsak olyan körülményeket, melyek ennek a vádnak mintegy természetrajzát adják. Teljes tárgyilagosságra töreksem és kerülök minden egyéni vonatkozást, érzékeny kedést, szenvedélyességet.

Ez a vád nem úgy keletkezett, mint ahogy azt a dolgok természetes rendje követelné. Más ügyekben előbb állapítják meg a tényállást és utóbb ebből a vádat. Ebben az ügyben előbb kovácsoltak vádat, utólag idomították a tényállást ahhoz képest, amint azt a vád érdeme éppen megkívánja. Bizonyítani fogom, hogy olykor a vád bűncselekmény tényálladásként minősít valamely cselekményt, melynek viszont éppen az ellenkezőjét rója máshol a vádlott terhére. Alapvető hibája a vádnak, hogy a szóbanforgó szakkérdéseket egyáltalában nem ismeri, vagy félreismeri, azonban ennek dacára a szakértőkkel is szembeszáll és közismert elemi kérdésekben is saját tarthatatlan álláspontját erőlteti. Anynyira célzatos és egyoldalú, hogy még szerkezetében is, fölforgatja az események sorrendjét — bizonyítani fogom,

miszerint ezzel is erőtlenségét óhajtja alátámasztani, mert különben mondvacsinált rendszere összedőlné. Merő föltevéseken épült, melyeket nem tud és nem lehet bizonyítani, következtetései láncolatából legalább az első szem mindig hiányzik. Olyan mint egy Jules Verne regény, képzeleti számításokkal ágyúgolyót röpít a holdba — papíroson. Prófétaja a múltnak, ami könnyű, a vádlottat azonban az események jövődöbe látójává teszi meg, ami azonban lehetetlen. A tőzsdével foglalkozik, de talán az épületben ha egyszer megfordult, a szakértők nyilatkozataival szemben azonban önmagát nevezi ki szakértőnek. A vádiratnak ezt az eszmemenetét követve történhetett csak meg, hogy a királyi Ügyész úr egyszerű szokásos tőzsdeműveletekben fondorlatot lát, bűncselekménynek véli és a veszteséget megcsalásnak nyilvánítja. Bár, ha szüksége van rá, a nyereséget is csalás eredményének jelenti ki. Már itt kiemelem, hogy a királyi Ügyész úr 26 károsult ellen elkövetett csalás büntetésével vádol és mégis, hogy hatásosabb legyen, vádlottnak 450 üzletféllel folytatott üzleti tevékenységét adja tényállásnak. Nagy számokat vesz kölcsön, hogy nagy méretekkel növelje érvelése kicsiny magvát. Ez lehet hatásos, ez lehet ügyes módszer, de nem tárgyilagos és nem igazságos. Vagy vádoljon 450 rendbeli csalással, vagy maradjon meg a 26 eset keretében.

Minthogy ezekután a királyi Ügyész úr által előadottak szerint nem a hív tényállás került a tekintetes királyi Törvényszék elé, a védelemnek vált kötelességévé, a helyes tényállás föltárása és mielőtt ehhez hozzáfognék, mindenekelőtt a lehető rövidséggel ismertetnem kell azokat a körülményeket, melyek ezt a csalási ügyet felszínre hozták, megteremtették, mert ezeknek ismerete, az ügy tárgyilagos elbírálásánál nélkülözhetetlen. Kidomborítom, hogy ezt az ügyet perenkívüli. sőt perrenden kívüleső tényezők teljesen kizökkentették az ügyek szokásos és egyedül törvényes medréből.

Közismert tény, elég egyszerűen rámutatnom, hogy ezt az egész ügyet a német főkonzul teremtette és rendezte. Ez a főkonzul már azóta elhagyta helyét. Nem jószántából ment el, hanem azért, mert köztudomásúlag jelentéseiben az egész

magyar kereskedelmet mélyen sértő állításokat kockáztatott meg és a kereskedelmi világ panaszára a magyar királyi kormány kénytelen volt elhelyeztetése iránt lépéseket tenni. Hivatali túlbuzgóságában félrevezettette magát — annak dacára, hogy a konzulátus állandó jogtanácsosa — bebizonyíthatólag — kijelentette, miszerint a jelen esetben bűnvádi beavatkozásra nincsen ok — a tekintetben, mintha közérdeket szolgálna, holott kimutathatólag legegységesebb magánérdek támogatására lett beugrasztva, beavatkozott a magyar igazságszolgáltatás souverain működésébe, amikor egyik följelentő fizetett megbízottjának unszolására ezzel együtt megjelent az igazságügyminiszteriumban, a királyi ügyészségen, a rendőrfőkapitányságon, sőt szerkesztőségekben is, vádlott üzletfeleihez pedig sürgőnyfelszólításokat intézett avégből, hogy tömegesen tegyenek följelentéseket és azzal biztatta őket, hogy a hatóságoktól teljes biztatást kapott atekintetben, hogy a följelentések sikeresek lesznek és a feljelentőknek nemcsak költségeket nem fognak okozni, de a panaszt teendőket állítólagos káraikat teljes összegben megfogják kapni. Vagyis ez másszóval annyit jelent, hogy a hatóságok merően egyoldalú információ alapján, anélkül tehát, hogy a tényállást és a fölmerülhető bizonyítási anyagot ismerhették volna, állásuk tekintélyével szavatolnák az ügyek kimenetelét. Sőt a jelzett híresztelések annyira mentek, mikép a panaszos ügyvéd nyilvánosan hirdette, hogy ő azt mondta a német főkonzulnak, „ne is kezdjenek hozzá az akcióhoz, ha a felemlített hatóságoktól határozott Ígéretet nem nyernek.” És miután ilyen biztatásokat sikerült elérniök, indították meg a hadjáratot, egyben pedig kibontották a viharzsákok, a beugrasztott magyar, osztrák és német sajtó „és most hadd zúgjon”, — ezek a konzulnak és panaszos ügyvédnek saját szavai.

Nagyon sokat kellene e részben előadnom, hogy mit műveltek a vádlottal sajtó útján, most csupán csak annyit emelek ki, hogy a frankfurti lapok előbb tudtak mindent, mint akik Budapesten lakunk. Bizonyíthatom azt is, hogy annyira mentek vakmerőségükben, hogy még a bíróságnak is mintegy utasítást adtak e cikkeken.

Már a vizsgálat során rámutattam arra, hogy a rendőr-

ség minő mederben és modorban végezte a nyomozást, le-tartóztatott, lefényképeztetett, törvénytelen módon könyv-szakértői szemlét rendezett, annak dacára, hogy törvényszéki orvosi bizonyítvánnyal igazolta vádlott súlyos betegségét azt, hogy a nyomozás izgalmai teljesen letörték, emiatt némi szünetet kért, törvényellenesen hétszámra egész napon át zak-latták és számos egyéb törvényadta jogától megfosztottak. Szóval minden megtörtént abból a célból, hogy vádlottat bű-nössé nyilváníthassák. Megtették ebben az ügyben, hogy a feljelentők ügyvédje Zsitvay Leó akkori elnök úr Öméltósá-gához fordult azzal a kérelemmel, hogy vegye el az ügyet Dr. Szlavek Ferenc vizsgálóbíró úrtól és adja át más meg-jelölt vizsgálóbíró úrnak. Elutasították.

Hosszadalmas lenne a bíróság által csak részben orvosol-hatott és részben keretén kívüleső rosszakarat és tájékoztat-lanság megnyilvánulásait, az egész vonalon részletezni és szóra méltatni, csupán csak egyet bátorodom itt megemlíteni és pedig azt, hogy a vádiratot teljes nyomtatott példányok-ban a hírlaptudósítók megkapták, még mielőtt a helyben lakó vádlottak vagy védőik, — sőt még korábban, mint a vizsgálóbíró úrnak kézbesítették volna. Pedig ha akarta volna a vádlott, játszva megakadályozhatta volna, hogy ez az egész óriási apparátussal megindított bűnvádi eljárás meginduljon.

Az események során ugyanis legelső állomás az volt, hogy a vádlott egy régi üzletfele Hoffmann Frigyes drezdai nagyiparos 1908 év tavaszán a lapokból arról értesült, mi-szerint Neumann és Raáb volt budapesti bankcég egyik ügy-felének, aki dr. Káldor Gyula budapesti ügyvéd úr útján a cég ellen a budapesti rendőrséghez fordult, veszteségét visszafizette. Hoffmann ezt a körülményt ki akarta használni, levélben arra szólította fel a vádlottat, hogy fizesse vissza vesztesége egy részét, mert különben ő is a rendőrséghez for-dul. E felszólítását erélyesen visszautasította, erre ő szintén dr. Káldor ügyvéd úrhoz fordult, aki meghívta egyezkedési tárgyalásra, ezt, bár vádlott aránylag csekély összeggel sza-badulhatott volna, — visszautasította, mert az eljárást zsa-rolásnak minősítette. Hoffmann ügyvédje tanácsára Buda-pestre jött, a főkonzulhoz fordultak” és amikor eme közbe-lépés folytán a példátlan sajtóhadjárat és panaszostoborzás

megindult, mégis mindössze 9 panaszost tudtak szerezni, s csak miután a vádlottat letartóztatták, arcképét a lapokba adták, szóval teljes sikert tudtak vádlott üzletfeleinek biztatónak felmutatni, jött még 17 panaszos, körülbelül 450 üzletfél közül. Meg lehet állapítani azonban, hogy a 26 panasz alaphangja, kifejezési módja, talán még helyesírási hibája is ugyanaz, — nyilván egy kéz írta valamennyit. Sőt megtörtént az is, hogy volt a följelentők között olyan is, aki nem is tudta, hogy a nevét följelentésre használják fel, s csak későbbben, érthető befolyás alatt, azonosította magát a följelentéssel. A vádlott ellen emelt vádnak kiinduló pontja tehát az előbb említett Hoffmann-ügy és a legérdekesebb az, hogy Hoffmannak a vádlott soha nem ajánlott megvételeire sem brassói, sem jungbunzlai részvényeket. Pedig a királyi Ügyész úr vádja szerint ezeknek a papíroknak ajánlása képezte a vádlott legfőbb bűnét.

A királyi Ügyész úr védencemet a Btk. 379. §-ába ütköző 518. §-ának második pontja szerint minősülő — 19 esetben a 583. §. második bekezdésének első tétele szerint büntetendő 26 rendbeli csalás büntettével vádolja, mely csalást az 1905—1908 évek folyamán mint a „Neumann Miksa és Társa tőzsdébizományos cég bejegyzett tulajdonosa követett el.”

Minthogy a vád ily tömören összefoglalva nehezen áttekinthető, bátor leszek a tekintetes királyi Törvényszék előtt azt részeire felbontani, elemeire szedni és annak tartathatatlanságát így kimutatni.

Azt mondja a vádhatóság igen tisztelt képviselője, hogy csalást követett el a vádlott, mert bizományosi minőségben, tehát mint meghatalmazott, illetve ügyvivő, megbízásai körében abból a célból, hogy magának és „csendes társainak” jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, tőzsdei ügyekben járattal a csaknem kizárólag külföldi üzletfeleit ravasz fondorlattal tévedésbe ejtette oly módon, hogy beavatottságát és jólérsétségét színelve, részint az általa kiadott pénzügyi szaklap cikkei és külön kiadásai, részint levelezései, részint ügynökei útján kedvezőtlen viszonyok hatása alatt synylódó, árfolyam süllyedésre hajló tőzsdei értékeknek, főleg a Brassói Cellulose és a Jungbunzlai szesz- és vegyészeti gyár részvényeinek a közel jövőben bekövetkezendő nagyarányú

árfolyamemelkedését helyezte előttük kilátásba és őket ily módon tömeges vételre rábírta. S noha a felek által adott vételi megbízásokat tényleg nem teljesítette, hanem feleivel szemben kellő mennyiségű fedezeti kötés mellőzésével önmagában (in sich) játszott, továbbá, hogy feleit azzal ámította, hogy a vétel tárgyát képező értékeket letétben tartja. A papírok teljes árfolyamértéke után kamatot számított fel és hogy magát úgy tüntette fel, mintha az ügyleteknél csak a bizonyos illető díjak erejéig volna érdekelve. A vád szerint vádlott a céget oly módon szervezte, mely a felek nem várt tömeges árfolyamnyeresége esetére, ezek ebből eredő jogigén yeinek a céggel szemben való érvényesítését eleve illuzóriussá tette, továbbá, hogy vádlott az általa nagy valószínűséggel előrelátott árfolyamhanyatlás bekövetkeztével a költségekkel amúgy is megterhelt fedezet kimerülése címén üzletfeleit szinleges kötésekből kivetette és az ezáltal megtévesztett üzletfelek közül hétnek egyenkint 100 koronát jóval meghaladó, tizenkilencnek pedig egyenkint 4000 koronát is meghaladó vagyoni kárt okozott.

Ez volna tehát a konkrét vád tekintetes királyi Törvényszék a vádlott ellen és midőn a királyi Ügyész úr ezt a vádat előterjesztette, ezt azzal kezdte, hogy amilyen örvendetes jelenség az, hogy a budapesti tőzsde, különösen az értéktőzsde az utóbbi évek során annyira föllendült, épp olyan szomorú a tőzsdei életnek ethikai elfajultsága, a szerencsevadászat mértéktelen elhatalmasodása. A vádhatóság igen tisztelt képviselője e rövid aláfestéssel igyekezett a tőzsde mivoltát e bűnper anyagához hozzáhangolni. Csak ilyen szempontból állhat meg a tőzsde mivoltának ilyen beállítása, mert a vád úgy állítja fel a kérdést, mintha itt hamis játékosok játszanának tapasztalatlan naiv jámborral, s kényük-kedvük szerint kifoszthatnák. Igaz, hogy a nagyközönség azért tódul a tőzsdére, hogy szerencsét próbáljon, tisztán és egyedül önmagáért, nem pedig azért, hogy a nagy emberegyetem általános jellegű közgazdasági harcának tényezője legyen. Nem vezeti semminemű magasabb szempont, ez nem is érdekli, a saját zsebe az egész világa. Az is igaz, hogy ez a vágya amilyen általános, épp olyan veszedelmes is. Ebben igaza van a királyi Ügyész úrnak, nincs azonban abban

igaza, hogy ez a veszedelem egyedül a tőzsde keretében mutatkoznék, mert ez így van az élet egész mezején. Valamennyi elbotlott embernek ez a vágy volt a sarokköve, mérhetetlen horderejű kérdés ez és annyira közismert társadalmi jelenség, hogy részletezés nélkül is a maga teljességében áll előttünk. Éppen olyan téves beállítás az is, hogy a tőzsdén a játékos keveri a kártyát, mert a tőzsde csak visszhangja a mindenkori viszonyoknak. E pillanatban jön a hír, hogy Portugáliában forradalmárok körülfojták a királyi kastélyt, erre a közúti vasút részvényei esnek. Ugyan mi köze a budapesti közúti vasútnak a portugáliai viszonyokhoz? És mégis a párisi, londoni stb. tőzsdéken keresztül idevezet az út és aki nemrég abban a hitben, hogy a közúti és városi villamos egyesülnek, tehát merően helyi, indokolt üzleti következtetés alapján azt hitte, hogy a papírok emelkedni fognak, s vásárolt és még vásárolt és helyes, alapos indokok alapján cselekedett, így — elveszti a pénzét, annak lett igaza, az lett az okos ember, aki eladta létező vagy nem létező papírját.

Tehát ki keverte a kártyát?

És vájjon a tőzsdei bizományos nem épp úgy, úgyszólván teljesen ki van szolgáltatva, mint a tapasztalatlan játékos, aki hozzá közvetítőjeként és tanácsadójaként fordul? A tőzsde csak egyet tehet. Mint autonóm testület szabályokat állít fel és kérlelhetetlen szigorral gondoskodik arról, hogy a szabályokat betartsák. Ezek a szabályok azt biztosítják, hogy az ügylet csakis bizonyos előírt módon jöhet létre és ugyancsak körülírt módon nyer lebonyolítást. Megmondja mit és miként szabad cselekedni és megmondja mit és hogyan nem szabad. Ezek az életbevágó fontos intézkedések kizárnak minden visszaélést, de egyebekben a tőzsde tehetetlen, nem segítheti elő, hogy valaki nyerjen és nem akadályozhatja meg, hogy valaki tönkremenjen. Ez a prekárius helyzet egyformán áll a hivatásos tőzsdésre is, az üzletfélre is. Kiaknázni csak az a még ismeretlen tudná, aki jóstehetséggel jött a világra. Az meg nem szorulna üzletfelekre, elvégezné egyedül.

A királyi Ügyész úr szerint a tőzsdén folyó szerencsevadászatnak az eredménye aligha egyéb, egy gazdasági szempontból meddő vagyoncserénél és következményei azért súlyosak, mert a könnyű szerrel meggazdagodásra hajló egyé-

neket elvonja a produktív munka teréről. A királyi Ügyész úr szerint vádlott is ezek közé az emberek közé tartozott. A vádlott is a tőzsde ilyen parazitája volt. Ezt így általánosságban állítani tekintetes királyi Törvényszék, csak a tőzsde teljes ismerete nélkül lehet. A tőzsde kérlelhetetlen szigorral jár el tagjaival szemben, ebbeli jogait mint autonóm és felelősségre nem vonható közület, a legcsekélyebb szabálytalansággal szemben is gyakorolja. Több hónapra kizárja, vagy örök időkre kitiltja tagjait, mert életérdeke a tőzsdének, hogy szigorúan kezelje tagjait, a férges elemektől szabaduljon, mert me¹” a látszatát is kerülni akarja annak, mintha a gyámi s elemekké] magát azonosítaná, tudja, hogy a közvélemény szeret általánosítani, ha hibáról van szó. Még olyan esetekben is, mikor a cselekvés nem támadható meg a tételes törvény szerint de a kereskedői erkölcsöt sérti, lesújt a tőzsde, szigorúságát sok megsemmisített egzisztencia siratja. Vádlott már hét éve a budapesti tőzsde tagja és azalatt a legcsekélyebb okot sem szolgáltatta még a fegyelmi beavatkozásra sem. Sőt állíthatom, és bizonyítani is tudom, hogy a tőzsdén általánosan korrekt, tisztességes, pontos kereskedőnek ismerik. És minthogy a védelemnek is célja az igazság keresése, nem hallgathatom el, hogy egyetlen esetben, a jelen vádhoz hasonló természetű ügyben, a tőzsde fegyelmi válaszmánya előtt panasszal éltek vádlott ellen és ha ott a hozzáértő szakértő szigorú bírák még fegyelmmel sem találták büntethetőnek. mennyivel kevésbbé üldözhető ugyanilyen cselekményért bűnvádi úton. És ha a tőzsde, akkor, mikor vádlott ellen ez a rettenetes hajsza indult meg, mikor vádlottat letartóztaták, meghurcolták, mégsem zárta ki tagjai sorából és ha szakértelemmel és alaposan foglalkozván ügyével arra a meggyőződésre jutott, hogy jogtalanság történt vele és az egész tőzsde ellen fölmerülhető ódium dacára méltónak tartja arra, hogy kebelébe tartozzon, maga ez a tény az ügy szakszerű és erkölcsi elbírálása tekintetében egyaránt ártatlanságát bizonyítja. Ha ci tőzsde parazitája lett volna, bizonyára más elbánásban részesítik.

Tekintetes királyi Törvényszék, a vádhatóság igen tisztelt képviselője, a vádlott bűncselekményének lélektani magyarázatához úgy kíván eljutni, hogy tényként állapítja meg,

hogy vádlott, ez az üres zsebű ember, csak úgy tudta a tőzsde titánjaival a versenyt fölvenni, hogy olyanokat kellett keresnie, akik nálánál gyöngébbek voltak. Hogy mennyire téved a királyi Ügyész úr ebben a ténymegállapításában és az ehhez fűzött lélektani következtetéseiben, az ki fog tűnni abból, hihány szóval elő fogom adni a vádlott cégének keletkezéséről, folytatásáról a következőket.

Amikor 1905 év május havában vádlott üzletét megalapította, feleségét mint cégtársát bejegyeztette azért, hogy távollétében is legyen valaki az üzletben, aki jogérvényes aláírásokat eszközölhessen. Később két alkalmazottjának cégvezető jogosítványt adott és ekkor felesége nevét a cégjegyzékből törölte. Az egyik cégjegyző jogosultsággal felruházott alkalmazottja, névszerint Schwarcz Gézané — kinek e bünper előidézésében igen fontos szerepe van, s akit vádlott már üzleti elődétől, társától vett át, — vádlott üzletében a legrégebb alkalmazott volt és igen megbízható személynek tartotta. Megbízhatóságát azzal igyekezett jutalmazni, hogy nagy fizetést adott és rábízta a banküzletnél legfontosabb tényezőt, üzletfeleinek név- és lakjegyzékét. Tudjuk, hogy egy banküzletnél az üzletfelek címjegyzéke — szemben a konkurenciával nagy vagyonértéket jelent — és vádlott azt akarta biztosítani, hogy Seh waren é ezt a címjegyzéket titokban tartsa, ezért is adott neki nagyobb fizetést. Azonban Schwarczné visszaélt a vádlott jószágával és bizalmával, kötelességeit elhanyagolta, úgy, hogy attól kellett tartania, hogy a többi alkalmazottat is megrontja és ezért szolgálatából elbocsájtotta. Ekkor bosszút forralt vádlott ellen és 1908 év tavaszán, mikor a Neumann és Raáb cég ismeretes ügye megindult, Schwarcz Gézanének lakásadója Staudner Ádám, akit a budapesti bíróságok zsarolás miatt ismételten megbüntettek, azt a tanácsot adta, hogy azt a körülményt, miszerint vádlott üzletfeleinek címeit ismeri, használja ki ellene zsarolásra. Schwarczné engedett is a felhívásnak és vádlott akkori védőjéhez Dr. Vaisz Sándorhoz fordult tanácsért, aki azt mondotta, hogy ha a vádlott ártatlannak is érzi magát, hagyja magát meg zsaroltatni, mert egy bizalomra épített üzletnek kerülnie kell a botrányt. Ekkor Schwarczné megzsarolta vádlottat 1500 korona erejéig. Schwarczné a zsarolás sikerén

vérszemet kapott és tovább próbált zsarolni, de a vádlott itt már nem ugrott be újból. Minthogy vádlott a zsarolásnak nem ugrott be, Schwarczné ellene vallott. És ennek a Schwarcznénak a vallomását fogadja el a királyi Ügyész úr perdöntőnek. Na már most nézzük, — ellentétben a királyi Ügyész úr állításával —, mikép volt vádlott cége megalapozva. Vádlott a sógorával Lóránt Félixel 1905 május elején társas viszonyba lépett olyképen, hogy Lóránt csendes társként lépett vádlott üzletébe, erre vonatkozólag szerződést is kötöttek, melynek szövegéből kitűnik, hogy Lóránt egyelőre 60.000 koronát bocsájt a cég rendelkezésére, ezt az összeget később 70.000 koronára emelte fel. Azzal, hogy Lóránt csendes társként szerepel, nem lévén a cégjegyzékben, a királyi Ügyész úr arra céloz, hogy kifelé harmadik személy irányában nem felelős.

Igaz, de vádlott nem is azért vette társul Lórántot, hogy kifelé szavatoljon, hanem hogy befelé a szükséges pénzt adja. Lia az lett volna a célja, amit az Ügyész úr állít, úgy szerződést sem készített volna, de éppen biztosítani akarta magát arról, hogy mindég elegendő pénz álljon az üzlet rendelkezésére. Kifelé teljesen közömbös a kérdés, mindegy az üzletfélnek, hogy a cég kinek a zsebéből veszi azt a pénzt, melyet neki kifizet, kimutatták a szakértők, hogy százezrekre menő összeget fizetett ki a cég üzletfeleinek, vásárlás, árfolyamvesztés és egyéb címenek. Ezek a körülmények bizonyítják, hogy a csendes társ híven teljesítette kötelességeit, sőt még jobban, mintha betéti-társaságnak bejegyzett kültagja lett volna. A kereskedelmi törvény értelmében a kültag ugyanis csak a betéte gyanánt feltüntetett összeg erejéig felelős, míg Lóránt egész vagyonával járult hozzá az üzlethez. Egyébként is köztudomású volt, hogy az egész tőzsdei forgalom Lóránt nagy vagyonára és hitelképességére volt alapítva. Ha az lett volna a vádlott célja, hogy üzletfeleinek esetleges nyereségeit ne fizesse ki, nem kellett volna cégét, mint a királyi Ügyész úr mondja, ravaszul megszervezni, bevehette volna Lórántot beltagnak is és egyszerűen nem fizettek volna. Látható vagyonuk egyiküknek sem volt és ha csalárdul számítanak, az üzletfelek amúgy sem tudtak volna rajtuk semmit sem behajtani. A cégnek nem a bejegyzési alakja, hanem tisztessége és köte-

lességtudása nyújt az üzletfeleknek biztosítékot, a büntető-törvény szempontjából a bejegyzés egyáltalában nem kötelező és a kereskedelmi törvény is csak rendbüntetéssel sújtja a bejegyzés elmulasztását. Különben is az üzletfelek tudták, hogy Lóránt csak csendes társ, a vádlott soha senkinek nem mondotta, hogy Lóránt beltagja a cégnek és így csalárságról a cég szervezését illetőleg, beszélni sem lehet. Megjegyzem, csendes társként való érdekelttség, hasonló üzleteknél nagyon gyakori dolog, még pénzüzetek is szerepelnek ilyen minőségben, ahol pld. nem akarják, hogy tőzsdei üzletekben való érdekeltségük köztudomású legyen. A vádlott kereskedői gondosságának teljesen eleget tett, midőn maga mellé *veit* egy igen vagyonos embert, akivel egyébként is sógorsági viszonyban állott. Maga a szerződés is igazolja, hogy Lórántnak egész vagyonával kellett szükséghez képest helytállania.

A kihallgatott szakértők megállapítják, hogy ilyen sok millióra menő forgalom csakis megfelelő hitel mellett volt lebonyolítható, már pedig ez a hitel megvolt, mert elképzelhető-e, hogy egy ismételten huzamosabb időközön keresztül üzleti tőkével nem rendelkező cégnek sok millióra menő hitele lehetett volna. Elképzelhető-e, hogy annyira naivak, vakok és ostobák a tőzsde emberei, hogy sok milliót hitelezzenek egy fizetésektelen cégnek, hogy ezt a tőzsde ne tudta volna, ahol mindenkinek a veséjébe látnak. Vallomások hangzottak el tek. kir. Törvényszék, amelyből a cégnek nemcsak anyagi, de erkölcsi megbízhatóságát és a cég jóhírnevét is tényekkel igazolják és ez a bizalom nem tapasztalatlan külföldiektől eredt, hanem helybeli szakemberektől, kik mindenről, arról is, hogy Lóránt nincs a cégbe bejegyezve, alaposan tájékozódtak.

Azt állítja a kir. Ügyész úr, hogy vádlott kápráztató nyelési kilátások perspektíváját helyezte a kiszemelt áldozatok elé. Ezzel szemben semmi adat nincs arra, vádlott valaha is állította volna akár szóban, akár írásban üzletfelei előtt, hogy feltétlenül és biztosan nyerni fognak. Levelezése és szaklapja elolvasása mindenkit meggyőzhet arról, hogy ellenkezőleg ismételten és sokszor rámutatott arra, miszerint a tőzsdeüzletek veszteséggel is járhatnak és ha valamely papírt ajánlott,

ezt mindig az akkor fennálló körülmények alapján és az ezek által valószínűvé tett számítások alapján cselekedte. Az igaz, hogy megesik, különösen a német főkonzul hazájában, hogy angol és amerikai arany és köszénértékeket ajánlanak és a közönséget a legragyogóbb nyereségi kilátásokkal kábítják, miglen egy szép napon arra ébred a közönség, hogy ezeknek a papíroknak sohasem volt értékük, sőt még azok a bányák sem léteznek, melyeknek ígért, dús hozama a papírok értékét emelni lett volna hivatva. Ilyenek voltak pld. a Délafrikai bányatársaság részvényei, melyeket pedig a Deutsche Bank védnöksége alatt vezettek be Berlinbe. Ellenben vádlott csak első osztályú, a tőzsdén jegyzett, minden érdeklődő által naponta ellenőrizhető értékeket ajánlott, melyeknek minőségéről a szakértők is a legjobb véleménnyel vannak.

Azt mondja a kir. Ügyész úr, hogy a cél sikere érdekében három előfeltétel megteremtése volt a feladat. Az első előfeltétel megfelelő papírok kiválasztása volt. Mindenekelőtt megjegyzem és ezt bizonyítani is tudom, hogy a cég mindenféle papírt ajánlott és az üzletfelek mindenféle papírt vettek. És főleg abban lát csalárdságot, hogy a vádlott két papírt ajánlott, a Brassói Cellulose és a Jungbunzlau részvényeket. Ez a vád gerince. Amint látjuk, merő föltevésen alapul tehát az egész vád, az események után évekkel kiragad a sok üzleti ajánlás közül kettőt s azt akarja extunc rendszerré erőltetni, hogy e két papír ajánlása volt az üzlet magva, minden egyéb csak kísérő mellékes jelenség, továbbá, hogy a két papírt csalárdság volt ajánlani, e két papírnál a cég minden bekövetkezendő alakulást előre tudott és különösen a később bekövetkezett árfolyam csökkenést sokkal több valószínűséggel eleve megállapíthatta. Annyira még a vád igen tisztelt képviselője sem megy tehát, hogy bizonyosságról beszéljen, már pedig csalásról lévén szó, bizonyosságot kellene a vádnak tudnia, hiszen a ravasz fondorlatnak épp az képezi lényegét, hogy a csaló biztosan tudja, hogy valami későbbi esemény be fog következni — vagy már be is következett — amit azonban a kiszemelt áldozat nem tudhat és éppen ezt a főlényt használja ki a csaló áldozatával szemben. Ha csak valószínű valamely esemény bekövetkezése, úgy ez nem üti meg

a ravasz fondorlatnak azt a mértékét, amelyet a kriminalis *fraus* fogalmában ismer a jogtudomány és legfeljebb a civilis *fraus* következtethetésére szolgálhatna alapul. Azt, hogy a vádlott ügyfelei következetesen vesztek, megcáfolja az iratoknál elfekvő nyereségszámla kimutatása. Hogy nagyjában a felek nagyrésze végeredményben veszített, annak talán az az oka, hogy kizárólagosan à la hausse spekuláltak a legutóbbi évek pedig legtöbbször kedvezőtlen lefolyású, gyakran nagy áreséseket eredményező tőzsdei irányzatot mutanak fel. Tehát nemcsak a vádlott nem tudhatta előre, hogy a felek veszíteni fognak, az általános eredmény is kedvezőtlen volt, hivatkozom a szakértők véleményére, akik most szintén csak utólag állapítják meg, hogy a legutóbbi évek milyen eredménnyel jártak. Honnan tudhatta tehát a vádlott, egyedül a vádlott, még pedig előre, hogy az eredmény milyen lesz. És hogy miért nem *vitte* bele az ügyfeleit vádlott à la baisse játékba, annak az az oka, hogy ezáltal eladott volna velük olyan papírokat, melyek nincsenek tulajdonukba, s még csak ezzel tette volna ki üzletfeleit valóságos veszedelemnek, kockázatnak és mit szolt volna akkor a kir. Ügyész úr, ha annak az ellenkezőjébe vitte volna bele üzletfeleit, amiért most a csalás vádját emeli. A kir. Ügyész úr szerint vádlottnak előre tudnia kellett, hogy a papírok esni fognak, ezért ajánlotta a la hausse vételi ügyleteket és tudnia kellett, hogy emelkedni fognak, ezért nem ajánlott a la baisse, eladási ügyleteket. Eszerint a papírok emelkedhettek is, eshettek is, vádlott pedig sokféle papírt ajánlott, csak vételre ajánlott üzletfelei nyertek is, vesztek is, — hát ugyan hogyan tudhatta előre az eseményeket?

Állítom, hogy minden az üzletfelek előtt kifejtett véleményét a vádlottnak az akkori viszonyok indokolták, ha mégis tévedett, ennek okai az előre kiszámíthatatlan viszonyok. Különben is, a vád nem csupán két kisforgalmú papírról állítja, hogy vádlott az áralakulást tudta, hanem ugyanazzal vádolja két óriási forgalmú papírnál is, az Osztrák-Magyar Államvasút és a Vasúti Forgalmi r. t. részvényeinél is. Az előbbinél tudta és előre tudta, hogy esni fognak, az utóbbiánál, hogy nyerni fognak. Pedig máshol azt mondja, hogy a nagyforgalmú papíroknál ez az előretudás nem lehetséges.

Ilyen a vád következtetése. Ámde minden csalás, amit a vádlott tett, mert ezt a vád így határozta el. Szakértők bizonyítják, hogy vádlott is fizetett árfolyam különbözetet mint veszteséget sok-sok százezer koronát, s ha ezt előre tudta volna, ezt csak megtakaríthatta volna.

A második előfeltétel, amit a vád a vádlott terhére ró, az üzletszerzés eszközeinek megteremtése volt. Így a felek tömeges beugratására, a Financzieller Wegweiser c. pénzügyi szaklap a másik ügynökeinek eszközökben éppen nem válogatós jólbetanult gárdája volt. Állítólag a Financzieller Wegweiser „kizárólag a cég érdekeinek szolgálatában állott”, de úgymond a cég azonban óvakodott attól, hogy a lapot kifejezetten az üzlet érdekeinek szolgálatára rendelt eszköznek tüntesse fel. Mindez nem áll. Eltekintve attól, hogy a lap a céget egyszerűen csak a lappal összeköttetésben állónak is jelezte, amint ez az iratok közt elfekvő külön kiadásból is megállapítható, s bár maga is elárulja, hogy a lap tulajdonképpen a cég orgánuma, egyéb félreismerhetetlen külsőségek is ezt tárták fel az olvasó előtt. Ezt a lapot még a vádlott üzleti elődei alapították meg és ma már a tizennyolcadik évfolyamban jelenik meg. Az tény, hogy ezt a lapot a vádlott tényleg igénybe vette, de aki a lapot egyszer a kezébe veszi, rögtön kell hogy lássa, hogy a lap a vádlott üzleti kiadványa, ebből ő titkot nem is csinált. A lapon is jelezve van, hogy szerkesztőség Lipót-körút 27, vagy előző időben Váci-körút 60. sz. alatt van, ahol az egyidejű hirdetés szerint vádlott üzlete is volt, ezenkívül minden lapszámban több, feltűnően nagy üzleti hirdetése van, de mutat az a további körülmény is, hogy a lap más bankcéget sohasem ajánlott, tehát nyilvánvaló, hogy az olvasó láthatja, miszerint a lap a cég kiadványa, ha még sem látta volna, akkor azt kellett hinnie, miszerint a lap az említett többszörös hirdetéseket fizetésért hozza, tehát nem a saját ajánlásából, hanem egyszerű hirdetésről van szó. És ha most az ismert körülmények között megszerkesztett bűnügyben feljelentők azt vallják, hogy a lapnak a céghez való viszonyáról sejtelmük sem volt, hát nyilvánvalóan nem mondanak igazat, különben is, ők csak fonográfok, azt mondják, amit a vezénylet beléjük harsogott. Sokkal inkább megteveszthette volna a feleket az, ha pl. a

vádлотtal összeköttetésben nem álló tekintélyes napilapokban hívta volna fel üzletkötésre és bizonyos értékpapírra figyelmüket és nem árulta volna el, hogy reklám-közlemény a vádlott üzleti kiadványa, hanem úgy tüntette volna fel, mintha az ismertetés és ajánlás valamely tekintélyes napilapnak erkölcsi tőkéjével fedezett saját közgazdasági véleménye volna.

Tőzsdei értékek érdekében mindig és mindenütt reklámoznak, csak hogy a nagy bankok nem olyan reklámot vesznek igénybe, melyből nyomban kitűnik, hogy a reklámciikk tulajdonképpen üzleti körlevél, hanem a legtekintélyesebb napisajtó erejét léptetik sorompóba, amelynek cikkeiről azután azt hiszi az olvasó közönség, hogy a nagy lap tárgyilagosságvéleményét fejezi ki. Kimagasló példa gyanánt a Magyar jelzálog hitelbanknak 1906. évben eszközölt konverziójára utalok. Köztudomású, hogy nevezett bank a konverzió sikeres reklamírozása érdekében sok-sok százezer koronát költött a hírlapokra és ezek tényleg áradoztak is a pénzügyi művelet dicséretében, a bank igazgatójáról, báró X. Y-ról pld. azt írták az Az Újság vezércikkében, „br. X. Y. már ezzel az egy tényével a nagy pénzügyi alkotó férfiak közé küzdötte fel magát” stb. És az összes nagy lapokban heteken át nem lehetett egyébről olvasni, mint erről a csodás nagy alkotásról, még pedig nem a hirdetési rovatban, hanem a lapok előkelő, önálló hosszú cikkeket szenteltek a jelzett manővernek, ami lényegileg abban állott, hogy kamatozó papírok helyett lutricédulákat tukmáltak a közönségre, miközben a bank kamatmegtakarításban milliókat vágott zsebre. A közgazdasági cikkeken kívül öles hirdetéseket is tettek közzé, amelyekben a legragyogóbb pénzügyi nevek kecsegtettek az üzlet jóságáról és a közönség tényleg be is ugrott az üzletbe. Mihelyt azonban a jegyzések megtörténtek, a konvertált papír 24 óra alatt 60 koronányi áresést szenvedett, miáltal a közönségnek milliókra menő kára származott.

Ugyanezt tette a Pesti hazai takarékpénztár a védnöksége alatt kibocsátott ilazai bank sorsjegyeivel. A pesti magyar kereskedelmi bank, az Adria tengerhajózási részvényeknek úgy csinált propagandát, hogy a társaság volt elnökének, Léderer Sándornak hagyatékában talált néhány ezer drb.

részvényt 520 korona árfolyamon megvette, tehát azt hihette mindenki, hogyha a bank ezt az árat fizette, úgy a részvényeknek értéke még nagyobb lehet, s tömegesen sietett, hogy minél több ilyen papírt vásárolhasson. A kereskedelmi bank tehát nagy nyereséggel túladott a részvényeken, a papírok azonban azóta több mint 100 koronával estek, ami a közönség veszteségét jelenti.

Sok példát hozhatnák még föl, amiből kitűnik, hogy a reklám világszerte szokásos üzleti segédeszköz, s ha ezzel vádlott is élt, úgy megengedett dolgot cselekedett, meg azután az ő reklámja erkölcsi tekintetben is kiáll minden bírálatot, nem megtévesztő, s nem fondorlatos, valóságos tényeknek hű képét adja, mégis a vád ezt bűnéül rója fel, az azonban senkinek sem jut eszébe, hogy a bankfejedelmek ellen forduljon. Avagy a magyar közönség pénze Csáki szalmája, viszont pedig ha a német közönség veszít, ezért erkölcsi és anyagi tönkretétel, letartóztatás és egy hosszú bűnvádi eljárásnak minden izgalma és szenvedése jut a vádlottnak osztályrészül.

A vád egyszerűen ráfogja a lap levélszekrény rovatára, hogy a hozzáforduló feleket kétes értékű, sőt olykor megtévesztésre szánt ingyenes tanácsokkal látta el. Azonban, hogy honnan meríti a vád a jogosultságot arra, hogy anélkül, hogy az egyes „tanácsokat” az akkori tárgyi viszonyok alapján szakértőkkel felülvizsgáltatta volna, azt a nézetét kockáztatta, hogy azok kétes értékű, megtévesztésre szánt tanácsok voltak, nem tudom megállapítani. A kir. Ügyész úrnak épp úgy tudnia kell, hogy a reklám ma minden üzletvezetésnek szerves, nélkülözhetetlen része és a konkurrencia ádáz harcában egyenesen elkerülhetetlen. És még ha a legrikítóbb módon eszközölte volna is vádlott a reklámot, ezt legfeljebb ízléstelenségnek, vagy visszatetsző látványnak lehetne minősíteni, de arról beszélni, hogy ez nem megengedett dolog, sőt bűnvád részletévé tenni, a fondorlat alkotó elemévé léptetni elő. ebből súlyos természetű következtetéseket vonni, túlhajtott, alaptalan és egyáltalában nem komoly eljárás. Felpanaszolja a kir. Ügyész úr azt is, mikor a vádlott üzletfeleket keresett és a cég címeit rendelt, ügyelt arra, hogy a címek között hírlapírók, ügyészek, jegyzők és zsidók ne legyenek, hanem inkább papi, földbirtokos, kereskedő, tőkepénzes és

katonatiszti osztályhoz tartozó egyének. Erre is végtelenül könnyű megfelelni. Az ilyen természetű ügyletek olyan egyéneknek valók, akiknek tőkefölöslegük van, már pedig a hírlapírók, ügyészek, jegyzők Németországban nem rendelkeznek ilyen fölöslegekkel.

Hogy ne legyenek zsidók, Istenem, hát millió számban megrendelt címekhez még születési bizonyítványokat is lehetett keresni, s a német nevekből lehetett tudni, hogy milyen vallásúak? Nos, s tőkepénzesekre, tehát a legszakavatottabb elemekre utazik az a cég, amelyet most azzal vádolnak, hogy tapasztalatlan egyéneket keresett?

Hogyan fér ez össze?

Hogy a cég nem tekintette a lapot külön jövedelmi forrásnak, az igaz és természetes, akár valamennyi példányát ingyen is küldhette volna, azonban nem áll az, hogy a cég próbapéldányokon felül további példányokat küldött volna bárkinek is, aki nem kérte, kivéve, ha előfizetett. Minden szaklap így cselekszik. Ami pedig azt illeti, hogy a lapnak alig volt néhány előfizetője, erre nézve megjegyzem, hogy alig van Budapesten szaklap, melynek több előfizetője lenne. Az a tény, hogy a cég három és fél év alatt reklámra, üzletterjesztésre, valamint a hetenként megjelenő lapra százezer koronán felül való összeget fordított, szintén természetes, mert ezek alapítási költségek voltak. Ezeket a költségeket pedig a cég nem három évi időtartamra irányozta elő, hanem kiszámíthatatlan hosszabb időre, s hogy az üzletet hamarabb kellett felosztatni, azt a bekövetkezett erőszakos behatások okozták.

Természetes az is, hogy a cég mindent elkövetett, hogy minél nagyobb vevőkörre tegyen szert, mert nagy és hasznosító üzlet megfelelő számú és minőségű felek nélkül el se képzelhető. A nagybankok minden kerületben pazar fénnel berendezett fiókokat nyitnak, melyeknek ugyanez a rendeltetésük. Az ilyen kerületi fiókokban igen kevés betét jut — az ebből előálló csekély nyereség még arra sem volna elégséges, hogy a fiókintézet vezetőjének fizetését fedezze. Akik tőzsdeügyletekre törekednek, azt akarják elérni, hogy a közönséget tőzsdeügyletekre nyerjék meg.

A védelem álláspontját erősítik meg a kihallgatott szakértők is e kérdésben.

Ami már mostan a vádnak a cég ügynökeire vonatkozó megjegyzését illeti, csupán csak annyit említek meg, hogy a cég egész ügynöki gárdája három tagból állott és nem mint a kir. Ügyész Úr mondja, egész tömeg agyafúrt, mindenre képes, kitanult egyénnel dolgozott és igazán túlzás erről a három szegény csámpás emberről, mint jólszervezett gárdáról beszélni, mert ezek igazán nem rendelkeztek azokkal a démoni tulajdonságokkal, mint amilyenekkel őket a kir. Ügyész úr felruházta. Egyszerű, szokványos ügynökök, éppen olyanok, mint más ügynökök, akik, ha olyan nagystílusú gonosztevők volnának, bizonyára nem elégedtek volna meg azzal a keresettel, amelyből száraz kenyérre is alig jutott és gyümölcsözöbben értékesítették volna a nekik imputált fölényes tulajdonságokat. Ezek az ügynökök nem is voltak a cég állandó alkalmazottai, ez az ügynökösködés csak mellékfoglalkozásuk volt, egyszer-másszor fölkeresték a cég üzletfeleit, akkor, mikor az üzletfelek a szaklapokat már megkapták és semmi újat nem is mondhattak. Más cégek, elsősorban pedig a német cégek, erre a célra sokkal többet áldoznak. Amikor az ügynök az üzletfélhez azért ment, hogy ezt a nyerőpapírnak a veszendőben való cserélésére rábírja, az üzletfél nem vakon engedelmeskedett az ügynöknek, mert előzetesen alaposan informálódhatott, a szaklap és az ügynök megjelenése közt erre elég ideje volt. Nem lehet tehát azt állítani, hogy a vádlott előre tudott a bekövetkezendő veszteségről és hogy az ügynököt azért küldte, mert előre tudta, hogy az újabb papíron a fél veszteni fog.

A kir. Ügyész úr szerint a kombinációban való tévedés egyértelmű a megtévesztéssel, a veszteség a megcsalattással. Persze utólag mindenki mindent tudhat, de hogy mindent előre csak a vádlott tudott, azt hiszem, komolyan mondani nem lehet. Ila ez igaz volna, ismétlem, — akkor a vádlott Vasút forgalmat vett és Brassóit adott volna. Akkor nem lett volna szüksége üzleti szervezetre, szaklapra és ügynöki gárdára, sőt még üzletfelekre sem és akkor ma talán udv. tanácsos, avagy főrendiházi tag, aki törvényt hoz a tőzsde megrendszabályozásáról, földbirtokot vesz és agrárius.

Ám így tönkrement, meghurcolt, megvádolt tőzsdés lett, kinek itt kell az igazát bizonyítania.

A vádhatóság igen tisztelt képviselője szerint, vádlottnak már a papír ajánlásakor, tehát már eleve az volt a szándéka, hogy a beérkezendő megbízásokat nem fogja effektuálni, hanem a vádlott in sich fog játszani. Ezt a kérdést azután úgy kezeli, mintha különös, szokatlan jelenség, valami feltűnő ravasz és csalárd eljárás, a cégnek a specialitása minden körmönfonság és rosszhiszeműség foglalatja volna. Holott maga a törvény is megengedi, sőt szabályként állítja fel, de az üzlet természete is szükségessé, sőt nélkülözhetetlenné teszi. A törvény nem csupán a megbízó érdekeit tartja szem előtt, de a bizományosét is, mert mindkét fél érdeke követeli az in sich viszonyt, a megbízónak pedig elsőrendű érdeke.

Az ügyletvitelt a kir. Ügyész úr a gyakorlatban nem ismeri, innen ered téves kiindulása és helytelen következtetése.

A papír ajánlásakor a vádlott még sohasem tudhatta, hogy vájjon az egész papírmennyiséget kell-e beszereznie, vagy hogy egy részével adósnak kell maradnia, s hogy a mennyiség kérdése hogyan fog alakulni. A megbízások, a Sonderblattok széjjel küldése után néhány napra összetorlódtak a különböző helyekről kapott megbízások. Ha tehát a vádlott nyomban a megbízások beérkezése után rövid pár nap alatt néhány ezer darab papírt vesz, úgy ennek az lett volna a következménye, hogy élénk áremelkedés áll be, — tehát ezeket a tételeket jelentékenyen magasabb árfolyamon kellett volna eszközölni és üzletfeleivel közölni, — mint az az árfolyam, amelyen a papírt az üzletfeleknek megvételre ajánlotta. És ekkor a megbízó a kötést nyomban visszautasíthatta volna. Ennélfogva világos, hogy miután vádlott már az ajánlás előtt beszerezett a papírból bizonyos mennyiséget, most várakozó álláspontra helyezkedett, hogy a papírokat a rendes forgalomban szerezhesse meg. Az igaz, hogy ezzel bizonyos kockázatot vállalt magára és megesett, hogy az ajánlás után emelkedtek a papírok és ezzel az úgynevezett fedezeti kötésekkel bizony veszteséget is szenvedett. Másrészt azonban megmaradt az az esélye, hogy az idők folyamán áresés kö-

vetkezik be, ami a legjobb papírnál is előfordulhat és alacsonyabb árfolyamon szerezhette be. Abból, ha áremelkedés áll be és nem kénytelen fedezeti kötéseknek eszközölni, nagy veszteségek nem érhetik, ott van a tőzsdén, figyeli a forgalmat. Béccsrel is állandó telefonösszeköttetésben van és ha észre veszi, hogy az általa ajánlott papírnál állandó érdeklődés mutatkozik, hogy a tőzsde irányzata — és ez a lényeg — tartósan szilárd, akkor egyszerűen megkezdi ama papírok beszerzését, amelyekkel üzletfeleinek adós. Hogy ennél a beszerzésnél veszíthet is, az természetes. Már most azt kérdelem tekintetes kir. Törvényszék, hogy mikor óvja meg a vádlott üzletfeleinek érdekeit jobban, ha a nagyszámú megbízásuk beérkezte után nyomban eszközli a vételeket, ilyenkor magasabb árfolyamon, vagy ha vár a megszerzéssel és az üzletfeleinek ugyanazt az árfolyamot közli vételük árfolyama gyanánt, amelyben a papírt ajánlotta. Azt hiszem, a válasz nem lehet kétséges.

A legteljesebb elővigyázatot tanúsította a vádlott, midőn az esetleges áresés folytán beálló különbözet rizikóját magára vállalta és hogy ez az elővigyázat mennyire indokolt volt. bizonyítják a könyvei, melyek szerint egyedül a sokat főlhánytorgatott Brassóinál 664.006 korona fedezettel maradtak adósok üzletfelei, — így történt más papiroknál is — és hová jutott volna, ha minden üzletet azonnal effektuál. Vádlottnak mindig több papírja volt, mint amennyire szüksége volt, s ha éppen Brassóinál, annak dacára, hogy áresés állott volna be. nem eszközölt további fedezeti kötések, ez azért történt, mert az áresés 460 korona árfolyamról 422 koronára oly rohamosan következett, hogy üzletfelei legnagyobb része ennél az árfolyamnál már kötésen kívül estek, azt pedig nem tudhatta, hogy az üzletfelek közül kik és mennyi papírra adnak pótfedezetet és maradnak kötésben, s viszont kiknek a kötéseit és mily papírmennyiségben kellene lebonyolítania. Ebben az esetben tehát kötései nagyrésze automatikusan nyertek fedezetet, vagyis részben az ajánláskor volt már papírja, részbe» a megbízások beérkezte után állandó kisebb vételeket eszközölt, részben pedig a rohamos áresés folytán az üzletfelek kimaradtak a kötésből és így nem kellett további vételeket eszközölnie. Így tehát egyúttal az is kiderül, hogy vajjon az

a körülmény, miszerint a bizományos kötései egyrészt nem effektuálja, hanem in sich játszik, hátrányos-e a megbízóra, vagy pedig előnyére szolgál. Csakis előnyére válhatott; mert ha valamennyi vételi megbízásnak eleget tesz és áresés következik be, úgy kénytelen lett volna, a további áresés következményeitől szabadulandó, rövid időn belül néhány darab ezer papírt eladásra piacra vetni, s ezáltal természetesen újabb áresés állt volna elő. Tehát a tömeges eladással további áresést idézett volna elő, ellenben így módjában állott, hogy a 427-es és 422 koronás árfolyamnál nem mint eladó, hanem mint vevő lépjen fel. Különben is megbízóinak nem lehetett új dolog, hogy önszerződő félként lépett fel és ezt nemcsak a kötlevéiben látta „én eladok önnek”, „én veszek öntől”, de Németországban ez általánosan bevett szokás. Pedig a német tőzsdetörvény nem engedi meg az „Anzahlung” útján történő vételt, ott az egész papír értékét ki kell fizetni és így a német bizományosnak kevesebb oka van az esetleges in sich játékra, mégis az ügyletkötésnek ezt a módját választja. Az előadottakból nyilvánvaló, hogy az üzletfeleknek azáltal, hogy vádlott önszerződő félként lépett fel, semminemű hátrányuk nem lehetett, sőt előnyük származott és az is kétségtelen, hogy úgy a viszony, valamint a viszony természete iránt tisztában voltak. Ha a vádlottat csalási célzat vezette volna, akkor általános meghatalmazást adat magának, — mint igen sok cég, — könnyen indokolhatta is volna, hogy a nagy távolság miatt nem elég gyorsan érintkezhetik üzletfeleivel és ezért az esetleg váratlanul fölmerülő viszonyokat nem tudja értékesíteni. Ezt azonban nem tette, sőt számos felkínált esetben visszautasította azzal az indokolással, hogy nem vállalhat felelősséget, mert ha tudná, hogy a holnapi nap mit hoz, akkor nem kellene bizományi üzletet folytatnia. Ezt bizonyítja az iratok közt elfekvő levelezése.

Aki a tőzsdén csak egy kicsit is járatos, az teljesen tisztában van vele, hogy még nyilvánvaló tényéknél sem lehet még 4—5 napra sem kombinálni. Hosszabb időre meg teljesen kizárt dolog, különösen olyan papíroknál, amelyek egy nagy pénzintézet, vagy egy család kezében vannak és amelyeknél tehát az üzlet vezetését, irányítását, jövőre szóló terveket és ezekre vonatkozó cselekvéseket az említett vállalatoknak

vezérkara titokban határozza el, lehet-e tehát ilyen papíroknál ezek jövő alakulását még csak sejteni is? Csakis látható körülmények alapján lehet kombinálni: ezek a vagyon, a mérleg, az illető iparüzem konjunktúrái, és ha ezek a tényezők kedvezők, úgy lehet jó eredményeket és ezeknek nyilvánulását, emelkedő árfolyamot remélni, papírokat vételre ajánlani. De azt, amit a vádlottról állít a vád tisztelt képviselője, hogy neki kedvező körülményekből — rossz eredményekre, azaz árfolyam esésére kellett következtetnie, hogy bensőleg tényleg erre számított, ez a gyanúsítás felülhaladja az ismert emberi méreteket.

A vád egész során abból indul ki, hogy a vádlott előre tudta, miszerint a papírok esni fognak és erre a feltevésre alapítja valamennyi következtetését. Ezért tehát olyképen tünteti fel a dolgot, mintha a vádlott ebben a biztos tudatban arra törekedett volna, hogy addig terhelje üzletfeleinek fedezetét, míg az teljesen ki fog merülni. Ezzel szemben a valóság az, hogy vádlott a papír sorsát előre sohasem tudhatta, viszont az üzletfelek fedezetét csak annyival terhelte meg, amennyit törvényesen fölszámíthatott és a fölszámítás egyforma volt, akár nyereség, akár veszteség esetén. Különben is a fölmerülő költségek a bekövetkező árfolyam-különbözetekhez képest igen minimális arányban állottak és ha tekintetbe vesszük, hogy az átlagos egynegyedévi spekuláció tartama alatt egy középértékű, mondjuk 500 koronás papírnál, az összköltségek csupán 4—5 koronára rúgtak, úgy igazán nem lehet arról beszélni, mintha a befizetés nagyon meg lett volna terhelve. De egyébként is a kamat sohasem képez erős megterhelést, különösen pedig oly papíroknál, amelyeknek nincs árszójuk, — értve ezalatt az árfolyam és névérték közötti különbözetet, mert hiszen az üzletfélnek spekulációja tartama alatt, a szokásos 5% folyókamatot javára írta, tehát csak annyit fizetett kamatban, amennyivel az árfolyam magasabban állott, mint a kamat névértéke. Legjobban illusztrálhatom ezt egy példával, így a sokat emlegetett Jungbunzlamm-nál, amelynek névértéke 400 korona, árfolyama pedig ajánlaskor 550 korona volt, így az üzletfélnek darabonként csak 150 korona után kellett kamatot fizetnie, míg ellenben, hogy ha a papír névértéken alul volt, mint például a Jungbunzlau ká-

sőbb 1907-ben, úgy az üzletfél, az általa fizetettel kamattal szemben inkább kamattöbbletet kapott, — természetes, hogy ennél nagy tényező a mindenkor magasabb, vagy alacsonyabb kamatláb. Az üzletfél sohasem fizetett többet mint bármely más cégnél: egy kötés után courtage 6 kor. 25 fill, bizományi díj $\frac{1}{1000}$ a számlaösszeg után és a bélyegadó 1000 kor. után 20 fillér. Az viszont természetes, hogy a közismert pénzkrízis esetén például 1907-ben és 1908-ban mint minden más bank is megtette, vádolt is kénytelen volt esetleg magasabb kamatot számítani. A vád azt is terhére rója vádlottnak és kiszakítja a szakértői véleményből a vádnak kedvezőnek látszó részt, mely szerint a veszteség bekövetkezését vádolt még inkább biztosította azzal, hogy fedezetül a papírnak alig 10%-át követelte, de nem egészíti ki a szakértők ama véleményével, hogy a fedezet nagyságából terheltnek sem javára, sem hátrányára következtetést levonni nem lehet. Az természetes, hogy a nagy bankok, akik 5—10% -kal nagyobb fedezetet kérnek, teszik ezt azért, mert nincsennek abban a helyzetben, mint a bizományos magán cég, akik minden tételt és idevonatkozó befizetést folyton evidentiában tartanak. A magáncégnek különben is kevesebbet kell kérnie, mert különben nem tud a nagy bankokkal konkurrálnia. Nem állhat meg tehát a vádnak az az állítása, miszerint vádolt előre tudta, hogy a papír esni fog és fedezetet is ehhez képest rosszhiszeműleg kérte, mert hiszen, ha a vád szerint az volt a bűnös célzata, hogy a fedezetet egészben a maga részére megszerezze, csalárd szándékhoz képest minél több fedezetet kért volna. Ismétlem, ha biztosan tudta volna vádolt, hogy a papírok esni fognak, bármekkora fedezet mellett is kivethette volna üzletfeleit a kötésekől és a fedezetet maga részére szerezhetten volna meg.

Csalásnak minősíti a kir. Ügyész úr vádlottnak amaz eljárását, hogy üzletfeleinek bizonyos papírokat ajánlott megvételre, még pedig olyanokat, amelyekről biztosan tud^a, hogy azok értéke esni fog, s föltételezi róla ezzel, hogy a papír jövődő sorsát irányíthatta, befolyásolhatta, vagy megváltoztathatta. Ügy állítja oda a vád igen tisztelt képviselője vádlottat, mintha egyenrangú, vagy még erősebb tényező volna, mint ama számtalan ható ok, amely az egyes papírok árala-

kulására egyedül iránydó és mintha a jövő hatalmában volna, a jövő esélyeit előre tudhatta. Hiszen ha a vádlott ilyen erővel rendelkezne, akkor ezt abban az esetben is kifejtette volna, ha az üzletfél a papírt maga választja ki, így tehát azt a körülményt, hogy vádlott papírokat ajánlott üzletfeleinek, terhére róni nem lehet.

Egyetlen esetben volna maga az ajánlás büntethető, ha az üzletfelekkel oly tényeket és adatokat, tehát a múlt és jelen olyan eredményeit közölte volna, amelyek a valóságnak nem felelnek meg. Viszont azonban ebben az esetben bűnös volna tekintet nélkül arra is, ha az üzletet effektuálta, avagy önmagában játszott, még pedig azért, mert mint bizományos megbízói bizalmával visszaélt és jobbtudomása ellenére kártokozó üzletbe ugratta őket bele. Az volna tehát bizonyítandó a vád részéről, hogy közlései hazugságot tartalmaztak és itt hangsúlyozom, hogy hazugság alatt nem a jövőre vonatkozó és esetleg a jövő eseményei által megcáfolt kifejezett föltevéseit kell érteni a vádlottnak, hanem azt, hogy nemlétező adatokat, hamis számtételeket, javított mérlegeket, hamisított üzleti jelentéseket és idézeteket, szóval a múltra és jelenre vonatkozó valótlanságokat közölt volna megbízóival.

Ezt azonban a kir. Ügyész úr bizonyítani nem tudja, mert ezt bizonyítani nem is lehet. Állítólagos szakértőket sorakoztat fel a vád, annak az igazolására, hogy vádlottnak módjában állott az általa ajánlott papírok árfolyamát befolyásolni. Ez állítólagos szakértői vélemények közül csak egyet, mint a legkirívóbbat emelem ki, Krausz Sándor tőzsdei közvetítő vallomását. Illetve helyesebb volna ezzel sem foglalkozni, mert Krausz, aki köztudomásúlag elbocsájtott tőzsdei tisztviselő, a vallomása annyira kirívó valótlanságokra épített, hogy azt hiszem, legjobban avval jellemzem szembetűnő rosszhiszeműségét és rosszindulatát, hogy a szakszerű magyarázatra Önként jelentkezett. E kirívó vallomással szemben ez alkalommal a többi közül csak Ottlik Tihamér tőzsdetitkár vallomását olvasom fel, mely szerint „teendőmet képezi az értéktőzsde termeiben az elő-, déli- és utőtőzsdén eszközölt kötéseknek a kipuhatólása és jegyzékbe vétele”. „Sem a nemzetközi, sem pedig a helyi papírok árfolyamának mesterséges úton való befolyásolása teljesen lehetetlen. Az ilyen célzat

hajótörést szenved, elsősorban a titkárság éberségén, másodszorban az illető helyipapír mellett állást foglaló pénzügyi éberségén.”

A bírósági szakértők a következőleg nyilatkoznak: „ami az árfolyamok mesterséges csinálását és beállítását illeti, erre feleletünk, hogy mesterséges árcsökkenés csak pillanatig tartó hatásokkal, igen kis mértékben és igen rövid időre érhető el, különben pedig nem létezik.” És így tovább a többi kihallgatott szakértő, kik közül még csak egyet nevezek meg, a Budapesti Értékpapírkereskedők Egyesületének elnökét, akik a vádat minden főbb irányban megcáfolják, a védelmet pedig mindenben igazolják.

További gerince a vádnak, hogy a cég csak addig tartotta benn a kötésben üzletfeleit, míg fedezetüket az árfolyam csökkenésből eredő veszteség a fölszámított kamatok, courtage, provízió és egyéb költségek ki nem merítették. Ez nagyon súlyos dolognak látszik, de valójában nem jelent semmit.

Hiszen ez természetes, nem is történhetik másképp. Nem a cég tartja a feleket a kötésben, hanem a viszonyok irányadók e tekintetben, hogy meddig tartson ki a fedezet. Nyereség esetén a fedezet nem is jön tekintetbe, valamint akkor sem, ha az üzletfél kifizeti és átveszi a papírt, ezt is megtehetette. Pótfedezete is küldhetett és ha a cég akarta volna, hitelezhetett volna neki fedezet nélkül is, s csak később számolt volna el. Mindebből tehát látszik, hogy a fedezet kérdése nem bír jelentőséggel. Általában úgy tesz a vád igen t. képviselője, hogy egy elméletet állít föl, visszafelé jósol és azt a tényt, hogy az üzletfelek egy része veszített, rendszerre akarja indukálni. De hogy állana ez az elmélet, hogy ha veszítő felek nyertek is volna, s most utólag nagyon könnyű mondani, hogy valamely papírnak esni, vagy emelkedni kellett. Kombináció megghiúsulása nem képezhet érvet arra, hogy csalás forogna fenn, sok spekuláns nyer ma olyan kombináció alapján, amely valamikor nem sikerült és ugyanannyian veszítettek valamikor ama sikeres kombináción, ez mindörökké így lesz és mindig ismétlődni fog.

Ez a tőzsde.

Tekintetes kir. Törvényszék, ezekután a védelem érdemi részével körülbelül végeztem volna is, csupán még arról a két

annyiszor emlegetett papírról, a Brassói Cellulose Gyár R. T. részvényeiről és az Actiengesellschaft Jungbunzlauer Spiritus und Chemischefabrik osztrák vállalat papíráról kívánok néhány szót szólni. Elmondja a kir. Ügyész úr, hogy a Brassói Cellulose Gyár R. T.-ot 1888-ban alapították, részvényeinek száma 11,250, 200 kor. névértékkel, a részvénytőke 2,250.000 korona, tartalékalapja 6,825.000, értékcsökkenési tartalékalapja pedig 1,899.260 koronára növekedett fel az idők folyamán, vagyis a tartalékalap fölülmúlja az alaptőke összegét és megjegyzi, hogy már a tartalékalapok jelentékeny nagysága is utal arra, minthogy a vállalat alapítása jelentékeny gazdasági eredményekkel jár. Utal arra, hogy az osztalék is évről-évre növekedett, miközben az árfolyamok 250, 280, 270, 305, 645, 437 koronán állanak és azt hiszem, ennek alapján indokoltan jelenthetem ki, miszerint élénken hullámozó tőzsdeműveletre alkalmas papírral állunk szemben.

Már most a vádlott szempontjából fontos körülményeket kell kiemelni és pedig, vádlott a papírt először 1907. április havában ajánlotta és mikor az 1906—7 üzletévben állott be csak a vállalat üzemének anyagi eredményeiben kedvezőtlen fordulat, tehát hogyan tudhatta a vádlott akkor az 1906—7. üzletévre vonatkozólag 1907. évi szeptemberében, hogy az évi jelentés minő eredményeket fog produkálni. Arra a kérdésre tehát, hogy az 1907. év tavaszán e papírra vonatkozólag indokolt-e vádlott ajánlata, hogy a papírt joggal és jóhiszeműséggel ajánlhatta-e, azt hiszem csak igennel lehet felelni, mert az évi eredmény hosszú láncolata folyton emelkedő irányzatot mutatott, ezt megerősítette az osztalék nagysága is, ezenkívül pedig a nagy tartalékok a papír minőségét amúgy is megerősítették. Kiemelkedőnek tartom tehát azt a körülményt, hogy vádlott a papírt 1907. áprilisában kezdte ajánlani, e hónapban 1085 darabot adott el és bátran kérdezhetjük minden elfogulatlan embertől, hogy azt a papírt, mely 1906. év végén 645 koronán állott, január végén 680 koronára emelkedett, március végére, tehát két hónap múlva is csak 640 koronára esett, joggal tarthatta-e jó papírnak, ez az árfolyama olyan volt-e, amelyből, tekintettel az előzmények láncolatára, állandó, hanyatló irányzatra lehetett-e következtetni. Utólag megállapíthatja a kir. Ügyész úr, hogy a vállalat pangását előidéző okok

tartós kihatású jelenségek voltak, ezt utólag én is tudom, de hogy előre mennyire nem tudhatta, legjobban bizonyítja az a körülmény is, hogy 1909-ben, mikor a papír a hanyatlás korszakában volt, ismét 220 koronáról 290 koronára emelkedett. És ha mindezek után a vád igen tiszteli: képviselője úgy nyilatkozik, hogy vádlott pozitív bizonyossággal tudta, hogy az általa ajánlott értékpapírok árfolyama csökkenni fog, miután már üzletfeleit tömegesen rávette e papíroknak a hausse tendenciában való vásárlására, úgy én is pozitív bizonyossággal azt jelenthetem ki, hogy egyetlen szava sem állhat meg, s úgy ténybeli előadásában, mint jogi következtetéseiben téves, helytelen és tarthatatlan.

Nézzük már mostan, hogy állunk a másik, — a kir. Ügyész úr által olyan feketére festett papírral, — a Jungbunzlaui részvényekkel, amelyet vádlott állítólag szintén fondorlatos üzelmeire üzletfelei kifosztására használt fel.

„Másik” tőzsdei értéknek nevezi a kir. Ügyész úr és már ebben is irányzatosság van, mert evvel nem azt akarja jelezni, hogy a sok többi papírral folytatott üzleti működését a vádlottnak kifogástalannak találná, hanem azért, hogy hallgatásával azt a látszatot keltse, mikép vádlott e két papíron kívül egyáltalában nem, vagy alig foglalkozott egyéb papírral. Közbevetőleg hivatkozom Weinberger Antalnak, mint annak a tőzsdeügynöknek vallomására, akivel vádlott legelőnkebb üzleti összeköttetésben állott, aki tehát egész tevékenységét az évek során át alaposan ismerte, aki kijelenti, hogy a cég az összes spekulatív papírosokra kiterjesztette megbízásait és nem favorizált egy vagy két bizonyos papírost. A kir. Ügyész úr ismertette a Jungbunzlaui papír kibocsájtó vállalatát, idevonatkozólag utalok a részvénytársaság alapszabályaira, amelyől kitűnik, hogy a társaság ügyvezetése minden törvényes kelléknek megfelel, sőt a 38. §. értelmében állami felügyelet alatt áll és e felügyelet kizár minden olyan intézkedést, amely akár a törvénnyel, akár az alapszabályokkal ellenkeznék. Az iratok közt elfekvő pénzügyi Compass foglalkozik ezzel a társasággal, ismerteti történetét, mérlegeit, az osztaléknak sok éven át alakulását, amit egybevetve vádlottnak ugyancsak az iratok közt elfekvő levelezésével, kitűnik, hogy ez az értékpapír jó, értéke erősen meg van alapozva. Ameny-

nyiben azonban e papírnál erős érték hullámzás állott be, erre a vádlott befolyást nem gyakorolt, ez rajta kívül eső üzleti viszonyokban leli magyarázatát, amint ezt a Compass világosan szemlélteti és indokolja, hogy minő körülmények befolyásolták hátrányosan az üzleti eredményt. Természetes, hogy a Compass is csak utólag állapíthatta meg az említett tényeket, előzőleg, különösen ennél a papírnál, mely egy-egy éven belül óriási hullámzásokat tüntet fel, senkisé nem tudhatta és vádlott sem sejtette a bekövetkezendő alakulásokat.

Kiemelem, hogy ezek a papírok 1901-ben az 1900. üzleti évről adott 20 korona osztalék után 582 koronás árfolyamot értek el, most tehát, amikor az osztalék 50 korona volt, 550 koronás árfolyamnál vádlott nyugodtan mondhatta, hogy az árfolyam emelkedni fog, annyival is inkább, mert 1900-ban, amikor az 1899. év után 32 korona osztalékot, tehát csak 2 koronával magasabb osztalékot fizettek, mint most, a részvény 630 koronára, tehát az 530 koronás árfolyamhoz viszonyítva, 80 koronával emelkedett.

Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy józan ésszel és tisztességgel vádlottnak nem lehetett más kombinációja és nem ajánlhatott egyebet az üzletfeleknek, minthogy az indokolt áremelési kilátásra tekintettel, papírokat vegyenek. Tiltakoznom kell az ellen a feltevés ellen, már a részvénytársaság érdekében is, amely jóhírnevű, — mint már előbb előadtam, — s az osztrák kormány közvetlen felügyelete alatt áll, minthogy ha e részvénytársaság részvényei szédelgésre alkalmasak lettek volna, hozzávéve még azt is, hogy mint korlátpapír, árképződések, tőzsdei hites alkuszok szigorú ellenőrzésének tárgya és visszaéléseket már ezért sem lehetett a papírral elkövetni. Ha a vád igen tisztelt képviselője abból a körülményből, hogy a papír későbbben esett, ama lesújtó bírálatát méríti, hogy szédelgésre alkalmas, úgy ezt minden papírra mondhatja, hiszen minden papír eshetik, vagy esett is minden iparpapír, de ez a viszonyok természetében rejlik és nem ad okot arra, hogy szédelgéssel hozzuk kapcsolatba. Vádlottnak a lelkiismeretességét bizonyítja az a levél, melyet itt felolvasok a tekintetes kir. Törvényszék előtt, amely levél világosan és félreérthetetlenül beszél és megcáfolja a vád minden állítását ide vonatkozólag. Mielőtt vádlott üzletfeleinek a Jungbunz-

loui vételét ajánlotta volna, kérdést intézett a gyár vezetőségéhez, amelyekből az üzleti viszonyokra vonatkozólag kér tájékozódást és arra a következő választ kapta: „Tegnap becses soraira vonatkozólag közölhetjük önnel, hogy részvényeinknek árfolyamhanyatlása vállalatunk menetével egyáltalában nem áll összhangban, szakmának viszonyai jelenleg egészen normálisak és mindenesetre olyanok, hogy azok a szeszértékek hanyatlását nem igazolják. Minthogy azonban mi részvényeink árjegyzésére befolyást nem gyakorlunk, részvényeink helyes értékelését a jövőre kell bízunk”.

Vádlottnak ide vonatkozó további levelezésével szintén kimutatható teljes jóhiszeműsége az ügy egész során, s vájjon hol marad ennél a műveletnél az oly sokszor emlegetett ama fondorlat, hogy a cég az állandó áresés beállítása céljából vételeket eszközölt, hogy ezzel a papírt a látszatra rehabilitálja, vagy árfolyamát följavítsa, ezzel üzletfeleinek könnyebben eladhassa, majd ezután feleinek veszteséget okozzon és a hasznót a maga részére harácsolja.

Különben sem fedi az igazságot, hogy az egész üzleti forgalomból a kir. Ügyész úr mindig csak egy vagy két papírt ragad ki, csak azért, mert ezen esetleg az üzletfelek vesztettek. A cég nyerségét vagy veszteségét számszerűleg csak úgy lehet megállapítani, hogy ha az akkortájt kötésben levő mindenféle papírral folytatott tevékenységének végeredményét szemléljük. Vádlott nemcsak Jungbunzlau papírokkal kereskedett, hanem egyéb papírokkal is, sőt nagyobb mennyiségben mint Jungbunzlau papírral és ezen többi papírnál az üzletfelek sokat nyertek, vádlott pedig sokat vesztett. Ezekre a papírokra azonban azt mondja a kir. Ügyész, hogy ha dolgozott is vádlott más papírokkal, ezeket egészen más rendszerben kezelte, szóval mintha tervszerűen úgy rendezkedett volna be, hogy az előbb említett két papírral igyekezett üzletfeleit kifosztani. Mindebből azonban egy szó sem áll és ha a vizsgálat kiterjeszkedett volna az egész üzletre, úgy látta és belátta volna, hogy a jelzett papírok semmiféle tekintetben sem részesültek, mert nem részesülhettek kivételes elbánásban, de kiszakítani két papírt az össz-üzletianyagból és arra alapítani vádat, hogy ezen a két papíron a felek vesztettek, egyoldalú, célzatos és az igazságosságnak meg nem felelő eljárás.

A vád egész alaphangja pedig ez a körülmény, hogy két papíron vesztettek a felek, ez a vád gerince, mindent ehhez idomít. Prokrustes ágya ez a körülmény, minden egyéb részletet ehhez szab, hozzá rövidít, vagy húz ki, aszerint, amint ezt a célbavett tétel megköveteli. Azonban egyetlen följelentő sem tud vádlott ellen bármely oly tényt bizonyítani, de még csak fölemlíteni sem, ami csalás vádjának alapjául szolgálhatna. A sértettek a vizsgálóbíró úr ama kérdésére, hogy mióta tekintik magukat megcsalatottnak, a német lapokban megjelent felhívásokra utalnak. Arra a kérdésre pedig, hogy mi által érzik magukat megcsalatottnak, azt a naiv választ adják, hogy azért, mert olyan papírokat ajánlott nekik vádlott megvételre, melyekről tudta, hogy árfolyamukban esni fognak, s bár in sich játszott, mégis kamatokat számított fel. Feltűnő jelenségnek látszhatnék, hogy az egymástól nagy távolságban lakó és az egymást nem is ismerő üzletfelek mintegy Összebeszélve, majdnem egyhangúan nyilatkoztak, azonban megszűnik a talányszerűség, ha arra utalok, hogy a följelentők ügyvédüknek írott utasítása alapján nyilatkoztak.

Vádlott ellen a kir. Ügyész úr büntetendő cselekménye nem igazolt, amit pedig igazolt, az nem bűncselekmény.

Mindezeket összefoglalva, szomorúsággal vegyest örömmel jelenthetem ki, hogy e rendkívüli körülmények között, — azért, mert a német főkonzul a német tőzsdebizományosok üzletét a magyar tőzsdések üzletétől félti — és különben törvényen és peren kívül eső módon és tényezők segítségével megteremtett vád igen-igen gyöngé, semmi alapja sincs.

A kir. Ügyész úr vádlott cselekményét bűncselekménynek jelzi, tehát törvény szerint minősítenie is kell.

Miután kimutattam, hogy vádlott bűncselekményt nem követett el, sem egy, sem huszonhat esetben, közömbös tehát a minősítés. Erre nem is nyilatkozom. Azt sem érintem, hogy ha csalásról lehetne beszélni, úgy ez hivatalból üldözendő csalás volna-e, az elévülés kérdését sem vitatom, mindez különben hivatalból észlelendő és a bíróság bölcsességére bízom.

A novella óta hivatalból üldözendő a csalás, ezért legpraktikusabb volna, ha a vádhatóság csoportosítottál! emelve vádat valamennyi budapesti tőzsdebizományos ellen, akik ugyanazt cselekszik, amit a vádlott és vádlott ugyanazt, amit

ők. Ez a föllépés annyival is inkább indokoltabb és üdvös lenne, mert a kir. Ügyész úr befejező lendületes szavaiban elismerte, hogy a bűnperben az ítélkezésnek oly területre kell behatolnia, amely a mindennapi jogszolgáltatás előtt legalább is idegen és ez idegen területen vádjául esetleg komolyabb alapot is találhatna.

Akik a tőzsdéhez értenek és akiknek nem pusztán szavakban, de tényleg érdekük, hogy a tőzsde gazdasági és etnikai létalapjait megvédjék, egyhangúlag úgy nyilatkoztak, hogy vádlott szédelgést vagy bűncselekményt nem követett el. nincs mit megtorolni és üzleti tevékenységét megengedettnek, tisztességesnek nyilvánították.

Eme egyedül számbavehető hivatásos és hivatalos nyilatkozatokban nincsen lendület, de igazság van. Ennek az igazságnak alapján kérem a vádlott felmentését.

A törvényszék a bizonyítási eljárás befejezése után a vádlottakat csalás büntetében mondta ki bűnösöknek s ezért őket hat havi fogháztól 5 évig terjedő fegyházbüntetéssel sújtotta. Az ítélet jogerőre emelkedett.

**ACZÉL IMRE dr. koronaügyészhelyettes vádbeszéde
a bolsevik népbiztosok bűnperében:**

Károlyi Mihály gróf az akkor a budapesti országos gyűjtőfogházban fogva lévő bolsevik vezérekkel való tárgyalások után 1919. évi március hó 21-én átadta a hatalmat a bolsevistáknak. Március hó 22-ére virradó éjjel alakult meg *Garbai* Sándor névleges elnöklete alatt az úgynevezett tanácskormány, amelynek azonban a gyanús múltú kis biztosítási hivatalnokból és obskúrus újságíróból „diktátorrá” vedlett Kun Béla lett és maradt mindvégig teljhatalmú vezére és irányítója.

A tanácskormány a gyűjtőfogházban létrejött megállapodás (platform) értelmében a kommunista és szocialista pártok egyesülését, a polgárság lefegyverzését, a polgári osztályok megsemmisítését, a magántulajdon megszüntetését és a proletárdiktatúra felállítását proklamálta. Ehhez képest a törvényhozó és végrehajtó hatalmat a munkások, katonák és földművesek tanácsára ruházta át; felállította a vörös hadsereget; statáriumot hirdetett a diktatúra ellen irányuló minden megmoccnásra; forradalmi törvényszékeket állított fel, amelyeket munkakerülő felforgatók és terroristák bevonásával alakított meg; sőt ezen túlmenőleg a hírhedtté vált *Szamueli* Tibort arra hatalmazta fel, hogy saját személyében minden formalitás mellőzésével egymaga hozhasson halálos ítéleteket; aminek következtében ártatlan embereknek egész tömege szenvedett martirhaiát. Minden ingatlan és ingó vagyont köztulajdonnak nyilvánítva, zár alá vették és megdézsmálták a pénzüzetekben letett értékeket, a földbirtokok termését és felszerelését, a gyárak és üzemek felszerelését és készleteit, az áruraktárakat, a szanatóriumok, a szállodák és penziók berendezéseit, az alapítványokat, könyvtárakat, ékszer- és drágakőkészleteket; és általában mindent, ami hozzáférhető volt és értéket képviselt.

(„Minden a miénk!”) — Végül rendszeresen folytatták az Osztrák-Magyar Bank 200, 25, 2 és 1 koronás jegyeinek hamisítását és összesen több mint 3 és ½ milliárd értékű ily hamis pénzt készítettek.

Rémuralmuknak a vörös hadsereg szétzüllése és a román hadsereg előnyomulása vetett véget 1919 augusztus hó 1-én. A vezérek egy része az összeharácsolt értékekkel külföldre szökött. Az itthonrekedteknek azonban a bíróság előtt kellett felelniök bűneikért. De a főbűnösök mégis megmenekültek, mert a magyar kormány kénytelen volt őket átadni az orosz szovjetnek, mely azzal fenyegetődött, hogy különben kivégezteti a jogtalanul visszatartott hadifogoly magyar tiszteteket.

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes kir. Büntetőtörvény szék!
A földretepert, megalázott, kifosztott magyar nemzet minden fájdalma és siralma sír a szívemben, amikor itt most erről a helyről szót emelek az igazságért. Átérzem ebben a pillanatban a magyar nép szerencsétlenségének egész mérhetetlen nagyságát, de átérzem annak a gonoszságnak mérhetetlen nagyságát is, amely e szerencsétlenség bekövetkezését elősegítette, előmozdította és talán elő is idézte.

A világtörténelmi események alkalmat és teret szolgáltathattak ugyan a bűn diadalmas terpeszkedéséhez, de a bűnt nem az események, hanem az emberek születték.

A világtörténelem vasszekeérének dübörgését halljuk hat év óta szakadatlanul. Ez remegteti meg még most is az emberiség megkínzott, halálrafaradt lelkét. A hat év alatt megfutott pályához hasonlót hiába keresünk a századok végnélküli országútján. A kezdőpont Sarajevo, ahol felbérrelt orgyilkosok pokolgépjének és pisztolyának durranása adta meg a jelt az indulásra. A végpont Versailles, Paris, nagy, dicső nemzetek élő testét marcangolták ott szét azért, mert ellene mertek szegülni azoknak, akik az életükre törtek. Embergylkolással kezdődött hát és nemzetgyilkolással végződött a történelemnek ez a nevezetes periódusa.

A sarajevoi pisztolylövések nyomán fakadt vérpatak vérfolyammá dagadt, amelybe egymásután merültek és pusztultak bele a civilizáció legbecsesebb értékei. A törté-

nelem ítélőszéke fogja eldönteni azt, hogy kiket terhel ezért a felelősség és ez az ítélet meg fogja adni majd a választ arra a kérdésre is, hogy vájjon Versaillesben, Parisban a Balkánt emelték-e fel a nyugati civilizáció magaslatára, avagy régi, ezeréves kultúrákat taszítottak-e bele abba a mélységbe, amelyben az árulás, a hitszegés és az orgyilkosság nemzeti erény lett.

A népek véres tusája véget ért, elült a harci zaj. Súlyos sebekkel borítva, fáradtan és kimerülten került ki a hosszú küzdelemből a győző és a legyőzött egyaránt és a nagy vérvesztéstől támoilyogva fognak munkához, hogy tovább haladjanak előre azon az úton, amelyet a századok forgatója részükre kijelölt. De szédülő fejjel, káprázó szemekkel, reszkető tagokkal, fáradtan és kimerülten ma már képesek vagyunk annak felismerésére, hogy nem a hadvezérek lángesze, nem a seregek vitézsége és áldozatkészsége, nem a számbeli aránytalanságok és nem is a fegyverek tökéletessége döntötték el 1918-ban a népek sorsát, hanem a kimerülés, az árulás és mindenek felett az a pusztító kórság, amely a tömegek lelkét fertőzte meg és amely könyörtelen következetességgel, szünet nélkül emésztette és sorvasztotta a népek életerejét és ellenállóképességét mindaddig, amíg a gazdaságilag leginkább kimerült, árulóktól leginkább körülvelt nemzetek katasztrófális összeomlása be nem következett.

A lelkek megfertőzését előidéző kóranyag jóval a ború megkezdése előtt jutott bele a magyar nemzet szervezetébe. A betegség csirái megfertőzték itt a nyelvet, az irodalmat, a művészetet, az ifjúságot, a családi életet és ezen keresztül az egész társadalmat. Az új világfelfogás hirdetői előbb szánakozással, később megvetéssel és végül gyűlölettel tekintettek azokra, akik régi ideáljaiktól megválni nem akartak, akik azt tartották, hogy az emberiséget nem a bűn, hanem az erény, nem a rombolás, hanem az alkotás, nem az agyarkodó gyűlölet, hanem a szeretetteljes megértő együttérzés viszik előre.

A francia forradalom egyik kiváló történelem bölcse-lője, Quinet Edgár azt mondja művében, hogy a jók gya-korta a rosszaknak vannak alávetve, mert a jók fegyvere csak a becsületesség lehet, de a rosszak egyaránt használ-

hatják a jogosat és a jogtalant, aszerint, amint azt érdekük megkívánja. Úgy, hogy amikor a világháború kiütött, akkor itt Európa keletén a ragyogó külszín alatt férges volt már minden. A világháború fergetege felszakította a lappangó fekélyt és napfényre hozta mindazt a bűzhödtt metelyt, mely a népek testét kínozza és gyötörte. Kétségbeesve, megdöbbenéssel és undorral láttuk mi magunk is, hogy miként jelennek meg az első ágyúdörrenésre a háború hiénái és haszonlesői, hogy a létükért küzdő népmilliók véréből és verejtékéből lepárolt színarannyal tömjék meg feneketlen zsebjeiket. És láttuk közeledni — sajnos, könnyelmű, bűnös közönyösséggel — a félelmetesen megszervezett bűnt, a pokoli gonoszságot magát: a bolsevizmust.

Mi a bolsevizmus?

Mi az a bolsevizmus? Semmi egyéb, mint a háború okozta nyomort, a háború okozta kétségbeesést, a háború okozta szenvedést üzleti alapon értékesítő vállalat, amelynek célja a mások anyagi és erkölcsi javainak erőszakos megszerzése; módszere a lappangó, bűnös indulatok és hajlamok felkelése, a szenvedélyek felkorbácsolása, a gyűlölködés felébresztése, a tömegek felingerlése, a társadalmi osztályoknak egymás ellen való uszítása; eszköze pedig a megfélemlítés, a terror, a kínpad, a golyó és a kötél.

Kell-e bizonyítanom, tekintetes kir. Büntetőtörvényszék, hogy azok, akik megkínzott embertársaiknak erkölcsi, anyagi és fizikai tönkretételével és szerencsétlenségbe döntött hazájuknak megsemmisítésével akarnak befolyáshoz, hatalomhoz, uralomhoz jutni; akik dicsekedve és büszkén hirdetik vélt győzelmük örömmámorában, hogy „Minden a miénk”, kell-e bizonyítanom, hogy ezek nem politikusok, nem forradalmárok, nem apostolok, hanem közönséges aljas gonosztevők, akik nem kormányozni, hanem rabolni, nem újítani, hanem pusztítani, nem igazgatni, hanem garázdálkodni, fosztogatni, lopni, rabolni és ha kell: ölni és gyilkolni akartak.

Aki hallott és olvasott az orosz borzalmakról és aki végig szenvedte itt a négy és félhónapos rémuralom keser-

veit, az tisztában van azzal, hogy a bolsevizmus nem eszme, nem forradalmi eszköz, nem politikai pártprogramul, hanem a megszervezett tömegbűnnek forradalmi álruhába öltöztetett nagyüzeme. Kun Béla és cinkostársai nem a kommunizmust akarták itt megvalósítani. Ezzel a csalóka ködképpel csak el akarták kápráztatni a könnyen megtéveszthető és hiszékeny tömeget, hogy felébresszék ennek a félrevezetett tömegnek hírvágyát, mohóságát, kapzsiságát, hogy az ekként megsarkantyúzott tömegek hátán kényelmesen, biztosan és mennél előbb eljussanak céljukhoz. Nem a kommunizmust akarták ők, nem a köztulajdont, hiszen soha közvagyonból annyit jogosulatlanul magáncélokra nem fordítottak, mint négy és félhónapos uralmuk ideje alatt. Tudták ők nagyon jól, hogy a kommunizmus megvalósíthatatlan ábránd, vagy amint Robespierre mondotta 1739. április 24-én a Konvent ülésén: „A gazemberek által az ostobák megfélemlítésére kitalált agyrém. Nem volt szükség — úgy mond Robespierre — forradalomra, hogy tudassa a mindenséggel, hogy a vagyonelosztás aránytalansága sok bűnnek és sok szenvedésnek kútforrása, de igaz az is, hogy a birtok-egyenlőség elérhetetlen ábránd. Fontosabb a szegénységet becsültté tenni, mint számúzni a gazdagságot.”

Ezt mondotta Robespierre, a nagy francia forradalom egyik legvéresebb, legszélsőségebb, legkíméletlenebb és legkegyetlenebb vezére és egyben — külön megemlékezésre érdemes — legszegényebb vezére is, mert 461 frank volt a vagyona, mikor utólérte a végzet.

Nem, tekintetes kir. Büntetőtörvényszék, nem a világ-megváltó szocializmust akarták ezek az emberek megvalósítani, nem eszméknek szolgálatában álltak, nem rajongók, ábrándozók, vagy álmodozók voltak, hanem számító, nyílt eszű, vakmerő hazardőrök, akik a saját értéktelen személyük jólétéért egy népnek, egy nemzetnek a hosszú háború alatt amúgy is megfogytakozott minden értékét dobták oda cinikus vigyorgással a játékasztalra.

Az isteni gondviselés megszabadított bennünket a bolseviki gonosztevők, kalandorok uralmától és véget vetett annak a korszaknak, annak a kormánzatnak, amelyről az utókor mindig, mint Magyarország történelmének leggyá-

szosabb és legszomorúbb napjairól fog megemlékezni. Ez a bűnper, amelyet mi itt a proletárdiktatúra itthonmaradt vezérei ellen folytatunk, a villám fényével világított be a bolsevizmus rémségeibe és elevenítette fel a vörös terror napjainak félelmetes emlékét.

Nincsen itt ebben a teremben a vádlottakon kívül talán egy ember sem, aki ne borzalommal gondolna vissza erre az idősáfkra. Nincs itt közöttünk senki, akinek szenvedést, bajt és bánatot ne okozott volna ez az uralom. Megfosztottak mozgási szabadságunkból, kiforgattak munkakörünkéből, elvették munkakedvünket, meggyalázták tűzhelyünket, feldúlták otthonunkat, éhezettek, megkínóztak és meggyötörték bennünket úgy, hogy a kommün napjaiban vágyódva gondoltunk viasza a világháború legválságosabb, legsötétebb pillanataira is. Sértettek vagyunk mi itt, ebben a perben valamennyien, mert fiai vagyunk annak a magyar nemzetnek, polgárai annak a magyar államnak és szülöttei annak a szent magyar földnek, amelyet ezek a gonosztevők meggyötörték, összetörték és vérig sértettek.

Nehéz, súlyos, majdnem emberfeletti feladat elé állít bennünket ez a bűnpör, mert mindezeknek ellenére is higadtaknak, nyugodtaknak, elfogulatlanoknak és igazságsagnak kell lennünk.

A világ népeinek tekintete ebben a pillanatban felénk irányozódik és igazságos ítéletet vár tőlünk. S ez a bíróság igazságos ítéletet is fog hozni, olyan ítéletet, amely hatékonyan kell, hogy hozzájáruljon az európai civilizációt még mindig megsemmisítéssel és elnyeléssel fenyegető anarchisztikus konvulziók lecsendesítéséhez. A magyar igazságszolgáltatás most is, mint mindig, a népek kultursolidaritásának szolgálatában áll és amint nem élt soha, nem él most sem olyan eszközökkel, amelyek ellenkeznek a törvénnyel, az igazsággal és a jogérzettel. A magyar bíróság azonban arról sem fog megfeledkezni, hogy ebben a perben nemcsak a vádlottak sorsa fog eldőlni, nemcsak azt fogja megállapítani az ítélet, hogy bűnösök-e ezek az emberek és ha igen, milyen mérvben bűnösök, hanem el fog dőlni ebben a perben az is, hogy egy nép, egy nemzet a maga teljességében számíthat-e védelemre akkor, amikor erkölcsi

és anyagi értékeinek egész ezeréves birtokállományát bandába verődött, szervezett gonosztevők tervszerűen támadják meg és teszik tönkre. A magyar nemzet sorsát és — merem mondani — az európai civilizáció sorsát legközvetlenebbül érintő kérdések dőlnek tehát el ebben a perben. És mint már annyiszor a világtörténelem folyamán, úgy most is a magyar nemzetre hárul az a feladat, hogy megvédelmezze az európai civilizációt a kelet felől még mindig fenyegető tömegőrület, tömegfertőzés és tömegbűn mindent megsemmisítő pusztításaitól. A magyar törvény bárdja elég erős ahhoz, hogy megvédje legszentebb javainkat a fenyegető bűnös megsemmisítéstől. Legyen hát erős a kar is. amely ezt a bárdot tartja és ne reszkessen!

Nehéz, nagyon nehéz feladat elé állít bennünket ez a bűnper azért is, mert a negyven éves magyar törvény régi szövegezése nem úgy illik a modern fegyverekkel a tökéletességig felszerelt bűnözésre, amely magát bolsevizmusnak nevezi, mintha reá szabták volna. A bíróság azonban ezen a nehézségen is túl fogja tenni magát és a törvény szövegének hiányait, vagy hézagait pótolni fogja a törvény értelmével, a törvény szellemével és az anyagi igazsággal. A törvény szelleme és az anyagi igazság pedig azt parancsolják, hogy ne csak akkor toroljuk meg a bűnt, amikor megszokott, könnyen felismerhető köntösében jelenik meg előttünk, hanem sokkal inkább, sokkal kegyetlenebbül és kíméletlenebbül akkor, amikor álruhában, álarc alatt, alatomosan, orozva támad. Az egyenes lelkű, tiszta jellemű, éles eszű és igazságos magyar bíró nem helyezkedhetik a non possumus álláspontjára akkor, amikor nemcsak a magyar nemzetnek, hanem a kulturközösség széjjel nem téphető kötelékeivel egymáshoz fűzött többi nagy nemzeteknek értékeit is kell megvédelmeznie a szándékos és bűnös megsemmisítéstől. Nem állhat meg tehetetlenül a nagy bűnösökkel szemben csak azért, mert bűnözésük méretei túl-nőnek a megszokott kereteken és új, eddig nem ismert és nem is sejtett formában, modern fegyverzettel felszerelve jelenik meg. Egyszóval: A magyar bíróság nem helyezkedhetik arra a kényelmes álláspontra, hogy csak a könnyen elérhető bűnöst teszi ártalmatlanná és nem követi nyomon

és nem igyekszik utólni a megszervezett és felfegyverzett tömegbűnt. A magyar bíróság ebben a perben a nemzetek társadalmi békéjének, a népek erkölcsi értékeinek és javainak védelmezőjeként szerepel és éppen ezért visszafojtott lélekzettel figyel szavára az egész világ, mert a jók védelmét, a bűnösök bűnhődését és a békés munka és haladás biztosítását várja ettől az ítélettől.

A felségsértés és lázadás vádja.

A világháborúnak reánk nézve páratlanul katasztrofális befejezése megbénította a nemzet akarateréjét és megállította szívverését. Magával tehetetlen, önkívületi állapotba jutott a nemzet s ezt az ájult állapotát felhasználva: lelkiismeretlen kalandorok, politikai hazardőrök, önmaguk bölcsességétől eltelt ideológusok, néhány jóhiszemű, megtevesztett rajongó és műkedvelő bevonásával 1918 október havában magukhoz ragadták a hatalmat és miután védteletlenül, orgyilkosoknak szolgáltatták át az egyetlen férfit, akit képesnek és alkalmasnak tartottak arra, hogy a nemzetet felrázza önkívületéből, fölébressze ájulásából, magához térítse, talpra állítsa és rávezesse ismét arra az útra, amelyen tovább haladhat kitűzött célja felé: megkezdtek itt azt a romboló, pusztító munkát, amely bevezetője és előkészítője volt a bolsevik rémuralomnak. Az októberi és az ezt követő események a vég kezdetét jelentik számunkra. Szinte hihetetlen, hogy amikor csehek, oláhok, szerbek, horvátok egy utolsó döntő rohamra egyesülnek, hogy darabokra tépjék ezt a mi ezeréves birodalmunkat, amely Európa keletén és centrumában a civilizáció védőbástyája volt századokon át, hogy akkor mi magunk is mohó készséggel vegyünk részt a rombolásban és a pusztításban. „Gyászos napok azok — mondja Quinet Edgár — amikor egy nemzet nem tudja, hogy mit akar.” Az októberi és az ezt követő napok voltak ilyen vészthozóan gyászosak reánk nézve.

A nemzeti jelszó hirdetői szövetségre lépnek a III. Internationale felé rohamléptekkel közeledő szociáldemokratapárttal, szövetségre lépnek azok ellen, akik a magyar

nemzet nevét becsültté és tiszteltté tették a népek társaságában. Azok, akik a mindenáron való békét követelték és sürgették, harcot indítanak, kíméletlen harcot oly férfiak ellen és elűzik helyeikről azokat a férfiakat, akik még a szövetségi hűség rovására is, minden tőlük telhetőt és minden emberileg elképzelhetőt elkövettek, hogy azonnali békét teremtsenek.

A munkásság, amely a Berlini-téren szétveri a kommunista tüntetőket, akkor amikor a berni kongresszusról hazatérő munkásvezérek ünneplését megzavarják és husángokkal, dorongokkal felfegyverkezve felvonul Budapest utcáin, hogy a Népszínház-utcai vérengzés bolsevik rendezőivel leszámoljon, március 21-én ellentmondás nélkül fogadja azoknak zsarnoki uralmát, akiket néhány héttel azelőtt megérdemelt elbánásban akart részesíteni. És a szociáldemokrata párt, amely az általános egyenlő és titkos választójogért küzdött és harcolt évtizedeken át és ennek a legfőbb programjának megvalósításáért még az általános sztrájk félelmetes fegyverével is sorompóba lépett: hatalomrajutásának pillanatában kigúnyolva, félrelöki ezt a legfőbb ideát, amelyért pedig még munkásvért is kész volt áldozni. A tömegfertőzés kórtünetei ezek a visszasságok, tisztelt Uraim, és a nemzetnek még nagyon hosszú gyógyulási processzusra van szüksége, amíg végképp megszabadul a fertőzés következményeitől, s amíg ismét teli tüdővel szívhatjuk itt az egészséges, éltető tiszta levegőt.

Az októberi mozgalmak előidézői és vezetői a büntető-törvénykönyvbe ütköző módon nyúltak bele az államgépezetbe, támadták meg az államhatalmat és akadályozták meg a szent korona viselőjét alkotmányos, törvényes jogainak gyakorlásában. Nem adtak módot arra, hogy a nemzet ítéletet mondhasson tetteikről és mert erre módot nem adtak, most a nemzet alkotmányos képviselte gondoskodik arról, hogy az illetékes ítélőszék előtt feleljenek bűneikért.

A magyar alkotmány testén súlyos, nagyon súlyos sebeket ejtettek. És itt elsősorban a királyi hatalom gyakorlásának lehetetlenné tételére gondolok. Másrészt azonban az alkotmány egyéb alappilléreit, a népképviseleti rendszert, a törvény előtti egyenlőséget, a miniszteri felelősség

elvét, a törvényhozó és a kormányzati hatalom elkülönítését, a bírói függetlenséget, nem bántották, nem érintették. A proletárdiktatúra, amely a rombolást minden téren művészté tudta fokozni, első tetteként a magyar alkotmányt törte és zúzta össze alapjaiban. Népképviselő helyett munkástanács; felelős minisztérium helyett forradalmi kormányzótanács; független magyar bíróság helyett forradalmi törvényszék; törvény előtti egyenlőség helyett, a polgárság politikai és magánjogainak elkobzása és ezeknek a jogoknak privilégiumokká való átalakítása az úgynevezett proletariátus javára. A magyar alkotmány darabokra törése és megsemmisítése a gyűjtőfogházban megállapított platform: az „Egység okmányai”-ban közzétett pontok életbeléptetése által élő valósággá vált. Csak az a kérdés, hogy ez a rombolás a magyar nemzet, a magyar nép kifejezett, vagy akár hallgatólagos hozzájárulásával, vagy beleegyezésével, békés úton, erőszak alkalmazása nélkül ment-e végbe, avagy pedig a nép számbeli és értékbeli túlnyomó többségének akarata ellenére, a népakarat erőszakos és terrorisztikus letiprásával, elfojtásával? A választ erre két megdönthetetlen ténykörülmeny adja meg.

Az egyik az, hogy Károlyi Mihály, aki magát az úgynevezett Magyar Népköztársaság elnökének nevezte el, és azok a kormányok, amelyeket ez a Károlyi Mihály nevezett ki: nem voltak a magyar nemzet képviselői egy pillanatra sem és nem voltak feljogosítva, de nem is hihették magukat feljogosítottoknak arra, hogy a magyar nemzet képviselőténak megkérdése nélkül, a régi magyar alkotmány alappilléreinek a felismerhetetlenségig való összeroncsolásához hozzájáruljanak. Ha tehát igaz volna is a vádlottaknak az a védekezése, hogy a hatalmat a Berinkey-kormány adta át nekik abból a célból, hogy a proletárunak, a tanácsköztársaságot hirdessék ki és a világforradalmat proklamálják, még akkor sem bizonyítaná ez azt, hogy a magyar alkotmány megsemmisítése a nép akaratából történt, hanem csak azt, hogy az alkotmánynak a népképviselő beleegyezése nélkül való erőszakos megváltoztatásában és összetörésében a vádlottakon kívül Károlyi Mihály és a Berinkey-kormány tagjai is egyenlően bűnö-

sek. A bizonyító tények azonban a vádlottaknak ezt az állítását megcáfolják. Berinkey Dénes, Vass János, Baloghy Ernő és Búza Barna vallomásaiból, valamint az általuk itt bemutatott és felolvasott minisztertanácsi jegyzőkönyveknek tartalmából minden kétséget kizárólag megállapítható az, hogy a Vix-féle jegyzék átadása után a Berinkey-kormány tagjai a szociáldemokrata miniszterektől eltekintve, abban a tudatban adták át a hatalmat Károlyi Mihálynak, illetőleg a szociáldemokrata pártnak, hogy egy tiszta szociáldemokrata kormány alakul, amely az antant államok munkáspártjainál keres védelmet és segítséget az antant kormányok megsemmisítő követeléseivel szemben. A polgári pártokhoz tartozó minisztereknek halvány sejtelmük sem volt arról, hogy a gyűjtőfogházban tanácskozások folynak és hogy ott már megállapodás is jött létre a szociáldemokrata párt vezérei s az ott fogva lévő kommunista vezérek között, megállapodás, amelynek értelmében a két párt egyesülése, a polgárság lefegyverzése, a magántulajdon megszüntetése, a társadalmi és gazdasági rend felborítása és a proletárdiktatúra felállítása proklamáltatik. Minderről a polgári pártokhoz tartozó minisztereknek semmi tudomásuk nem volt. Hiszen utolsó minisztertanácsaikon egyházi főméltóságok kinevezéseiről és olyan kormányzati ténykedésekről és elhatározásokról tárgyaltak, amelyeknek semmi, de semmi értelmük nem lett volna, ha tudják, hogy másnap itt proletárdiktatúra lesz. A hatalom békés átadásáról tehát beszélni nem lehet.

Csak egy-két szóval kívánok itt még kiterjeszkedni arra, hogy az az utolsó, úgynevezett népköztársasági kormány, amely koalíciós alapon szociáldemokrata és polgári pártokhoz tartozó férfiakból alakult meg, miféle módon és milyen szabad mozgással kormányozhatta ezt az országot. Erre vonatkozólag igen értékes adatokat szolgáltatnak a kormány volt polgári párti minisztereinek vallomásai. Ezekből a vallomásokból megállapíthatók a következő tények: először is az, hogy a szociáldemokrata párt akadályozta meg a sajtó néptörvény megváltoztatását akkor, amikor a „Vörös Újság” megjelenése folytán a bolsevik veszedelem imminenssé vált. Megállapítható ezekből a val-

lomásokból az is, hogy a szociáldemokrata párt akadályozta meg Budapesten a statárium kihirdetését akkor, amikor a kommunisták agitálása már közveszélyes lett. Megállapítható e vallomásokból az is, hogy a szociáldemokrata párt vitte be a köztisztviselői karba a tekintélyt gyalázó, felforgató forradalmi szellemet és megállapítható az is, hogy a szociáldemokrata miniszterek különbeni lemondásukkal való állandó fenyegetésükkel erőszakolták rá minden körülmények között akarataikat a polgári miniszterekre. Megállapítható a vallomásokból, hogy az úgynevezett „forradalmi munkástanács” még mielőtt itt a szovjet megalakult volna, a kormány megkerülésével utasításokat adott a rendőrhatóságoknak és a munkástanács felosztatását a szociáldemokrata párt miatt nem lehetett elhatározni. A szociáldemokrata párthoz tartozó miniszterek erőszakolták ki azt a kormányhatározatot — és ez a legnevezetesebb — amelynek értelmében az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokra vonatkozólag csak a kormányban képviselt pártoknak engedtetett meg a választói agitáció szabadsága. Azt hiszem, ez a határozat a világtörténelemben páratlan és egyedül áll.

„A hadsereg szétfelbontását azok az eszmék segítették és mozdították elő — mondja Vass János — amelyeket a szociáldemokrata pártvezetőség konyháján főztek. A felbomlott hadsereg helyét a, szervezett munkásság foglalja el és jogot formál arra, hogy a fegyver kizárólag az ő kezében legyen. Kun Béla az Üllői-úti kaszányában nyíltan izgat és lázít a katonaság között, a bolsevik mérget beleviszi, belecsöpögteti a rabok lelkébe is és a katonai rabok — tudjuk ezt valamennyien — lázadásban törnek ki. A salgótarjáni nyílt zendülést, amelynek 14 áldozata van, a szociáldemokrata párttal szövetkezett kommunisták idézték elő. A Ganz-gyárat erőszakosan szocializálják, nem a kommunisták, hanem a szociáldemokraták. A Pesti Hírlap-ot és az Apostol-nyomdát lerombolják a kommunisták és mindezek dacára a szociáldemokrata párt nem tűr szigorúbb intézkedést a kommunistákkal szemben. A Népszínház-utcai és a Conti-utcai lázadás után és annak dacára, hogy a munkásság is nyílt leszámolást követel — mondja még

mindig Vass János — a szociáldemokrata párt vezetősége mind erősebben a polgári szervezkedés ellen fordult. Nap-nap után megismétlődnek a polgári kormánybiztosok ellen való erőszakos támadások.” És március 15-én a nemzeti ünnepen, Vass Jánost az Attila-utcai iskolában ugyanezek a szociáldemokraták tetteleg inzultálják, mert azt mondják róla, hogy ő az a gazember, aki az iskolákban meg akarja hagyni a vallásoktatást.

Baloghy Ernő azt vallja: „A koalícióban, vagyis a polgári pártoknak a szociáldemokratákkal való koalíciójában, a szocialista minisztereknek az lett volna hivatásuk, hogy a szélsőségeket akadályozzák meg, a polgáriaknak viszont a reakció elhárítása lett volna feladatuk. De míg a polgári miniszterek ezt a vállalt feladatukat teljesítették, addig a szociáldemokrata párt titokban a bolsevikiekkel szövetekezett.”

Búza Barna pedig azt mondja, hogy: „A bolsevik agitáció nemzettagadó volt. Mi — mondja Búza Barna, aki nem mondható túl konzervatívnak — „mi közönséges gonosztevőknek tartottuk a kommunistákat, a társadalom ellenségeinek tartottuk őket, akiktől a társadalom csak úgy védelmezhető meg” — megjegyzem, hogy ezt nem itt vallo-mása közben mondotta Búza Barna, hanem úgy adta elő, hogy ilyen formában beszélt minisztertársaival — „ha agyonverik őket”

A szociáldemokrata párt állásfoglalása.

És hogy a szociáldemokrata párt miként gondolkodott a kommunizmus kitörése előtt és milyen elveket hirdetett nemcsak gondolatban, hanem írásban, nyomtatványokban, gyűléseken, beszédekben, sajtóban és mindenütt, erre vonatkozólag legyen szabad a „Népszavá”-nak, az ő lapjuknak, amit nem tagadhatnak meg — azt hiszem ez az egyetlen, amit nem lehet megtagadniok — 1918. december 22-én megjelent számából „A szocialista és a polgári társadalom felirattal közzé tett vezércikkét egész terjedelmében felolvasnom:

„A polgári társadalom hisztérikus vonaglásokkal egyik

végletből a másikba esik: egy nap fogvacogva reszket a szocializmustól, másnap pedig agyba-főbe dicséri a szocialista munkásságot; egy nap tömörülni és szervezkedni akar a diadalmasan térhódító szocialista eszme ellen, másnap zengedezve mond hálát a szociáldemokrata munkásság példás organizáló hatalmának; egy nap libabőrös reszketéssel állapítja meg, hogy a kaszárnnyák katonáit is meghódította a szocializmus, másnap pedig lidércnyomástól szabaduló megkönnyebbüléssel konstatálja, hogy végre a kaszárnnyákba is bevonul a szocialista rend és fegyelem; egy nap halálra szörnyed a bolsevizmustól, másnap pedig hozsannát zeng a bolsevizmust legyűző szocializmusnak.

„A kapitalizmus világa mindenütt hanyatlóban van, a szocializmus napja mindenütt fölkelőben. A polgárság megzavarodottan és tájékozatlanul áll a régi társadalom utolsó korszakának bezáródásánál és megroggyanó lábakkal fél az új társadalom küszöbének átlépésétől. Belekapaszkodik hát minden szalmaszállba és most, hogy a Munkástanács elvetette a kicsiny bolseviki töredék földreformjavaslatát, a szociáldemokrata pártot képzei a maga megmentőjének. Valósággal komikus, ahogyan a polgárság és a polgári sajtó a szociáldemokráciát szeretné rendőrül és csendőrül fölhasználni a polgári társadalom megvédésére és konzerválására. Aki a szociáldemokrata munkásság nézeteit, osztálytudatosságot és kívánságait ismeri, az csak mosolyogva olvashatja azt a sok képtelenséget, amikkel dicséretül és magasztalásul, hízélgésül és rábeszélésül a polgári sajtó a szociáldemokrata munkásságot elárasztja. Még több tájékoztatlanságot és tudatlanságot árul el a polgári társadalom, amikor azt képzei, hogy a szociáldemokrata párt közelebb áll a polgári pártokhoz, mint a bolsevikiekhez. A magyarországi szociáldemokrata párt helyteleníti a bolsevikiek föllépését, küzd külön pártalakító törekvéseik ellen, de lényegénél fogva sokkal közelebb áll a bolsevikiekhez, mint akár a legszélsőbb és legradikálisabb polgári párthoz.

„Veszedelemes illúziót táplál a polgári társadalom, ha nem veszi észre, hogy a szociáldemokrata párt minden ízében tagadása a polgári társadalomnak. Mi még nem felejtettük el, hanem most is valljuk Bebel híres és halhatatlan

mondását: *mi halálos ellenségei vagyunk a polgári társadalomnak.* A polgári társadalommal nincs és nem lehet semmi belső közösségünk még akkor sem, ha a népköztársaság és a forradalom vívmányainak biztosítására egy *úton* haladtunk is a polgárság balszárnnyával. Mi nem is kívánjuk elhíttetni a polgári társadalommal, hogy mi a polgári társadalom fönnállítására veszélytelen elemek volnánk, hanem ma is valljuk és hirdetjük a kommunista kiáltvány befejező mondatait: »A kommunisták nem titkolják nézeteiket és szándékaikat. Nyíltan hirdetik, hogy céljaik csakis minden eddigi társadalmi rend erőszakos felrúgásával érhetők el. Reszkessenek az uralkodó osztályok egy kommunista forradalomtól. A proletároknak e társadalmi rendben láncaikon kívül nincs más elveszteniök. Nyerhetnek cserébe egy egész világot. Világ iproletárjai egyesüljete!»

„A szociáldemokrata párt sohasem titkolta és ma sem titkolja, hogy igenis meg akarja dönteni a polgári társadalmat és annak alapját: a magántulajdont. Ebben a döntő és alapvető kérdésben különbözik minden polgári párttól és távolodik el a polgári világrend kereteiből. Meg kell állapítanunk, hogy éppen a szocializmus nagy végcéljaiban nincsen különbség szociáldemokraták és bolsevikiek között. Egyformán akarjuk a magántulajdon megszüntetését, az osztályállam megsemmisítését. Egyformán kívánjuk a kollektív társadalomnak, a kommunizmusnak a megvalósítását, egyformán a munkásosztály politikai uralmában látjuk a szocializmus megteremtésének előfeltételét és egyformán az osztályharc útján kívánjuk vezetni a proletárságot. Mindebben nincs különbség szocialisták és bolsevikiek között, ellenben áthidalhatatlan szakadék tátong szocialisták és polgárok között.

„A bolsevikiektől a magyarországi szociáldemokrata pártot nem is a kommunista végcél és nem is a polgári társadalom megmentésére való törekvés választja el, hanem a módszer, a taktika és a tempó kérdése. A szociáldemokrata párt demokráciát és nemzetgyűlést akar, — a bolsevikiek erőszakos diktatúrát és a nemzetgyűlés szétkergetését. A szociáldemokrata párt tudja, hogy Magyarország izoláltan nem lehet kommunista állam, hanem csak Nyugateurópa nagy országaival egyidőben, — a bolsevikiek pedig minden

külpolitikai körülményre aló tekintet nélkül, azonnal kívánják a proletárdiktatúra megvalósítását. A szociáldemokrata párt számol az adott történelmi helyzettel, számol a reális viszonyokkal és — a kommunista kiáltvány szavaival — arra akarja fölhasználni a proletárság politikai uralmát, hogy a burzsoáziát fokról-fokra fossza meg összes tőkéitől, — a bolsevikiek pedig eltérve a marxizmustól, egyetlen csapással, tisztán az erőszak eszközeivel akarják végrehajtani a nagy kisajátítást.

„Mi nem helyeseljük a magyar bolsevikiek módszereit és nagy, súlyos bűnnek tartjuk azokat a törekvéseiket, amelyekkel meg akarják bontani a magyar munkásmozgalmat egységét. De az állásfoglalásunk nem jelenti azt, hogy védelmére akarnánk kelni a polgári társadalomnak, hogy megfélemedeznénk a nagy szocialista eszmények megvalósításáról, hogy egy pillanatra is hűtlenek lennénk az osztályharc kérlelhetetlenségéhez. Nem, mi nem akarjuk konzerválni a polgári társadalmat és amikor a burzsoázia félelmében dicséretekkal halmoz el bennünket, mi kétszeres éberséggel és következetességgel elevenítjük föl Bebel szavait. Mi szociáldemokraták halálos ellenségei vagyunk a polgári társadalomnak.”

Így beszéltek a szociáldemokraták 1918. december 22-ikén és hogy 1919. márciusában hogy beszéltek, azt még mindnyájan tudjuk és az még mindnyájunknak emlékeztében van.

A hatalom békés átadásáról, tekintetes kir. Törvényszék, nem lehet szó. Ellenkezőleg, csalárd úton és brutális, nyers erőszak árán szerezték meg Kun Bélának a közhatalmat március 21-ikén, a már előzetesen titokban megszervezett és felfegyverzett proletárcsöcseléknek minden ellentállást legázoló kíméletlen igénybevételével. Hiszen a szemünk előtt játszódtak le az események. Láttuk és éreztük valamennyien, hogy kilátástalan és reménytelen minden ellenállás. Le voltunk fegyverezve és védtelenül, fegyvertelenül állottunk szemben a diktatúrát gyakorló zsarnoki uralom fegyveres erejével, amely szünet nélkül működésben volt és elnyomta az ellentállásnak még a gondolatát is. Mi hát az erőszak, ha ez nem volna az?

Tekintetes kir. Törvényszék! A Btk. 127. §-ának 2. pontjába ütköző felségsértés büntettének körvonalai plasztikus éles határozottsággal merednek elénk ezekben a tettekben. És itt egy-két szót kell szólanom arról a kérdésről, hogy vajjon az erőszak egyáltalában nélkülözhetetlen alkotóeleme, ismérve-e a felségsértés megvalósulásának? A törvény szövegezése erre a kérdésre nemmel felel, mert a törvény azt mondja, hogy az a cselekmény állapítja meg a felségsértést, amely közvetlenül arra van irányozva, hogy erőszakkal változtattassék meg a magyar állam alkotmánya. De hogy az erőszak alkalmazásbavétele nem nélkülözhetetlen előfeltétele a felségsértés befejezésének, arra vonatkozólag a törvényhozó maga szolgál magyarázattal. A régi büntetőtörvényünk megalkotója, a törvényhozó a miniszteri indokolás szövegében nyíltan megmondja egy példával azt, hogy ennek az erőszaknak tényleges alkalmazása nem szükséges ahhoz, hogy befejeződjék a felségsértés. A miniszteri indokolás felveti a kérdést, hogy erőszakot képez-e a miniszter cselekménye, ha az alkotmányt rendeletileg megszüntnek, vagy annak egyik garanciáját hatályon kívül levőnek nyilvánítaná? A válasz erre igenlő. Mert a miniszter rendeletét fegyveres erő támogatja, habár tetteleges ellenszegülés nemlétében a fegyveres erő kifejtése nem is történt meg. Az Anyaggyűjtemény II. kötetének 52-ik oldalán megtalálhatják az urak a miniszter indokolásának ezt a részét. Tehát nem is szükséges az erőszak alkalmazása, mert hiszen akkor az a visszásság állna elő, hogy egy kisebb-szerű és sikertelen erőszak súlyosabb büntett volna, mint egy olyan fenyegető fegyveres fellépés, amely kizárja a gondolatát is az ellenállásnak és amely az alkotmány megváltoztatását és összetörését eredményezi.

Mi alappal sem bír az az álláspont, hogy felségsértés-TŐI a jelen esetben azért nem lehet szó, mert a magyar alkotmányt már az októberi események tették tönkre, azt nem március 21-ikén változtatták meg, sőt akkor már nem is volt alkotmány, amelyet meg lehetett volna változtatni. Téves ez az álláspont két okból. Téves elsősorban azért, mert amint már bátor voltam kimutatni, Károlyiék csak a királyi hatalom gyakorlását tették lehetetlenné, egyebekben

azonban a magyar alkotmány sarkalatos alappilléreit legalább elvben nem bántották. De téves azért is, mert a büntetőjogi védelem tárgyának előzetes megsértése nem fosztja azt meg a további védelemtől. És amint egy megsebzett emberen elkövethető további testi sértés és a szemérem elleni merénylet se maradhat büntetlenül azért, mert a sértett nő ellen előzőleg már más is követett el hasonló büntettet, ép oly kevéssé szűnt meg a régi magyar alkotmány megsértésének lehetősége azáltal, hogy azt bűnös úton előzőleg már mások is megsértették. A kérdés már most csak az, vajjon az úgynevezett „forradalmi kormányzótanács” megalakításában és a gyűjtőfogházban létrejött megállapodásnak, platformnak megvalósításában való közreműködés bizonyított ténye által, továbbá az első úgynevezett alkotmányrendelet vagy választójogi rendelet, a XXVI. sz. alatt megjelent kormányzótanácsi rendelet elfogadása által a vádlottak részt vettek-e oly cselekmények elkövetésében, amelyek közvetlenül arra voltak irányozva, hogy a magyar államnak, a népképviselési rendszeren, továbbá a törvényhozó és végrehajtó hatalom elkülönítésének és a bírói hatalom függetlenségének elvén és intézményes biztosításán, valamint a törvény előtti egyenlőség és a miniszteri felelősség elvén alapuló alkotmánya erőszakkal megváltoztattassák? A válasz csak egy: a magyar alkotmány erőszakos megváltoztatását célozták és eredményezték ezek a cselekmények, és a vádlottaknak e cselekmények elkövetésében való bűnössége a saját vallomásaikból és a köztudomású tényekből is kétségtelenül megállapítható. Az alkotmány összetörésére vonatkozólag igen fontos bizonyító irat „Az Egység Okmányai” című füzet, amelyet maguk a bűnös szociáldemokrata és kommunista vezérek adtak ki, vagy adattak ki és amelyben világosan megmondják, hogy ők milyen célból és milyen eszközökkel — felfegyverkezés, lefegyverzés, a magántulajdon megszüntetése, a proletárdiktatúra proklamálása, a forradalmi kormányzótanács hatalomra jutása stb. — kívánják ezt az országot régi, vérrel megvédelt alkotmányának összetörésével tovább kormányozni. E tekintetben tehát további kétség jogászok előtt nem maradhat fenn.

Csak emlékezetébe idézem még a tekintetes kir. Törvényszéknek azt a védekezését a vádlottaknak, hogy ők erről „Az Egység Okmányai” című könyvről tudomással nem bírtak. Ez a védekezésük komoly cáfolatra nem méltó ugyan, mert az „Egység Okmányai” nem nekik készült, hanem ők készítették a közönség számára, de ettől eltekintve a „Vörös Újság”-nak április 23-ikán megjelent száma vezércikkben foglalkozik ezzel „Az Egység Okmányai” című könyvvel és ha valaki a vezércikket nem is akarta volna elolvasni, annak a címe is már így szólt: „Az Egység Okmányai”. A cikkben megírták az egyesülés előzményeit, a vezércikk az egység okmányairól elmesélt tartalmaz és mindenki — persze a kormányzótanács tagjaira itt nem gondolok, mert azok már régebben tudtak erről közvetlen tapasztalat útján — mindenki, aki itt szemlélője volt kívülről az eseményeknek, már ebből a cikkből is tudomást szerzett a diktatúra proklamálásának külső körülményeiről is.

Azután fel kell hívnom a figyelmet még egy körülményre. Itt az egyik vádlott, aki a platformnál mint a kommunistapárt vezérembere aláíróként szerepel, Vántus Károly azt mondja, hogy aláírása, az ő hozzájárulása nélkül került rá a dokumentumra. Én erre vonatkozólag csak azt hozom fel, hogy ő népbiztos lett, mégpedig az elsők között és népbiztos maradt végig, a diktatúra bukásáig, és mint népbiztos a kormányzótanács tagjai között is külön bizalmi állást töltött be azért, mert Oroszországból együtt jött haza Kun Bélával és Kun Bélának legmeghittebb embere volt. Minderről nem is beszélek én, csak arról a kis újságcikkről, amelyet itt már felolvastam, amely március 22-én jelent meg és leírja az eseményeket, a Pesti Hirlap cikkéről, amely megmondja, hogy ő, az ő vendégbarátjával, szállásadójával, a mindnyájunk által igen kevésbé előnyös oldaláról ismert Göndör Ferencsel együtt az elsők között volt, akik kimentek a gyűjtőfogházba és ott a tárgyalásokat befejezték az ott fogva lévő bolsevik gonosztevőkkel. Ez a védekezése tehát nem komoly és további cáfolatot nem igényel.

De Kun Bélának végcélja nem az alkotmány megváltoz-

tatására irányult. Ők nemcsak megszerezni akarták a hatalmat, a főhatalmat, hanem megtartani is. Ezt azonban csak a meglévő társadalmi és gazdasági berendezkedés összetörése útján remélhették. Egy pillanatra sem riadtak tehát vissza attól, hogy késedelem, habozás és kímélet nélkül fogjanak hozzá a romboláshoz és pusztításhoz. Minthogy pedig a meglévő társadalmi és gazdasági rend a társadalmi osztályok békés együttműködésén, a tőke és a munka harmonikus szövetségén alapul, előbb a társadalmi osztályokat kellett egymás ellen uszítani, előbb éket kellett verni a tőke és a munka közé, éket, mely a békés együttműködést és kölcsönös támogatást örökre lehetetlenné tegye. Halálra ítélték tehát azokat a társadalmi osztályokat, amelyek ragaszkodtak a nemzeti eszméhez, a valláshoz, a társadalmi békés együttélés lapjaihoz, a törvény előtti egyenlőséghez és általában mindazokhoz az eszmékhez, amelyek a nép erkölcsi, szellemi és anyagi fejlődésének és gyarapodásának alapjai voltak évezredekken át. Kíméletlen brutalitással vetették ki ezeket az osztályokat azokból a pozíciókból, melyeket szorgalmukkal, tehetségükkel, rátermettségükkel és munkájukkal szereztek meg maguknak. És azzal, hogy az üldözött társadalmi osztályok kiverése után sivataggá változik át, a becsületes munka minden kultureredménye, azzal ezek) nem törődtek, ötödfélhónapos uralmuk a polgárság állandó üldözésével, állandó elnyomásával, állandó sanyargatásával, állandó támadásával járt. A terrorcsapatok kegyetlenkedései, a Lenin-fiúk gázettei, a vörös hadsereg sarcolásai, a forradalmi törvényszékek gyilkolásai, a halálvonatok hajmeresztő szörnyűségei, Szamueli Tibornak bestialitásai, a túlszűfolt fogházak förtelmei és a titokzatos kínzókamrák rejtelvei, jelzőkövei a meggyötört polgárság kálváriájának. Azok a fegyveres csoportok, melyek a március 22-ére virradó éjjel az állami épületeket, kaszárnyákat, pénzügyintézeteket, rendőrorszobákat megrohanták és megszállták és ezt követően a hatóságok fejeit megfélemlítő fellépésükkel helyeikről elűzték vagy eltávolították, hatósági személyeket és elsősorban tisztet, magyar tisztet az utcán megtámadták és megszégyenítő módon brutalizálták, a törvényes rend híveit és a lázadók szemében egyébként gyanús polgá-

rokat és egyéneket bebörtönözték és a legkíméletlenebb sanyargatásoknak és kínzásoknak tették ki, mindezt az új központi zsarnoki főhatalom útmutatása, utasítása és parancsa szerint cselekedték, és másként nem is cselekedhettek. A központi, vagy forradalmi munkástanács, a pártvezetőség, a forradalmi kormányzótanács büntényeiről hangzottak el azok a vészthozó vezényszavak, amelyek a mesterségesen felkorbácsolt indulatok és szenvedélyek tüzétől felhevített tömegeket belekergették és belevitték a polgári osztályok ellen való fegyveres támadásba. *Hogy a tömegek, értem elsősorban a szervezett munkástömegeket, nem a saját belső akaratok és elhatározásuk ösztönzésére, nem valami belső elégedetlenség és elkeseredés okozta vulkanikus kitörés ereje által hajtvá rohantak bele a bolsevizmus karjaiba, azt köztudomású tények bizonyítják.*

Mindnyájunk előtt emlékezetes még az a fogadtatás, amelyben az úgynevezett népkormány tagjai és a szociáldemokraták, a Bernből hazatért szociáldemokrata megbízottakat a Berli-ni-téren részesítették. Akkor ezt az ünnepelést a kommunisták kisded csoportja meg akarta zavarni, és meg is zavarta. De Garbai Sándornak egy kézmozdulata elég volt ahhoz, hogy a bolsevik csőcseléket a szervezett munkásságnak egybegyűlt sokasága néhány perc alatt méltó módon megfenyítse és szétverje. Emlékezünk arra is, hogy a Népszínház-utcai lázadás után miként vonultak fel a szervezett munkásság tömegei husángokkal, bárdokkal, dorongokkal és egyéb fegyverekkel felfegyverkezve ablakaink előtt az Országház-térre, hogy tüntessenek a bolsevik gonosztevők garázdálkodásai ellen, felajánlva és felkínálva egész félelmetes erejüket a fosztogató gonosztevők megfélekezésére. Csak el kellett volna fogadni ezt a felkínálkozást, csak inteni kellett volna, mint a Berli-ni-téren, egy gesztus, egy jel elegendő lett volna arra, hogy a józan gondolkodású, józan érzésű és minden ellenkező igyekezet dacára hazafias, igenis hazafias munkásság eltapossa azt a lappangó zsarátnokot, mely röviddel azután lángba borította a magyar állam épületének egész komplexumát, a benne felhalmozott felbecsülhetetlen értékkel egyetemben.

A cinkosok tárgyalásai.

Mi hajtotta hát ezt a munkásságot, amely félre nem érthető módon nyilvánította ki ellenszenvét és gyűlöletét a kommunistákkal és bolsevikiekkel szemben, mi hajtotta ezt a munkásságot Kun Béláék karmai közé?

Tekintetes kir. Törvényszék! Amikor a Népszínház-utcai lázadás áldozatait a népkormánynak, a szociáldemokrata párt vezetőségének és hatalmas munkástömegnek részvételével nagy gyászpompa kifejtése mellett temették el itt a fővárosban és a menet a szocialistapárt klubhelyisége előtt megállapodott, talán ugyanakkor, amikor a szociáldemokrata párt szónoka megható szavakkal búcsúztatta és siratta el az ártatlan áldozatokat és bizonyára kíméletlenül ostorozta a társadalomnak elvetemült és közveszélyes ellenségeit, a gyászoló gyülekezetben két ember tárgyalt egymással: Landler Jenő és Bogár Ignác. Ugyanaz a Bogár Ignác, aki kiadta, összegyűjtötte és közrebocsátotta „Az Egység Okmányait”. Tárgyaltak pedig Kun Béla üzenetéről, a fogoly lázadókkal való szövetkezésről, a hatalom átvételéről. Nem az a levél volt akkor a kezében Bogár Ignácnak, amelyet utóbb Az Egység Okmányaiában kiadott, mert ez a levél március 11-ikén kelt, de az üzenetváltás nem szűnt meg soha. Hiszen még a február 20-iki események előtt tárgyalt Bogár Ignác nem a saját szakállára Kun Bélával a nagykorúti Neiger-féle korcsmában és ott nemcsak ketten voltak jelen, hanem Bogár Ignác is maga mellé vett egy kommunista elvtársat és Kun Béla is maga mellé vett egy kommunista elvtársat és már akkor a még szabadlábban volt Kun Béla február 20-ika előtt ugyanazokról a körülményekről tárgyalt, amelyekről tárgyalt utóbb a gyűjtőfogház falai között. És ezt megelőzően élő szóval és írásban mindenütt és minden alkalommal nem hirdették-e a szociáldemokratapárt vezérei és miniszterei, hogy erőszakkal szerzik meg a hatalmat, ha a nemzetgyűlési választásokon a többség nem nekik jut?!

Kell-e ezeknél a köztudomású tényeknél kézzelfoghatóbb bizonyíték. Volt egy munkástömeg, amelyről Bajáki Ferenc ebben a bűnperben azt vallotta, hogy a kommün

alatt megbízhatatlannak bizonyult, mert jobb felé gravitált, egy munkástömeg, amely belső érzése és jól felfogott és felismert érdekei szerint a rend és társadalmi béke híve volt mindenkoron, egy munkástömeg, amely szervezettségében, fegyelmezettségében a feltétlen engedelmesség érzetével ragaszkodott vezéreihez és követte őket mindenfelé. És a vezérkar, amelynek itthon rekedt töredéke ez a társaság itt, ezt a munkástömeget tudatosan, szándékosan és célzatosan felingerii, felizgatja, elkápráztatja és elvadítja hamis jelszavakkal, frázisokkal és azután belekergeti, belecsalja és belelöki a bolsevizmus hálójába. És miért? Azért, mert a hatalmat így remélhették a maguk részére a legkényelmesebben megtartani. A polgári pártokkal való együttműködés harcot jelentett volna a számukra, harcot a proletár csöcselékkel szemben, amely harcban a saját becses személyüket is veszély környékezhette volna. A csöcselékkel való szövetekezés azonban a hatalom zavartalan birtoklását és a vágyva vágyott uralom teljes élvezetét jelentette, mert a harcot elvégezte a söpredék, a mob. Választaniuk kellett. És ők választottak gondolkozás, tétovázás és skrupulus nélkül a saját hihetetlenül önző és aljas érdekük szerint, áldozatul dobva oda a magyar nemzet, a magyar nép legjavának minden értékét. A vezérkar, tekintetes kir. Törvényszék, a becsületes munkásság bizalmával, hűségével és fegyelmezettségével bünnös áton visszaélő vezérkar, a hiú, az önző, a gőgös, a munkátlan munkásvezérek kara, ezek tartották itt kezükben a szekerük elé fogott munkásságot irányító gyeplő szárát, ezek biztatták, buzdították, hajtották és vadították bele ezt a befogott tömeget a bolsevizmus poklába. Hogy a forradalmi kormányzótanács tagjai, a népbiztosok a vezérkarhoz tartoztak, az bizonyításra nem szorul. Hiszen már március 21-ike előtt is vezető szerepet játszottak a pártéletben, a pártmozgalmakban, a munkásmozgalmakban és el sem volna képzelhető, hogy a körütekintő — és amint a szökéséből is megállapítható — igen nagyon óvatos Kun Béla oly férfiakat választott volna munkatársaiul, akik bolsevik kommunista megbízhatóságuknak százszor és ezerszer nem adták volna bizonyosságát és tanújelét. De ha mindezeknek dacára kétségbe merné vonni valaki azt, hogy már március 21-ike előtt a szel-

lemi vezetői voltak a munkásságnak a diktatúra vezérei, ezek a vádlottak is, azt már mégis el kell fogadni, hogy népbiztossá történt kineveztetésük után, mint a teljhatalmú kormányzótanács tagjai, nemcsak vezérei, de urai és parancsolói lettek, nemcsak a munkásságnak, hanem minden élő lénynek azon a területen, amelyre a hatalmuk kiterjedt. Mert a forradalmi kormányzótanács hatalma korlátlan és mindenható volt. Korlátlan, mint a keleti despotáké és mindenható, mint a tizek tanácsáé.

Ennél a pontnál szükségesnek tartom annak nyomatékos hangsúlyozását is, hogy a március 21—22-ike közötti éjjelen lezajlott események csak első megnyilvánulásai voltak annak a folytonos fegyveres támadásnak, amelyben a diktatúra zsarnokai az üldözött és halálraszánt polgári társadalmat négy és fél hónapon át részesítették. Az állami és katonai épületek megszállásával, a bankok birtokbavételével, a rendőri őrszobák megrohanásával, a hatóságok fejeinek eltávolításával, nem szűnt meg a polgárság elnyomása, ellenkezőleg ez volt csak a kezdet. Ez a támadás folytatódott házkutatásokkal, letartóztatásokkal, túszezédekkel, sanyargatásokkal, a törvényes rend helyreállítására irányuló mozgalmaknak véres elfojtásával, a nemzeti eszméhez hű maradt hazafiak kegyetlen és kíméletlen üldözésével, a községek zaklatásával és sarcolásával és a lakosság kifosztásával.

Tekintetes kir. Törvényszék! Az a kitartó következetes, kíméletlen és kegyetlen, eszközökben nem válogatós és megnyilvánulásaiban egyenesen ötletes és találékony üldözés, amiben a diktatúra urai a rendelkezésükre álló fegyveres csőcselék támogatásával és a terrorral megszervezett fegyveres erő felhasználásával a polgári társadalmat részesítették, egy egységes, folytatólagos folytonos bűncselekmény megtestesüléseként tárul elénk. Ezt a bűncselekményt egységes és közös akaratelhatározás hozta létre, amely álnok gonoszságával a lappangó bűnös indulatokat és hajlamokat termékenyítette meg, úgy, hogy azokból megszülettek azok a tettek, amelyek végeredményben a megszervezett, felfegyverzett és megvadított tömegeknek a polgárság ellen való uszításával és a polgári osztályoknak állandó fegyveres támadásával voltak egyértelműek. Hogy a polgárság ellen uszi-

tott fegyveres tömeg és az úgynevezett proletárhadsereg fosztogatott, sarcolt, rabolt, erőszakoskodott, kegyetlenkedett, rombolt, pusztított, ölt és gyilkolt, azt részben köztudomású tények, részben jogerős ítéletekkel megállapított körülmények, részben pedig eskü alatt vallott tanúk tömegei bizonyítják. Megjelentek itt a községek előjárói; a községek lakói, akik itt részletesen felsorolták azokat a borzalmakat, amiket ott ezek a fegyveres csoportok, ez a fegyveres csöcselék és bizony az a fegyveres erő is, amit ezek szereztek meg terrorral, az ő községeik határában véghez vittek. Hallottuk, hogy lövettek községeket, hallottuk, hogy sarcolták a községek lakosságát, hallottuk, hogy kivégeztek embereket, hogy nyílt ütközetben vagy közönséges, nem is ütközetszerű, hanem közönséges gyilkolás útján pusztították a hazafiakat. Hallottuk azt, hogy letartóztattak és sanyargattak embereket. Majd rákerül erre a sor, hogy az illető tanúvallomásokat külön is ismertessem, most csak egész általánosságban ajánlom a tek. Törvényszék figyelmébe ezeket a bizonyító tényeket. Tekintetes kir. Törvényszék! A büntetőjogász előtt ennélfogva nem lehet kétséges, hogy az úgynevezett proletárunak ily módon való gyakorlása által a Btk. 155. §-ába ütköző és a 154. §. szerint, valamint a 155. §. szerint is minősülő és büntetendő *lázas bűntette* valósult meg anyagi halmazatban a már előbb vád tárgyává tett és illetve ismertetett felségsértés büntetével. Engedtessek meg nekem e helyen tekintetes kir. Törvényszék, hogy a bíróság bölcs figyelmét felhívjam arra a vitathatatlan tényre, amely szerint egyes tényálladási elemeknek, illetve tényálladási elemeket megvalósító egyes cselekvéseknek közössége anyagi halmazatban álló bűncselekmények esetén nem szokatlan, sőt gyakori. A Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosságnak és a Btk. 344. §-ába ütköző rablásnak találkozása esetén az ölési cselekmény nemcsak a gyilkosság tényálladási eleme, de egyben ez az az erőszak is, amely az elvétellel kapcsolatban állapítja meg a rablást. A hatósági közeg elleni erőszak és a szándékos testi sértés találfcozása esetén anyagi halmazatot állapít meg a bíróság akkor, amikor a testi bántalmazás az az erőszak, amely a hatósági közeget hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozta. Több embernek szándékos testi bántalma-

zása, vagy megölése egyetlen egy ütéssel vagy egyetlen egy lövéssel kétségkívül anyagi halmazatot állapít meg. Elmondtam pedig mindezt azért, mert a vád tárgyává tett felségsértés és lázadás bünteténél az erőszak nagyjából azonos módon nyilvánult meg. De ennek az azonos módon megnyilvánult erőszaknak kettős jelentősége van és volt. Egyrészt a magyar alkotmány megváltoztatására irányult ez az erőszak, másrészt pedig a nemzeti eszméhez és a meglévő társadalmi és gazdasági rendhez ragaszkodó polgári osztályok ellen. Ez a kettős támadás külön-külön egy-egy bűncselekményt valósított meg, és ezzel kapcsolatban egymástól elhatárolt külön bűnvádi felelősséget is von maga után. Egyebekben azonban már voltam bátor kimutatni, hogy a felségsértés megvalósításához nem is szükséges az erőszak alkalmazása, ez a körülmény pedig az eshetőleges félreértéseket már előre kiküszöböli.

A polgári osztályok ellen irányuló támadásnak, mint már előbb említettem, a forradalmi kormányzótanács tagjai voltak a rendezői és vezérei. Ez, tekintetes kir. Törvénszék, a vádlottak felelősségét a Btk. 155. §-ának első tétele szerint súlyosbítja. Vádat emelek mindezeknél fogva mind a tíz vádlott ellen, mint a Btk. 70. §. alá eső tettestársak ellen, a Btk. 127. §-ában 2-ik pontjába ütköző felségsértés büntette címén, vádat emelek továbbá ellenük a Btk. 153. §-ába ütköző, 154. §. szerint minősülő és 155. §. első tétele szerint büntetendő lázadás büntette címén is. És ismételen is felhívom a kir. Törvénszék figyelmét arra, hogy ami a felségsértés vádját illeti, nem vád tárgyává tett cselekmény az, hogy valamennyi vádlott résztvett azokban a tanácskozásokban, amelyek a gyűjtőfogházban megelőzően a diktatúra proklamálása érdekében folytak, hanem az, hogy a tanácskozások során megszületett és megállapított platformnak megvalósításában vettek részt. Ezt én a magam részéről bizonyítottanak látom.

Még csak arra terjeszkedem ki Méltóságos Elnök úr? Tekintetes kir. Törvénszék, hogy itt különösen a régi védők részéről, de a mélyen t. jelenlegi védő urak részéről is elhangzott az a kifogás, hogy a vádhatóság ebben a perben a *kollektív felelősség* alapján áll. Ez az álláspont, a védelemnek

ez az álláspontja, feltevése és felfogása téves és alaptalan. A vádhatóság nem a kollektív felelősség alapján áll, hanem az *egyéni felelősség* alapján, de a vádhatóság ép oly jól ismeri, mint a védelem tisztelt képviselője azt, hogy az egyéni felelősség mellett van tettehársi felelősség is, amikor bizonyos bűncselekményeket többen együtt vagy közösen hajtanak végre vagy követnek el. Én a tettehársi felelősség alapján emelek vádat a vádlottak ellen, nem pedig a kollektív felelősség alapján, tehát nem oly cselekmények miatt, amiket mások követtek el.

Forradalom volt-e Kun Bélák uralma?

Tekintetes kir. Törvényszék! Mielőtt a további vádpontokra rátérnék, foglalkozni kívánok röviden azzal a sokszor felvetett kérdéssel, hogy vajjon lehet-e egyáltalán bűnvádi üldözés tárgyává tenni oly cselekményt, amely lényegileg forradalom volt. A jogtudomány erre egyértelműleg igennel válaszol, sőt hivatkozom ismét a törvényhozó indoklására, az Anyaggyűjtemény kifejezésére, a törvény indoklására, mely a felségsértési paragrafusnál egyenesen kimondja, hogy az ez alá eső cselekmények azok, amelyeket rendszerint forradalomnak nevezünk. A Btk. rendelkezéseit különben is a politikai viszonyok alakulására való tekintet nélkül alkalmazni kell és nincs oly Btk., mely a saját rendelkezéseinek érvényességét a politikai viszonylatok alakulása szerint hol megszüntetné, felfüggesztené, hol pedig megerősítené. *Aki a büntető törvények ellen vét, az felelősséggel tartozik akár egymaga követett el bűncselekményt, akár másokkal egyetemben, akár egész forradalmi tömegek részvételével.* Az csak természetes, hogy egy diadalmas forradalom vezéreit és szereplőit a főhatalom megszerzői nem engedik felelősségre vonni, sőt épen ők fordulnak a régi rend hívei ellen, mert a forradalom csak akkor diadalmas, ha azt maga a nemzet küzdi végig. A szuverén nemzet pedig önmagát nem büntetheti. Az események természetéből folyó ez a körülmény azonban egy sikertelen, tehát nem nemzeti forradalom bűnbessett szereplőit nem mentesíti a büntetőjogi következmények alól. A magyar büntetőtörvényeknek hatályon kívül nem

helyezett minden paragrafusát válogatás nélkül alkalmazni kell mindenkivel szemben. A vádlottak tehát nem védekezhetnek sikerrel azzal, hogy amit ők cselekedtek, az forradalom volt. De vájjon tekintetes kir. Törvényszék forradalom volt-e az, amit a szociáldemokrata párt vezeterei és a bolsevik gonosztevők a börtön falai között kieszeltek, megterveztek, és azután a szabadulásuk után meg is csináltak? Ha egy nép, egy nemzet vágyainak, igényeinek és életérdekeinek hosszú időn keresztül történt erőszakos elnyomása folytán az elégtelenség oly fokra hág, hogy ezek a mesterségesen és erőszakosan elnyomott és elfojtott vágyak és igények robbanásszerű kitöréssel keresnek azonnali érvényesülést, nem törődve a törvénnyel, nem törődve a jogrenddel, nem törődve a jogszabállyal, a néplélek legmélyén szunnyadó természeti erőnek ilyen vulkanikus kitörése, igenis ez forradalom. De Kun Béla és társai nem ilyen forradalom útján, nem a népakarat eruptív megnyilatkozása következtében jutottak a hatalom birtokába, hanem ellenkezőleg, a nemzet és a nép többségének, még pedig számbeli és értékbeli túlnyomó többségének terrorral való megfélemlítésével, lefegyverzésével, letörésével, puccsszerűleg, összeesküvés útján, cselszövással párosult erőszakkal. Minden forradalomnak első tette a politikai jogoknak kiterjesztése. Kim Béláék első tette a jogfosztás volt. Forradalom-e az, mely a néptömegeket, népmilliókat megfoszt azoktól az elidegeníthetlen, szentelt emberi jogoktól, amelyeket a nagy francia forradalom 1789 augusztusában törvénybe iktatott? Kun Béla és cinkostársai pedig ezt tették. Nem volt tehát forradalom az, amit ők elkövettek, hanem bűncselekményeknek sorozata, amelyeknek büntetlenül hagyása, egyértelmű volna új, hasonló vállalkozásokra való buzdítással és felhívással, egyértelmű volna annak proklamálásával, hogy az ily vállalkozás kockázattal nem jár, hogy a közrend felborítására, a társadalmi osztályoknak egymás ellen való uszítására és a polgárháború mesterséges és okatlan felidézésére minden hitvány kalandornak szabad keze van, hogy a társadalmi béke, a jogrend és a közbiztonság a törvények védelmi körén kívül esik.

Az utolsó évtizedek története kétségtelenné tette azt, hogy az örökös megbocsátásnak, az örökös felejtésnek szel-

leine nem váltotta ki azt a hatást, amit tőle vártak. Nem a megbékülés, a megbánás, az együvértartozóság érzetét keltette fel azoknak lelkében, akik az elégtelenség szításával és felhasználásával előtérbe tudtak tolni, hanem megnövesztette bennük a vakmerőséget és a mindenre kész gonoszságot. A felejtés és megbocsátás politikája a törvényekbe vetett hitet ingatta itt meg. Köztudattá vált már, hogy a büntető törvény rendelkezései soha alkalmazásba nem veszik, hogy ezektől megijedni nem kell, ezektől félni nem szabad. Az igazságszolgáltatásnak ma az a feladata, hogy az élő törvényt válogatás nélkül alkalmazza mindenkivel szemben. Nincs helye megbocsátásnak, nincs helye fejtegetésnek azokkal szemben, akik)beletaszították ezt a nemzetet abba a mélységbe, ahonnan csak egy újabb honfoglalás árán lesz képes kiemelkedni. Nem szabad egy nemzetnek addig menni a felejtésben, hogy Önmagáról is megfeledkezzen. A megbocsátás itt bűn volna az igazsággal szemben. Előbb igazságot kell szolgáltatni az élő törvény értelmében, előbb meg kell torolni a bűncselekményt az igazság parancsai szerint, előbb ártalmatlanná kell tenni a főbűnösöket, a vezéreket és majd akkor fogunk tudni megbocsátani a kisbűnösöknek, de felejtetni akkor sem és sohasem szabad.

A gyilkosság vádja.

Áttérek most már tekintetes kir. Törvényszék a következő vádpont fejtegetésére. A francia konvent egyik elnöke, Barere, aki a terror véres rendeleteit költői, választékos, virágos szavakba tudta öltöztetni és akit ezért a guillotine Anakreonjának neveztek kortársai, azzal a mondásával tette magát emlékezetessé, hogy „Csak a halottak nem térnek vissza többé!” Minden rémuralomnak ez lett utóbb a jelszava. Az orosz bolsevikiek is a Barère-recipe szerint csináltak és csinálnak még ma is politikát; és a magyarországi ötödfélhónapos fürtelem rendezői is a Barère nyomdokain haladtak. De valamint a francia terreur hírhedt szörnyetegei, azonképpen az orosz és magyar bolsevizmus vezérei és kreatúrái is csatlakoztak a halál erejében. Azt hitték, hogy a halál mindent elvégez. Pedig a halálból születik meg a halhatatlan-

ság és minden ártatlan áldozatnak bosszulója támad. Újra születnek azok, akiket megöltek, — mondja Quinet Edgar. A meggyilkoltak árnyai itt járnak közöttünk és mint Hamlet atyjának szelleme, azt suttogják felénk: „Eszedbe jussak!” Szolnok, Abony, Kapuvár, Kőszeg, Tolnataházi, Dunapataj, Kalocsa, Kiskőrös, Solt, Harta és Budapest halálra-kínzott áldozatainak mártírkoronája kiégeti a bűnösök szemét. A vértanúk feléjük rázzák véres fürtjeikét és Banquo szellemeként ellökik őket az élet lakomájának terített asztalától. Hiába igyekeznek most elhárítani maguktól a kérlelhetetlen végzetet; hiába igyekeznek menekülni az igazságszolgáltatás sújtó karja elől; hiába öltik magukra az ártatlanság fehér köntösét. A végzet és a halál gyors iramban vágatnak; az igazság pallosa elől nincs menekvés; és az a köntös, amelyben itt utolsó szerepüket játszották el az élet színpadán, álruha csupán, amelynek rongyos foszlányain keresztül képmutatás, hazugság, gonoszság és bűn kandikál ki.

Vájjon azok-e az egyedüli bűnösök, akik a kötelet, a hurkot, az áldozatok nyakára illesztették, akik elsütötték a fegyvert, amelynek csöve a vértanúk szíve felé volt irányítva? És nem százszor és ezerszer bűnösebbek-e azok, akik a bekövetkezendők teljes tudatában útnak indították a Szamueli Tibor halálvonatát és akik felállították a forradalmi törvényszékeket, amelyeknek bevallott rendeltetése a bolsevizmus megvédése; jogforrása a gyűlölet; előre bejelentett fegyvere pedig a vörös terror volt.

A büntető bíróságoknak és különösen e tanácsnak eddigi ítélkezése irányt szabott a bolsevik rémuralom idején elkövetett bűnök megtorlása tekintetében. Ez megkönnyíti részemre a gyilkossági vádak megalapozását. Csak hivatkoznom kell az eddigi ítéletekre és azt kell kérem a tekintetes kir. Büntetőtörvényszéktől, hogy elfoglalt jogi álláspontjától el ne térjen.

A Btk. 278. és 69. §-ának 1. pontja alapján emelt vádat két ténykörülmenyre alapítottam.

1. Arra a tényre, hogy a kormányzótanács a vérszomjáról hírhedtté vált és akkor már ilyennek ismert Szamueli Tibort az elkerülhetetlen és előrelátott ellenforradalmi moz-

galmak vérbefojtására irányuló célból oly hatáskörrel és felhatalmazással küldte ki 1919. április havában Abonyba és Szolnokra, 1919. június havában pedig; a Dunántúlra és utóbb a Duna-Tisza közé, hogy az ugyancsak gyorskezü forradalmi törvényszékek mellőzésével saját személyében gyakorolja e vérbíróságok jogait.

2. A forradalmi törvényszékek felállításának és megszervezésének tenyéré, amely ténnyel a forradalmi kormányzótanács ezeket az úgynevezett törvényszékeket az ismételten kihirdetett statáriumjog alapján a halálos ítéletek meghozatalára és végrehajtására készítette és utasította.

Szamueli Tibor kiküldetése.

Szamueli Tibor kiküldetése két rendelkezésen alapult. Az egyik az április 21-ikéről keltezett, a Népszava április 23-iki számában és a Tanácsköztársaság című lap április 24-iki számban hivatalosan is közzétett az a rendelkezés, amely szerint a kormányzótanács Szamueli Tibor népbiztost megbízta a tiszántúli vörös hadsereg mögött a rend és fegyelem fenntartásával és kinevezte a frontmögötti bizottságok parancsnokává azzal az utasítással, hogy a haditerületen esetleg mutatkozó ellenforradalmi mozgalmakat fojtsa el. A másik a június 5-én kelt és a Tanácsköztársaság című lap június 7-iki számában közzétett ama rendelet, amely az egész Dunántúlt hadműveleti területnek nyilvánította és a tanácsköztársaság egész területére, a vasútra, a postára és távírdára ostromállapotot rendelt el; egyben pedig Szamueli Tibort, továbbá Vantus Károlyt és Jancsik Ferencet azzal bízta meg, hogy minden rendelkezésükre álló eszközzel a Dunántúl, valamint a vasútnál, postánál és távírdánál a rendet tartsák fenn és szükség esetén saját személyükben azokat a jogokat gyakorolják, amelyek a rögtönítélő forradalmi törvényszékeket illetik meg.

Arra nézve, hogy az április 23-án és 24-én közzétett rendelkezés formális kormányzótanácsi ülésen keletkezett volna, nincs adat. Sőt ellenkezőleg, bizonyíték van arra nézve, hogy ez a kiküldetés nem kormányzótanácsi jegyzőkönyvek tanúsága szerint ugyanis az 1919. április hó 18-án, nagypénteken

megtartott 15. számú és az 1919. április 22-én, szerdán *éjjel* megtartott 16. számú ülés között együttes, oly tanácskozás, amelyről jegyzőkönyv vétetett volna fel, nem volt; tehát azon a napon sem, amely napról a szóban forgó rendelet keltezve van. Az úgynevezett forradalmi kormányzótanács nemcsak formális üléseken és együttes tanácskozásokon hozott határozatokat. A népbiztosok egymással való érintkezésének nem az együttes tanácskozás volt az egyedüli módja. A formákra a diktatúra urai nem sokat adtak. Bizonyított tény azonban, hogy a rendeletervezeteket előre közölték a kormányzótanács tagjaival. Bizonyított tény továbbá, hogy a kormányzótanács tagjainak találkozási helye nem a régi miniszterelnökségi palota volt elsősorban, ahol a kormányzótanács üléseket rendszerint tartani szokták, hanem az úgynevezett „szovjetház”, a Hungária-szállóbeli szovjetház. Bizonyított tény továbbá, hogy a népbiztosok rendelkezésére oly távbeszélőhálózat állott, amely a tényleges együttlétet is feleslegessé tette. Megdönthetetlen tények bizonyítják, hogy az április 21-éről keltezett rendelet a kormányzótanács tagjainak megállapodása és hozzájárulása alapján hozatott meg és bocsátatott ki. Bizonyíték erre nézve az a kétségtelenül megállapítható tény, hogy a napilapokban és a szovjet hivatalos lapjában feltűnő módon közzétett e kiküldetés ellen a kormányzótanács egyik tagja sem tett egy lépést sem, hogy ez a kiküldetés meg ne történjék.

Szamueli Tibor április 23-án I. sz. parancsában közzétette, hogy aki a proletariátus hatalma ellen emeli fel a kezét, aki nyílt vagy rejtett úton ellenforradalmat szít, elősegít, vagy elhallgat, az a halálos ítéletét írja alá, amely ítélet végrehajtásáról ő maga fog gondoskodni. Nem fogok visszarettenni — úgymond — semmiféle eszköztől, minden ellenforradalmi megmukkanásnak elfojtása végett. — Ezt a parancsot mindenki olvasta és mindenki tudomásul vette. És a kormányzótanács tagjai megmaradtak helyeiken; a népbiztosok egyike sem hagyta el helyét. Mindez nemcsak azt bizonyítja, hogy a kormányzótanács valamennyi tagja tudott Szamueli Tibor kiküldetéséről, tudott a kiküldetés céljáról, — hiszen erről valamennyien tudtunk mi is, akik végigszenvedtük itt a proletárdiktatúrát. — de bizonyítja mindez azt is, hogy

a kormányzótanács tagjai eleve hozzájárultak ahhoz, hogy Szamueli Tibor az ellenforradalmi mozgalom elfojtására a front mögé küldessék.

Hogy ki kezdeményezte Szamueli megbízását, azt megállapítani nem lehet. De ez nem is fontos. Az én meggyőződésem szerint a fontos csak az, hogy Szamueli Tibor a kormányzótanács rendeletéből utazott el 1919. május havában Abonyba és Szolnokra, június havában pedig a Duna-Tisza közé. A fontos csak az, hogy a kormányzótanács felhatalmazása és utasítása alapján akasztatott és gyilkoltatott ezeken a helyeken; fontos továbbá, hogy a kormányzótanács rendelete oly módon tétetett közzé, hogy arról mindenki tudomást kellett, hogy szerezzen. Végül fontos az, hogy a kormányzótanács tagjai, konkludent magatartásukból megállapíthatólag, hozzájárultak ehhez a kiküldetéshez, hozzájárultak pedig — és ez talán a legfontosabb — hozzájárultak oly időben, amikor e végzetes megbízás előrelátott borzalmas eredményei még be nem következtek. Ez a bizonyított hozzájárulás állapítja meg a kormányzótanács minden egyes tagjának egyéni felelősségét a Szamueli kiküldetésével elkövetett bűncselekmények tekintetében.

Azt kérdezhetné valaki, hogy felelős-e a parlament valamelyik tagja, vagy a törvényszéki tanács tagja oly határozatért, amelynek meghozatalában részt nem vett, vagy oly határozatért, amelynek meghozatalát ellenszavazatával meggátolni akarta? A válasz természetesen az, hogy nem. Az a parlamenti tag, az a törvényszéki bíró, aki ellene szavazott a többség által határozattá emelt javaslatnak, az nem járult hozzá az inkriminált határozathoz és felelősségre azért nem is vonható. Az úgynevezett forradalmi kormányzótanács tagjai azonban eleve hozzájárultak Szamueli Tibor kiküldetéséhez, mert ha nem járultak volna hozzá, nem maradtak volna tagjai annak a kormányzótanácsnak, amely ezt a kiküldetést elhatározta és végrehajtotta; nem túrték volna, hogy e határozat megalkotójaként az a kormányzótanács szerepeljen, amelynek ők is tagjai és nem engedték volna, hogy e rettenetes kiküldetés ódiума az ő nevükhöz tapadjon. Igenis, hozzájárultak ők valamennyien ahhoz, hogy Szamueli Tibor, ez a bestiális fenevad, a frontok mögött védje meg az ő gya-

lázatos uralmukat. Lehet, hogy voltak aggályoskodók; ez nincs kizárva. Lehet, hogy voltak olyanok, akiket kapacitálni kellett. Végeredményben azonban valamennyien egyértelműleg és egyetértőleg állapodtak meg abban a határozatban, amely Szamueli Tibor halál vonatának megindítását jelentette. Egyenlően bűnös itt a kormányzótanácsnak minden tagja és egyenlően felelős azokért a gázettekért, amelyeket Szamueli Tibor a kormányzótanács rendelete alapján véghezvitt. Az ellenkező felfogás dekretálása büntetlenséget biztosítana minden jól megszervezett és előrelátó bűnbandal tagjainak és valóságos invit volna az elmúlthoz hasonló rémuralom megszervezésére.

Felvethetné valaki azt a kérdést is, hogy valamely elhatározáshoz való utólagos hozzájárulás megállapítja-e a bűnvádi felelősséget? Ha a hozzájárulás akkor történik meg, amikor az elhatározott bűncselekmény már el is követtetett, akkor bűnvádi felelősségről természetesen nem lehet szó. Ha azonban a hozzájárulás a bűncselekmény elkövetése előtt történt meg, akkor igenis bűnvádilag felelős a hozzájáruló éppen úgy és éppen olyan mérvben, mint a kezdeményező. A vádlottak esetében ez az utóbbi alternatíva áll fenn.

Az a kérdés vár most már eldöntésre, hogy a Szamueli Tibor által Abonyban, Szolnokon és a Duna-Tisza között 1919. május és június havában elkövetett vérengzések és a kormányzótanácsnak az a határozata, amely Szamueli Tibort kivételes statáriális teljhatalommal ruházta fel, oki összefüggésbe hozhatók-e? Vájjon kellett-e tudnia és előrelátnia a kormányzótanács tagjainak azt, hogy oly minden emberi érzésből kivetkőzött bestiális szörnyeteg, mint amilyen Szamueli Tibor volt, a kapott felhatalmazásnak és utasításnak úgy fog eleget tenni, hogy tömegével fogja legyilkoltatni az elébe kerülő polgárokat, azokat a hazafiakat, akik a lázadd banditák rémuralmának magukat önként alávetni nem akarták? A válasz erre csak igen lehet. Igen, előre kellett látniok, előre kellett tudniok és előre látták és előre tudták is, hogy Szamueli Tibornak oly felhatalmazással és utasítással való kiküldetése, hogy minden ellenforradalmi megmukkanást csirájában fojtson el, a gyilkosságok tömegét fogja eredményezni. Előre látták, előre tudták, tehát akarták ezeket a

gyilkosságokat a kormányzótanács tagjai. Igen, akarták, mert uralmuknak egyedüli támasza a terror volt; az uralmat pedig kezükből nem akarták kiadni: ahhoz ragaszkodtak mindaddig, amíg erőhatalommal onnan őket el nem kergették.

Az igazságszolgáltatás kigúnyolása az, amikor a mindenható kormányzótanács tagjai terrorral védekeznek; azzal a terrorral, amely létezésüknek egyedüli alapja volt; azzal a terrorral, amely nélkül egy napig sem tudták volna fenntartani gyalázatos uralmukat; azzal a terrorral, amelyet szennyes sajtójukban, förtelmes plakátjaikon, minden gyűlésükön, minden írásukban, minden tettükben hirdettek és gyakoroltak szakadtlanul. Igaz, ezek az emberek nem voltak vérszomjasok; céljuk és vágyuk nem az ölés, nem a gyilkolás, nem a vérengzés volt; nem voltak ezek többségükben fanatikusak sem. *Ezek csak a hatalmat akarták; ezek csak uralkodni akartak;* kéjelegtek az uralomban és a hatalomban. A királyi paloták fényárban úszó termeiben, a minisztériumok előkelő csarnokaiban, a főúri kastélyok és kaszinók díszes szalonjaiban parancsokat osztogatni, jelentéseket meghallgatni, hódolókat fogadni, jól enni és poharazni, azután autózni és különvonatozni: ezt akarták ezek. És hogy ez a rájuk nézve mindenképen boldog állapot tartós maradjon, ezért állították fel a forradalmi törvényszékeket, ezért küldték ki Szamueli Tibort és ezért kellett elpusztulni szörnyű halállal oly sok derék, becsületes magyar embernek.

Az, ugyebár, nem vitás, hogy a Szamueli Tibort kísérő terroristák és vörös hóhérok akkor, amikor a vértanúkat agyonkínózták és kivégezték, előre megfontolt ölési szándékkal cselekedtek; minden felindulástól, minden izgalomtól menten; hidegen, nyugodtan, olykor tréfálkozva és mindvégig bestiális kegyetlenséggel. Az sem vitás, hogy az inkriminált esetekben ezek a hóhérok Szamueli Tibor parancsát teljesítették és hogy Szamueli Tibor félelmetes személyisége és az a hatáskör, amelyet a forradalmi kormányzótanács ráruházott — élet és halál korlátlan urává tevén meg őt — váltotta ki és hozta létre a tettesekben az ölésre irányuló elhatározást és magát az ölési cselekedetet is. Bizonyított tény ennél fogva, hogy Szamueli Tibor volt az, aki az inkriminált esetekben előre megfontolt szándékkal bírta rá a hóhérait az

általá meghozott halálos ítéletek végrehajtására. Bizonyított tény továbbá az is, hogy a forradalmi kormányzótanács bízta meg Szamueli Tibort az ellenforradalmi mozgalmak elfojtásával; és hogy e kiküldetés és megbízatás nélkül Szamueli Tibor nem juthatott volna abba a helyzetbe, hogy férfiakat, ifjakat és aggokat tömegével végeztessen ki, csak azért, mert nem akarták magukat alávetni, — hogy a szerencsétlen fiatal szolnoki mártír szavaival éljek — „a fosztogató, bitang, gazemberek uralmának”.

A forradalmi kormányzótanács Szamueli Tibor személyének ismerete és a bekövetkezendők világos előrelátása mellett, a következmények teljes tudatában hozta meg azt a határozatát, amellyel útnak indította Szamueli Tibor halál-vonatát és bírta reá tudva és akarva, tudatosan és szándékosan ezt a szörnyeteget a tömeggyilkolások megrendelésére és megrendezésére. Ez, tekintetes kir. Törvényszék, maga» a felbujtás! Mert ne felejtsük el, hogy Szamueli Tibor, ez a vérengző fenevad, aki kéjelgett a mások kinszenvedésében, vergődésében, halálfélelmében és haláltusájában, ez a minden emberi érzésből kivetkőzött szörnyeteg, ez szervezett szocialista volt, aki, úgy látszik, féken tudta tartani a benne dülő szenvedélyeket és uralkodni tudott a lelkében felhalmozott gonosz indulatokon; mert soha és sehol másutt nem ölt, nem gyilkolt, nem sarcolt, mint ott, csak és kizárólag ott, ahová a forradalmi kormányzótanács őt kiküldötte. A bűnös szándék megvolt Szamueli Tibor lelkében bőségesen eleve is, de ezt a szándékot a forradalmi kormányzótanács ismeretes rendeletei sürítették elhatározássá, cselekvéssé, tété.

Nem kell bizonyítanom, hogy a forradalmi kormányzótanács tagjai az úgynevezett „tanácsköztársaság”, vagyis saját uralmok, biztosítása és fenntartása érdekében küldték ki Szamueli Tibort az ellenforradalmi mozgalmak elfojtására. Tisztában voltak ők azzal, hogy az a rendszer, amelyet képviseltek, ellenállást, ellenszegülést, ellenforradalmat fog kelteni. Tudták nagyon jól, hogy erőszak, megfélemlítés és terror nélkül uralmukat ebben az országban fenntartani nem képesek. Saját helyzetüknek és a torlódo eseményeknek mérlegelése után, tehát előre megfontolt szándékkal határozták el magukat a népbiztosok egy Szamueli Tibor kirendelésére; és

előre megfontolt szándékkal bírták rá ezt a Szamueli Tibort az abonyi, szolnoki és pestmegyei vérengzések megrendezésére.

Szamueli Tibor pestmegyei szereplése jóval az áprilisi kiküldetése után volt, sőt közbe esik az ő dunántúli kiküldetése is, amiről nyomban szintén bővebben fogok nyilatkozni. Egy adat áll rendelkezésemre, amely eddig talán még nem ismeretes, de amelyet — miután eshetőleg a vádlottak javára is értelmezhető volna — kötelességszerűen itt felhozok. Van egy adat a főkapitányság, illetve az akkori vörösőrségi kerületi parancsnokság épületében talált Eseménykönyvben. Ebben a könyvben a június 22-én délután 2 órától keltezett feljegyzés így szól: „A Duna-balparti ellenforradalmi mozgalmak letörésével a hadsereg főparancsnokság az I. hadtest parancsnokságát bízta meg. Ennek folytán a Fehér- és Stark-csoport, továbbá az ott lévő vörösalakulatok Szamueli Tibor parancsnoksága alá lépnek, aki viszont az I. hadtestparancsnokság alá rendeltetik.” Még a hadsereg főparancsnokság rendeletének száma is közölve van ebben az eseménykönyvben, — 622/308 — amelynek hitelességét én nem vonhatom kétségbe. Ebből azt a következtetést lehetne levonni, hogy Szamueli Tibornak a duna-balparti, vagyis a pestmegyei ellenforradalmi mozgalmak letörésére szóló megbízása nem is a kormányzótanácstól származik, ha-nem a hadsereg főparancsnokságtól, amely esetben azok a vádlottak, akik itt szerepelnek, ezen kiküldetésből kifolyólag elkövetett bűncselekményekért felelősségre vonhatók nem volnának. Ezt én közlöm a tekintetes kir. Törvényszékkel azért, hogy ez az adat is rendelkezésére álljon az ítélet meghozatalakor. Az én véleményem azonban abban a kérdésben az, hogy ez a parancs, melyet a hadsereg főparancsnokság adott ki, ez csak azt jelenti, hogy a hadsereg főparancsnokság szemében nem eléggé megbízható Fehér ezredes és Stark fölé egy minden körülmények között megbízható ember, olyan ember rendeltessék ki, mint Szamueli Tibor. Ez a kirendelés, ez a parancs tehát, amely az Eseménykönyvben foglaltatik, katonai, stratégiai, hadseregi kirendelés, amely azonban távolról sem tartalmaz felhatalmazást arra, hogy Szamueli rögtönítelő bíraskodást, statáriális jogkört is gyakorolhasson a katonai törvényszékek

mellőzésével. És mert ez az én meggyőződésem, evvel kapcsolatban azt állítom, hogy az április 21-i kiküldetés soha visszavonva nem lett, megszüntetve nem lett, hatályon kívül helyezve nem lett és hogy ez az április 21-i kormányzótanácsi kiküldetés az a jogforrás, amelynek alapján Szamueli Tibor a pestmegyei községekben az ellenforradalmat elnyomta. Éppen ezért nem kell túlságos jelentőséget tulajdonítani annak a katonai hadseregfőparancsnoksági rendeletnek, amely csak a katonai stratégiai szerepkört határozta meg Szamueli Tibor számára, de nem tartalmazta a rögtönítélő bíraskodásra szóló felhatalmazást. tanukat hallgatott ki a tekintetes kir. Törvényszék ebben a kérdésben és ezek a tanúk azt mondják, hogy maguk látták a forradalmi kormányzótanács határozatát Szamueli Tibor kezében. Dunapatajon, Solton, Hartán látták a kezében levő határozatot, még Kun Béla aláírását is látták azon. Ez is azt bizonyítja, hogy az én álláspontom a helyes, hogy nem a hadseregfőparancsnokság ezen rendelete alapján akasztatott Szamueli Tibor. Nem, ehhez a hadseregfőparancsnokság neki sem jogkört, sem felhatalmazást nem adott, hanem annak a kormányzótanácsi rendeletnek az alapján akasztatott, amelynek egyik példányát a tanúk — így Herczeg ezredsegédtiszt — Szamueli Tibor kezében látták. Mindaz, amit Szamueli Tibornak áprilisi megbízatásával és az ezen megbízatáson alapuló pestmegyei júniusi kiküldetésével kapcsolatosan a vádlottak bűnvádi felelőssége tekintetében előadtam, a dunántúli kiküldetésre nézve is helytálló ugyan, de csak egy igen fontos, lényeges megszorítással. A tiszántúli frontmögötti kiküldetés jogi méltatása alkalmával kifejtettem, hogy e kiküldetéshez a kormányzótanács tagjai — konkludens magatartásukból kétségtelenül megállapíthatólag. valamennyien hozzájárultak; hozzájárultak oly időben, amikor a kiküldetés alapján elkövetett tömeggyilkosságok még nem történtek meg. Szamueli kirendelése és I. számú parancsa április 25-án jelent meg a lapokban; az első gyilkosságok pedig Abonyban május 3-án követték el; közel két heti időköz múlt el tehát a megbízatás közzétételétől az ez alapon elkövetett gyilkosságok megtörténteig. Ezalatt a két hét alatt a népbiztosok egyike sem emelt kifogást a kiküldetés ellen, amiből okszerűen nem lehet mást megállapítani

és következtetni, mint azt, hogy ahhoz a forradalmi kormányzótanács valamennyi tagja kivétel nélkül hozzájárult. A dunántúli kiküldetés tekintetében a helyzet más. A dunántúli ostromállapot elrendelése és Szamueli Tibornak odavaló kiküldetése az 1919. évi június hó 4-én este tartott XXIV. sz. kormányzótanácsi ülésen határozott el. A szóbanforgó rendelet a tanácskormány hivatalos lapjában június 7-én tétetett közzé — a Népszavában már június 5-én, — de június 6-án Szamueli Tibor már Kőszegen gyilkoltatott, június 7-én pedig Sopronkövesden akasztatott. A dunántúli kiküldetés a vasutasoknak váratlanul bekövetkezett sztrájkmozgalmával hozható nyilván összefüggésbe. Az intézkedés sürgőssége mellett nem lehet kizárni annak lehetőségét, hogy a június 4-én megtartott kormányzótanácsi ülésen részt nem *Tett* népbiztosok oly időben vettek tudomást az intézkedésről és oly időben járultak ahhoz hozzá, amikor Szamueli Tibor már elvégezte — legalább nagy részben — azt, amire utasították. Ily utólagos hozzájárulás azonban, mint már előbb is mondtam, kizárja a bűnvádi felelősség megállapítását. A dunántúli kiküldetés alapján ennél fogva én csak azok ellen emelek vádat, akik a kormányzótanácsi jegyzőkönyv tanúsága szerint résztvettek azon az ülésen, amelyen ez a kiküldetés elhatározott.

A kormányzótanácsi jegyzőkönyvekről

És itt legyen szabad egy-két szót szólnom a kormányzótanácsi jegyzőkönyvekről is, amelyeket a védelem előbbi képviselőinek intenciói szerint egyszerűen a papírkosárba kellett volna dobni. E jegyzőkönyvek létezéséről és hollétéről a kir. ügyészség csak közvetlenül a főtárgyalás megkezdése előtt szerzett tudomást. E döntő súllyal bíró bizonyítékok nem állottak előbb a vádhatóság rendelkezésére. És jól emlékszem, milyen kényelmetlenül éreztem magam, amikor Ágoston Péter a főtárgyalás megkezdése előtti időkből egyik kihallgatása alkalmával — abban a nyilvánvaló tudatban, hogy a kormányzótanácsi jegyzőkönyveket sikerült hozzáférhetetlenné tenni, — az ő szokásos gúnyos és fölényes modorában felhívott engem arra, hogy állapítsuk meg a

tanácskozási jegyzőkönyvekből, hogy ő bizonyos kérdésekben milyen magatartást tanúsított. Meg kell még jegyezmem, hogy a régi védők előtt is tudva volt az, hogy a jegyzőkönyvek holléte nem ismeretes. Arra is emlékszem igen jól, hogy a régi védők egyike milyen lázas érdeklődést tanúsított a kormányzótanácsi jegyzőkönyvek iránt — valószínűleg nem azért, mintha azokra sok súlyt helyezni nem kívánt volna. Nos hát, ezek a jegyzőkönyvek — legalább részben — megkerültek. Sőt a kormányzótanács egyik jegyzőjénél Révész Mihály hírlapírónál, a Népszava munkatársánál tartott házkutatás alkalmával előkerült az a füzet is, amelybe Révész Mihály belesenografálta a kormányzótanácsi ülések egész lefolyását, a vitákkal, felszólalásokkal, indítványokkal és határozatokkal együtt, a megnyitástól a berekesztésig. A főtárgyaláson eskü alatt tettek vallomást a miniszterelnökség tisztviselői: Szentpétery Józsefné és Emericzy Margit. Az ő vallomásukból megállapítható az, hogy Révész Mihály, mint jegyzőkönyvvezető vett részt a kormányzótanácsi üléseken — hol Révész Mihály, hol Bihari Mihály — és Révész az üléseken egy füzetbe gyorsírta bele az ülések egész lefolyását és az azokon történeteket. Ebből a füzetből diktálta le mindig az ülés befejezése után az ülés jegyzőkönyvét, amely teljes gépírásos átültetése volt a stenogrammnak. A lefoglalt füzetben Szentpétery Józsefné határozottan felismerte Révész Mihály eredeti jegyzeteit, azzal a hozzáadással, hogy még egy füzete volt Révésznek, amelybe szintén a kormányzótanácsi ülések Stenogrammjait jegyezte be, ez a füzet azonban még nem volt tele jegyzetekkel. Révész Mihály ezeket a jegyzeteket Szentpétery Józsefné vallomása szerint a miniszterelnökségen tartotta elzárva. Vallotta Szentpétery né még azt is, hogy Révész a lapok szélére jegyezte fel az ülésen jelen voltak neveit és feljegyezte azt is, hogy kinek diktálta le a gyorsírói jegyzet megfelelő részét gépírásba. Mindez igaznak bizonyult. A lefoglalt füzet átvizsgálása mindezt kétségtelenné teszi. Sőt Szentpétery Józsefné még arra is vissza tud emlékezni, hogy Révész Mihály a szovjetházban április 22-én éjjel tartott ülésről szóló jegyzőkönyvet egy papírlapra írt gyorsírói jegyzetből diktálta le, mert a miniszterelnökségen őrzött füzet a szovjetházban nyilván nem állt rendelkezésére. Megállá-

pítható a tanúvallomásokból még az is, hogy Révész Mihály a gyorsírói jegyzetek alapján lediktált teljes szövegű jegyzőkönyvekből 1—2 héttel az egyes ülések után kivonatos jegyzőkönyveket diktált gépbe, amely jegyzőkönyvekbe a hosszú viták és felszólalások nem kerültek bele. Azt is vallotta eskü alatt Szentpéteryne, hogy Révész Mihály a teljes szövegű jegyzőkönyveket, amelyeket szintén elzárva tartott a miniszterelnökségen, a diktatúra bukása előtt, jegyzeteivel együtt magával vitte és ez alkalommal azt a megjegyzést tette, hogy sok embernek a fejébe kerülne, ha ezek a jegyzőkönyvek a bukás után előkerülnének. A kivonatos jegyzőkönyvektől nem félt, mert azokból — úgy monddta — úgy sem lehet sokat megállapítani.

A vádlottak maguk is elismerik, hogy úgy a kivonatos jegyzőkönyvek, mint a gyorsírói feljegyzések lényegileg híven tüntetik fel az ülésen történeteket és csak a reájuk nézve végzetes feljegyzések hitelességét vonják kétségbe. Tagadásba veszik különösen az olyan üléseken való jelenlétüket, amelyeken a vád alapjául szolgáló valamely határozatot hoztak. Azt a körülményt, hogy a kritikus ülésekről felvett jegyzőkönyvekben ők is szerepelnek, azzal akarják bizonyító erejétől megfosztani, hogy arra hivatkoznak, miszerint vannak oly jegyzőkönyvek is, amelyekben a jelenvoltak névsorában nem szereplő népbiztosok felszólalásai is bennfoglaltatnak. E részben azonban teljesen megnyugtató magyarázattal szolgál Nyisztor György vádlott, amikor azt állítja, hogy egy fiatal emberke az ülések megkezdése előtt körüljárta a tanácskozó termet és összeírta a jelenlevőket, akiknek neveit azután Révész — Szentpéteryne vallomása szerint — közönséges írással feljegyezte a lap szélére. Könnyen érthető tehát, hogy miként maradhatott ki a jelenvoltak névsorából oly egyén, aki elkésve ért oda az ülésre és akinek felszólalása, ha utóbb felszólalt, a stenogrammban híven felvétellett.

Nem szabad megemlítés nélkül hagynom azt a fontos körülményt sem, hogy a kivonatos jegyzőkönyvek tartalma teljesen megfelel a Révész lakásán lefoglalt gyorsírói feljegyzéseknek is. Vikár gyorsíró szakértő úr véleményéről csak azt jegyzem meg, hogy azt teljesen magamévá teszem.

különösen abban a részében, hogy a jelenvoltak névsora teljesen hiteles ezekben a jegyzetekben és hogy ezek a jegyzetek hiányosak, de ami bennük van, az tényleg hű stenogrammja a kormányzótanácson elhangzott beszédeknek, kijelentéseknek és közbeszólásoknak. Azt hiszem, hogy a jegyzőkönyvek hitelességét ily bizonyítékok mellett igazán nem lehet jóhiszeműleg kétségbe vonni. És aki ily döntő súlyú bizonyítékok félrelökését javasolja — mint annak idején az előbbi védők javasolták és azok figyelmen kívül hagyásáért kardoskodik, az meggyőződése szerint nem keresi az igazságot.

A június 24-iki ellenforradalom.

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes kir. Büntetőtörvényszék!

Ezekután áttérek a június 24-i eseményekkel kapcsolatosan Haubrich József ellen emelt vád fejtegetésére.

Az az állítás, hogy a magyar nemzet ellentmondás, elenszegülés nélkül, békésen és nyugodtan tűrte volna a bolsevik diktátorok zsarnoki uralmát, nem felel meg a valóságnak. A szolnoki, az abonyi, a pestmegyei és a dunántúli ellenforradalmi mozgalmak és az itt Budapesten mind hallhatóbban és erősebben morajló elégedetlenség és elkeseredés, amely végül a június 24-iki kitöréshez vezetett, megcáfolják ezt a célzatos és rosszhiszemű állítást.

A magyar nép túlnyomó többsége szíve mélyéből utálta és gyűlölte ezt a nemzetrontó uralmat s az Isteni gondviselésbe vetett bizalommal, vágyakozva és reménykedve várta, ohajtotta és áhította a tanácsköztársaság mielőbbi bukását, összeomlását.

Június 24-ike. Kétszáz ifjú hős, aki alig tett még néhány lépést az élet útjain, a gyermekkorból alig kinőtt kétszáz ifjú magyar vitéz, aki vajmi keveset élvezett még az élet örömeiből s aki megingathatatlan erős hittel és erős akarattal bízik és hisz a haza jövőjében: tétovázás, gondolkodás nélkül, önként és szívesen ajánlja fel fiatal életét és véré a zsarnokok által kigúnyolt, meggyalázott, vérig sértett haza megmentésére! Kétszáz fiatal magyar vitéz szembe

mer szállni a vörösteror egész félelmetes hatalmával, szembe mer szállni a forradalmi kormányzótanács mindenható erejével, szembe mer szállni, itt a zsarnokok főfészekében, ahol terrortanyák és szovjetházak sötét torkából száz halál fenyegeti a megmukkanni merő hazafiakat. Kétszáz ifjú ludovikás remegés nélkül, nyugodt tekintettel, bátran szembenéz a halállal és a kínpaddal, mert vissza akarja állítani itt ebben a szerencsétlen országban az erkölcs, a becsület, a törvény és az igazság uralmát. Június 24-ike a magyar Ludovika-akadémia vitéz növendékeinek rettenthetetlen bátorságát és törhetetlen hűségét fogja hirdetni mindörökké!

Árulás és kétszínűség egyfelől, készületlenség és határozatlanság másfelől, eleve megfosztották e hős ifjak vállalkozását a siker reményétől. Mert árulás történt. A vörösuralom előre megtett minden intézkedést a készülő mozgalom leverésére. Előre gondoskodott a szükséges hadianyagok beszerzéséről, ágyúkat hozatott fel előre Pestmegyéből Budapestre s ott helyezte el fegyveres pribékjeit, ahol a magyar tiszteknek találkozniuk kellett. És így történt, hogy a mozgalom vezetőit rövidesen ártalmatlanná tették és vagy forradalmi törvényszék elé állították, vagy meggyilkolták.

Haubrich József, a hadtestparancsnok, a karhatalmi parancsnok, az ő vezérkari irodája révén bizonyítottan állandóan értesülve volt a fejleményekről. Tudott minderről. Tudott arról, hogy a Kun Béla vezetése alatt működő kormányzótanács eltávolítása és a szovjetrendszer megbuktatása a cél. Tudott arról, hogy valamiféle szocialisztikus, demokratikus uralom van tervbe véve, amelyben neki vezetészerepet szántak. Tudott arról, hogy az ő nevében csinálnak a mozgalom mellett hangulatot és hogy az ő nevének hangoztatásával szereznek ennek a mozgalomnak híveket. Sőt, június 22-én éjjel — tanúvallomások szerint — már arról is értesül, hogy a kitörés dátumát június 24-dikében állapították meg, mert június 22-én volt az a Bajza-utcai vacsora, melynek alkalmával az ő vezérkari tisztjei megállapodtak a hazafiakkal a végleges dátumban.

A kihallgatott tanúk tömegének vallomásaiból és ma-

gának Haubrich Józsefnek óvatos előadásából minden kétséget kizárólag megállapítható az, hogy Haubrich minden irányban bebiztosította magát. Ő bebiztosította magát arra az esetre, ha a közutalat és közgyűlölet tárgyát tevő szovjetrendszer itt összeomlik, de gondolt arra is, hogy a kísérlet nem sikerül s ebben az esetben el volt határozva arra, hogy a győzőkkel együtt letöri azt a mozgalmat, amelyből pedig ő a maga részére is hasznót és előnyt akart biztosítani. Úgy tett, mint Napoleon híres rendőrminisztere, Fouché, aki mindig mindenre előre gondolt.

Különös figyelmébe ajánlom a tek. királyi Törvényszéknek ennek az embernek a főtárgyaláson tett vallomását. Haubrich József beismeri azt, hogy Lajtossal, vezérkari főnökével, ismételten tárgyalt Kun Béláéknak a szakszervezetek és a munkástömegek segítségével való eltávolításáról. Beismeri azt is, hogy ismételten kapott jelentést készülő ellenforradalmi mozgalmakról és hogy ilyen alkalmakkor azt a kijelentést tette, hogy a mozgalom szereplőit, az összeesküvőket le kell beszélni szándékuk végrehajtásáról. Beismeri azt is, hogy június 18-án küldöttséget fogad, amelynek vezetője felhívja őt arra, hogy álljon élükre és ők akkor kiverik innen a zsidókat, ami alatt nyilván a népbiztosokat értették; és végül beismeri, hogy a küldöttségnek azt válaszolta, hogy ne csináljanak pogromot, hanem inkább Kun Béláék ellen agítaljanak.

Egész magatartása, egész viselkedése, minden ténye és minden lépése azt a látszatot keltették, hogy együtt érez az ellenforradalmárokkal és ezt a látszatot a vele érintkező tisztekben valóságos meggyőződéssé tudta érlelni. Ennek dacára a maga részéről semmit sem tett a mozgalom érdekében. A munkásezredekkel és a munkástömegekkel ő rendelkezett, de egyetlen lépést sem tett, hogy ezeknek élére álljon, vagy hogy ezeket a tömegeket megnyerje az ellenforradalmi mozgalom javára. Ő a háttérben akart maradni mindaddig, amíg a döntés be nem következik, azt akarta, hogy mások csináljanak mindent és neki ne kelljen kockára tenni semmit.

A mozgalom rendezőinek készületlensége, szervezetlensége és határozatlansága, valamint Haubrich Józsefnek

és környezetének ez a kétszínű eljárása és magatartása volt az oka annak, hogy a június 24-iki kísérlet sikertelen maradt. Ez a sikertelenség már az első órában kétségtelenné vált s ennek következtében Haubrich tétovázás és gondolkodás nélkül azok oldalára állt, akiknek életérdekük volt itt a szovjetrendszer megszilárdítása és fenntartása és maga Haubrich volt az, aki megtette a szükséges katonai intézkedéseket, amelyek az ellenállás letörését célozták. Tudta és érezte, hogy kétszínű viselkedése miatt mindenkinek szemében gyanússá vált, ezért nyilvánvalóan abból a célból, hogy a körülötte forgolódnó népbiztosok bizalmát visszanyerje, nagy hangon brutális kijelentéseket tesz, rátámad a hadtestparancsnokság épületéből elébe vezetett foglyokra, csirkefogóknak mondja őket, akikkel nem kell sokat beszélni, tárgyalni, hanem főbe kell lőni, fel kell akasztani őket — mint azt Szikora László itt elmondotta — és ő maga adja ki a rendeleteket a József-központ és a Ludovika akadémia elfoglalására, amint ez Miklósi alezredes és Pál főhadnagy vallomásából kitűnik. Az írásbeli parancson az ő jellegzetes kézírása szerepel s a parancsban az van, hogy két század a József-központ, egy század pedig a Ludovika-akadémia ellen haladéktalanul vonuljon föl s ezt a két épületet az ellenforradalmároktól minden áron szerezze vissza.

Ugyancsak Haubrich József volt az, aki Bartha alezredes és Beyer százados, valamint Pál főhadnagy vallomásai-
ból megállapíthatólag, előbb Karácsonyi István útján írásban azt a parancsot küldte a Ludovika-akadémia védőinek, hogy szüntessék be a tüzelést, megszállás nem lesz, másnap a vizsgálat megejtése céljából bizottság fog kimenni, de ugyanő volt az is, aki utóbb, amikor már a diktatúra győzelme egészen kétségtelenné vált, arra adott parancsot a ludovikásoknak, hogy 20 percen belül felemelt kezekkel hagyják el az akadémiát és adják meg magukat.

Nevetséges védekezés az, hogy ő Kun Béla terrorja alatt intézkedett és cselekedett. Neki Kun Béla terrorjától nem kellett tartania, mert a munkástömegek vele voltak, azok mögötte állottak és védelmezték őt. Ezzel úgy Kun Béla, mint Haubrich József tisztában voltak. Kun Bélának szüksége volt Haubrich Józsefre a munkástömegek miatt,

Haubrich pedig nem akarta kiengedni a hatalmat a kezéből és kettejük együttműködésének mindig ez volt a nyitja. Tgaz, hogy június 24-én délután, a válság kitörésekor Kun Béla a hadsereg főparancsnokhelyettesévé és ekként Haubrich parancsnokává nevezte ki magát — nyilván abból a célból, hogy az előtte is gyanússá vált hadtestparancsnokot ellenőrizze s mert érezte, hogy ez az ember két-színű játékot űz, de Kun Béla tisztában volt azzal is, hogy a gyöngye jellemű, könnyen befolyásolható és a hatalomhoz nagyon ragaszkodó Haubrichtól nem igen kell komolyan tartania. A már előbb felhozott okokon kívül ez is közrejátszhatott az óvatos és igen emberismerő Kun Béla ama elhatározásának kialakulásában, hogy Haubrichot meghagyta a helyén, de ő maga is közelében maradt és a kör-mére nézett, mert nem bízott benne. És ebben, tek. kir. Tör-vényszék, Kun Bélának az ő saját szempontjából igaza is lehetett; neki oka volt bizalmatlankodni Haubrichhal szem-ben, amivel azonban nem akarom azt állítani, hogy a haza-fiaknak viszont oka lett volna bízni ebben az emberben. Amennyire igaza volt Kun Bélának, amikor Haubrichot meghagyva a helyén, mellette maradt és a körmére nézett, époly igaza volt a szerencsétlen Karácsonyi Istvánnak, amikor a hadtestparancsnokság épületéből távozva, június 24-én éjjel, az autóban, a mellette ülő Denghy Zsoltnak azt Tuondotta, hogy Haubrich gazember, mert íme most utólag vörösnek bizonyult.

Haubrich nem állott terror alatt; mozgási szabadságá-ban nem volt korlátozva: ő válaszüton állott és azt az utat választotta, amelyen haladva tovább élvezhette a hatalom birtoklását. Agent provocateur nem volt. Nem azért köze-ledett az ellenforradalmárokhoz, hogy kikémlelje szerve-zetüket és elárulja őket, hanem — mint már mondtam — egyszerűen azért, mert ő minden eshetőségre gondolt és be akarta magát biztosítani. A főtárgyaláson elhangzott tanú-vallomások gondos mérlegelése után nem állíthatom többé, hogy Haubrich agent provocateur volt. Ő nem lelkesedett oly mérvben a diktatúráért, hogy a rémuralom fenntartása érdekében ilyen szolgálatokat teljesített volna. Elhiszem neki még azt is, hogy inkább felelt volna meg az ő benső

lényének egy csöndesebb, mérsékeltebb, talán becsületesebb uralom vagy kormányzat, de csak akkor, lia abban neki is vezetőszerepet juttatnak, mert ellenkező esetben épúgy kitart a diktatúra mellett, mint ahogy saját személyének súlyával segítette azt annakidején megteremteni, megvalósítani. Kétszínű és gyáva magatartása következtében állott elő az a helyzet, hogy éppen neki kellett legyűrnie azokat, akik az ő tudtával és az ő nevének hangoztatásával kísérelték meg a rémuralom megdöntését.

A Mérő-per adataiból és Miklós alezredes, valamint Pál főhadnagy vallomásából minden kétséget kizárólag megállapítható az, hogy Haubrich József hadtestparancsnoki minőségében saját aláírásával ellátott szolgálati jegyen, vagy más íráson adott parancsot a József-telefonközpont és a Ludovika-akadémia minden áron való elfoglalására és hogy Mérő két századnyi légénységgel e parancs következtében tényleg ostrom alá is vette a telefonközpontot és az azt megszállva tartó ludovikások ellen tüzet indított. A kir. Törvényszék Mérőt, mint felbujtót a büntető törvénykönyv 279. §-ába ütköző és a 280. §. szerint minősülő szándékos emberölés büntettének kísérletében mondotta ki bűnösnek. De míg a csapat vezetőjének nemigen lehetett az akkori körülmények között és abban az időben ideje és alkalma arra, hogy higgadtan és nyugodtan megfontolja cselekményének következményeit, addig az óvatos, rendkívül körültekintő és minden eshetőségre gondoló kétszínű Haubrich József igenis a helyzetnek és a körülményeknek gondos mérlegelése után, céltudatosan és előre megfontolt szándékkal cselekedett. Ezért ellene, mint a büntető törvénykönyv 69. §-ának 1. pontja szerint való felbujtó ellen a m. kir. Curia általam már előbb is ismertetett határozatának figyelembevételével, a büntető törvénykönyv 278. §-ába ütköző gyilkosság büntettének a büntető törvénykönyv 65. §-a szerint való kísérlete címén emelek vádat azért, mert a bizonyított tényállás szerint azzal a cselekményével, hogy június 24-én délután a Mária Terézia-laktanyában elhelyezett vörös katonák parancsnokságának utasítást adott, hogy a József-központ és a Ludovika-akadémia épületét, mely épületeket a Ludovika-akadémia növendékei és tisztjei tar-

tottak megszállva, katonai erővel ostromolja meg, a kivezényelt vörös katonákat előre megfontolt szándékkal arra bírta rá, hogy a körülzárt tiszteket és növendékeket élesre töltött fegyverekből rájuk irányított lövésekkel szándékosan, vagy előre megfontolt szándékkal megöljék. A lövések azonban a József-telefonközpontnál a sértettek egyikének halálát sem eredményezték, a tettesek tehát a szándékos emberölés, illetőleg gyilkosság büntetének véghezvitelét csak megkezdették, de azt akaratukon kívüleső okból be nem fejezték.

A pénzhamisítás vádja.

Méltóságos Elnök Úr, tek. kir. Büntetőtörvényszék! Fraccaroli nevű olasz újságíró, aki a bolsevik rémuralom idején Budapesten tartózkodott és innen tudósításokat küldött lapjának, 1919. május havában „milyen rossz a paradicsomban” feliratú egyik cikkében a következőket mondja: (szórái-szóra idézem azt, amit könyvében megírt): „A dolgozókat jól meg kell fizetni. Ez a bolsevikkormány legfőbb jelszava. A munka hozzon sok hasznat a dolgozóknak, mondják a népbiztosok. A kormány pénztárából a pénz csak úgy ömlik. Elképzелhetetlen mennyiségben és bőségben hatol be a legszerényebb hajlékokba is. A munkások tárcája és zsebe duzzad a sok papírpénztől. Nem tudják, mit csináljanak vele, sehol a világon még soha a dolgozók nem kaptak oly magas fizetést, mint Budapesten most, a kommunizmus alatt és természetesen sehol a világon nem dolgoztak még oly keveset. Kedvünk volna felkiáltani: Boldog az az ország, ahol a kormány állandóan és kizárólag csak a proletárokról gondoskodik. Ez végre az Eldorádó, a jólét országa, a bőség szovjetje, az általános jólét rég óhajtott paradicsoma. Végre megbecsülik és becsületesen megfizetik a dolgozó munkásokat. Igaz — mondja tovább Fraccaroli — mindez igaz, csak egy kis hiba van a kréta körül. A szovjet a bőséges fizetéseket hamis pénzben fizeti, pénzben, amelynek értéke nulla.” Azután így folytatja: „A bolsevik kormány naponta több milliányi papírpénzt nyomat. A pénz nem kerül az államnak sokba, de nem is ér semmit. Ez a félelmetes tréfa” — mondja Fraccaroli — „előre megfontolt

szándékú csalás” — pedig Fraccaroli nem büntetőjogász — „és a megkárosított fél most is a nép, a nép, amelynek ereszénye duzzad és mégis a legnagyobb nyomorban van, mert a pénze rongy. Az Osztrák-Magyar Bank bécsi igazgatósága kijelentette”, — ezt már májusban írja Fraccaroli — „ho gy az ő nevében kibocsátott bankjegyeket nem ismeri el. Kun Béla kormánya mégis szünet nélkül gyártja a milliokat. Szüksége van pénzre, hogy fedezhesse az óriási kiadásokat. Pénzsajtót hozott működésbe, új pénzt gyárt, amely neki semmibe sem kerül és ezzel a ronggyal fizet. A külfölddel semmi összeköttetése nincs a kormánynak, ott senki sem fogadná el ezt a hamis pénzt, sőt Budapest határain kívül maguk a magyarok sem fogadják el. A szovjet pedig mind jobban és jobban belemerül a hamis pénz lavinájába és kétségbeesetten folytatja a hamis milliók gyártását.”

Íme az idegen újságíró, aki itt járt közöttünk, hogy tapasztalatokat gyűjtson és saját tapasztalatai alapján ismerje meg a magyarországi proletáralom paradicsomi boldogságát. Ez a külföldi újságíró 1919 május havában már tisztában van azzal, hogy a tanácskormány hamis 200 és 25 koronás bankjegyeket gyártat milliárd számra, ez a külföldi újságíró itt Budapesten minden fáradtság nélkül önkéntelenül és akaratlanul is meggyőződik arról, hogy azok a 200 és 25 koronás bankjegyek, amelyeket itt Budapesten az Osztrák-Magyar Bank kibocsájtványára gyanánt hoznak forgalomba, közönséges hamasítványok, amelyeknek kibocsátása ellen — ezt is megírja már májusban az olasz újságíró — az Osztrák-Magyar Bank vezetősége tiltakozást jelentett be, értéktelennek nyilvánítván az ekként előállított pénzeket. A külföldi újságíró most ismertetett tudósítása nem egyéb, mint a való tények száraz és egyszerű felsorolása.

Lengyel Gyula pénzgyártása.

A jelen bűnper során kihallgatott tanúknak Faragó Miksának és a többieknek vallomásaiból megállapítható először az, hogy Lengyel Gyula népbiztos nem sokkal a diktatúra proklamálása után oly értelmű kijelentéseket tett

az Osztrák-Magyar Bank tisztviselői kara előtt, hogy ha a bank a kormányt megfelelő bankjegyekkel el nem látja, úgy egyszerűen hamisítani fogják az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeit, szükség esetén ügyes pénzhamisítók közreműködésével. *Másodszor* kijelentette azt is, hogy neki Kerenski-bankó nem kell, mert ő nyilván tisztában volt azzal, hogy az úgynevezett „Szovjetpénznek” a közönség távolról sem tulajdonítana oly csereértéket, mint az Osztrák-Magyar Bank által kibocsájtott bankjegyeknek. Kiderült *harmadszor* az is, hogy Lengyel Gyula előbb az Osztrák-Magyar Bank 100, 50, 20 és 10 koronás kék bankjegyeit akarta volna utánoztatni és csak amikor a cinkografusok és nyomdatulajdonosok kijelentették ennek lehetetlenségét, akkor adott utasítást a 200, a 25 koronás, továbbá az 1 és 2 koronás bankjegyek gyártására. Megtudtuk *negyedszer* azt, hogy a 200 és 25 koronás bankjegyeket a bank eredeti kövein készítették, az 1 és 2 koronásokat pedig részben hamis kövekkel, részben fotolitografiai úton állították elő. *ötödször* tudomást szereztünk arról, hogy a tanácskormány uralma alatt ily módon összesen 5,719,905.700 korona névértékű hamis bankjegyeket bocsátottak ki — Faragó Miksa szerint több mint 4 milliárdot — és *hatodszor* hogy Lengyel Gyula állandóan a kormányzótanács rendelkezéseire való hivatkozással adta ki utasításait. *Hetedszer* megállapítást nyert az, hogy a május 10-én tartott forradalmi kormányzótanácsi ülésen, amelyen Haubrich, Bajáki, Bokányi, Ágoston, Nyiszfor, Kelen, Kalmár és Szabados vettek részt, Lengyel Gyula a pénzszükséglet kielégítésének nehézségeire mutatott rá. Az Osztrák-Magyar Bankból — úgymond — naponta százmillió koronát visznek el, óriási mértékben kell a bankjegyeket szaporítani. Ezt mondotta Lengyel Gyula ezen az ülésen. *Nyolcadszor*, a Népszava május 6-án megjelent számában „fordított pénzhamisítás” felirattal egy cikk látott napvilágot, amelyben támadást intéznek azok ellen, akik a 200 és 25 koronás bankjegyek valódiságát és teljes értékét kétségbe merik vonni. A kormányzótanács rendeletéből megírt ebben a cikkben fordított pénzhamisításnak bélyegzik a hazafiaknak azt az eljárását, hogy ezt a jó fehér pénzt hamisnak merik nyilvání-

tani és hirdetni. A cikk figyelmezteti a közönséget a forradalmi kormányzótanács ama rendeletére, melynek értelmében mindenki változatlanul köteles a 200 és 25 koronás bankjegyeket törvényes fizetési eszköz gyanánt elfogadni. A forradalmi kormányzótanács LXXXV. számú rendelete értelmében forradalmi törvényszék elé állítandó mindenki, aki ily 200 és 25 koronás bankjegyeket elfogadni vagy felváltani vonakodik. Ez a rendelet a Népszava ugyanezen számában szintén közzétetett, a Tanácsköztársaság című hivatalos lap pedig május 7-én tette közzé ezt a rendeletet. *Kilencedszer* az Osztrák-Magyar Bank vezetősége érvénytelennek nyilvánította ezeket a pénzeket és tiltakozott azoknak kibocsátása ellen, amint ezt a tanúk vallomásaiból tudjuk. Ez a tiltakozás a bécsi sajtóban közzétetett és arról a budapesti szovjetkormány bécsi követsége útján és a külföldi lapok közleményeiből összeállított úgynevezett lapszemlék útján is kétségtelenül értesült, amint ezt a vádlottak közül Ágoston Péter maga is beismerte.

Ezeknek az adatoknak mérlegelése után vegye a ki! Törvényszék fontolóra és tegye vizsgálat tárgyává a megvádolt népbiztosok vallomásának értékét, amely szerint ők nem tudtak semmit sem, vagy ha tudtak is róla, szakértelem hiányában nem ismerték fel a pénzgyártás ezen módjának jogtalanságát, vagy pedig azt hitték, hogy a tanácskormány az Osztrák-Magyar Bank vezetőségével megállapodásra jutott e tekintetben, avagy — mint Ágoston Péter, akit a magasabb szempontok készítettek arra, hogy tagja legyen a kormányzótanácsnak, mert ezt Borghese herceg neki meghagyta (!?) — nem érdeklődtek a dolgok iránt. Az ilyen védekezést, tekintetes kir. Törvényszék, senki sem tekintheti komolynak, önkéntelenül eszembe jutnak Kenedy Géza tárcájának bár drasztikus, de igaz és őszinte kijelentései. „A népbiztosok belülről” című tárcájában így nyilatkozik Kenedy, a hírneves védőügyvéd: „Ne haragudjon meg senki, ha erre a hasból hazudozásra nem találunk helyes kifejezést és így a galíciai zsargonból veszek kölcsön megfelelőt. Ezt ott úgy mondják, hogy „machen Sie nichts wissen”, „tegyen úgy, mintha nem tudná.” A kir. büntető Törvényszék a vádlottak egyéniségét, lelkületét és egész

benső lényét sokkal jobban kiismerte, semhogy attól kellene tartanom, hogy ez a védekezés a bíróságot megtéveszthetné. A tények megdönthetetlen ereje teszi kétségtelenné, hogy az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek jogosulatlan, a forradalmi kormányzótanács rendeletéből történt gyártásáról és forgalombahozataláról az ittlévő vádlottak tudtak és hogy Lengyel Gyula népbiztos nem a saját egyéni felelősségére, hanem a forradalmi kormányzótanács tagjainak tudtával és hozzájárulásával adta ki az utasításokat a nyomdáknek és cinkografusoknak avégből, hogy e hamis bankjegyek előállítását folyamatba tétessék. Vádat emelek ennél fogva mind a 10 vádlott ellen, mint a büntető Törvénykönyv 70. §-a szerint való tettestársak, tehát nem mint felbujtók ellen, a büntető törvénykönyv 203. §-ának első pontjába ütköző és a Bn. 40. §. első bek. első tétele szerint minősülő és büntetendő folytatólagosan elkövetett pénzhamisítás büntette címén azért, mert 1919. évi március hó végétől kezdve április, május és június hónapokban és ezt követőleg abból a célból, hogy valódi, illetőleg teljes értékű pénz gyanánt forgalomba hozassanak, az Osztrák-Magyar Banknak úgy a bel- mint a külföldön forgalomban lévő 200 és 25 koronás, valamint 1 és 2 koronás papírpénzeit három és fél milliárd koronát meghaladó összeg erejéig utánosztatták.

A vádlottak jellemzése és a súlyosbító és enyhítő körülmények.

Végére jutottam előterjesztésemnek.

Azt várhatnák talán tőlem, hogy a vádlottak egyéniségét most már külön-külön, személyenkint elkülönítve jellemezzem. — Ezt én feleslegesnek tartom. — Emberismerő, tapasztalt, bölcs bírák döntenek a vádlottak sorsáról; bölcs férfiak, akiknek éles tekintete bele lát ezeknek az embereknek belsejébe és meglátja ott a vádlottak igazi lényét, a maga meztelenségében.

Minék jellemezzem őket, tetteik beszélnek helyettem: négy és fél hónapos uralmuk eseményei.

És azután azt is mondhatnák, hogy a sötétben látó közvádlo beszél belőlem, aki csak a rosszat látja és a *jót* észre nem veszi.

Tekintetes királyi Törvényszék! a törvény kötelességemmé teszi, hogy a súlyosbító és enyhítő körülményekről is megemlékezzem. És e részben a vádlottakat mégsem lehet teljes mértékben egyenlősíteni. Indokoltnak látom ugyanis a megvádolt népbiztosoknak bizonyos csoportokba való osztályozását.

Az egyik csoportba azokat sorozom, akik nagyobb műveltségük, több tudásuk és szélesebb látókörük révén kevésbé voltak külső befolyásoknak alávetve; sőt éppen ők voltak képesek arra, hogy náluk inferiorisabb elvtársaikra a sajátmaguk önző céljai érdekében befolyást gyakoroljanak. A törtető intellektuelek, akik indokolatlan becsvágyuk és ambíciójuk kielégítése érdekében használják ki a konjunktúra előnyeit és szellemi fölényük segítségével irányítják, befolyásolják és vezetik tévútra a tömegeket. Akik hivatásuk és foglalkozásuk színterét elhagyva, morális alap és erkölcsi jogosultság nélkül apostoloknak tolják fel magukat és meg tudják győzni a hiszékeny, félművelt, vagy tudatlan tömeget népcsalo tévtanaik igazságáról.

Dr. Ágoston Péter, dr. Szabados Sándor és Kelen József tartoznak ebbe a kategóriába. A három vádlott közül Ágoston Péter határtalan önhittségével, Szabados Sándor cinizmusával, Kelen József pedig fanatizmusával tűnik ki különösen. Ágoston és Szabados jogvégzett emberek, akik felismerhették — és fel is kellett, hogy ismerjék — cselekedeteik jogtalanságát; és tisztában kellett, hogy legyenek — és tisztában is voltak avval, hogy tetteikkel a büntetőtörvényeket sértik meg.

A másik csoportba a munkásvezéreket sorozom: Bokányi Dezsőt, Bajáki Ferencet, Haubrich Józsefet, Nyisztor Györgyöt, Vantus Károlyt, Kalmár Henriket, Dovcsák Antalt. Ezek az emberek munkástársaik köréből kiemelkedve, évtizedes, kitartó, következetes és céltudatos, nyílt vagy titkos agitatórius tevékenységükkel és munkájukkal megfertőzték az őket vakon követő és bennük bízva bízó jóhiszemű munkástömegeket és ezt a fegyelmezett, szervezett és eredetileg jóérzésű tömeget hajlamossá tették a rombolásra és fel forgatásra. Közülük különösen *Bokányi Dezső*

az, aki szónoki képességeivel és ügyes dialektikájával legjobban tudott a tömegek lelkéhez hozzáférközni. Ő az, akit az egyik tanú, Mellinger Arthur, nyilvános gyűlésen, szemtől-szembe népbolondítónak nevezett. És akiről kiváló orvosszakértőnk igen helyesen azt jegyezte meg, hogy hallgatóinak tizedrésze sem veszi észre azt, hogy ez az éleseszű ember mikor csapta be őket. *Haubrich József* kétszínű és alattomos jellemével válik ki a társaságból. Mindaketten, Bokányi is, Haubrich is véresszájúak, ha kell; de tudnak előzékenyek is lenni, ha ezzel az ügynek nem ártanak, maguknak pedig használnak. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy mindaketten tevékeny részt vettek a proletáralom előkészítésében és megcsinálásában. *Nyisztor György* kiváló szónoknak mondja magát, — és ebben van is valami igazság. Szónoki képességével és furfangjával, valamint fanatizmusával befolyást tudott gyakorolni a földnélküli paraszttömegekre és ezt a magyarság szempontjából oly értékes néposztályt sikerült elidegenítenie a magyar történelmi osztályoktól és megnyernie a felforgató téveszmének. *Bajáki Ferenc* fanatikusan kitart most is eszméi mellett. Nyíltan hirdette a tárgyaláson is, hogy ha újból rákerülne a sor, most is úgy cselekedne, mint ahogy akkor cselekedett.

Vantus Karoly és kommunistapárt.

Külön megítélés alá esik *Vantus Károly*, nemcsak azért, mert a munkásmozgalmaknak egyik legrégebbi vezére, de különösen és első sorban azért, mert Kun Bélának ő volt a legmeghittebb embere. Együtt jött haza Kun Bélával Oroszországból és vele együtt alakították meg itt a magyar kommunisták pártját. Hazaérkeztük után Kun Bélával együtt kezdte meg azt a pusztító munkát és agitációt, amely oly nagy mértékben siettetett itt a katasztrófa bekövetkezését. Titkára lett a kommunista pártnak. Jelen van és közreműködik a proletáralom világrahozatalánál. És Haubrichhal együtt aláírja azt a platformot, amely születési bizonyítványa lett a bolsevik rémuralomnak. Teszi pedig mind ezt az oroszországi borzalmakról szerzett közvetlen tapaszt-

talatai után és azután, hogy ott kint, Moszkvában, a Kremlben előadásokat tartott az agitátorképző akadémián.

A vádlottak közül Ágoston Péter, Szabados Sándor. Nyisztor György és Kalmár Henrik részt vettek a forradalmi kormányzótanácsnak április 22-én éjszaka a szovjetházban tartott ülésén, amikor ott dr. Stenczel János, Nikolenyi Dezső és Várkonyi Bálint halálos ítéleteinek végrehajtását — az elítéltek kegyelmi kérvényeinek elutasítása mellett elhatározták, mely ténykedésükkel a többi vádlottakkal együtt kifejtett tevékenységük mellett egy intenzívebb és szembeötlőbb külön reábíró cselekvőséget vittek véghez, mint ezt a vonatkozó vádpont tárgyalásánál előadni bátor voltam.

Kalmár Henrik félénkebb természetű, könnyebben befolyásolható egyén, aki a diktatúra kikiáltása előtt is már a német ügyek intézésével volt megbízva. Elfogadhatónak látszik az a védekezése, hogy nem kereste a hatalmat, hanem besodródott abba a társaságba, amely azután itt ötödfél hónapon át rombolt és garázdálkodott. Ő az egyedüli a vádlottak közül, akivel szemben nyomatékosabb enyhítő körülményt látok fenforogni; azt nevezetesen, hogy a beérkezett jelentések szerint működésének ideje alatt Nyugat-Magyarország németlakta területeinek ügyeivel törődött és arra törekedett, hogy ez az országrész Magyarországtól el ne szakíttassék.

Egyebekben azonban mindaz, amit a vádlottakra vonatkozólag fentebb előadtam, mint súlyosbító körülményveendő az ítélekezésnél figyelembe. E súlyosbító körülményekhez járul még Vantus, Bokányi, Nyisztor és Kalmár büntetett előélete és a bűncselekmények anyagi halmazata.

Mindeme súlyosbító körülmények azonban elhalványulnak és háttérbe szorulnak akkor, ha arra a mérhetetlen és jóvátehetetlen erkölcsi és anyagi kárra gondolunk, amelyet ezek az emberek hazájuknak és polgártársaiknak bűnös cselekedeteik halmazatával okoztak; és arra a rettenetes pusztításra, amelyet a lelkekbe csöpögtetett vad gyűlölet méregcseppjeivel előidézték, lehetetlenné téve itt hosszú időkre a társadalmi békét, megértést és együttérzést.

A törvény szavaira való hivatkozással joggal hangoz-

tatom, hogy az ilyen emberekkel szemben a rendkívüli enyhítést rendelő törvényszakaszok alkalmazásának helye nem lehet.

Méltóságos Elnök Úr, tekintetes királyi Törvényszék! Ennek a bűnpernek a sértettje a magyar nép, a magyar társadalom a maga teljességében. A nemzet és a társadalom elégtételt követel négy és fél hónap minden gáztetteiért és védelmet a most is leselkedő, most is fenyegető és támadásra mindig készenálló vörös rémmel szemben. Jussanak csak emlékezetükbe azok a szavak, amelyeket a forradalmi munkástanács utolsó ülésén, augusztus hó 1-én, Rónai Zoltán mondott az egybegyűlteknél: „Azok, akik ma kárörvendezve nézik — mondotta — a proletárdiktatúra bukását, vegyék tudomásul, hogy eljön még a szociális forradalom nagy ideje.” Ne feledkezzünk meg Kun Béla búcsúszavairól sem: „Mi az átmeneti idő alatt félreállunk. Ha lehet, az osztályegységet fentartjuk. Ha nem lehet, akkor más módon küzdünk, hogy újult erővel, tapasztalatokkal gazdagabban, realisabb körülmények között, érettebb proletariátussal új harcba kezdjünk a proletariátus diktatúrájáért és új fázisát kezdjük meg a nemzetközi proletárforradalomnak.”

Ne feledkezzünk meg arról a becstelen gyalázkodásról és aljas aknamunkáról sem, amelyet a külföldre szabadult bolsevik vezérek az itthon rekedtekkel egyetértőleg a magyar nemzet tekintélye, jó hírneve és becsülete ellen, a magyar állam biztonsága, jóléte és létalapja ellen folytatnak és véghez visznek.

A magyar nemzet ebben a háborúban sokat, nagyon sokat vesztett. Többet talán, mint minden más nép ezen a világon. Eszembe jutnak a költő szavai:

Kitépték kezéből a babért,
A rózsát és mindent, mi kincset ér.

De maradt valamije, amit irigység és csúf rosszakarat nem vehetett el; aminek foltja nem volt egy parányi sem; és ez — a becsülete. Ettől az utolsó kincsétől is meg akarják fosztani ezt a szerencsétlen nemzetet a bolsevik gonosztevők, akiknek vezérkarához tartoznak ezek az emberek is. Hallottunk itt olyan kijelentést, hogy a vádlottak

bűnössége mellett nincs bizonyíték. Ha ez igaz, akkor fel kell őket menteni; és fel kell hívni Kun Bélát és külföldön tartózkodó cinkostársait, hogy térjenek ide vissza. Nyugodtan visszajöhetnek, mert velük szemben sem áll rendelkezésemre több bizonyíték.

Tekintetes királyi Büntetőtörvény szék! 1919 március hó 21-én Kun Bélaék a gyűjtőfogház falai között vették át a hatalmat, amelyet a magyarországi szociáldemokratapárt vezérei szereztek meg számukra. Itt, a börtön falai között született meg ez az uralom, amely oly sok nyomort, szenvedést, kétségbeesést, gyászt és gyalázatot hozott reánk. Nos hát, Uraim, akiknek törvénytíró, jogfosztó, nemzetrontó, rablógyilkos uralma a börtön falai közt született meg, azok méltók arra, hogy a börtön falai között pusztuljanak is el!

A népbiztosokat a bíróság halálra ítélte, de az orosz cserefogoly akció kapcsán kikerültek Oroszországba.

**BARACS MARCELL dr. védőbeszéde Beniczky Ödön
védelmében:**

Beniczky Ödön Az *Újság* 1925 május 30-iki számában hosszabb cikkben foglalkozott a siófoki eseményekkel és szószerinti szövegben közölte azt a vallomást is, amelyet írásban adott be a honvédtörvényszékhez az eljárás során. Az ügyészség a nyilvános tárgyalásra azidőben még nem került beadvány közlése és a cikkben foglalt, a kormányzóra súlyosan sértő állítások miatt bünvádi eljárást indított *Beniczky Ödön* és a lap politikai szerkesztője, *Kóbor Tamás* ellen. *Beniczky Ödön*nel szemben kormányzósértés és hivatali titok megsértése, illetve tiltott közlés, *Kóbor Tamás* ellen pedig tiltott közlés vétsége volt a vád.

*

Méltóságos Elnök Úr, Tekintetes kir. Törvényszék!

Harminchatévi védői gyakorlat után ma megilletődéssel szólalok fel. Ma van századik évfordulója Kozma Sándor születése napjának. És én nemcsak a magyar jogász általános hódolatával, hanem a személyes kegyeletnek hálás érzésével emlékezhetek meg a nagy emberről, aki kegyes volt már serdülő koromtól fogva atyai jóindulatára méltatni. Kozma Sándor nagy ember volt, nagy magyar, nagy jogász. Nagy embernek jelentősége nem merül ki az ő közvetlen tevékenységében, igazi jelentősége akkor domborodik ki, amikor holtá után is mint eszméinek szimbóluma hat az utókorra és nevel fénylő példájával méltó utódokat, hogy Arany János szavaival éljek, amikor

... lerázván, ami benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul,
Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye,
Amint időben s térben távozik.

Kozma Sándor meghalt, de él az emléke, él ő mint éltető eszme a magyar büntető törvénykezésben. Él, mint reprezentánsa, szimbóluma annak a hármás csillagzatnak, mely élte munkájában vezette. E hármás csillagzat a hazafiság, az emberiség és hogy az ő gyakorta használt szavát idézzem: „ő szent felsége, a törvény”. Ez a hármás eszme lebegjen mai tárgyalásunk és ítélkezésünk felett!

Kozma Sándor után méltán valljuk, hogy a közvadásban személyesül meg állami társadalmunknak élő lelkiismerete. Mert a társadalomnak is van lelkiismerete, éberebb és érzékenyebb, mint sok egyesé. A társadalomnak ez az élő lelkiismerete az állam büntető hatalmának erkölcsi forrása. A társadalomnak ez a lelkiismerete az, amely nem tűri, hogy bűn megtorlatlanul maradjon, mert a bűnnek bosszulatlanul maradása alkalmas arra, hogy megbontsa a társadalom rendjét, mert a gonoszokat újabb bűnözésre ösztökéli és még jókban is tompítja az erkölcsi érzéket.

Hatodfélvvel ezelőtt két ártatlan embernek a vére buggyant és az arra hivatott hatóságok nyomban hozzálátnak a bűnösök felderítéséhez és nyomoznak és vizsgálják és újból nyomoznak és újból vizsgálják és még mindig nyomoznak és még mindig vizsgálják. És a társadalomban nyugtalanság kél és a társadalom lappangó lázban kezd vergődni, mert látja az áldozatokat, de nem látja a bűnösöket, látja a bűnt és nem látja a vezeklést. Egyenesen lelkiismereti kötelességet vélek teljesíteni, amikor a kir. törvényszék figyelmét erre felhívom akkor, amikor a Somogyi—Bacsó gyilkossággal kapcsolatban törvénykezünk, nem ugyan a gyilkosok, hanem egy hírlapíró felett és nem a gyilkosságának vádjá, hanem tiltott közlésnek a vétsége miatt.

És ugyancsak egyenesen védői lelkiismereti kötelességet teljesítek, amikor a kir. bíróság figyelmét még egy további körülményre hívom fel, amely már a vádnak a derekára tartozik és nézetem szerint perdöntő jelentőséggel bírhat az ügyben. Mi törvényt és tekintélyt tisztelő polgárok, akik szeretünk cselekvéseinkben és magunktartásában a kormány irányításához alkalmazkodni, megszoktuk és megkívánjuk ennek az irányításnak a következetességét. Az irányítás következetessége egyetlen biztosíték az enge-

delmes és alkalmazkodni kívánó polgárnak arra, hogy a hatalommal ellenkezésbe nem juthat.

Az irányítás következetlensége azonban megbolygatja ezt a nyugalmat, tévútra vezethet és abba a helyzetbe sodorhat, hogy a kormány által tegnap és tegnapelőtt nyilvánított intenciókat követve, ellenkezésbe jutunk a kormánynak ma vallott és büntető hatalommal is megvalósított akaratával. Mi más ez, mint tévútravezetés. A tévútravezetésnek ezt a szabadalmát még a törvényt és tekintélyt legjobban tisztelő, legengedelmesebb és legalkalmazkodóbb állampolgár is csak a mennyei hatalmasságoknak kénytelen megadni, de nem adhatja meg a földi hatalmasságoknak.

És itt utalnom kell arra, amire már bizonyítási indítványom során tettem előterjesztést: a kormány részben közvetlenül, részben közvetve a miniszterelnökségi sajtóiroda útján, különböző kijelentéseket tett. E kijelentések közül a legpregnásabbak a következők: „A Somogyi—Bacsó gyilkossági ügyben vezetett bűnvádi eljárás adatai tekintetében semmiféle titkolni való nincs, mindenki jelentkezzék”. Utaltam arra a félhivatalos kormánynyilatkozatra, amelynek a kormánytól származását bizonyítani kívántam, hogy Beniczky Ödönt egyenesen felhívták arra, hogy amit tud, azt akár a hatóságnak, akár a nagy nyilvánosságnak tudomására hozza. És végre utaltam arra, hogy Vass Józsefnek, a miniszterelnököt helyettesítő népjóléti miniszternek a nemzetgyűlésen tett kijelentése szerint, valamint Csáky gróf hadügyminiszternek már egy év előtt tett nyilatkozata szerint ezek az iratok, — hogy Vass József szavait idézzem, — „az egész percsomó a Ház asztalára letétetett”. Ennek pedig az a jelentősége van, hogy az egész percsomó a Háznak nyilvános iratai közé soroztatott, ennek a percsomónak a közlése tehát a sajtótörvény 44. szakasza értelmében mindenkinek szabadjára lett engedve.

Ez a magyarázata annak, hogy a lapok sorozatosan és rendszeresen hozták a Somogyi—Bacsó ügyben folytatott bűnvádi eljárásnak addig legrejtettebb részleteit, a királyi ügyészség mindezeket a közléseket ezideig nem tette megtorló eljárás tárgyává.

Nekem adott esetben védetteimnek teljes mentesítésére

elégsges lenne igazolnom azt, hogy a kormány kijelentései nemcsak pro praeterito tartalmaztak közlési engedélyt, hanem generális felhatalmazást jelentettek ki pro futuro is.

Az elnök úr öméltósága azt mondja: abszurdum feltenni, hogy a kormány vagy akárki előre adhasson engedélyt egy általa még nem ismert irat tartalmának közlésére. Ez lehet helytelen dolog, lehet politikátlan dolog, de logikai abszurditásnak nem nevezhető. Ha egy kormány kijelenti, hogy az egész percsomót leteszi a Ház asztalára, ebben józanul mindenkinek ezt az engedélyt kell megtalálnia, mert ez a dossier dagadhat még a jövőben és a kormánynak nem kell minden egyes aktadarab beérkezése után ezt az engedélyt megismételnie. Ha a kormány kijelenti, hogy az egész ügycsomót leteszi a Ház asztalára és hogy ebben az ügyben semmit sem kíván eltitkolni, úgy ez vonatkozik az ügycsomóban már létező és a még belekerülő ügydarabokra egyaránt. Ez a különbség a kormány jussa és ama hatóságok jogköre között, amelyekre megfelelő rendelet értelmében az engedélyadás ilyen közlésekre bízva van. Ezek a hatóságok a kormány által átruházott hatáskörben végzik az engedély megadását és megtagadását. Alkotmányos országban lehetetlen elzárkózni annak megállapítása elől, hogy amit a kormány megbízásából az egyes hatóságok egy-egy esetben elvégeznek, arra a kormány maga, a nemzetgyűlés színe elptt, ahol a végrehajtó hatalom a törvényhozó és ellenőrző hatalommal egyesülve reprezentálja a magyar államiságnak egész cselekvőségét, maga is jogosítva van. Jogosítva van tehát arra, hogy generális előzetes közlési felhatalmazást adjon egy bizonyos ügyre, bármi történjék és bármi merüljön fel utóbb abban az ügyben.

Álláspontom tehát, amelyet igazolnom kell, az, hogy az egész csomó, értsd alatta ennek minden már létező és még elkövetkező darabját, a Ház asztalára letetett, tehát a Háznak, a nemzetgyűlésnek hivatalos iratai közé került, tehát a sajtótörvény 44. szakasza értelmében ennek közlése fűg volt engedve.

De bizonyítani kívántam azt is, hogy a Somogyi—Bacsó ügyben Beniczkytól várt vallomásnak közzétételét a kormány még különlegesen is megengedte volt. Erre vonatko-

zólalag csatoltam a hírlapok közlését és kértem Ángyán Béla miniszterelnökségi sajtófőnöknek, esetleg Bethlen István gróf miniszterelnöknek a kihallgatását, hogy a szóban forgó félhivatalos kijelentés magától a miniszterelnöktől eredt. Eszerint maga a miniszterelnök hívta fel Beniczkyt arra, hogy tegye közzé mindazt, amit a Somogyi—Bacsó ügyben tud, mert ha nem így fognók fel a dolgot, meg kellene vádolnunk a kormányzatot, hogy tudatosan akarta tévútra vezetni nemcsak Beniczkyt, hanem mindazokat, akik Beniczky előadását és kijelentéseit leközlölni fogják. Ezt az immoralitást pedig a kormányzatról nem akarom feltételezni, legkevesébbé szabad ezt a vádhatóságnak feltételeznie,, amely a kormányt képviseli.

De nekem nem kell ennyit bizonyítanom. Nekem elég bizonyítanom annyit, hogy a vádlottak jóhiszemű tévedésben voltak, hogy józan ésszel így kellett magyarázniok, a kormány iránti erkölcsi bizalommal így kellett felfogniok ezeket a kormánynyilatkozatokat, amelyek a sajtóban és a nemzetgyűlés színe előtt, tehát az ország színe előtt tétettek. Mert ha csak annyi megáll, hogy ők jóhiszeműen, a kormány iránti erkölcsi bizalomból így fogták fel ezeket a kormánykijelentéseket, akkor meg kell állapítanunk a büntetőtörvénykönyv 82. szakaszával védett jóhiszemű ténybeli tévedésnek fennforgásával. A közzétett adatok tehát vagy mint a nemzetgyűlés nyílt irataiban fellelhetők, voltak közölhetők; de közölhetők voltak azok a kormány által előzetesen kiadott generális felhatalmazás alapján; ám még ha nem is lettek volna közölhetők, mégis mentesíténé a vádlottakat az ő jóhiszemű tévedésük, a büntetőtörvénykönyv 82. szakasza.

Hozzá kell tennem azonban, hogy még ha mindezek a mentesítő mozzanatok nem is forognának fenn, az a bűnüldözési jogcím, amelyet az ügyészszégi elnök úr már vádiratában és ismételten a mai tárgyaláson előterjesztett, meg nem áll.

Az ügyészszégnek a vádirata a honvédbüntetőperrendtartás 264. szakaszából meríti törvényes címét, holott a 264. szakasz szóbanforgó felhívott intézkedése polgári büntető bíraskodás alá eső személyek tekintetében az 1912: LIV.

t.-c. 96. szakasza által obrogáltatott, hatályon kívül helyeztetett.

Hogy ezt a tételt igazoljam, kegyeskedjenek megengedni, hogy utaljak erre a 96. szakaszra és megállapítsam azt, hogy vájjon a vádbeli cselekmény fedi-e az ezen szakaszban pönalizált cselekményt. E szakasz szerint: „vétséget követ el, aki bűnvádi vagy fegyelmi ügyben beadványt vagy hatósági iratot, amelyet a hatóság nyilvánosságra nem hozott, egészben vagy részben közzétesz”.

Bizonyos — eddig legalább nem hallottam az irodalomban, sem gyakorlatban ellenkező véleményt, és ha hallanék ilyet, akkor azt egyenesen *crimen laesae majestatis*-nak nevezném a magyar törvényhozás szelleme, a mi törvényhozásunk egész történeti folyamata ellen, — hogy amikor bűnvádi vagy fegyelmi ügyről beszél a törvény, nyilvánvalóan nem ért és nem érthet egyebet, mint a magyar állam igazságszolgáltatási felségjogán működő bármely bíróság előtt folyó bármely bűnvádi vagy fegyelmi ügyet.

Ezt igazolja az is, amivel utóbb fogok foglalkozni, hogy az előző törvény, amely a tiltott közlésnek egy más esetét pönalizálta, az 1897: XXXIV. t.-c. 20. szakasza ugyancsak általánosságban tilalmazta a közlést zárt tárgyalásokról, anélkül, hogy kiemelné, hogy ez csak a polgári büntetőbíróság előtt folyt tárgyalásokra vonatkozik és soha a joggyakorlatban nem volt kétség a tekintetben, hogy az épp úgy tilalmazza és pönalizálja a katonai büntetőbíróság előtti zárt tárgyalások közlését is. Éppen így az 1912: LIV. t.-c. 96. szakasza is akkor, amikor tiltja a bűnvádi vagy fegyelmi ügyek bizonyos iratainak közzétételét, egyaránt kihat úgy a polgári, mint a katonai hatóságok előtt folyó bűnvádi vagy fegyelmi ügyekre.

Erre utal különben ugyanezen szakasznak az a szava is: „beadványt vagy hatósági iratot”. A „hatóság” szónak büntetőjogi terminológiája szerint épp úgy a fogalmi körébe tartozik a katonai hatóság, mint a polgári bíróság, tehát éppen úgy ezen szakasznak fogalmi köre is magában foglalja úgy a katonai, mint a büntetőbírósági előkészítő eljárás titkait.

Erre vall és szinte teljesen felderíti az adott kérdést,

ha megvizsgáljuk a honvédbüntetőperrendtartás 264. szakaszának relációját az előző 1897: XXXIV. t.-c. 20. szakaszához. Amint tudjuk, az 1897: XXXIV. t.-c. 20. szakasza a bűnvádi eljárás titkainak pönalizálását merőben a zárt tárgyalásokra szorította. Amikor 1912-ben a katonai büntető perrendtartásnak megalkotására került a sor, a 263. és 264. szakaszokból kitűnőleg úgy fogadták el a jogi helyzetet, hogy a korábbi törvény tényleg pönalizálást foglal magában a katonai bűnvádi eljárások során tartott zárt tárgyalásokról tett közlésekre is. Egyszerűen elő kell venni a honvédbüntetőperrendtartás 263. és 264. szakaszait és akkor méltóztatnak meglátni, hogy azokban merőben csak kiegészítő intézkedések foglaltatnak, amelyek az 1897: XXXIV. t.-c. 20. szakasza által védett érdekeknek körét kiterjesztik, így például kiterjeszti a 263. szakasz ezt az érdekkört akkor, mikor nem csupán a zárt tárgyalásnak egészben vagy részben való közzétételét pönalizálja, hanem azt mondja, hogy a zárt tárgyaláson jelen voltaknek a zárt tárgyalást vezető külön utasítással meghagyhatja azt, hogy titkot kell tartaniok és akkor ezen titoknak egyszerű közlése, tehát nem közzététele, hanem egyszerű közlése is pönalizáltatik. Vagy folytatólag a 264. szakasz kiterjeszti az érdeket annyiban, amennyiben pönalizálja azt is, hogy ha nem a zárt tárgyalás tételik közzé egészben vagy részben, hanem a tárgyalásnak zártsága által védett tárgyról történik közzététel. Eszerint ha valaki nem is kapcsolatban a zárt tárgyalással, vagy arra utalással, a zárt tárgyalás által védett titkot egészben vagy részben közzéteszi, ez is pönalizáltatik. Tehát méltóztatnak hozzájárulni ahhoz, hogy az 1897: XXXIV. t.-c. 20. szakaszának rendelkezéseit a törvényhozás akkor, amikor a bűnvádi perrendtartást megalkotta, fennálló jognak fogadta el és kellett elfogadnia a honvédbüntetőbíróóságok előtt tartott zárt tárgyalások tekintetében is. Amikor tehát a mi törvényhozásunknak ez a rendszere, hogy amennyiben a törvény megkülönböztetést nem tesz katonai büntető eljárás és polgári büntető eljárás között, akkor a bűnvádi eljárás vagy fegyelmi eljárás elnevezése alatt az állam fenségjogán működő bármely bíróság előtti eljárást érti, akkor, úgy-e bár, meg kell állapítani azt. Hogy

nyilván az 1912: LIV. t.-c. 96. szakasza is nem csupán a polgári bűnvádi eljárásra, hanem a honvédbűnvádi eljárásra is vonatkozik.

Ha nem ezt a magyarázatot adnók neki, akkor nagy hiattssal állnánk szemben. Előállana az a hiatus, hogy a honvéd büntető eljárásban csak azok a tárgyalási titkok védetnek, amelyekről a honvédbüntetőperrendtartás megemlékezik, ellenben nem védetik az a tárgyalási titok, amelyről az 1897: XXXTV. t.-c. 20. szakasza intézkedik. És további hiatus gyanánt kellene megállapítanom, hogy ezek szerint a katonai fegyelmi eljárás iratainak, titkainak közlése egyáltalában nem áll törvényes szankció alatt. Ilyen felfogás azonban nemcsak hogy törvényben nem gyökerezik, hanem a töménnyel és gyakorlattal egyenesen ellentétben van.

Egyelőre az okfejtés céljaira felteszem, hogy a vádbeli cselekmény csakugyan beleütközik a honvéd perrendtartás 264. szakaszába is. Ebben az esetben tehát meg kell állapítani, hogy ugyanannak a jogérdeknek a védelméről ugyanazon cselekmény ellen két törvényszabály intézkedik. Ugyanazon jogérdek védelmében intézményesen gondoskodik a vádbeli cselekmény pönalizálásának előfeltételeiről és módozatairól a honvéd büntetőperrendtartás és ugyanazon jogi érdeknek védelmében, ugyanazon cselekmény pönalizálásának előfeltételeit és módozatait szabja meg egy későbbi törvény, az 1912: LIV. t.-c. 96. szakasza. Tehát ugyanazon jogérdek védelmében, ugyanazon cselekmény pönalizálására két törvény konkurrál. Ezt az ellentétet pedig az ősi magyar jog mind a mai napig azzal a szabállyal egyenlítette ki, hogy az újabb törvény derogál a régi törvénynek. Nem* új dogmatika ez, hanem ősi magyar jog. Méltóztassék fellapozni a Hármaskönyv második részének második címét, világosan megmondja, hogy ilyenkor az új törvény bír érvénnyel és hozzáteszi, hogy akár enyhébb az újabb törvény, akár szigorúbb. Immár arról az ellenvetésről »ehet szó, hogy akkor, amikor büntetőtörvényeink egy már addig is védett érdeknek a védelmében ugyanazon cselekmény pönalizálásának feltételeit és módozatait új törvényben szabályozzák, igen helyesen és óvatosan expressis

verbis rendelkeznek a régi törvénynek hatályon kívül helyezéséről. Kérdés tehát, hogy vajjon az a körülmény, hogy az adott esetben ez az *expressis verbis* hatályon kívül helyezés meg nem történt, mennyiben érinti a régi törvény érvényességét?

Bátor vagyok a mi jogunknak legdúsabb forrására: a Hármaskönyvre újból rámutatni. A Hármaskönyv második részének nyolcadik címében a 8. szakaszban egész világosan megmondja, hogy csak a kiváltságokra, privilégiumokra áll az, hogy a privilégiumot pedig az újabb törvénynek *expressis verbis* kell hatályon kívül helyezni, mert a nem *expressis verbis* hatályon kívül helyezett privilégium az újabb törvény dacára is fennáll. De nem privilégiumról, hanem általános törvényes intézkedésről van most szó. Az olyan automatikusan helyeződik hatályon kívül és azt az igen helyes törvényszerkesztési módszert, amely akkor, amikor ugyanazon jogi érdek védelmében ugyanazon cselekmény pönalizálását újból intézményezi, egyúttal a régit *expressis verbis* hatályon kívül helyezi, csak propter evitandum controversiam, fölös óvatosságból alkalmazzuk. Annak merőben deklarativ és nem konstitutiv hatálya van.

Elégséges egy élő példát említenem. Itt van a becsület védelméről szóló törvény, itt voltak a büntetőtörvénykönyvnek idevágó régi szakaszai. A becsületvédelmi törvény *expressis verbis* megmondta, hogy a régi törvényszakaszok hatályon kívül lettek helyezve. Méltóztassék már most feltenni azt az esetet, hogy a törvényhozó nem intézkedett volna *expressis verbis*. Vajjon konkurrálólág a régi törvény is hatályban maradt volna? Vajjon eszébe jutott volna-e magyar ügyésznek vagy magyar bíróságnak még mindig a *régi* törvény alapján vádolni és ítélni és nem az új törvény eltérő intézkedése alapján? Tehát ismétlem, merőben deklarativ jelleggel bír az *expressis verbis* hatályon kívül helyezés; a hatályon kívül helyezés automatikusan következik be.

A vádtanács előtt is érvényesítettem ezt a kifogásomat. A vádtanács pedig ezt a kifogásomat azzal az ellenvetéssel üttötte el, hogy igen, de itt *lex specialis*ról van szó és *in omni regione juris lex specialis derogat generali*. Ez nagyon szépen van mondva, de olyan, mint egy adoma, amely magában

nagyon jó, csak pont ide nem való. Játék a szavakkal lex specialist tételezni fel az adott esetben, a honvéd büntetőrendtartás idézett szakaszát polgári büntető hatály alatt álló személyekre is lex specialisnek tekinteni.

A katonai büntetőjog és a polgári büntetőjog relációja szerint a *ius crimmale generale* a polgári büntetőjog, amelynek feladata és célja az, hogy a törvény által védett érdekeket megvédje a polgári büntetőbíráskodás hatálya alá eső személyek jogtalan támadásai ellen. A katonai büntetőjognak mint *ius specialenak* az a célja és rendeltetése, hogy a védendő érdekeket megvédje a katonai büntetőbíráskodás hatálya alá eső egyének részéről ért jogtalan támadásokkal szemben. Tehát csak ezen személyi vonatkozásban van *ius speciale* és *ius generale*. Egyéb vonatkozásokban nincs, tárgyi vonatkozásokban nincs, mert tudjuk jól, hogy a *ius criminale generale*, a mi büntetőtörvénykönyvünk a hadi érdekeket is védi, katonai érdekeket is véd. Ott van a 142. szakasz a hadiárulásról és egy egész sereg törvény, amely mind katonai és hadi érdekeket véd. Viszont a katonai büntetőtörvénykönyv a katonai büntetőbíráskodás hatálya alá eső személyek közönséges bűncselekményeivel szemben megvédi a nem katonai érdekeket is. Tehát abból, hogy bizonyos törvényszerkesztési kényszerűség folytán egy a polgári büntetőbíráskodás hatálya alá eső egyénekre vonatkozó büntetőparancs belekerül egy különben katonai jellegű törvénybe, a honvéd büntetőperrendtartásba, ez a topográfiai elhelyeződés nem változtat azon a jogi helyzeten, hogy polgári személyekre vonatkozó ez az intézkedés, a *ius criminale generale*-nek egy részlete éppen úgy, mint a büntetőtörvénykönyvnek és a többi kisegítő törvénynek bármely más paragrafusa.

Itt tehát arról, hogy a *lex speciale*-nek nem derogálhatt volna a későbbi törvény, szó sem lehet. A polgári bíráskodás hatálya alá eső személyekre vonatkozólag intézkedhetett csak a későbbi törvény, az 1912: LIV. t.-c. 96. szakasza erre vonatkozólag intézkedett is. Az előadottak szerint tehát ezek tekintetében hatályon kívül helyezték a régi jogszabályt, amely azonban a katonai büntetőbíráskodás hatálya alá eső személyekkel szemben, de csak ezekkel

szemben továbbra is hatályban maradt, mert újabb intézkedés, amely a régít velük szemben is felváltotta volna, nem hozatott.

Meg kell tehát állapítani, hogy ez a vádbeli cselekmény az 1912: LIV. t.-c. 96. szakasza szerint ítélandó meg. Ennek pedig a jelentősége ott van, hogy e törvényszakasz szerint ez a cselekmény úgynevezett szubszidiárius bűncselekmény, amely csak akkor létezik, ha az a. bizonyos tiltott közlés egyúttal súlyosabb beszámítás alá eső cselekményt nem foglal magában.

Hozzá kell azonban tennem, a jogi fejtegetéseink teljessége érdekében és azért, hogy mindenki tisztán lásson ezen a kuszának látszó jogi területen, hogy voltaképpen a jelen bűnperre teljesen azonos kihatással bír. akár az általam vitatott újabb törvény, akár a honvéd büntetőperrendtartásnak idézett szakasza alapján járunk el. A különbség csak az, hogy az újabb törvény *expressis verbis* deklarálja a vádbeli cselekményt szubszidiárius bűncselekménynek, a honvéd büntetőperrendtartás alá szubszummálva a vádbeli bűncselekményt pedig az ugyancsak szubszidiárius bűncselekmény az általános büntetőjogi elvek alapján.

Szubszidiárius cselekményt t. i. a mi büntetőjogunk nemcsak abban az esetben ismer, ha ezt a törvény kifejezetten kimondja. Ez a kifejezés: szubszidiárius cselekmény, csak komplementer kifejezése annak a forgalomnak, amit ügy hívnak: absorptio.

A mi általános büntetőjogi elveink sarkalatos tétele szerint, amikor egységes cselekményről van szó, amely a két minősítés szögéből nézve kölcsönös véghezviteli cselekményként jelentkezik vagy amikor oszthatatlan cselekménnyel állunk szemben, amely szétbonthatatlanul öleli fel a kisebb minősítésű cselekményt és a súlyosabb minősítésű cselekményt, akkor a mi büntetőjogunk sarkalatos alapelvei szerint a súlyosabb minősítési cselekményt absorbeálja a kisebb minősítésűt. Ügy is fejezhetjük ki, hogy a kisebb jelentőségű cselekmény a súlyos minősítésűnek szubszidiárius cselekménye. Sok esetben ezt a törvény kifejezetten kimondja, de nem szükséges, hogy azt kimondja.

Egy szemléltető példát: amikor oszthatatlan cselekménnyel

követtetik el rágalmazás és becsületsértés, kimondották-e valaha a bíróságok a vádlottat bűnösnek rágalmazás és becsületsértés halmazatában. Kizárólag csak rágalmazásban» mert beállott az absorptio esete. Vagy itt van a csalárd és a vétkes bukás esete. A vagyoni tönknek az oszthatatlansága az oka annak, hogy nem állapítanak meg halmazatot, hanem a csalárd bukás, mint oszthatatlan cselekmény abszorbeálja a vétkes bukást. És legyen szabad még egy szemléltető példát említenem, nem a magyar judikaturából, sőt a mi ősi ellenségeinknek jogszolgáltatásából, de megkapta a lelkem és emlékezetemben maradt. Emlékezni fognak a bíró urak is. Egy erdélyi hír jelent meg a lapokban hónapokkal ezelőtt. „Oláh juszricia, két bőrt húznak a magyarról”, ez volt a közlemény címe. Elmondja az újsághír, hogy Erdélyben botbüntetés mellett tilos a nyilvános magyar ének és börtön jár ki annak, aki a magyar himnuszt énekli. Megtörtént, hogy egy bús magyarnak a lelke kicsordult és énekelt az utcán a magyar Himnuszt. Az oláh rávert huszonöt botot, mert magyarul énekelt és börtönbe zárta, mert a Himnuszt énekelt, összeszorult a magyar lelkünk, de összeszorult a magyar jogérzésünk is.

Nem folytatom ezt a kérdést. De felhívom a tekintetes bíróság és az elnök úr öméltóságának kegyes figyelmét arra, hogy a bíróság egyenesen kényszerítve lesz a tettazonosságáraiak keretében a vádbeli cselekményt nem a honvéd büntetőperrendtartás 263. szakasza, hanem az 1912: LIV. t.-c. 96. szakasza alapján megítélni és pedig egyszerűen azért, mert ez az előbbi törvényszakasznak elhatárolásába bele sem illeszthető.

Ha ugyanis a két törvényszakasz szövegét egymással összevetjük, igen érdekes különbségre akadunk. A 96. szakasz a „hatósági iratnak” engedély nélkül való közlését pönalizálja, a 264. szakasz pedig „hivatalos ügyiratnak” közlését. És ha vizsgáljuk, hogy melyik akar tágabb fogalmi kört jelenteni, akkor arra az eredményre jutunk, hogy a honvéd büntetőperrendtartás 264. szakaszának az a jogi terminus technikus: „hivatalos ügyirat” sokkal szűkebb fogalmi körre szorítkozik, mint a polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvény idézett szakaszának az a

kifejezése: „hatósági irat”. Hatósági irat: behördliche Schrift, hivatalos ügyirat, amtliche Urkunde. Hogy mit akar jelenteni „hivatalos ügyirat”, azt is megmondja ez a szakasz. Ez a szakasz nem mondja, hogy „aki honvéd bűnvádi eljárásra vonatkozó hivatalos ügyiratot”, hanem úgy mondja „aki tényvázlatot, vádiratot, vagy honvéd bűnvádi eljárásra vonatkozó más hivatalos ügyiratot”. Tehát a tényvázlat, vádirat, hivatalos ügyirat. Aki katona volt és akinek valaha volt katonai büntetőbíráskodással dolga, az tudja, mi az a tényvázlat: Tatbestandsaufnahme, a vádirat pedig a büntető parancsoknak parancsa. Tehát úgynevezett Obrigkeitsbefehlek értetnek „hivatalos ügyiratok” elnevezése alatt. Ennek szem előtt tartásával semmi körülmények között sem lehet a hivatalos ügyiratnak oly tág fogalmi köre, mint a 96. szakaszbeli hatósági ügyiratnak. Ha azonban ezt szem előtt tartjuk, akkor konstatálni kell a következőt: A 96. szakasz a hatósági iratnak fogalmi köre mellett még felállítja a beadványnak fogalmi körét, kontradiszinkciót tesz. A beadvány nem hatósági irat. A királyi ügyész úr pedig a vádiratban és itt is kizárólag beadványnak a közzétételét sérelmezi. Már most méltóztassék újból elővenni a honvéd bűnvádi perrendtartás 264. szakaszát. Ez beadványról, beadvány közzétételének pönalizálásáról egy szót sem szól. Ha tehát a hivatalos ügyirat szűkebb fogalmi kör, mint a hatósági ügyirat, a „beadvány” pedig még csak nem is hatósági irat, annál kevésbbé eshetik a „beadvány” a „hivatalos” ügyiratnak fogalmi körébe. A 264. szakasz, nem úgy mint a későbbi törvény? nem tartalmazza a beadvány közzétételének tilalmazását. A vádat pedig az ügyész kizárólag „beadvány” közzététele miatt emelte. Meg kell állapítani ezek alapján, hogy ennek a beadványnak a közzététele a 264. szakasz tilalmát nem sérti és merőben ennek a szakasznak bíráló szögéből a vádlottak felmentendők volnának. Ellenben fejtegetéseim szerint a vádbeli cselekmény igenis a 96. szakasz pönalizálása alá eshetnek. Hogy azután még e szakasz alapján sem forog fenn a megtorlás lehetősége, ennek oka ismét az, hogy a szakasz kifejezetten is kimondja, de az általános anyagi büntetőjogi elvekből is következik, hogy pönalizálásnak helye nem lehet akkor, amikor a közzétett cikknek

a tartalma súlyosabb bűncselekményt képez, és hozzátehetem, hogy e súlyosabb cselekménynek megtorlásáról a bíróság már tegnap gondoskodott.

A megtorlást Beniczky Ödön ellen alkalmazta a bíróság ugyanakkor a cikknek a tartalma miatt. Kormányzósértés és hivatali titok elárulása miatt ítélték el, ő reá tehát kétség fenn nem foroghat, őt ezen az alapon fel kell menteni. Kérdés tárgya csak az lehet, vajjon az a körülmény, hogy ezen súlyosabb büntetendő cselekmény miatt a megtorló eljárás csak Beniczky Ödön ellen van folyamatban, mennyiben mentesíti Kóbor Tamást is?

A törvény világosan beszél. A törvény azt mondja, hogy tiltott közlés vétsége csak akkor fog fenn, amikor súlyosabb bűncselekmény nincs. Az emberi józan gondolat azonban kétséggel fogadja azt, hogy valaki azért meneküljön a büntetés alól, mert egy másik már bűnhődött, vagy bűnhődni fog. Aki azonban ezen fennakad, az vitázzék a mi sajtójogunkkal, a mi sajtójogunk felelősségi rendszerével, amely elégségesnek tartja a megtorlást egy emberrel szemben és expiálva látja általános szociális törvényhozó belátásból a bűncselekményt a többi személlyel szemben is. Akkor tehát, amikor ez a megtorlás a sajtóközlemény miatt, a sajtóbűncselekmény miatt megtörténik, akkor törvény szerint ugyanaz a cselekmény az ő másik minőségében mint policiális bűncselekmény nem torolható meg.

Bátorkodom Vajkó Pált idézni, aki a sajtótörvénynek leghivatottabb magyarázója volt. Kommentárjának 163. lapján mondja: „Természetes, hogy sajtóbűncselekményről lesz szó akkor, ha a tiltott közlemény tartalmában van bűncselekmény, például rágalmazás, becsületsértés, izgatás, királysértés stb. Ha például a vádtanács tárgyalását közlik engedély nélkül, közlik a vádiratot, habár szószerint is, amelyben a rágalmazást képező kitételek vannak, akkor van sajtóbűncselekmény: rágalmazás, de nincs a tiltott közlés által elkövetett vétség, mert törvény szerint tiltott közlés csak akkor van, ha nincs súlyosabb bűncselekmény, már pedig a rágalmazás súlyosabb bűncselekmény”.

Bátorkodom utalni még arra is, amire már bizonyítási indítványom során rámutattam, hogy száz és száz azok-

nak a tiltott közlési eseteknek a száma, amelyek miatt még jelenleg is bűnvádi eljárás van folyamatban és egyetlenegy esetben sem történt az, hogy a tiltott közlést szolgáltató egyén mellett a lapnak szerkesztője, vagy másik munkatársa is felelősségre lett vonva.

És én ezt nem vagyok hajlandó a kir. ügyészség elnőzésének betudni, hanem csakis az ő törvénytiszteletének. Törvény szerint csak a közzétevő büntethető. Már most közzétevő és közlő, sajtójogi fogalom. Közzétevő a szerző, ha a közleményt maga a szerző szolgáltatja. A sajtótörvény 31. szakasza értelmében más személy, mint a szerző csak akkor esik a közzétevőnek fogalma alá, ha a szerző tudta nélkül, vagy a szerző akarata ellenére történik a közlés. Ez a magyarázata annak, hogy a többi sok száz esetben miért nem terjesztette ki a vádat az ügyészség a tiltott közlést tartalmazó közlemény átszolgáltatóján kívül a szerkesztőre, vagy a lapnak valamely más munkatársára. És a törvény törvény és az a törvénytisztelet, amely a kir. ügyészséget száz és száz esetben vezette, ebben az esetben sem tehető félre. Ám ha mégis lehetne szó Kóbor Tamás személyében valamely felelősségről, akkor ez a felelősség nem lehet más, mint annak a felelőssége, aki létrát kölcsönöz annak, aki valahová bemászni akar. Ez pedig a legrosszabb esetben is csak a Btk. 69. szakaszban említett bűnsegédi részesség.

A királyi ügyész úr kegyes volt a büntetés kiszabásának kérdésében védettéi m javára bizonyos enyhítő körülményeket engedélyezni, amellet ékesszólásának megkapóságával igen élénken vázolta a súlyosító körülményeket, amelyek különösen Kóbor Tamás terhére forognak fenn. Szabadjon elsősorban is minden bizantinizmus nélkül, egy szabad polgárnak függetlenségével, egyúttal köteleességtudásával, államhűségével és minden cselekvésünket átható hazafiságával megállapítani, hogy annak a magas egyéniségnek, akinek személyében a ma hatályos törvények szerint a magyar államnak cselekvősege összpontosul, a tiszteletnek legnagyobb mértékével adózzunk. Szabadjon egyúttal a kir. ügyészség mélyen tisztelt elnökének és a bíróságnak figyelmébe ajánlani, hogy mikor megállapítom, hogy ebben az

érzésben és felfogásban egyik vagyunk, egyúttal végeztünk e kérdésnek a jelen perre irányuló minden jogi kihatásával. Kormányzósértés történt? Meg lett torolva. A tegnap lefolytatott eljárásnak éppen az volt a célja: hogy azt százszázalékig, minden maradék nélkül megtorolja. A megtorlás megtörtént. További megtorlásnak még annyira sincs helye, hogy a ma tárgyalta bűncselekményre mint súlyosító körülmény hasson vissza.

Ha valakit emberölésért elítéltek és azután tiltott fegyverhasználatért vonják felelősségre, lehet-e neki súlyosító körülményül betudni, hogy a jogosulatlanul használt fegyvert emberölésre fordította? A kormányzósértés bűne százszázalékig expiáltatott, azt a mai tárgyalás anyagába még súlyosbító körülmény formájában sem lehet védői belátásom szerint jogilag megokoltan belevinni.

Ellenben kegyes engedelemmel talán nem volna nehéz még több enyhítő körülményt is találni, mint amennyit a kir. ügyészség talált úgy Beniczkyvel, mint Kóbor Tamással szemben. Elvégre talán nem lehet nehéz enyhítő körülményt találni Beniczkyre, aki évtizedeket töltött a nemzet hűséges szolgálatában és aki tévedhetett elvakultságban, elfogultságban, de akit mindenki az életnek minden változatában, mint becsületes igaz férfiút ismert, aki ha tévedett is, úgy vélte, hogy igaza van, úgy vélte, hogy hazájának, nemzetének érdekében cselekszik.

És nem lehet megfeledkezni arról, hogy nem kell azt a közvád által egyébként sem bizonyított politikai gyűlöletet, azt az ismételten idézett, de semmiféle bizonyítékkal alá nem támasztott, meg nem nevezett, talán csak képzeletben élő egyénekkel állítólag szőtt konspirációt tekinteni Beniczky cselekményének mozgató okául.

Hát az nem elég mozgató ok egy becsületes embe*, becsületes közhivatalnok számára, aki mint belügyminiszter felelős volt ezen ország közállapotáért, hogy az ő minisztersége alatt történt a gyilkosság, hogy annak általa sürgősen kezdeményezett felderítése meg nem állapított okokból máig sem végeztetett el és hogy ezért ő magát erkölcsileg felelősnek érzi? Kóbor Tamás felelőssége tekintetében pedig legyen szabad megállapítanom, hogy Kóbor Tamás a ma-

gyár hírlapírásnak és irodalomnak egyik legértékesebb egyénisége, becsületében makulátlan. Tisza István grófnak a politikáját követte nemcsak azokban a napokban, amikor nap sütött erre a politikára, de lm maradt ahhoz a forradalom megpróbáltatásainak napjaiban is és még ezekben a súlyos időkben is annak a Tisza-féle politikának volt a szószólója, amely a nemzetnek fejlődését a megfontolt ütemű haladásban kereste. Kóbor Tamásnak minden gondolata magyar gondolat, minden érzése magyar léleknek a dobbanása, minden írása egy-egy tégl a magyar kultúrának épületéhez. És amióta ránkborult az éjszakának sötétje, azóta Kóbor Tamásnak egész tevékenysége a lelki és területi reiniegrálás nagy művének van szentelve.

Belátásom szerint tehát mindkét vádlott tekintetében az adott körülmények között végső esetben is fennforognak a Btk. 92. szakaszának ismérvei.

Méltóságos Elnök Úr, Tekintetes kir. Törvényszék!

Mondottam, hogy éjnek sötétsége borult ránk. És azóta a mi sorsunk Jákob ősatyánknak sorsa, akiről meg vagyok írva, hogy amikor hazatért, az éjben szemben találta magát az Úrnak angyalával és viaskodnia kellett vele napestétől napkeltéig és azt el nem engedte, amíg csak meg nem virradt, és az angyal meg nem áldotta. Így birkózunk mi a sorssal, az Úrnak angyalával és verekszünk és nem engedjük, amíg bennünket meg nem áld. De ő nem adhatja reánk áldását, amíg meg nem virrad.

Mikor virrad ismét reánk a mi ragyogó napunk, ő szent felsége a Törvény!? Ennek pirkadását jelentené az önök felmentő ítélete.

*

A törvényszék *Beniczky* Ödönt kormányzósértés és hivatalos titok megsértése miatt három évi fogházzal, *Kóbor* Tamást tiltott közlésért egy havi fogházzal sújtotta. A Tábla helyben hagyta az ítéletet, végső fokon a Kúria *Beniczkyt* kormányzósértés és tiltott közlés vétségében mondotta ki bűnösnek és büntetését 1 évi és 8 havi fogházban állapította meg, *Kóbor* Tamás büntetését tiltott közlésért tíz millió korona pénzbüntetésre szállította le.

**BERNOLÁK NÁNDOR dr. védőbeszéde a gyilkossággal
vádolt K. J. ügyében:**

K. j-t gyilkosság büntetével vádolta az ügyészség, mert a feleségét, aki a családja befolyására elhagyta az ideges és iszákos embert, — lesbe állva több revolverlövessel megölte és a gyilkosság után önként jelentkezett a rendőrségen.

*

Főméltóságú Királyi Kúria!

I. Bárki töltené be ebben az ügyben a védői tisztet, súlyosan éreznie kellene helyzetének rendkívüli nehézségeit.

Két ellentétes — egyaránt komoly érdek küzd egymással a bíró előtt.

Az egyik az *erkölcsi rend*, amelynek elégtételt kell nyernie. Hiszen a vád gyilkosságra irányul, a legsúlyosabb büntetetre, amelyet a büntetőtörvény ismer s a külső körülmények a Koronaügyész úr álláspontját támogatják.

A védői székéből is kívánnom kell e súlyos büntetettel szemben az erkölcsi rend oltalmát, mert a védőnek nem az a feladata, hogy a bűnösök bűnhődését gátolja, hanem, hogy a büntetés igazságosságán és méltányosságán örködjék.

Amikor azonban ezt teszem, nagy erővel nyomul előttem előtérbe a másik nagy, komoly érdek, amelyet az ítélelhozatalnál különös figyelemre kell méltatni.

Valósággal fizikai fájdalom kínozt, ha a szerencsétlen tettes egyéniségére, életviszonyaira, cselekményének indító okaira, de főképen arra a szomorú folyamatra gondoltam, amelynek során büntetetté vált.

Fájdalom tölt el — s ez azt hiszem, nemcsak a védő érzése, de mindannyiunké, akik az ügygel foglalkozunk, hogy a magyar társadalom egyik legértékesebb rétegének olyan tagjával szemben kell most a büntetőtörvény szigorának

érvényt szerezni, aki hős bajtársaival együtt a legnagyobb odaadással áldozta fel ifjú éveit, egészségét, sőt vérét és egész boldogságát a haza oltárán. Ennél is többet! Mert ami ebben az ügyben a legmegdöbbentőbb: ifjú katonáink egy része nemcsak egészségét vesztette el a harctereken; nemcsak életét kockáztatta és vérét ontotta nemzetéért; de a háború s az azt követő események *megingatták azt a szilárd erkölcsi alapot is, amelyen népünk egészséges lelki világa felépült.*

Azok közé tartozik e büntett elkövetője, akiben a háborús viszontagságok és azoknak következményei az idegrendszer megbolygatásával megrendítették az erkölcsi egyensúlyt s összeütközésbe hozták annak az államnak törvényes rendjével, amelyért életüket és minden javaikat hősiességgel feláldozni készek voltak, amelyért lemondottak ifjú életük minden örömről; aki iránt tehát mélységes hálaérzetnek kell eltöltenie mindnyájunk lelkét.

Természetes, hogy az ily büntetésekkal szemben sem mondhatunk le a büntetésről. Népünket — ha megtéved — a törvény teljes szigorával is vissza kell vezetnünk a béke erkölcsi világához. De egyúttal mégis megértéssel kell kutatnunk és méltányolnunk mindazokat a körülményeket, amelyek az elkövetett büntett előidézéséhez vezettek s emberileg érthetővé teszik a legsúlyosabb megtévelyedést is. Ha megtaláltuk az egyéniség kialakulásának és cselekményének eme tényezőit, a törvény alkalmazásánál maga az osztó igazság fogja követelni az enyhébb elbírálást.

II. Ami magát a tettet illeti: ha csak a külső körülményeket tekintem, alig tudnám a vádlottat menteni a gyilkosság vádjától. De ha a vádlott lelkének mélyére nézek, mégis azt kell mondanom: az elkövetett büntett *nem gyilkosság, mert hiányzik a praemeditáció legfontosabb pszichológiai eleme, a büntett elhatározásának, végrehajtásának és következményeinek higgadt mérlegelése.*

Ahhoz, hogy törvényünknek e legsúlyosabb tényálladéka megállapítható legyen, nem elég, hogy az elhatározás egy bizonyos idővel megelőzze a *teii* végrehajtását. Nem elég az egyszerű időmúlás.

Ha törvényünk kifejezetten nem is mondja ki, mégis úgy keletkezésének története, mint a törvény alapján kifej-

lódott joggyakorlat, de különösen a dolognak sajátos természete a gyilkosság legfőbb kritériumaként a cselekmény hideg mérlegelését, nyugodt megfontolását követeli.

Ez az egyetlen magyarázata annak a lényegesen különböző elbánásnak, amelyben a büntető kódex a gyilkosságot és a szándékos emberölést részesíti; ez a magyarázata annak is, hogy egyébként humánus törvényünk a gyilkosságot *halállal* bünteti.

Mert ha a praemeditáció kritériumai körül az emberölés előzetes nyugodt megfontolását kiejtjük, azzal elvesz az egyetlen körülmény, amely miatt a gyilkosságot megkülönböztetett, nagy szigorral kell büntetni.

Az idomulás egymaga nem bizonyítja az elhatározás komoly szilárdságát; nem mutatja azt a nagyfokú gonosz-ságot, amelyre különös eréllyel kell lesújtani; nem igazolja az emberi életben rejlő értéknek azt a cinikus megvetését, amely az emberi társadalomból való végleges kizárását indokoltá teszi. Mindehhez a nyugodt megfontolás lélektani eleme is szükséges.

Azok az irodalmi művek és azok a törvényalkotások, amelyek a büntetőtörvénykönyv javaslatának előkészítésénél *Csemegi* Károlyra nagy befolyást gyakoroltak, nagyon határozottan juttatták kifejezésre a gondolatot.

Carrnignani „frigido pacatoque animo” létrejött szándéka, — a *Carrara* által kívánt hidegvér, — a turini egyetem javaslata, hogy a törvény szövegébe kell felvenni a hideg megfontolás kritériumát, — az a törvényes rendelkezés, hogy gyilkosságról csak akkor lehet szó, ha a vádlott az emberölés szándékát hidegen mérlegelte („freddamente maturato il disegno di uccidere”) — mindannyi a legnagyobb hatással volt *Csemegire*, aki természetesnek mondta, hogy „az előre megfontolt szándékban benne rejlik a hidegvérrel való elhatározás is” és csak a „definiálás kísérletének veszélye” tartotta vissza attól, hogy e fontos kritériumot magába a törvény szövegébe felvegye.

E magas bíróság joggyakorlata sem ingadozó ebben a kérdésben s ismételten kifejezésre juttatta, hogy a gyilkossághoz szükséges az a pszichológiai momentum, amelyet a

cselekmény elhatározásának, végrehajtásának és következményeinek hideg mérlegelése jelent.

III. Nincs kétség tehát sem a törvényhozás intenciója, sem a joggyakorlat egyöntetű és állandó felfogása iránt s a vádlott sorsa azon fordul meg: vajjon az ő eljárásánál megállapítható-e a vitatott hideg megfontolás? Oly körülmények közt követte-e el a cselekményt, amelyekből a cselekményt megelőző aránylagos lelki nyugalomra lehet következtetni?

Hogy erre a kérdésre objektív választ adhassak, mélyen bele kell néznünk *a tettes előéletébe, egész lelki világába s az elkövetett bűntett körülményeibe.*

Ki ez a szerencsétlen ember, aki felett ítélnünk kell?

A magyar vidék egyik igen derék gazdájának fia. Tíz testvérével együtt a legnagyobb gonddal és szeretettel nevelte őt a családi ház. Testi gyarapodásával egészséges harmóniában fejlődött jelleme és értelmi műveltsége. A megállapított tényállás szerint a községben mindenki szerette a becsületes, jellemes, komoly és józan életű fiatalembert. Családja is — amely a maga vidékén a legmegbecsültebbek egyike — büszkeséggel tekintett rá.

1913-ban bevonult katonának. Ott találja a világháború. A háború első percétől kezdve az utolsóig a harctér első sorában küzd. Ismerjük kitérőit, — amelyek hősiességét magatartását jutalmazták; tudunk sebesüléseiről, amelyeket hazájáért szívesen szenvedett; előttünk vannak előjáróinak dicső elismerései, amelyeket ismételtén kapott bátor, férfiúhoz méltó viselkedéséért, önfeláldozó hazaszeretetéért.

De amikor nemzete szent ügyét hősiességgel szolgálja, egyénileg súlyos csapások érik. Kétszeres sebesülése, — egyik a fején érte őt, — sa lövészárkok veszedelmes légköre aláássák egészségét, megrontják idegzetét. A háborús ideológia sem múlik el felette nyomtalanul. Az emberi élet értéke, mikor nap-nap után látja elhullani legjobb barátait, csupa életerős, derék magyar fiút, felette megcsökken előtte. Új erkölcsi normák idegződnek be lelkébe. A harctér szörnyű megpróbáltatásai, testi és lelki kínjai után megviselt szervezettel tér vissza; súlyos neurasthenia nyomai jelentkeznek magatartásában; idegzete beteggé lesz; erkölcsi világa meglazul.

Így jön vissza a harctérről, fáradtan és betegen. Itthon pedig a legteljesebb felfordulást látja. Az erkölcsi rend törvényeit a forradalom lábbal tiporja, a kommün egyenesen megtagadja; a felborult lelki egyensúly hiába keres új támasztékot; mindenütt azt látja: *megbomlott a világi* Még rosszabb az emberek itthoni magatartása, mint az ellenségé a harctereken!

Egyetlen vár maradt még, amely nyugalmat nyújthat számára: a család; ide menekül s 1920. elején maga is meg-nősül. Feleségére várna most már a szép hivatás, hogy a megrendült idegzetű férfit visszavezesse a normális, egészséges élet útjára; szerető elnézéssel gyógyítgassa fogyatkozásait; enyhítse neurastheniaját; az otthon melegével enyhítse jellemének eldurvult vonásait.

Az ifjú asszony megkísérelte betölteni ezt a hitvallást. Szerette és szeretettel magához is láncolta az urát. Ámde minden ideges kirohanását megelőzni nem tudta. Az idegességet csak fokozza az asszony családjának nyugtalansága, amely félti leányát az összetűzésektől, majd ki is ragadja új otthonából, magárd hagyva a szerető gyámolításra szoruló férfit.

Ez dönti el a vádlott sorsát. tanúk vallomásai és psychiaterek véleményei állapították meg, hogy az olykor-olykor előtörő ideges jelenségeket most már állandó pathologikus állapot váltotta fel.

Korcsmákban, borban, pálinkában keres vigasztalást. Munkáját elhanyagolja. Beteges és búskomor lesz. Lelki egyensúlya megbillen. Elhatározásainak többé nem ura. Élete már nem emberi élet, csak pusztá tengődés.

Egyetlen gondolat ad még neki életerőt; egyetlen vágy tölti el a lelkét: visszaszerezni az asszonyt, akiről most is azt hiszi, hogy szeretettel vágyik vissza hozzá s csak aggódó családja tartja vissza az idegzetében mindinkább hanyatló férfitől.

Könyörgésre fogja a dolgot. Újra és újra kéri a feleségét, hogy térjen vissza hozzá. Az ismételt visszautasítás és megalázás rettenetesen elkésérti. Ahányszor búskomoran elvonul a felesége kúriája előtt s onnét megvető vagy gúnyos nevetést vél hallani, összeborzad és vad indulattal

menekül a veszélyes helyről, amely azután megint visszavissza vonzza és láthatatlan szálakkal magához köti: Ott látják kószálni éjjel-nappal a ház körül, gondolataiba elmélyedten, komoran, kétségbeesetten és másokat is kétségbejtem.

Ebben a lelkiállapotban ébred fel benne a szörnyű gondolat: ha már nem lehet az övé, elpusztítani az asszonyt s aztán önmagát...

Fegyvert, töltényt szerez. Most már így jelenik meg a felesége háza körül. Hívogató kísérleteinek eredménye most is: újabb és újabb kudarc, a lélek mélyét felkorbácsoló megalázás. Napról-napra sötétebb búskomorság lett felette úrrá. Leírhatatlan lelki szenvedés, az ember egész lényét feldúló vad nyugalanság vesz rajta erőt, amely reggeltől estig kínozza, éjszakáinak álmát elrabolja, hogy a kimerült ember céljavesztett életének borzalmas izgalmai másnap újra tobzódni kezdenek.

Ilyen idegállapotban, a megalázott férfi kínos szenvedései közt vonul utoljára a felesége házához. Látja az életkedvtől duzzadó asszonyt. Megmondják neki, hogy az elválás után férjhez megy egy bk.. -i fiúhoz. Ideges félelem fogja el, hogy most már a másé lesz. Rendkívüli felindulás fogja el; olyan, amely — mint a psychiaterek megállapították, — élettanilag alkalmas arra, hogy döntő befolyást gyakoroljon elhatározására. Tovább nem bírja a belső küzködést. Célba veszi a szerencsétlen asszonyt. Egyetlen lövése leteríti őt, de a vért látott ember vadságával támad rá aztán újra ...

Csak a beállott halál áraszt feléje szinte megdöbbenő világosságot. Szörnyű tettének tiszta öntudatára ébred. Teljesen kijózanodva siet a csendőrhöz, hogy feljelentse önmagát s maga szolgáltatson elégtételt a megsértett erkölcsi rendnek, amelyen botorul végiggázolt.

IV. Ezek a tények, főméltóságú királyi Kúria!

Vájjon hol rejlik ezekben a büntett ama „hideg megfontolásának” lehetősége, amely nélkül nincs gyilkosság?

Igaz, azt vallották a tanúk, hogy a fegyvert napokkal előbb szerezte meg; hogy közvetlenül a büntett előtt józan-

nak és megfontoltnak látták; az elkövetés utáni magatartása normális megfontolásokra mutat. Ámde látták azt is, hogy pajtásait nem ismeri meg; hogy a kerékpárról, amelyet más-kor kitűnően kezel, leszédül, hogy az előző éjét végigdorbézolta; hogy egy-két órával a támadás előtt zavarodott, bizonytalan járású és ingadozó volt.

S a józan megfontoltság külső színe alatt is milyen rettenetes lelkitusák folytak! A fegyver megszerzését a cselekmény végrehajtásától elválasztó idő egyetlen perccel sem telt el a búskomor ember folytonos tépelődése, határtalan kínlódása, vért felkorbácsoló izgalma nélkül.

Az idegrendszer betegsége, az egész ember legyőzhetetlen kétségbeesése a cselekmény minden komoly mérlegelését kizárta. Az egyéniségén uralkodó egyetlen gondolat, a lelkét betöltő egyetlen vágy minden más rendes eszmétársítást lehetetlenné tett. A cselekmény elkövetését követő normális magatartás pedig csak a büntett borzalmasan kijózanító hatására vezethető vissza s a vádlott jobb énjének íelülkerekedését mutatja.

Íme: dióhéjban egy egész élet tragédiája! A csendes, dolgos, erkölcsöt és tekintélyt tisztelő fiúból a háború borzalmi és sajátos ideológiája, a forradalmi láz, a meggyötört embert megérteni nem tudó környezet ridegsége s főképpen annak folytán, hogy áldozatul esett, szálanomra méltó szegény felesége is elhagyta őt, — így fejlődött ki az a beteg szervezet, amely többé sem józan ítélőképességgel, sem az ingereknek ellenállni tudó erővel nem rendelkezhetett, s amely végül is azt gyilkolta meg, akit egyedül szeretett!

Tragédia ez, amelyért elégtételt követel az erkölcsi rend, de megértést és méltányosságot az osztó igazság.

A cselekmény motívumai oly mélyen a minket környező világ tőlünk független körülményeiben gyökereznek s oly szorosan függenek össze a vádlott egyéniségének sajnálatos, de emberileg megérthető összeroppanásával is, hogy a büntetés alkalmazásánál még a legkisebb mérték is túlságosan súlyos lesz a bűnösség ama fokához képest, amely a vádlottnál erkölcsi szempontból még megállapítható; — nem is említve azt, hogy gyilkosságról a cselekmény hideg megfontolásának hiánya folytán szólni sem lehet.

Arra mindannyian gyöngék vagyunk, hogy a háború és a forradalom erkölcsi sebeit az egyesek lelkében meggyógyítsuk. A családi élet meleg otthonát sem adhatjuk vissza azoknak, akik azt szörnyű eltévelyedéssel maguk dúlták fel; az ország erkölcsi rendjét pedig védelem nélkül sem hagyhatjuk: — de méltányoljuk legalább az egyéni tragédiát megelőző folyamatnak tényezőit; vegyük figyelembe a szerencsétlen apát, aki koros ember létére hat fiával együtt ment ki a harctérre, s onnét csak négyel térhetett vissza, azok közül is két rokkanttal s egy lelki beteggel. . . Nézzük magát a vádlottat, akitől a legkisebb büntetés is életének egész tavaszát, talán egész nyarát ragadja el s akit lelkiismeretének mardosó szava már sokkal jobban megbüntetett, mint ahogy azt földi bíró teheti. A büntett elkövetése óta eltelt hosszú idő lassan-lassan új lelki erőket ébreszt benne; ne akasszuk meg a belső újjászületésnek ezt az útját! Őszinte meggyőződése az, hogy az igazság követelményeinek s az emberiség kívánalmainak egyaránt a büntetés rendkívüli esetekre szóló minimumának alkalmazása felel meg. A főméltóságú királyi Kúria ezzel igazságot szolgáltat és megment egy veszendőbe indult emberi életet is.

*

A kir. Kúria szándékos emberölést állapított meg és tíz évi fegyházbüntetést szabott ki.

BRÓDY ERNŐ dr. védőbeszéde az Egyenlőség perében:

Szabolcsi Miksa 1908. novemberében az *Egyenlőség* című lapban „Az izraelita hitközségi alapszabályok” címmel két cikket írt. A közleményekben erősen kikelt *Makay* Béla dr. miniszteri osztálytanácsos ellen, azon a címen, hogy a minisztérium a hitközség alapszabályait késedelmesen intézte el. *Makay* Béla dr. sajtó útján elkövetett rágalmazás miatt följelentést tett *Szabolcsi* Miksa ellen.

*

Igen Tisztelt Esküdtbíró Urak! Budapesten nemsokára az őszi szezon kezdetén láthatók lesznek urak, amint a városból kiindulnak. Vörös-frakkos nagyurak. Mennek ki a közelbe, az úgynevezett parforce vadászatra. Ezeknek a jellege és a tulajdonsága az, hogy a vadászok puskát nem visznek magukkal. A vadat, rendesen egy őzet, kiengedik a vadaskertből, odaengedik a lovasok elé, körbefogják és addig kergetik, amíg a szegény pára kiadja lelkét. Ez a kép megvilágítja azt, hogy itt a lovasoknak a mulatsága az, hogy megkergetnek egy állatot, amely védekezni nem képes. A vadászatnak rendes célja az, hogy leterítsék puskával a vadat; itt nem az a cél. Itt a mulatság abban rejlik, hogy a lovas nagyúr élvezetét találja abban, hogy hajszol egy állatot, amely előle kitérni nem tud és amely végül tehetetlenül összerogy. Ez a kép jut eszembe, amikor végigmegyek azokon az iratokon, amelyeket mint bizonyítási anyagot az igen tisztelt Esküdtbíró Urak elé tártunk. Így üldözik a hitközségeket is. Ezeknek az aktáknak súlya 12 kiló. Tizenkét kilóban vannak az alapszabályokra vonatkozó ügyek összehalmozva. Ez a sok ív papír, ha normális lett volna az ügykezelés, igen kicsiny csomóra zsugorodott volna össze. Az alapszabályok dolgában annyi leirat, felirat, a hitközségek-

hez, az Irodához, azután a minisztériumhoz, és újra visszaküldés és újabb felterjesztés történt, hogy kétségtelen, hogy ez mind nem volt szükséges, ez mind nem kellett. Maguk a kongresszusi határozatok igazolják ezt, de nemcsak a kongresszusi határozatok, hanem mindannyian, akik az életben élünk és a mindennapi viszonyokat tapasztaljuk, valamennyien tudjuk és látjuk, hogy sokszor egy mondat tal el lehet intézni dolgokat, egy tollvonással rendbe lehet hozni ügyeket, és tudjuk, ha alapszabályjövähagyások körül kifogások vannak, azokat mindig a jövähagyó záradékba szokták felvenni. Ha kifogásai voltak az ügyosztálynak, s ha módosítást akart, ahelyett, hogy az alapszabályokat leküldötte volna, azokat újra magához terjesztette, és új kifogásokat talált, ehelyett a jövähagyási záradékban kellett volna megtennie kifogásait. Az a kergetett vad, az a szegény hitközség, amely a maga ügyeivel rendbe akar jönni, tudni akarja az adófizetés módozatait, tanerőit alkalmazni akarja, egész beléletét a megállapított szabályok szerint akarja berendezni, mindezt nem teheti, működésében meg van bénítva. Az egyik esküdt úrnak kérdésére Mezei Ferenc titkár úr megmondotta, hogy mily nagy erkölcsi és anyagi károk származtak abból a sok huzavonából a hitközségekre, amelyek rendet akartak és kaptak ehelyett rendetlenséget. Ha végigmegyünk a tizenkét kilónyi aktán, kiderül, hogy a hitközségek alapszabályainak módosításai elintéződhetek volna egyszerre, amikor az alapszabályokat elsőízben terjesztették föl. Kiderült az aktákból, a hitközségek felismerték, hogy boldogulni már semmi módon nem tudnak. Mert megtörtént, hogy a minisztérium bizonyos kifogásokat támasztott és bizonyos módosításokat követelt egy helyen, amelyeket máshelyen nem követelt, sőt a máshelyen lévő hitközségek már belátták, hogy milyen módosításokat követel a minisztérium, ezeket előre felvették, de akkor ez sem volt elég, újabb és újabb akadályokat támasztott a minisztérium. Ezért a hitközségek közös alapszabálymintát kértek, de természetes, ezt sem tudták megkapni.

Azt mondja a királyi ügyész úr, hogy nem lehetséges az, hogy Pozsonyban ugyanolyanok legyenek az alapszabályok, mint Orosházán. Az tény, hogy az alapszabályoknak

a helyi viszonyokhoz kell alkalmazkodniuk. Ámde ne feledjük el, hogy vannak bizonyos közös kritériumok, bizonyos általánosan megállapított elvek, amelyeknek mindenütt helyet kell foglalniok. A helyi viszonyokhoz képest a hitközség majd megteszi a maga előterjesztését, de az, hogy egy alapszabály tisztán csak a helyi viszonyokhoz alkalmazkodjék, az ki van zárva, mert nincsen annyi helyi viszony. Vannak általános érvényű rendelkezések és vannak helyi szükségletek. A hitközségek mintát kértek, nem a helyi szükségletekre, hanem az általános alapelvekre. Általános alapvek és alapmegállapítások szempontjainál voltak meg a különbségek, holott például a hitéletre, a tanító alkalmazására vonatkozó szabályoknak egyformáknak kellett lenni Pozsonyban épen úgy, mint Orosházán, a minisztérium pedig Pozsonytól egészen más alapszabályt követelt, mint például Orosházától.

Eklatáns példa erre a losonci és a hátszegi hitközség esete. Hátszegtől, ettől a kis erdélyi városkától rabbiszemináriumot végzett papot követelt a minisztérium, Losonctól pedig négy polgári iskolát végzett lelkészt. Ezek a követelések az étellel teljesen ellentétben állanak. Ha a minisztérium az életet és a helyi viszonyokat vette volna tekintetbe, — arról, hogy az alapszabályokban egyáltalán nincsen helye a rabbikvalifikáció megállapításának, — nem szólok, akkor Hátszegtől nem követelt volna magas kvalifikációt, Losonctól pedig, amely nagy város, igen intelligens lakossága van, magasabb kvalifikációval bíró rabbit követelt volna, a helyi szempontból, az intelligenciának magas foka szempontjából. De az, hogy Hátszegtől követelt nagyobb képesítést és Losonctól kisebbet, ez az étellel semmi összefüggésben és semmi vonatkozásban nem álló rendelkezés volt, amely nem történhetett volna meg, hogy ha a minisztérium kontaktusban van az étellel.

Miért is írtak elő Losoncra négy polgári iskolai képesítéssel bíró rabbit, holott már félszázad óta olyan rabbik működnek, akik egyetemet végzett doctores philosophiae. Csakhogy ezzel a minisztérium nem törődik, hanem előírja, hogy Losoncon olyan rabbit kell alkalmazni, aki mindössze négy polgári iskolát végzett. Ezzel, igen tisztelt esküdtbíró

urak, csak jellemezni akartam azt a rendszert, amelyből kitűnik, hogy a minisztérium nem az ügy érdemét nézte, nem a helyi viszonyokat tartotta szem előtt, hanem kizárólag vexatórius célból alkalmazta a hitközségekkel szemben ezt az eljárást. A belső indulatot megérteni én nem tudom, mert nem vagyok lélekbúvár, hogy megállapítsam, milyen intenció vezette az ügyosztályt. A belső intenciót nem nézhetem, nem vizsgálhatom a lelkeket, és nem tanulmányozhatom a veséket. Csak a tényt konstatalem, a tény pedig az, hogy egymással homlokegyenest ellenkező, a helyi viszonyokban alapot nem találó ötletszerű intézkedések fordulnak elő olyan ügyekben, amelyekben egyetlen intézkedéssel röviden lehetett volna végezni.

Nem tartom szükségesnek, hogy sorra végigmenjenek ezeken a dolgokon. Hiszen ez a tizenkét kiló sem foglalja magában az összes adatokat. Nemcsak ennyi alapszabállyal történt baleset, minden alapszabályügy elhúzódtott. Aminek kivételnek kellett volna lennie, hogy ne azonnal intézzék el az alapszabályok ügyét, az rendszerré vált, holott ez az eljárás, amelyet Makay osztálytanácsos úr megvalósított, nem helyes, nem célszerű, nem okos eljárás volt. Ezt az eljárást én az okosság dicshimnuszával nem vehetem körük. Ha ilyen adatokat lát az ember, akkor valósággal önuralmat kell magára erőltetnie, hogy ne ragadtassa magát súlyosabb kifejezésekre, mint amelyeket a vádlott a cikkében használt. A budafoki, szegedi, nagykikindai, siófoki, békési hitközség dolgáról már megemlékeztem. Itt van az esztergomi ügy. A hitközség alapszabályaiból az „és” szó hiányzott. Ezért visszaküldték az alapszabályokat, hogy ezt az „és” szócskát az alapszabályba fel kell venni. A jelentéktelen, nem fontos dolog miatt mennyit hányódtak az alapszabályok! A hitközség eleget tett a minisztérium kérésének, és akkor ismét kiderült, hogy a minisztérium kifogásolnivalót talált. Megint hiányzott valami második „és”. A végén mi történt? Amikor másodízben is felküldte a hitközség az alapszabályokat, akkor meg a jóváhagyási záradékot felejtette el a minisztérium, úgy, hogy az Irodának kellett emiatt felszólalni.

Itt vannak Tóth János államtitkár megjegyzései, aki az

ügyiraton magán kijelenti, hogy eltelt két esztendő és nem történt más, mint az, amit már két hónap előtt az első leiratban meg lehetett volna tenni. Emiatt — úgymond az államtitkár — az Iroda panaszai alaposnak mutatkoznak. Erre az osztálytanácsos úr megint egy hosszú leiratban, vagy oldaliratban, vagy mellékiratban válaszolt. Vannak olyan esetek is, amidőn a királyi ügyész úr mint nagy vívmányra mutat rá, hogy az Országos Iroda nagy hibát követett el. Például Kisbér esetében. Kisbér esetében, melynél az alapszabályok ügye öt évig húzódott, az Irodánál feküdtek az iratok két évig. Ez tényleg igaz. Tényleg megtörtént, hogy az Irodánál más csomóba kerültek az akták és nem tudták azokat megtalálni. Amikor megtalálták, a minisztériumhoz felküldötte az Iroda azzal a sürgetéssel, hogy most már gyorsan intézzék el. Az ember azt hihetné, hogy a nagy vándorlás után a minisztérium gyorsan el fogja intézni az ügyet. De nem az történt. Az osztálytanácsos úr aláírására és intézkedésére az aktákban újabb hibákat találtak, és ismét visszaküldték a szerencsétlen Kisbér hitközséghez az iratokat. Ez történt azokkal az aktákkal, amelyeknek megérkeztét olyan mohón várta a minisztérium.

Az igen tisztelt ügyész úr Orsováról is szót emelt. Ez is mint nagy vívmány szerepel előadásában. A védelem illetve a vádlott beadványa azt állította, hogy Orsova esetében az akták tizenkilenc utat tettek meg. A királyi ügyész úr ezzel szemben kimutatja, hogy csak tizennégy utat tettek.

Töredelmesen bevallom, hogy csakugyan tizennégyet. Csakhogy én jobban szerettem volna, ha azt mondhatnám, hogy csak két utat tettek meg az akták.

A losonci és a hátszegi hitközség dolgát már említettem. Itt azzal védekezett az ügyész úr, hogy Tóth államtitkár volt az, aki Hátszeg esetében rabbiszemináriumot követelt. Én erre azt mondom, hogy csak az aláírás Tóth államtitkáré. Az ügyész úrnak hivatkozni kellett volna Tóth államtitkár úrra, mint tanúra. Ez lett volna a leghelyesebb mód, miután az ügyész úr az államtitkárokkal takarózik és áthárítja rájuk a felelősséget. Méltóztatott volna az államtitkár úrnak idejönni és idehurcolni a vádlottat, de ez nem történt, hanem csak az osztálytanácsos úr állította ide a vádlottat.

Pedig a vádlott megmondotta, hogy neki a személy mellékes, neki az ügy a fontos. Nem eljárás az, hogy valaki az ügyosztály vezetője legyen, viselje az ügyosztályvezetői címet és jeleget, és azután, amikor egy érdemleges intézkedésről van szó, akkor egy államtitkári aláírásra hivatkozik. Ez nem mentesítheti az osztálytanácsos urat a felelősség alól. De én kérdem, még ha úgy történt a dolog, hogy Tóth János államtitkár intézte a dolgot, hogy került az akta Tóth Jánoshoz? Egyenesen őhöz nem kerülhetett csak az ügyosztályon keresztül mehetett oda. Alapszabályokról lévén szó, ezek az ügyek felkerültek az ügyosztályhoz és iktatás után az ügyosztály útján kerülhetnek csak az államtitkárhoz. Ebből következik, hogy az ügyosztálynak is meg kellett tenni a dolgát és az aktáknak az ügyosztályon is keresztül kellett menniök.

Tisztelt Esküdtbíró Urak! Kétségtelen az, hogy amit erre nézve Szabolcsi Miksa írt, igaz, beigazolást nyert. Igaz,, magának a királyi ügyész úrnak előadása szerint is, mert igaz az, hogy értelmetlen, indokolatlan, ötlepszerű és egymással ellentmondó intézkedéseket tettek a minisztériumban, amelynek vezetője Makay osztálytanácsos úr, akinek ha volt is konfliktusa Tóth államtitkár úrral, ebből a konzekvenciát le nem vonta, csak most szeretné levonni Szabolcsi Miksára nézve. Azt hiszem azonban, hogy ő nézeteltérésüknek levét nem Szabolcsi Miksa fogja meginni.

Tisztelt Esküdt Urak! A hitközségek, az egyesülések legideálisabb alakjai és fajtái. Hiszen azoknak a hitközségeknek, a hitközségek tagjainak semmiféle egyéni érdekük, semmiféle egyéni, önző szempontjuk nincs. A hitközségek szervezésénél, kialakulásánál és fenntartásánál nem más, csak egyes egyedül a közérdek, a vallási érdek, a kulturális érdek vezetik őket, mindazok a nemes érdekek, amelyek számukra úgyszólván igen kevés jogot, de annál több kötelességet állapítanak meg. Akkor, amikor az ilyen egyesülések a törvényen és a törvényes szabályokon alapulnak, ilyenek fenn akarnak maradni és ilyenek a törvény által megengedett módon, a maguk létét és fejlődését biztosítani akarják, amikor csak magasabb érdekek és szempontok, a vallásnak a nagy szempontjai és a kultúra emelésének ma-

gasztos céljai vezetik; akkor ezt nem megakasztani, hanem az útját szabaddá tenni kell. És igen tisztelt Esküdt Uraim, amikor a dolognak a természete hozza ezt magával, nem kell ehhez semmi jogászai képzettség, se az erre vonatkozó rendeleteknek és törvényeknek az ismerete, az egyszerű, világos és laikus ész állítja, hogy a hitközségeket akármilyen vallásfelekezet keretében és akármilyen vallásfelekezet érdekében alkotott hitközségeket a hivatalos központnak, a hivatalos végrehajtó hatalomnak nem megakasztani, hanem csakis támogatni szabad, lehet és kell. Amikor pedig a minisztériumban ilyen gyakorlat fejlődött ki a hitközségek alapszabályainak dolgában, a sajtó feladata és kötelessége ez ellen síkraszállni.

Szabolcsi Miksa, a sajtónak becsült munkása, lapja az Egyenlőség köztiszteletben álló újság; mint lapszerkesztő, akihez eljutnak azok a hírek, amelyek az ő felekezetét bántják és sértik, ha közöltetnek vele magának az Országos Irodának igen keményhangú felterjesztései, ha közvetlen úton maguk a hitközségek őhöz fordulnak, hogy emelje fel a sajtóban szavát az eljárás ellen, amely a hitközségek alapszabályai dolgában divattá vált: kérdem, igen tisztelt Esküdt Uraim, hogy mi a feladata és kötelessége ennek a lapszerkesztőnek? Ő azt mondotta önök előtt, Őméltóságának, az elnök úrnak arra a kérdésére, hogy van-e vagyona: vagyonom a pennám. Ez az ő vagyona, hitvallása, erekléje. Azt a pennát már most, melyet kincsének mond, nem kellett-e felhasználnia arra a célra, amelyre felhasználta? Nem joga, sőt kötelessége, hogy papírra vesse azokat a sérelmeket és panaszokat, amelyeket neki elpanaszoltak, amelyeket előtte sérelmeztek? Deák Ferenc azt mondta, igen tisztelt Esküdt Uraim, hogy a sajtótörvénynek csak egy szakasszal kellene bírnia, ez az egy szakasz azt mondaná: hazudni nem szabad. Deák Ferencnek ez az ideális kijelentése áll a sajtónak a legmagasztosabb hivatása és felfogása szempontjából. De maga a sajtótörvény, amely 1848-ban alkotott, nem áll ugyan egy szakaszból, de mindjárt az első szakaszában megmondja azt, hogy: gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti. Én, kérdeni tehát az igen tisztelt Esküdt Urakat, hogy amikor

Szabolcsi Miksa leírta ezeket az inkriminált cikkeket, amikor az inkriminált cikkeken tényállításokat közölt, akkor vele szemben egy lesújtó szó, egy lesújtó vélemény nemcsak akkor merülhetne-e fel, ha az, amit ő írt, nem volna igaz? De abban a pillanatban, amikor a bizonyítékok által írásbeli bizonyítékok, a beszerzett ügyiratok, valamint szóbeli bizonyítékok által beigazolódott, az itt megjelent és kihallgatott tanúk bizonyították szó szerint Szabolcsi Miksának igazságát, amikor be van bizonyítva, igen tisztelt Esküdt Uraim, hogy mindaz, amit mondott, az úgy áll, hogy nem ferdített, nem tévedett, hanem igenis a valóságot írta *meg*, akkor csodálkozással kell hallgatnom az igen tisztelt királyi ügyész úr vádját és előadását, amely még ma is a bünper e stádiumában az esküdtekkal azt óhajtja elhitetni, hogy amit Szabolcsi írt, nincs bebizonyítva.

Az első kérdés az, igen tisztelt ügyész úr vádja és a bíróság megállapítása szerint, hogy van-e magukban ezekben a cikkeken rágalmazás, foglaltatik-e rágalom Makay Béla osztálytanácsos úr ellen, tudniillik olyan állítások vannak-e benne, amelyek valóságuk esetén őt bűnvádi, fegyelmi eljárásnak, vagy közmegvetésnek tennék ki. Ez az első kérdés ... Mindaz, ami ezekben a cikkeken van, a jogos kritika határát, a tényállítások szempontjából egy pillanatig se hágták át. Semmiféle határsértés Szabolcsi Miksa részéről ebből a szempontból nem történt. Neki, mint újságírónak joga, feladata és kötelessége az eseményekről tudomást venni, a tényeket megírni, a tényekből azután a következtetéseket levonni. Azért, hogy ezt Szabolcsi Miksa az ő cikkében megteszi, csak nem lehet őt büntetni?! De nincs is olyan kifejezés itt a büntetőtörvénykönyv értelmében, amely tulajdonképpen meggyalázó lenne Makayval szemben. Sőt, ha van és volna, akkor a vádlott is egészen nyíltan megmondta, mint a cikkében kijelentette, hogy se hivatali, se egyéni hivatalnoki minőségben ő Makayt sérteni nem akarta. Ha tehát elégtétel kell ezekért a kifejezésekért, amelyek önként tolnak az ember ajkára, Szabolcsi Miksa itt nyíltan és férfiasan az elégtételt ezekért megadta az igen tisztelt sértett úrnak. De elégtételt adni a tényállások miatt és azt mondani, hogy tévedtem? Miben? Miben téve-

dett Szabolcsi? Hát nem minden betűje és sora beigazoló-
dott az ő cikkének? Azt mondja a királyi ügyész úr, aki
Szabolcsi Miksáról a legszimpatikusabb hangon, nagy dicsé-
retek közt nyilatkozik, hogy be kellett volna látnia tévedé-
sét. Miben tévedett? Talán a losonci dologban, a hátszegi
dologban? Talán tévedett a budafoki dologban, talán téve-
dett az aranyosmaróti, talán tévedett az esztergomi, a sze-
gedi dologban? Nem úgy van-e minden sor, minden betű,
ahogy ő felállította? Itt tehát tévedés nem történt, itt az igaz-
ság lett beigazolva és ami személyére nézve sértő, ha ugyan
sértő, az itt a vádlott részéről vissza lett vonva. De többet
mondok, én ezeket a kifejezéseket olyanoknak sem találom,
és nem találom különösen akkor olyanoknak, amikor a vád-
lott a cikk első részében külön kijelenti, hogy nem is írja
ki a nevét annak az intézkedőnek, mert előtte nem a név
fontos, hanem az ügy és a név mellékes. Amikor tehát ideáll
a vádlott, aki egy cikkben nem ír ki nevet, aki személyesen
nem ismeri azt, aki magára nézve ezeket a cikkeket sértőnek
tartotta, aki a legtisztább idealizmusból felekezete és a sajtó
tisztessége iránt való kötelességből írta meg cikkeit, mikor
semmiféle mellékcél, semmiféle egyéni szempont, semmiféle
bosszú őt nem vezeti, nem is vezetheti azzal szemben, akit
nem ismer, akkor igen tisztelt Esküdt Uraim a maga teljes
tisztaságában áll előttünk ez a férfiú, aki megtette azt, amire
elke, szíve kötelezte, amit meg kellett tennie.

Ha a második kérdésre méltóztatnak igennel felelni,
hogy a vádlottnak sikerült a valóságot bizonyítani, ez eset-
ben ő a büntetéstől menekül. Menekül, — ez a kifejezés *iótt*
véletlenül az ajkamra. Bocsánatot kérek, igen tisztelt
Esküdt Uraim, így néznek ki azok a vádlottak és így néz-
nek ki azok a cikkek, akiknek, illetve amelyeknek a fele-
lősség elől menekülni kell? Vájjon nem így tesznek-e azok,
akik lelkiismeretesen végzik feladatukat és kötelességüket?
Vájjon Szabolcsi Miksa nem tett-e meg mindent körültekin-
tően és pontosan, nem győződött-e meg az adatok valódi-
ságáról és nem csak azután tette-e közzé közleményét, mi-
után meggyőződött az adatok való voltáról?

Én azt hiszem, hogy a sajtószabadság elve, a sajtósza-
badság tételes rendelkezései alapján, de minden polgárnak

a szívében és lelkében élő eszmék és lelki közösség alapján az olyan tisztos újságírónak, aki az igazat megírja, az igazság megírásáért lakolnia nem szabad és nem lehet. Azért, mert valaki a kötelességét becsületesen teljesíti, mert egy ügyben odaállt, hogy megvédje polgártársainak jogát és érdekét és mert a sajtó fegyverét használta, mi polgárok nem ítélnélhetjük el, mi nem statuálhatunk példát, hogy elrasszunk embereket, akik nemes célok érdekében odaállnak működni és dolgozni, egy ítélettel, hogy menjetek, pusztuljatok, ne írjátok meg az igazat, szenvedjenek tovább embertársaink, legyenek azok továbbra is rabigában, görnyedjenek ezentúl is; aki felemeli szavát az érdekükben, nem érdemes arra, hogy mi támogassuk!

Kérdezem, az-e a kötelessége a sajtó munkásának, hogy az igazságot felfüggeszse, hogy hallgasson és elhallgasson, vagy pedig, hogy az igazságot a napvilágra tárja, hogy mindenki lássa, hogy hol az igazság, hogy mindenki meggyőződjék róla, hogy mi az igazság és a polgárok meggyőződésük alapján véleményt mondhassanak? Nem az a hivatása a sajtónak, hogy sötétítsen és feketítsen, hanem az, hogy világító fáklya legyen, világító fáklyával gyűjtsa fel az igazságnak a szövétnékét: aki hazudik, pusztuljon; de aki az igazságot megírja, megírja becsületesen és önzetlenül polgártársai érdekében, az nem érdemelhet büntetést! Kérem védencem fölmentését!

*

Az esküdtek verdiktje alapján a törvényszék felmentette Szabolcsi Miksát a vád alól s ez az ítélet harmadfokon jogerőre emelkedett.

GONDA BÉLA dr. ügyvéd védőbeszéde:

Berzemczy Gizella gimnáziumi tanárnő ellen az ügyészség egy rendbeli folytatólagosan elkövetett izgatás, hitfelekezet elleni izgatás és zsarolás bűntette, a kommün alatt elkövetett cselekményei és nyilatkozatai miatt emelt vádat.

*

Tekintetes Tanács! Nehéz helyzetben van a védelem, amikor alig fél esztendővel az elmúlt szomorú események után, a közvélemény gyűlöletének izzó lángjai között kell szót emelnünk az őszhajú, fél év óta előzetes letartóztatásban levő Berzeviczy Gizella tanárnő igaza mellett. Érezzük, hogy talán kevés eredménye lesz a védelemnek, de itt állunk, hogy elmondjuk mindazt, amit az ügyvédi lelkiismeretünk szava diktál.

Elsősorban kifogást emelek a 4039/1919. számú rendelettel szabályozott gyorsított bünvádi eljárás ellen. Ezt a rendeletet 1919. augusztus havában adta ki Baloghy igazságügyminiszter, azon fölhatalmazás alapján, amelyet az 1912. évi LXIII. t.-c. 31. §-a engedett meg, amely szerint háború esetére kivételes intézkedéseket és rendeleteket adhat ki. Az igaz, hogy a törvény felhatalmazta az igazságügyminisztert arra, hogy a gyorsított bünvádi eljárásnak szabályait rendeleti úton állapíthassa meg, azonban azt a szigorú megszorítást tartalmazza e törvény, hogy a gyorsított bünvádi eljárás szabályai a katonai bünvádi perrendtartásnak, az 1912: XXXII. és XXXIII. t.-c. elveinek szem előtt tartásával nyerjenek megállapítást, ami nyilvánvalóan azt jelenti, hogy a rendelet kiadásánál e két katonai bünvádi perrendtartásban érvényesülő alapelveket kell fenntartani. Ezek szerint többek között, — ez a legfontosabb, — legalább egyfokú felebbvitelnek kell lennie a gyorsított eljárásnál, vala-

mint tartalmazni kell mindazokat a vádlottak javára szóló intézkedéseket, amelyek az egyébként elég szigorú katonai perrendtartásban megvannak. Tovább nem mehet a megszorítás folytán a gyorsított eljárás. E rendelet, amelynek alapján ma tárgyalunk, amely végleges, jogerős és felelősséget elvonó ítéleteket az ötös tanácsokra bízta, mégis ellentétben van e törvénnyel. A bíróságoknak nemcsak joguk, hanem kötelességük is megvizsgálni bármely rendelet törvényességét. A rendelet nem lehet ellentétben a törvénnyel. A védelem, amint annyszor már, a többi hasonló ügyekben tette, most ismét szót emel az ötös tanács illetékessége ellen.

Berzeviczy Gizellát a t. Ügyészség többek között osztálygyűlésre való izgatással vádolta meg, az Erzsébet-nőiskola tanítóképző intézetében a tanárok és tanárnők együttes értekezletén tartott beszéde miatt. Ha ezt a magas színvonalú, a tudományos szocializmus alapelveit hirdető beszédet osztálygyűlésre való izgatásnak lehet minősíteni, akkor izgatás a tudományos szocializmusnak minden teoretikus megnyilvánulása. A beszéd hiteles szövege írásban fekszik a bíróság előtt, mert hiszen nemcsak felolvasta a vádlott, hanem le is írta azt a tanári testület jegyzőkönyvében, s így nemcsak egyes kiszakított részek, hanem az egész beszéd rendelkezésünkre áll. Ebből kitűnik, hogy Berzeviczy Gizellát, aki Aradon gimnáziumi tanárnő volt, kinevezték a tanácsköztársaság alatt az Erzsébet-tanítónőképző intézet igazgatójává, s 1919. május 6-án egy székfoglaló beszédet tartott a tanártársai előtt, amelybeft az egész iskolanevelést felölelő programot ad.

Íme a beszédből egypár leg súlyosabban inkriminált rész: „Hozzá kell járulnunk nekünk is, hogy ezek jogaiból a milliók társadalmába jussunk, de nemcsak nekünk kell tudatában lennünk annak, hogy kultúrunkánk milliókon segítsen, de ezt be kell vésnünk nővéreink lelkébe is. Először persze magunkat kell az eszmékhez nevelnünk, s utóbbi kell érnünk fizikai munkatársainkat, akik e ponton előttünk járnak. A korszellemnek megismertetése és az új világrendbe behelyezkedése megkezdődött, de ezt a munkát rendszeressé kell tenni, tanításban, fegyelmezésben, társadalommal való kapcsolatban, sőt minden csekvésben is,

mert másként az új szellem térfoglalása nem történhetik meg. Szóval forradalmasítanunk kell szívünket és koponyánkat. Az átalakulás ne formaság legyen, hanem vérválás és a forradalom győzelmének bizonyítéka.”

Íme egy pár részlet a beszédből. Magas intelligenciájú, főiskolai képzettségű tanárok hallgatósága előtt tartott magas színvonalú előadást nem lehet osztálygyűlésre való izgatásnak minősíteni! Az értekezleten csak tanárok voltak jelen, az ügyész úr a főiskolai tanári kart a proletár-osztályhoz tartozónak mondja, hogy így jobban megtudja konstruálni az osztály gyűlésre való izgatás tényálladási elemeit. Ezeket a „proletárokat” izgatta volna Berzeviczy Gizella a régi társadalmi rend ellen. A proletár-osztályhoz sorolja az ügyészség többek között Horger Antal dr., Entz Géza dr., Berta Ilona, Vásony Lajos dr. tanárokat. Ha ez a beszéd büntethető, úgy büntethető a szocializmusnak minden tudományos megnyilvánulása. Büntethető mindaz, amiket a szocializmus mellett ötven esztendeje tudományos könyvekben, egyetemi előadásokon, tudományos folyóiratokban leírtak. Az egész beszéd tudományos keretek között mozog. És csak az inkriminált részeket olvastam föl! De nemcsak a megnyitó beszéd mozog tudományos keretek között, hanem a hallgatóság is ennek a keretnek felelt meg.

Tekintetes Bíróság! Bármennyire fontos elv az, amelyet az ügyész ár vádbeszédében hangsúlyozott, a „salus rei publicae suprema lex”, bármennyire fontos államérv az, hogy elhallgattassanak azok, akik az államra veszedelmesek és károsak, még ebből a nézőpontból vizsgálva is a bűnügyet, merem állítani, hogy Berzeviczy Gizellát ezért a beszédért börtönbe zárni nem lehet.

Hitfelekezet elleni izgatás is tárgya a Vádnak, mert a vádlott egyes szociológiai előadásoknál Marxot Krisztussal hasonlította össze az emberiség megváltásával kapcsolatban. De azt hiszem, lehetetlen komolyan beszélni hitfelekezet elleni gyűlésre való izgatásról, mert hiszen nem izgatta egyik hitfelekezetet sem a másik hitfelekezet ellen a vádlott. Marx tanainak követőit talán csak nem lehet hitfelekezetnek minősíteni? De még kisebb súlyú istenkáromlás vétségéről sem lehet szó, hiszen Berzeviczy Gizella

Krisztust nem gyalázta, nem alacsonyította le, hanem csupán Marx tanainak jelentőségét Krisztus tanaihoz emelte fel és hasonlította össze vele.

Végül az ügyészség zsarolás büntetével is megvádolja Berzeviczy Gizellát, mert kinevezése alkalmával két szobát kért a tantestülettől lakás céljaira, amit meg is kapott a volt igazgatónőjétől. A zsarolás büntetének fő kritériuma a *fenyegetés*, nem történt meg senkivel szemben sem. Hasonlóképpen a másik kritérium a *vagyoni haszon* elérése sem volt meg. A vád 555. §-ának 1. pontja szerinti minősítésről, amely fegyházas cselekmény, nem lehet komolyan beszélni. Berzeviczy Gizella gyilkossággal, vagy súlyos vagyoni kár okozásával senkit meg nem fenyegetett. Hasonlóképpen nem áll meg a 553. §-nak 2. pontja szerinti minősítés sem, mert hiszen semmiféle közhivatalnoki minőséget nem színlott a vádlott. Az őszhajú Berzeviczy Gizellát, aki senkit megbántani sem tudott, a legsúlyosabb zsarolás büntetével megvádolni szinte lehetetlenség.

Beszélnünk kell egyet-mást a kihallgatott tanárok tanúvallomásáról is. Lehet-e a tanúképpen kihallgatott Horger Antal dr. főiskolai tanár, egyetemi magántanár vallomását teljesen elfogulatlan objektív vallomásnak minősíteni, aki egyben a följelentő is? De lehet-e elfogulatlannak minősíteni a vallomását, amikor a főkapitánysághoz írott följelentésében azt írja, hogy Berzeviczy Gizellát állítólag Kohn Gizellának hívták, aki följelentésében lengyel-orosz zsidó anarchista nőnek mondja a magyar Berzeviczy Gizellát. Horger úr lezsidózza, lelengyelezi az ősnemes Berzeviczy Gizellát, akinek közeli rokona a Tudományos Akadémia elnöke, akinek közeli rokona a vezérkar jelenlegi főnöke. Lehet-e, szabad-e e tanúvallomást és a többi hasonló vallomásokat a tényállás alapjául elfogadni, lehet-e ezen tanúvallomások alapján Berzeviczy Gizellát a legaljasabb motívumú zsarolás büntetében bűnösnek kimondani? Én megértem a tanúknak izzó lángját, a tudós Berzeviczy Gizella meg is bocsát nekik, én csak a bíróságot kérem, hogy szabadon mérlegelje e vallomásokat.

Belátom, hogy van egy súlyosító körülmény e bűnperben, s ez az, hogyha a bíróság a mérleg serpenyőjébe teszi a vádlottat, s megméri a tudásai, intelligenciáját, hajthatatlanságát,

úgy az nem találtatik könnyűnek. Súlyos egyéniség Berzeviczy Gizella, aki itt áll a bíróság előtt egyenesen, akit a válságok és viharok meg nem törtek. Itt áll a bíróság előtt és nyugodtan mondja, hogy nem az osztályharcot hirdette, hanem csak magyarázta azt. Hirdette és hirdeti, hogy elsőrendű emberi kötelességnek és kulturmunkának tartja: küzdeni egy olyan társadalmi rendszerért, amely minden osztályellentétet megszüntet. Lehet olyan világnézet is, amely az ily irányú küzdelmet helytelennek és károsnak tartja, de a bírósági tárgyaláson nem a világnézetek fölött kell döntenet, hanem csupán azt az egyetlen kérdést, hogy vádlott a magas színvonalú tudományos előadásával a Btk. szerint minősülő izgatást elkövette-e, és hogy a Btk. szerint minősülő zsarolásban bűnös-e vagy sem. Meggyőződésem, hogy Berzeviczy Gizella ártatlan, s ezért igazságot, fölmentést kérek, s ha mégis kellene — kegyelmet!

A gyorsított tanács *Berzeviczy* Gizellát az 1920. március 12-én megtartott főtárgyalás után három rendbeli izgatásért és istenkáromlásért 8 évi börtönre és 2000 korona pénzbüntetésre ítélte. A zsarolás és felekezet elleni izgatás büntette alól felmentették.

**GYÖRKI IMRE dr. ügyvéd védőbeszéde a magyar nemzet
megbecsülése ellen irányuló vétség és kormányzósértés vét-
sége miatt vádolt Tolnai Árpád ügyében.**

Tolnai Árpád jeruzsálemi lakos mérnököt a budapesti kir. ügyészség az 1921. évi III. t.-c. 7. §-ának 1. bekezdésébe ütköző, a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló vétség és az 1920. évi I. t.-c. 14. §. alapján az 1913. évi XXXIV. t.-c. 2. §. 1. bekezdésébe ütköző kormányzósértés vétsége címén azzal vádolta, hogy Jeruzsálemben 1923. év folyamán Sz. M. és B. J.-né jelenlétében tett azzal a kijelentésével, hogy „soha sem megyek vissza Magyarországra, abba a pizsok országba, ahol a Horthy-pribékek garázdálkodnak. A magyarok pizskos banda, gyilkosok, Horthy kutyák . . .” olyan valótlan tényt állított, amely alkalmas arra, hogy a magyar nemzet megbecsülését csorbítsa és a kormányzó ellen sértést követett el.

Tolnai Árpád, az ügyészi vádirat szerint, Jeruzsálemben tette meg a megjelölt kijelentéseket. Tolnai Árpád 1924. év februárjában hozzátartozóinak látogatására Budapestre jött, ahol találkozott a feljelentő Sz. M.-el, aki, amikor látta, hogy Tolnai Budapesten tartózkodik, eljár a rendőrhatságnál és kérte Tolnai letartóztatását. Ez meg is történt. Később óvadék mellett szabadlábra helyeztetett, majd pedig visszautazott Jeruzsálembe. A kir. Törvényszék megkísérelte a vádlott megidéztetését diplomáciai úton, majd mikor ez az eljárás, annak késedelmes volta miatt, eredményre nem vezetett, a védelem beadvánnyal fordult az ügyészséghez és abban azt a kérelmet terjesztette elő, hogy a kir. ügyészség *tegyen indítványt a vád kettéválasztására, nevezetesen arra, hogy a magyar nemzet megbecsülése elleni vétség választásai: el a kormányzósértés vétségétől*, mert ha ez a kettéválasztás megtörténik, akkor a bíróságnak meg van adva a lehető-

sége, hogy a magyar nemzet megbecsülése elleni vétség ügyet az 1921. évi III. t.-c. 12. §-ra való hivatkozással a vádlott távollétében letárgyalhassa. A kir. ügyészség elfogadta a védelem álláspontját, a kitűzött főtárgyaláson az indítványozott előterjesztést megtette, aminek megfelelően a bíróság kettéválasztotta az ügyet és a magyar nemzet megbecsülése elleni vétség ügyében megtartotta a tárgyalást.

Ez ügyben dr. Györki Imre az alábbi védőbeszédet tartotta meg:

Tekintetes kir. Törvényszék! Ha a most tárgyalás alatt levő ügyet nem pusztán jogi szempontból tesszük bírálat tárgyává, hanem társadalompolitikai szempontból is, akkor megdöbbentő képet kapunk a mai magyar társadalmi viszonyokról. Ez a megdöbbentő kép folyománya a világháborúnak, folyománya az ország területi megcsonkításának, gazdasági életerejének csökkentésének. A most tárgyalás alatt levő ügy olyan, amelyet csak a háború által teremtett helyzet tudott előidézni. Ennek tudandó be, hogy a vádlott, aki részben mint frontkatona szolgált a háború alatt, részben mint hadifogoly élte át a háborús szenvedéseket, amikor a hadifogságból kikerült, nem jött haza, hanem elment oda, ahol úgy érezte, hogy existenciát tud magának teremteni, mert tudta, hogy ezt az existenciát nem tudja megtalálni a csonka országban, ahol reá, mint intellektuelre szükség nincsen. Így került védencem Palesztinába, ahol mint mérnök az ottani városi vízműveknél talált elhelyezkedést. Amikor védencem megélhetése már némileg biztosítva volt, gondolt arra, hogy leviszi magával az otthon maradt hozzátartozóit, de gondolt arra is, hogy segít azokon a magyar honfitársain, akik ott hon vannak, de akik az ország szétroncsolt gazdasági helyzete miatt existenciát teremteni nem tudnak. Így védencem volt az, aki gondoskodott arról, hogy a feljelentő Jeruzsálemben ugyancsak álláshoz jusson, ő volt az, aki egy másik magyar mérnöknek is, a terhelő vallomást tevő B. Józsefné írjének állást és elhelyezést juttatott Jeruzsálemben. Most, amikor a törvényszék ítéletet akar ez ügyben mondani, s tisztán akart látni, szemügyre kell venni azt, hogy vajjon milyen viszonyban volt feljelentő, illetve a terhelő tanú a vád-

lottal és milyen körülmények között hagyták el a feljelentők Palesztinát. Erre a kérdésre feleletet ad a most lefolytatott bizonyítási eljárás során kihallgatott tanúknak vallomása. Ezekből a vallomásokból kitűnik, hogy védencem és B. József vállalkozása nem járt eredménnyel, és ennek tudható be, hogy B. József, tehát az egyik terhelő tanúnak a férje, visszautazott, mert Jeruzsálemben megélni nem tudott. De visszautazott Sz. M. is, aki ez ügyben a feljelentő volt. A visszautazottak a maguk gazdasági szerencsétlenségük minden ódiumát védencemre kívánták hárítani, aki nem volt hajlandó maga mögött felégetni a hidat és aki továbbra is úgy érezte, hogy lent marad Jeruzsálemben, mert ha súlyos gondokkal is, de mégis megélhetése ott biztosítva van.

Sz. M. mielőtt lekerült Jeruzsálembe, a magyar nemzleti hadsereg tagja volt, keresztény hitfelekezethez tartozik. Felmerül tehát mindenkiben a gondolat, vajjon mit keresett Sz. M. Jeruzsálemben, ahol erős zsidó nacionalista mozgalom van kialakulóban. Erre a feltett kérdésre megadja a választ a tanúk vallomása, akik igazolták, hogy B. J.-né hívására került Sz. M. Palesztinába, majd pedig amikor B. J.-ék eltávoztak onnan, akkor Sz. M. is eljött és ma is nyomon követi ezt a családot. Sz. M. nem volt szimpatikus egyén Jeruzsálemben. Különösen nem nézték jó szemmel a letelepedését és többen voltak azok, akik kifogásolták, hogy védencem Sz. M. részére állást és lakást szerzett. Sz. M. azzal igyekezett a maga részére szimpátiát szerezni az ottani zsidó lakosok között, hogy a hazai állapotokról rémképeket festett s odáig ment el, hogy azzal indokolta az ő távozását Magyarországról és a nemzeti hadseregből való kilépését, hogy az ő idegei nem bírták el az itthoni állapotokat és érzelmével, felfogásával merőben ellentétes volt az, ami itthon történik. Érthető ily előzmények után, hogy akkor, amikor ez az ember visszatért Magyarországra, ellentámadásba ment át és az ő jótevőjét, az én védencemet igyekezett feltüntetni a hatóságok előtt olyanak, mint aki a magyar nemzet megbecsülése elleni vétséget és kormányzósértést követett el. Jól elhelyezett bombának tartotta a feljelentést, mert tudta, hogy ellenbizonyítékok szerzése a távolság miatt szinte leküzdhetetlen akadályba ütközik. A vádban felhozottakat kizárja veden-

cem jelleme, kizárja az a körülmény, hogy honfitársai közül többeket helyezett el állásba és pedig elhelyezett, mint Sz. M. esete is mondja, párt és valláskülönbség nélkül, kizárja az a ténye, hogy állásában igyekezett magyar gyári termékeket vásároltatni, ami által közvetve hazája felépítésében segédkezett. De egyébként is az elmondottakból kitetszik, hogy védencem, aki hosszú időt töltött háborúban és fogságban, a fogsából közvetlenül került Jeruzsálembe és így neki az ott-hon történt állapotokról közvetlenül semmi tudomása sem volt és így nincs logikailag sem alátámasztva az, hogy miért tett volna olyan kijelentést, amellyel nemzete megbecsülését sértette volna, vagy miért sértette volna meg az államfőt, ki-nek ténykedéseit ő nem, ellenben Sz. M. annál közvetlenebbül ismerte. Logikailag az látszik valószínűnek, hogy Sz. M. félve attól, hogy hazaérkezése után valaki a jeruzsálemi tartózkodásáról jelentést tesz, megtette a feljelentést vádlott ellen. Így akarván magát igazolni.

Védencem a rendőrség és a vizsgálóbíró előtt tartott kihallgatása alkalmával utalt arra is, hogy ő magát zsidó nacionalistának tartja és meggyőződésével összeegyeztethetőnek nem tartja, hogy más nemzet nacionalista érzelmű polgárát bármi tekintetben sértse, vagy nemzeti törekvését bármi tekintetben csorbítsa. Védencemnek e vallomását magam is a legteljesebb mértékben az ellene felhozott vád megdöntésére fenntartom.

Lényeges körülménynek tartom védencem szempontjából azt is, hogy Sz. M. és B. j.-né a bíróság egyetlen idézésére sem jelentek meg a kitűzött tárgyalásra. Vagy az idézés nem volt részükre kézbesíthető, vagy ha kézbesíthető volt, akkor is a tárgyaláson távollétükkel tüntettek, s úgylátszik lelkiismeretük megengedte azt, hogy embertársukat bajba sodorják, ellene vádat kovácsoljanak, de mikor szembe kellene nézni és helyt kellene állani a vádakért és amikor a többi tanúkkal is szembe kellene állniok, akkor távollétükkel tüntetnek s hagyják, hogy az általuk megrágalmazott ember becsületéért és szabadságának megvédéséért küzdelmet folytasson.

Ily tényállás mellett kérem, méltóztassék Sz. M. és J.-né vallomását, amelyet a törvényszék a Pp. 313. §-a

alapján felolvasott, megbízhatatlannak tekinteni és vádlottat a vád alól felmenteni.

A kir. Törvényszék az 1926. április 30-án megtartott fő tárgyaláson vádlottat a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló vétség miatt ellene emelt vád alól a Bp. 326. §. 2. pontja alapján felmentette. Ítéletében a törvényszék kimondotta, hogy a fő tárgyaláson kihallgatott tanúk azt adták elő, hogy a vádlott a vádbeli kijelentéseket előttük sohasem használta, sőt az egyik tanú éppen ellenkezően azt vallotta, hogy vádlott a magyarországi atrocitásokról elterjedt híreket igyekezett cáfolni. Sz. M. és B. J.-né terhelő vallomását a törvényszék nem találta megnyugtató bizonyítéknak egyrészt azért, mert vádlottal haragos viszonyban voltak, Sz. M. vallomását ezenkívül még azért is, mert neki, akinek Magyarországon mint katonatisztnek rendes megélhetése volt és mégis B. J.-né kedvéért Jeruzsálembe vándorolt ki, — ahol tekintetbe véve az ottani hangulatot és viszonyokat, elhelyezkedését igen kétségesnek kellett látnia, — nem tartja annyira komoly és megbízható egyénnek, akinek magában álló, s csupán a nyomozás során tett, s más tanúk vallomásával ellentétben álló vallomása alapján a vádlott bűnösségét megállapítani lehetne.

A kir. Ügyészség a Törvényszék ítélete ellen felebbezést jelentett be, amit később visszavont. Az 1920. évi I. t.-c. 14. §-ra alapított kormányzósértés vétsége miatt indított bünvádi eljárást pedig később a kir. Törvényszék a Pp. 275. §. alapján megszüntette, mert a kir. ügyész a vád alá helyezés elrendelése után a vád elejtését — figyelemmel a nemzetgyalázási ügyben lefolytatott bizonyítási eljárásra, s figyelemmel az ott hozott felmentő ítéletre — bejelentette.

**KÁLDOR GYULA dr. védőbeszéde, Sonnenberg Paula
védelmében:**

Sonnenberg Paula szerelmi viszonyt folytatott *Ziegler* József szigorló orvossal, és a viszonynak következményei lettek. Röviddel a kisgyermek megszületése után a gyermek meghalt. Az a gyanú merült fel, hogy *Sonnenberg* Paula anyja a megölt kisgyermek holttestét egy cserépfazékba gyömöszölve, bedobta a Dunába. Megindult a bűnügyi vizsgálat *Sonnenberg* Paula, az anyja, *Sonnenberg* Adolfné és a szeretője, *Ziegler* József ellen. A vizsgálat során *Sonnenberg* Adolfné magára vállalta leánya bűnét, s azt vallotta, hogy ő ölte meg a kis unokáját, a gyilkosságról sem a leánya, sem *Ziegler* nem tudott. Szinte szórói-szóra azonos vallomást tett ezzel a leány-anyja *Sonnenberg* Paula is, azzal a különbséggel, hogy ő meg önmagára vállalta az egész bűnt. *Ziegler* viszont annyit beismert vallomásában, hogy a szülésnél jelen volt, sőt helyettesítette a bábaasszonyt is. A vizsgálat befejezése után az ügyészség *Sonnenberg* Adolfné és *Ziegler* ellen gyilkosság büntette, *Sonnenberg* Paula ellen pedig gyermekölés büntette címen emelt vádat. Az esküdtbíróóság 1900.-április 23-án *Zsitvay* Leó törvényszéki elnök vezetése mellett tárgyalta az ügyet, a védelmet *Friedmann* Bernát dr., *Visontay* Soma dr. és *Káldor* Gyula dr. látták el.

*

Tisztelt Esküdt Urak! E komor hangú és megrázó izgalommal telt tárgyalás egy másik típust is mutatott be önöknek, tisztelt Esküdt Urak. S ha *Ziegler* Józsefnek, az első típusnak fényes elokvenciájú védője benne egy típust vázolt Önök előtt, engedje meg a mester, hogy én, a tanítvány, ki, ha nem is sajátíthattam el a mester ékesszólásának művészetét, de igazságérzetét igen, bemutathassa önöknek a má-

sík típust, mely természetesebb, igazabb és elevenebb. Ez a másik típus, tisztelt Esküdt Uraim, az elcsábított leány típusa. És ez itt áll önök előtt, boldogtalan védencem személyében, kétségbeejtő valóságban. Mert ha örök rejtély marad is, miképpen múlt ki Sonnenberg Paula újszülött magzata, az anyának, az elcsábított leánynak, Sonnenberg Paujának bukása, erkölcsi halálának története immár tisztán, világosan és kíméletlenül bontakozott ki előttünk.

És ez a történet, az elcsábított leány tragédiája, kerek, befejezett, mint egy görög sorstragédia. Az én védencem sorsa a társadalmi törvények szerint már el van intézve, még néhány perc s a büntető igazság is végez vele. ő maga komor rezignációval tekint elébe. Neki magának oly kevés vesztetni valója van, hogy elgyötrött lelke alig reagál e iélelmetes percekben. Indulatait még a sötét és félelmet gerjesztő vád sem hozhatja rezgésbe többé.

És én magam is e helyen, a védői tisztem nagy felelősségével szemben, ha nem is nyugodtan, de bizalommal tekintek a tragédiának epilógusa elé. Az én gyenge szavamat az önök lelkével, t. Esküdt Urak, az élet köti össze. Az élet, mely az istenség adománya; az élet, mely pezsgésbe hozza a vért, gondolatokat termel az agyban és érzéseket támaszt a szívben.

önök, tisztelt Esküdt Urak, látták és megértették e szegény teremtés sorsát, az elcsábított leány tragédiáját. Ez a kérdés a világ legnagyobb elméit foglalkoztatta. Goethe egy hosszú emberöltőn át alkotta meg az elbukott leány Örök eszményképét Margarétában. Van-e a világ-költészetben szendébb, fenségesebb, nemesebb női alak, mint Margaréta? S mit mond az ötödik felvonásban? „Megöltem anyámat és vízbe fojtottam gyermekemet...”

Ilyen borzalmas, hihetetlen ellentéteket csak az elcsábított leány kegyetlen végzete képes egyesíteni.

Sonnenberg Paula, mint önök tudják, szeretett. Ez volt bűne, ez lett végzete. Ki merem mondani, hogy a diabólikus erővel csábító Fauszt hatalma nem volt erősebb Margarétán, mint ennek a szigorló orvosnak a hatalma ezen az újpesti zsidólánynon.

Attól a pillanattól kezdve, mikor Ziegler József magáévá

tette a leányt, erkölcsi ereje megernyedtt s játékszere lett titokzatos végzetének.

Régi dolog ez, tisztelt Esküdtek, de mindig új marad. Csak a csábítók s az elcsábítottak neve változik. A civilizációban fejlettebb nemzetek hatalmas energiával védekeznek a nőcsábítók ellen. Nem engedik típusá fejlődni. Amerikában a büntető jog kíméletlenebbül sújtja a házassági ígéretekkkel fondorkodó egyént, mint a mi büntetőtörvénykönyvünk a gyilkossági kísérletet.

A mi törvénykönyvünk e tekintetben ijesztő hézagokat mutat. Igen, tisztelt Esküdt Urak, nálunk a csábítók háborítatlanul emelkedhetnek a társadalmi hierarkia legmagasabb lépcsőfokaira, míg az elcsábított leány tehetetlenül visszasülyed a megvetett páriák közé.

Jól van-e ez így, tisztelt Esküdt Urak? A fölött önök ma ítéletet mondhatnak, önök, akik apák, fivérek, független polgárok, s ami előttem e pillanatban legbecsesebb: érző emberek. És ne feledjék, mikor a csábító és az elcsábított sorsát mérlegelik legszentebb emberi javukkal, tiszta lelkiismeretükkel, hogy a maihoz hasonló eset, bár büntetőjogi következmények nélkül, nap-nap után dülja fel a családok boldogságát. Nem hiszem, hogy önök között egy ember is lenne, ki ne tudna analog eseteket, ki ne látott volna elbukni gyöngye leányt a csábító szellemi fölénye alatt.

Es most hadd vessék világot én is abba az újpesti házba; melyben a pirkadó hajnal szétűzte a szoba homályát azon a végzetteljes nyári reggelen, mikor a szerelem gyümölcse lehullott. Lássunk világosan, hogy igazságosan ítélhessünk. Jaj nekünk, ha a hazugságok homálya megtéveszt.

De lássuk, mi történt, mielőtt képzeletünk e szobát megvilágítaná. Sonnenberg Paula és Ziegler József megismerkedtek egymással. Hogy az egyszerű és alacsony műveltségi fokon álló leányra a szigorló orvossal való ismeretség nem volt hatástalan, azt önöknek magyaráznom felesleges. Az ismeretség szerelmet ébresztett a fiatal leány szívében, a szerelem szenvedéllyé fokozódott s ebből megértjük, hogy^a viszony benső lett közöttük.

Alig képzelhetünk végtesebb tévedést, mint a nő telektanából azt kimagyarázni, hogy egy erkölcsileg ép

leányt, kit nem a nyomor taszít a bűnbe, számításból szőjjön benső viszonyt udvarlójával. Ez ellenkezik mindazzal, amit a hajadon leányokról tudunk, látunk és hallunk. A számító leány egyenrangú partnere a csábítónak s ha erkölcsi felfogása lazább, akkor is csak a demivierge-k színvonaláig süllyed.

De az utolsó lépést a számító leány soha sem teszi meg, mert tudja, hogy éppen az döntené halomba számításait. A számító leány sokkal jobban ösmeri a társadalmi felfogás kíméletlen szigorát, semhogy azzal ne számolna. Arra az áldozatra csak a szerelem képes, az a heves, lobogó láng, amely kizárja a számítást, eltompítja az ítéletet s elnémitja a lázongó lelkiismeret szavát.

Így szerette védencem a szigorló orvost s így lett áldozata.

S mi hiányzott ahhoz, hogy a kettőjük között keletkezett viszony a társadalom szemében szankciót nyerjen? Nos, kérdem önöktől, tisztelt Esküdt Urak! Akadhat ember ép elmével, normális észjárással, ki azt mondhatná, hogy Sonnenberg Paula, miután szeretője lett Ziegler Józsefnek, miután feláldozta neki azt, amit minden időkben, minden népeknél a nő legszentebb javának tartottak, — hogy, ismétlem, ezek után nem akart volna felesége lenni.

Ilyen állítást, önök, tisztelt Esküdt Uraim, mint eszte-lent, méltatlankodva utasítanának vissza.

Tehát azért, hogy Sonnenberg Paula teherbe esett és mégsem lett a csábító felesége, ezért egyedül és kizárólag. Isten és ember előtt, a csábító, a mostani vádlott-társa felelős.

Igen, felelős érte és felelős következményeiért.

És most lássuk, mivel terheli védencemet a vád? Mik azok a cselekmények, mulasztások, tisztelt Esküdt Uraim-amelyekkel a vádhatóság igen tisztelt képviselője ebben a bűnperben Sonnenberg Paulát terheli? Mi az, amiért őt itt felelősségre vonja?

Azt mondja a főügyész úr: vádolom, hogy leánygyermekének közvetlen a szülés után való megölésébe beleegyezett, azíránt Sonnenberg Adolfné és Ziegler Józsefné megelőzőleg egyetértett és a büntett elkövetését szándékosan

lehetővé tette, mert közreműködése nélkül a bűntett elkövethető néni volt.

Mélyen Tisztelt Esküdt Urak! Méltóztattak hallani, hogy ez a vád kombinációkon épült és hipotézisekben tetőződött. Nincs egy talpalatnyi pozitivitása, amelyre ez a vád ebben az alakban és ezzel a tartalommal támaszkodni tudna. Sok mindent felhoztak, sok mindent igyekeztek bizonyítani, de annak bizonyítását meg sem kísérelhette a vád, hogy Sonnenberg Paula a születendő gyermek megölésébe előzőleg beleegyezett.

S mégis a vád úgy áll előttünk, hogy védencemnek a gyermek megölésében pozitív része volt, hogy tervközösségben állott a többiekkel.

Védőtársaim közül én vagyok az egyedüli, ki minden félelem nélkül követhetem az ügyész urat ezen az ingatag csapáson. És követem őt, hogy lélektanilag kimutathassam, hogy még akkor sem lehetne Sonnenberg Paulát jogilag felelősségre vonni, ha az az előleges megállapodás csakugyan létezett volna, ha őt a tervközösségbe belevonták volna.

Ha a feltevések e megbízhatatlan és ingoványos talajára lépünk, akkor is elsősorban az a kérdés követeli a sürgős választ, hogy volt-e Sonnenberg Paulának szabad akarata? Szabad akarata anyjával szemben, kitől mindent várt? Szabad akarata jegyesével szemben, kitől mindent várt? Az emberi léleknek minden törvénye, az emberi természetnek minden ismert jelensége, azt mondja, hogy nem lehetett.

De fejtegetjük a kérdést tovább. Tegyük fel, hogy ilyen megállapodás tényleg létezett. Akkor is azt kérdem, mi szükség lett volna e tervbe beavatni Sonnenberg Paulát? Nem oktalan és felesleges kegyetlenség lett volna-e így szólani hozzá: Te beleegyezzel-e abba, hogy születendő gyermekedet megöljük?

Miért kérdezték volna ezt, mikor megkérdezése nélkül is megtehették.

Tisztelt Esküdt Uraim! Én nem találok kizártnak, hogy történt, vagy történhetett valamely homályos célzás, hogy a szegyenkezés lesújtó állapotában felmerült valami burkolt óhajtas, de azt egyszerűen kizártnak kell tekintenünk,

hogy megállapodás, abban a bűnös értelemben, amelyre a vádat építeni lehet, hozzá ily súlyos természetű vádat, közöttük létezett vagy létezhetett volna. És felvetem újra a kérdést, hogy védencem, Sonnenberg Paula, miután kimutattam, hogy akarata nem volt és nem lehetett: beleegyezhetett-e valamibe és ellenkezhett-e valami ellen?

De haladjunk tovább a vád által homályosan kijelölt csapáson és mondjuk, noha semmi bizonyíték nem támogatja és lélektanilag képtelenség, hogy igenis történt előzetes megállapodás és hogy a leány rendelkezett szabad akaratával és beleegyezésével támogatta a megállapodás végrehajtására irányuló szándékában vádlott-társait. Akkor is azt kell kérdezni, hogy amikor a leány beleegyezését adta, ezzel csakugyan lehetővé is tette-e azzal már a cselekmény végrehajtását? Egyáltalán nem! Mert hiszen amikor ő beleegyezett, még oly hosszú idő választotta őt el a cselekmény végrehajtásától, hogy szándékát akárhányszor meg is változtathatta.

De nemmel kell felelni azért is, mert amikor beleegyezett, még a médium nem is létezett és így ha tervileg spontán is lett volna beleegyezése, a cselekmény még nem volt végrehajtható.

Aztán még tekintsük, hogy egyfelől az anyával, másfelől pedig leendő férjével állott szemben. Nincs ugyan bizonyítva, hogy anyja és jegyese ily beleegyezés elnyerésére kísérletet tettek, de tegyük fel azt is — hisz különben oly sokat kell a vád megértéséhez feltételezni — mit bizonyít az? Semmi egyebet, minthogy bele nem egyezésével a bűncselekményt akkor meg nem gátolhatta, mert hiszen úgy a cselekmény elkövetéséhez, mint el nem követéséhez még hiányzott a tárgy. Ha a vád valószínűségére és logikai következményekre hivatkozik, engedjessék meg nekem is, hogy olyat következtessek, mi logikailag sokkal valószínűbb mint a vád következtetése. Ez a sokkal valószínűbb következtetés nem egyéb, mint hogy a leány a rábeszélések óráiban akként gondolkozott, vagy gondolkozhatott, hogy a mostani beleegyezésével még úgy se teszi lehetővé a gyermek megölését, mert hiszen a szülés egy még távol álló esemény. Miért adjon hát tápot a közte, az anya s a leendő férj kö-

zötti meg hasonlításra már most? Ráért a gyermek megölése ellen akkor tiltakozni, ha ez a cselekmény küszöbén fog állani.

Vagy talán elvárta volna a vád t. képviselője a leánytól, hogy ez már a vélelmezett rábeszélés órájában az államhatalomnál keressen védelmet az anya és a leendő férj szándékai ellen. S mert ezt nem tette, ebben a negatív viselkedésben csak egy új momentumot lát annak igazolására, hogy a leány csakugyan beleegyezett a születendő gyermek megölésébe. Nos, tisztelt Esküdt Urak, erre a lépésre a leányt senki és semmi, még a büntető igazságszolgáltatás sem kötelezi. Még ez is figyelembe vette azokat a kapcsokat, amelyek a gyermeket az anyjához és leendő férjéhez fűzik, még ez is számolt az érzelmekkel, melyekkel a gyermek a hozzá legközelebb állók iránt viseltetik, még ez is brutálisnak tartotta, hogy a gyermeket arra kényszerítse, hogy saját édesanyját megvádolja. A törvény alkotói nagy pszichológusok voltak; jól tudták, hogy amikor olyan paragrafust ékelnének a törvénykönyvbe, amely a gyermeket az anyától el akarja szakítani és súlyos következmények terhe mellett arra kényszeríteni, hogy szülőjét a törvény elé állítsa, mondom, jól tudta, hogy ezzel a paragrafussal embertelen és meddő erőlködést tanúsítana. Meddőt azért, mert a legsúlyosabb büntetések fenyegetésével se formálhatná át annyira az embert, hogy az a legemberiesebb érzelmekből kivetközzék.

De van a vádnak egy passzusa, amely pozitívabb támaszokat keres. Azt mondja, hogy a leány a szülésre nem tett előkészületeket, nem gondoskodott gyermekruháról és babaasszonyról. Ebben implicite látni akarja, hogy a leány előzetesen beleegyezett gyermekének elemésztésébe.

Ha nem tudnánk, tisztelt Esküdt Urak, hogy a polgári társadalomban mit jelent az: házasságon kívül gyermeket szülni, akkor a vádnak ez a része, a valószínűségnek komoly látszatát viselné magán.

De vessünk csak egy pillantást annak a leánynak a lelkületébe, aki egy törvénytelen gyermeknek készül életet adni. Mit sejt, mit lát, mit érez ez a megesett leány? Akármerre tekint, reá gúnyosan vigyorognak a szégyenének és

gyalázatának fűriái. A. polgári társadalomnak minden igazi és minden áltisztessége fenyegetően kérdőre vonja. A szerencsétlen teremtmény valóságos víziókat lát. A lelkét meg-rohanják a fűriák, és éles karmaik közé veszik és véresre marcangolják lelkének minden érzületét, érzi a legborzasztóbbat: embertársainak rideg gúnyját, megvetését.

És ebben a legalábbis abnormis lelkiállapotban, midőn tekintete szégyenkezve bujkált a megvetés elől, hogy kíváncsiassuk tőle, hogy ő kötelességet és örömet találjon a fejkötő, a vánkos, a szalag előkészítésében. Hiszen ezek a tárgyak mindegyike egy-egy előrevetített sugara volt szégyenének, mely rémképeit, bűnének a képét megvilágította volna. S mi az, ami a bűnnél is iszonyatosabb? A bűn képe. Igazolja ezt a Genezis megrázó története. Le van írva a Bibliában a bolyongó Kain, kinek talpa alatt ég a föld, ki fut, menekül, ő nem a bűn elől, hanem a bűnnek a képe elől.

Hogy ilyen lelkiállapotban a gyermekkelengye fontos kérdése háttérbe szorul, hogy nem szívesen vesződött az ingecskével, a szalaggal, a kis főkötővel, az a legtermészetesebb dolog.

De ennél a kérdésnél nem szükséges tovább időznöm, hisz hallottuk a végtárgyaláson, hogy Sonnenberg Adolfné birtokában, háztartásában bőségesen meg voltak azok a kelengyék, amelyek a gyermek születésénél szükségesek. Íme tehát egy feltevést, egy tény cáfol le.

De a vád azt is élesen igyekszik kiemelni, hogy nem gondoskodott bábáról és ebből igen terhelő következtetéseket akar levonni. Nos tisztelt Esküdt Urak, önök itt, ezen a tárgyaláson a saját szemükkel látták a bábát, Ziegler József személyében. Férközhetik-e kétség szakismeretéhez, nem bizonyult-e valónak az, amit mondott, hogy ő többet tud, mint egy bába? Igen, Ziegler József, a szigorló orvos, aki pontosan meghatározta a szülés idejét, ki ígérkezett jelen lenni saját gyermeke születésénél, teljesen feleslegessé tette a bábát. És különben is a bába jelenlétét inkább az anya állapota igényli, mint a gyermeké. A bábára elsősorban Sonnenberg Paulának volt szüksége, s ezt senki jobban nem tudhatta, mint Sonnenberg Adolfné, ki tíz gyermeket szült, és akiről bármit mondjon és tartson is felőle a vád.

nem feltételezhetjük, hogy leányát, kedvencét, szemefényét első szüléssel járó különös veszélyeknek kiszolgáltatta volna.

És ezzel a bába kérdése megszűnt kérdés lenni.

Fegyvert kovácsol a vád abból is, hogy mind a három vádlott a szülést titkolni és eltakarni akarta a világ előtt. Ez a titkolódzás gyanút ébresztett a vádban és azt siet belőle következtetni, hogy a leány előzetesen beleegyezett a gyermek elpusztításába.

Nos, tisztelt Esküdt Urak, ezt a gyanút és erre a gyanúra épített vádat tönkreteszi az életnek tapasztalása. Igen is titkolóztak, igenis rejtegették a szégyent, igenis hiányzott belőlük az a heroizmus, amely a társadalmi felfogáson túl tudja magát tenni. Igenis ezt tették ők, és ezt fogja tenni mindenki és mindaddig, amíg átok lesz egyesülni szerelemből, a társadalmi konvenciók mellőzésével.

Éppen az jelezné a züllés ijesztő mértékét, ha Sonnenberg Paula nem rejtegette volna szégyenét, ha piacra vitte volna gyalázatát és hivalkodott volna vele. Akkor, tisztelt Esküdt Urak, én magam is megdöbbenéssel szemlélném romlottságának mértéktelenségét és leszerelve érezném azt az erkölcsi erőt, melyet védői tisztem követel.

Az adott körülmények között, tisztelt Esküdt Uraim, mi sem képzelhető természetesebbnek, mint éppen a titkolózás.

Igenis titkolta helyzetét, amíg lehetett, mert a leányok szégyenét a világ elég korán tudja meg. És amíg a társadalom megvetéssel, kitagadással fogja büntetni azokat, akik szerettek és gyengék voltak azon, hogy a természet törvényeinek hatalma alól felszabadítsák magukat, addig a leány titkolni fogja állapotát a világ előtt, amelynek elég ideje marad ahhoz, hogy kárhoztasson és büntessen.

És hogy ez így van, hogy ezt így fogták fel a legnagyobb gondolkozók, a legvilágosabb elmék, közöttük a mi büntető-törvénykönyvünk megalkotója, arra nézve hivatkozom a mi büntetőtörvénykönyvünk 284. §-ára, mely privilegiummal oltalmazza a házasságon kívül szülő anyát és bűnét, privilegizált bűnné avatja. Ennek a paragrafusnak az indokolása így szólott a miniszteri javaslatban *(olvassa)*:

»A házasságon kívül teherbe esett nő lélekállapota kivételes. A tapasztalás mutatja, hogy a teherbe esett leányon

ezen állapotának a tartama alatt teljes uralmat vesz a szégyen érzete, s csak egy gondolat foglalkoztatja, hogy miként titkolhatja el gyalázatát a világ előtt? miként eszközölhetné, hogy szégyene fel ne fedeztessék? Ezen érzület a szülésig folyton fokozódik s a beszámíthatatlanság határáig sodorja.”

Nos tisztelt főügyész úr, itt nincs szó pántlikáról, vankosról és bábáról, nincs szó nyilvánosságról, itt csak arról történik említés, amit a privilegizált törvény indokolása a legtermészetesebbnek tart, hogy az anya lesújtó szégyenérzetében rejtőzik és titkolózik.

Ennél a pontnál, tisztelt Esküdt Urak, a mi társadalmunk nagy mulasztásai ötlenek szemünkbe. Milyen másképp alakul az ilyen boldogtalan leánynak a sorsa például Franciaországban, ahol az emberbaráti érzés egy intézményt létesített, melynek gondosan elzárt körében az anya megszülető gyermekét anélkül, hogy megkérdeznék nevét, állását, vallását. S ha megszülte szerelmének gyümölcsét, akkor a francia társadalom átveszi a gyermeket és polgárt nevel belőle.

De a vád még nem merítette ki erejét. Azt is felhozza, hogy védencem a szent fájdalmak között megszült gyermekét meg sem nézte, s ezzel nagy kötelességeket mulasztott. Ez, hangoztatja a vád, ismét bizonyítja, hogy neki tervközösségben kellett állania.

A vád igen tisztelt képviselője, a mély érzésű s mély gondolkodású humanista itt önkéntelenül védelmére siet védencemnek, amidőn is szól: „a szülés tusája alatt elernyedten feküdt az ágyon”.

De a következtetéseket ebből már nem a humanista, hanem az ügyész vonja le, aki kárhozat és vádol, holott elismeri, az elernyedést s a megbénult lelki érzést.

Itt ismét csak arra szorítkozom, hogy büntetőtörvénykönyvünk nagy princípiumait említem fel önök előtt, tisztelt Esküdt Urak. A privilegizált törvény erre vonatkozó szakaszának indokolása öt napot vett fel határidőül arra, hogy a normális nyugalom visszatérjen a törvénytelen gyermek anyjának lelkébe. Nincs tehát joga senkinek, hogy tőle öt napon belül normális cselekedetet várjon. Pedig tudjuk, hogy itt nem öt napról, de legfeljebb öt percről lehet szó a szülés után, amelyben szent kötelességeket mulasztott, ha

mulasztott. Az orvosszakértők hiszen itt előttünk kijelentték, hogy a gyermek csak néhány percig élt.

S itt eljutottunk ahhoz a határjelzőhöz, amelynél kimondhatjuk, hogy Sonnenberg Paulát, aki a bűnben, ha az létezik, sem aktíve, sem passzíve részt nem vett, mert nem vehetett, felelősségrevonni nem lehet. Az ő alakja, az ő szereplése lelkünkben csak egy érzést tud ébreszteni: a szájalom érzését.

Védőtársam és mesterem kényszerítve érezte magát, hogy Sonnenbergné vallomásának megváltoztatását, Sonnenberg Adolf viselkedéséből magyarázza ki. Való igaz, hogy az apa revolvert emlegetett itt előttünk a tárgyaláson. De hát oly szokatlan, olyan természetellenes-e az apa dühe, sőt mondjuk brutalitása, hasonló körülmények között? Dumasnak egyik normális háttérű drámájában, Denisében, nem ugyanazt látjuk-e? Ott az apa kategorikus határozottsággal így szól a csábítóhoz: eredj anyádhoz, s mond meg neki, ha holnap 11 óráig meg nem kéri tőlem számodra leányom kezét, akkor lelőlek.

És az anya bizony megkéri, mert természetesnek és igazságosnak találja a fenyegetést.

De védőtársam védence javára más következtetést siet levonni az apa cselekedetéből. Azt mondja, hogy a megváltozott és kevésbé előnyös viszonyok között Sonnenberg Adolf beült a kurulisi székbe és pálcát tört Ziegler fölött.

Nem, nem erről van itt szó. Nem kurulisi szék az, amelybe Sonnenbergné beleült, hogy pálcát törjön, hanem az anyai mártíromságnak a széke. Ebben láttuk őt és ebben látjuk őt most is. Bocsássanak meg Esküdt Uraim, hogy ennyire igénybe vettem türelmüket. De nem állhatom, hogy rá ne mutassak még arra, amire engem ebben a bűnperben, ebben a szomorú drámában az én élettani vizsgálódásaim vezettek. Megvallom, megdöbbenve állok az eredmény előtt. Megdöbbenve szemlélem és a kétségbeesés egy nemével nézem az anyát, kinek vádlott társa a gyermeke, és látnom kell a leányt, kit bűntársul ültettek ide anyja mellé. Nézem az anyát és kétségbeesem afelett, hogy az anyai szeretetnek, ennek a megváltó isteni érzésnek mily keserű, mily fájdalmas csalódások jutottak osztályrészül. Az anyai szeretet

gondoskodni akart gyermekének jövőjéről, boldogságáról. Igenis házába fogadja a férfit, kiben álmainak megvalósítóját látja. S íme hónapok múltával az álmok foszladozni kezdenek; a szerelmes gyermek anyának érzi magát, mielőtt oltárhoz vezetik ...

Uraim! Mit érezhetett ez az anyai szív, mely előtt széjjelfoszlottak gyermeke boldogságáról szőtt képei és helyére odatódult a szeretett gyermek arca, melyet a közelgő szegyen észbontó fájdalma eltorzított?

Uraim! Gondoljanak erre is!

Végül még csupán egyet. Tisztelt Esküdt Urak, a régi törvények merev szigorral halálos büntetést szabtak arra a hajadon leányra, aki a csábításnak ellenállni nem tudott, ki házasságon kívül benső viszonyt szőtt egy férfival. Nos uraim, ez a merev szigor csak igen keveset enyhült azóta, az elcsábított leányt a modern társadalom is halállal sújtja: erkölcsi halállal!

Uraim, kérem önöket, ne szigorítsák ezt az erkölcsi kivégzést. Szívük nemes érzésébe ajánlom, boldogtalan védencem földi sorsát, ki nem született bűnösnek, ki ebben a sötét drámában áldozat volt csupán és nem bűntárs; kérem Önöket, ne rendítsék meg a leányban az igazság iránt táplált hitét, nehogy ő is ugyanazt mondja nekünk, amit Nóra mondott férjének, ki őt elítélte:

„Itt hagylak benneteket, mert nem értem a törvényeiteket!”

Védencem felmentését kérem önöktől!

*

Az esküdtszék hosszas tanácskozás után a feltett fő- és kisegítő kérdésekre *nem-mel* válaszolt, s így a vádlottak szabadlábra kerültek. A főügyészhelyettes is megnyugodott az ítéletben, amely azonnal jogerőre emelkedett.

KIRÁLY ALADÁR dr. védőbeszéde.

Kuszkó Istvánt a budapesti kir. Ügyészség a Btk. 172. §-ának második bekezdésébe ütköző és az 1912. évi LXIII. t.-c. 19. §-a szerint minősülő, sajtó útján elkövetett izgatás bűntette miatt azzal vádolta, hogy Budapesten, a „Stádium” r. t. nyomdájában előállított „A Nép” című politikai napilapnak 1924. évi május hó 7-ik napjáról keltezett 96-ik számában „*A mohácsi vész előtt is zsidók szanálták Magyarországot*” felirat alatt közzétett cikkben, a kivételes hatalom fennállásának ideje alatt a keresztény hitfelekezeteket a zsidó hitfelekezet elleni gyűlöletre izgatta.

*

A főtárgyaláson dr. *Király* Aladár ny. főispán, ügyvéd, a következő védőbeszédet mondotta el:

Tekintetes kir. Törvényszék! Amikor *Kuszkó* István régi barátom védelmére vállalkoztam, megmondottam teljes őszinteséggel neki azt, hogy sohasem tartottam, de különösen mostani viszonyaink között igazán nem tartom szerencsés gondolatnak olyan hírlapi közlemények megjelenését lehetővé tenni, amelyek ha büntetőjogi kritériumokat nem is foglalnak magukban, de alkalmasak lehetnek félreértésekre, alkalmasak lehetnek arra, hogy a magyar állampolgárok egy részében minden ok- és szükség nélkül a meghántás érzését válthassák ki. E kijelentéssel megrögzítettem azt a felfogásomat is, hogy a magyar állampolgárok között különbséget tenni nem tudok, hogy nagyon szeretném, ha szeretnők egymást, ha a magyarság történelmi érzéke, évezredes nemzeti Gényusza egy érzelm- és gondolatvilágban összeforrott magyar társadalom egységes munkájában találná meg a kivezető utat abból a súlyos helyzetből, mely ma mint fülledt levegő fojtogat bennünket. E kijelentéssel

megrögzítettem azt, hogy nem tartozom „A Nép” által reprezentált politikai táborhoz és azért, mert a világháborúban anélkül, hogy attól nemzeti ideáljaink megvalósulását várhattuk volna, vérben és vagyonban mi vesztettünk legtöbbet, azért, mert a világháború után következett forradalomban, de leginkább a söpredék uralmát megalapozó kommunizmusban nemzeti reménységek omlottak össze, erkölcsi értékek pusztultak el, vagyonok, existenciák mentek tönkre, nem vagyok képes a rettenetes, elkerülhetetlen történelmi végzetnek testünkön való keresztülgázolását egyesek, csoportok, tömegek számlájára írni, minthogy sem egyesekben, sem csoportokban, sem tömegekben nem láttam és nem látok olyan erőt, ami ezt a népek és nemzetek sorsába mélyen bevágó vis maiort feltartóztathatta volna. Hogy e szomorú közelmúlt indító okait egyesek, csoportok, vagy tömegek, politikai jelszavak mögé sorakozott emberek egyesekben, vagy tömegekben keresik, azt én — tökéletesen kidobva gondolatvilágomból az impotens gyűlölködés fogalmát — annak a faji öntudatnak és életerőnek javára akarom elkönyvelni, mely nem akar végzetszerűséget ismerni, hogy bátorsága lehessen a jövődő megpróbáltatásaihoz és nem akar magyar hibát is meglátni, hogy faji kiválóságában való hite ne inoghasson meg.

A politikai jelszavak mögé sorakozott emberek mentalitása, mely mentalitásnak állandó szócsöve, tekintetes kir. Törvényszék, „A Nép” című lap is, az ország szétदारabolásáért, gazdasági vérkeringésének megbénulásáért, a megszállott területeken a magyarság gazdasági és kulturális üldözéséért, idehaza a középosztály tönkremeneteléért, szociális nyomorúságunkért a kommunizmus alatt nagyobb számban szerepelt zsidók hazafiatlan magatartása miatt a zsidóság egyetemét tartja felelősnek, aggodalommal nézi a zsidóság gazdasági és szellemi megerősödését s attól a felfogástól vezettetve, hogy a nemzeti élet fáját rovarok lepték el, bár optikai csalódásban van, e rovarok eltávolításai tartja a magyar faj érdekében állónak. Ez a mentalitás anélkül, hogy a több évszázados magyar pszihével, az emberiség szellemi fejlődésével, a világot megreformáló eszmeáramlatokkal számolna a történelmi múlt példázataival is.

alá akarja támasztani a maga álláspontját és nem jut eszébe a zsidó faj üldöztetése, hazátlansága, faji izoláltsága, ami a keresztény morál szempontjából talán érthetetlen tulajdonságot fejleszthetett ki nála, nem jut eszébe, hogy a nemzetközi kalandor mellett hazafias zsidó is van, a háborús nyereségből meggazdagodott zsidók mellett szegény, dolgozó, kispolgár zsidók is vannak és igen számosan élnek közöttünk olyan zsidók, akiknek hazája nem a széles világ, de akik a költő mondását, hogy „itt élned, halnod kell” szívükbe vésett örök törvénynek tekintik. Hát tekintetes kir. Törvényszék, éppen ezért nem tartom szerencsés politikának azt a politikát, amelyet „A Nép” című lap reprezentál, még ha irányzatának hazafias motívumait el is ismerem. Joggal kérdezhetem: ki szolgálja inkább a nemzet érdekeit, az-e, aki gazdasági fellendülést, szociális boldogulást, területi integritást nem a megbontott, egymással szembeállított, hanem a nemzeti érzés összekapcsoló erejével morális közösségbe egyesített magyar állampolgároktól, tehát olyan magyar társadalomtól vár, hol nincs üldözö és üldözött, hol szeretet van, virágzik a közszabadság, nő, izmosodik az igazi magyar demokrácia pálmafája, ahová irigységgel nézhetnek a balkáni hódítók népei, vagy pedig az, aki hazafias intencióval bár, de olyan operációt szándékozik végezni, amelybe a beteg maga pusztulhat bele.

E kérdés felett, tekintetes kir. Törvényszék, nem meditált az én igen tisztelt barátom Kuskó István, bár más levegőben, az erdélyi nemesvértű vallás- és gondolat szabadság levegőjében évtizedeken át fejtett ki publicistikai tevékenységet s bár kétségtelenül bizonyos az, hogy a nemzeti jövő felett való aggodalom vezette tollát az inkriminált sajtóközlemény megírására. Az ő gyermekiesen naiv lelke, közismert puritánsága sehogysem tudott ezzel a magyar jelenet kibékülni. Felütötte a történelem évkönyveit és Szent István korától a mohácsi vészig végig olvasta azokat. A dicsőséges múlt után eszébe jutott a ma nyomorúsága, a kommunizmus rémsége, Magyarország katasztrófája, szülőföldjének: Erdélynek elvesztése, ahol egykor, egy nagy nemzetiségi tenger közepén dacos magyar lélekkel harcolt azért, hogy a magyar harangok el ne némuljanak és megírta

ősz fejjel azt a cikket, amelynek tartalmáért most vádolva van. Ez a hírlapi cikk nem a régi Kuskó István írása. Nem az a hang, nem az az ötletes, szárnyaló, amellet széles látókörű és mélyen szántó írás, amely a néhai nagynevű Bartha Miklós szerkesztésében megjelent kolozsvári „Ellenzék” című lap publicistáinak tollából látott egykor napvilágot. Egy 67 éves, szülőföldét elveszített, oláh üldözést, sanyargatást kiállott, csekély vagyonától is megfosztott, itt tömeglakásban sínylő, beteges ember fáradt írása ez a cikk, amely tiszteletreméltó hazafias indokokból íratott meg, de egyébként a történelmi tények száraz regisztrálása, meglehetősen unalmas, lapos előadása. Ez a cikk, tekintetes kir. Törvényszék, már külső megjelenési formájánál fogva sem alkalmas arra, hogy az olvasó lelkében gyűlöletet ébresszen. Egészen bizonyos, hogyha Budapestnek egy millió lakosa olvasta volna, az összes lakosság hidegen tér felette napirendre. Csak sajnálni tudom azt, hogy a közvád mélyen tisztelt képviselőjét az inkább délutáni sziesztára alkalmas hírlapi közlemény egészen a vádemelésig felizgatta. Egyébként, tekintetes kir. Törvényszék, az inkriminált sajtóközleményben foglaltak szórói-szóra történelmi igazságokat tartalmaznak. Ballagi Aladár kiváló történettudósunk a mai főtárgyalás folyamán ezt kétségtelenül megállapította. E szerint igaz az, hogy Szent István királyunk az országba zsidót nem engedett be, hogy Szent László király megtiltotta a zsidóknak keresztény leánnyal való házasságkötését és keresztény cselédek tartását, hogy Könyves Kálmán király törvénnyel tiltotta meg a zsidóknak azt, hogy keresztény cselédet pénzért vegyenek és adjanak el, hogy IV. Béla király külön ismertetőjel viselésére kötelezte őket, hogy Nagy Lajos király birodalma egész területéről kikergette a zsidókat és hogy II. Lajos király idejében Sneor Salamon nevű zsidó a magyar királyi udvarnak meghitt emberévé lett, Perényi Imre nádor keresztapasága mellett rom. kath. vallásra tért át, Szerencsés Fortunatus Imre nevet vett fel. azután pedig feleségét és két gyermekét elkergette magától, egy keresztény nővel vadházasságra lépett s olyan erkölcs-telen volt úgy a magánélete, mint a közéleti szereplése, hogy egész Európában megbotránkozással beszéltek róla.

Igaz az is, hogy Szerencsés Imre tönkretette a királyi udvart, úgyannyira, hogy II. Lajos király apró kis kölcsönökért könyörgött majdnem állandóan nála, tönkretette a nemességet, melynek egy részét beállította üzleti érdekszférájába, más részét pedig még polgárháború árán is le-törni igyekezett, tönkretette az országot, amennyiben a végvidékek katonai felszerelésének szállítására vállalkozott és sem hadianyagot, sem más felszerelést nem szállított, a pénzt ellenben zsebredugta s ily módon a török dúlásnak tág kaput nyitott, de tönkretette az ország hitelét és becsületét is az általa kezdeményezett hamis pénz verésével és forgalomba helyezésével.

Az inkriminált sajtóközlemény java részben Szerencsés Imrének, ennek a sötét emlékü pénzspekulánsnak gálád szereplésével foglalkozott s minthogy a pénzügyi szanalás éppen abban az időben volt napirenden, a történeti példák felsorolásával és Szerencsés Imre szereplésének részletes leírásával arra intette a magyarságot, hogy okuljon a múlt példáin és vigyázzon arra, hogy Szerencsés Imréhez hasonló zsidók kezébe kerüljön az ország pénzügyi szanalása s így azután a tizennégy vármegyéből csak négy maradjon meg nemzetközi piactérnek.

A történelmi tények felsorolásában Kuskó István vádlott nem volt egyoldalú, tekintetes királyi Törvényszék. Ostorozta a mohácsi vész előtti magyarság bűneit is. Elmondotta, hogy a mohácsi vész előtt szereplő magyar főurak kapzsiságból hunytak szemet Szerencsés Imre gazságai előtt, hogy a budai országgyűlés a hamis pénzverést országgyűlési határozattal szankcionálta, hogy az erkölceiben megromlott királyi udvar Szerencsés Imrét a legteljesebb mértékben támogatta, hogy a főpapság és főnemesség legnagyobb része pénzzel meg volt vásárolható, hogy az eleinte közmorált prédikáló Werbőczy István később kegyeibe fogadta Szerencsés Imrét. Szomorúan jellemző erre a korszakra, hogy Ballagi professzor megállapítása szerint Werbőczy István országbíró, híres jogtudós, a legkevésbé korrumpált közéleti tényező, aki közéleti szereplésének kezdetén szegény köznemes volt, pár év alatt annyi birtokot harácsolt össze, hogy Buda felé utaztában napokon keresztül uradalmaiban

tért éjszakai pihenésre, Ballagi professzor a mai főtárgyaláson azt is megállapította, hogy a vádlott által megírt történelmi adatok nem maradtak fenn és így az inkriminált sajtóközlemény nem csoportosított szándékosan a zsidóság ellen történelmi adatokat, amint azt a közvád előszeretettel, de minden támpont nélkül állítja. Kuzskó István cikkének hangja kétségtelenül zsidóellenes, de a zsidóellenesség álláspontját nem lehet az izgatás büntetőjogi fogalma alá besorozni.

Amikor, tekintetes királyi Törvényszék, Bartha Miklósnak a „Kazár földön” című könyve napvilágot látott, amikor ez a kiváló politikus és publicista az ő éles megfigyelésével rámutatott arra, hogy a magyar szabadságharcok hűségese katonáit: a ruthéneket a Galíciából bevándorolt zsidók hogyan teszik tönkre, nem volt ebben az országban egyetlen magyar zsidó sem, aki szolidárisnak érezte volna magát a galíciaival, aki Bartha Miklósnak kíméletlen, megtörtént tények erejével izgató írásait a hazafias magyar zsidóság egyeteme ellen intézett támadásnak fogta volna fel és aki ne érezte volna azt, hogy a földkerekség összes nemzetei és népei között a magyar faj volt hozzá a legtürelmesebb, a leghumánusabb. Hát kérdem, miért ne lehessen hitelt adni a vádlott azon védekezésének, hogy ő általánosítani nem akart, hogy ő a történelmi tényekből vont következtetéseit a Galíciából bevándorolt zsidókra alkalmazta, azokra, akik kétes értékű üzérkedésekkel gyorsan meggazdagodtak és nem azokra, akik a magyar röghöz tapadtak, akik ennek a nemzetnek örömeiben és szenvedésében résztvesznek, szóval nem a hazai zsidóság egyetemére. Vagy talán a „zsidóság” mint gyűjtőfogalom használatában már izgatást lát az igen tisztelt vádhatóság? Hát mennyivel lett volna kisebb az olvasóközönség lelkületére a cikk hatása, — már ha egyáltalában lehetett hatása — ha a „zsidók” kifejezés helyett az „egyes zsidók” kifejezést használja?

En teljesen és tökéletesen tisztában vagyok, tekintetes királyi Törvényszék azzal, hogy a nagyméltóságú m. kir. Kúriának álláspontja szerint a zsidóság nem nemzetiség, mert külön anyanyelve nincs, és mindenkor az érdekkörében élő népek nyelvét használja, nem társadalmi osztály,

mert akár az egyforma foglalkozás, akár a közös élethivatás, történelmi múlt, vagyon, vagy különös képzettség szerint kialakult, gyűjtőnévvel megjelölhető személy-csoport gyanánt nem jelentkezik és évszázadokon át tartó alantas társadalmi helyzete az 1867. évi XVII. t.-c. egyenjogúságot kimondó rendelkezésével megszűnt, így tehát a zsidóság mint személyösszesség ellen elkövetett izgatás azoknak a hívőknek összességét támadja meg, akik az izraelita hitfelekezetet alkotják, vagyis magát a hitfelekezetet. Én nem szándékozom ugyan perbeszállani a kir. Kúria döntése alapján kifejecesedett joggyakorlattal, de védői kötelességemhez híven mégis csak kifejezést kell adnom annak, hogy a Btk. 172. §-a a társadalmi-, osztály-, nemzetiség- vagy hitfelekezet ellen gyűlöletre izgatót sújtja büntetőjogi szankcióval, de nem azt, aki a zsidóságnak mint fajnak történelmi szereplését támadja meg, a zsidó hitfelekezetet pedig mint ilyent, sem összességében, sem egyedeiben nem érinti. Kuszko István ügyében úgy látszik, a Btk. 172. §-a alapján feltalálható az aktív alany, a támadó fél, ki kellett tehát hozzá formálni a passzív alanyt is, a faj helyett a hitfelekezetet, hogy adva legyen a büntetési tétel alkalmazhatása, s hogy különösen ki ne látszassák a törvény hézaga, mely megalkotásánál nem gondolt a faj elleni izgatásra. A nagyméltóságú m. kir. Kúria szerény felfogásom szerint a már jelzett döntésében nem törvényt magyarázott, hanem a törvény hézagát pótló jogszabályt alkotott, anélkül, hogy indokot talált volna arra, hogy a zsidóság ha már sem nemzetiségnek, sem társadalmi osztálynak nem tekinthető, miért tekinthető fajnak és miért tekinthető minden felekezeti jellegű támadás hiányában is hitfelekezetnek. Okoskodásom akadémikus jelentőségű ugyan, mert hiszen a nagyméltóságú m. kir. Kúria álláspontjának feltétlen respektálása mellett sem konstruálható meg védenccemmel szemben a vád plauzibilis jogi indokolással, nem pedig azért, mert hiányzik az izgatás tényálladéka, mindamelllett ki kellett ténnem az e téren kifejlődött joggyakorlatra, minthogy erős a meggyőződésem, hogy ez a gyakorlat sokáig nem tarthatja magát s kötelességem mindent elkövetni a célból, hogy álláspontom helyességéről a mélyen tisztelt bíróságot meggyőzhessem.

összegezve az elmondottakat, vádlott felmentését azon az alapon kérem, mert az általa mint szerző által megírt s vád tárgyává tett hírlapi cikk az izraelita hitfelekezet ellen izgatást nem tartalmaz,

mert a cikk a zsidóság ellen harcra, támadásra, tetterkész gyűlöletre nem izgat,

mert vádlott történelmi adatokat szándékosan nem csoportosított azzal a céllal, hogy a zsidóság ellen gyűlöletet váltson ki, ezért az álláspontjának nem kedvező történelmi tényeket agyon nem hallgatta, sőt a mohácsi vész előtti magyar főurak gyászos szereplésének leírásával a tárgyilagos történetíró szerepében jelent meg,

mert az egyébként száraz történelmi felsorolásokat tartalmazó cikkből kiolvasható zsidóellenes hang nem egyértelmű a gyűlölet kiváltására alkalmas izgatással

s mert végül az inkriminált sajtóközlemény tartalma történeti igazságokat tartalmaz és tárgyilagos mérlegelés szerint nem lépi túl a történelmi kritika határvonalait, amelyért pedig büntetés alá vonni senkit sem lehet.

Kuszkó István, tekintetes kir. Törvényszék, — amint már védőbeszédem elején említettem, — a legnemesebb, a legtisztább hazafias érzés, a nemzet jövője feletti tusakodás, a tragikus magyar sors miatt való kétségbeesés indította cikkének megírására. Ha mentalitása téves volt, ha a történelmi tényekből levont következtetéseinél messze távolásra is tévedt az erdélyi szellemtől, a megértés, a megbocsátás szellemétől, ha — anélkül, hogy izgatóvá lett volna — sértővé lett, ha a hazafias magyar zsidóság esetleg támadó tendenciát lát fellépésében, mentse ki őt a magas korú, beteges embert az ő becsületes szándéka, az a törekvése, hogy nem sebeket ütni, de a közelmúltban rettenetes válságokon átesett magyarságot a történelmi múlt tanulságaira figyelmeztetni törekedett. Erős meggyőződésem az, hogy vádlott büntetendő cselekményt nem követett el s éppen azért megnyugvással várom a tekintetes királyi Törvényszék ítéletét.

A vád- és védőbeszéd elhangzása után a kir. Törvényszék Kuszkó Istvánt a sajtó útján elkövetett izgatás büntetté-

nek vádja alól felmentette. Felmentő ítéletének indokolásában acceptálta a védelem azon érvelését, hogy hitfelekezet elleni izgatás vádja nincs, mert vádlott cikke valótlan adatokat nem tartalmazott; történeti szemlélete valóban megtörtént tényeken nyugszik; nemcsak a zsidóságot, hanem a mohácsi vész előtti magyarságot is ostromozta, így tehát nem csoportosított szándékosan olyan történelmi tényeket, amelyek kedvezőtlenek voltak és nem hallgatott agyon a zsidóságra kedvező történelmi adatokat, az a megállapítható tény pedig, hogy bizonyos szubjektív ellenszenv nyilvánul meg az inkriminált sajtóközleményben a zsidósággal szemben, mint pusztán egyéni jelenség, egymagában véve nem elegendő a gyűlölet érzését kiváltó izgatás büntetőjogi fogalmának megállapításához. A sajtóközlemény ezek szerint nem lépi túl a történelmi kritika határvonalait, amelyért pedig büntetés alá vonni senkit sem lehet.

LÉNÁRT BÉLA dr. védőbeszéde a Molnár-Tóth gyilkossági perben, Kanozsai Dezső érdekében:

Molnár-Tóth a Lachmann-család négy tagját ölte meg, hogy a vagyont és a fiatalabb Lachmanné kis birtokát megkaparintsa. Az ügyészség Kanozsay Dezső ellen két gyilkosságban mint tettes, egyben mint bűnsegéd ellen emelt vádat.

*

Nagyságos Tanácselnök Úr! Tekintetes királyi Büntető-törvényszék! A szentmihályi családirtás mindenkit megdöbbentő tragédiája utolsó felvonásához érkezett.

A kegyetlen vérfürdő ártatlan áldozatai örökre elnémultak. Megpihentek.

A kiírtott emberek vére megtorlásért kiált. Sújtson az igazság pallosa azoknak fejére, kik sóvár és kapzsi pénzvágytól hajtva, minden emberi érzésből kivetkőzve, erre a példátlan gonosztettre vetemedtek, bűnhődjenek azok, kiknek szennyes kezéhez vér tapad, de ártatlanul egy pillanatig se szenvedjen senki.

Ezzel a jelszóval, ebből az alapelvből kiindulva szálllok síkra meggyőződésem teljes erejével Kanozsay Dezső érdekében, midőn felmentését kérem.

Erős és kemény a harc, melyet meg kell vívnom az anyagi igazság diadaláért. Súlyos a vád, melyért a vádlottnak felelnie kell.

A közvádlo kir. ügyész úr vádat emel Kanozsay Dezső ellen a Btk. 278. §-ába ütköző kétrendbeli gyilkosság az ezzel anyagi halmazatban álló, a Btk. 544. §-ába ütköző kétrendbeli rablás büntette, a Btk. 400. §. 1. bekezdésében foglalt és a 400. §. második bekezdése szerint minősülő közokirathamisítás és végül a Btk. 374. §-ában körülírt bűnpártolás miatt. Azért, mert 1925. évi január közepe táján

közelebből meg nem határozható napon Rákosszentmihályon a fiatal Köves Gyulát, majd 1923. évi február 6-án özv. Lachmann Andrásné Molnár-Tóth Józseffel együtt előre megfontolt szándékkal megölték, ruháiktól megfosztották és azokat értékesítették, Kanozsay Dezső szándékosan közreműködött abban, hogy a rákosszentmihályi villa, melynek az Amerikában távollevő Lachmann András is társtulajdonosa volt, hamisított szerződéssel Molnár-Tóth József nevére kerüljön, majd a bekebelezést rendelő végzést, mint Lachmann András átvette, ennek nevét a kézbesítési vévényre rávezette és végül a Molnár-Tóth által már korábban Köves Lipótnéval szemben elkövetett gyilkosságot palástolandó, a villa kertjében elföldelt asszony sírdombja körül virágágyat készített azért, hogy a Molnár-Tóthnak ezt a cselekményét leplezze és ez a bűneset így fel ne deríthessék.

Mázsás súllyal nehezedik ez a vád egy emberre, ki még soha a bíróság előtt nem állott.

Valóban, ennek a borzalmas bűnpernek gyászosan szereplő és élő egyedei: Molnár-Tóth József és Kanozsay Dezső. Míg azonban Molnár-Tóth, kit a láncolatos bűnök nyomasztó súlya terhel, ennek a bűnpernek cselekvő és a kettős gyilkosságnak egyedüli alanya, — addig Kanozsay Dezső annak csak szenvedő alanya, ki ártatlan emberek élete kioltásában soha részes nem volt, kinek kezét emberi vér nem szennyezi be.

Bátran és keményen néz bírái szemébe. Mint az az ember, kinek lelkiismerete tiszta és nincs mitől tartania, félnie.

Mégis mindenki visszariad e szemek tekintetétől.

Nincs még bírói ítélet, de sorsa máris meg van pecsételve. Külső megjelenése rossz, magatartása, védekezésének kapkodó módja általános ellenszenvet váltott ki. Aki csak ránéz, bírói ítélet nélkül is gonosztévőt vél benne felfedezni, rásüti a gyalázat bélyegét.

Az ellenszenv kétségtelenül erős gyanúok! Akinek nem szerencsés, nem megnyerő a külseje, annak rendszerint nehezebb a helyzete. A külsőről következtetni lehet a vádlott belső lelkivilágára, gondolkozására és érzelmeire. Ez a tétel azonban nem mindig áll meg. Itt áll pedig önök előtt

Molnár-Tóth József, az elegáns, a rokonszenves, szerény fiatalember. Ki az, aki benne többszörös gyilkost sejtene, *ha* nem ülne itt a vádlottak padján? Ez az oka annak, hogy arra kérem Önönket, Kanozsay Dezső rossz, ellenszenves külsejéből ne méltóztassék következtetést vonni e vádlott lelki romlottságára.

Kanozsay Dezső, az egyszerű kereskedősegéd, tisztességes szülők gyermeke. Testvérei valamennyien a szelídség és jóság mintaképei. Miért volna éppen ő az, ki a legsötétebb gaztetre képes lenne? Szürke egyhangúságban teltek eddig napjai, reggeltől-estig tartó munkával szolgálta ki a pult mellől a fűszerüzlet vevőit. A sors szeszélye, a véletlen úgy akarta, hogy régi ismerőseivel, Molnár-Tóthtal találkozott. Ha a végzet őket össze nem hozza, e szégyenpadra Kanozsay sohasem kerül. Lássuk, mi történt a végzetes találkozás után.

Elpanaszolja Molnár-Tóthnak minden bűjét, baját, hogy vállalkozásba akar fogni, jó üzlethez akar kezdeni. Molnár-Tóth felismeri benne azt az embert, kit gálád tervei eszközévé tehet. Ismeri jellemét, naiv felfogását, észbeli korlátoltságát. Sakkfiguraként kezelte őt is, mint a többit. Benne is olyan bábut látott, akit rángathat ide-oda, ott áll meg, ahol ő akarja, odalép, ahová diktálja.

És most figyeljünk. Ekkor a Molnár-Tóth gyilkos kezétől leterített áldozatok közül a család feje, Lachmann András és Köves Gyuláné poradoztak már a szentmihályi halál-villában.

Molnár-Tóth, kinek sötét lelkét már két gyilkosság förtelmes bűne terhelte, éles szemével felismerte Kanozsayban a pénzéhes, mindenre elszánt embert. Ügy határozott, hogy terveinek megnyeri. Tisztában volt azzal, hogy mindenre kapható. Ez az ő embere.

Minden átmenet nélkül, — így adja elő ő maga az események lefolyását, — elmondotta Kanozsaynak, hogy van itt egy ház, a Lachmann-család háza, azt kellene megszerezni. A családfő távol van Amerikában, soha vissza nem tér, csak az asszony lakik ott unokájával. A baj az, hogy a házra egy Bodánszky nevű embernek optiója van, azt kell a nyeregből kiűtni. A házat azután ő megveszi Lach-

mann Andrásnétól, egymás közt pedig megállapodtak abban, ha azután Molnár-Tóth az új vevőnek drágábban fogja eladni, Kanozsay az eladási árból részesedik. A házat hat és fél millió koronáért veszi meg, és amennyivel nyolc és fél millió koronán felüli árban fog elkelni, annak felárából ötven százalék Kanozsay Dezső üzleti hányada.

Molnár-Tóth lassan, óvatosan áttért a gyilkosság ügyére. Megmondotta, hogy a várható haszonnak mi az ellenszolgáltatása, ördögi szándékát feltárta előtte: két embert el kell tenni láb alól.

Rendben van, azt felelte volna Kanozsay, — Tóth szerint.

Nagyságos Tanácselnök Úr! Tekintetes kir. Büntető-törvényszék! Molnár-Tóth Józsefnek ez a vallomása a hazugság jegyében született.

Mielőtt az ügy érdemére térek, már lélektani indokokból is kizártnak tartom, hogy Kanozsay a pokolian kieszelt gyilkossági tervnek bérencévé és segédjévé szegődött volna. Azt mondja Molnár-Tóth, látta, mennyire pénzsóvár emberrel áll szemben és sükösdí múltjára tekintettel is mindenre képesnek tartotta Kanozsayt. Pénzéhes és jólétre vágyó a legtöbb ember. Akinek nincsen, megkívánja, kinek már van, az még akar. Mert a pénz az az eszköz, mely jólétet biztosít, az életet kellemesebbé teszi. Bizony kevés a kivétel. Ebből azonban még nem következik, hogy valaki máról-holnapra emberélet kipusztítása árán igyekszik célját megvalósítani és *jövőjét* megalapozni.

Ki hiszi el Molnár-Tóthnak ezt a hazug meséjét. Ki ad hitelt annak, hogy Kanozsay egy arcizma rándulása nélkül, a züllött és mindenre kész gazember higgadságával azt felelte Tóthnak aljas ajánlatára, hogy *rendben van*? Csak az, kinek lelkiülete gonoszságtól fertőzött, kiben a bestia szunnyad, — nem rezzen össze, de akinek egyénisége és múltja tiszta, olyan, mint védettemé, az nem feleli minden gondolkodás nélkül az ördögi indítványra: „Jól van, benne vagyok.”

Lélektani rejtély volna, ha igaz, hogy Kanozsay ellenvetés nélkül lépett frigyre Molnár-Tóthtal, hogy legalább ne húzódott, szabódott volna. Hogy azt ne mondta volna: „nézd, ez az, nekem pénz kell, jó üzlet. De a mit te ajánlsz, az rossz

üzlet. Hát muszáj mindjárt embert ölni? Nem is egyet, hanem kettőt? Párosával? És nem lehet egy jó üzlethez fogni tömegmészárlás nélkül is?”

Nem, mondja Molnár-Tóth, ezek a kérdések fel se vetődtek, mert a mindenre kész Kanozsay a tervet azonnal zseniálisnak, kitűnőnek találta.

És hozzáláttak annak végrehajtásához. Házat vettek, embert öltek.

Molnár-Tóth a tömeggyilkos érzéketlenségével adja elő az általa rendezett vérfürdő borzalmas részleteit.

Kanozsay Dezső ártatlanságát hangoztatja. Hitem és meggyőződése, hogy elítélni nem lehet.

A reánehazedő súlyos vádnak alapzata az ő beismerése, tetőzete Molnár-Tóthnak önmagát is terhelő vallomása. A hazugság tégláit ő rakta. Össze, az épület mégis gyöngye alapon nyugszik. Rozogák a pillérek, melyek a szörnyű vádnak biztos támaszt nyújtának.

Ez vádemelésre elég, elítélésre kevés.

Kanozsay két gyilkosságban való részvételét állítólag beismerte a rendőri hatóságok előtt.

Elvállalta azt, hogy a pajtásaival játszadozó gyermeket, a kis Köves Gyulát elcsalták. Molnár-Tóth ott ült vele a szelonon, játszadozott az előkészített revolverrel, majd a gyanútlan fiucsának is kezébe adta, mint valami játékszert, később egy alkalmas pillanatban a fiatal teremtest, az élte virágában levő, derűs hangú, az életnek örvendő, mitsem sejtő gyermeket egy jól irányzott lövéssel leterítette. Kanozsay asszisztált, a vérző halántékot vizes ronggyal törölgette. Ezután a jelen volt Lachmann Andrásné, ki unokája orvhalálát végig nézte és elájult, felocsolták, magához térítették. Ő pedig, hogy eszmélni kezdett, csak annyit szólt: „Jócsi fiam, mit csináltál?”

És Lachmanné, a nagymama, harmad- vagy negyednapra unokája gyilkosára ruházta minden vagyonát!

De beismeri Kanozsay azt is, hogy február 6-án az öreg Lachmanné láb alól való eltételében segédkezett. Elmondja, hogy az öreg asszony kijött, hogy a tőle megvett bútorok árát rajta követelje. Pénz, az nincsen, felelte és vágta vissza ridegen Kanozsay. Az öreg asszony erre felbőszült és Molnár-

Tóth, ki a tervet részletekig megbeszélte Kanozsayval, hozzálátott a véghezvitelhez. Kanozsay azt súgta volna, hogy nem ajánlatos revolverrel dolgozni, mert a közelben munkások dolgoznak. Erre mindketten hirtelen elhatározással golyó helyett a kötél mellett döntöttek. Kanozsay a nyitott szekrényből kivette a kéznél levő egyik nyakkendőt, a szerencsétlen áldozatot letéperték, Molnár-Tóth villámgyorsasággal hurkot kötött az asszony nyakán és amíg az egyik végét tartotta, Kanozsay húzta, csak húzta, mint Tóth mondja, nagy szakértelemmel, mert Olaszországban ő eleget akasztott.

Így mondja el Tóth, és így adja tovább Kanozsay.

A vádnak az alapzata ez a rendőrségi beismerő vallomás.

Az angol jogban a vádlott beismerése nagy jelentőségű. Az angol bíró figyelmezteti is a vádlottat, nehogy beismerjen, különben kénytelen lenne őt elítélni.

Mi pedig várjuk és hetek óta tartó tárgyalásokon abban a reményben kecsegtetjük magunkat, hátha a vádlott magába száll és megtörik, tettének elkövetését be fogja ismerni.

Hogy ez a remény valóra nem vált, ennek az az oka, hogy aki mitsem követett el, annak nincs is mit beismernie.

És mégis ebből a beismerésből meríti többek közt a vád Kanozsay bűnösségének forrását.

De ennek a forrásnak mérgezett a vize. Kanozsayt több napon át, a törvény rendelkezéseinek ellenére hallgatták ki. Kikérdezték nappal, éjjel.

Végre mindent megvallott, amit akartak. Azt mondja, hogy vallatták, kínozták. Senki se hiszi. Ilyen szörnyű bűnt nem vállal magára, ki nem követte el. Nem mondom, hogy így volt. Azt sem, hogy a több napi és éjszeleken át tartott törvényellenes vallatásban célzatosság nyilvánult volna. Nem állítom azt sem, hogy a jelszó az volt: a cél szentesíti az eszközt, hogy inkább szenvedjen a forma, mert a lényeg a fő ily sötét bűn felderítésénél. Kínozták-e avagy nem, azt ellenőrizni, megállapítani nem állt módomban. De nem osztom azt a felfogást, hogy az így lefolytatott eljárás nyomokat hagyott volna a vádlott testén. Ellentállás és fizikum kérdése az egész. Van, akinél egy ökölütés elég, hogy ezt az ellentállást letörje, van, akinél a legkeményebb eszközök is csütörtököt mondanak.

Homályban marad, mi igaz a vádlott szavaiból.

De közömbös is mindez. Vádlott indokolja, miért vonja vissza a nyomozás rendjén tett vallomását, és így meg kell szerezni bűnösségének egyéb bizonyítékait.

Met ez a rendőrség előtti beismerés nem a magába szállott és bűnbánó embernek megnyilatkozása. Amit mondott, mind a Molnár-Tóth szavainak szajkó módjára történt bediktálása csak. Ő adta jegyzőkönyvbe azt, amit Molnár-Tóth a szájába adott. A kéz a Jákob keze, a hang az Ézsaué.

Június 4-én éjjel bekövetkezett a döntés. Még mindig tagadott. Szembesítették Tóthtal. És akkor a kis Köves fiú, az egyik áldozat megölésének körülményeit mondotta el, de csak néhány szóval. Kanozsay magából kikelt, hazugnak bélyegezte Tóthot: „Hazudsz gazember! — kiáltotta magából kikelve. — Engemet is bajba akarsz sodorni!”

Tóthot erre kivezették. Amikor Lachmanné esetére akart rátérni a kihallgatást vezető rendőrtiszt, Molnár-Tóthot leintette: „elég, a többit majd elmondja Kanozsay”.

Ez azonban semmit sem mondott. Mert semmit sem tudott. Hiába beszélt a lelkére a magasrangú rendőrtiszt, hiába kérlelte, szálljon magába. Semmi hatás. Egy intés, a detektívek újból kivezették a mellékszobába. Alig múlt el két perc, a detektívek jelentették: Kanozsay vallani akar.

Hogy miért nem néhány pillanattal előbb, mikor jószágon, atyai jóindulattal lelkére igyekezett hatni a nyomozást vezető tisztviselő, és miért két perccel később, amikor nyolc detektív *Yette* körül és megbilincseltek, hogy „meg ne szökjön”, az örök rejtély marad.

Elég az ahhoz, amit egy ember nem tudott, azt nyolcan pillanatok alatt elérték.

Lelkére beszéltek. Sikerral.

És Kanozsay Dezső vallott, igaz hogy kétféleképen, különbözőképen. Amidőn Molnár-Tóth azt vallotta teljes részletességgel, hogy az öregasszony jelen volt, unokája végvonnaglását, szenvedéseit látta és eszméletlenül összeesett, Kanozsay ezt szórói-szóra helybenhagyta. Amidőn azután más-képen adta elő az eseményeket, Kanozsay ezt is helybenhagyta. A vádhatóság mélyen tisztelt képviselője pedig azt a lélektanilag is lehetetlen mesét fogadja el valónak, hogy

az öreg asszony végig nézte unokája tortúráját és szenvedéseit. Pedig ma már Molnár-Tóth is azt mondja, nem igaz, az öreg asszony ott se volt. Pesten tartózkodott.

A beismerés jogi értékelése teljesen az ítélbíróság dolga. De Kanozsay beismerő vallomása a valóságot nem fedi. Hazugságokat ismert be, a Molnár-Tóth hazugságait.

Pedig annyi tény, hogy Molnár-Tóth meg nem történt dolgokat ismert be és ugyanezt *ieite* ennek nyomán Kanozsay is. Kanozsay részletekre menő előadása nem azé az emberé, ki átélte az eseményeket, hanem azé, ki hat napon át a rendőrség foglya volt, látott és hallott mindent: — így született meg a Kanozsay rendőrség előtti vallomása.

Hohó! Hangzik el esetleg a közvádloi székben, nem ez az egyedüli fegyver, mely sebet ejt a konok viselkedésű, vádlotton, a további események sorozatos lefolyása igazolja enélkül is teljes mértékben, hogy cinkostársak voltak.

És itt utal Molnár-Tóthnak önmagát is terhelő vallomására, melyre nézve elismeri azonban, hogy az nem mindig őszinte.

Felveti a kérdést és feleletet vár a védelemtől: — Ha Kanozsay ártatlan, miféle érdek az, mely Molnár-Tóthot arra bírja, hogy minden komoly alap nélkül valakit ily súlyos váddal illessen? Kanozsayt terheli, nejét és másokat menteni törekszik. Egyedül védettemet nem engedi ki karmaiból?

Íme a felelet: — Molnár-Tóth a lovagias férfiú pózába vágja magát, midőn a magával bajba rántott nőket menteni igyekszik. De a rideg számítás a rugója annak, midőn Kanozsayt, az egyszerű kereskedősegédet, a senkit, magával sodorja a mélységbe. Felébred-e Molnárbán az életösztön. Látva a vég közeledtét és azt, hogy a bitófa árnyékában él, a felelősséget meg akarja osztani. Úgy gondolja: kettőt tán mégsem kötnek fel.

Ez a halvány reménysugár megmagyaráz mindent.

A védelemnek nem szándéka, hogy a feketéből mindenáron fehéret varázsoljon elő. A szerecsent fehérre mosni amúgy se lehet.

Nem is állítom, hogy Kanozsay gáncs nélküli lovag, ki a házvételben teljes jóhiszeműséggel közreműködött. Tudta, hogy a háznak Lachmann András is társtulajdonosa, ki Ame-

rikában van, és tudta, hogy Lachmann András nevével itt visszaélés történik.

Nem mondom azt, hogy Kanozsay ennek a csúnya bűnügynek retortájából szeplőtlenül kerül ki, mert Lachmann András aláírásának hamisítása és házrészének átírása a hamisított szerződés alapján, a később érkezett amerikai dollárküldemény megdézsmálása olyan gyanujelenségek, melyekből kétségtelen, hogy valami bűn mégis nyomja lelkét.

De rendületlenül vallom, hogy sejtelve sem volt arról, hogy Molnár-Tóth a kulisszák mögött vérfürdőt rendez.

Nagyságos Tanácselnök Úr! Tekintetes kir. Büntetőtörvényszék! Hogy ez így van, azt pontról-pontra, a tények és logika erejével be fogom bizonyítani.

Kimutatni igyekeztem, hogy lélektanilag és emberileg lehetetlen, hogy valaki, legyen az bárki is, a kiesztelt gyilkossági tervet első találkozáskor ellenvetés nélkül, szó nélkül helyeselje. Lehet, hogy ez az álláspontom tarthatatlan. Ettől függetlenül is napnál világosabb, hogy Molnár-Tóth a mesemondó ezúttal nem tudta célját elérni, mert a független bíró-ságot félrevezetni nem tudja.

Annyi igaz, hogy a házvételt megbeszélték ketten. Meg_T állapodtak, hogy Bodánszkyt, kinek optiója van, a vételtől elütik. Ez megtörtént. Kanozsay kérdezte, miből veszi ő a házat, hiszen pénze nincsen, mire Molnár azt feleli, nem kell egyelőre csak félmillió, a többit ráér későbbben fizetni. Kanozsay hitt e szavaknak, tudta, hogy Lachmannéval társa jó viszonyban van, mert arról volt szó, hogy válik és Lachmanné leányát veszi el feleségül.

Molnár szerint megegyeztek és pedig úgy, hogy Kanozsaynak két millió koronát ígért, ha a gyilkosságok végrehajtásában segítkezik.

A feltétel az volt, hogy ha a házat nyolc és félmillió koronát meghaladó árban adják el.

De hát nem valószínűtlenül hiszékeny ember az, ki ilyen labilis feltétellel a legocsmányabb tetre vállalkozik. Hacsak a feje lágyára nem esett.

Ki hiszi el, hogy Kanozsay erre vállalkozott? Amikor teljesen a véletlen, a gazdasági válság okozta hullámmáson múlt, hogy az ingatlan értéke emelkedett, illetve a pénz vá-

sárló ereje csökkent. Mikor az se volt még bizonyos, hogy Lachmanné a szerződést megköti.

Ha ez be nem következik, úgy négy hónappal később ezt az árat el nem érte volna. És Kanozsay ingyen és hiába ölt volna?

De Kanozsay különben is csak 875 ezer koronát kapott tanúk előtt nyugtázva. Pedig Molnár-Tóth két milliót ígért neki részesedés fejében.

Két millió akkor nagy és tekintélyes összeg volt. Hát miért ígért volna Molnár ok nélkül ily nagy összeget? Ha kevesebbet, mit akart ő jutalmazni? A vád szerint ez lett volna a gyilkosságokban való részvétel, a védelem szerint pedig a szerződés körül elkövetett hamisítás ellenértéke. Ehhez kellett neki alkalmas ember. De nem a gyilkosságok végrehajtásához, ez az ember nem szorult e tekintetben segítségre s tanukra. Ahhoz kellett volna Kanozsay, hogy a gyenge gyermekkel megbirkózzanak. Hiszen Tóth ekkor már két nehéz gyilkosságot végzett el maga.

Nem. Ezt a mesét józan ésszel elhinni nem lehet.

A fiatal Köves megölése *még nem*, az öreg Lachmanné láb alól eltétele *már nem* állott Kanozsay érdekében.

A kis fiú életének kioltása január 17-iki szerződés kötése előtti két-három nappal következett be. Azt mondja Molnár, hogy azért kellett életével fizetnie a senkinek sem vétő ártatlan teremtésnek, mert a kis unoka volt a Lachmannék házának várományosa, addig pedig, amíg ő életben van, a házhoz hozzá nem férhetnek, céljukat el nem érhetik. Megdöntöm Molnár-Tóthnak ezen hamis érvét saját előadásával.

Ha igaz, amire a vádhatóság támaszkodik, hogy az a valamás mérvadó, hogy a Köves fiával nagyanyja jelenlétében végeztek, hogy a gyilkosság az ő szemeláttára történt elájult, mikor azután ketten eszméletre térítették, halk sóhajjal csak annyit mondott: Józsi fiam, mit csináltál? Akkor lélektanilag kizártnak tekintendő, hogy unokája elvetemült gyilkosával Lachmanné három nappal később szoba áll és neki eladja a házat.

Ha nem igaz, hogy előtte terítették le a gyanútlan fiúcskát, hanem az történt, hogy Molnár, mikor Lachmanné az

unoka iránt érdeklődött, — azt mondotta — elküldöttem Erdélybe egy ismerőshöz.

Lachmanné ezt elhitte és néhány nappal később megjelent az ügyvédnél, ahol minden nehézség nélkül Molnárra ruházta a házat. De miért kellett akkorra a gyermeket már előre megölni? Miért vállalkozott volna Kanozsay az abban való részvételre? Hátha Bodánszky még sem lép vissza? Hátha az öreg matróna meggondolja a dolgot és nem megy bele az átruházásba, akkor hiába dolgoztak? Hiszen várhattak volna január 17-ig, a szerződés megkötése napjáig. Ha akkor mond csütörtököt tervük, még mindig lett volna mód és alkalom, hogy a gyermeket az élők sorából eltüntessék. Vájjon miért ez a sietség?

Ezekre a kérdésekre választ sehonnan sem kapok. Ez érleli meg mindjobban azt a meggyőződést, hogy Kanozsay a gyermek létezéséről nem is tudott. A kis unoka érdekei és igényei soha szóba nem kerültek, azok itt mi szerepet sem játszottak.

A gyermek megölése egyedül Molnár-Tóth lelken szárad. Neki állott érdekében és csakis neki egyedül, hogy harmadik szerencsétlen áldozatával végezzen. Neki és nem Kanozsaynak állott útjában.

Ez volt az élő tanúja eddigi sorozatos bűneinek, félt, ha életben marad, árulója akad. De további tervei végrehajtásában is gátolta. El nem küldhette, mert visszajön. A villában nem tarthatta, mert itt Kanozsayék laknak. És nem tud tovább zavartalanul dolgozni.

Ellenállhatatlan erővel fogamzott meg benne az a sürgőszerű gondolat, hogy az egész Lachmann családot ki kell irtania. Így került rá a sor az utolsó családtagra, Lachmann Andrásnéra.

A házat Molnár-Tóth már megszerezte, január 17-én történt az átírás. Fizetett-e vagy nem a vételárba bármit Molnár-Tóth, erre az iratok felvilágosítást nem adnak. A szerződésben nyugtázza az asszony a vételárat.

Most már Molnár úr a házban. Elérte célját. Miért kell a további vérontás? Miért mondja a legridegebb cinizmussal, meg kell ölni, mert most már felesleges. Azért fizessen életé-

vel, mert minden vagyonát ráruházta? Ennyire ok nélkül még nem ölték.

Ennek a gyilkosságnak még ő sem tudja magyarázatát adni. Megmondom én az okát. Jól tudta, ha nem végez az asszonnyal, akkor ő lesz a negyedik, s bűnei napfényre kerülnek. Ezért kellett az asszonynak is pusztulnia.

De Kanozsaynak semmi oka nem volt arra, hogy Tóthnak ezt a cinikus felfogását magáévá tegye.

Ha a Köves fiú esetében *még* nem vezette semmi érdek, hogy Molnár-Tóthtal együtt a gyermekgyilkosságban segédkezzék, úgy a Lachmann Andrásné esetében *már* nem merült fel semmi olyan érdek, mely Kanozsay részéről indokoltta tette, hogy az idős asszony halállal fizessen.

Lehet, hogy Molnárra fölösleges volt, de Kanozsayra nézve teljesen közömbös. Mit árt neki, mi érdek vezetné, hogy az asszonnyal végezzen, mikor arra már semmi szükség nincsen? A szerződést megkötötték Tóthtal, a szegény nő vagyonát megkaparintotta, kinek is árthatott az ő további életbenléte?

Annyira rosszlelkű és elvetemült még sem lehetett Kanozsay, hogy bűnt bűnre halmozzon, csak azért, mert valaki fölösleges.

További igen fontos momentumok teljesen megdöntik azt a feltevést, hogy Kanozsay részes volna az öreg Lachmanné erőszakos halálában.

Két nyugta szerepel e bűnperben. Ha a halottak nem is tudnak panaszkodni, ha Molnár tetteinek élő árulója nincs is, ez a két elismervény dokumentuma Kanozsay Dezső teljes ártatlanságának. Az egyik elismervény Lachmanné megölését, február 6-át megelőző napról van keltezve. A másik 1925. évi március 5-éről. Kanozsay ugyanis megvette az öreg asszony bútorait és azokért 175 ezer koronával még tartozott. Hetvenezer koronával pedig különböző apróbb ingóságok ára fejében. Az utóbbiak árát kölcsön kapta Molnár-Tóthtól. 1923. évi február 6-ára tűzték ki a napot, melyen az asszonnyal végezni fognak, ötödikén, egy nappal korábban a részleteket megbeszélték. Úgy, hogy Kanozsay kint lesz. Molnár pedig kijön az asszonnyal, ki elutazásra készen áll,

követeli pénzét; Kanozsay nem fizet, szó szót követ és az asszonyt röviden elintézik. Másvilágra küldik. Így is történt.

De hihető-e ez a beállítás, hiszen Lachmanné már megkapta pénzét. Ott az elismervény, amit Tóthnak adott egy nappal a gyilkosság előtt. A február 5-én kiállított elismervényben azt mondja Lachmanné: „A mai napon (vagyis február 5-én) eladtam Kanozsaynak egy komplett diófahálószobát 235 ezer koronáért, mely vételárra Kanozsay fizetett 60 ezer koronát, a fenmaradt 175 ezer koronát pedig Molnár Tóth fizette ki.” Aláírva: *Lachmann Andrásné*.

Tekintetes kir. Büntetőtörvényszék! Álljunk meg egy pillanatra. Nem szabad átsiklanunk e két nyugta felett, mert halomra dönt ez mindent, ami Kanozsayra terhelő bizonyítékként jelentkezik.

Arra a kérdésre, mikor fizette ki a bútorok árát, azt feleli Kanozsay, hogy egy fillért az asszonynak nem adott.

Molnár-Tóth ellenben kérdésre, hogy ki írta alá a nyugtát és kitől ered az, úgy vágta ki magát, hogy a nyugta hamisítvány, Lachmanné nevét ő hamisította, a nyugta szövegét ő írta. — Hátha együtt dolgoztak, ha együtt mentek ki rákövetkező napon, ha az öregasszony pénzét követelte, akkor mi szüksége volt arra, hogy ezt az elismervényt hamisítsa? Mi szüksége volt Molnár-Tóthnak arra, hogy a bútor kifizetését igazolja? Kivel szemben akarta azt felhasználni?

Tiszta és átlátszó a gonosz szándék és Kanozsay ártatlansága most már kétségen felül áll. Ez a gyilkosság is egyedül Molnár-Tóth lelkiismeretét terheli. Ezt a nyugtát csak azzal a Kanozsayval szemben prezentálhatta és érvényesíthette, ki nem tudott az ő bűnös üzelmeiről. Tudta ezt ő jól, és ezért gyártotta a nyugtát. Megdől ezzel teljesen az a feltevés, hogy a gyilkosság előzményeként leírt jelenet lejátszódott volna.

Azt válaszolja Molnár arra a kérdésre, hogy mi célja volt a hamis elismervénnyel: — hogy szándékában volt az összeget a Kanozsayéknak adott összegből levonni.

Hát nem látja mindenki, hogy Molnár-Tóth sarokba szorult, hogy ez alkalommal cserbenhagyta ravaszsága. Hiszen, ha ezt az elismervényt felmutatja és Kanozsay részes a gyilkosságban, az első kérdés az, mit hozzá intéz: mikor fizetted

ezt ki? ötödikén? Hát akkor miért jött ki az asszony hatodikán pénzért, ha már nem járt neki semmi.

Ha pedig az elismervény hamis, mert tényleg az, úgy azt csak annak a Kanozsaynak mutathatta be, ki nem tudott a Lachmanné megöléséről, kinek arról sejtelve sem volt.

Kivágja magát Molnár azzal, hogy szándékában állott ezt az összeget az elszámoláskor levonásba hozni. Meg is tette. Március második napján szerződést kötnek, a házeladásra és az elérendő haszonban való részesedés részleteit állítólag Kanozsayné sürgetésére írásba foglalják. Ekkor állít ki Kanozsay a Molnár-Tóth által kiegyenlítettnek mondott 175 ezer koronáról elismervényt, mondván, hogy ezen összeggel Molnárnak tartozik. Ez az a bizonyos 175 ezer korona a bútorok ára, melyet Kanozsay nem fizetett ki, de melyet Molnár-Tóth hamis nyugta bemutatásával kifizetettnek állít. Döntően bizonyítja ez is, hogy Kanozsay mit sem tudott arról, életben van-e Lachmanné vagy nem. Úgy tudta, hogy elutazott. Az a tény, hogy Lachmanné követelésének kifizetését elhitette és Molnár-Tóthnak ezen általa kifizetett tartozásért kötelezvényt adott, a logika kérlelhetetlen erejével igazolja, hogy Kanozsay gyilkos nem lehetett. Ez kézenfekvő, további bizonyításra nem szorul.

Lachmann Andrásné valóban felesleges volt. Terhére volt valakinek, de egyedül Molnár-Tóth Józsefnek. A megszerzett zsákmány békés birtokát féltette tőle. Ő is, boldogtalan unokája is ugyanazon sorsra voltak kárhoztatva.

Elnémultak s elköltöztek örökre. Ne legyen hírvivő, ki a szellő szárnyain e szerencsétlen család megrázó tragédiájáról beszámoljon. Molnár-Tóth végzett a negyedik áldozattal is.

Rejtett utakon, titkon, hogy Kanozsay meg ne tudja, valahogyan, kivitte a ládába gyömöszölt holttestet Kispestre.

Miért éppen ezt az esetet titkolta? Kövesné holtteste feletti virágágyat Kanozsay készítette, a Köves Gyula hamvai eltüntetésében ő segédkezett, tudott mindenről, beavatta mindenbe, hát pont a Lachmanné tetemét kellett dugva és tudtán kívül kivinni Kispestre? Molnár a felelettel itt is adós maradt, ha csak nem válasz az, hogy mint mondotta, drukoló embernek tartotta, félt, hogy bajt csinál, ha a gyász-

menet a vámhoz érkezik, esetleg elárulja magát. Ezért ment ki ő egyedül. Hogy miért nem árulta el a holttest rejtékhelyét, mikor már túl voltak a vámon, Kanozsay drukkjától tartani nem kellett, megadja a lakonikus választ; nem tartottam szükségesnek. Nem kell neki mindenről tudnia.

Arról sem, hogy fiát és nagyanyját ruháitól megfosztotta, ezeket értékesítette és a kapott pénzt saját céljaira fordította. Pedig Molnár szerint együtt vetkőztették le őket, együtt rakták a ládába. És Kanozsay a rablott holmik árából mitsem kapott volna? Kanozsay a pénzhajhász? Ugyan kivel akarja Molnár-Tóth mindezeket elhitetni?

A Lachmann-család utolsó tagja kilehelte lelkét. szent-mihályi villa gazdát cserélt. Hozzáláttak az eladásához.

A villában Kanozsayék rendezkedtek be, mert félő volt, mint Molnár mondotta, hogy azt el találják requirálni. Május hó első napjaiban jelentkezett komoly vevő, ki a házat valóban meg is vette.

Több mint két hónap telt el Lachmanné végleges eltűnése óta. A villa új gazdái, Kanozsay Dezső és Molnár-Tóth a jó üzlet hasznosításához fogtak. Mi sem természetesebb, mint az, ha valakinek eladó portékája van, igyekszik azon előnyösen túladni. Ezt tette Kanozsay is, ki a ház eladás körül anyágilag érdekelve volt.

örömmel fogadta hát azt a tervet, hogy a házat csinosítani, virágokkal ültetni, szépségét ezáltal emelni kell. Ez értékét lényegesen emeli.

A gondolat Molnártól indult ki, a kivitel Kanozsayékra volt bízva. Kanozsay célja az volt, hogy minél több pénz vasaltassék ki a villa árából, Molnáré viszont, hogy Kövesné sírhantját díszítse, virágokkal elborítsa, hogy ocsmány bűneit leplezze.

Míg Kanozsay, mint Molnár-Tóthnak vak eszköze gépiesen, pénzosztóntól hajtva csinosította a villát és dolgozott annak szépítésén, addig Molnár gondolatai másutt kalandoztak. Ügy hitte, hogy a virág mindent eltakar, szennyet, aljasságot, gonoszszágot.

Ez egyszer tévedett!

Hiába használta fel nemtelen céljaira az öntudatlanul se-

gédkező Kanozsay családot. A rejtett titok előbb-utóbb napvilágra kerül.

Arra, hogy itt ásni fog a háznak vevője, hogy átalakításokat végez, még álmában sem gondolt. De Kanozsay igen. Megjelenik ásó és kapával a kertész. Az új gazda megbízásából. A virággal díszített dombszerű koporsóalakulat Köves Lipótné hült tetemét takarta. A hozzáértő kertész az egyszerű ember ízlésével látja, hogy az esetlen grupp mennyire elcsúfítja a kertet. Mindenáron le akarja rombolni. Kanozsay tiltakozik. Nem maga dirigál itt. Hagyjon tehát mindent úgy, amint van. Az ellenkezés érthető. Nem azért tette, mert tudta, hogy az asszony itt van elföldelve. Hanem, mert hiúság kérdését látta ebben. Hetekig gonddal dolgoznak a kert csinosításán és most jön ez az ember és azt, amit fáradsággal épített, le akarja rontani. Kinek esnék ez jól?

Hetek múltak. Kanozsay nejével Kalocsára, Molnár-Tóth Erdélybe utazott. Nem találkoztak.

Május 11-én liquidálták végleg az eladást. Kanozsay réggen tudta, hogy itt ásni fognak, mégis visszajött. Molnár erre nem számított. És mikor Szántóval véletlenül az uccán szembekerül, hallja, hogy mi készül, hogy a villában dolgozik a kertész, ki a halálgruppot el fogja tüntetni. Elhalaványodik, meghökken, menekül és fut, ahogy csak lábai bírják.

A gonosz játéknak vége. Ütött a megtorlás órája.

De az, akinek lelkén annyi ember élete és annyi vérontás szárad, úgy látszik, nem elégelte meg most sem gazzettei számát.

Négy eddig az áldozatok száma, ötödiket akar. Kanozsay feje fáj neki. Tán azt akarja a hóhér bárdja alatt látni? Ó nem! Saját fejét fájlalja, azt akarja mindenáron menteni. Élni akar, az életöszton ébred benne, az súgja neki, hogy saját bőrét csak így tudja menteni, csak így menekülhet a halál torkából.

Ezért kell Kanozsaynak szenvedni!

Nagyságos Elnök Úr! Tekintetes kir. Büntetőtörvényszék! A legszentebb jog, amihez senkinek büntetlenül nyúlnia nem szabad, az élethez való jog. Aki ezt tagadásba veszi, annak bűnhődnie kell. A társadalom megsértett jogrendjét helyre kell állítani, a bűnös elégtétellel tartozik!

Ha Kanozsay Dezső vért ontott, erről a helyről sem számíthat a részvétnek, a sajnálatnak egy szikrájára sem.

Az ő kezéhez azonban vér nem tapad. Nap-nap után elmegyek a színház előtt, mikor kérges kezű munkások a díszleteket hordják az előadáshoz. Kérdelem tőlük, hová viszik, mit játszanak, tragédiát? Komédiát? Nem tudják ezek az egyszerű munkások, ölnek-e vagy táncot járnak a színpadon, így vagyunk Kanozsayval is. Hordta öntudatlanul a halál-villába a díszleteket, ékítette a háznak kertjét és udvarát. Mit tehet ő arról, hogy bent mi történik?

Meggyőződésesem teljes erejével vallom azt, hogy Molnár-Tóth egyedül végzett négy áldozatával. Kanozsayt elítélhetőnek nem tartom. Nem tudom elhinni, hogy bűnössége megállapíttassék és ezért felmentését kérem.

A bíróság mind a három fokon halálra ítélte Molnár-Tóthot, akit ki is végeztek. Kanozsay Dezsőt pedig jogerősen életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélték.

LENGYEL ZOLTÁN dr.-nak, Sztankovszky Tibor ügyvéd-jének védőbeszéde a Tisza-perben:

Az ügynevezett „őszirózsás” forradalom kitörésekor *Tisza* István grófot, — akinek alakja már a történelemé, — több katonaruhába öltözött egyén megrohanta a *Roheim-villában* és bár félelmet nem ismerő férfias egyénisége előtt megtorpantak, több manlicher-lövessel megölték. Egyik golyó *Tisza* István gróf unokahúgát, *Almássy* Denise grófnőt is megsebesítette.

A proletárdiktatúra bukása után, 1920-ban előbb a katonai ügyészség, azután a polgári igazságügyi hatóságok is bűnvádi eljárást indítottak *Hüttner* Sándor v. főhadnagy, *Sztankovszky* Tibor magántisztviselő, *Dobó* István tengerész, *Vágó-Wilhelm* Jenő kereskedő, *Gärtner* Marcell, *Kéry* Pál és *Fényes* László hírlapírók és *Friedrich* István volt miniszterelnök ellen.

Tekintetes Haditörvényszék! Beszédemet *Rákosi* Jenő lapjának szeptember 8-iki számából vett idézettel kezdem: „Népek szabadsága mindig nagy férfiak véréből táplálkozik. Amely nemzetnek fiai vannak, akik élvén önfeláldozóan dolgoznak, szükség úgy fordulván, önfeláldozóan meghalni tudnak, az a nemzet örökéletű a földön.”

Gróf *Tisza* István a magyar nemzetnek élt, a magyar nemzetért halt meg. Az ő szelleme beköltözött a nemzet nagyjainak pantheonjába. Most, amikor az ő halálának körülményeit és azt a gyilkosságot tárgyaltuk, amelynek áldozatul esett, nem lehet elválasztani az ő halálát azoktól a körülményektől, amelyek közt ez a politikai gyilkosság megtörtént és amelyek következtében elbukott az ezeréves Magyarország. Úgy érzem, ebben az órában az a feladatom, hogy három kérdésre próbáljak meg igénytelen erőm szerint

választ adni: Miért, kik által kellett elvesznie Tiszának, kik és mennyiben bűnösök az ő halálát illetően; ez a bűnper magya. A másik kérdés az, miért és kik által kellett elpusztulnia Magyarországnak? A harmadik pedig az, hogy ez a bűnpör hogyan szolgálja a magyar nemzeti feltámadást, a nemzet konszolidációjának munkáját?

Nem közönséges eset ez a gyilkosság, mert Tisza István apja után is, de saját nagy erejénél fogva is vezére volt a nemzetnek. És elbukott a kritikus pillanatban, amikor a legnagyobb szükség lett volna rá. Most azt mondják, hogy a forradalom haragja septe el és a nép ítélete csinálta ezt a gyilkosságot. Védőtársam elmondta gróf Lamberg esetét és abból kétségtelenül kiviláglott, hogy Lamberget rögtönzött népítélet végezte ki, ellenben Tisza István elpusztulásához semmi köze a népítéletnek. Azok, akik tervezték, azok, akik végrehajtották, nem a népítélet alapján végeztették ki, hanem saját hatalmi érvényesülésük érdekében. Előre tervezték már akkor, amikor azoknak, akikkel végrehajtották, még fogalmuk sem volt arról, hogy ők egyáltalán forradalomba kerülnek és hogy milyen szerepet fognak abban vinni.

És ha ennek a gyilkosságnak az lett volna következménye, hogy eltett láb alól oly valakit, aki a nemzet jogai és szabadsága érvényesülésének útjában állt, egészen más-ként lehetne felfogni a bíróságnak a kérdést, mint abban az esetben, amikor eltették láb alól azt a férfiút, aki a nemzet akarátának, a nemzet hatalmának, a nemzet megmentésének egyetlen eszköze és eltették láb alól azért, hogy király, alkotmány, országgyűlés és nagybefolyású emberek nélkül felelőtlenül gazdálkodhassanak az ország vagyonával.

Nekem az volna kötelességem ebben az órában, hogy elégtételt adjak a halottnak és eldöntsem azt a harcot, amely sokáig folyt és amely talán még ma is folyik egy élő és egy halott között: Halott, aki nem tud már szólni, de helyette beszélnek *tettei* és fennmaradt iratai és az élő, aki lejátszván gyászos szerepét, melyhez fogható nem volt a magyar történelem folyamán, ma Massaryk oltalma alatt élvezni szerencsétlen tettének gyümölcseit. És be kell mutatnom a különbséget azon hősök között, akik haláluk után beköltöznek a

nemzet pantheonjába és azon kóccal és fűrészporral bélelt bábok között, akiket a félrevezetett tömeg a maga bálványának tekint időközönként és amelyekről, ha ilyen bírói tárgyaláson felboncolják, kiderül, mi volt igazi tartalmuk.

Nekem szövétneket kell gyűjtanom most a nagy ember hatalmas emberi erényeinek megvilágítására és megmutatnom ennek a nemzetnek az igazságot és a becsület és erkölcs útját, mert amely nemzet az ő nagy fiainak az emlékét megtiszteli, az az ő jövődjének országútját kövezi. És nagytekintetű Haditörvényszék, úgy éreztem az egész tárgyalás folyamán, mintha nem a mai kornak beszélne csupán és mintha a történelem ítélőszéke előtt állanánk. Mert a történelem megítéli, megméri és megállapítja az értékét azoknak is, akik a pusztulás idején szerepeltek. Megméri, megítéli és megállapítja Tisza István értékét, de megméri ellenfelét is. De azt hiszem, sokkal jobban meg fogja mérni a mi szerepünket. Mert hogy a romlás idején ki hogyan foglalt állást, az lehet megítélés és lehet mentés tárgya. De hogy a romlás után mit csináltunk mi, hazafiak, mikor a mi országunk az egyetlen, amely szétszakadt, amelynek fiai minden hátsó gondolat nélkül, saját hazájuk védelmében ontották a frontokon vérüket és ennek következtében az lett a jutalmuk, hogy az elvérzett katonák vére hiába hullott, mert a háborút, ezt a sok dicsőséget, ezt a sok áldozatot be akarta a saját javára kasszálni és tönkre tette a háború eredményét és tönkre tette volna még akkor is, ha nem úgy hozta volna a sors a mérkőzés eredményét.

Most tehát elsősorban nekünk minden szavunk súlyosan esik a mérlegbe, mert mi egy elpusztult nemzetnek, egy jobb sorsra érdemes nemzetnek azon kis csoportját alkotjuk, melynek az a hivatása, hogy hazafiságban szervezeten és becsületesen tartsa fenn ezt az országrészt, hogy az egész nemzet feltámadásának központja legyen és az egész nemzet helyreállításának és az ország integritásának legyen a kovácsa.

Nagytekintetű Haditörvényszék! Amint mondom, párhuzamot kell vonnom Tisza és gróf Károlyi Mihály között. „Tiszát” mondtam szándékosan, mintha nem volna gróf, mert ő ezt mindig feleslegesnek tartotta, Károlyi Mihály

ellenben gróf volt, gróf maradt és szerencséje, hogy most is az. Ha nem lett volna gróf, nem került volna Massaryk ölébe. Párhuzamot kell köztük vonnom azért is, mert ennek a bűnnek adatai bizonyítják, hogy Tisza volt az, aki ebben a küzdelemben elesett és Károlyi az, akinek kezétől elhullott Tisza István. Tisza István jellemrajzát nem akarom adni, de egy pár dologra ki kell térnem, főleg azon körülmények miatt, amelyek ellene az októberi utcának gyűlöletét és haragját előidézték. Három ilyen körülmény az, amely első-sorban veendő szemügyre. Az egyik vád az volt, hogy Tisza okozta a háborút, a másik, hogy Tisza a legnagyobb ellensége a választójog behozatalának, a harmadik, hogy Tisza az osztrák rendszer fenntartója és mint ilyen, a nemzeti függetlenség akadálya.

Mielőtt azt elmondanám, hogy hogyan viselkedett Tisza a világháború alatt, el kell mondanom a történelem hitelessége érdekében két esetet a világháború előzményeiből, amelyeknek én közvetlen ténytanúja vagyok. Az egyik vonatkozik az 1906. évi pünkösdi látogatásra. 1906. pünkösdkor Rákosi Jenő vezetése alatt tizennégy képviselő és összesen hatvanötén mentünk le a szerbek meghívására mint magyar újságírók Belgrádba. Ez a kirándulás fényesen sikerült, gyönyörű fogadtatásban volt részünk és az ott elhangzott beszédek a magyar-szerb barátságról szóltak. Hogy ezt a kirándulást Pasics felhasználta választási korteskedésre, hogy erről Goluchovszky kémei hamis jelentéseket gyártottak és hogy ennek milyen következményei lettek, arról nem akarok beszélni. A magyar képviselőknek becsületes szándéka volt egy szomszéd néppel barátságot ápolni, a szerbek pedig akkor úgy tüntettek a magyar barátsággal, hogy a királyi gárdaezred zenekara a magyar Himnuszt és a Kossuth- *nótát* játszotta. Abba a szerencsés helyzetbe kerültem, hogy Hock János társaságában látogatást tehettem Nikolics Andreánál, aki akkor kultuszminiszter volt, később a szkupstina elnöke. Ennek kapcsán később tárgyalások folytak, amelyekre vonatkozólag csak két névre hivatkozom, Stefanies, a sajtóosztály főnökére és Sztojanovics volt miniszterelnökre, aki felkeresett itt bennünket Budapesten. Ezek az ügyek szóba jöttek a Fridjung-perben és akkor

nevemet több ízben említették. Én akkor bizalmas jelentést tettem és világosan megírtam, hogy a délszlávoknak, és pedig a szerbeknek, bosnyákoknak, horvátoknak, macedónoknak a törekvésük az volt, hogy megnyerjék a magyar függetlenségi törekvést, Magyarországot annak, hogy velük együtt fegyveresen avatkozzunk a legközelebbi világháborúba, amelyben az iniciatívát a szerb hadsereg ragadta volna meg, Olaszország beavatkozásával egyidejűleg. Kétségtelennek mondták, hogy az egész akció mögött Anglia áll. Bíztak is Anglia segítségével. A többi nem tartozik ide, de arra vagyok bátor hivatkozni, hogy magánbeszélgetésekben tökéletes nyíltsággal megmondták a szerbek nekünk, hogy ők a világháborúnak felfogadott agent provocateurjai és ha mi, magyarok nem megyünk velük, akkor az entente el fog bennünket tiporni.

Mi, a magyar politikusok egy része, levontuk ennek konzekvenciáját. Én magam is levontam. Mikor egy budapesti beszélgetésem alkalmával azt a kérdést intéztem a szerbek ittlevő vezérférfiához, nyilatkoztassa ki, hogy ha mi magyarok, megteesszük azt a szívességet, hogy forradalmat csinálunk, lemondanak-e a Magyarországot illető területi aspirációjunktól? Kifejezetten az volt a válasza: semmi körülmények között. Ekkor azt mondtuk: Ha ilyen gátságot akarnak, hogy a saját szövetségesük még Magyarországból akar területet szerezni, akkor, ha elveszítjük is a világháborút, akkor sem lesz rosszabb dolgunk, mintha mi a monarchiát előre felbomlasztjuk és annak felbomlásával a mérleget az entente javára billentjük.

Ez képezi az alapját annak, hogy voltunk és vagyunk olyan bátor emberek, akik már a világháborút megelőzően levontuk a konzekvenciákat, hogy ha mi az úgynevezett függetlenségi politikát tovább folytatjuk, akkor világos, hogy ezek bennünket szétszednek, ha azonban megpróbáljuk a magyar vitézség erejével még egyszer, tökéletes összeállással megvívni a világháborút, akkor talán megmentjük magunkat.

Hock, Lovászy, Kovács Ernő társaságában 1908-ban Kossuth Ferenc megbízásából lent jártunk a szerbekkel tárgyalni. Hock János velem volt. tehát neki van tudomása

arról, hogy érdeklődtünk abban az időben, hogy az ententevel való barátkozásnak mik a következményei. Sőt tovább megyek, a forradalmat megelőzően Károlyi próbálkozott és tárgyalásokat folytatott mindezekkel a nemzetiségekkel és csúnyán refusírozták és megmondták neki, hogy területi aspirációikról nem mondanak le.

Akkor kérdezem minden becsületes magyar embertől,, hol van a tisztességes jóhiszeműség, hogy ilyen körülmények között felbontották a hadsereg fegyelmét, fegyverletételre szólították fel a még fegyverben álló katonaságot, ott hagytak muníciót és a cionista gárdán kívül semminemű fegyveres erőt Magyarország területén meg nem tűrtek. Hiszen, aki mindezeket tudta, annak a nemzethez való hűség azt parancsolta volna, hogy összefogjunk valamennyien egy utolsó védelmi háborúban, hátha még meg tudjuk Magyarországot menteni, ha pedig nem tudjuk megmenteni, akkor nem ér bennünket az a gyalázat, hogy a történelem egy nemzet elpusztulása okául az ő nevét jelöli meg.

Meg akarok valamiről emlékezni, ami szintén történelem, ennél fogva tökéletesen igaz és nagyon jól tudom, hogy valótlan szónak itt nem szabad elhangzani, még a festés szempontjából sem.

1918. szeptember havában, tehát körülbelül hat héttel az összeomlás előtt, Jancsó Benedek tanár úr, akinek magyar hazafiságát és nagy érdemeit nem lehet eléggé megvilágítani, elhozta Bukarestből Bratianunak az ententeval kötött szerződését és ezt az összes aláírásokkal és hitelesítésekkel egyetemben bemutatta a képviselőház folyosóján Tisza Istvánnak. Ebben a szerződésben pontosan meg vannak jelölve azok a határok, amelyek ma is fennállanak. Geszt határközség. Ahogy Tisza István olvassa, még egyszer megnézi, és azt mondja, hihetetlen, ez hamisítvány. Lehetetlen, hogy Geszt határközség. „Ez pedig valódi, kegyelmes uram”, — mondotta Jancsó Benedek. Hogy ez a szerződés eredeti, azt garantálom.” Hihetetlen — mondotta Tisza — nyomban beszélek Wekerlével. Nyomban beszélt is vele és annak is megmutatta a szerződést. A két államférfiú tehát tisztában volt azzal, hogy Magyarországot meg akarják semmisíteni. Ugyancsak Jancsó Benedek megsze-

rezte azt a könyvet, amelyet a Kramarz-féle per tárgyalása alkalmával Bécsben kiadtak, majd elkoboztak. Ebben a könyvben, mely a tárgyalás egész anyagát felöleli, benne volt az a térkép, amely most fennáll Cseh-Szlovákiára nézve. És el volt mondva, hogy ezt kapják a világháború során teljesített szolgálataik és árulásaik jutalmául. Wekerle a fejét rázta és azt mondta, hogy ő is megszerezte a könyvet Jeszenszky útján Burinától, azt hiszem, hogy már nem lehetett beszerezni.

Vannak adatok úgy a szerb, mint a román és cseh politikára nézve, amely Magyarország testére pályázott. Minden valamirevaló államférfiúnak erről tudomást kellett szerezni, nem is kellett nagyon messze menni. Hiszen ha Károlyi Mihály átveszi a miniszterelnökséget, legelső hazafias kötelessége, hogy Wekerle Sándort megkérdezi, hogyan állottak a dolgok mostanáig a külpolitikában. De ha nem Wekerle Sándort kérdezi meg, akkor megkérdezhetette volna saját tulajdon apósát, aki kormányra jutása idejében külügyminiszter volt, Windischgraetz herceget, akivel együtt voltak kihallgatáson.

Mindebből nem történt semmi. Tisza Istvánt meggyilkolták, mint a háború ellenségét, „nem akarok katonát látni” jelszóval elrendelték a fegyverletételt és a már megkötött Diaz-féle fegyverszüneti szerződést, anélkül, hogy tudták volna, mit kapnak a másik oldalon, tudomásul nem vették és saját személyükben önállóan elkezdtek tárgyalni, mert Magyarország önállóságát és tegnapelőtt kivívott függetlenségét úgy akarták érvényesíteni, hogy tálcán vitték Magyarországot az entente elé, csinálj velünk, amit akarsz, ha minket, mint kormányt nem fogsz bántani és minket meg fogsz erősíteni.

Azóta is volt alkalmam beszélni urakkal, akik tudják, mi történt. Azt mondták, azt hittük, hogy kedvező elbáránsban lesz részünk, ha mi tárgyalunk és nem az osztrák-magyar külügyi képviselő, ami alatt nem lehet mást érteni, minthogy Károlyi Mihályt ismerik el államfőnek.

Van aztán egy másik adat, amely ismeretes volt és ismeretes lehet minden okos, józan államférfiú előtt, ami azonban nem olyan ismeretes a baloldal emberei előtt, de ismer-

rétes volt a jobboldal emberei előtt, tehát Tisza István előtt, Teleszky, Lukács László, Héderváry Károly előtt.

1912-ben, tehát a világháború előtt két évvel, okvetlenül szükségét éreztem annak, hogy kimenjek külföldre szétnézni, mert olyan feszült volt a levegő, hogy nem tudtam magam orientálni. Elmenvén Parisig, tárgyalásokat folytattam pénzügyi körökkel. Városi kötvények kibocsátásáról, párisi tőkével való kottírozásáról. Ezzel kapcsolatban azt a kérdést vettem fel, hogy a francia hivatalos politika mért vonta ki Magyarországról tőkéit? Mert Magyarországgal háborúban fogunk állni igen rövid idő múlva, — volt a felelet. Mi már annyira megtanultuk a háború mesterségét és a pénzügyi visszahatásait, hogy saját tőkéink ellen nem fogunk háborút viselni. Akkor nem értettem, most már értem. Ellenben azt kérdeztem, ha tehát kiviszitek a pénzeteket, hová viszitek? Erre felvittek a Rue de la Paix-utcában lévő helyiségükbe, ahol a falakon ki volt szegezve a társaság üzleti térképe. Nem láttam ott mást, mint Délamerikát és Mexikót. Semmiféle más térképet. A legközelebbi esztendőben már kétezer millió frankra menő terveket, vasutakat, bányákat, villany világító műveket, rézbányákat és minden egyebet láttam. Nem tudom megérteni, mondtam, Magyarországról elviszik a pénzt és Délamerikába viszik. Hát Délamerika jobb, mint Magyarország? Igen, mondták, mert Délamerika és Mexikó az egyetlen terület, amely a világháborúból ki fog maradni és mi a pénzünket oda vesszük, ahol sokszorososan meg fog gyarapodni és a világháború után az ott szerzett nyersanyaggal óriási jövedelmet és vagyont fogunk elérni. Én borzasztóan csodálkoztam ezen a lehetetlen koncepción, azóta sem ment ki a fejemből és a legelső dolgom volt, hogy ezt elmondja. Hozzátettem azt, hogy: — „Kegyelmes uraim, eljutottunk ahhoz az időhöz, hogy közel vagyunk a világháborúhoz. Ennélfogva a magam részéről mindahhoz hozzájárulok, ami a magyar nemzet hadi biztonságát fokozza.” Innen van az, hogy ettől fogva nyíltan és egyenesen támogattam azt a politikát, amely a hadsereget fel akarta szerelni, amely elő akarta készíteni a szükséges rendeleteket, minden más törvényt, mivel alkotmányos

úton lehet biztosítani a nemzet honvédelmi erejét. Soha az osztrák-magyar hadseregnek híve nem voltam, a nemzeti hadseregért harcoltam, ekkor azt mondtam azonban, ha aközött kell választanom, hogy a meghasonlott monarchia egymással teljes visszavonásban megy bele a világháborúba, vagy pedig kéz a kézben, akkor az első esetben bizonyos a pusztulásunk, a második esetben van még lehetőség a szabadulásra. Ha nem győzött az a politika, amelyet tíz évvel ezelőtt megkezdtünk, hogy a magyar haderő felállíttassák és a monarchia összeomlása esetén fenn tudja tartani Magyarországot, akkor meg kell tenni ebben az országban mindent, kísérletezésekkel nem lehet foglalkozni. Életünket és vérünket oda kell adnunk az öreg királynak, hogy ha a mi politikánk nem győzött, próbálja meg, hátha az ő politikájával meg lehet a nemzetet menteni.

Ezek az információk vezették arra a halálos elszántságra Tisza Istvánt, hogy mint házelnök, később mint miniszterelnök, összefogva száját, de mindent megtegyen a célból, hogy a világháború katasztrófája ne érje készületlenül az országot. Ezért tűrte és állotta Kovács Gyula golyóját, ezért vezettette ki a renitenskedő képviselőket. Ezért volt, hogy azok mentek ki és nem azok győztek. Mikor mi vezettük a háborút Tisza István ellen a nemzeti hadseregért, akkor erre még volt idő, reméltük, hogy Ferenc Józsefet meggyőzhetjük igazunkról, de két évvel a világháború előtt tisztán hazaárulásszámba ment.

Ezért van, hogy 1905-ban és 1905-ben győzött a nemzeti küzdelem, hitele voít a baloldalnak. Mikor fegyveresen bement az ülésterembe, akkor azok az életüket is feláldozták volna, mikor a darabontokat ki kellett vernie. 1912-ben Justh Gyula, Károlyi Mihály és barátai azzal a feltétellel mentek be mindennap és ki a teremből, hogy lehetőleg gyorsan és simán vigye ki őket Pavlik, ne történjék semmi kellemetlenség, mert ők a demonstrációnál nem akarnak egyebet. Mikor 1912-ben Pavlik Ferencet kérdőre vontam Bécsben a delegáció épülete előtt, azt mondotta, igenis tudtuk 1904-ben, ha hozzá merünk nyúlni az urakhoz, akkor fognak löni, most pedig tudtuk, hogy nem fognak löni.

Ezek a politikai előzményei annak, hogy milyen fel-

készséggel és hogyan jutott el a nemzet Tisza István vezetésével a világháború küszöbére és hogyan élesedett ki a helyzet már 1914-ben, a háború előtt a jobboldal és a baloldal között odáig, hogy csak fegyveres erővel lehetett a parlamenti rendet fenntartani. Tisza és Károlyi Mihály csoportja között már olyan éles volt a helyzet, hogy a csoportnak egy tagja összes golyóit, az utolsó kivételével rálötte Tisza Istvánra, majd az utolsó golyót önmagára. Ezt az egész baloldal tapsokkal üdvözölte és ezt az embert sikerült az esküdszék előtt fel is mentetni. Tehát Tisza és Károlyiak között az élet-halálharc már megérett a világháború előtt és hogy elhúzódott, annak maga a háború volt csak az oka. Ferenc József elhalálozása után minden alkalmat felhasználtak a cselszövők, hogy a nagy óriásokat, akik az államot a vállukon tartották, kidöntsék.

Ezen adatok ismertetését szükségesnek tartom, hogy ezen történelmi per anyagából hallják a vádlottak is, hogy milyen emberek és hogyan vezették félre őket, mikor Tisza István ellen vezették.

Tisza István gróf 1914. július 1-i előterjesztésében kijelenti, hogy végzetes hibának tartja a szerajevói gyilkosságot okul használni fel a Szerbiával való leszámolásra, ezért sohasem vállalhatja a felelősséget. Hasonló tartalmú kijelentéseket tesz Tisza István más előterjesztéseiben és parlamenti beszédeiben. Kiviláglik ezekből, hogy Tisza István ellene volt a háborús megoldásnak és hogy mindezeket elmondhatta volna, de mert ezzel hazájának ártott volna, inkább meghalt, semhogy elmondja.

Még egy nyilatkozatáról a háborúval kapcsolatban kell nyilatkoznom. Halála előtt egy pár héttel mondta a képviselőházban: „Nyugodtan elmondhatom magamról, hogy annak az óriási erkölcsi tőkének, amelyet a nép százazrei és milliói megszereztek a magyar nemzet számára, hű sáfára voltam és azt a magyar nemzet becsülete és erejének gyarapítására használtam fel.”

Tisza István azzal a nagy erkölcsi tőkével, melyet a magyar hadsereg és a nemzet a háború alatt szerzett, soha vissza nem élt, soha egyénileg fel nem használta, ellenben a háború alatt oly magaslatra emelte Magyarország nevét,

dicsőségét és becsületét, mint századokon keresztül soha. A magyar parlament minden megnyilatkozása világpolitikai esemény volt. Magyarország a monarchia keretén belül oly hatalmi súlyra tett szert, az osztrák parlament és delegáció be voltak csukva, a német birodalmi gyűlés nem mindenkor volt megfelelő, mert ott a szocialisták már renitenskedni kezdtek, hogy a magyar parlament volt az egyetlen, ahol a középeurópai hatalmak háborús szövetségének nyilvános megnyilatkozásáról lehetett beszélni és ennek a politikának Tisza István volt a dicsőséges szószólója. Ha megnyertük volna a háborút, akkor tudnók azt, micsoda nagy államférfiú volt ő: elvesztettük a háborút, most legalább megtudjuk, hogy egy hőszünkkel és vértanúval többet adott nekünk az Isten.

A másik kérdéssel, amivel Tisza István ellen a gyűlöletet szították, sokkal rövidebben akarok foglalkozni, mert a gyilkossággal nincs olyan kapcsolatban, mint a világháború kérdése. Tisza a választójog kérdésében nem egyéni felfogása szerint foglalt állást, hanem a magyar nemzet speciális helyzete és érdeke szerint. Álláspontját kizárólag tárgyi tényállásokkal, statisztikai adatokkal, tapasztalati tényekkel támogatta. Azért nem kellett neki az általános választójog, mert Magyarország nemzetiségi és faji összetétele ilyen választójogot becsületesen meg nem tűr és világosan látszik, hogy amit elvesztettünk a forradalom után, azt elvesztettük volna az általános választójog útján is. Tisza Istvánt úgy tüntették fel, mint a demokráciának az ellenségét, Károlyi Mihály urat pedig mint a demokrácia hősét, pedig Herczeg Ferenc helyesen állapította meg róla, hogy sohasem volt demokrata, hanem csak egy lecsúszott arisztokrata.

Egyszer volt alkalmam Gajáry Ödönnel, Tisza bizalmasával beszélni a koalíciós világ idején. Gajáry azt mondta nekem: jegyezd meg, hogy Magyarországon mégis a lehető legdemokratikusabb rendszer a Tisza-rendszer. Kérdezem most a választójog híveit, igaz-e ez most az utóbbi esztendő tapasztalatai nyomán. Az októberi forradalom után volt általános titkos választói jog, az utca volt a választó.

A második általános titkos választójog volt a Kun Béláé.

Egyhangúlag választotta meg Budapest népe a szovjetbe az összes képviselőket. Tisza a választójoggal kapcsolatban bukkott meg gyöngyösi útja alkalmával, amikor Károly király odaadott neki egy memorandumot és véleményét kérdezte róla, habár Tiszának nem volt alkalma végigolvasni. Tisza István a maga álláspontját kezdte magyarázni, Károly király kérdezte tőle, hogy mi az álláspontja, igen, vagy nem. Tisza István azt felelte, hogy nem. Ezzel el volt bocsátva. Ezután hívta össze saját pártját 1917. május 24-én és mondta, hogy inkább kötelességük otthagyni állásukat, mint vállalni a felelősséget oly dolgokért, amelyeket károsnak tartanak a nemzetre és királyra egyaránt.

A harmadik dolog, amivel Tisza István gróftot megvádolták; az osztrák rendszer és a magyar függetlenségi politika kérdése.

Tisza Istvánról sokat kellett volna elmondani, amikor még élt, de akkor nem hittek. Most talán a magyar közvélemény el fog oda jutni, hogy az igazak és hamisak közt különbséget fog tenni és nem fog hamis próféták után indulni.

A másik oldalon áll Károlyi Mihály, aki már a háború elején fogadást ajánlott, hogy ő lesz az első köztársasági elnök. Gróf Tisza István halála előtt talán egy hónappal azt követeltük tőle, hogy engedje meg, hogy leleplezzük Károlyit, az ő választójogi svindlijét és múltját. És Tisza István visszautasította ezt, azt hiszem azért, mert titoktartásra kötelezték magukat az 1903-as választójog előkészítése tekintetében, amely miatt csinálta Károlyi éveken keresztül a politikai háborúságot. Mások állandóan zaklatták Tiszát, hogy járjon el azon emberrel szemben, aki nyilvánvalóan hazaáruló, mutatják ezt a külföldi pénzek és a hadsereg szétbomlasztása. Ilyenkor azt mondta, hogy nincs kormányon, menjenek Wekerléhez. Voltak olyanok is, akik a letartóztatását követelték. De a magyar politikában uzus, hogy ha valaki feltűnik, vagy fent van, vagy fent volt, akkor ezt nem bántják, mert újra visszakerülhet oda. Így volt Károlyival is. A rendőrség a katonaságra hárította a dolgot, a katonaság a rendőrségre, a Wekerle-kormány másokra és viszont. Így történhetett, hogy Károlyi garázdálko-

dott a múlt év augusztus előtti néhány napig, mikor aztán kiment abba a Csehországba, amelynél árulóbb módon a magyar nemzet ellen egy faj sem vétett, mert hiszen egy monarchiának voltunk tagjai, egy háborút vívtunk egy király uralodása alatt, és ha szabadságról van szó, a magyar nemzet ugyanakkor nyerte vissza különállását. Mégis úgy fizettek nekünk, hogy a magyar állam testének és a magyarságnak nagy részére rátették kezüket azon a címen, hogy mi becsületesek voltunk, ők pedig árulók.

Csak a tényállás kiegészítése és a történeti hűség kedvéért kell még megemlékezni Károlyi Mihály életrajzi adatai számára két kis részletről, működésének abból a korából, amelyet én konzervatív kornak nevezek. Abban az időben részt vett a Hangya működésében és az Országos Magyar Gazdasági Egyesület élére került, ahol boldogult nagybátyja, gróf Károlyi Sándor hagyományaihoz képest, becsületes működést fejtett ki. Ehhez a korszakhoz tartozott működése a választójog kérdésében. Ő azok közé tartozott annakidején, akik féltették a nemzetet a radikális választójogtól. 1910. április 10-én a Vigadó nagygyűlésén Károlyi Mihállyal ott álltunk Tisza István oldalán, amikor a szocialisták és az utca ellenünk tüntetett. Az 1913. március 4-én törvénybe iktatott választójog történetéhez tartozik az, amit a forradalmat megelőző esztendőkből a magyar sajtóviszonyok között nyilvánosságra hozni nem volt lehetséges.

Akkor itt a politikai élet legjobbjai, Apponyi Albert, Andrássy Gyula, Tisza István, Baross János, hosszas többrendbeli tanácskozást folytattak, hogy a választójogot a nemzet érdekeinek megfelelően hogyan oldják meg és ezen tanácskozások gróf Károlyi Mihály palotájában folytak, nagyrészt az ő kezdeményezésére. Ez történt 1911. decemberében, amint a december 2. lapokban közölve van. 1913. március 4-én iktatták törvénybe a megállapított elvek alapján, amikor már Károlyi Mihály forradalommal fenyegetőzve hirdette az általános választójogot. Közben azonban, amint ezt a Reichpost 1913. március 10. száma részletesen leírja, az történt, hogy az általános választójog részleteiben is meggyeztek az itt szereplők: Apponyi, Andrássy, Tisza és Károlyi. Mikor Tisza azt kívánta, hogy foglalják írásba,

Apponyi azt felelte: Azonosítjuk magunkat, elfogadjuk, keresztül is visszük, de taktikai okokból nem írjuk alá.

A választójoggal kapcsolatban később, az 1917. év folyamán csináltak egy választójogi blokkot, amely tulajdonképpen első embriója a Nemzeti Tanácsnak. Igaz, hogy ebben a demokraták is benne vannak, de benne van a függetlenségi párt részéről Károlyi Mihály, Batthyány Tivadar. Lovászy Márton és Ábrahám Dezső, a szociáldemokraták részéről: Garbai, Kunfi és Buchinger, a keresztényszocialisták részéről: Gieswein Sándor, a radikális párt részéről: Szende Pál, Rácz Gyula, és mint a sajtóbizottság képviselője Diener-Dénes. Ezek írták alá. Ezt a választójogi blokkot tartom — miután a komoly elemek kiváltak — a Nemzeti Tanács elődjének, ez volt az összeköttetés, amelyet Károlyi a szocialistákkal összehozott. Vázsonyi Vilmos 1918. márciusában a Pesti Hírlapban közölt nyilatkozatában leleplezte ezt a titoktartás kötelezettsége mellett létrejött választójogi blokkot, figyelmeztetve Károlyit arra, ne akarjon demokratább lenni nálánál.

Károlyi halálos gyűlölete avval kezdődött Tisza ellen, amikor párbajt vívtak a Rákosi-féle vívóteremben. Ebben a párbajban Tisza, aki rossz szemű, de jó vívó és erős karú volt, elverte a kardjával Károlyi Mihályt. Az akkori lapok közlése szerint háromszor körülkergette a vívóteremben. Természetesen gondoskodtak, hogy az utcán Tiszát abucoglják, Károlyit éljenezzék.

Itt kezdődik a magyar történelemnek katasztrofális fordulata Károlyi Mihály az ország érdekére való tekintet nélkül vitte a politikát. Tisza István nemes jelleme abban is mutatkozik, hogy valahányszor szó volt arról, hogy ezt az embert le kell leplezni és ártalmatlanná tenni, mindig lojálisán viselkedett vele szemben. Károlyi Mihály, quasi modorának fanatizmusával, mindenféle eszközre kapható volt, csakhogy ő maradjon felül.

Károlyi Mihálynak ezt a halálos ellenséges viszonyát a magyar sajtó romlott elemei, újságok és újságírók felhasználták. A következő esztendőben már végigdongták palotáját, pumpolták, adósságokba vitték bele, kezdték a társaságot körülötte szervezni. Miután kitapasztalták min-

den gyengeségét, kezdték kizárólagos befolyásuk alá helyezni, mint jó fejőstehenet, először csak a pénzt vitték el, később politikai eszközüil is felhasználták mindenre.

Károlyi Mihály Amerikába volt indulandó. El akart menni Parisba és Pétervárra is, azonban ez a két út elmaradt, mert Parist kezdték a németek már megközelíteni, Pétervárra sem mehetett el, mert a háború megakadályozta. Moszkvába kíváncszott, oda el is jutott.

Mikor elindult Amerikába, azzal a bizonyos társasággal, amelyről szintén kíváncsok beszélni, tíz millió koronára tették adósságait. Elindulása előtt tárgyalásokat indítottak meg, hogy lehetne Károlynak két millió hitelt kapnia. Lehetett a bécsi uzsorás konzorciumtól, de csak azzal a feltétellel, hogy Mihály és József grófok együtt írják alá egy váltót közjegyzőileg hitelesítve. Nem szabad tehát az amerikai utat nemzeti irányú gyűjtésnek venni, mert egy tökéletesen eladósodott grófnak vállalkozása volt a magyar nemzettel szemben.

Ez az amerikai út a kérdést annyiban érinti, hogy a hajón tudták meg dróttalan távíró útján Ferenc Ferdinánd meggyilkolásának hírét. Hihetetlen becsméréssel beszéltek a magyar nemzetről Amerika városaiban ebben a kritikus hónapban, amelyben a világháború megszületett. Ezeket a beszédeket az egész háború alatt az amerikai sajtó felhasználta ellenünk és tőkét csinált belőle és ezek a beszédek kimondhatatlan anyagi és erkölcsi károkat okoztak nekünk a békekötés alkalmával is.

Visszajöttek Amerikából és azt hitték, hogy diadallal fognak kikötni francia földön, mert entente-barátok. Ehelyett a francia politika letartóztatta őket. Legkorábban Károlyit engedték el. Pázmándy Dénes vallomásából tudjuk, hogy látogatást tett Bordeauxban, valami megállapodást kötött, ezt nem tartotta be, a francia politika ezért őt csalónak nevezte. Ez az a nagy politikai összeköttetés, amelynek alapján a kormányt ők maguknak követelték.

Az amerikai pénzekről gróf Szécheny Antal párisi nagykövet igen kemény nyilatkozatot tett. Ebben a nyilatkozatban azt mondja, hogy Károlyi Parisban kétes existenciák közé került. Ezt a pénzt, nem lett volna szabad elfogadnia

becsületes magyar embernek, mert lehetett tudni róla, hogy annyi entente-pénz került bele, Károlyi azonban felhasználta.

Hazajővén, beállott a háborúspártiak közé. Uniformist öltött, pedig nem lett volna rá szüksége. Tudom, az okát; olyan mértékben zaklatták a hitelezők, hogy a háborús rendeletet csak úgy tekinthették rá is vonatkozóknak, ha beöltözik katonának, mert csak akkor nem lehetett végrehajtani. Ki is ment a frontra, de ha idehoznám mindazokat, akik tanúk arra, amiket csinált, hogyan védte hazáját, megcsömörlenék az ember.

Közben szó van arról, hogy a románok megtámadják Magyarországot. És Károlyi kijelenti, hogy mint tigrisek fognak az ellenséggel szembeszállni. Ebből a tigrisekből mostanáig nem láttam semmit, pedig alkalma lett volna rá, mert az oláhok másodszor is jöttek és akkor a tigris volt az államfő. Ő azonban visszarendelte, a katonaságot, ott hagyatta az összes állami készleteket, állami pénzt, vasúti anyagot, amit könnyen haza lehetett volna hozni, így milliárdokat megmenteni. Tigris-szerepének úgy *tett* eleget, hogy Mackensent, a legdicsőbb vezérek egyikét, letartóztattatta.

Forradalmi szerepéről külön fejezetben fogok beszélni. Most csak néhány részletet mondok még el életrajzi adataiból. Károlyi apósának, gróf Andrássy Gyulának nyilatkozata szerint Andrássy nem akarta, hogy Károlyi egyedül jusson hatalomra, mert ezáltal déli és keleti határainkat veszélyeztetve látta. Ezenkívül tudta, hogy a demagógia fog az ő kormánya alatt uralomra jutni és maga a kormány fogja a forradalmat megcsinálni.

Nem véletlen tehát, hogy Károlyi Mihálynak az uralma azzal kezdődött, hogy új fegyverszüneti tárgyalást kezdett és fegyverletételt parancsolt. Nem véletlen, hogy Károlyi hadügyminisztere „Nem akarok katonát látni” kijelentéssel köszöntötte a magyar fiúkat.

Károlynak a kommunistákhoz húzó álláspontja nemcsak Pogány és Kéri szerepéből és a Pázmándy-féle nyilatkozatból látszik, hanem Károlyi Mihály saját maga négy nappal azután, hogy átadta az uralmat a kommunistáknak,

nyilatkozatot adott ki, melyben a leghatározottabban kommunistának vallja magát.

Ez a köztársasági államfő a magyar történelem örök szégyenére és gyalázatára fizetett állást fogadott el a kommunistáktól.

Mikor ezeket a konkrét tényeket itt felhozom, méltóztatnak akkor még gondolkodni rajta és van-e valaki, aki kétségbevonná, hogy Károlyi Mihály tudott a Tisza-gyilkosságról.

Ez az ember lóvá tette a magyar publikumot azzal, hogy neki milyen entente összeköttetései vannak. Ha lettek volna neki entente összeköttetései, egy becsületes nevet csak meg tudtunk volna, hogy ki volt az?

Micsoda lelkiismeretlenség és micsoda mértéke az árulásnak és lelki aljasságnak az, hogy ilyenek után valaki közhírré tegye az egész országban, hogy ő fog békét kötni, ő entente-barát. A Reichspost 1919. január 3-iki számából „Catilina-Károlyi” csak egy passzust akarok megemlíteni, a Mackensennel való dolgot, akit Gerő útján elfogattott. Mozigéppel mentek a pályaudvarra, hogy megmutassák a világnak, hogy Mackensent, ezt a vitéz, becsületes és ősz katonát, Erdély védelmezőjét, hogy tartóztatja le Gerő. Mackensen Károlyiról azt mondta, hogy életében még soha nem találkozott olyan emberrel, akiben a becsületérzésnek ennyire nincs nyoma. Ezt mondta akkor, amikor Károlyi még Magyarország feje volt.

Hüttner és Sztanykovszky állítják, hogy október 23-án fogadása volt a katonatanácsnak Károlynál a Batthyány-szalomban. A Károlyi-palotai fogadtatás egy kiszámított színpadi dolog volt.

Sztanykovszky azt mondja: Károlyi tudott a dologról. Vágó azt mondja: október 31-én Károlyi be volt rúgva, éjjel egy órakor egy másik aktát írtattak vele alá, ott volt mellette Pogány kinevezése, és ő azt is aláírta. Pogány örömmel jött mondani, hogy kormánybiztos lett a Tisza meggyilkolását követő hetedik órában. Simonsits szerint Bartha azt mondta, hogy Károlyi Pogányról úgy nyilatkozott, ez az ember olyant tud, hogy ha megbosszantják, nem-

csak kellemetlenséget okozna, de tönkremehetne bennünket. Bartha azt mondja, hogy csak arra emlékszik, hogy annyit mondott, ez egy elszánt alak, ezt nem lehet elküldeni.

Hadzsizs igazolja, hogy Pogánynak hatvanezer koronát fizetett ki, Schmidek azt vallja, hogy a vádlottak Károlyi-ról úgy beszéltek, hogy pénzt kapnak tőle és érintkeznek vele. Bus Fekete László azt vallja, hogy Csernyákot először nem akarta fogadni és akkor beüzent valamit és azt monddta, fogadjunk, rögtön fogad. És tényleg fogadta. Hókay azt vallja: Csernyák mondta, hogy Károlyitól kap pénzt. Libits vallotta, hogy mikor Tisza halálhírért Károlyi megkapta, úgy látszott, hogy tud róla, és az az igazságügy-miniszterjelölt, akit borzasztóan kapacitáltak, azt mondta, ilyen kabinetben nem vesz részt, mert ezek Tisza gyilkosait nem fogják kinyomozni. Giczey százados nyilatkozatát ismerjük. Klasszikus tanú, akit eddig nem domborítottak ki. Fényes László, aki azt monddta, én jelentkeztem Szrubián kapitánynál, hogy ha a gyilkosokat meg akarják keríteni, akkor azon a listán keressék, ahol a pénzkiutalások szerepelnek. Az egész Astoriában nyilvánosan tárgyalták a Tisza-gyilkosság ügyét. Neuhausné monddta, mikor meghozták a hírt, úgy nézett ki, mintha tudták volna. Fábíán azt vallja, Horváth-Szanovicsot Károlyi őriztette két napig saját palotájában. Dobó azt monddja, itt van a cédula, amelyben az áll, hogy Károlyi Mihálynak testőre volt november 2-áig. Fráter azt vallja, Hock János előttem úgy nyilatkozott, hogy Pogány ölte meg Tisza Istvánt.

Hock János Pozsonyban tudta meg, vagy Budapesten? Ha Píock tudta, Károlyi nem tudta? Ha Károlyi nem tudta, Hock nem monddta meg neki? És ha megmonddta, Pogány azután is kapott pénzt, állást és amit akart és Pogány azután, hogy Hock János tudta, Pogány megbuktatta Bartha Albertet. Sőt utána megbuktatta Festetics Sándort, Károlyi Mihály sógorát. Ebből következtetni lehet, hogy Festetics Sándor kisebb összeköttetésben volt Károlyival, mint Pogány, mert ő vele csak sógorságban volt, de Pogánnyal gyilkossági sógorságban és ez bizonyos körülmények között súlyosabb, Weszely azt monddja Gaertnerről, hogy Gaertner azt monddta, minket a nemzeti tanácsból küldöttek ki, s mi-

kor eltávozott, visszaszólt, — délután négy órakor katonai autóval fogok jönni.

Hadzsizs százados szerint az egész nemzeti tanácsot vád alá kellene helyezni. Csernyák szereplése is, Horváth-Szanovicsé is ismeretes tények, összeállítottam mégis, hogy senki se legyen tovább kétségben, hogy ott, ahol ennyi súlyos bizonyíték gyűlt össze közvetlen bizonyítás nélkül, ott Teljesen ki van zárva, hogy ne Károlyi Mihály kezdeményezte volna a gyilkosságot.

Szentkirályi Bélának van 1919. október 26-áról egy nyilatkozata, amelyben azt mondja, hogy a nyomozás mindinkább sikertelenné *vált*, a detektívek ezer és ezer más ügyben dolgoztak. Befejezem itt a Károlyi Mihály bűnösségére vonatkozó adatokat, csak egy jellemző pontot világítok meg. Mint az őrnagy úr a Vesztegető forradalom című könyvből felolvasta, Károlyi Mihály a rendelkezési alapból utalt ki 300 koronát azért a koszorúért, amelyet Tisza István koporsójára küldött. Ha valaki megírja a magyar nemzet történelmét, akármilyen vékony füzetben is, ezt a jellemző pontot ki nem hagyhatja. Károlyi Mihály negyvenezer hold majorátusnak ura, legnagyobb politikai e lief élének koporsójára küldött koszorúnak az árát a magyar állam pénzéből fizettette.

Az első, akiről adatok vannak, Hock János, az arany-szájú pap, aki úgy van beállítva, mint aki ellenzi Tisza meggyilkolását. Hock János 28-án elnökölt, ahol ellenezte a tervet, de azért 29-én megint elnökölt, újra ellenezte a gyilkosságot, de megint kimondja a határozatot. Ez az úr nem tudott a gyilkosságról. Azonban végigcsinálta az egész heccet, kapott képviselőház-elnöki fizetést, lakbért, továbbá kiutaltak a Nemzeti Tanács részéről, mikor már nem működött, 1,500.000 koronát, ennyiről tudunk, a számszéki adatok alapján, a pénz elhasználásáról azonban semmit nem tudunk. Pogány bűnrészességéről tudott, de hallgatott és továbbszolgált ezt a rezsimet.

Laehne Hugó volt a nemzeti tanács pénztárosa. Mielőtt pénztároskodott volna, résztvett a kisvárdai választáson, amiből kifolyólag váltózsírok maradtak Károlyi nyakán. Ugyanez az ember Csiki Imre vallomása szerint, azt mon-

dotta, „no most nemsokára egy érdekes hírt fogtok hallani.” Félóra múlva a telefonhoz megy és azt mondja, „no ma megüresedett az aradi mandátum”, ebből következik, hogy Laehne Hugó — ha Vágó az ellenkezőjét mondaná is — tudott Tisza megöletéséről. Laehne vállalta a kifizetéseket. Károlyi bizalmából. Ezzel is kétségtelen, hogy Laehne Hungóban olyanra bízta, akivel új titkokat nem kellett közölni.

Kéri vad ellensége Tiszának, amióta csak ír. Kéri működéséért nagy összegeket kapott. Csernyák jutalomban részesült és őt Károlyi magával vitte Belgrádba is. Mindezekből a tényekből az következik, hogy ha ezek tudtak a gyilkosságról, akkor Károlynak is kellett tudnia, mert legközvetlenebb környezetéhez tartoztak.

Ezután áttérek Friedrich István szerepére. Friedrich István lapjában, A Népben, a forradalom szükségességét hirdette. Majd megalakul a cionista gárda, melynek főparancsnokságát maga az államtitkár, Friedrich István vállalta.

Mikor és mennyi ideig tartózkodott Friedrich István október 31-én az Astoriában? Egy volt miniszter azt állította, hogy Friedrich egynegyed négy és fél négy között, Károlyi megbízásából, mint államtitkár ment fel a hadügy-minisztériumba, pár perccel később már azt állította, hogy fél négy és négy között. A Friedrich által bejelentett alibitanú, Bekény Zoltán azt vallotta, hogy fél hétkor hívták fel a minisztériumba. Friedrich ezután jelentkezett, mint politikai megbízott. Szurmay szerint a Nemzeti Tanács kiküldöttjeként állított be, körülbelül hat óra tájban. Lukachich pontosan öt órára teszi az időt, amikor érdekében szónokolt az Astoria erkélyéről. Ezzel a három tanúval szemben, ha valaki negyven tanút küld is ide, nem lehet lerontani azt a tényt, hogy a kritikus időben Friedrich az Astoriában volt és nem hét percig, hanem órákig, hogy sokkal korábban ment oda és későbbben távozott onnan, mint ő állítja. Ehhez hozzájön még, hogy Hadzsizs százados 50.000 koronát adott át neki, Halász Lajos 15.000-et. Bartha Albert pedig azt vallja, hogy nagyon sok pénzt látott nála. Tanúvallosok azt állítják, hogy Ilorvath-Szanovicsnak ötven- vagy százezer koronát is adott. Ezzel szemben ő azt állítja, hogy

három ízben kapott pénzt, harcmincezer, tizenötezer és öt- vagy hatezer koronát és ezekből adott 200—300 koronát szegény szerencsétlen embereknek.

Linder Béla nem tudott előre Tisza meggyilkolásáról. Linder október közepén, mint királpárti katona jött haza és ekkor került Kunfi karmai közé. Akkor biztosította neki Kunfi írásban a szociáldemokrata-párt támogatását, akkor nyerte meg a hadsereg leszerelésének. Ha ezt a megállapodást egybevetjük Károlynak a szociáldemokratákkal való tárgyalásaival és Andrásynak a nyilatkozatával, amely szerint Károlyi politikájának sine qua non-ja volt a hadsereg felbomlasztása, akkor kétségtelenül kitűnik, hogy Tisza meggyilkolása a Károlyi-kormánynak előre kitervezett programpontja volt.

Ezzel és a kormányzata alatt véghezvitt összes dologkal azt akartam kimutatni, hogy egy bünszövetség alakult Károlyi körül a hatalom elnyerése és Tisza meggyilkolása végett. E bünszövetség végigkormányozta Magyarországot minden forradalmon keresztül és annak maradványai még mindig belejátszanak a közéletbe. Nem minden tagja van ártalmatlanná téve és nem is lehet, mert nem is tudjuk. Én csak azt látom, hogy Magyarország történelmének átka lett ez a bűnper, mert minden ember azt mondja a közbeeső időben, hogy nekem is szabad, ha neki szabad volt, nekem is szabad, ha azokat nem üldözik. A kommunizmus kitörésének és gyilkosságainak alapja a Tisza-bűnper és annak meg nem torlása volt és minden bűn, mely a közéletet ellepte, mindebből a bűnperből fakadtak.

Tisza Istvánt el akarták tenni láb alól. Megállapodtak ebben, még mielőtt Csernyák útján Sztanykovszky, Hüttner és Dobó környezetükbe jutott. Kerestek hozzá embereket. Hogy kik lettek a gyilkosok, mit csináltak, teljesen másodrendű kérdés amögött, hogy kik csináltatták és miért csináltatták. A bűn bűn akkor is, ha felbujtásra csinálják, de ha valaki tíz embert összeszervez, az feltétlenül megcsinálja a gyilkosságot, akár vállalkozik rá Hüttner és Sztanykovszky, akár nem. Itt a felbujtók számára nincs kegyelem, mert azokon én nem csak Tisza István halálát keresem, de Magyarország pusztulását is.

Abban a tekintetben, hogy a katonai büntető-törvénykönyv szerint lehet-e őt a 416. szakasz értelmében mint tettest vádolni, itt beszélni kell a negyedik lövés történetéről.

Itt rektifikálni vagyok kénytelen azt a tényállítást, amely itt mint valóság kezdett felülkerekedni. Eredetileg úgy Sztanykovszky, mint Dobó vallomása szerint úgy tudtuk, hogy balról állott Horváth-Szanovics, jobbról állott Pogány Dobó mellett. Később Almássy grófnő azon vallomására támaszkodva, hogy egy búzavirágkék szemű katonával állott szemben, az derült ki, hogy Horváth-Szanovics állott jobboldalt. Ha két jelenlevő, Sztanykovszky és Dobó tudja pozitíve és állítja, akkor Almássy grófnő feltétlenül téved. Ha ez igaz, akkor Dobónak a fegyverét ragadta meg Tisza és ez alkalommal ő tényleg nem löhetett. Almássy grófnő ragadta meg Pogány fegyverét és közben ment a két golyóoldalt a falba.

Ellenben Horváth-Szanovics állott balkézről, akivel szemben Tisza grófné volt, aki nem zavarta és ő lőtte keresztül Tiszát. Ilyenformán lehetséges, hogy Dobó fegyvere nem sült el és én azt hiszem, hogy ez az a golyó, amely kívül a hallban találtatott és ekkor az ő lövése az, amelyet a földön fekvő Tiszára kifelé menet lőttek. Azt nem mondom, hogy Dobó lőtte, de hogy ezt hármuk közül az egyik lőtte, az egészen bizonyos.

Itt a bűnperben kiderült, hogy Tisza meggyilkolásával csak két ember dicsekedett: Horváth-Szanovics és Dobó.

Rámutatok a szakértői véleményre, amely a csökkent beszámíthatóságot mondja ki, kérem ezt tekintetbe venni. Enyhítő körülménynek sorolom azt, hogy a gonosztettet önként bevallotta akkor, amikor minden befolyás oda tendált, hogy ne tegyen vallomást. A tárgyalás anyagában merültek fel adatok arra nézve, hogy feleségének és anyósának nagy Ígéreteket tettek, ha Sztanykovszky nem vall. És most ezzel szemben nemcsak vall, hanem töredelmes bűnbánatot is érez.

Nehezemre esik a Tiszában szenvedett veszteség és az ország katasztrófája után védelemről egyáltalában beszélni, de ha hivatásom ezt hozza magával, még egyszer ismétlem, hogy Sztanykovszky eszköz volt magasabb játékosok kezé-

ben. Sztanykovszkynak és Hüttnernek a szerepe tökéletesen egyforma. Hogy a hall ajtajában állott, vagy a kapuban, az tökéletesen mindegy. Éppúgy, mint Hüttner, ő is visszautasította a tényleges tettességet, ami pedig a gyilkosságban való segítséget illeti a megjelenés által, méltóztassék figyelembe venni, hogy az előzetes tárgyalások során mindig variációk voltak, hogy Tiszát letartóztassák-e, vagy megöljék. Akik a letartóztatásba beleegyeztek, nehezen táncolhattak vissza attól, hogy elmenjenek oda.

Nehéz volt visszatáncolni a tényleges tettességtől, de könnyű tagadni a felbujtóknak, akiket nem láttak ott, akikről a tettes így beszélt: Míg Csernyák a kapuban maradt, Kéri a közeli kórháznál állott. A tervezők közül Csernyák a kapuban maradt, Kéri a kórház előtt, Fényes az Astoriában, Friedrich pedig a hadügyminisztériumban.

A tetteseket könnyű volt elfogni, mert nem szöktek el. Ők nem hivatkoztak érdemeikre a büntett elkövetése után és nem tettek szert százezrekre és fényes állásokra. Ez az első nagy bűnper az, amelyen keresztül elválík, vajjon helyreállott-e a jogrend és a konszolidáció felé megyünk-e és ennek az első tárgyalásnak az eredményétől függ, hogy a nemzet lelke meg tud-e nyugodni, megkezdődik-e a rend és a nemzet megindul-e azon az úton, amelyet eddig is folytatnia kellett volna. Széchenyi mondását ismétlem a jelen állapotokra is: Az ember, életének első felében ostobaságokat követ el és ezeket azután rendbehozza. A forradalmakra ugyanez áll. Nekünk nincs veszteni való időnk. Országunk zsákmány tárgya lett és szét van tépve. A körülöttünk lévő államok országunk egyes részeit megszállva tartják. Itt az a nemzet marad fenn, amelynek erősebbek az erkölcei és amely hamarabb fog a konszolidáció útján előre menni.

Ha ez a bűnper és ez a forradalom úgy hatott, mint az ojtóanyag a? betegséggel szemben, hogy egy kis lázt okozott és azután nem lesz többé inficiálva a test, akkor ez a nemzet örülhet; ha ellenben ez a betegség állandó, mint a valóságos betegség, ha ebben a nemzetben nem lehet a rendet, erkölcsöt helyreállítani, akkor menthetetlenül el vagyunk veszve.

Végül Pitt szavait idézem: A történelem során egy igazság vonul végig, az erkölcsi törvény. Ezen erkölcsi törvény

alapján méltóztassék ítélni; ezen erkölcsi törvény alapján térjünk vissza a becsületes magyar és keresztény alapra, mert csak ebben az esetben van a kereszténységnek és magyarságnak értéke, életereje és maradandósága, ha összekötik a becsületességgel. Nincs nemzet szabadság nélkül, de nincs erkölcs nélkül szabadság és én azzal zárom szavaimat, hogy hiszek, remélek és bízom benne, hogy ennek a bűnpernek nagy történelmi igazságain keresztül egy tisztulási folyamat indul meg, hogy ez a nemzet a kórányagot ki fogja magából dobni és a magyar nemzet újra megkezdje a munkát és folytatja a becsületnek azt az útját, amelyet ez a haditörvényszék egy ily nehéz ügyben példaadóan végigcsinált. Igazságos, magyar, becsületes ítéletet kérek.

*

A katonai törvényszék *Hüttner* Sándort 15 évi fegyházra ítélte. (A fogságban meghalt.) *Sztankovszky* Tibor (akkoriban még katona volt) tizenhét évi fegyházra kapott. *Dobó* Istvánt halálra ítélték, *Vágó-Wilhelm* Jenőt csak szökésben mondták ki bűnösnek s ezért kéthónapi fogházra kapott.

A polgári bíróságok 1921. áprilisában *Kéry* Pált halálra ítélték (az ítéletet nem hajtották végre, mert időközben *Kéryt* a Szovjet a fogolycsere-akció kapcsán kikérte), *Gärtner* Marcellt 14 évi fegyházra ítélték. *Fényes* Lászlót és *Vágó-Wilhelm* Jenőt a bíróság felmentette a vád alól. *Lengyel* László gyógyszerésszel szemben az ügyész elejtette a vádat. *Friedrich* István ellen bűncselekmény hiányában megszüntették az eljárást, mert a bizonyítási eljárás tökéletesen tisztázta őt.

Sztankovszky jelenleg a szegedi csillagbörtönben, *Gärtner* a váci fegyintézetben tölti büntetését. *Kéry* Pál Parisban, *Fényes* László Bécsben él.

MORÓCZA DÉNES dr. főügyészhelyettes vádbeszéde a Tisza-perben:

A *Tisza* István gróf elleni gyilkosság büntetével vádolt *Fényes* László és társai elleni bűnügyben a budapesti kir. ítélőtábla által 1923. évi június havában megtartott felebbviteli főtárgyaláson *Morócza* Dénes kir. ügyész által tartott vádbeszédnek bevezető része.

*

Közel öt esztendő telt el azóta, hogy Budapest sansculottjai azon az emlékezetes októberi estén halotti tort ültek s az őket ővedző posvány gőzétől mámoros fővel, diadallal” üvöltötték világgá a forradalom legújabb vívmányát: „gróf Tisza Istvánt megölték!”

Közel öt esztendeje annak, hogy az októberi lázadók Cátója: *Fényes* László kéjes örömmel hirdette ki az Astoria hírhedt erkélyéről, hogy „a felséges nép ítélete végrehajtatott”.

Praesente cadavere, könnyes szemmel gyakran homályosnak láttuk, hogy a száguldó események, a maguk közvetlenségükben gyakran téves hatásokat és impressziókat váltanak ki lelkünkben, — de ma, megpróbáltatásban, szenvedésben, pusztulásban egy évszázad keservével felérő öt év után, — már nem állunk az események közvetlen hatása alatt, hanem a történelem távlatából látunk, bírálunk és ítélünk s az ítélet, melyet alkotunk, porig sújtja azokat, akik az akkori történelmet csinálták.

A díszes társaság, — élükön a nagy vezérrel és vezérkarával — szétrebbent; egyrésze az igazságszolgáltatás és az őket sújtó közmegvetés elől külföldre szökött, s magukat az emigráns név bitorlásával és diszcreditálásával politikai

menekülteknek játszva ki, ellenségeinknél kértek és kaptak menedéket, s lángoló gyűlölettel szítják ott ellenünk továbbra is a tüzet. Minden törekvésük arra irányul, hogy ellenségeinket meggyőzzék arról, hogy a nekik kellemes politikai programot csak ők képviselik, ők a letéteményesei annak a politikai irányzatnak, amely ha tetteiben valósulhat meg a magyar földön, nyugodtan élvezhetik zsákmányukat Trianon győztese, — Magyarországgal nem lesz többé vitás kérdésük, — mert ők, mint közismert ántántbarátok nem sovíniszták, hanem a nemzetközi demokrácia megértő hívei.

Egy részük itthon maradt; ezek a helyett, hogy szőrcsuhában, bűnbánó fejjel a mellüket verve a „mea culpát” zengenék, — minden kínálkozó alkalmat felhasználnák, hogy hazájukat katasztrofális végromlásba döntő eljárásukat legitimálják, természetesen a siker minden kilátása nélkül s csupán azokra a kétes fajsúlyú elemekre támaszkodhatva, akikkel annak idején együtt lubickoltak a forradalom posványában.

A történelem távlatából, a történelem szemüvegén keresztül nézve, pörére vetkőzve állanak előttünk a maguk törpe mivoltukban az őszirózsás forradalom óriásai, — a geszti Nagyúr sírboltja küszöbén pedig mélységes alázattal és borongó áhitattal térdepel a nemzet; akinek nagyságát az életében gáncsolta az ádáz gyűlölet, a halálában óriássá lett, — elnémul előtte a régi dac s engesztelő tömjént gyújt az elismerő kegyelet, s ma már himnuszszerű zendüléssel hangzik el minden igaz magyar ajkáról Tisza István neve.

Azt állították róla, hogy az ő lelkén szárad a világ-háború minden kínja és keserve, s amidőn az egész világot akarta elsősorban felelőssé tenni, amidőn szélteben hirdették róla, hogy vakmerően és könnyelműen ő dobta bele a világ békéjébe a háború üszkét, némán tűrte a rettentő vádat, s hallgatott egész a sírig; ma már tudjuk, hogy azon a végzetes július 7-iki bécsi közös minisztertanácson ő volt az egyetlen, aki a háború ellen nyilatkozott, — ennek dacára hallgatott, mert nem akarta a nagy felelősség súlyát másra áthárítani.

Nagy volt és magyar volt, magyar lelkének utolérhe-

tetlen akaraterejével és rettenthetetlen bátorságával dolgozott, küzdött és harcolt hazája boldogságáért.

Minden benne volt, ami magyar, — még a végzetünk is.

Benne nem csak az embert gyilkolták meg, hanem azokat a nemzeti ideálokat is, amelyeknek ő volt a legerősebb zászlótartója; minden szava, minden cselekedete azt hirdeti, hogy benne a magyar érzésnek legnagyobb hőstét taszították sírba a vészbe sodort ország hajójának a kormányrúdja mellől.

A nemzet felébredt lelkiismerete egy soha el nem hervadó koszorút helyezett néma sírhalmára s az a magyar nép, amelyet annyira szeretett, vértanú-halála után a maga igaz nagyságban ismerve meg őt bálványozza, mint nemzeti ideált, mint példányképét az önzetlen hazafinak, magyar tehetségnek és magyar erényeknek.

Nemes lelke ott fenn a magasban öröklik továbbra is az ő magyarjai felett, s bizonyára érzi, hogy a nemzet egyhangú ítélkezése örökké diadalmas emléket emelt neki a magyarság szívében.

Őrizze meg minden magyar ennek a nagy embernek az emlékét s legyen ez az emlék ennek a ma szerencsétlen nemzetnek egy soha ki nem apadó, felemelő erőforrása a majdan eljövendő nagy időkre!

**POLÓNYI DEZSŐ dr. védőbeszéde, a gyilkosság kísérletének
büntetével vádolt Kovács Gyula érdekében:**

Kovács Gyula országgyűlési képviselő 1912 május 22-én a képviselőházban szavazás alatt a terem közepére lépve megragadta a szavazó urnát és ezért a mentelmi bizottság elé utasították, majd 30 ülésnapra kizárták. *Kovács* június 6-án mégis megjelent a képviselőházban és amikor az ellenzéki képviselőket kivezették, erőszakkal behatolt az ülésterembe és itt azzal a kiáltással: — „*van itt még egy ellenzéki*” — gyors egymásutánban három revolverlövést adott le az elnöklő *Tisza* István gróf felé, azután önmagát fejbe löve, eszméletlenül esett össze. A három golyó *Tisza* Istvántól néhány centiméternyire jobbra-balra fúródott be a szék támlájába, *Kovács Gyula* pedig *Herczl* tanár fej-operációja után felgyógyult és az ügyesség gyilkosság kísérletének büntette címén indította meg ellene az eljárást.

*

Tekintetes Esküdtbíróság! Átérezve egyrésről feladatom magasztosságát, másrésről felelősségem súlyát, mindenekelőtt azt a kérelmet terjesztem elő: ne méltóztassék *Kovács Gyula* terhére írni azt, amit a gyarló képesség velem csak hibásan, vagy éppen rosszul fog elmondani. De engedtessek meg az is, hogy mielőtt feladatom teljesítésére reá térnék, előbb még egy tartozó kötelességet róhassak le.

A legmélyebb tisztelettel kell meghajtanom az elismerés zászlóját a vádhatóság igen tisztelt képviselője előtt, aki hivatali kötelességét ebben az ügyben is nemes buzgalommal és ismert kiváló képességeinek latba vetésével, de egyben úgy teljesítette, hogy tárgyilagos fejtegetéseivel mintegy iskolai példáját mutatta annak: miként kell a közérdek védelmében egy jóhiszeműleg emelt vád mellett az érveket

hiány nélkül jelentőségük szerint, de a tárgyilagosság rovására eshető túlzás mellőzésével csoportosítani.

Ámde a vádhatóság igen tisztelt képviselője kezét a törvénykönyvre téve és annak rideg betűje mellé csupán egy kiszakított jelenet kétségkívül való tényeit felsorakoztatva, úgy kér a megsértett jogrendért megtorlást, hogy előterjesztéseinek tárgyilagosságával ugyan valamennyiünk elismerését biztosította, de ennek a kiszakított jelenetnek, valamint a vonatkozó körülményeknek túlságosan szűk körülhatárolásával szükségképen olyan felfogásbeli eredményre kellett jutnia, amely az elhagyott egyéb körülmények mérlegelésére is kiterjedő valódi társadalmi igazság világánál már nem állhatja meg helyét.

Mielőtt azonban az igazság nagy országútján a vádhatóság igen tisztelt képviselőjével szemben elindulhatnék és a védelem érveit az övéivel szembe szegezhetném, előbb még néhány törmelékkel kell az útból elkatarítanom s illetve panaszos szóval kell rámutatnom, hogy ebben az ügyben milyen sok és súlyos akadályt döntöttek keresztbe a védelem lába elé, amelyek a szabad mozgást és az érvek kimerítő felhasználását szinte lehetetlenné teszik.

Az ügy kezdetétől fogva minden megtörtént, ami csak a védelem munkáját megnehezítette. A vizsgálati anyagba annak teljes befejezéséig semmi betekintést nem engedtek. Titkos futónyomozások folytatódtak, melyeknek anyaga meglepetésszerűleg került elő. Az igazságügyi orvosi tanács véleményének nyilvánításához a védelem ellenőrzése alól kivont és tévesnek bizonyult tényállás terjesztett elő. Kaszinói magánbeszélgetésekre, kávéházi pletykákra és utazás közben pályaudvarokon keresztül továbbított hirtározásokra széleskörű bizonyítás folytatott le, de a, döntő fontosságú kérdésnél: a vádbeli cselekmény elkövetésekor fennállott öntudatlanság kérdésénél a tekintetes kir. Törvényszék ismételt indítványozásom dacára is mellőzte a szakértők szóbeli közvetlen meghallgatását és így nem nyújtott módot arra, hogy a védelem megfelelő kérdések feltételével járulhasson hozzá a valóság mennél biztosabb megállapításához ..

Senkit ok nélkül sérteni nem kívánok, de védői köte-

lességnek vélem a sérelmek felpanaszolását. Méltóztassanak figyelmükkel megajándékozni és szigorúan ellenőrizni, hogy okfejtésemben található-e egyetlen zökkenő, avagy pláne hamis következtetés, mert a vádhatóság igen tisztelt képviselőjének tárgyilagosságával szemben ugyancsak a tárgyilagosság határai között, de a társadalmi együttérzés felkelteiből folyó tiszta emberi következtetést kívánnám védelmi fegyverül használni és pedig főleg azért, mert ettől remélem ci legjobban, hogy a tekintetes Esküdszék a két álláspontot szembe állítva és a kettőnek értékét mérlegelve annál is inkább az utóbbi javára fog dönteni, mert — amint látni fogjuk — a jog és törvény is így rendelkezik.

Elsőbben is a törvény száraz betűivel szembe óhajtom állítani a társadalmi igazságot és e célból reá kell mutatnom a közönséges és a politikai bűncselekmények közötti nagy különbségre. Mert nagy különbség van a közönséges bűntett és a között, aminek véghez vitele bizonyos adva levő politikai rugók nélkül soha be nem következhetnék.

Ha visszafelé lapozzuk a történelem lapjait, ezernyi ezer vértelen árnyat látunk magunk előtt elsuhanni, amelyek mindegyikét a politikai gyűlölség, a vakhit, a rajongás megszárolta le. Bárhol is üssünk fel egy lapot, mindenhol patakokban látjuk ömleni azt a vért, amely egy rossz múltnak egy szebb jövővel való felcserélését lett volna hivatva megpecsételni.

De akárhova is nézzünk, azt találjuk, hogy a politikai Ölés sohasem egyes fajoknak, avagy néptörzseknek, egyes osztályoknak, egyes társadalmi rétegeknek volt kiváltságos fegyvere! Mert az emberi szenvedély — igen sokszor jogos — háborgásai nem kímélték meg egyetlen népnek fiait, egyetlen társadalmi osztály tagjait sem.

Ha végigtekintünk az uralkodó családok történetén, azt látjuk, hogy voltak idők, amikor a gyilkoló halál szinte állandó vendége volt valamennyinek. A hatalomért való küzdelem Tantalustól és átkozott fajzataitól kezdve a római Caesarokon és a nagy forradalmakon keresztül a mai napig egyebet sem tett, csak gyilkolt és ölt. Apa a fiát, testvér a testvért küldte a vérpadra, hitves a hitvesbe és fiú az anyába döfte a tört — mindig a hatalom, a politika miatt.

Már Dávid király ágy jutott Jehova népének trónjához, hogy alázatos szolgálói tették el útjából Saulnak utolsó ivadékait és Adoniának meg kellett halnia, hogy Salomon a testvérgyilkossággal megbecstelenített trónt elfoglalhassa.

Emlékezzünk talán a Heródes dinasztia borzalmaira, az assyr királyok tragédiáira, amikor Kandaules király esett áldozatul Gyges nevű szolgája vasának? Avagy gondoljunk a perzsák Artaxerxesére, aki Dárius fivére hulláján keresztül jutott hatalomra? Vagy ki ne tudná maga elé idézni Julius Caesar gyönyörűen megírt tragédiáját?

De nézzünk másfelé. Péter apostol szeretetet és megbocsátást hirdetett. Mégis századokon keresztül a védtelen tömegek ezrei az oltárok lépcsőin ölettek le. Még a Vatikán szentelt helyiségei sem maradtak az emberi szenvedély eme hullámaintól mentesek. Ha egyfelől iszonyattal gondolunk vissza a vadállatoknak odadobott keresztény tömegek circusi húscafatjaira, addig másfelől borzalommal telünk el, mikor az inkuizíció százezreinek kínpadjairól és máglyáiról olvasunk.

Avagy a másik bennünket jobban érdeklő csoportot szemügyre véve: nézzük az ókor és középkor zsarnokainak porba hullott fejét. Emlékezzünk vissza, hogy a másfélszáznál több orosz cár közül eddig mindössze talán kettő, vagy három halt meg ágyban, párnák között.

Mindezeket a közönséges gyilkos cselekedetével, a kapcabetyár útonállásával egy kalap alá vonni és a helyes társadalmi igazság érvényre juthatása céljából ugyanegy szemszögből elbírálni nem lehet és nem szabad.

A politikai bűncselekményeknek egészen más a lélektanuk, a céljak, az eredetük és tartalmuk. Még azokra is, kik rút hatalmi vágytól ösztönözve nemtelen indokokból vérezték be kezüket — még azokra is azt mondta Macchiavelli: „Minden meg van engedve annak, aki uralkodni akar és tud”.

Hát még milyen más elbírálás alá esnek azok a cselekmények, melyek nem önző hatalmi vágyból, hanem nagy és magasztos eszmék szolgálatában, a hatalom, a zsarnokság túlemelkedő dölyfének kicsapongásai val szemben, az ember és a társadalom jogainak védelmében követtetnek el!

Mert az emberek nem a vakon tovarohanó sorsnak eszközei, sem annak rabszolgái, hanem a saját akaratuk által irányított teremtményei a mindenségnek!

A társadalom a maga önvédelmére megteremtette a jogot. A jogot, mely eszményi tisztaságában él mindannyiunkban, — a jogot, amely mindannyiunk által hatályosnak, célravezetőnek, helyesnek elismertetik, — a jogot, mely hivatva van a társadalmi rendnek irányt, határokat és korlátokat szabni.

De a társadalom összetételében rejlő hatalmat is alkot. És mit látunk? Ez a hatalom, amely maga nem egyéb, mint a jog kifolyása, mindig szembe kerül a joggal és emezt uralma alá hajtani törekszik. A hatalomnak *meg* vannak a maga eszközei, a hatalom fegyveres erővel rendelkezik, azt saját céljai érdekében alkalmazza és megszületnek az erőszak etikájának merőben hamis tételei. A hatalom, amely mindig az állam nevében jelentkezik, elkobozza a társadalmi rendet védő jogot, a társadalom pedig, melynek létfenntartó eleme, alapja és mindene a jog, védekezik és meg van a szükségszerűleg bekövetkező összeütközés.

Ilyenkor már csak az a kérdés, hogy a hatalom eléggé fokozott erőszakot alkalmazott-e, vagy sem. Ha igen, akkor megszületett a despotia, a zsarnokság, amelynek ezentúl egyedüli önfenntartási eszköze a mindinkább fokozni kényszerült fegyveres erőszak.

És hogy Csemegi mesteri gondolatmenetét még tovább idézzem: „Ezentúl a zsarnokság rideg szüksége, mint kényszer, mint kérlelhetlen végzet tapad kezeihez...” Majd tovább: „Aki a földre sújtott egy nemzetet és a hatalom önkényű parancsával merte eltörölni kedvelt intézményeit; arra nézve merő kénytelenség, hogy mindig az erősebb legyen s az erő alkalmazásában ki ne fáradjon. Hamisan játszani s becsületesen nyerni, vagy a hamis játékban rabolhatat a becsületes tulajdon erkölcsi biztosítékaival fedezni, nem lehet...” „A jog nem ódon épület, melynek egyik része tetszés szerint lerombolható; a jog élő organizmus, melynek egyik tagján, ha seb ejtetik, beteggé válik az egész test.”

Ilyenkor a társadalomban eszmék kavarnak. Az ön-

fenntartási ösztön viaskodik a beteggé vált testrész kioperálásának gondolatával. A zsarnok is megerőlteti a fejét. Szellemének megfeszített csavarain kisajtolta és önkényszerűen kihegyezett tételei és szabályai zagyva összevisszaságot eredményeznek.

És ebbe az általános izgatottságba, a végsőkéig felcsigázott idegek remegésébe mindig bele szokott szólni valamelyes tett, amelynek leghűbb magyarázatát talán az a bölcséleti tétel adja meg, hogy a legtovább az jut, aki maga sem tudja hová indult.

A zsarnok felé irányított revolvert ilyenkor sohasem egy ember süti el, hanem részt vesz abban a társadalomnak egész gyűlölete, minden elkeseredése és a jogbiztonságba vetett hitre alapított önfenntartási ösztöne.

És mikor a revolver elsült, az állam képében, a hatalom képviselőjében megjelenik a kir. ügyész és rátéve kezét a törvénykönyv rideg betűjére, a hatalom nevében büntetést kér — kitől P önkéntől tisztelt Esküdt uraim, akik pedig éppen a társadalom nevében a társadalmi igazságnak vannak hivatva érvényt szerezni.

Megjelenik az állam nevében, amely állam hol a végrehajtót, hol a fináncot, hol a sorozó bizottságot küldi önköz, hol pedig a rendőreit küldi azokra, akik elég balgák népjogok kiterjesztését azoktól követelni, akiknek minden tevékenysége oda irányul, hogy a meglevőt is kisebbsítsék és csorbítsák.

Most ezúttal büntetést követel. Rámutat kezével egy rideg sorra, amelynek alapján korcsmai verekedőket és más hasonló tettet elkövetőket szoktak büntetni. Nem — tisztelt Esküdt urak, — még ha a törvény semmi támpontot sem nyújtana a különböztetésre, még akkor is minden józan emberi érzés tiltakoznék az ellen, hogy aki egy társadalom igazáért és javáért önmagát akarta föláldozni, annak tette olyan rendelkezés alapján bíraltassék el, amely a prédájukra leső apacsok ellen került a törvénytárba.

Amidőn ekként az ügy elbírálásának helyes szempontjait beállítom, reátérek a Vádhatóság igen tisztelt képviselője által kijelölt útra és a jogi érveket szembeszegezve az ő fejtegetéseivel, minden kétséget kizárólag kívánom de-

monstrálni, hogy Kovács Gyula tette a törvény szerint sem büntethető.

A büntetőtörvénynek alapelve, hogy büntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek. Ami nem szándékosan követetett el, az nem büntett. A szándék feltételezi: 1. az értelem bírását és 2. a cselekvési szabadságot. Az előbbi szükséges a tett felismeréséhez, a második a véghezvitelhez. Ha a kettő közül bármelyik is hiányzik, nincs szándékos tett, nincs bűncselekmény, mert a törvény kifejezett rendelkezése szerint tudva és akarva kell a büntettet elkövetni.

Ámde vannak állapotok, amelyekben az ember nem tudja, mit cselekszik, habár elmetehetsége nincs is megzavarva. Ilyenek pl. az álom, alvajárás, teljes részegség és a nagyobb fokú indulat. A Btk. 76. §-a kifejezetten rendeli, hogy nem számítható be a cselekmény annak, aki azt öntudatlan állapotban követte el. Az ítélkezési gyakorlat megállapodott abban, hogy a nagyobb fokú indulatok által keletkezett erősebb lelki zavarok is olyan állapotot idézhetnek elő, amely kizár minden öntudatos cselekvést. Így például a kir. Kúriának 1897. december 28-án 5165. szám alatt hozott határozatában találjuk a következő elvnek kimondását: „A törvényszék felmentő ítélete hagyatik helyben, mert a szerelmi csalódás vádlottnál olyan lelki felindulást idézett elő, mely őt öngyilkosságra vezette, már pedig ilyen nagyfokú zavart lelkiállapot kizár minden öntudatos cselekvést.” Ennél az esetnél, amelynek hasonlatossága azzal van adva, hogy a vádlott cselekményének elkövetése után szintén azonnal önmagára emelte a fegyvert, a legnagyobb fokú lelki indulatot és zavart lelki állapotot szerelmi csalódás váltotta ki. Kovács Gyulánál e helyett sokkal nemesebb motívumok szerepelnek, mert az ő lelki felindulását mélységes hazafias érzése, az alkotmány ellen elkövetett súlyos és helyrehozhatatlan sérelmek, a képviselői jogok gyakorlását akadályozó törvénytelen erőszak kihívó megnyilvánulása és mindezek betetőzésül a karzatról elhangzott cinikus nevetés váltotta ki.

Az a kérdés, hogy egy adott esetben fennforgott-e olyan fokú felindulás és ebből származott megzavart lelkiállapot,

amely kizárja a tudatosságot és ennek alapján a beszámíthatóságot, elsősorban és kitűnőleg szakértői kérdés. Mély sajnálatomra, a kir. Törvényszék határozata meggátolt abban, hogy ezt a kérdést a szóbeliség és közvetlenség elveinek megfelelőleg a szakértők kihallgatása és a hozzájuk intézhető kérdések révén tisztázhassam a tekintetes Esküdt-bírótság előtt. Az előzetes eljárás során adott szakértői vélemény, amelyet dr. Ajtay Sándor és dr. Németh Ödön egyetemi tanár urak szerkesztettek, terjedelmes és az ügy minden részletére kiterjedő indokolással megalapozva állítja, hogy Kovács Gyula a vádbeli cselekményt mélyebb öntudatzavarban követte el, mely az öntudatlanság fokáig emelkedett s így akaratának szabad elhatározási képességével a vádbeli cselekmény idejében nem bírt. Ezzel szemben az igazságügyi orvosi tanács — nyilván azért, mert a kérdés eldöntésére vonatkozó leglényegesebb körülmény kikerülte figyelmét, — acceptai ugyan nagymértékű felindulást, azonban nem olyan mértékűt, amely kizárta volna az akaratelhatározás szabadságát. Hasztalan kértem a szakértő urak közvetlen kihallgatását és hasztalan kértem a felolvasott igazságügyi orvosi tanács szakvéleményével szemben ellenőrző szakértő alkalmazását. Nem marad tehát számomra más, mint önök előtt tisztelt Esküdt Urak itt a nagy nyilvánosság ellenőrzése mellett én válakozzam arra, hogy az igazságügyi orvosi tanács téves véleményét előidéző nyilvánvaló elnézését megvilágítsam és kimutassam, hogy Kovács Gyula esetében az öntudatlanságnak olyan fokra kellett emelkednie, mely minden néven nevezendő jogi beszámítást teljesen kizár.

Szerencsére abban a helyzetben vagyok, hogy az orvosi tudományban vitán felül álló és mindenkép absolut bizonyítékkal szolgálhatok. Méltóztatnak ugyanis a tényállásból jól emlékezni arra a körülményre, hogy Kovács Gyula az eset után eszméletlen állapotban került a szanatóriumba, ahol narkózis nélkül tovább folytatódó eszméletlen állapotában operálták meg, ami után még hosszabb ideig aludt, majd magához térve egyszerre kifogástalan öntudattal dolgozott és a Vizsgálóbíró úr kérdéseire tiszta öntudatra valló feleleteket adott. Ez a ténykörülmény döntő fontossággal

esik latba az öntudatlanság fennforgása tekintetében, mert egész kétségtelen bizonyítékát szolgáltatja annak, hogy az álmot megelőzőleg föltétlenül úgynevezett pathologikus öntudatlanságnak kellett fennforognia.

Az orvosi tudomány szerint az eszméletlenségnek két-féle oka lehet: fiziológiai, vagy pathológiai. Az előbbibe azok az állapotok tartoznak, melyek mechanikus úton, például ütéssel, vagy eséssel idéztetnek elő. A másik csoportba tartoznak a lelki emóciók útján keletkezett eszméletlenségek. A kétféle eszméletlenségnek azonban meg vannak a maguk sajátos tünetei és a kettőt soha sem lehet egymással összetéveszteni.

Kovács Gyula eszméletlensége nem fiziológiai természetű. Nem a magára irányzott lövés következtében állt elő, mert hiszen az a lövés nem sértett nemesebb testrészeket és nem okozott agyrázkódást. Az eset egész lefolyása azt mutatja, hogy itt pathológiai öntudatlanságról van szó s illetve annak két fázisáról: a cselekvőképes öntudatlanságról és az azt feloldó cselekvőképtelen öntudatlanságról — orvosi nyelven szólva: kritikus álomról. Ez a kritikus álom, amelyben a pathológiai öntudatlanság szokott oldódni, egyrészről kétségtelen tünete a pathológiai öntudatlanság fennforgásának, másrészt annak, hogy az öntudatlanság nem lehetett fiziológiai. A pathológiai öntudatlanság mindig úgynevezett kritikus álomban oldódik, a fiziológiai öntudatlanságnál pedig kritikus álom elő nem fordulhat.

Kovács Gyula a karzaton volt és szemlélve a képviselők kivezetése közben fokozódó indulatos jeleneteket, maga is mindnagyobb izgalomba esett. Az előállott nagy lelkipeszültség közepette egy bántó nevetés nagyobb indulatrohamot váltott ki belőle. Ekkor indult meg az öntudat fokozódó szűkülése, ami a cselekvőképes öntudatlansági állapotba ment át.

A tanúk kifejezetten vallották, hogy Kovács Gyula a lövések közben tántorgott, imbolygott és nem a revolvért emelte a fejéhez, hanem fejét hajtotta le ahhoz. A lövés után eszméletlenül esett össze, de nem az aránylag könnyű sebet *ütött* lövés következtében, hanem mert akkor állt be a cselekvőképtelen öntudatlanság. A két orvos hiába éleszt-

gette. nem tudta eszméltre téríteni. Ezek a kísérletek hiábavalók voltak a szanatóriumban is, ahol éppen ezért tudták narkózis nélkül megoperálni, amely után még hosszabb ideig mélyen aludt. Az öntudatra ébredés megint a pathológiai öntudatlanság sajátos tüneteire mutat. Amíg ugyanis a fiziológiai öntudatlanság esetén az illető nehezen ébred és még sokáig zavaros marad öntudata, addig a pathológiai öntudatlanságánál az álmokort követő felébredéskor az illető rögtön egészen éberre válik.

Amidőn Kovács Gyulát felébredése után a hatósági személyek kihallgatták, mindegyiküknek feltűnt és még az orvosok előtt is szó tárgyává tették, hogy miként lehetséges egy olyan hirtelen átmenet, amelynél valaki előzőleg semmi élesztési kísérletre nem reagál, majd fölébredve, egyszerre bámulatos nyugalommal és tisztánlátással adja elő védekezését. Ha semmi egyéb nem lenne adva, mint ennek az úgynevezett kritikus álomnak ilyen kétségtelen módon megállapított fennforgása, már ez az egy körülmény abszolút értékkel bizonyítja, hogy Kovács Gyula nem fiziológiai öntudatlansága nem állhatott elő fiziológiai alapon a lövés okozta ütéstől, hanem tettét olyan pathológiai öntudatlanságban kellett elkövetnie, amelynek a kiváltott indulatok és lelki megrázkódtatások hatása alatt fokozatosan kellett előállania.

Az igazságügyi orvosi tanács nyilván elnézte ezt a döntő fontosságú és kétségbe nem vonható módon bebizonyított iényi. De nem vette figyelembe azt sem, hogy az egész bizonyítási anyagban egyetlen olyan momentum nem merült fel, ami ezt cáfolhatná, vagy akárcsak gyengíthetné. Sőt ellenkezőleg: minden járulékos és minden kapcsolatban lévő körülmény azt igazolja, hogy Kovács Gyulának nem volt szándékában Tiszát megölni. Igen eklatáns bizonyítéka ennek például az a levél, melyet előzőleg este intézett a Képviselőház Elnökéhez. „Gyilkosomul önt nevezem meg, az én vérem az ön fejére száll — írja a levélben. Ez a halálba induló ember végrendelete volt és lélektani lehetetlenségnek tűnne föl, hogy így írt volna Tiszának, ha megölésére gondolt volna.

Azt hiszem, olyan megnyugtató magyarázatát és bizo-

nyítékát szolgáltattam a büntetőjogi beszámíthatlanság fennforgásának, aminek megállapítása elől jó lelkiismerettel kitérni nem lehet. Ha pedig ezt az Esküdt urak így mérlegetlik, akkor adva van a büntetlenség és adva van az, hogy a Vádhatóság igen tisztelt képviselőjének fejtegetése a törvény rendelkezései szerint sem állhat meg, mert hiszen az öntudatlan állapotban elkövetett tettért büntetés nem jár. És most Uraim, fordítsuk meg ismét a kérdést és nézzük a történeteket a helyes nézőpontból. Gróf Tisza István volt az, a ki félretéve minden tekintetet, legázolt mindent, ami a magyar előtt szent és sérthetetlen volt. Erőszakkal fojtotta bele a nemzetbe azt a küzdelmet, amely a magyar géniusz követelményeiért, a magyar néplélek természetes kívánságaiért folytatódott és amely már sok fázisában eredménnyel is kecsegtetett. Azonkívül szembeszállott egy másik nagy evolúciós erejű nemzeti követelménnyel és minden igyekezete arra irányult, hogy megakadályozza a népjogok szélesebb alapokra való kiterjeszthetését. Hogy mit követett el ezzel Tisza István és a társadalom miként bírálja el magatartását, elég reá mutatnom arra, hogy sehol az országban másképp nem jelenhetik meg, mint szuronyok között és még ebbe a tárgyalóterembe is csak úgy jöhetett be, hogy az egész épület rendőrséggel és detektívekkel kellett megszállani. Ezzel szemben Kovács Gyula minden cselekedetét a törvénytisztelet és mély hazafias érzés irányította, mert a végletekig, saját élete árán is meg akarta akadályozni a törvényteleniséget és alkotmány sérelmet. Nem merénylő volt ő, hanem hazafias érzésének egész teljét dobta oda, magát is feláldozva, a társadalmi igazság eszméjének. Nem orozva lőtt és nem első volt, aki sebet ejtett. Amikor Kovács Gyula revolvere eldőrdült, akkor az országban már folyt a vér, az alkotmány vére, amit egy egész nemzet egyhangú érzése ítelt el megbélyegző szavakkal és cselekedetekkel. Kovács Gyula egynek érezte magát a nemzet érzésével és amikor egész világok összeomlása feletti kétségbeesésében egy bántó nevetés megbillentette szívének egyensúlyát és mikor felindult állapotában „van még itten magyar képviselő” szavakkal berontott az ülésterembe, akkor már csak a társadalom érzései dúltak benne és ha tett is valami olyat,

ami rendes viszonyok között talán megróható lenne, akkor ez is nem az ő számlájára, hanem a nemzeti közérzület számlájára írandó.

Ebben az ügyben a társadalom már rég meghozta fölmentő ítéletét. Méltóztassanak a sajtó egyöntetű állásfoglalására tekinteni, avagy nézzék Esküdt Urak a Kovács Gyula betegágya körül történeteket és azt, hogy a társadalom mely rétegei voltak azok, akik őt a merénylet után virágokkal árasztották el betegágyában. Katonák voltak az elsők, akik virágot küldtek a magyar vezényszó harcosának. Rögtön utána iskolás leányok és gazdaságának aratói, majd a természet legszerencsétlenebb mostohái, a vakleányok, akiknek éppen irtózatos testi hibájuk teszi, hogy világtalan szemükből könnyeket ontva, melegebb érzéssel tudnak mások önzetlen cselekedetei iránt viseltetni.

Ugyan mit szólna a társadalom a közelmúltban főbenjáró bűnügyekben hozott felmentő ítéletek után, ha most a tekintetes Esküdtbíróság marasztaló verdiktet mondana arra, aki nemes idealizmusában önmagát akarta a társadalom javára fölláldozni. Félre Uraim a politikával, félre a jog rideg rendelkezéseivel — de félre az álszeméremmel is — a társadalom követeli, én kérem önöktől a felmentő ítéletet.

*

A bíróság *Kovács* Gyulát beszámítást kizáró öntudatzavar címén felmentette a vád alól.

SÁNDOR LÁSZLÓ dr. védőbeszéde Frereich Ernő védelmében.

1924. évi október hó 7-én reggel Egyed községben dr. Egyedi Artúr nagybirtokost kastélyának hálósobájában a mosdó kendőtartójára egy törülközővel felakasztva találta a cselédség. Előbb öngyilkosságra gondoltak: a nyomozás kiderítette, hogy az öreg urat a veje, Frereich Ernő dr. megfojtotta és azután felakasztotta.

A soproni kir. Ügyészség a Btk. 278-ik §-ába ütköző gyilkosság büntetével vádolta a tettest. — A védelem a Btk. 281-ik §-ának második bekezdése szerint minősülő erős felindulásból elkövetett emberölés büntetének fennforgását vitatta.

*

Tekintetes királyi Törvényszék! Méltóságos Elnök Úr!
Mélyen megrendülve állok itt a vád igen tisztelt képviselője súlyos és rideg vádbeszédének elhangzása után. Tudom és érzem, hogy a királyi Ügyész úr az emberileg elképzelhető legnehezebb helyzetben van. Látja itt maga előtt ezt az emberi roncsot, a szellemileg és fizikailag teljesen összetört, nyomorult embert, aki kimeredt szemekkel, epileptikus rohamokkal küzdve hallgatja a körülötte felhangzó emberi szavakat, de értelem nélkül kapkodja ide-oda a fejét a hangok után, ahonnan azok megütik a fülét, — egy ilyen embert vádolni szándékossággal, tervszerűséggel, gyilkossággal, el tudom képzelni, hogy jobbrzése ellen, csak hivatásának téve eleget, lehet, mert a törvény betűire támaszkodik, hogy a földi igazságszolgáltatás szigorúságát törhetetlenül biztosítsa.

A főtárgyaláson történtek, a legmegrázóbb és a legszomorúbb jelenségeket tárták fel előttünk. Igaz érzésből fa-

kadó hálás köszönetet mond a védelem a főtárgyalást vezető Elnök úr önméltóságának azért a humánus, minden nemes érzést eláruló bánásmódjáért, mellyel a vádlott legszánandóbb pillanataiban is megtalálta az igazságszolgáltatás tekintélyét és méltóságát megőrző eljárás módját. Ismert határozottságot, de egyben érthető kíméletet is és tudta, mikor kell szigort és mikor kell jóságos szavakat alkalmazni, hogy a jó bírónak vetett hit által a földi igazságszolgáltatás isteni eredetébe vetett hitet mindnyájunkban megerősítse és bizalmunkat kiérdemlje. Csak ilyen vezetés mellett lehettünk képesek mi, az igazságszolgáltatás igénytelen résztvevői arra, hogy a tárgyalásnak a végletekig feszített izgalmai után elérkezhettünk amaz áhítatos pillanathoz, hogy kérhetjük a bíróságtól a legszebb, legnemesebb és legmagasztosabb földi hatalomnak a gyakorlását, az igazságszolgáltatás megnyilvánulását és a bírói ítélet kimondását.

A vád igen tisztelt képviselője dr. F. E. ellen a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntette miatt emelt vádat, melyet a vádlott azáltal követett el, hogy Egyed községben 1927. évi október hó 6-ról 7-ikére virradó éjjelen át apósát, dr. Egyedi Artúrt, annak száj- és orrnyílásainak két kézzel alkalmazott befogásával és egyidejűleg a nyelvgyöknek a garathoz való nyomása által eszközölt fullasztással előre megfontolt szándékból megölte.

Amilyen elrettentő és lesújtó a vád, annak megfelelően a vád igen tisztelt képviselője komor színekkel festette alá azokat a jelenségeket, azokat a bizonyítékokat, melyekből arra a következtetésre jut, hogy a vádlott rút haszonlesésből, anyagi helyzetének megjavítása és gazdagodást vágyának megvalósítása végett józan elhatározással, ördögi kegyetlenséggel megfojtotta az apósát s ezáltal gyilkosság büntettét követte el.

Elismerem, hogy nehéz a vád igen tisztelt képviselőjének a helyzete. A hatalmas vagyonú egyedi nábob életéről van itt szó, akit a közvélemény szinte legyőzhetetlen és megcáfolhatatlan erejű meggyőződése szerint csak a vagyonáért ölhetett meg a vádlott. — Ezzel a hatalmas erejű közvéleménnyel küzd most megfeszített emberi erővel a kirá-

lyi Ügyész úr és a védelem. — Ez a közvélemény szorítja a vádhatóságot a legszélsőbb vád képviselőjére, talán jobb meggyőződése ellenére harsogva kiáltja mindenfelé, hogy egy ilyen nagyvagyonú nábobot csak azért ölhetett meg a veje, hogy a vagyona birtokához jusson, tehát az előre megfontolt szándék annyira önként adódik, hogy másról, mint gyilkosságról, beszélni sem lehet.

Aki a vádlottat nem ismeri, annak a viselkedését, megjelenését, fellépését nem látta, az nem tud ebben az ügyben elfogulatlan lenni. A vádlottat elítélő közvélemény egy pénzsóvárgó, élvvagyó vót lát a vádlottban, aki már nem győzte bevárni az apósa halálát és ezért őt a másvilágra küldte.

A tekintetes királyi Törvényszék itt most egy lelkileg és testileg megtört, epilepsiától gyötört szánandó embert lát, akinek ez az állapota nem a tett végrehajtása után következett be, — amint a főtárgyaláson előadott orvosszakértői vélemény kimerítően és részletesen megállapította, — hanem aki ezt a gyengeségét, ezt a betegségét születésével hozta már magával.

A vád igen tisztelt képviselőjének egyetlen erejét a szerencsétlenül kimúlt egyedi nábob hatalmas vagyona képezi. A mai emberi felfogás és meggyőződés támogatja a királyi Ügyész urat ama véleményének nyilvánításában, hogy ez a nagy vagyon birtokosára nem jelent mást, mint jólétet, fényt, pompát és gondtalan megélhetést, melyre mindenki vágyik az örök emberi önzésében e sok szenvedéssel és küzdelemmel telített földön.

Ezzel szemben a védelem rámutat az előttünk vergődő alakra, felsorakoztatja a vádlott egész életének minden megnyilvánulását, előtárja az életmódját és beigazolni kívánja azt, hogy dr. F. E.-ről minden elmondható, minden feltehető, csak az az egy áll távol az ő lelkétől, hogy vagyonért, pompáért, gazdagságért embert öljön.

Mielőtt a tényállás részletes taglalásába fognék és a vád igen tisztelt képviselője által felsorakoztatott terhelő adatokat meggyengíteni igyekezném, szükségesnek tartom nagy általánosságban a vádlott életéről, jelleméről, szokásairól és cselekedeteiről mindazokat elmondani, amelyek

kellő világításba helyezik ezt a szerencsétlen embertársunkat, aki áldozata az életnek, melyben nagyon kevés öröm várt ő reá és nem irányítója, vezetője saját szomorú sorának.

Dr. Froreich az orvosszakértők egyértelmű megállapítása szerint születése óta terhelt volt. Szülei és testvére gyermekkorától nem tartották őt normálisnak. Rendkívül ideges, ingerlékeny volt, nem volt szabad őt izgatni, neki elmentmondani, mert minden legkisebb lelki behatásra, vagy ha játék közben testvérével veszekedett, azonnal rohamcift kapott. Egy ilyen roham eltartott 15—20 percig, utánfia órákon át bágyadt volt, majd elaludt. Hetenként egy-két rohama volt: az orvos ezt a betegséget „Kinderfraisien” névvel jelölte meg. Ezek a rohamok nagyon sűrűn jelentkeztek. Később a vádlott intézetbe került. Ha ezen idő alatt vakációra hazajött, feltűnt a hozzátartozóinak, hogy sokszor rém badar kijelentéseket tesz, exaltáltan viselkedik, majd pedig Sopronban a Laehne-féle intézetből egy társával együtt megszökött és míg megtalálták, négy-öt napig az erdőben kóborolt. A Pápan letett érettségi után vádlott két évig Budapesten járt az egyetemre, azután Parisba ment. ott egy éven át hallgatta a jogot, majd újból Budapestre tért vissza, itt befejezte jogi tanulmányait és letette a doktorátust. Közben nyáron volt Oxfordban és Lausaléban és ezeken a helyeken végzett egy-egy nyári szemesztert. Azután visszatért Parisba s ott a Credit Lionnaiban kapott alkalmazást, ahol három évig, vagyis a háború kitöréséig tartózkodott. Párisi tartózkodása alatt történt, hogy has- és fejtífusza volt, amely betegsége olyan súlyos lázakkal és deliriumokkal járt, hogy a kórházban egy ápolót majd megfojtott, egy rendőrt pedig alig tudtak kivenni a kezei közül.

Édes atyja 1914. év augusztus havában a harctéren öngyilkos lett. Ekkor vádlott búskomorságba esett és ez az állapota egy évnél is tovább tartott.

Vőlegény korában többször megtörtént, hogy társaságban magát hipnotizálta, elaltatta és mint médium nagy mulatságára szolgált a társaságbelieknek. Egy ilyen önhipnózis után napokig bágyadt, levert volt, úgy hogy ágyban kellett maradnia.

Amikor sorozásra került, épen idegbaja miatt nem vették be katonának.

Alaptermészete az emberkerülés volt, mindig visszavonult a társaságtól, ritkán érintkezett emberekkel, magabazárkózott, szótlan volt és úgy tett, mintha nem ezen a világon volna. Amikor az édes anyja meghalt, akkor valóságos deliriumszerű dühroham vett rajta erőt, heves indulatkifejtésében sírt, zokogott, a bútorokat és székeket rugdosta és csapkodta, úgy hogy alig lehetett megfékezni. Akkor aztán hirtelen összeesett és nagy gyengeség fogta el s egyszerre csak elaludt. Házassága első idejében többször előfordult, hogy éjjel hirtelen az egész teste megmerevedett, nem tudott megmozdulni, de az eszméletét még sem veszítette el, hörgött, majd sírógörcs tört ki rajta. Azután ez az állapota nappal is mind gyakrabban kezdett előfordulni és ismétlődni, ha erős felindulás, felhevülés érte. Rendszeresen azzal kezdődött, hogy az izgalom hatása alatt gyorsabban kezdett beszélni, majd rohamléptekkel kezdett a szobában ide-oda szaladgálni, kezével erősen gesztikulálni, a szemei vészesen forogtak, teste rángatózni kezdett és akkor kitört rajta az epilepszia.

Amint a főtárgyalás során kihallgatott banktisztviselő kollégái elmondták, előfordult a hivatalában is, hogy a legnaivabb ingerkedésre annyira feldühödött, hogy egyik kollégáját csaknem megfojtotta, a kezét összeharapdálta, az egyik hivatalszolgát pedig egy székkal majdnem agyonverte. Amikor pedig az izgalma lecsendesedett, zokogni kezdett, hogy mit tett.

Mindezeket a jelenségeket a vádlott élete összes tüneteinek gondos vizsgálata után a törvényszéki orvosszakértő urak állapították meg és adták elő.

ismerve betegségét, nem igen kereste a nagy társaságot. A zene és az ének voltak kedvenc foglalkozásai. Szeretett zenélni és szenvedélyesen tanított különösen nőket énekelni. Mindkét foglalkozás megnyugtatóan hatott idegeire s úgy látszik, azért keresett ezekben menekülést és megnyugvást.

A családjához figyelmes és jószívű volt. Feleségével

ideális házaseletet éltek, a fiát imádásig szerette. Sohasem árult el sóvárgást a vagyon iránt. Dúsgazdag apósánál csak nagyon ritkán fordult meg, akkor is egy pár napra. Az apósa sokkal többször kereste fel vejét és leányát Budapesten, mint ahányszor a veje őt Egyeden meglátogatta.

A vádlottnak a legutolsó szerencsétlen látogatása sem tőle származó elhatározás volt. A felesége és én, az ő ügyvédje tanácsoltuk neki, hogy vonuljon vissza Egyedre egy időre s ott keressen magának a gazdaság körül valamelyes elfoglaltságot, hogy az idegei jöjjenek rendbe, erősödjenek meg s nyerje vissza életkedvét. Ebben az időben történt az ő indokolatlan meghurcoltatása és nagy hajszája bizonyos tőzsdei ügyletekből kifolyólag. Nem bírták az idegei a sok zaklatást, összeroppant, nagyon fel volt dűlva a kedélyállapota. Ekkor gondoltunk arra a felesége és én, hogy az egyedi kastély csendessége, kihaltsága és egyhangúsága jó hatással lesz a vádlott lelkiállapotára és idegzetére. Szegény fiú hetekig ellenkezett, hogy nem megy le Egyedre, inkább marad a felesége mellett Budapesten, itt azonban folytonosan a folyamatban lévő ügyével foglalkozott s így nem tudott szabadulni az izgalmaktól. A kis fia nyilvános iskolába járt s emiatt felesége vele nem mehetett le Egyedre, mert nem volt kire hagyni a kis fiút. Ha vádlottnak a neje akkor lemehetett volna Egyedre, ez a végzetes szerencsétlenség nem történt volna meg! Hívta szegény vádlott a feleségét, hogy jöjjön vele, mert ő egyedül nagyon idegenül érzi magát Egyeden, a felesége meg is ígérte, hogy rövidesen utána megy ő is Egyedre, amire vádlott nagy nehezen el is indult.

A főtárgyalás adataiból tudjuk, hogy Egyeden a vő fogadtatása nem volt valami barátságos, nem volt valami marasztaló.

A felesége és én, hogy a vádlott figyelmét a gazdálkodásra, tehát valamelyes elfoglaltságra irányítsuk, hoztuk előtte szóba a tejgazdálkodásnak az egyedi uradalomban való kiterjesztését, rendszerezesebbé tételét és e célból könyveket szereztünk be neki és vádlott elfoglalta magát a tejgazdaság teóriáinak a megismerésével. Lassanként bekapott a tejgazdaság tanulmányozásába és lelkesedéssel a

tervei iránt, ha félve is az apósával való találkozástól, mégis nagy ambícióval ment le Egyedre, kiszínezve maga előtt, hogy milyen eredményeket fog ő a családnak felmutatni. Elképzelhető, hogy milyen keservesen érintette őt az a hideg zuhany, az a durvaság, amellyel lelkes tervének előadása után az apósa őt gúnyosan kinevette, a kastélyból kutasította és az azonnali elutazását rendelte el.

A vád igen tisztelt képviselőjének erőltetett elképzelése szerint vádlott azzal az elhatározással ment le Egyedre, az apósa uradalmába, hogy végezzen az apósával, eltegye őt láb alól és átvegye a nagy uradalom vezetését és a birtok feletti rendelkezést.

Teljesen téves ez a beállítás és nem szolgál egyéb célt, minthogy az előre megfontolt szándéknak és elhatározásnak már ennél a pontnál kimutassa a jelenségeit, pedig nyugodt lelkiismerettel állíthatom és ezen állításomat vádlottnak a főtárgyaláson kihallgatott felesége, valamint a vele Budapesten egy házban lakó törvényszéki bíró jóismerőse vallomásával igazolhatom, hogy a felesége és én a védője és ügyvédjeadtuk vádlottnak legelőször azt a tanácsot, hogy utazzék le Egyedre, pihenje ott ki magát az előzőleg keresztül élt izgalmakból. Köztudomású dolog, hogy az egyedi szomorú tragédia megtörténte előtt egy pár héttel vádlott két barátja feljelentésének következtében elég zajos és idegrázó rendőrségi nyomozáson esett át Budapesten, úgy hogy orvosi rendeletre a budapesti Schwarzer-Intézetbe kellett őt szállítani. Amikor ebből az intézetből kikerült, annyira deprimált volt, hogy magára nem lehetett őt egy pillanatra sein hagyni. Az üldözési mánia jelenségeit árulta el akár otthon volt kis családja körében, akár pedig nálam, az ügyvédjénél megfordult tanácskozás végett. Ekkor vetődött fel annak a gondolata, hogy az emberektől elvonva <Si, vidékre kellene küldeni. Így adódott az egyedi elhelyezkedés terve.

Ehhez a tervhez szerették volna megnyerni az após hozzájárulását, de sem a leánya, sem a veje nem merték ezt a tervet előzetesen közölni az öreg úrral. Ugy határoztuk el, hogy engedje meg neki az uradalom keretében egy tejgazdasági üzem szervezését s annak a vezetésével bízza

meg a vejét, hogy ilyen módon legyen a vádlottnak elfoglaltsága, tartózkodhassak a vidéken és nyerje vissza az erejét és egészségét.

Vádlott az áttanulmányozott tejgazdasági könyvekkel felfegyverkezve érkezett meg Egyedre. A fiatalok egy dologban csatlakoztak, amire nagyon számítottak, aminek be nem következése nagyban elősegítette ennek a szomorú tragédiának megtörténését. Vádlott október 5-én, vasárnap délután a csornai állomásra való megérkezésekor találkozott az anyósával, az egyedi nábob feleségével, aki éppen elutazóban volt. Ez nagyon váratlan és kellemetlen meglepetés volt, mert az anyós mindig megértő, gyámolító és kibékítő közbenjárására, segítségére és támogatására nagyban számítottak a fiatalok. Arra gondoltak, hogy ha az após durva, nyers és elutasító is lesz az első fellépés alkalmával, de majd a mama megpuhítja az öregurat és kiegyengeti a megértés útját.

A Csomára megérkező vő azzal a kocsival utazott Egyedre, amelyen az anyós bejött volt az állomásra. Csüggedten és elgyávulva jött Egyedre az apósához, akivel a találkozás és az érintkezés nem tartozott éppen a legkellemesebb rokoni élvezetek közé.

Az anyósnak elutazásához a vőnek Egyedre érkezése alkalmával fűződött volt nagyon sok kellemetlen gyanúsítás, amely azonban később lassankint teljesen megszűnt. Bizonyos tervszerűség látszott az események véletlensége és végzetszerűsége között. Ami a fiataloknak örök tragédiát hozott, abban az első pillanatban az emberek megdöbentő tervszerűséget láttak az anyós elutazásában. A vizsgálat azután kiderítette, hogy a végzetnek kifürkészhetetlen útjai elősegítették ugyan a tragédia bekövetkezését, de ebben a legártatlanabb volt a nábob úrilelkű felesége. A vő nagyban számított az áldott lelkű, minden gyöngédséggel felruházott, családjának minden tagját szerető és szívbeli támogatással védő anyós hathatós szószólására és közbenjárására. Amikor az anyóst meglátta elutazni, elgyávult és vissza akart térni Budapestre. Megrendült idegzetével nem mert az apósa elé állani tervének előadásával és azzal a kéréssel, hogy maradjon egy ideig Egyeden, azonban

félt a feleségétől és tőlem, hogy ilyen gyáván viselkedik s mégis rászánta magát az Egyedre való kiutazásra.

Jellemző vádlott egyéniségére, hogy vasárnap délutántól hétfő délelőttig nem mert jelentkezni az apósánál, anynyira félt tőle. Hétfőn délelőtt is a szobaleánnyal jelentette be magát és kérte kihallgatását. Egy egész éjjel kellett magát arra megerősítse, hogy az anyós és a felesége távollétében az apósa elé merjen állani és őt valamire kérni.

Jellemző az após és vő közötti viszonya, hogy vádlott soha semmit sem kért házassága tartama alatt az apósától, ez volt az első kérése, amely azután olyan szomorú akkorddal végződött. Elképzelhetetlen ridegségre vall az, hogy egy vőnek elfogadást kell kéressen az apósától, ha a látogatására érkezik és vele beszélni akar. Megmagyarázható tehát a vádlott idegessége, amellyel irtózott mindig az Egyedre való egyedül-utazástól.

A főtárgyaláson lefolytatott bizonyítás adatai szerint Egyeden a fogadtatás teljesen elutasító volt, nem is lehetett ez másképpen.

Ami ezután következett, sok tekintetben megérthető két beteg embernek a természetéből.”.

A vő szerette volna tervét megvalósítani, az após pedig~ irtózott minden újítástól s leginkább visszariadt attól a gondolattól, hogy az uradalomba beleszólást engedjen — a gazdaság vezetésére nézve — bárkinek és hogy élelmeznie kelljen még a meglevő családtagokon kívül egy negyediket is, akinek az eltartása túlságosan megterhelné a több-ezer holdas birtokot. Nem érthetetlen-e a beteg nábobnak az az eljárása, hogy a nála hétfőn délelőtt jelentkező vőnek ugyanaznap délután azt a rendelkezést adja ki Anna nevű szobaleánya útján és pedig írásban, hogy kedden reggel az első vonattal utazzék el Egyedről. Ha a tervét nem is találta acceptálhatónak, ha őt a tejjgazdaság vezetésére nem tartotta alkalmasnak, mégis csak emberileg meg nem magyarázható, hogy még egy pár napi vendéglátást is sajnált a vejétől, édes leányának a férjétől és az unokájának az apjától.

Ügy tudom elképzelni, hogy ez a bánásmód nagyon le-

sújthatta a vádlottat és az annyi reménykedéssel felépített tervezgetéseinek összeomlása az amúgy is idegbeteg vádlottnak a gondolkodását teljesen megzavarta.

A vádhatóság igen tisztelt képviselője súlyosan terheli a vőt azzal, hogy amikor már tapasztalta az apósa részéről a merev és rideg elutasítást, mégis ragaszkodott tervének a megvalósításához és éjjel is bement az apósához, hogy vele végezzen. A vád szerint a vő tudhatta, hogy az após vele szemben nem lesz engedékeny, tehát amikor éjjel bement az apósához, már azzal az elhatározással lépett oda be, hogy kioltja az apósa életét és ilyen módon a birtok kezelését azonnal átveheti.

A főtárgyalás során lefolytatott bizonyítás adatai szerint vádlott az apósával hétfőn délelőtt történt beszélgetése után megebédelt sógornőjével a kastélyban s az egész délutánt részint egyedül olvasva, részint pedig a sógornőjével beszélgetve töltötte el. Arra gondolt, azt tervezgette a délután folyamán, hogy majd az Egyeden való tartózkodása alatt lassankint sikerül az öreg úrral elfogadtatni a tervét, ha pedig ez nem sikerül, Egyeden marad egy pár hétig, kipiheni magát, közben utánajön a felesége is s majd a továbbiakra nézve újabb elhatározásra jutnak. Tulajdonképpen az eredeti terv szerint úgy volt, hogy vádlott együtt menjen le a feleségével, azonban a kis fiúk iskoláztatása ebben az anyát megakadályozta. Tervszerint később akart a felesége a férje után menni, hogy az édes apjánál ő is segítsen a férj elhelyezkedésében közreműködni.

Délután 5 óra tájban, amikor már a délelőtti durva kiutasítás izgalmaiból vádlott némileg lecsendesült volt, hozta Feitser Anna szobaleány a végzetes levelet, amely a vőt kiutasítja a kastélyból és az elutazását rendeli el. Ha a gyöngédlelkű anyós otthon lett volna, ez nem következett volna el, mert az anyós közbelépésével a kiélesedett helyzetet el tudta volna simítani és módot talált volna arra, hogy a beteges idegzetű férfiak lecsillapodjanak és a további megbeszélések még jobban ne élesítsék ki a helyzetet. Szerény nézetem szerint az anyós távolléte és a nyers tartalmú levél volt a bekövetkezett szomorú eseményeknek az okozója.

Vádlott éppen gyenge idegzeténél fogva akaratnélküli

egyén. Az apósa parancsának engedelmeskedni akart, az elutazását nem merte halasztani, a vett parancshoz képest korán reggel el akart utazni, viszonzásul szégyelte hogy olyan kudarccal és rövidesen kell hazatérjen Budapestre, ezért még makacsul egy utolsó próbálkozást igyekezett az apósánál megkísérelni, s ezért kérdezte meg a szobaleányt, hogy mikor fog az öreg úr reggel felkelni. A szobaleány azt válaszolta, azt csak akkor tudja megmondani, amikor az öreg úrnak felszolgálja a vacsorát és éjjelre elkészít mindent, — akkor szokta megmondani neki, hogy mikor kell reggel hozzá bemenni és őt felkelteni. Ha az öreg úr a szobaleánynak azt a parancsot adta volna ki, hogy korábban kell őt felkelteni, mint ahogy a vádlott elutazásának ideje elérkezik, akkor vádlott nem határozta volna el magát az éjjeli utolsó találkozásra. Amikor azonban este li óra tájban bejött hozzá a szobaleány és közölte vele, hogy másnap délelőtt 10 óra tájban kell őt felkeltenie, tudatára jött annak, hogy hamarabb kell reggel elutazzék, mintsem az öreg úr felébred, így tehát még egyszer az öreg úr elalvása előtt akart vele beszélni, ezért ment be a szobaleány eltávozása után mindjárt az apósához, hogy őt így még ébren találja és vele az elutazása előtt beszélhessen.

Hogy mi történt kettőjük között eme találkozásnál, annak egyedül csak a jó Isten volt a tanúja. Vádlott hiányos, szaggatott előadásából lehet a tényállást összeállítani és a helyszínén találtakból lehet következtetéseket levonni.

Vádlott előadása szerint ő az apósát újból kérlelni kezdte. Ugy látszik, hogy az após a vót egyszer s mindenkorra le akarta magáról rázni, unta annak az előadását és kikergette. A sértegetések egymást követték s ekkor történhetett, hogy az öreg úr dühében és izgatottságában durva szavakkal illette vádlottat, gyalázta és megátkozta a gyermekét. Tudvalevőleg vádlott imádásig szerette mindig egyetlen fiát és mint a legnagyobb boldogságát és örömét dédelgette ezt a fiúcskát. Az izgalom tetőfokra hágott a két férfi között és ekkor rohanhatott vádlott az újságot olvasó apósára, hogy az átkozódásait és durva kifakadásait elhall-

gattassa. A helyes és igazi tényállás szerint vádlott az újságot maga előtt tartó apósának az arcára nyomta az újságpapírt és ezzel fogta be a száját. Ezt a körülményt abból lehet következtetni, hogy az egész nyakon a fojtogatásnak semmiféle nyomát a boncolás alkalmával megtalálni nem lehetett. Az orvosszakértői vélemény szerint a száj és orr nyílásainak két kézzel történt befogásával és a nyelvgyöknek a garathoz való nyomása által történt a megfullasztás, tehát vádlott a nyakhoz nem ért, a gége porcogói teljesen épek és sértetlenek* maradtak, a nyakon semmi elváltozás kimutatható nem volt. Épen az orvosszakértői vélemény bizonyít amellett, hogy vádlott az átkozódó és durván szitkozódó apósát akarta elhallgattatni és nagy izgalmban megfojtotta őt.

A vád igen tisztelt képviselője a tekintetes kir. Törvényszék elé terjesztett vádjában azt állítja, hogy az öreg úr a szobaleány eltávozása után nemsokára eloltotta a lámpát és vádlott a sötétben, alvó állapotban támadt az apósára. A főtárgyaláson az igen tisztelt ügyész úr szemléltető módon, a saját arcán mutatta meg, hogyan hajtotta végre vádlott az apósa megfojtását. Saját két kezét az arcára tapasztva, a két hüvelyujját az álla két oldalára nyomva igazolni akarta azt, hogy az öreg úr orr és szájnyílásainak beszorítása alkalmával a vádlott hüvelykujjainak nyomása hogyan maradhatott meg az apósa állának két oldalán. Ugyanis a boncolás alkalmával az öreg úr állának két oldalán meg volt állapítható a hüvelykujjak nyomása. Ebből az ügyész úr és az orvosszakértők azt a következtetést vonták le, hogy két kézzel támadott vádlott az öreg úrra és előre kigondolt művésziességgel hajtotta végre a megfullasztást, hogy a gégen semmiféle sérülés ne maradjon fenn.

Azonban úgy az orvosszakértő urak, mint az igen tisztelt ügyész úr megfeledeztek arról, hogy a vádlott a két tenyerét nem a saját arcára tapasztotta, amint azt az ügyész úr a saját arcán bemutatta, hanem éppen megfordított helyzetben volt a két kéz, amikor az apósa száját és orrlyukait befogta, mert hiszen egész más helyzetben van a kéz, ha a saját arcát tapasztja be az ember és egészen másképp, hogyha idegen arcra támad. A saját arcra való tapasztásnál a két hüvelykujj

tényleg az áll két oldalára esik, azonban az idegen arcra való tapasztásnál a két hüvelykujj egymás mellé helyezkedik és valóban megérthető az, hogy amikor vádlott az apósa arcára nyomta az újságot, betapaszhatta annak a száj- és orrlyukait és akkor a két hüvelykujj tényleg görcsösen a nyeldeklet odaszoríthatta a garathoz. A megfullasztásnak ez a módja zárja ki leginkább az előre megfontolt szándékot, a tervszerűséget, mert úgy megfullasztani embert, ahogy ez az öreg úrral megtörtént, csak egy szomorú véletlen balfogása lehetett az egész.

Ha megállana az ügyész úr feltevése, hogy sötétben támadt a vádlott az apósára, akkor sohasem tudná megmagyarázni azt, hogy az újságpapírok hogyan véreződtek össze, hiszen sem az elveresedett ágyban, sem pedig a földön nem volt semmi nyoma annak, hogy a vér utólag újságpapírokkal fel lett volna törölve. Ha az újságpapírokkal a vér akár a lepedőn, akár a földön törölve lett volna, úgy a lepedőn, mint a padlózat on ez meg lett volna állapítható. A padlózat on a vértócsa teljesen érintetlen volt, semmi eltörlés nyoma nem látszott, az ágy neműn is, a párnákon semmiféle törlésnek a nyomát nem állapította meg a helyszíni szemle, így tehát egyedül csak az az eset marad fenn, hogy amikor a vádlott az apósának ugrott, annak a kezében újság volt, önkéntelenül az arca elé tartotta azt s ekkor a vádlott a két kezével az újságlapot az apósa arcára nyomta, mire annak eleredt az orrán a vér, az újságpapír elveresedett és az após megfulladt.

A véres újságpapírokat a vád igen tisztelt képviselője mindig következetesen szereti figyelmen kívül hagyni, úgy a vádiratban, mint a most elhangzott vádbeszédében nem tért ki a véres újságlapokra, mert érezte, hogy az újságpapírok véres volta amellet t fog tanúskodni, hogy az öreg úr ébren volt, amikor a vádlott bement hozzá, újságot olvasott és ébrenlétében, a vádlott által hangoztatott veszekedés közben történt a támadás.

Az újságpapírok véres voltából állítja a védelem, hogy az öreg úr ébren volt, amikor a vádlott hozzá bement és az újságpapíroknak az arcára való nyomásából következett az, hogy az arcon semmiféle sérülés nem volt az öreg úrnál meg-

állapítható. Az a körülmény pedig, hogy vádlottnak az arcán, az orra körül, továbbá a karján körmölések voltak, bizonyítja azt, hogy az ébrenlévő öreg úr a támadás alkalmával védekezett, két kezével a vádlottat igyekezett eltaszítani s közben őt megkörmölte és megsebezte.

Ha a legkisebb tervszerűség is lett volna a vádlott részéről az apósa megölésében, akkor a fulladás bekövetkezése után nem követte volna el azokat a szomorú naivságokat, amelyekkel bűnét elpalástolni és magáról a gyanút elhárítani igyekezett. Amikor észrevette, hogy az öreg úr meghalt, értelmének utolsó felrobbanásával elgondolta és végrehajtotta az akasztási jelenetet. A mosdóig vonszolta az öreg urat s ott egy kendőre felakasztotta a halottat, azonban látszik az, hogy teljesen öntudatlan állapotban, szinte reflexszerű mozdulatokkal végezhetette ezt, mert a kendőre nem felakasztotta az öreg urat, hanem a kendőt csak áthúzta a nyak alatt, úgy hogy az öreg úrnak a feje érte a padlót, a padlón feküdt és a kendő olyan lazán volt a nyakán, hogy amikor reggel Berta Erzsí megtalálta az öreg urat a mosdó mellett és látta, hogy a kendő milyen lazán van a nyakon és semmi feszültsége nincs az öreg úrnak, a feje pedig a földön van, az első megállapítása mindjárt az volt, hogy ez nem egy komoly akasztás. Egy közönséges falusi leány az első pillanatásra megállapította, hogy nem önakasztással halt meg az öreg úr, hanem valami más baj történhetett vele.

A vádlott ezután elhagyta a szobát, bizonyára eloltotta a lámpát és visszatérve a saját szobájába, olyan mély álomba merült, hogy reggel a szobaleány erős dörömbölésére is csak nehezen ébredt fel. Amikor a szobaleány vele reggel beszélt, semmiféle változás rajta megállapítható nem volt. A legnagyobb nyugodtsággal kért magának fürdőt és készült az elutazásra. Mintha misem történt volna, nyugodtan hallgatta a szobaleányt, hogy a fürdőszobában nincs befűtve, így még fürdeni nem lehet. Ekkor azt mondta a szobaleánynak, hozzon fel a konyhából meleg vizet s majd ő a fürdőszobában megmosakodik.

Amíg Feitser Nina szobaleány meleg vizet hozott a fürdőszobába a földszinten lévő konyhából, azalatt a vádlott a kastély jobb szárnyából a folyosón átment a balszárnny szeg-

létén lévő fürdőszobába, amely közvetlen mellette volt az öreg úr szobájának, úgy hogy vádlott reggel a felakasztott apósa melletti helyiségbe került. Az ülőkádba a szobaleány melegvizet hozott és vádlott megmosakodott. Azután kiment az emeleti folyosóra, amely olyan télikert jellegű, ott megreggelizett és újságolvasásba merült.

Ez az eljárás mindnyájunk előtt érthetetlen volna, ha a vádlottnak későbbi viselkedése, beteges állapota, az orvosszakértők véleménye szerint arra bő magyarázatot nem adna.

A védelem álláspontja szerint, amikor vádlott az apósával az éjjeli látogatás alkalmával összeveszett, annyira izgalomba jött, hogy epileptikus roham környékezte. Nagy izgalomban, melyet az ő személyének a gyalázása, gyermekének elátkozása és feleségének kicsúfolása idézett fel benne, olyan izgalmat idézett elő nála, hogy akaratelhatározási képessége teljesen megszűnt. A tett végrehajtása után az idegei elernyedtek és mély álomba merült, megfedkezve mindarról, ami vele történt és amit ő tett.

A két napig tartó főtárgyaláson több esetben tapasztalhatta a tekintetes királyi Törvényszék, hogyha vádlott nagy izgalmon ment keresztül, dühroham fogta el és a másképen roskatag, támogatásra szoruló, gyenge és vézna férfi az idegeinek kirobbanásszerű megfeszültségével olyan erőt és küzdelmet mutatott, hogy hat fegyőr sem volt képes őt megfékezni. Láttuk azt, hogy rátérdeltek a mellére, ráfeküdtek a lábára, lefoglák a két karját és egy erős mozdulattal ki tudta magát szabadítani. Az orvosszakértő megállapítása szerint ez az embernél az izomzat robbanásszerű megfeszülése, az idegek hatalmas ereje, amelyet azután teljes elernyedés és mély álom szokott követni. Tapasztaltuk itt, hogy egy ilyen roham után vádlott 2—3 óráig terjedő mély álomba merült, úgyhogy mintegy hullá feküdt az ágyán és az orvosszakértő úr ilyen állapotában vastag tűt szúrt a combjába és a karjaiba és erre az éles fájdalomra sem reagált vádlott. Ez a körülmény igazolja azt, hogy az öntudat teljes elvesztése mellett az abszolút érzéketlenség állapota áll be vádlottnál izgalomszülte rohamai után. Érthető tehát, hogy egy olyan nagy izgalom alatt, amilyenén vádlott az apósa megfullasztása alatt keresztülment, olyan megrázkódtatást idézett elő benne, hogy amikor vissza-

tért a szobájába, az idegei felmondták a szolgálatot és ő mély álomba merült.

Ugyancsak az orvosszakértő urak egybehangzó véleményével bizonyítja a védelem, hogy az ilyen beteg ember nem emlékszik semmire, ami vele történt a rohama alatt. Így nem emlékezett tehát vádlott arra, hogy megölte az apósát és hogy vele a tragikus éjszakán tulajdonképpen mi is történt. Ezért nem róhatja fel az igen tisztelt ügyész úr vádlottnak azt, hogy másnap reggel a tett elkövetése után cinikus módon megreggelizett, újságot olvasott s amikor közölték vele, hogy az apósa felakasztotta magát, ijedséget színlelt, de tulajdonképpen igyekezett mindjárt elpalástolni minden ellene irányuló nyomot. Még a legelvetemültebb gyilkos is ritkán vállalkozik arra, hogy az áldozatát megtekintse. A tetemrehívás szokott egyik eszköze lenni a nyomozóhatóságoknak, mert az áldozat megpillantása nagyon sokszor összetöri a tettest és elgyengülésében beismerésre kényszeríti. A vádlott készséggel azonnal bement az apósa szobájába, megnézte a hullát és mindjárt intézkedni kezdett. Nem attól félt, hogy kiderül tette, hanem mint a teljesen érdektelen, a történetekben a család jó hírnevét féltette és az akasztás tényét igyekezett titokban tartani. Érthetetlen ezekben a rettenetes pillanatokban ez a gondolkozása és ez az eljárása, s mással semmivel nem magyarázható, mint azzal, hogy vádlott elfelejtett mindent, amit tett, nem emlékezett semmire és a reggeli események őt, mint teljesen friss történések érintették.

Későbbi viselkedése is ugyanezt az állapotát tünteti fel. Soha sem érzi magát bűnösnek és mindig csak az lebeg a szeme előtt, hogy az önakasztás ténye ne kerüljön a nagy nyilvánosság elé, hogy a család megkíméltesse a szomorú meghurcoltatásoktól. A háziorvost is, — aki már gyanút fogott — nem azért kéri a magas gallér feltételére, hogy magáról a gyanút elhárítsa, hanem, hogy az akasztás nyoma ne vevődjék észre s így ne legyen köztudomású, hogy az öreg úr önakasztással vetett véget az életének.

A temetés alkalmával az ismerősök előtt mutogatja az apósa arcát, hogy milyen nyugodtak és rendesek az arcvonásai, a másik pillanatban pedig a koporsó mellől egyik ismerőst elhívja, hogy nézzék meg az uradalom loállományát.

Mindig a család, jó hírnevét félti és sohasem gondol a saját bőrének a mentésére, mert sohasem volt az öntudatában az, hogy ő fojtotta meg az apósát s okozta annak halálát.

Amikor a budapesti államrendőrség főkapitányságánál őrizetbe lett véve s egyenesen gyanúsították azzal, hogy az apósát ő fojtotta meg és az akasztást ő követte el, bárgyún mosolygott a gyanúsítás felett és alig érintette ez a szörnyű vád. Azonban, amikor az egyik detektív azt vetette a szemére, hogy egyik cseléddel viszonya volt, a legnagyobb izgalomba jött, ordított, mint egy örült, a szemei kifordultak és artikulálan hangokat hallatott, hogy őt ilyen aljas cselekedettel gyanúsítják.

Amikor a nyomozás során lekerült Egyedre a kastélyba, két napon keresztül apathikusan viselkedett és nem akart tudni tettéről. Amikor pedig beismerte tettét, nem a bűntudat kínozza, hanem az éhség és amikor jól megebédelt, azzal a nyugodtsággal aludt, amely elképzelhetetlen a legkisebb öntudattal bíró bűnösnél. Az éjszakán át a beismerése után négy csendőr volt a szobájában és ő nyugodtan megvacsorázván, az egész éjjelt mély álomban aludta át és reggel felébredvén, bámulva nézett az őt őriző csendőrökre, nem tudva azt, hogy mit keresnek a hálószobájában. Még akkor is az volt az első kérdése, mi történik körülötte, hogy őt úgy őrzik.

Az orvosszakértő uraknak véleménye szerint a vádlott dégénérait neuro- és psychopathiás egyén, aki akarátának szabadelhatározó képességében jelenleg is korlátozott és a büntett elkövetésekor is korlátozva volt. Mint ilyen és indulatkitörésekre hajlamos psychéje folytán a büntett elkövetésekor nem volt ugyan teljes öntudatlanság állapotában, hanem nála a tett elkövetésekor erős és kóros felindulás affektus állott fenn. Jelenleg súlyos hisztériában szenved s e miatt epyleptikus. A hisztériás rohamai alatt támadó fellépést tanúsít s ezen aggresszivitása által a környezete testi épségét veszélyeztetti. A hisztériás rohamokat az izgalmak váltják ki vádlottból. Ilyen rohamai azután életveszélyesek úgy önmagára, mint a környezetére nézve.

Börtönében sokszor beszélgettem vele rohamainak keletkezéséről és lefolyásáról. Az azalatt történteokről soha nem tud semmit. Ha egy rohama után magához tért, kipihente magát,

sohasem tudott arról, hogy rohama volt, csak a nagy gyengeségéből és őreinek elbeszéléseiből tudta meg, hogy ismét beteg volt.

Ha izgalommentes, akkor csendes, elgondolkozó, önfeláldozóan jólelkű. Sohasem panaszkodott a fogság rideg-ségéért, nem vágyott onnan ki, szinte nem érezte, hogy le-tartóztatásban van. Sokszor elfelejti, hogy az apósa már nem él és úgy viseli magát, mintha itt a börtönben egy gyógy-intézetben volna gyógykezelés céljából nagy egyedüliség-ben, nyugodtan és panasz nélkül. Meg szokta ő már az ilyen fegyelem mellett a gyógykezelést, hiszen volt ő már Buda-pesten a Schwarzerben és Parisban egy ideggyógyintézetben.

Érdekes, hogy ez az ember, amikor mindenki elhagyta, imádásig szerette gyermekét, aki után nagyon vágyik, — nem láthatta, nem érez semmi megbánást, semmi lelkiismeret-furdalást, de viszonzásul semmi szomorúságot. Sokat vesz-tett ő el ezen a földön és nem fogja fel, nem érzi a veszte-ségét. Soha egy panasz szó el nem hagyta az ajkát, hálás bárkinek egy odanyújtott pohár vízért, de nincs előtte semmi másnak értéke mint a nyugalomnak és zavartalanságnak. Ha fázik, nem érzi, ha forrósága van azt sem érzi. Az isteni végzetnek egy könyörületessége megkímélte attól, hogy szo-morú tette miatt a következmények tudatának kínzó érzése eméssze és égesse. Lassankint elmosódik az emlékezetében az egész eset, úgyhogy a szakértők véleménye szerint alig marad meg valami, ami arra emlékeztetné, hogy mit köve-tett el. Ilyen volt az édesanyja betegségének is a lefolyása. Elfelejtette az anyja is lassanként azt, hogy volt neki férje, elfelejtette, hogy a férje öngyilkos lett, elfelejtette, hogy vannak gyermekei és halála előtti napokban már nem is ismerte a gyermekeit. Csodálatos a jó Isten örök könyörü-lete, hogy a felejtés kegyelmes ajándéka mellett az anyának is meghagyott egy gyönyörűséget, a zene szeretetét. Élete utolsó napjáig, amíg fennjárni tudott, zongorázott s ha a zongora mellé ült, egész lénye átszellemült és a legszebb dal-lamokat hozta ki a zongorán, melyek talán az agy reke-szeiben végig zsongtak.

Ez a sorsa a vádlottnak is. Ha önmagában elmélyedve zavartalanul maradhat, őreinek megfigyelése szerint át-

szellemült arccal, minthogyha már e földön sem volna, dúdol az asztal mellett, melynek lapjain, mint a zongorán játszik hosszú, csontos, sovány ujjaival. A jóságos Istennek ez a nagy kegyelme kíméli őt meg attól, hogy az emlékezés kínozza jelen életének szomorú perceit.

Méltóságos Elnök Üri Tekintetes királyi Törvényszék! E pillanatban jutottam el a védelem igazi és magasztos céljához. Vádlotton már már földi hatalom aligha tud segíteni. Itt ül a tekintetes királyi Törvényszék előtt érzéketlenül, szinte bambán. Hallja a fejére zúduló legsúlyosabb vádat, melyet a magyar büntető törvénykönyv tartalmaz és epyleptikusan rángatódzó alakja nem árulja el, hogy valami hatással volna reá, ami itt vele történik. Ijedt és tágranyitott szemekkel néz körül, megjelenése, magatartása és aa egész lénye mindnyájunkban azt a benyomást kelti, hogy egy élő halott felett ítélkezik az igazságot szolgáltató bíróság. Szomorú látvány! — s ha a példaadás kényszerítő ereje és a közvélemény ellenállhatatlan nyomása nem lépne fel vele szemben olyan hatalmasan, talán könnyű szerrel juthatna vádlott arra a helyre, ahová igazán való, — a tébolydába.

Egy nagy birtok tulajdonosát ölte meg ő, a vő, tehát nem lehet az anyagi érdekeltség gyanúját elhessegetni. Ha ez a nagy vagyon ott a háttérben nem meredne reánk, mint az egész tett indító oka, vádlott már régebben mint gyógyíthatatlan beteg kezeltetnék a Lipótmezőn. De ez a nagy vagyon táplálja a gyanút, hogy tudatosan, előre megfontolt szándékkal ölt a vádlott, hogy az apósa vagyonához juthasson.

De hiszen jól tudja a királyi ügyész úr, hogy az após végrendelete értelmében az egyedi nagy vagyon úgy lett megosztva, hogy a vő semmiféle vagyonhoz nem juthat hosszú éveken át, amíg a kis fiacskája el nem éri a nagykorúságot. Jól tudja az ügyész úr, hogy ez a végrendelet a család minden tagja előtt ismeretes volt és az após élete, vagy halála nem jelentett nagy vagyoni eltolódást a vő életében. Most már nem él az após és a végrendelet végrehajtása következtében semmi beleszólása sincs a birtokkezelésbe, a jövedelem hovafordításába a vőnek. Vagyoni érdek nem képezhetette, nem is képezte soha a tett indító

okát. Aki a vádlottat csak futólag is ismerte, kizártnak tartja ezt.

Itt van a felesége, gyermekének az anyja, ő tett előttünk a legmeggyőzőbb, a legelhihetőbb tanúbizonyságot arról, hogy a férj egy jóindulatú, igénytelen, egyszerű ember volt. Soha vagyonna nem vágyott, soha nem kíváncszott Egyedre és a végzetes útra is csak úgy határozta el magát, hogy ott pihenést és megnyugvást fog találni. A felesége is megerősítette azt az állítást, hogy az Egyedre való leutazásán én és ő tanácsoltuk, hogy elvonjuk Budapesttől, amely az ő felzaklatott idegzetére túl zajos és nagyon kínzó volt. Sokszor furdalt a lelkiismeret, hogyha szegény vádlottat nem beszéljük rá az Egyedre való leutazásra, melytől ő csodálatos előérzettel írtózott, ma nem kellene egy szomorú, elvesztett élet felett a bíróság kegyelméért esedezni.

Előre megfontolt szándék a gyilkosság büntettének fennforgásával vádlattal szemben teljesen kizárt dolog. Hogy a királyi ügyész ár mégis ilyen súlyos váddal terheli őt a tekintetes királyi törvényszék előtt, azt a gondolatot ébreszti bennem, hogy azért lép fel ilyen megdöbbentő váddal, hogyha kevesebbet is kap, mint amit kér, az a kevés is olyan nagy és erős legyen, ami őt kielégítheti. Gyilkosság büntettét hangoztatja, de a szándékos emberölés büntettének megállapítását célozza.

A védelem végső célja az, hogy vádlattal szemben ne legyen megállapítva, hogy szándékosan és aljas indokból fojtotta meg az apósát, hanem hogy a beszámíthatatlansággal határos, ideges állapotában és erős felindulásban hajtotta végre a tettet.

Őszintén elismerem, hogy a védelem korlátozva van erkölcsileg. Ne méltóztassanak meglepődni eme kijelentésem. A vádbeszédem egész tartama alatt egyetlen esetben sem tértem ki a szerencsétlen öreg úr jellemének, gyermekeivel és hozzátartozóival szemben való viselkedésének jellemzésére. Visszatartott ettől egyfelől a jóérzésem, másfelől pedig az a körülmény, hogy a vádlott feleségének apjáról, a kis unoka nagyatyjáról és a vádlott apósáról van szó. A köztudatban fekszik, hogy a védelemnek hálás témája volna ez, ha a szegény öreg árnak a nevét meghurcolnám,

De ettől távoltartom magamat, mert elismerem, hogy ő is épen olyan beteg ember volt, mint az itt előttünk összegörnyedt vádlott. Szegény öreg úrnak sem volt sok öröme már az életben. Mióta egyetlen fia s nevének örököse elesett a világháborúban, nem sok mosolyt láttak az arcán. Rideg és elzárkózott volt, nem szeretett senkit. A nagy vagyon, amelyhez olyan görcsösen ragaszkodott, nem jelentett sok örömet már neki. Nem élvezte a gazdagságát és nem engedte, hogy mások élvezzék azt. Az öregségnek, a magárahagyatottságnak ez egy szomorú betegsége és egy szálnalmas tünete.

Ezért is volt, hogy vádlott nem szívesen ment le az apósaához a tejgazdasági üzem bevezetésére vonatkozó terveinek előadása végett. Ha a legkisebb sejtelmünk lett volna a feleségének és nekem, mint ügyvédjének, hogy ilyen tragikus esemény következik be az egyszerű látogatásnak és tulajdonképpen üdülésnek nevezett utazásból, szegény vádlottat nem erőltettük volna erre az útra. Talán egy benső sugallat érezte vele, hogy ez az utazás lesz a végzete, mert napról-napra halasztotta azt és semmiképen sem akart lemenni Egyedre. A végzetét azonban úgy látszik senki sem kerülheti el. Ezt a végzetet azonban nem a vádlott idézte fel, ennek a tragédiának a megtörténéséhez ő a saját akaratával nem járult hozzá. Abban téved a vád igen tisztelt képviselője, amikor azzal vádolja az itt előttünk megsemmisülten görnyedő vádlottat, hogy előre megfontolt szándékkal azért utazott le Egyedre, hogy ott apósát megölje és ilyen módon a nagy vagyon birtokába jusson, tehát önző anyagi cél vezette a tettet a gyilkosság végrehajtásában. Nemcsak gyilkossággal vádolja az ügyész úr a vőt, hanem még aljas indokkal is motiválja a gyilkosság elkövetését.

Szegény vádlott, ha a börtönben, néha világos pillanatában tudatára jött szomorú helyzetének és ilyen világos pillanatában gyakran zokogva beszélt nekem, hogy egyedül a gyermeke iránti kiolthatatlan szeretet az, ami ebben a bűnügyben őt a küzdelemre sarkalja. Nem fél a haláltól, amely igazán megmentés lenne az ő számára, hiszen egész élete gyermekkorától kezdve nem volt egyéb, mint betegeskedés és szenvedés. Az epilepsziás betegsége mindig az emberek kerülésére kényszerítette, mert attól félt, hogy az

epylepszia kitör rajta idegenek előtt s így elárulja, milyen súlyos nyavalya rejtőzik benne. Hányszor sóhajtott a szerencsétlen előttem, hogy az isteni irgalmasság akkor volna könyörületes iránta, ha megelégné az ő eddigi földi életét, és mielőbb elszólná a szenvedések völgyéből. Megbékült ő már régen azzal a tudattal, hogy a gyermeke és a felesége igazi érdeke az, hogy ő már nincsen e földön. Egy feltevés ellen küzd azonban élete utolsó lehelletéig és ez az, hogy a az apósát anyagi érdekből, a pénzért, a vagyonáért fojtotta volna meg. A királyi ügyészségnek ezen vádjá ellen, ezen feltevése teilen tiltakozik öntudatának utolsó pillanatáig. Aljas szándék sohasem vezette őt életében semmiféle cselekedetre. Akaratnélküli gyengeségét már sokszor kihasználták életében az ő kárára az emberek. Sok jogtalan cselekedetet követtek el vele szemben, ő azonban soha senkinek nem kívánta a vagyonát, mert nem érezte a vagyon értékét és a vagyon, a gazdagság sóvárgását. Nem frázis az a megjegyzésem, hogy a börtön csendes nyugalma nem kínozza a vádlottat. Nem érzi ő a szabadság hiányát, úgy viselkedik, mintha egy kolostorban lenne elzárva. Ami hiányzik neki a mostani állapotában, egyedül a gyermeke, egyetlen fia nevéte, szerető hozzásimulása, átölelése és felesége gyöngéd tekintete, erőt adó vigasztalása. Nem vágyik az emberek közé.

Az rázza őt meg időnként nagyon, hogy súlyos bűncselekményét a királyi ügyészség aljassá, megvetendővé igyekszik tenni azáltal, amikor azzal terheli őt, hogy vagyon érdekből, kapzsiságból az egyedi uradalom megkaparintása végett ölte meg az apósát. Amikor ez ellen a gyanú ellen a vádlott és a védelem minden erejével védekezik és ami ellen tiltakozik, nem azért teszi, hogy a vádlott büntetését ilyen módon enyhítse, nem azért teszi, hogy a vádlottnak szenvedő életét megmentse, vagy meghosszabbítsa, teszi egyedül és kizárólag gyermeke és a felesége iránti rajongó szeretetből, hogy azoknak a jövő életét ne szennyezze be, a viselt nevet ne tegye gyalázatossá, hogy az apa, a férj egykoron az apósát, a feleség atyját és az unoka nagyatyját kapzsiságból, a vagyon megkaparintása végett megölte.

A vádlott földi élete eddig sem volt egyéb, mint a leg-

félelmetesebb és a legszomorúbb sejtelmek összegyülemlett gyötrődése. Amióta öntudatra jutott, lassanként ráeszmélt arra, hogy születésétől fogva beteg ember. Az édesatyja a világháború első napjaiban saját kezével vetett végett életének, amikor hazánkért vívott harcok közepette vitéz ezredének pusztulását látta. A vádlott végigkísérte figyelemmel édesanyjának szomorú elmúlását. Tudta azt, hogy nagynénje, az édesanyja nővére már előzőleg szintén tébolydában, mint elmebeteg pusztult el, hogy a nővérének a fia szintén fiatal kora dacára már elmeegógyintézetben keres gyógyulást, — így lassanként kínozni kezdte őt is a szomorú érzés, hogy ő is édesanyja sorsára jut és a tébolydában fogja végezni betegséggel terhelt életét.

Neki sohasem volt szándékában az apósát megölni, így tehát vele szemben még a szándékos emberölés büntettének vádja sem tartható fenn.

A Btk. 279. §-ának kritériuma szerint szándékos emberölés büntettét az követi el, aki embert szándékosan megöl, ha szándékát nem előre fontolta meg. A fősúly tehát itt arra van fektetve, hogy a szándék emberölésre irányuljon. Jelen esetben vádlottnak a szándéka sem a támadás pillanatában, sem pedig, amikor befogta az apósának a száj és orrlyukait, nem irányult arra, hogy az apósát megölje, hanem csak arra, hogy az átkozódását elhallgattassa. Ami az ő szándékán kívül bekövetkezett, az az ő szándékának nem tulajdonítható.

A vád igen tisztelt képviselője következtetésekre építi fel az előre megfontolt szándékot. Azt állítja, hogy a cselekmény elkövetésének módja a nagy erővel történt hosszabb, mintegy 7—12 percig tartó fojtogatás már egy folyamatos és öntudatos akaratra mutat, ami az élet kioltására irányuló szándékot bizonyítani alkalmas. Ezzel szemben a védelem egyszerűen hivatkozik az orvosszakértőkre, akiknek megállapítása szerint vádlottnál a nagy izgalom epyleptikus rohamot idéz elő. Amint itt a főtárgyaláson úgy a tekintetes királyi törvényszék tagjainak, mint a vád igen tisztelt képviselőjének és mindnyájunknak alkalmunk, voft látni, egy ilyen epyleptikus roham hosszabb ideig tartó nagy erő kifejtést idéz elő, görcsös rángatódzásokkal jár, úgyhogy

annyi sok fegyőr alig tudta őt megfékezni. Egy ilyen roham izgalmai között támadott vádlott az apósára s olyan nagy erővel tapasztotta az újságlapot az arcára, hogy akaratlanul is megfojtotta. Jó, hogy a nagyerejű görcsök között az öreg úr arcának csontjait össze nem roppantotta.

Amint már előzőleg is részletesen kifejtettem, a főtárgyaláson kihallgatott tanúk egybehangzó vallomásával megerősítést nyert, hogy a vádlott elég jó anyagi viszonyok között élt, egyszerű, igénytelen életmódot folytatott s önmagára alig költött valamit, alaptalan tehát az a feltevés, hogy a nagy vagyon megszerzése bírta reá vádlottat szomorú cselekményének elkövetésére.

Amint jól tudjuk, az előre megfontolt szándékkal való ölésnek eleme, hogy a tettes elhatározása nyugodt megfontolásnak, tervszerű és rideg számításnak legyen az eredménye, a tettes elhatározásához szilárdan ragaszkodjék, tervszerűségét előre meghányja-vesse, akaratát ehhez edzje.

Vájjon a főtárgyalás során merült-e fel csak egyetlen elfogadható bizonyító adat is. arra, hogy vádlott képes volt az ölés nyugodt megfontolására, rideg elhatározására és annak kegyetlen keresztülvitelére.

A büntető igazságszolgáltatásunk gyakorlata szerint a nyugalom és higgadt számítás az elhatározásban és kivitelben képezik ama legfőbb ismérveket, melyek által az ölési szándék előre megfontolt gyilkossági szándékká minősül. Az orvosszakértő urak egyhangúlag kinyilvánított szakvéleménye szerint vádlott ilyen akaratelhatározásra képtelen volt és ma is képtelen, sőt az ölés elkövetése után a cselekmény elpalástolása iránt elkövetett tettei annyira naivak voltak, hogy ha nem lennének olyan tragikusan szomorúak a történetek, mosolyt csalnának ki a szemlélőből.

Ne vezesse félre a bíróságot a *tett* minősítésében az az elgondolás, hogy vádlott az ország egy előkelő társadalmi tagját, saját apósát, a nejének atyját és fiának nagyatyját Őlte meg, tehát már példaadásképen is súlyos büntetéssel sújtandó s e végett tettének a minősítését a legsúlyosabb büntetés felé gravitálja, nézze objektíve a felsorakoztatott bizonyítékokat és bírálja el igazságosan a cselekményeket.

A főtárgyaláson kihallgatott tanúk bizonyították, hogy vádlott a magánérintkezésben is ideges, ingerlékeny és könnyen haragra lobbanó volt, az első szóváltások után mindjárt támadott, ütött, harapott és amit felragadhatott, azzal súlyosan sértett. Hallottuk, hogy az orvosszakértő urak a vádlottat egybehangzóan súlyos hisztériásnak, epyleptikusnak, indulatkitörésre nagy hajlammá}, bírónak mondták, aki Parisban is egy rohama alkalmával az ápolóját és az annak segélyére siető egyenruhás rendőrt majdnem megfojtotta, úgyhogy alig lehetett a kezei közül az illetőket kiszabadítani.

Mindezek a jelenségek ugyebár arra engednek következtetni, hogy vádlott beteges, kóros dégénérait állapotú, ami kizárja azt, hogy nyugodt megfontolással és tervszerűséggel tudott volna készülni a gyilkosságra. Ha tehát nem foroghat fenn a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság tényálladéka, épen vádlott kóros, beteges és indulatkitörésre hajlamos állapota miatt, mert ő higgadt számításra úgy az elhatározásban, mint a kivitelben képtelen, akkor a Btk. 279. §-ában körülírt szándékos emberölés büntette sem foroghat fenn, mert ennek a bűncselekménynek a kritériuma is megköveteli a szándékot, hogy az ölésre irányuljon, — olyan ölési szándékot azonban, amely miatt büntetőjogilag vádlott felelősségre volna vonható, épen az orvosszakértő urak véleménye szerint vádlottnál megállapítani nem lehet. Mi volt akkor tehát az ő cselekménye? A védelem szerény véleménye szerint nem egyéb, mint a beszámíthatatlanságig fokozódott indulatú beteg embernek szerencsétlen rohamkitörése, melynek az őt felingerlő apósa áldozatul esett. Mindkettőnek végzetes szerencsétlensége, de mindkettőnél a gonosz szándék kizárásával. Az apósna sejtelve sem volt, hogy gonosz átkozódásával ilyen hatást vált ki a vejénél. Nem ismerte a *vejét* és nem sejthette, hogy az ilyen végzetes dühkitörésre képes. A vőnek pedig sohasem volt az apósával ilyen erős összetűzése. Éppen akkor volt lábadozóban az idegbajából, összezsaptak és mindkettő holtan maradt. Egyik fizikailag, a másik erkölcsileg. Az öreg úr elmúlt teljesen az élők közül, a vádlott mint élőhalott vonszolja magát ideig-óráig tovább ebben a szomorú életben.

Még a Btk.-nek a 281. §-a is nehezen alkalmazható erre az esetre. Úgy-e azt mondja ez a szakasz, hogyha a szándék a tettesnek erős felindulásában keletkezett és rögtön végre is hajtatott, akkor az emberölés enyhébb beszámítás alá kerül, sőt ha az erős felindulást az okozta, hogy a megölt személy a *tettest*, vagy hozzátartozóit jogtalanul súlyosan bántalmazta, vagy megsértette és az emberölés ezen felindulásban rögtön végre is hajtatott, az esetben a büntetés még sokkal enyhébben szabandó ki. Ennek a szakasznak a rendelkezése volna leginkább alkalmazható tettes cselekményeire, na ítételezhetnők azt, hogy benne az ölési szándék megfogalmazhatott, ő egy ilyen szándék keresztülvitelére és a *tett* tervszerű végrehajtására képes volt. Miután azonban a főtárgyalás összes adatai éppen ellenkezőjét bizonyítják, hogy neki ölési szándéka még az erős felindulás által okozott izgalmas állapotban sem keletkezhetett, ölésre irányuló szándéka nem volt, volt egy idegrohama, melynek szerencsétlen áldozatául esett az apósa. Nem volt vádlott sem a tett elkövetése előtt, sem az elkövetése alatt, sem pedig azután olyan állapotban, hogy ölési szándék megvalósítására képes lett volna. A szándékosság tehát éppen az orvosszakértő urak határozott és kétséget fenn nem hagyó véleménye alapján meg nem állapítható.

A Btk. 76. §-ának rendelkezése szerint nem számítható be a cselekménye annak, ki azt öntudatlan állapotban követte el, vagy akinek elmebetegsége meg volt zavarva és emiatt akarátának szabad elhatározó képességével nem bírt. Vádlott az orvosszakértő urak véleménye szerint akarátának elhatározási szabadságában teljesen korlátozva volt, így tehát tette beszámítás alá nem eshetik.

De jelen esetben nemcsak a beszámítást kizáró okot képez az ő testi és lelkiállapota, hanem a büntethetőséget kizáró törvényes ok is fennforog.

Az orvosszakértő urak véleménye szerint vádlott olyan lelkiállapotban van, hogy megfelelő zártintézeti ápolás nélkül veszélyeztetni úgy a saját testi épségét, mint a sűrűn ismétlődő hisztérikus rohamai alatt támadó fellépése és agresszivitása alatt a körülötte lévők testi épségét és életét. Ezzel a véleménnyel tehát meg van adva az, hogy bármely bün-

tetés tulajdonképen egy élőhalott, be nem számítható elme-beteg vádlottra lesz kiszabva és végrehajtva.

Az isteni irgalmasság nevében kérem a tekintetes királyi törvényszéket, emelkedjék a földi igazságszolgáltatás legmagasabb polcára, ahová nem jut fel már a gyűlölködés, az emberi gyengeség, ahol tisztult tekintettel és égi adománnyal megajándékozva, Istennek a földön kifejtethető legnagyobb jószágát gyakorolja, — igazságot tenni és igazságot osztani. A földi bíró Isten helyetteseként áll felettünk ítéleteinek meghozatalakor. Egy Isten látásával és mérlegelésével kell behatoljon az események rejtelseibe és bonyodalmaiba, hogy megnyugtató ítéletet tudjon mondani.

A vádlott elítélése nem jelenti az ő büntetését és felmentése nem jelenti az ő szabadulását. Ő már nem bír emberi érzékkel a büntetés szenvedései iránt, vagy a szabadság örömei iránt. Az orvosszakértő urak véleménye szerint önmagára és másokra való veszélyes betegállapota miatt zártintézetben tartandó. Hogy ez a zártintézet a börtön lesz-e, vagy pedig az elmeegógyintézet, vádlottra nézve a mai állapotában alig jelent különbséget. Elzárva marad ő, akár el lesz ítélve, akár fel lesz mentve. Ki merné érte vállalni a felelősséget, hogy visszavezesse őt a mai rettenetes állapotában akár a családja körébe, akár az emberek közé?! Nem-e kellene mindig attól rettegni, hogy egy váratlanul kirobbanó dührohama valakinek, aki éppen akkor a keze ügyébe akad, — veszélyezteti az életét? Jól tudjuk, hogy ez így van, mindnyájan, akik részesei voltunk eme szomorú és szálnalmas bűnper tárgyalásának, hatása alatt vagyunk annak a tudatnak, hogy a vádlottat földi bíró ítélkezése már nem igen érinti. Beteg ő lelkileg, beteg ő testileg. De nem most lett beteg, a betegség csíráit, a kór okozóját magával hozta születése pillanatában és hordozta egész életén keresztül. Az ő élete csak a tébolydában végződhetett volna még a leggondosabb felügyelet mellett is. Az ő tragikumuma, hogy tébolyda helyett börtönbe jutott. A tragikumuma, a végzete ez, de nem az ő szabad elhatározásának, az ő öntudatos cselekedetének szomorú következménye.

Az igazmondás, az ítélet meghozatalának ez utolsó perceiben felhívom a nagytekintetű királyi Törvényszék figyel-

mét a vádlott egyetlen fiának, imádott gyermekének a sorsára, a jövőjére és az életére. Ha vádlott elítéltetik, az ártatlan gyermek sorsa lesz ezzel az ítélettel megpecsételve. Ne ítéljen el a tekintetes királyi Törvényszék egy beteg, egy beszámíthatatlan vádlottat, mert ezzel egy egészséges, jóra való gyermek jövőjét mérgezi meg, azzal a tudattal, hogy az édesatyját gyilkosság büntetében mondta ki bűnösnek az ítélkező bíróság.

Vádlott Öntudatlan állapotban követte el a bűncselekményt, öntudatlan állapotban van most is, akin már a büntetés végre nem hajtható. Szabadakarat elhatározó képességének nem volt birtokában a tett elkövetésekor, így nem számítható be neki a bűncselekmény és nem büntethető, mert elmebeteg.

Kérem azért őt a beszámíthatóságot és a büntethetőségét kizáró okok fennforgása alapján a gyilkosság, a szándékos emberölés, vagy pedig végül az erős felindulásban elkövetett emberölés büntetnének a vádja és következményeinek terhe alól felmenteni és ennek megtörténte után elrendelni, hogy mint ön- és közveszélyes elmebeteg, valamelyik állami elme-gyógyintézetben helyeztessék el, hogy hátralévő életének további folyamán ne árthasson többé sem önmagának, sem embertársai életének.

*

Frreichet elsőfokon négy évi fegyházra, a tábla hét évi börtönre, a kúria 12 évi fegyházbüntetésre ítélte.

**VAMBÉRY RUSZTEM dr. védőbeszéde Szász Zoltán bűn-
ügyében.**

Szász Zoltán író ellen a kir. ügyészség a „Jövő” című bécsi lapban megjelent cikkei miatt az 1921. III. t.-c. 7. §-ába ütköző nemzetgyalázás címen emelt vádat. A kir. törvényszék Szász Zoltánt e szakasz első bekezdésébe ütköző vétség miatt egy évi és hat hónapi fogházra ítélte, a budapesti kir. ítélőtábla a büntetést négy évi fogházra emelte fel, így került az ügy vádlott és védőjének semmiségi panasza következtében a Kúriára, amelynek tárgyalásán a védő a következő védbeszédet mondotta:

*

Nagyméltóságú kir. Curia! Minden igazság relatív, így a bírói ítéletben kifejezett igazság is annak a kornak a terméke, amelyben fogantatott. Bernhard Shaw Johannitájában meggyőzően bizonyítja, hogy az orleánsi szűz felett hozott ítélet, amelyet mi babona szülöttének tartunk, mennyire megfelelt kora igazságérzetének és hogy az ítélőbíróság saját környezetének szemszögéből mennyivel megértőbb volt, mint a jelen kor politikai boszorkánypereinek egy-némelyikében ítélkező synhedrion.

Több mint három év telt el a cselekmények elkövetése óta, amelyek miatt a kir. ügyészség Szász Zoltán ellen vádat emelt. Bár az idő múlása gyakran elhomályosítja a tényeknek tisztánlátását, ez egyszer mégis élesebb világításba helyezte az igazságot. Akármilyen sötét felhők tornyosulnak még ma is Magyarország politikai égboltján, kétségtelenül megállapítható a társadalom közvéleményének lehiggadása és a kormányhatalomnak megerősödése. Amíg benne élünk az eseményekben, amelyeknek kritikája e perben a vád anyaga, la bíróságtól, még kevésbbé természetesen a vád-

hatóságtól, amelyek alakilag különállásuk ellenére is a társadalom élő szervezetének részei, alig volt remélhető, hogy a jogi abstrakciónak arra a magaslatára emelkedjenek, amely az ügynek elfogulatlan elbírálásához szükséges. Ma a helyzet lényegesen megváltozott, mert nemcsak a társadalmi környezet szelídült meg, hanem az ügy egy magasabb jogász színvonalra emelkedett, midőn a Curia elé került és ez lehetővé teszi számomra, hogy tárgyilagos érvekkel szerezzek érvényt a jogi igazságnak, amely ebben az ügyben a vádlott felmentését okolja meg.

Bár a kir. ítélőtábla általában fenntartotta a kir. törvényszék ítéletében foglalt ténymegállapításokat, mégis azt olvashatjuk ítéletében, hogy Szász Zoltán tényként írt meg olyan állításokat, mintha Magyarországon az alkotmányos szabadság, a személyi és vagyoni biztonság megszűnt volna, mintha a legsötétebb reakció és a legborzalmasabb zsarnokság uralkodna, ami a fosztogatások, rablások és harácsolások mellett a zsidókkal szemben a fehérbolsevizmus, a keresztény népmilliókkal szemben pedig mint a legrohadtabb korrupció nyilvánul meg. Ebben, a mondhatnám költői, összefoglalásban, amely Szász Zoltán cikkeiből a legerősebb kifejezéseket szedi ki, sőt olyan kifejezéseket is használ, amelyek cikkeiben egyáltalában nem találhatók, a tábla voltaképp kiegészítette a törvényszék ténymegállapításait anélkül, hogy e kiegészítést bármivel is indokolta volna.

A táblai ítélet magva az a megállapítás, hogy a vádlott cikkeiben állított tények valótlanok. Nem oszthatom a koronaügyészség képviselőjének véleményét, hogy a valótlanosság mint ténykérdés nem tartozik a Curia elé. Hogy a megállapított tények megfelelnek-e a törvény 7. §-ában tényálladási elemként szereplő valótlanosság fogalmának, ez a törvény értelmezésének kérdése, nem pedig ténykérdés. Amidőn tehát arról van szó, hogy bűncselekmény tényálladéka megállapítható-e, ennek a kérdésnek vizsgálatába a Curia nemcsak jogosult, hanem köteles is bebocsátkozni. Az egész pernek sarkpontja: *valótlanok voltak-e azok a tények, amelyeket Szász Zoltán állított? Ezt, mint minden tényálladási elemet, a védőnek kell bizonyítani és e bizonyítás alapján a bíróság hivatása megállapítani, vájjon az egyes tény-*

állítások valótlank-e illetve az inkriminált tényállítások megfelelnek-e a törvényben meghatározott valótlank tényállítás jogi kritériumának. Az 1921: III. t.-e. 7. §-a valótlank tényállítást jelöli meg, mint elkövetési cselekedetet. Mint-hogy a bizonyítási teher általános szabályán: az aetori incumbit probation ez a törvény sem változtat, kétségtelen, hogy a bűnösség logikai következtetése csak az állított tény valótlanságának bizonyításával vonható le. Joggal feltételezhető, hogy az 1921: III. t.-c. tudatosan tért el a becsületvédelmi törvénynek a rágalmazásra vonatkozó rendelkezésétől, épen úgy mint a német Btk. 131. §-ától, amely a költött vagy elferdített tények állításában és az olasz Btk. 120. §-ától, amely az állam nyilvános gyalázásában találja a nemzetgyalázáshoz hasonló bűncselekmény kritériumát. Míg a becsület védelmi törvény figyelmen kívül hagyja az állított tény valódiságát vagy valótlanságát, mert van eset, amikor a való tényállítás is rágalmaz, addig a rendtörvény kifejezetten nemleges elemet foglalt a tényálladékba, aminek oka csak az a célzat lehet, hogy a jogos bíráltnak kella teret biztosítson. Minhogya a tényállítás valótlansága tényálladékiki elem, ebből nemcsak az következik, hogy a vádltt jogosult annak bizonyítására, hogy a tényállítás nem valótlank, hanem az is, hogy a közvádlt köteles ennek ellenkezőjét bizonyítani.

Ezt a bizonyítást sem a védő nem kísérelte meg, sem az ítélőtábla nem hivatkozik oly bizonyítékokra, amelyekből azt a logikai következtetést lehetne levonni, hogy az állítások valótlank. Mintegy módosítva Faustnak ismert mondasát: „Wo Begriffe fehlen stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein”, a kir. ítélőtábla jogi következtetésére azt lehetne mondani: *Wo Beweise fehlen stellt ein Satz zur rechten Zeit sich ein*. Minthogya a tábla nem hivatkozhatott bizonyítékokra, mert a főtárgyaláson bizonyítékot nem is terjesztettek elő, ennélfogva ténymegállapítása és jogi következtetése egy mondatban sűrűsödik össze. Ezt a mondatot leszek bátor felolvasni és erre különösen bátorodom a nagyméltóságú Curia figyelmét felhívni, mert ez a mondat gramatikai, logikai és jogászki konstrukciójában enyhén szólva az értetlenség határán mozog:

„Ezt — már mint a valótlan­sa­got — minden külön bizonyítás felvétele nélkül azért állapította meg a királyi ítélőtábla, mert szem előtt tartva azt az általános szabályt, hogy valótlan az ami történelmileg nem igaz, vagyis valamely egyáltalában meg nem történt esemény állítása, vagy valamely valódi eseménynek elferdített, a tényekkel ellenkező előadása, továbbá figyelembe véve a köztudomású tényeket is, úgy találta, hogy az egyes sajnálatos ellenforradalmi kilengések, s egyes más törvénytelen­ségek, vagy a rendkívüli állapotok által indokolt egyes kivételes, de különben törvényes intézkedések alapján mennyiség és minőség tekintetében azokat nemcsak meghaladó­kig, hanem köztudomású tények ellenére, vagy azok elferdítésére a legteljesebb általánosítással tett s amellet a lehető legsötétebb színekkel aláfestett vádbeli tényállítások mind valótlanok.”

Miért valótlanok? Honnan merítette a kir. ítélőtábla a tudomást, amelyből ezt a következtetést levonja? Minderre a kir. ítélőtáblának csak egy válasza van, hogy figyelembe vette a köztudomású tényeket „is”. Itt ugyan az „is” nem logikus, mert a tábla nem hivatkozhatik másra, *csak* köztudomású tényekre, vagyis azt mondja, hogy Szász Zoltán cikkeiben foglalt állítások köztudomásúlag valótlanok. Kétségtelen, hogy a köztudomás is egyik forrása a bizonyításnak, a köztudomásból is szabad a bíróságnak következtetéseket levonni. Míg azonban egyrészt a köztudomás nem bizonyíték, hanem csupán feleslegessé teszi a bizonyítást» addig másrészt a köztudomású ténynek főkélléke, hogy a tény valósága ellentmondás nélkül menjen át a köztudatba, úgyhogy abban a körben, amelyben az illető tény köztudomású lett, annak valósága ellen sehonnan se legyen kétség támasztható; Köztudomású tény pl. hogy a nemzetgyűlés épülete szemben áll a kir. Curiával, köztudomású, hogy 1914-től 1918-ig világháború volt. Köztudomás az, amit mindenki tud, a bíróság, a felek és mi valamennyien. De csak akkor köztudomású, ha egyformán tudjuk. Mihelyt valami vitás, akkor már nem lehet köztudomású. Minthogy pedig vádlottnak mindig joga van kétségbevonni, hogy valami köztudomású, csupán legelemibb jogommal élek, mikor a kir. Curia színe előtt kétségbevonom, hogy a Szász Zoltán

cikkeiben foglalt tényállítások valótlanága köztudomású volna.

Sorra veszem az állított tényeket. Az egyik inkriminált tényállítás, amely szerint Magyarországon kamarillák uralkodtak, mellékkormányok voltak, jogilag kifejezve annyit jelent, hogy bizonyos alkotmányos zavarok állapíthatók meg. Ezzel szemben a kir. ítélőtábla megállapítja, hogy ez az állítás ellenes a köztudomású tényekkel, vagyis szerinte nem voltak Magyarországon alkotmányos zavarok. Legyen szabad egy klasszikus tanúnak, Bethlen István gróf miniszterelnöknek az ismeretes Prónay-ügy kapcsán tett kijelentését a nemzetgyűlési naplóból felolvasni: „A nemzet szuverenitásának letéteményese a nemzetgyűlés és a nemzetgyűlés szuverenitásának letéteményese a Ház elnöke. Aki tehát kívülálló a Ház elnökét azért, amit itt ebben a Házban tesz vagy elmulaszt, megfenyegetni vagy terrorizálni akarja, az a maga részéről a nemzet szuverenitását sértette meg.”

Engedelmet kérek, mi az a kamarilla? Semmi egyéb, mint egy törvényellenes, felelőtlen csoport próbálkozása, hogy szembeszálljon a szuverenitással, a jogrenddel és az alkotmányos hatóságokkal. Ha maga a miniszterelnök állapítja ezt meg a nemzetgyűlés színe előtt, akkor vájjon szabad-e, lehet-e azt mondani, hogy köztudomású, miszerint Magyarországon nem voltak alkotmányos zavarok, nem voltak kamarillák.

Bírói ítéletek szólnak az ellenforradalom idejében elkövetett gyilkosságokról és az atrocitások egész soráról.

S erre a tábla azt mondja, hogy ezek sporadikus, kivételes jelenségek, amelyeket általánosítani nem szabad. Csak-hogy nem Szász Zoltán volt az, aki ezeket az állítólag sporadikus jelenségeket általánosította, cikkeiben, hanem az általánosítás ténye már megtörtént akkor, amikor e cselekményekre széleskörű általános amnesztiát engedélyeztek. Amnesztiát, tehát egyedileg meg nem határozott cselekményekre vonatkozó bűnbocsánatot nem szokás akkor adni, ha a cselekmények sporadikusak. Nyilvánvaló tehát, hogy ily esetek nemcsak itt-ott kivételesen történtek, hanem elég gyakran fordultak elő. Hogy lehet tehát köztudomású ennek ellenkezője?

Egy másik inkriminált tényállítást, hogy a nemzetgyűlést a hatalmasok nem veszik komolyan. Erre az ítéltábla ismét azt mondja, hogy az ellenkezője köztudomású. De micsoda köztudomás az, amelyről pl. Berzeviczy Albertnek, a Magyar Tudományos Akadémia elnökének nincs tudomása, aki a Budapesti Hírlapban a „Közromlás feje” című cikkében többek között ezt írja: „de különben is hogy értsék meg azt, ha a kormány egyfelől lenézi a nemzetgyűlést, másfelől a többségre alapítja hatalmát?” Ez pedig nem egyéb, mint annak megállapítása, hogy a nemzetgyűlést a hatalmasok legelseje a kormány nem veszi komolyan. Ettől eltekintve, mikor Szász Zoltán azt mondotta, hogy a nemzetgyűlést nem veszik komolyan a hatalmasok, nyilván nem az államhatalom törvényes képviselőjére gondolt, hanem azokra, akik a törvényes hatalom gyengeségével visszaélve, a valóságos hatalmat a kezükben tartják. Ha az ítélet oly határozottsággal állítja, hogy Magyarországon a törvényes kormány vezérlete alatt törvényes állapotok uralkodnak, vajjon mivel magyarázza, hogy azoknak a gyilkosságoknak tettesei, akiket a budapesti államrendőrség főkapitányának 1920 májusában a m. kir. belügyminiszterhez intézett jelentésében névszerint felsorol, vagy a Duna-Tiszaközi atrocitásoknak elkövetői, akiket Váry Albert, a kormányhoz intézett jelentésében nevez meg, mai napig is szabadon járnak?

Inkriminált tényállítás az is, hogy politikai jelszavak alatt csoportok alakultak, amelyek a gazdasági életet harácsolás területévé tették. Erre azt mondja a tábla, hogy ennek az ellenkezője köztudomású. Felolvasok Korányi pénzügyminiszternek a nemzetgyűlés 1924. évi július hó elsején tartott a kurzus gazdasági életére visszatekintő jellemzéséből egy részt: „Sajnos Magyarországon annyi hitelszervezetet alakítottunk, mint amennyi aránylag azt hiszem sehol a világon nincsen és mondjuk meg őszintén, nem árt a nyilvánosság előtt nyíltan megmondani, hogyan alakultak ezek a hitelszervezetek. A legtöbb esetben nem volt rájuk szükség, hanem akadtak egyes csoportok, amelyek részben elhelyezkedés érdekéből, részben pedig mindenféle jelszavak alatt csináltak új hitelszerveket és az ily indokból alakított szervezetekből persze, mivel többnyire nem szakemberek

csinálták, sohasem gondoltak arra, hogy ha az ember melegeket akar csinálni, ahhoz nem elég kályhát építeni, hanem fűtőanyagról is kell gondoskodni; hitelintézet hitel nélkül a legnagyobb abszurdum és ha ilyen intézetek bajba kerültek, rendszerint az államhoz fordultak és szinte követelték, hogy az állam mentse meg őket, mert — s akkor jön a rendes indokolás — „kérem itt kisemberek pénze van bent”. Akármilyen mondanak, de ha egy hitelintézet az államhoz fordul és annak ügyeit megvizsgálta, az állam azt látja, hogy visszaélések vannak és be kell csukni embereket, mert loptak, sikkasztottak — ilyen esetek is voltak, be tudom bizonyítani — és akkor azt kívánták, hogy az állam pénzből szanáljuk és mentjük meg az ilyen intézeteket, azt hiszem, hogy az ilyen kívánságok előtt az állam pénzét el kell zárni.”

Mennyire szemben áll a tábla által hangoztatott köztudomása a pénzügyminiszternek a magántudásával! Szabad-e a táblának ilyenkor „köztudomásra” alapítani egy tényálladási elem bizonyítását?

Hogy még egy utolsó példát említsek, egyik inkriminált tényállítás, hogy a keresztény kurzus zsidókkal szemben fehér bolsevizmus, keresztényekkel szemben korrupció volt. Nem akarok hivatkozni Nagy Emil dr. volt igazságügyminiszternek egy választói gyűlésen tartott beszédére, amelyben szószerint azt mondotta, hogy: a zsidók készleteiből élni fehér bolsevizmus, tehát ugyanazt a kifejezést használta, mint Szász Zoltán, hanem ismét Bethlen István grófot idézem, aki Hódmezővásárhelyen 1922 november 21-én azt mondotta: „Elsősorban a keresztény vállalkozást támogassuk, másrészt pedig ki kell irtani a korrupciót, amely teljesen átítatta közintézményeinket.” Lehet, hogy a miniszterelnök úr bűnös módon általánosított, amint azt Szász Zoltán terhére róják, de azt még se lehet mondani, hogy annak az ellenkezője, amit a miniszterelnök ép úgy állított, mint Szász Zoltán, köztudomású lett volna.

E néhány példából világosan kiderül, hogy milyen ingatag alapon nyugszik az ítélőtábla előbb idézett veszedelmes köztudatának az a megállapítása, hogy az állított tények valótlansága a köztudomásból következtethető.

A rendtörvény 7. §-ának másik tényálladási eleme, hogy a *valótlan tényállítás alkalmas legyen a magyar állam, vagy a magyar nemzet megbecsülésének csorbitására, vagy hitelének sértésére*. Ebből következik, hogy a tényállításoknak mindenkor a magyar államra vagy a magyar nemzetre kell vonatkozniuk, mert különben büntetendő cselekményről nem lehet szó. Az inkriminált tényállítások vonatkoznak a kormányra, a hatalmasokra, különítményekre, a kurzusra, mindenkire vonatkozhatnak, csak épen a magyar államra és a magyar nemzetre nem. Talán az, aki egy országban beteges tüneteket kiemel, hogy ezek gyógyíttassanak, hogy az ország megrongált egészsége helyreálljon, az államot vagy a nemzetet rágalmazza? Épen az rágalmazza a magyar államot és a nemzetet, aki azt állítja, hogy ezek a beteges tünetek a magyar állam életének természetes megnyilvánulásai. Az állít valótlan tényeket és rágalmazza meg a nemzetet, aki azt hirdeti, hogy ezek az atrocitások, ellenforradalmi kilengések, a magyar nemzetnek a valójából fakadtak, holott látjuk immár évek óta, hogy a kormány bölcsen és helyesen nem tesz egyebet, mint azt, hogy ezt a feltevést megcáfolja, s folyton rámutat arra, hogy ezekhez a magyar államnak, a magyar nemzetnek köze nincsen. Az az orvos, aki egy betegséget megállapít, nem azzal a célzattal szokta tenni, hogy a beteget megölje, hanem hogy kigyógyítsa. És ha a laudatio eriminis gyanújába esem is, ki kell jelentenem, hogy Szász Zoltán cikkei és más hasonló cikkek igenis nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy ma 1924-ben Magyarországon más állapotok vannak, mint 1920-ban és 1921-ben voltak.

Mióta ebben az ügyben a táblai ítéletet meghozták, volt alkalmunk hallani a kir. Kúriának olyan ítéletét, amely kimondotta, hogy a kurzusnak a kritikája, a magyar nemzetnek és a magyar államnak a kritikájával nem azonos, mint-hogy a kurzus csak a magyar állam polgárainak egy részét képviseli.

Nincs az ítéletben egy szó sem annak bizonyítására, hogy az állított tények miért alkalmasak a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülésének csorbitására. Szász Zoltán soha egy szóval sem állította, hogy azok a törvény-

ellenes cselekmények, melyeket a „kamarilla”, a „kurzus”, a „hatalmasok” stb. elkövettek a magyar állam vagy a magyar nemzet tényei, hogy azokért akár az állam, akár a nemzet felelős volna. Nem a vádlott, hanem a vád az, amely azzal, hogy a tényállítások által a magyar államot és a magyar nemzetet látja rágalmazottnak, a visszaéléseket amelyek persze szerinte nem történtek meg, a magyar állam és a nemzet terhére rója.

Igaz ugyan, hogy a magát kurzusnak nevező ellenforradalom elég gyakran hajlandó volt arra, hogy önmagát a magyar állammal és a magyar nemzettel azonosítsa, de a bíróságnak nem lehet hivatása, hogy ezt a célzatos beállítást saját ítéletével alátámassza. Nem szentesítheti a bíróság azt a nézetet, hogy a magyar állam és a magyar nemzet gyilkosságokban és atrocitásokban megnyilvánuló reakcióval azonos és hogy a magyar nemzet ellensége az, aki a rémtettek megbélyegzésével az alkotmányos jogrend helyreállításának és a törvényes haladás gondolatát szolgálja.

Azoknak a cikkeknek túlnyomó része, amelyek miatt Szász Zoltán vád alatt áll, *nem is foglalnak magukban tényállítást, hanem csupán véleménynyilvánítást.* Hogy a hatalmasok a nemzetgyűlést nem veszik komolyan, hogy nincsenek emberhez méltó állapotok, ebben a tényállításnak nyoma sincs, a tények pedig amelyekből vádlott e következtetést levonta, nem a magyar állam vagy a magyar nemzet tényei, hanem oly illetéktelen tényezők cselekedetei, akik ezzel a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülését hasonlíthatatlanul nagyobb mértékben csorbitották, mint Szász Zoltán, aki tiltakozott az ellen, hogy őket a magyar állammal vagy a magyar nemzettel összetévezzék.

Nyilvánvaló tehát, hogy az 1921: III. t.-c. 7. §-ában meghatározott *büntetendő cselekmény tényálladékanak úgyszólván minden eleme hiányzik.* Nincs tényállítás és amennyiben van, nem valótlan és amennyiben való, nem alkalmas a magyar állam és magyar nemzet megbecsülésének csorbitására. Ez okból tehát Szász Zoltánt a kir. ítélőtábla ítélete elé a Bp. 385. §. 1/a pontjában foglalt semmiségi ok figyelembevételével fel kell menteni.

Nem jogszerű ezenfelül az ítélet alaki nézőpontból sem

és minthogy a bíróság a Bp. 584. §. 4. pontjában megjelölt semmiségi okot ugyanezen szakasz utolsó bekezdése alapján hivatalból köteles figyelembe venni, nem zárkozhat el a Curia az alsóbíróságok ama tévedése elől, hogy a jelen esetben a sajtótörvény rendelkezéseinek alkalmazását mellőzte. E mellőzés a sajtódeliktum fogalmának téves értelmezéséből származott. Miként a sajtótörvény 52. §. első bekezdéséből kitűnik, a sajtó bűncselekmény lényege, hogy a bűncselekmény tényálladékát a sajtótermék tartalma foglalja magában. Másszóval a sajtódeliktum egyértelmű a büntetőjogilag tiltott gondolatközléssel, ellentétben a sajtóközleménynek mint eszköznek felhasználásával pl. zsarolás céljára. Ebből azonban nem következik, hogy amennyiben a cselekmény akkor is büntethető, ha sajtó útján nem is közzölték, úgy a nyomtatvány útján való közzététel nem volna sajtódeliktum. Ha igaz volna az, amit az alsóbíróság állít, hogy azért, mert az 1921. III. t.-c. 7. §-ában meghatározott bűncselekmény magával a valótlan tényállítással már el van követve, tehát annak sajtó útján való terjesztése tényálladási elemet nem képez, akkor nem lehetne sajtó útján elkövetett rágalmazás miatt felelősségre vonni azt, aki a rágalmazást már előzőleg előszóval is elkövette. Ez a tévedés, amelybe az alsóbíróságok estek, annak a sajnálatos fogalomzavarnak a következménye, amely sajtó útján való elkövetést csak akkor tart lehetőnek, ha a törvény az elkövetés ezen módját kifejezetten mint tényálladási elemet jelöli meg, holott a sajtótörvény 52. §-ának általános rendelkezései függetlenül attól a véletlentől, Jiogy a törvény a nyomtatvány útján történt elkövetést az adott bűncselekménynél a tényálladék alkotó elemei közé felvette, vagy minősítő körülményként külön kiemelte-e? Minthogy tehát a kir. ítélőtábla ítéletével megsértette az 1914. XIY. t.-c.-nek kötelező rendelkezéseit, ítélete a Bp. 584. §. 4. pontjába ütköző alaki semmiségi okból is megsemmisítendő.

Nemcsak ez az alaki semmiségi ok, hanem a Bp. 585. §. l/e pontjában meghatározott anyagi semmiségi ok is kizárja, hogy a kir. Itélőtábla ítélete jogerőre emelkedhessen.

Vádlott az egész ügy során nem hivatkozott arra a bűn-

tethetőséget kizáró okra, amelyet a békeszerződés 76. §-a állapít meg. Nem tette ezt bizonyos delicatesséből, amellyel a békeszerződést még mindig kezeljük, holott nyilvánvaló, hogy a békeszerződés, bár a maga egészében rendkívül fájdalmas tény, oly rendelkezéseket is tartalmaz, amelyek a nemzetre nézve igen hasznosak. Dőreség és igazságtalanság volna tehát, holmi hazafias álszeméremből reájuk nem hivatkozni. Ezért nem a vádlott, de magam mint Szász Zoltán védője, nyomatékosan hivatkozom arra, hogy ez a § Szász Zoltán büntetlenségét bizonyítja. Az 1921: XXXIII. t.-c.-be foglalt trianoni szerződés, amely nemcsak becikkelyezett magyar törvény, hanem ezenfelül a nemzetközi szerződés, amelyet huszonhat állammal kötöttünk, 76. §-ában így intézkedik:

„A volt osztrák-magyar monarchia egyik lakását se lehet zaklatni vagy zavarni sem ama politikai magatartás miatt, amelyet 1914 július 28-tól egész eme területek állami fennhatóságának végleges elismeréséig tanúsított, sem állampolgári hovatartozásának eme szerződésből kifolyólag való rendezése miatt.”

Kétségtelen, hogy ez a § Szász Zoltán a vádban körülírt cselekedetére is vonatkozik. Kétségtelen ugyanis, hogy Szász Zoltán a volt osztrák-magyar monarchia lakosai közé tartozik. Kétségtelen, hogy cikkei, amelyeket 1921 májusában és júniusában írt, megjelenési idejükkal beleesnek a §-ban meghatározott időközbe, amelynek alsó határa 1914 július 28-a, a háború kitörésének napja, felső határa legalább is 1921 július 26-a, a trianoni békeszerződés ratifikálása, sőt pontosabban: ezen még túlesőleg az az időpont, amikor a határrendező bizottságok az ország területét véglegesen megállapították. Kétségtelen továbbá, hogy Szász Zoltán cikkei és állításai kizárólag, motívumaikban és céljaikban egyaránt politikai természetűek s így Szász Zoltán politikai magatartásának kiegészítő részét alkotják. Nyilvánvaló tehát, hogy a §-nak az a rendelkezése, hogy politikai magatartás miatt senkit zavarni és zaklatni nem szabad, — tekintve ugyanis, hogy egy három éve tartó bűnvádi eljárás, amelybe egy hathavi vizsgálati fogság is beleilleszkedik, kimeríti a zavarás vagy zaklatás fogalmát, — Szász Zoltán

esetére is illik. Téves egyes alsóbíróságoknak olyan állásfoglalása, mintha ez a § nem szólna minden magyar állampolgárra s csak az elszakított részekben levő magyarokra vonatkozna. A törvény világosan azt mondja, hogy a volt osztrák-magyar monarchia egyik polgára se zavarható, tehát a mai Magyarország egyetlen lakosa sem. Téves továbbá az a felfogás is, hogy nem vonatkozik ez a rendelkezés oly esetre, melyben bűnvádi eljárás indult meg, mert hiszen a § csak politikai magatartásról szól, de sehol sem szól oly értelmű megszorításról, mely azt involválná, hogy a bűnvádikig üldözhető magatartás miatt szabadna valakit zavarni vagy zaklatni.

Orvosság gyakran méregből készül és bármennyire megmérgezi is az élő jogtestet az a békediktátum, amelyet a szuronyok ereje a jogalkotás fogalomszerű tényezőinek figyelembevétele nélkül kény szeri tett reánk, mégis elvakult öngyilkosság volna, ha a szerződés iránt érzett jogos elfogultságunk miatt nem vennék figyelembe annak oly kivételes rendelkezéseit, amelyek valóban jogot alkotnak, amidőn magyar állampolgárok számára is biztosítják a politikai vélemények és cselekvésnek szabadságát és ezzel tehát megerősítik azokat a jogokat, amelyek a magyar alkotmánynak történelmileg kifejlődött törzséről fakadnak.

Talán illogikus, ha Szász Zoltán ártatlansága iránt táplált mélységes meggyőződése ellenére, amelynek jogi alapjait az eddigiekben igyekeztem kimutatni, a kir. ítélőtábla által kiszabott drákói *büntetés súlyán* is megütközöm, de minden eshetőséggel számolva védői kötelességem, hogy a Bp. 385. §. 3. pontjára alapított semmiségi okot is megindokoljam.

Szász Zoltán a terhére rótt cselekményt oly időben követte el, amidőn Magyarországon sajtócenzura volt. Ennek természetrajzához tartozik, hogy fennállása idején a legnyomósabb hazafias érzéstől indítva, legalább írásaikban külföldre menekülnek azok, akik a közállapotokkal elégedetlenek.

Nem csupán rövidlító struccpolitika az a feltevés, hogy a közállapotok súlyos sebei a külföld elől hallgatással elrejtethők, de ezenfelül naiv ábránd volna feltenni, hogy

magyar nyelvű lap, akár Bécsben, akár Parisban jelenik is meg, máshoz mint a magyar közönséghez szólhatna. Szerencsére a magyar történelem igen becses példákat nyújt arra vonatkozólag, hogy a múlt század nagy államférfiúi és publicistái nem így gondolkodtak. *Kossuth* és *Wesselényi* kövön sokszorosított országgyűlési tudósításai egyenesen a cenzúra kijátszására törekedtek. *Pulszky* Ferenc és *Falk Miksa* a Metternichi cenzúra határán kívül eső lapokban, többek között az Augsburger Allgemeine Zeitung hasábjain, Szász Zoltánnál élesebben bírálták nem is a felelőtlen elemeknek, hanem az akkori kormánynak politikáját. Könyves röpirat irodalmunknak javarésze akkoriban külföldön jelent meg: így *Széchenyi* Stádiuma 1853-ban Lipcsében, *Wesselényi* Balítéléíciéi ugyanakkor Bukarestben, báró *Eötvös* József Reformja és *Táncsics* Népkönyve 1846-ban Lipcsében, sőt tudvalevő, hogy *Horváth* Mihálynak a szabadságharcról szóló művei ugyanily okból 1865-ben Genfben láttak napvilágot. Mindezekben az akkori Magyarország abszolút kormánya bizonynyal ép oly hazafiatlan cselekedetet látott, mint az ítélőtábla ítéletének indokolása, amidőn azzal bélyegzi meg Szász Zoltán magatartását, hogy a megbomlott rend helyreállításáért vívott küzdelemben nem kímélte és nem támogatta a nemzetet.

Nyilvánvaló, hogy a helyzet éppen fordított. Elsősorban ugyanis az ország azon férfiktól várhatott volna kíméletet és támogatást, akik nem gyilkosságoknak, rablásoknak és zsarolásoknak az ostromozásával, hanem e bűncselekményeknek elkövetésével veszélyeztették az ország hírnevét a külföld előtt. Szász Zoltán cikkei, amelyeken a vád alapszik, épen Magyarország konszolidációjának érdekében íródtak. Avagy talán, aki reámutat arra, hogy illetéktelen tényezők avatkoznak bele a kormányzásba és sértik a nemzet szuverenitását, nem szolgálja a konszolidációt? Komolybavételt követel a nemzetgyűlés számára, egyéni akciókat megbélyegez és mindenekelőtt és felett és folyton és újból követeli a közszabadságok helyreállítását, amely nélkül a XX. században Középeurópában más konszolidációról, mint aminő fegyházakban és kaszárnnyakban van, álmodni sem szabad, — ez nem szolgálja a konszolidációt? Rámutatni arra, hogy

a közszabadságok hiánya műveletlenségre, korrupcióra és züllöttségre vezet, jelezni, hogy az internálás, a levélcenzúra, a kivételes törvények alkalmazása végzetes, a legfájdalmasabb osztrák emlékeket felidéző abszolutizmusra vezet — ez nem az igazi konszolidációért való küzdelem? Rámutatni a „keresztény kurzus” igazi jellegére s szociális kórként leplezni le ezt az immár kezdeményezői által is megtagadott irányzatot — nem a konszolidációt szolgálja ez is? És feltárni végül a közéleti visszaéléseket, hatalmi befolyással szerzett anyagi kedvezményeknek azt az ijesztő perspektíváját, melynek mélyében a lakosság egyre fokozódó elszegényedése, a hivatalnokoknak nyomora, a testi munkásoknak katasztrófára áhítozó elkeseredése, a szellemi munkások rezignált eljellemtelenedése, egy egész jobb sorsra érdemes nemzet rohamos sorvadása sötétlik, — nem egy a mai helyzet által immár egészében és részleteiben igazolt jogos vészkiáltás, — ez, melynek elhangzása szintén szolgálja azt a konszolidációt, amit a mai irány megtartásával nem lehet elérni?

Az előadó úr Őméltósága hivatkozott Szász Zoltánnak 1919 július 7-én a bolsevizmus idejében az Otthon körben tartott arra a beszédére, az első nyilvános beszédre, amellyel valaki Magyarországon a bolsevizmus ellen szembeszállt. Csak egy mondatot idézek belőle: „Ami ma van, az nem a proletárság demokráciája, hanem egy kis csoport, néhány kommunista vezérnek katonai diktatúrája. Az ami most van, az már rég nem forradalom, az már rémuralom.”

Sajátságos, hogy Szász Zoltán, aki majdnem életével bűnhődött azért, mert meg merte mondani az igazságot a kommunizmus alatt, most ismét itt áll a bíróság előtt és ismét azzal a váddal, hogy a fennálló uralmat kritizálja. Ez a kir. Curia előtt mindenesetre jogosan keltheti azt a benyomást, hogy az igazság fanatikusával van dolgunk, aki minden meggondolás nélkül kockára teszi a bőrét akkor, ha meggyőződése szerint az ország érdekében álló igazságnak a kiharcolásáról van szó.

Mert Szász Zoltán, aki közöttünk él és dolgozik elme-
hetett volna, mint ahogyan százan és ezren elhagyták az országot, vagy a bolsevizmus ellen elfoglalt bátor fellépésére

hivatkozva, sokkal könnyebben és sokkal több joggal átnyergelhetett volna az ellenforradalom oldalára, mint azok, akik ma hazafias felháborodással ütköznek meg cikkein. Éz ezért a nagyméltóságú Curia sem zárkozhatik el az elől, hogy enyhítő körülményként mérlegelje *Szász Zoltán becsületességét és következetességét*, amely arra indította, hogy a terror jelenségeivel bármely oldalról jönnek is, egyforma bátorsággal szálljon szembe.

Megengedem, hogy a vádlott és a védő között az események megítélésében világnézeti ellentét is szerepel, de ezt az elletétet nyugodtan bocsátom a kir. Curianak, sőt a még ennél is magasabb ítélőszéknek, a világtörténetnek ítélete alá. Igaz, hogy a történelem akciók és reakciók változatos folyamata, de a népek boldogságát tapasztalás szerint az előbbieknél lehangolt eredménye mindig hathatósabban mozdította elő, mint az utóbbiaké. Különböző alakban a történelem során újból és újból megjelennek: a militarizmus és a pacifizmus, az egyéni vagy osztályérdektől vezérelt önkényuralom és az összesség boldogságára törekvő demokrácia, az „Istennel császárért és hazáért” jelszavával küzdő páncélos középkori lovagnak és a szeretet igéit hirdető, a gondolat és érzés fegyvereivel harcoló apostolnak ellentéte. Akár a Cézároknak és Jézusoknak, akár a Sándor pápáknak és Giordano Bruno-knak, akár a Metternichnek és a Kossuth Lajosoknak képeiben jelennek meg a világtörténelem színpadán, az ellentét mindig ugyanaz marad: *a nyers erő és a szellem, a betű és a gondolat, a test és a lélek antagonizmusa*. Épp oly állandó azonban a tapasztalat, hogy a szellemnek mindenkor sikerül az erőszak felett diadalmaskodni és vívmányait az emberiség javára megőrizni.

Nincs ugyan okom tartani a törvény betűinek alkalmazásától sem, mégis bízom benne, hogy a bíróság az erő és a szellem küzdelmében a törvény szellemét fogja érvénybe juttatni. *La loi est morte, le juge est vivant; c'est le grand avantage qu'il a sur elle* — írja Anatole France s az élő bírónak nincs nemesebb hivatása, minthogy a törvény halott betűjébe életet leheljen. Ha pedig az 1921. III. t.-c. szellemére vagyunk figyelemmel, e törvénynek bizonyosan nem az volt a célja, hogy a hazájuk sorsán méltán aggódó, annak

boldogságaért az elvakult reakciós politika ellen önzetlenül küzdő írók kezéből kiüsse a tollat.

Készséggel elismerem, a Szász Zoltán fanatikus ember. Fanatikusa az igazságnak, sőt fanatikusa a jognak és szabadságnak is, olyannyira fanatikusa, hogy nem bírja némán eltűrni a gyilkosságokat, az atrocitásokat, a korrupciót még akkor sem, lia ezek a hazafias felháborodás álruhájában mernek megjelenni a nyilvánosság porondján. Ily fanatikusokra azonban szükség van és azt hiszem a bíróság nem lenne jó szolgálatot az országnak, ha az ilyen fanatikusokat büntetéssé] próbálná megrendíteni hitük erejében. Jöhetnek még oly idők, amikor Szász Zoltánra és a hozzá hasonlókra ismét szükség lesz és akkor ennek az országnak bizonyára szégyenkeznie kellene, ha azt látná, hogy a jogrend helyreállításának küzdelmi idejében azokat bélyegezte meg, akik a jogrend és a törvény uralmáért harcoltak. Ezért nem csupán a vádlott büntetésének enyhítését, hanem Szász Zoltán felmentését kérem.

*

A Kúria ítéletében a kir. ítélőtáblai ítélet megsemmisítésével a Szász Zoltánra kiszabott büntetés tartamát egy esztendőre szállította le.

VÁRY ALBERT koronaügyészhelyettes vádbeszéde Cserny József és társai kommunista bűnügyében.

A proletárdiktatúra bukása után *Cserny* Józsefet és hírhedt különítményének tagjait gyilkosság, vallás elleni, zsarolás és egész sereg más bűncselekmény címén fogta vádba az ügyészség és üggyük a statáriális bíróság elé került.

*

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes Büntetőtörvényszék!
Ebben az esztendőben a magyar nemzetnek nem volt tavasza. Örültek és gonosztevők törtek reá és rémuralom dermesztő fagya szállott a lelkekre. Fölfegyverzett kalandorok ragadták magukhoz az államhatalmat és máról holnapra felforgattak mindent. Kétségeesve láttuk, mint semmisülnek meg egymásután mind azon értékek, melyeken addig állami és társadalmi életünk nyugodott. Vallás, erkölcs, hazaszeretet, magántulajdon, élő törvényeink egyszerre értéktelen fogalmakká váltak és helyükbe hitetlenség, nemzetköziség, gyűlölet, gonoszság és erőszak léptek. A műveletlen és magát proletárnak valló tömeg mohó kéjjel vetette rá magát a többi társadalmi osztályhoz tartozók vagyonára és életére. Betörték lakásainkba, felforgatták otthonainkat, elszedték értékeinket, megfosztottak tulajdonainktól és ártatlan emberek tömeges börtönbe hureolásával, kínzásával és legyilkolásával állandó rettegésben tartották életünket. Minden tettüket egyetlen cél vezette: kitől mit lehet elvenni, kit hogyan lehet tönkretenni. A más tulajdonát mindaddig jogtalannak tekintették, míg a sajátjukká nem tehatték és amíg mások jólétét gyűlöletesnek hirdették, ők maguk mindent elkövettek saját jólétük biztosítására. Nem arra törekedtek, hogy a nyomort és szenvedést megfelelő közintézmények útján enyhítsék, hanem egyesek tönkretételével akarták megszerezni mások-

nak azt, amit amazoktól elvettek. Mikor azután beültek lakásainkba, kiűritették éléskamráinkat, kirabolták boltjainkat és raktárainkat, felöltöztek ruháinkba és bebútorozkodtak bútorainkból, elszedték terméseinket, elkergettek hivatalainkból, vállalatainkból és üzleteinkből, elűztek házaikból és földjeinkről és mindenhová a maguk dologtalan, tudatlan, rosszindulatú, sokszor büntetett előéletű embereit ültették, amikor tömegestől hurcolták és tartották jogtalanul börtönökben mindazokat, akik újakban voltak, szóval amikor a maguk részéről már mindent megtettek, hogy bennünket lelkiileg, erkölcsileg, vagyoniig tönkretessenek: életünkre vadásztak, vérünkben akartak inni. Rablómunkájukban zavarta őket az, hogy még élünk! Százával gyilkolták le minden ok nélkül, merőben gyűlöletből és gonoszságból azokat, akik akár véletlenül, akár szándékosan újakba kerültek. Hóhérmunkájuk nyomán számtalan család borult gyászba s vidékek váltak temetőkké. *Ez volt a proletárdiktatúra Magyarországon!*

Ne merje mondani senki, hogy ez politika volt s hogy ez intézményes fosztogatás és gyilkolás politikai kormányzás volt! Az első 24 órában kiderült, hogy közönséges haramiák kezébe kerültünk! Hiszen maguk a kalandorvezérek nyíltan hirdették a gyűlöletet s a többi osztályok tönkretételének és legyilkolásának szükségességét, ők maguk keltették fel szándékosan és tudatosan a csőcselék legalacsonyabb szenvedélyeit s az első órában láthatták, hogy az miként fogja fel a hirdetett téveszméket s hogy nem a képzelt magasabb közérdeket, hanem a saját hasznát nézi. Mindjárt az első napokban meggyőződhetek, hogy a tömeg lelkében micsoda féktelen gyűlöletet támasztottak s hogy a kommunizálás szabad lopást s a bürokrácia megszüntetése teljes felfordulást jelent. Jóhiszeműek tehát, ha náluk erről egyáltalán beszélni lehet, csak az első 24 órában lehetnek. Azon túl közönséges gonosztevők, kik tudták, látták és akarták mindazt, ami bekövetkezett!

De vajjon beszélhetünk-e egyáltalán jóhiszeműségről azoknál, akik az őket vakon követő proletár csőcselék érdekében kibocsátott rendelkezéseikkel az ország lakosságának kilenc-tized részét tönkretenni akarták? Jóhiszeműek-e azok, akik a közpénzeket teli marokkal szórták és gyűlölt bürokk-

rácia megsemmisítésének ürügye alatt a hivatalnokokat elcsapták, de ugyanakkor helyükre háromszor annyi embert ültettek s azoknak, mint hű cinkostársaiknak oly fizetéseket adtak, amelyről tudhatták, hogy az állam csődjéhez vezet? Rajongók-e azok, kik könyörtelen elnyomtak minden ellenvéleményt és a sajtóra olyan bilincseket raktak, aminőket az addig elképzelni sem mert? Elméleti fanatikusok-e azok, kik beültek a palotákba és kastélyokba, külön vonatokon utaztak s rablott autókön és fogatokon vágattak? Lehet-e rajongóknak s ideális teoretikusoknak tekintenünk azokat, akik, amíg mi éhezünk, bőségben dúskálkodtak, lakmároztak és dorbézoltak? Jóhiszeműek lehetnek-e, akik naplopó, tudatlan, műveletlen, gonosz indulatú és büntett előéletű egyéneket ültettek olyan helyekre, ahol fontos közérdekek lettek volna megóvandók? Hivatkozhatik-e jóhiszeműsége az, aki gyilkolásra kész terrorcsapatot állít fel és azok garázdálkodásait, gyilkosságait megrendeli, tűri és jóváhagyja? Lehet-e jóhiszemű az, aki Szamuelivel és hóhércsapatával száguld végig az országon és vérbe fojt minden becsületes hangot, gyilkoltat, fosztattat és raboltat? És végre védekezhetik-e jóhiszeműséggel az, aki a bírói székbe terrorvezért ültet s az elkövetett gáztetteket látja, tudomásul veszi, jóváhagyja, értük senkit felelősségre nem von, sőt azt elsimítja? Nem lehet itt szó senkinek jóhiszeműségéről! Ők mindannyian: a vezérek, az alvezérek, közkatonák és tömeg egyformán akarták, előidéztek, elkövették és jóváhagyták négy és fél hónap minden borzalmát és gonosztettét.

Dehát tulajdonképpen kiket is kormányoztak ezek a kalandor vezérek? A gazda elzárkózott előlük és keserűségében, sajnos, még földjével sem sokat törődött. A tisztességes iparosnak elment a kedve a munkától, az üzletek zárva voltak, a gyárak megállottak, a kereskedelem megszűnt és az élet mindenünnen kihalni látszott. Mindenki elfordult tőlük, mint a bűntől s lassankint teljesen magukra maradtak. Akik dolgozni tudtak és akartak volna, a régi tisztviselők, az üzemek, vállalatok tulajdonosai nem dolgozhattak, mert elkergették őket. Akikről azt hitték, hogy dolgozni fognak, a jól fizetett dicső proletárok, azoknak eszükbe se jutott a munka. Hiszen csak nem azért lettek urak és fürödtek a mások javaiban,

hogy dolgozzanak! Hiszen a proletár naponta azt hallotta, hogy ő az úr, övé a hatalom, neki áll a világ, az övé minden: hátha valaki ekkora úr, akkor minek dolgozzék! Nevetnünk kellene ezen, ha nem volna olyan rettenetes szomorú! Azok, kik a munka mindenhatóságát hirdették, megszervezték a munkátlanságot, leszoktatták az embereket a munkáról! Kormányzásuk pedig abban merült ki, hogy intézményes fosztogatásaikkal s gyilkosságaikkal tönkretették az országot. Mikor pedig már nem igen volt mit rabolni s a gyanakodni kezdő tömegnek Ígéreteknél egyebet már nem igen adhattak s lábuk alatt égni kezdett a talaj: magukat közpénzekkel bőven ellátva megszöktek. Így *végződött a proletárdiktatúra Magyarországon!*

Méltóságos Elnök Ür! Tekintetes Büntetőtörvény szak! Az a borzalmas kép, mely előttünk a kéthetes tárgyalás során föltárult, csak halvány és parányi részlete azoknak a gonoszetteknek, melyek a bolsevista rémuralom alatt tömegesen elkövettek. Nemcsak halvány e kép, de nem is hű: mert nem láttuk itt a szerencsétlen, ártatlan áldozatokat, kik bátran, merészen, hősieen mentek mindnyájunkért a rettenetes halálba s az itt levő vádlottakban nem látjuk azokat a gonosztevőket, akik a gyilkosságokat elkövették. Mert ezek a félénk, szelídséget és bárgyúságot színlelő, meghökkent és gyáva vádlottak nem azok, akik a borzalmas gyilkosságokat elkövették! Azok hatalmas, félelmetes, nagyhangú, gyűlölettel teljes, vérszomjas, fölfegyverzett fenevadak voltak, kik szinte kéjelegve, büszkélkedve gyilkolták le a kezükbe került, ártatlan, fegyvertelen és védtelen polgárokat. Amily csöndesek most, épp oly hangosak voltak akkor! Egyedül Csernyben van még némi nyoma a hajdan félelmes alaknak, egyedül benne szunnyad még némi betyárbecsület! Azonban ő is ravaszul forradalmár bőrből öltözik. Mint forradalmár öletett s raboltatott!? de elfelejti, hogy a bolsevista rémuralom alatt soha egyetlen intézkedés nem történt, amely a magasabb közérdeket szolgálta volna, hanem minden cselekedetüket magánérdek vezette. Hiszen Cserny terroristái minden ártatlan áldozatukat rögtön ki is rabolták! Dobsától elvették ezüst cigarettatárcáját, óráját, Berend tanártól 20.000 korona pénzét, óráját, láncát, sétabotját, cipőjét, Madarásztól pénzt-

aranyóráját, láncát, cipőjét, ruháját, Feryéket kivégzés előtt levetkőztették, összes ruhájukat elvették, sőt még Fery altábornagy nyakában függő aranyláncát is elrabolták. Ezek az álforradalmárok közönséges rablógyilkosok voltak!

Láttak valamit Oroszországban s megtanulták belőle a pusztítást, rablást és gyilkosságot s azt hitték, ez a forradalom!

De a lefolytatott főtárgyalás nemcsak, hogy hű képet adott az átszenvedett borzalmakról, de igen parányi részletét képezi azoknak a bűncselekményeknek, melyeket a bolsevista gonosztevők az országban elkövettek. Ezen a kilenc gyilkosságon kívül, melyet most letárgyaltunk, egyedül Budapesten eddig kiderített még húsz gyilkosság követtetett el, ahol az áldozatok teljesen hasonló körülmények között gyilkoltattak le, mint Dobsa Miklós és társai. Ezek közül nevezetesebbek: Stenczel János, Nikolényi Dezső, Várkonyi Bálint, Erődi Kálmán, Lemberkovics Jenő, a két ukrán tiszt: Effinov Grigor és Juckelsohn Isay, Bodnár Gyula, Taubinger Géza, Mildner Ferenc, a Vándori-házaspár, Herczeg Géza, Pécsi Jenő, Ambódi János és Gosztonyi Mihály. Mindezek teljesen indok nélkül estek áldozatul a proletariátus gyűlöletének és dühének. De mennyi van még, ami eddig ki nem derült!

Szamueli hóhércsapata s a különféle terroralakulatok ezenkívül vidéken is rettenetes gyilkosságokat követtek el: Hatvanban 4, Jászberényben 14, Szolnokon 30, Kecskeméten 9, Tiszafüreden 4, Poroszlón 7, Cegléden 7, Püspökladányban 4, Makón és Hódmezővásárhelyen 12, Solton 14, Hartán 5, Soltvadkerten 9, Tasson 2, Dunapáton 61, Kecelen 5, Kiskőrösön 3, Kalocsán 20, Devecseren 4, Kapuvárott 6, Csornán 9, Dunaföldváron 4, Császáron 1, Pákozdon 1, Kőszegen 5. Sopronban 2, Tolnatamásiban 3 azon egyének száma, kikről eddig kétségtelenül megállapítást nyert, hogy ártatlanul kivégeztettek. Ezek azonban sem nem pontos, sem nem kimerítő adatok. A román megszálláson s a demarkációs vonalon túl levő vidékekről még adataink nincsenek s a fenti adatok is éppen a megszállás folytán ma még hiányosak. Az eddigi megállapítások szerint *körülbelül 500 emberre tehető a proletárdiktatúra alatt a terrorista s forradalmi törvényszékek által ártatlanul legyilkolt egyének száma.*

Ezen áldozatok legnagyobb része előkelő, vagyonos, derék, becsületes polgárokból került ki, kiknek halálát kizárólag a „burzsuj” gyűlölet s rablási vágy okozta. Milyen paránya tehát e kilenc gyilkosság a tömegesen elkövetett gyilkosságoknak!

De ezek csak a gyilkosságok! Hol vannak még az elkövetett egyéb bűncselekmények! Az állampénztárak kifosztása, közpénzek eltékozlása, propaganda célokra fordítása, egész vidékek kirablása, fosztogatása, megsarcolása, készpénzben, állatokban, gabonában, árúban. Az elkövetett magánlaksértések, zsarolások, személyes szabadság megsértésének ezrei, (ártatlan emberek börtönbe cipelése) sikkasztások és lopások. Az országban eddig legalább 15.000 bűnügy indult ilyen bolsevista bűncselekmény címén s az államügyészségek által törvényesen fogva tartott egyének száma meghaladja a négyezret. Ki tudna ilyen tömegbűncselekményről számot adni! Hányan vannak, akik nem panaszkodnak, hanem szótlanul tűrik s megboesájtják a rajtuk esett sérelmet. Alig van család, hol a bolsevista rémuralom nyomán gyász, anyagi veszteség s egyéb kár ne támadt volna. Elképzelni sem tudja a/t az idegen, amit mi szenvedtünk!

Természetesen az élet ellen elkövetett bűncselekmények tömegét a terroristák követték el. Ők voltak a bolsevista kalandorok kezében az a gyilkok, mely gyilkolásra mindig készen állt. A legelső alakulat a Cserny József tengerész által megszervezett „politikai terrorcsapat” volt. Ennek szervezésére a megbízást maga Kun Béla adta Cserny Józsefnek, ki azután azt dr. Gábor Mózással, a nemzetközi ezred megszervezőjével alakította meg. Magva a tengerészek és vadászok közül a megbízható kommunistákból alakíttatott. Eredetileg 200 főre volt tervezve s a Batthyány-palotában helyezkedett el. Ez az úgynevezett *Cserny-csoport*, a „*Lenin-fiúk*” csapata. Csak megbízható kommunisták, erős fizikumú s elszánt emberek vétettek föl, lehetőleg barnaszemű s hajúak, mert ezek Cserny előadása szerint vérengzőbbek és elszántabbak, mint a kékszeműek és szőkék. A terrorcsapatba való belépés önkéntes volt. Fölvétel előtt megmondották mindegyiknek, hogy mire kell vállalkoznia.

A terroristák féktelen magatartása oly mérveket öltött,

hogy az ántánt-misszió intervenciója révén, Kun Béla és Landler aláírásával, 1919. május 10-ike körül egy rendelet adatott ki Csernynek, hogy másnap reggel 9 órakor az összes emberekkel, munícióval, autóparkkal, további szolgáltatással végett jelentkeznek Gödöllőn, Böhm hadseregparancsnoknál. Ho gy ezen felosztás azonban csak porhintés volt a nagyközönség szemében és csupán az ántánt-misszió félrevezetését célozta, kitűnik abból, hogy Kun Béla ezen rendelkezését nyomban enyhítette akként, hogy felhatalmazta Csernyt, hogy válasszon ki negyven embert, „a legmegbízhatóbbakat és a legintelligensebbeket, továbbá azokat, akikről tartani nem lehet, hogy beszélne” s ezeket mint „politikai nyomozókat” tartsa magánál. Feladatukul röviden csak annyit jegyzett meg, hogy „a legbizalmasabb és legkényesebb ügyeket fogja kapni”. Terroristák, mint politikai nyomozók!

Ilyképen alakult meg 1919. május 16-án a parlamentben a *Belügyi Népbiztosság V-ik nyomozóosztálya* Cserny József vezetése alatt és mint ilyen működött június hó egész végéig. Hogy a lényeg, illetve ezen alakulat terror jellege nem változott meg, azt az ezen nyomozóosztálynak, valamint a Cserny embereiből ugyancsak a parlamentben toborzott „Politikai fogolyörtség” az egyes nyomozati ügyekben megállapított magatartása bizonyítja.

Ezen V. politikai nyomozóosztály feladata és kifejtett működése teljesen azonos volt a terroristákéval, t. i. mindenemű ellenforradalmi mozgalmak terrorral való elfojtása, sőt ezen politikai nyomozók működése szolgálatuk jellegénél és természeténél fogva a terroristák működésénél jelentékenyen veszedelmesebb volt, mert míg emezek nyílt fellépésével szemben a védekezés lehetőségére mód nyílt, addig a politikai nyomozók aknamunkájával szemben, akik az ellenforradalmárok hamis álarcával férkőztek be a különböző társadalmi osztályok bizalmába, védekezni alig lehetett. Ha pedig nyomozásuk eredménnyel nem járt, egyszerűen eltették láb alól az illetőket!

De mindezekon kívül igazolja a politikai V. nyomozóosztály terror jellegét, hogy ezen osztály tagjai sorába többek között ott találjuk Groó Gézát és Nyakas Nagy Jánost, a Dobsa zászlós gyilkosait, Lui Bélát, Radányi Kornélt,

Bonyhádi Tibort, Bartalos Istvánt, a Fery altábornagy és társainak, valamint Bodnár pallérnak gyilkosait. Anocska András, Kiss Péter, Kiss Géza a makói, szentesi és kecskeméti kivégzések értelmi szerzői, illetve végrehajtói, Reinheimer Ferenc, a debreceni terrorcsapat volt parancsnoka és Rubin Farkas gyilkosa, Rogozsán János, az ukrán tisztek gyilkosa stb. stb., mind a nyomozóosztályban működtek.

Végül annak igazolásául, hogy ezen parlamenti nyomozók terrorista szolgálatot teljesítettek, felemlítem még, hogy a dunapataji ellenforradalom letörésére szintén közülök küldött ki Cserny, Radányi Kornél parancsnoksága alatt 10 embert, köztük Bonyhádi Tibort, Ladányi Józsefet és Rogozsán Józsefet. A dunapataji expedícióból visszatérve, Radányi dicsérte Rogozsánt, mint géppuskást azért, mert kitűnő találatok voltak. Ugyancsak dicsekedett Radányi, hogy olyan sok volt az akasztás, hogy nem volt annyi fa Patajon, amennyi kellett volna. Ladányi József egy aranyórával, aranylánccal tért vissza, melyekre nézve azt mondta, hogy Patajon szerezte; ugyancsak mutogatott revolvert, melynek eredetére nézve azt a felvilágosítást adta, hogy egy ellenforradalmártól vette el, akit agyonlőtt.

A június hó 24-én kitört ellenforradalom letörése után, melyben a politikai V. nyomozóosztály is tevékeny részt vett, az úgynevezett kormányzótanács azon belátásra jutott, hogy Budapesten újból és erős terrorista-alakulat szervezendő, mely a nyugtalan polgárságot megfélemlítse és féken tartsa. Ezen terroralakulat megszervezésével a már e téren nagy gyakorlattal és rettegett hírhedséggel bíró Cserny Józsefet bízták meg újból. „Nehogy azonban nagy feltűnéssel járjon”, — mondja Cserny jegyzőkönyvi vallomásában — „a Bandi-féle II. ker. Vörösörparancsnokság alá osztották be”. Ide irányították a Gombos-féle győri terrorista csoportot is, mely meg is érkezett és beleolvadt Cserny szervezetébe, továbbá Fabik székesfehérvári terrorista csoportját is, mely azonban az idő rövidsége és a dunántúli nyugtalankodások miatt már nem tudott Budapestre feljutni. A Cserny-féle mozdony-utcai terrorcsapat megszervezése az előzményekből megállapíthatóan az eddig decentralizálva volt terroralakulatok centralizációját jelentette, hogy újabb budapesti ellen-

forradalmi kísérlet esetén a diktatúra nagyobb erővel és nyomatékkal tudjon föllépni. Hogy a Mozdony-utcában nem közönséges vörösőrségi alakulat volt, abból is kitűnik, hogy a kb. 180 főből álló legénység felszerelése a következőkből állott: 2 drb. 10 cm. ágyú, 2 drb. 8 cm. ágyú, 2 drb. 2 cm. elhárítóágyú, 6 drb. 7½ cm. táboriágyú, 2 drb. 14 cm. aknavető, 8 drb. gépfegyver, 600 drb. kézigránát, 150 drb. karabély, 180 drb. gyalogsági fegyver, 5 személy-, 1 teher- és 1 páncél-automobil.

Cserny József, hogy ezen úgynevezett vörösőrséget alkalmas anyaggal kiegészítse, újsághirdetést bocsájtott ki, melyben felhívja a nála megelőzőleg alkalmazva volt régi embereket, kiknek nagy része Gödöllőre ment s onnét elszéledt, hogy szolgálattétel végett a mozdony-utcai laktanyában mielőbb jelentkezzenek. Ezen hírlapi hirdetésből, valamint a hirdetést aláíró Cserny Józsefnek hírhedt nevéből tudták meg az ántánt-missziók, hogy a terrorcsapat más címen és formában újból feltámadni készül és nyomatékos akcióba léptek Kun Bélánál, hogy ezen terroristákat azonnal szereltesse le. Az ántánt-misszió nyomása alatt Kun Béla, Rákos Ferenc vörösőrparancsnokot meg is bizta a leszereléssel, mely akként fogatosított, hogy Cserny közölte a beosztott embereivel, miszerint az ántánt-misszió nem akarja őket megtűrni, Kun Béla pedig nem tudja őket megvédeni, ennélfogva míg az ügy végleges elintézését nem nyer, mindenkit bizonytalan időre szabadságolt. Így oszlott fel a Cserny-féle mozdony-utcai terrorcsapat, alig pár nappal a proletárdiktatúra bukása előtt, mindössze kb. 20 napi működés után, de ezen rövidéletű szerepléséhez is szomorú emlékként fűződik Fery altábornagy és társai borzalmas meggyilkolása.

A Cserny-féle terrorcsapatból alakult „Szamueli hóhércsapat”, a halálvonat utasai. — Ez a gyilkos csapat akként alakult, hogy Cserny József április hó közepe táján rendeletet kapott a Kun-irodától, hogy 40—50 embert teljes felszereléssel küldjön a nyugati pályaudvarra, Landler különvontára, ki Nagyváradra utazik. — Cserny ezen rendelet folytán Gerlei Géza parancsnoksága alatt két szakasz terroristát küldött ki teljes felszereléssel, kézigránatokkal és két tábori ágyúval és három gépfegyverrel. Pár nap múlva Landler és

a kiküldött terroristák visszaérkezvén, Landler Csernynek elbeszélte, hogy három ellenforradalmárt, köztük egy csendőrtisztet lőttek agyon. — Kohn-Kerekes Árpád előadása szerint ezen három ellenforradalmárt dr. Gábor Mózes ítélte halálra és 16 terrorista hajtotta végre az ítéletet. Ugyancsak Gerlei Géza, valamint helyettese, Marin József, egy elfogott sebesült főhadnagyot a vonaton agyonlőtt és kidobott. Április 22-én a Kun-iroda telefonon azon újabb parancsot adta Csernynek, hogy azokat a terroristákat, akik Landlerrel voltak, küldje Munich hadosztályparancsnokhoz Szolnokra, hogy a frontról visszaözlő vörös katonákat elfogják és a fegyelmet helyreállítsák. Ezen újabb expedíció Szamueli Tibor parancsnoksága alá helyezettett és április hó 24-én Hajdúszoboszlóra ment, ahol Szamueli parancsára Gerlei Géza és Bozsenska Péter terroristák három embert akasztottak fel az útszéli fákra, április 26-án Cegléden Bozsenska Péter és Jónás Gyula terroristák Szamueli parancsára egy vörös katonát végezték ki.

Ezen időtől kezdve a kiküldött terroristák nem tértek többé vissza Csernyhez, hanem állandóan Szamueli parancsnoksága alatt teljesítettek szolgálatot, külön igazolványokkal láttattak el, mint a „*Vörös hadsereg rögtönítélő törvényszékének karhatalmi különítménye*”. Állandóan Szamueli különvonatán laktak, mely egy podgyászkoesi, két szalonkocsi, egy étkező- és négy elsőosztályú Pullmann-kocsiból állott.

Ez a csapat végigszánguldott az egész országon. Ahol megjelent, kíméletlenül végzett az útjába került ártatlan emberekkel. Szolnok, Cegléd, Kőszeg, Kapuvár, Csorna, Szalkszentmárton, Solt, Dunapataj, Kiskőrös, Kecel, Kalocsa, Harta, Sopron stb. stb. voltak színhelyei Szamueli hóhér működésének. Szamueli az | eléje állított embereket, jóformán ki sem hallgatva, pár perc alatt halálra ítélte s azokat sorba felakasztották vagy agyonlőtték. Előbb azonban megkínózták őket s arra kényszerítették, hogy az áldozatok felkötésük után maguk rúgják ki a széket maguk alól. Szamueli a sebesülteket élve akarta eltemettetni, a fölakasztott embereket köpdöstek, pofozták, ütlegelték.

Ez a két csapat: *Cserny- és Szamueli-féle terrorcsapat volt tulajdonképpen az igazi terrorcsapat*. Ezt a kettőt ismerte

a közvélemény, ettől rettegett mindenki, ezek valósították meg igazán a terrorcsapatok valódi célját: a tisztességes emberek állandó rettegésben tartását. A Batthyány-palota, majd a mozdony-utcai laktanya borzalmai, az onnan kihangzó jajveszékelések, ordítások, sikoltások, segélykiáltások, lövöldözések s Szamueli hóhér-csapatának kegyetlen akasztásai mindenkinek lelkét borzalommal töltötték el. Tehetetlenül, kétségbeesve túrtuk e borzalmakat s sirattuk az ártatlan áldozatokat. Csernynek és Szamuelinek neve átkos emlékként kísér bennünket még akkor is, mikor a rémuralom egyéb borzalmi már feledésbe merülnek.

Cserny csapatából” alakult az úgynevezett Kun-őrség is, mely a szovjetházban volt elhelyezve, mint Kun Béla személyes testőrsége, a *Dögei-féle fix őrség* neve és Dögei Imre parancsnoksága alatt. Tagjai közül megemlítendők Greemann János és Pergováczy Károly, az ukrán tisztek gyilkosa és Dögei Imre, aki aktív szerepet játszott Nikolényi és társai agyonlövésénél.

Ezen két terroristaalakulaton kívül voltak az egyes vidéki terrorcsapatok, melyek hasonló kegyetlenséggel gyilkoltak, mint Cserny és Szamueli csapatai. Ilyenek voltak: a győri Gombos-féle terrorcsapat, a debreceni csapat, a Pervanger-féle veszprémi csoport, a bihari ezred, mely Jászkiséren volt. a püspökladányi terrorcsapat, a balassagyarmati és nagykanizsai terrorcsapatok.

A vidéki ellenforradalmak leverésében nagy szerepet játszott a „Fabik”-csoport, Fabik Károly parancsnoksága alatt. Ez már a Károlyi-kormány idején megalakult s Budapesten Pogány József mellett teljesített szolgálatot. Húsvét tájt Székesfehérvárra került, előbb Hamburger Jenő, majd Pogány József rendelkezett velük. Terroralakulatok között említendők meg még: a Grega-különítmény, továbbá az ebből szervezett Kondor-zászlóalj, a Jakab-féle különítmény, a Bandi-féle különítmény, Erdélyi Sándor rohamzászlóalja. Molnár-féle kispesti különítmény, a Falk Miksa-utcai tengerészdedandár karhatalmi különítménye, a IX. ker. katona- és munkástanácsnak terrormozgó különítménye, a 32. ezred állítólagos terrorkülönítménye, a kelenföldi Bebel-laktanyában levő Internacionálé ezred terrorcsoportja, a IV. Ker.

munkástanács terrorcsoportja, végül a Tornássy-féle zászlóalj és a híres Petzkay-zászlóalj.

Mindezen terrorcsapatoknak kifejezett kiváltságaik nem voltak. Hivatalos illetményük alig volt több, mint a többi vörös katonának, voltak azonban mellékjövedelmeik. — Ilyenek voltak az egyes „akciók”-nál, „vállalkozásokénál, s főleg a „vidéki munkák”-nál elkövetett rablások s fosztogatások tetemes s abban az időben fehérpénznél mindenesetre jóval többet érő zsákmányai, (ez különösen Szamueliéknél óriási arányokat öltött,) melyek ékszerek, ruha- és fehérnemű, élelmiszerek tömegéből állottak. Ezek vagy a csoportok, vagy az egyes terroristák birtokába kerültek. Csernyéknél például általában a közösség állott fenn, míg Szamueliéknél az volt „szokás”, hogy pl. a gyilkosság tettesének joga volt az áldozatot saját javára kirabolni.

A terrorcsapatok, illetve azok tagjai általában jól éltek, ettek, ittak bőven s ezzel is bizonyították a kommunizmus nagy elvéhez — az egyenlőséghez — vezéreik szellemében való ragaszkodásukat.

E jó ellátáson túl, illetve ezzel kapcsolatban egy másik, ugyancsak nem kifejezett kiváltsága még a terrorcsapatoknak az, hogy e jó élet megvalósításához és biztosításához eszközül szolgáló gyilkosságokat, rablásokat s egyéb bűncselekményeket megtorlatlanul s csaknem minden kellemetlenség nélkül követhették el, azaz a terroristák még azoknak a formális eljárásoknak sem voltak kitéve, melyeknek a tanácsköztársaság más szervei és közegei — bár legtöbbszörre minden következmény nélkül — mégis alá voltak vetve. Mintegy „immunitást” élveztek tehát a bűncselekményeik megtorlását illetőleg, mely körülmény természetesen nem eredményezte a terroristáknak a bűncselekményektől való tartózkodását, de sőt — minden körülmények között biztonságban érezvén magukat — könnyebben dördült el a fegyver s gyorsabban villant meg kezükben a rohamkés pengéje.

A terroristák fegyverzete általában a normális katonai felfegyverzésnek felelt meg, ami az u. n. stutzniból (lovassági karabély) vagy ismétlőpisztolyból (Steyer, Frommer, Browning), rohamkésből és kézigránátokból, tojásgránátokból állt. Minden terrorcsapatnak volt ezenkívül több, esetleg autókra

is fészereit (Csernyék, Szamueliék) gépfegyvere, sőt Csernyéknek egy időben, 1919. május első felében még pár tábori ágyújuk is volt.

Ruházatuk különös ismeretető jellege a bőrkabát volt.

Mindezen terroralakulat tagjainál a gyilkosságra való előre megfontolt szándék megvolt a csapatba való belépés pillanatában. Ezeknek csapatoknak tagjai mind előre megfontolt szándékkal gyilkosságra szövetkeztek. Nagyon jól tudták, mire vállalkoztak, hiszen megmondták nekik: kíméletlenül legyilkolni mindazokat, akik a proletárokon kívül álló osztályokból valamely címen kezük ügyébe kerültek. Itt az előre megfontolás minden egyes tagnál az elkövetendő, határozatlan számú, egyénileg ugyan meg nem jelölt, de a magukat proletároknak vallók osztályán kívül álló s útjukba kerülő minden egyénnel szemben gondolkodás nélkül végrehajtandó gyilkosságokra a belépés pillanatától meg volt, erre lelkileg, testileg, felszerelésben állandóan készen állottak s ezt az előre megfontolt szándékukat azon, aki valamely okból útjukba került, végre is hajtották. Egyébként, hogy az mennyire így volt, szomorúan bizonyítja a most letárgyalt kilenc gyilkosság, hol a terroristák általuk nem is ismert, teljesen idegen, védtelen embereket gyilkoltak le minden ok nélkül, teljes hidegséggel s minden teketória nélkül. Egész véletlen, hogy éppen a vádlottak ölték meg s éppen a sértetteket. Éppúgy megölték volna őket más terroristák is s ezek a terroristák épp így leöltek volna más sértetteket is. Gyilkolásra kész állapotuk állandóan megvolt s így nekik nem volt fontos, hogy kit és miért gyilkolnak meg, ők gyilkoltak, mert erre szövetkeztek s mert ez adta meg létalapjukat. Erre tartották őket!

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes Büntetőtörvényszék! Ha ezen megvilágításban látjuk a bolsevista rémuralmat s azok gonosztevőit, meg tudjuk érteni, miért jelentette ezen rémuralom ennek a szerencsétlen országnak teljes tönkretételét. Ennek a rémuralomnak aktiv részesei egyenesen arra szövetkeztek, hogy tönkretegyenek mindenkit és mindent. Nem elvek megvalósításáról volt itt szó, hanem elvek hirdetésének ürügye alatt a hatalomra került egyének magán-cselekvéseiről s magánérdekük és hasznuk biztosításáról

Nem tudom eléggé hangsúlyozni, hogy ami itt négy és fél hónapon át történt, az nem forradalom volt, mert még amit hirdettek, az sem élt a tömegek lelkében, hát még amit tényleg csináltak! Nem győzöm ismételni, a bolsevista rémuralom nálunk nem a kommunista eszme gyakorlati megvalósítása volt. *Ami itt történt, az nem kommunista politika, nem kommunista kormányzás volt. Itt a kommunizmus eszméje csak ürügy és álarc volt arra, hogy a hatalmat néhány Oroszországból hazaszökött kalandor a csőceseléktől támogatva fegyveres erőszakkal magához ragadja s szabadon gyilkoljon és raboljon.* Ez a kilenc közönséges rablógyilkosság, mely most ítélet alá került, kiáltóan bizonyítja, hogy e gonosztevők kezét nem az eszme, hanem a gonosz indulatok s anyagi érdékük vezette.

Vegyük sorra az egyes eseteket!

Megjelenik előttünk a 19 éves *Dobsa Miklós*, honvédszázárászlós alakja, amint húsvét vasárnap délután apjával együtt vidáman és délcegen, mellén a nagyezüst és kisezüst vitézségi éremmel sétára indul. Két óra múlva halott. Mi volt a bűne? Katonai igazolványát előző nap elvesztette, nem tudja magát igazolni, eltépik az apa oldala mellől, Schön-Goldberger Gábor vörösörségi politikai megbízott elé állítják, előtte igaza tudatában mosolyogni mer, ezért az átvitelt a Batthyány-palotába Csernyhez s ott az ő és Cserny parancsára pár percen belül Groó Géza és Nyakas Nagy János terroristák agyonkínózzák, összetörik s több lövéssel lelövik. Mindez történik húsvét vasárnap délután, világos nappal, a főváros kellő közepén. Estére már a Dunában úszik szegény, fiatal Dobsa Miklós összetört, s keresztül lövöldözött holtteste!

S látjuk a szegény anyát, amint aggódva várja haza az ő szeretett fiát. Este sem jött meg. Talán valamelyik barátjánál alszik. Reggel se érkezik, az anya kezd nyugtalankodni. Fölmegy Schön-Goldberger Gáborhoz, kérdi, hol a fia. „Átadtuk a terrorcsapatnak”, mondta az ridegen. Rohan Csernyékhez, ott sincs, nem találják. Az egyik terrorista legyint a kezével, az anya nem tudja, nem gondolhatja, mit jelent e kézlegyintés. Csüggedten, de reménykedve megy haza. Másnap megtalálják fiának egyik dohánytőzsdében

feledett igazoló okmányait. Az iratokkal az anya újra felrohan Schön-Goldberger Gáborhoz, ki durván Csernyhez küldi. Ismét Csernyékhez siet, a fiát követeli. Szinte megfélemlíti ezeket a vadállatokat, mikor kétségbeesett bátorsággal félrelöki őket útjából s odakiáltja nekik: „Egy anya keresi a fiát!” Akkor már mindenki tudja, mi történt szegény fiúval, csak az anya nem. Elhítetik vele, hogy fiát a frontra küldték, majd újabb sürgetésére a fogházakat járatták vele sorba, míg végül május hó végén megtudja a rettenetes valóságot: fia hulláját felismerhetetlen állapotban Érd község határában kifogták a Dunából.

S előttünk áll *Schön-Goldberger Gábor*, a 23 éves joghallgató, a proletárdiktatúra egyik politikai megbízottja. Gyáva, alattomos, ravasz és vérszomjas zsamok, kinek éretlen és becsstelen kezében a hatalom az emberek számára csak kint, gyötrelmet és halált jelent. Schön-Goldberger Gábor és a hatalom! Érezte-e ez az ember az ő bitorolt hatalmában egy pillanatra is, mit jelent közhatalmat gyakorolni? Tudta-e, hogy a hatalom milyen nehéz, milyen felelősségteljes kötelesség s mennyi önzetlenséggel, önmegtagadással, fegyelmezettséggel, jósággal és odaadással kell gyakorolni. Sejtette-e, hogy a hatalom nem jog mások ellen, hanem nehéz kötelesség azok érdekében. A hatalom gyötrelme forrása a gonoszok kezében s kibékítő, megnyugtató erő a becsületesek birtokában. Gonosz lelkű emberek kezébe nem való a hatalom! Schön-Goldberger Gábor hatásköre az őrizetbe vett politikai foglyok feletti felügyelet. Ezt a hatáskört azonban kedve szerint kibővítheti, tehet amit akar. Ha akarja elereszti, ha tetszik neki a vörös-örök védelme alatt kínozza, gyötri, üti, veri, rúgja az őrizetére bízott politikai foglyokat s ha szórakozni akar, Csernyhez, a halálba küldi az embereket. Mennyire beleillett ez az ember a proletárdiktatúrának nevezett rablőgyilkosságra szövetkezett társaságba! Hatásköre senkinek sincs megállapítva, hatásköre mindenkinek egyéni gonoszsága! Mentől nagyobb gazságot tud kigondolni, mentől rettenetesebb gonosztettet végrehajtani: annál erősebb oszlopa a gyilkos szövetkezetnek, annál több ember veszi körül, annál súlyosabb a szava s nagyobb a becsülete. Hiszen ezek a gonosztevők féltek egymástól. S a legnagyobb gonosztevő volt közöttük a legfélelmete-

sebb. Erre a félelmetességre pályázott Schön-Goldberger Gábor is! Mint gyilkolni kész fenevad félemlíti meg az eléje fegyveres hatalommal állított ártatlan embereket. Durván rítjuk ront, fenyegeti őket, börtönről, vérről, kínzásokról s kivégzésekről mond borzalmas dolgokat: jaj annak, akit szerencsétlen sorsa elébe hoz! S ez elé a gonoszindulatú, habzó száju és véres körmű, tigrisbőrbe bujt gyáva nyúl elé kerül a büszke Dobsa Miklós! Vidáman, feszesen s ártatlansága tudatában önérzetesen áll meg előtte. Szórakozó kedvében volt „a nagy úr!” Úgy látszik megelégedte a hatalmába került ártatlan leánykák kikényszerített csókjait: újabb kéjre vágyott, vér kellett neki. Durván támadt rá, s mert az nem ijedt meg, sőt mosolyogni merészelt: Csernyékhez küldte. Félóra múlva örömmel vette a jelentést a zászlós haláláról s még az nap büszkén, félelmetesen hirdette, mint küldött golyót a szegény zászlós gyomrába! Egy darabig dicsekedett vele, később, amikor számonkérték tőle, nem akart róla tudni; ma már letagadja, hogy ő ölte meg Dobsa Miklóst! Hogyne tagadná le, aki egy 15 éves leányka ellen intézett erkölcs-telen merényletéért felelősségre vonatván, nem átalija azzal védekezni, hogy a leányka tett neki szerelmi ajánlatot! Hitvány volt mint gyilkos, jellemtelen, mint szerelmes lovag s gyáva, mint vádlott! S mit mondjak a dráma negyedik hősről, *Cserny Józsefről*? Gyilkosságra szövetkezett banditái élén gyilkosságra készen várja a hozzá küldött áldozatot. Mit törődik ő azzal, hogy a hozzá küldött ártatlan fiatalembernek van-e valami bűne? „Vigyétek!” mondja s egy kézlegyintéssel a halálba küldi Dobsa Miklóst. Ő nem gondolkozik, nem kérdez: egy mozdulattal végez. Azért Cserny József!

S pribékjei: *Groó Géza* és *Nyakas Nagy János* terroristák végeznek! Leviszik a zászlóst a pincébe s ott nekimennek. Az védekezik! összetörik karjait, állkapcsát s aztán ráparancsolnak, hogy ott a pincében a szén között készítse el sírhelyét. S a szegény fiatalember a két fenevad reáirányzott fegyverei között megkínzottan, összetörten a szén között helyet csinál magának. E közben négy revolverlövessel leterítik, kirabolják, elveszik cigarettatárcáját, óráját, láncát. Éjjel autóba rakják s a Dunába dobják! Oda van egy ártatlan fiatal élet, örök gyászba borul az édesanya s szörnyű hatalmas

kéjében fürdik Schön-Goldberger Gábor! Cserny a dolog közelebbről nem érinti, nála ez természetes. Két terroristája úgy beszél az eset után a dologról, mint valami hőstetről!

Talán fölösleges itt nekem a bizonyítékokra sok szót vesztegetnem. Vitán felül áll a következő: Schön-Goldberger Gábornak nem volt joga, nem volt oka Dobsa Miklóst Csernyhez küldeni. Mégis oda küldte! Hogy mit jelentett valakit Csernyhez, a Batthyány-palotába küldeni, ha maga ez az eset nem bizonyítaná rettenetes valósággal, mert hisz ott rögtön megölték szegény Dobsa Miklóst, bizonyítaná az akkori köztudat, a kihallgatott tanúk vallomása, mely szerint, aki Csernyék kezébe került, az ép bőrrel nem menekült. Hiszen Csernyéknek ez adta meg a létjogosultságot. Ezért állítottak föl, ez volt a hivatásuk: gyilkosságok által rettegésben tartani a proletárdiktatúra ellenségeit. Aki valakit Csernyékhez küldött, az annak halálát akarta. Azok készen álltak mindig a gyilkosságra, csak alkalomra vártak. Schön-Goldberger Gábor adott nekik alkalmat.

De hát nézzük csak közelebbről ezeket a bizonyítékokat:

Schön-Goldberger Gábor a vizsgálóbíró előtt ezt mondta: „Lehet, hogy telefonáltam Csernynek, hogy Dobsát tegyék »gajdesz«-re, de határozottan nem emlékszem.” A főtárgyaláson ezt vallotta: „Vigyétek el Csernyhez, bánjatok el vele angolosan!” Csernynek telefonáltam: „Intézzétek el angolosan!”

Az eset után a tanúk vallomásai szerint a következő kijelentéseket tette: *Spitzer* tanú szerint: „Elküldtem egy ficsúrt Csernyhez, nagyon hetykén viselkedett, bánjon el vele angolosan!”

Malcsiner tanú szerint: „Látta azt a nyegle úrfit, el van intézve! Levitték a pincébe, ahol golyók szaladgálnak, most már golyó van a hasában, megtanítottam mőresre!” (Aznap este mondta egy vörösőrnek, az ott fogva levő politikai őrizetesk előtt büszkélkedve s azokat megfélemlítendő.)

Saját kijelentése Guzy szobájában aznap délután 4—5 óra között *Aussin Róbert* tanú előtt: „No ez a gyerek már nem fog mosolyogni, egy nagyot kiáltott s kapott egy golyót a hasába”.

Spitzer szerint *Aussin* ezen vallomása megfelelhet a valóságnak, ő már pontosan nem emlékszik.

Dr. Vulisits tanú előtt: „Ezt elküldtem angolosan, ő azonban meghalt”.

Juhász Dezső tanú előtt: „Itt volt egy huszár nálam, hepciáskodott, vettem a telefont, felhívtam *Cserny*t s „gajdesz”-be küldtem!”

Kovács Mariska tanú előtt: „Másnap, mikor az anya ke-reste fiát, elutasította, majd távozás után, így szólt: Egy emberrel ismét kevesebb van! Egyet azonnal „gajdesz”-re küldtek, neki nem kell tudni soha!”

Görgey tanú szerint: „Volt egy zászlós, ki nagyon hepciáskodott. van egy pincénk, szellős, a golyók szaladgálnak benne, könnyen eltalálhatja”.

Ezek voltak a tanúk szerint az eset után tett nyilatkozatai.

Magánál a telefonálásnál jelen volt tanúk vallomásai:

Kovács Mariska: „Most küldök egy hetyke legényt! angolosan bánjatok el vele, vagy küldjétek gajdeszbe!”

Aussin: „Átküldök hozzád valakit, küldd el angolosan!”

„Látja kérem”, mondta *Aussinnak*, „így bánunk mi el a burzsujókkal, akik szemtelenkednek!”

Görgey: „Küldtem valakit, nem kell egészen hidegre, angolra tenni... hát tegyen vele, amit akar.”

Malcsiner tanú a telefonálás végét hallotta: „Igen! egészen!”

Terhelttársai *Schön-Goldberger Gáborral* szemben a következő vallomásokat teszik: *Cserny*: „Azt az ipsét, mamuszt vagy hólyagot »gajdesz«-be kell tenni”. — „Ezt a mamuszt gajdeszbe kell küldeni”.

„Küldök másikat is!”

Groó: „Gajdeszbe kell küldeni!”

Ezek szerint ez volt a telefonüzenet.

Ezenkívül *Groó* és *Papp Sándor* tanú szerint papírra is rá volt írva, hogy el kell tenni láb alól, vagy haza kell küldeni! A Dobsát áthozó *Pék Károly* (Pekarcsik) ugyanis egy cédulát hozott *Schön-Goldbergertől* s *Groónak* adta, *Pap* is látta, majd az asztalra dobták, ott volt az asztalon, *Cserny* is látta, de neki az nem volt fontos, mert ő telefonon beszélt

Schön-Goldbergerrel s tudta, miről von szó. Cserny a céduláról nem tud.

Nem fontos, mit telefonált. Nem is fogjuk soha pontosan tisztázni. Tény az, hogy telefonált, Csernyhez küldte s ott megölték a zászlóst.

Egyébként nézzük Schön-Goldberger Gábornak az eset után tett nyilatkozatait.

Ha nem az történt, amit telefonon üzent, bizonyára sajnálta, tiltakozott ellene s esetleg ennek kifejezést is adott. Nem! Schön-Goldberger ezt nem tette. Ami történt, kedve szerint történt. Dicsekedett, hivatkozott vele! Példának, hozta fel. „Semmi közöd hozzá!” — mondta Spitzernek — „hát az. nem mindegy? Fő, hogy már hideg!”

Kölber és Vízny vallomása: „Akire nincs bizonyíték, el fogják tenni láb alól.” Példaképpen hozta fel a zászlós esetét, kit a terrorcsapatnak adott át.

Wagaszt szerint: „Elküldik, akik nekik nem tetszenek, orosz módszer szerint”. — „Aki nem tetszik, orosz mintára el kell küldeni”.

Malcsiner szerint: „Mutatta a vért, s mondta: embervér, friss vér, örüljenek, hogy élnek! Aki beteg, dögljön meg!”

Juhász Dezső szerint: „Kíméletlen volt, sok keserűséget okozott”. Ezek azt bizonyítják, hogy ami történt, általános természetének s akaratának megfelelt. Aki tudja az eredményt, akarja azt. Ha utólag helyesli, kétségtelen, hogy előzőleg is akarta.

De hogy mennyire akarta azt, ami történt, mutatja a másnap történt teljesen hasonló eset. Másnap elébe állították *Horváth* orvostnövéndéket, ki valami sértő megjegyzést tett egy proletár szónokra. A fiatal emberre durván ráírvall, legazemberezi s ismét a mosollyal van baja, melyet nem tűrhet el. Úgy látszik, félt, hogy nem veszik hetvenkedését komolyan! Elviteti a Horváth-fiút Csernyékhez. „Elveszem én a maga kedvét a nevetéstől, megálljon gazember!” „Vigyék, intézzék el egészen!” „Különben csak félangolosan!” „Egész angolusra ne, mert különben idő előtt agyonverik!” Ezek voltak a kijelentései.

Ott rögtön meg is magyarázta *Diener* főhadnagynak kijelentéseit, nyilván hencegésből: „Egész angolusra: Nem megy

már többé haza soha!” „Félangolosra: Nem megy haza saját lábán!”

Belejött a dologba. Dobsa nemhogy zavarta volna, sőt újabb tettekre sarkallta. „Mekkorra lármát csapott, — vallja Aussin tanú, — mikor este kiderült, hogy a Horváth-fiút nem vitték el Csernyhez.” Szerencsére ugyanis nem vitték át, illetve nem őt vitték át Csernyhez. Ennek a tévedésnek köszönhető életét Horváth orvosnövendék.

Cserny bűnössége kétségtelen. Gyilkolásra kész terror-csapatot tart együtt s állandó készenlétben. Elébe hoznak egy fiatalembert azzal az üzenettel, hogy végezni kell vele. *Cserny* maga beismerte a detektívek előtt (augusztus 25-én), hogy kezével intett: „Vigyétek a szobámba!” — mondja a főtárgyaláson. Máskor ezt mondja: „Jól van! Vigyétek ki!” Groó előzőleg bejelenti, hogy haza akarja küldeni a fiatal embert. „Küldd” — mondta saját beismerése szerint *Cserny*. — Groó szerint azt mondta *Cserny*: „Gyerünk vele!”

Groó Géza: beismerésben van. Vele főlöszleges foglalkoznom. Lement Nyakas Nagy Jánossal a pincébe s agyonlőtték a zászlózt. Ő két lövést tett rá.

Nyakas Nagy János szökésben van.

S mi történik az eset után? Semmi. Hiába szalad az anya egyik helyről a másikra. A fenevadnak hajszála sem görbül meg. Schön-Goldberger Gábort formalitásból 3 hét múlva pár napra felfüggesztik, de újra visszahelyezik. Július közepén pár napra letartóztatják, aztán szabadlábra helyezik.

Beleillett ez a gyilkosság a proletárdiktatúra eszközei közé. Kinek fájt akkor egy ártatlan burzsuj halála? Tudomásul veszik, jóváhagyják, nem bántják a tetteseket. Ez a magatartás felbujtás újabb cselekményekre. A vezérek akarják ezt, azoknak az beleillik az ő egész rendszerükbe. Az ilyen gyilkosság akkor kormányzati cselekedet volt!

Ezen tényállás alapján vádat emelek:

Schön-Goldberger Gábor politikai megbízott ellen, mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerint való felbujtó ellen, a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntette címén, továbbá mint tettes ellen a Btk. 232. §. 1. pontjába ütköző erőszakos nemi közönség büntette címén, mert Budapesten, 1919. április hó 20-án délután *Cserny József*hez és *Groó Géza*hoz s az ott

levő terroristákhoz intézett azzal a telefoni és írásbeli felhívásával, utasításával, üzenetével és kijelentésével, hogy: „azt a mamuszt, vagy hólyagot, vagy ipsét »gajdesz«-re kell tenni!” „Ezt a mamuszt gajdeszbe kell küldeni”, „gajdeszra kell küldeni”, „átküldök hozzád valakit, küldd el angolosan!” „Cserny elvtárs! Küldtem valakit, nem kell egészen hidegre — angolra tenni — csak úgy félig”, „hát tegyen vele, amit akar!”, „igen, egészen!” „Most küldök egy hetyke legényt, végezzenek vele angolosan! vagy küldjék gajdeszbe”. „Ezt az embert haza kell küldeni!” „El kell láb alul tenni” s azzal az intézkedésével, hogy az elé állított Dobsa Miklós huszárszászlóst a fenti üzenettel minden jogalap s indok nélkül s teljesen önkényesen a gyilkosságra szövetkezett s ölésre mindenkor kész terroristákhoz küldte;

továbbá *Cserny József* terrorparancsnok ellen, mint a Btk. 69. §. 1. pontja szerint való felbujtó ellen a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntette címén, továbbá *Groó Géza* terrorista ellen, mint a Btk. 70. §-a szerint tettes ellen, s mint a szökésben levő *Nyakas Nagy János* tettestárs ellen a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntette címén, mert *Cserny József* az általa szervezett terrorista különítmény minden «gyes tagját azzal az általános parancsal látta el, hogy ha burzsujt kell ölni, nem kell félni, hanem le kell azt ölni s őket úgy vette be a terrorcsapatba s úgy tanította ki, hogy ölésre állandóan készen álljanak s őket ölésre úgy lelkiileg, mint fegyveres felszerelésekkel ellátva, fizikailag állandóan készenlétben tartotta, 1919. április hó 20-án délután pedig a terroristákhoz *Schön-Goldberger Gábor* által legyilkolásra odaküldött s eléje állított *Dobsa Miklósr*a nézve *Groó Géza*-nak és *Nyakas Nagy János*nak azt az utasítást adta: „Vigyétek a pincébe!” *Groó Géza*nak pedig, aki azonnal meg akarta őt ölni s nála a fegyverrel a kezében jelentkezett, azt mondta, hogy „küldd”, „gyerünk vele!” általános kijelentéseivel, magatartásával, parancsával, kézlegyintésével s *Schön-Goldberger Gábor* üzenetének *Groó Géza* és *Nyakas Nagy János* terroristák részére való továbbadásával, mint az úgynevezett tanácsköztársaság politikai megbízottja hatósági jogkört bitorolva, illetve az úgynevezett tanácsköztársaság fe gyveres erejének tagja, a tanácsköztársaság fenntartása

érdekében Budapesten, 1919. ápr. hó 20-án szándékos és előre megfontolt szándékkal reábírták Groó Géza és Nyakas Nagy János terroristákat arra, hogy Dobsa Miklós honvédhuszárzászlóst megöljék, akik ennek folytán nevezett a Batthyány-palota pincéjében 4 revolverlövessel, továbbá állkapocscsont-, törést és felkarcsontok törését okozó kínzásokkal szándékosan és előre megfontolt szándékkal együttesen megölték.

Ezenkívül Schön-Goldberger Gábor 1919. évi május hó elején Budapesten, hatósági jogkört bitorolva, a hivatali szobájában letartóztatva levő K. Mariskát azzal a fenyegetéssel, hogy ha meg nem adja magát, úgy ellenforradalomban való részvétel gyanúja miatt letartóztatott szüleit megöleti, ellenkező esetben mindannyiokat szabadon engedni, arra kényszerítette, hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön.

Indíványozom nyomozólevél kibocsátását gyilkosság és rablás büntette címén *Nyakas Nagy János* szökésben levő terrorista ellen.

Dobsa Miklósnak egy mosolyért kellett meghalnia, a két *Hollánnak* még ennyi bűne sem volt. Egyszerűen legyilkolták őket, mert nem voltak proletárok. Az a két revolverlövés, mely életüket kioltotta, a polgári társadalom tagjainak szólt. A gyilkosok kezét a gyűlölet vezette a polgárok ellen s a kezükbe került szegény két Hollán ennek a gyűlöletnek esett áldozatul.

Ismeretes, hogy ez év április 19-én a románok átlépték a demarkációnális vonalat s a diktatúra veszélybe került. Mindannyian azt hittük, ők maguk is, hogy uralmuk vége felé jár. A vezérek elhatározták, hogy a polgári társadalom tagjai sorából túszoikat szednek, hogy ily módon az ellenforradalom kitörését, ha kell, a hatalmukba került túszoik élete árán is, megakadályozzák. Vágó Béla népbiztos parancsára Szántó Rezső állította össze a listát Sallay és Korvin-Klein Ottó segítségével köz- és társadalmi életünk kiválóságaiból. A listát maga Kun Béla is átnézte s Kunfiival, Rónaival és László Jenővel együtt véglegesítették. Chlepkó Hantos Ede és Cserny azt a parancsot kapták, hogy a listában felsorolt egyéneket — 300—600 körül voltak — azonnal le kell tartóztatni s forradalmi törvényszék elé állítani. Jellemző a vezérekre, hogy az ártatlan polgári előkelőségeket összefogdosását

a terroristákra bízták. Cserny a terroristákhoz segítséget kért s kapott Chlepkótól és Guzytól, részint detektíveket, részint a Bandi-féle vörösőrségi különítmény (szintén terroralakulat) tagjait.

S megindult a túszerzés összefogdosása! Nem tudunk ezekre a napokra izgalom nélkül gondolni! Éjnek idején robogó gépkocsik álltak meg ablakaink alatt s mi rettegve gondoltunk arra, nem értünk jönnek-e. Már akkor közismert volt a terroristák vadsága, brutalitása s vérszomjas magatartása. Április 22-én éjfélkor durván törtek be a Hollánok lakásába is. Az egyiknél a szökésben levő Lázár Andor Endre még az ajtót is bevágta puskatussal. Jóformán felöltözni sem engedték őket, fölforgatták, szétdobáltak mindent, a terrorista már a lépcsőházban megrúgta *ifj. Hollán Sándort* s lenn úgy őt, mint apját *id. Hollán Sándort* földobták a teherautóba, csak úgy behullottak. Az autóban a túszerzésnek hason kellett feküdniök, föl sem volt szabad nézniök s közben a vörösörök fülük hallatára fegyvereiket csettentették és arról tárgyaltak, hogy legjobb volna velük mindjárt végezni.

A Lázár Andor Endre vezetése alatt működő csoport, melynek tagjai Sáska Jakab detektív, Mészáros Sándor, Bandi-féle vörösőr s még három vörösőr volt, ezen az éjjelen rossz fogást csinált. A Cserny által nekik átadott listán szerepelt Sztáray Sándort, Szécsényi Emilt, Madarassy Gábort, Payr Vilmost és Baloghy Györgyöt nem találták meg. Csupár* Karácsonyi Lajos ny. államtitkárt, Szia vek Ferenc kúriai bírót, *id. Hollán Sándor* ny. államtitkárt és *ifj. Hollán Sándor* államtitkárt tartóztatták le s szállították el lakásaikról. Lázár Andor Endre terrorista ezzel nem volt megelégedve. Egész úton dühöngött s kijelentette, hogy eredmény nélkül nem megy vissza Csernyhez, egyet, vagy kettőt „hazaküld”. Az autót a Lánchíd budai oldalán megállíttatta. — „Itt valamelyiknek dögleni kell!” mondta. Először Szlavekre gondolt: „Ez az öreg gazember sokat hüvösre tett!” Sáska detektív védelmébe vette Szlaveket. — „Hát akkor azt a másik vén betyárt, azt a Karácsonyit!” szólt erre Lázár. — De Sáska ezt is védte. — „Hát akkor itt van a két Hollán, ez úgy is elutasította kérvényemet, ezzel végzünk!” s Sáska már nem mert szólani. — Leszállították a két Hollánt: az apát és fiát. —

Először levitték a lépcsőn a Dunapartra, aztán visszahozták újra a Lánchíd gyalogjárójára. S ott éjfél után 1—2 óra körül a budai oldalon, a Lánchíd első lábánál a gyalogjárón a Duna felé fordították mind a két Hollánt s az egyiket Mészáros Sándor, a másikat Lázár Andor Endre hátulról föbe lötték. Azok hangtalanul estek össze, mire a Dunába dobták őket. Holttestüket máig sem találták meg. Másnap reggel egy vértócsa s lenn a hídpillér talapzatán egy kalap jelezték, hogy az éjjel ott gyilkosság történt. S másnap megindult Hollánék felkutatása után a hajszá. Ki mert akkor panaszra menni? Hollán Miklós elment a vörösörségre, alig engedték be. Azt mondták, a Markő-utcában vannak, aztán a gyűjtőfogházban; egyik helyen se voltak. A feleség naponta viszi az ételt, a ruhát, beadja nekik a fogházba, elfogadják. Senki se mondja meg neki, hogy se férje, se apósa nincsenek ott. Nem láthatja őket, de arra gondolni sem mer, hogy már nem élnek. Egy hét múlva nyugtalankodni kezdenek. Látni szeretnék őket, nem találják sehol. Korvin-Klein Ottó durván elutasítja a feleséget. A megindult nyomozás azzal az eredménnyel járt, hogy a vörös nyomozók megállapították, hogy a kérdéses éjjel ellenforradalmár híveik a Hollánokat kiragadták az autóból s elvitték magukkal a demarkációs vonalon túlra. Ifj. Hollánné ezzel az eredménnyel nem lehet megelégedve. Tovább kutat. Április hó 28-án a főkapitányságon maga felismeri a terroristát, ki urát és apósát elvitte. Rámutat, azonnali intézkedést kér. Valahogy ígéretekkkel eltávolítják és semmi sem történik. Szabadon sétálnak s talán szabadon gyilkolnak tovább.

Sáska detektív tudja, ki a tettes, Nánássy is tudja, Jancsiknak is megmondják, Guzy mosolyogva hallgatja Sáska előadását. Egy lépést sem tesznek a megtorlás iránt. Mikor az özvegy a főkapitányságon felismeri Lázár Andor Endrét s közli ezt Juhász Dezső helyettesével Katona Oszkárval, az megígéri, hogy intézkedni fog. Újra nem történik semmi. Mikor már mindenki tudja, csak az özvegy nem, hogy mi történt, Jancsik kijelenti, hogy mivel terroristáról van szó, nem szabad nyomozni. Elrendeli, hogy az iratok terjesztessenek fel a belügyi népbiztossághoz. Ott aztán Korvin-Klein Ottó és Sallay kezén nyoma vesz az iratoknak s beszüntetik az eljárást. Ifj. Hollán Sándorné csak a diktatúra bukása után,

augusztus hó közepén tudja meg a főkapitányságon a szörnyű valóságot.

Ismét egy fölháborító gyáva gyilkosság s bár mindenki tudja, hogy mi történt s kik a tettesek, senkinek sem görbül meg még a hajszála sem!

Cserny bűnössége kétségtelen. Olyan körülmények s kijelentések között indította útnak Lázár Andor Endre terroristát és társait, melyekből azok joggal hihették, hogy azt kívánja, hogy a túsok egy részével végezzenek. Maga beismeri, hogy Lázár Andort Endrét „szélső gyerek”-nek, „vérengző alak”-nak ismerte. Beismeri, hogy kijelentette: „Ha pucol, a többit tudod”, ami azt jelentette, hogy ha szökik, végezni kell vele. Az pedig köztudomású, hogy a szökésre hivatkozás csak ürügy volt arra, hogy valakit láb alól eltegyenek. Sáska detektív vallomása szerint *Cserny* az elindításkor, mikor a letartóztatandó túsok neveit diktálta, Payr Vilmosnál azt a kijelentést tette: „lovassági tábornok!? Az anyja istenit! Ott, ahol találjátok, ott végezzetek vele! Ahol találjátok, te már tudod!” Mire Lázár haptákba vágta magát s azt mondta: „igen!” *Cserny* tehát nemcsak, hogy gyilkolásra készen tartotta terroristáit, hanem ezen elindításkor egyenesen felhívta Lázárt a gyilkosságra. Bizonyítja ezt Sáska azon vallomása, hogy útközben Lázár többször kijelentette, hogy eredmény nélkül nem megy vissza *Cserny*hez, eredményt muszáj csinálni, valakit „haza kell küldeni”. Az a körülmény, hogy Lázár nem azt az egyént ölte meg, kinek megölésére *Cserny* őt utasította, *Cserny* bűnösségét nem érinti, mert ezeknél a személy nem volt fontos, sem az utasításnál, sem a végrehajtásnál. Itt a szándék általános volt, bármely polgár legyilkolására. Ugyancsak Sáska vallja, hogy mikor éjjel *Cserny*nek eljárásuk eredményéről a következő jelentést tette: „Kettőt forradalmi törvényszék elé állítottunk, kettőt, mert meg akart szökni, lestopoltunk!” *Cserny* kijelentette, hogy „Jól van!” s cigarettával kínálta meg Sáskát.

Mészáros Sándor beismeri bűnösségét, azzal védekezik azonban, hogy Lázár parancsára cselekedett. Nem tudta, hogy Lázár helytelen parancsot ad. Ez a védekezése el nem fogadható. Mint ember tudhatta, hogy az, aki éjjel a Lánc-hídon emberölésre ad parancsot, bűnt követ el. Mint Bandi-

féle vörösőr azonban a parancsot természetesnek találta, mert hisz az ő csapata is terroralakulat volt s ők is készen állottak mindig a gyilkolásra. S ő nem is tiltakozott a parancs ellen! Hiszen végre is négyen voltak ott vörösőrök, ha Lázár parancsa nem tetszett nekik, négyen ellenállhattak volna Lázárnak. A parancs azonban tetszett. Tudjuk Karácsonyi Lajos vallomásából, hogy a vörösőrök milyen durván bántak az autóba dobált túsokkal, fegyvereiket rájuk szegezték, cset-tentgették, majd arról beszéltek, hogy jobb lett volna velük azonnal végezni. De maga Sáska detektív is azt vallja, hogy Mészáros annyira természetesnek találta a dolgot s annyira ott-honosan mozgott s végezte dolgát, mintha mindig azt csinálta volna. Ugyancsak Sáska vallomása szerint Mészáros nem Lázár parancsára, hanem önként ment Hollánék után, Lázárral együtt önként kísérte azokat s önként lőtte föbe az egyiket. Az ő kezét tehát ugyanaz a gonosz indulat és gyűlölet vezette, ami Lázárét. A gyilkosság után természetesnek találta, hogy a szerencsétlen áldozatokat Lázár segítségével a Dunába dobja. Bűnössége ez okból kétségtelenül megállapítható.

Berdon Rudolf vádlott soffőr volt azon a gépkocsin, mely a túsokat szállította. Védekezése szerint ekkor volt először s utoljára kirendelve a terroristákhoz mint soffőr. Arra nem gondolt, hogy gyilkosság fog történni s arról nem is tudott. Mikor ugyanis Lázár, Sáska, Mészáros és a két Hollán a Lánchídon az autóról leszállottak, neki Lázár azt a parancsot adta, hogy menjen át a pesti hídfőhöz s ott várjon. Lövéseket nem hallott, hogy mi történt, nem tudja. Cserny azt mondja, hogy ő Berdont tényleg nem ismeri, nekik állandó soffőrijük az nem volt, csak azon éjjelre volt odarendelve. Nincs adat arra, hogy Berdon terrorista-soffőr lett volna, avagy a terroristákkal állandó kapcsolatban lett volna. Ez alapon vele szemben a terroristákkal azonos gyilkossági szándék fel nem tehető, — de semmiesetre sem bizonyítható. Ellene tehát a főtárgyalás adatai alapján a gyilkosságban való bűnszegedi bűnrészesség megállapíthatónak nem mutatkozik. Kétségtelen azonban bűnössége abban, hogy a gépkocsiján szájlított négy tús törvényellenes letartóztatásában és személyes szabadságától való megfosztásában részes. Azt neki tudnia kellett s nagyon jól tudja is, hogy e letartóztatások törvénytelenek.

Sáska Jakab detektív, mint tanú hallgattatott ki a főtárgyaláson. Mészáros Sándor szerint ő is segített a Hollánok vízbe dobásánál s Berdon vallomása szerint gyilkosság után Lázárral együtt cigarettázva s nevetgélve jött az autóhoz. Ezenkívül Hollán Aurél azt vallja, hogy mikor is Hollan Sándor elvitelekor Sáskától kérdezte, hogy hol érdeklődhetik édesapja iránt, Sáska kijelentette, hogy sehol. Ez alapon ellene bűnvádi eljárást indítottam, letartóztattam s az eljárás külön folyik.

Amennyire beleilleszkedik ez a gyilkosság s annak elsimítása a proletárdiktatúra rendszerébe, épp oly megdöbbenően hű kép tárul fel előttünk a proletárdiktatúra idejéből a Hollánok Pauler-utca 20. sz. alatti házának házbizalmija és házmesterei magatartását s szerepét illetően. Ez a kép véletlenül vetődött ugyan elénk e gyilkosság kapcsán, de sajnos nem egyedülálló. Igen, ezek voltak a diktatúra házbizalmiai és házmesterei! Ő általuk éreztük mi igazán, mi a proletárdiktatúra! Kun Béla és terroristák nem juthattak mindannyiunknak, de házbizalmija és házmestere mindenkinek volt! Ők tették ránk nézve elviselhetetlenné nemcsak a proletárdiktatúrát, de azon időben magát az életet is. Megmérgezték az életünket, tűrhetetlenné tették helyzetünket. Az „elvtárs”, aki házmesterből másnapra a „minden a miénk” jelszó alatt háziúrrá léptette elő magát s akinek szívélyesen köszönnünk kellett, ha nem akartuk, hogy délre vörösörök tartsanak váratlan házkutatást elrejtett fegyverek, vagy élelem után. Ez az a házmester, aki midőn éjjel keresik Szlavek kúriai bírót, rögtön besúgja: „van nála élelmiszer, csak nézzenek utána!”, s Szlavek kúriai bírót 5 perc múlva felpofozza a terrorista. Ez az a házmester, aki figyeli mit eszünk, mink van, ki jár hozzánk, kikkel érintkezünk és mit beszélünk. Ő az, aki mert vasalt nadrágunk van s mert nem magunk hordjuk fel a szemet a pincéből, burzsujnak tart bennünket s ellenforradalmár hírünket kelti. Ő az, aki lesi, hogy beszolgáltattuk-e fegyverünket s teljesítettük-e az úgynevezett tanácsköztársaság rendeleteit, jelentkeztünk-e sorozáson s van-e szakszervezeti igazolványunk. Ő az a félelmetes zsarnok, aki reggel kezdi a burzsuj szidalmazását, naponta burzsuj vért iszik, nagy hangon hirdeti, hogy a burzsujoknak már vége: napszámba

járnak s éheznek. Hatalmas, félelmetes, gonosz emberek voltak ők! A nagy szerencsétlenségeket még valahogy elviseltük, de ezeket az apró, naponta megújuló gonoszságokat lehetetlen volt elviselni! Föltámadt ezekben a műveletlen emberekben minden gonoszság, minden fölszított gyűlölet s mint kiirtandó ellenséget kezeltek bennünket.

S itt lehetetlen megjegyzés nélkül hagynom azt a harcomodort, amellyel a munkásság vezérei az évtizedeken át hirdetett osztályharcral s osztálygyűlölettel a munkásság és többi társadalmi osztályok közti viszonyt ide juttatták. A munkásság évtizedeken át hallotta az ő vezéreitől, hogy nyomorúságának a vagyonos osztály az oka, mert annak vagyona az ő munkájának kisajátításából állott elő. Mennyire igaztalan, valótlan s lelkiismeretlen e tanítás! Mennyire rosszhiszemű eljárás a többi társadalmi osztályokat odaállítani a munkásság elé bűnbakul azért, mert szegénység van, nyomor van, tudatlanság és betegség van. Azért, mert én jólétben élek, művelt ember vagyok s egészséges vagyok, oka vagyok a másik ember szegénységének, betegségének, tudatlanságának! Gyűlöltre, megvetésre méltó alakban állítatom a munkásság elé, mert nem vagyok nyomorban. Mintha az egyik ember egészsége oka volna a másik ember betegségének! Mennyire alaptalan az ilyen beállítás! Mennyire nem lehet gyűlölet hirdetése által a meglevő társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségen változtatni! S mennyire nem oka a vagyon a szegénységnek s az egészség a betegségnek! S a gyűlölet ezen igaztalan alapon megszületett, fennáll s a proletár diktatúra szomorúan megmutatta, hogy hová vezetett. Bekövetkezett minden embernek üldözése, kinek életnívója csak egy fokkal is magasabb volt a proletároknénál. Ahelyett, hogy a proletárok mindannyian bizonyos életnívó (gazdasági és műveltség) elérésére törekedtek volna, nekirontottak a középnívónak is és tönkre akartak tenni mindenkit, akinek valamije volt.

De érthetetlen ez a gyűlölet azért is, mert teljesen egyoldalú. Hol, mikor tapasztalta a munkás, hogy a többi társadalmi osztályokhoz tartozók gyűlölik őt? A vagyonos osztály mely tagjának jutna eszébe, hogy gyűlölje a munkást, csak azért, mert vagyontalan?

Rosszul teszi hát, aki a munkásságot gyűlöltre neveli.

Elég a munkásságnak a maga baja. A nehéz munka, mit végezni kénytelen s az alsóbb társadalmi elhelyezkedés, mind természetes okai annak, hogy keserűséggel nézze a többi társadalmi osztályokat. Nem szabad ez ellenséges érzületet mesterként beállítással s hamis jelszavakkal gyűlöletté fokozni. Végre is a társadalmi osztályok közti különbség örökre megmarad, nem lehet minden ember egyenlő gazdasági viszonyok között. Születés, jellem, erkölcs, szorgalom, kitartás, szenvedélyek, talentumok és szerencse különfélesége szüli meg az emberek közti egyenlőtlenséget. Ezen az állapoton nem gyűlölet hirdetése, hanem a munkásság nevelése, tanítása, becsületes, pontos jó munkára szoktatása útján lehet segíteni. A diktatúra megmutatta, hogy azzal, hogy a munkásnak hatalmat adunk kezébe, rajta nem lehet segíteni.

Ha egyéb bűnük nem volna a diktatúra vezéreinek, mint hogy tudatlan s műveletlen emberek kezébe adták a hatalmat, ez egymagában olyan bűn, melyet megbocsátani nem lehet! Hát nem látták, hogy a műveletlen tömeg miként gyakorolja a hatalmat! Nem érezték, hogy avatatlan kezekben mint züllik szét minden s mint következik be magától a teljes összeomlás?

Hollánék saját házukban túrni voltak kénytelenek Katona bizalmi és Karsay házmesterek durvaságait s hatalmaskodásait. Megismétlődik a rendes eset: a háziúr lakásába a házmesterek akarnak beköltözni. A házbizalmi azonban észreveszi ezt s keresztezi a házmester tervét. Ha ő, a házbizalmi, nem mehet be a háziúrék lakásába, a házmester se költözzék be. Nem tűrheti, hogy a házmester jobb körülmények közé kerüljön. De különben is nagyobb csapás a burzsujnak, ha 9 tagú cigánycsalád költözik be. S a háziúrék lakásába be is költöztetik a 9 tagú cigánycsaládot. Azután házbizalmi és házmesterek megkezdik a háziúrék üldözését. Feljelentik, hogy ellenforradalmárok. Detektívek járnak naponta a házba s figyelik Hollánékat, mit csinálnak, kikkel érintkeznek. Elveszik bútorikat, csak egy ágyat engedélyeznek nekik; följelentik a tejest, mert több tejet ad nekik, mint ami jár, följelentik élelmiszerhalmozásért, mert sonkát látnak náluk s a végén, mikor a detektívek házkutatást tartanak, megosztotznak a proli detektívekkel a lefoglalt szivarokon. Lakást rekvirálókat, bár tudják, hogy nincs fölös lakásuk,

naponta hozzájuk irányítják, hogy izgassák, zaklassák őket.

Kovács vádlott hallotta, mikor Karsay, a házmester monddta, hogy itt a proletárdiktatúra, itt az alkalom megboszoszolni Hollánékat.

Katona Sándorné hallotta, hogy Karsay azt monddta, hogy ki fogja irtani az egész Hollán-osaládot.

Karsayné hallotta, hogy az ura monddta, hogy megboszoszolja Hollánékat.

Katona vallja: „Karsay monddta, most visszaadom a Hollánéknak, amit velem elkövettek!”

Hollán Miklós: Ugy viselkedtek Karsayék, hogy megtúrt személyek voltak a háziurék, szerepet cseréltek.

Hollán Aurél: Karsay id. Hollán háziúr előtt köpött egyet s azt monddta: „Ilyen disznó csürhével nem tárgyalok!” A diktatúra kitörésekor így szólították meg a háziúr fiát: „Hollán elvtárs, jöjjön be, határozatokat hoztunk!”

Éjjel a két Hollán elhurcolásakor, mikor a család össze-rebberve egyik lakásban tárgyalta az elhurcoltak sorsát, Karsay fölment a lakásba s durván rájuk rivait: „Menjenek szét, ne csináljanak feltűnést” s a két Hollán-testvért szét-küldte.

Bódisné vallomása szerint Karsay azt monddta: „Ha valami baja lesz a családjának távollétében, még a magvát is ki-írtja Hollánéknak!”

Végh Józsefnek és Gáspár Dezsőnének elmesélte Horváth Róza, hogy neki azt monddta Karsay, hogy Hollánékat eltéteti láb alól.

Karsayné a házmesternek gyöngye, beismerte, hogy ki-jelentette, hogy ha a királyság visszajön, az öreg Hollánné-nak a nyakát fogja elvágni.

Pohlynak így szolt: „Nézze ezt a nagy kést, Pohly úr, ezzel hasítom ki beleit a vén bestiának.” „De a sántának is le fogom kanyarítani a nyakát.” (Az egyik Hollánra értette.)

Bódisnének azt monddta, mikor Hollán Miklóst vörös-örökkel elvitették: „Még az öreg Hollánnét is szeretném el-vitetni, a hasába kést szeretnék szúrni.”

Terrorjuk ellen detektíveket kellett a családnak kérnie s védekeznie. A detektívek azt monddták rájuk: „Kérem, ezek nem kommunisták, ezek gazemberek!” Sajnos, a detektívek-

nek általában is igazuk volt: mi kevés kommunistát, annál több gazembert láttunk. A cselédeket üldözik, azok a folytonos fenyegetés elől elmenekültek. Elmegy a szakácsné s el akart menni a házikisasszony is. Weisz detektívvel Karsayné még Hollán Pétert és Aurélt is le akarta tartóztatni. A detektívek Weisz szerint az adatokat Karsaynéától kapták.

S azután az éjjeli tanácskozások a házmesteri lakásban Í Hogy kellene Hollánékat ártalmatlanná tenni. Éjjelenként felhallatszik a házmester s házbizalmi harsány hangja: „De én biztosan tudom, hogy ellenforradalmárok!”

Mindent megtettek, hogy Hollánék életét megmérgezzék s gyanúsításaikkal, ártó besúgásaikkal Hollánékat a vörösörök kezére juttassák. Itt egyformán buzgólkodtak: Karsay és Karsayné házmesterpár, Katona a házbizalmi és Kovács a proletárlakó. Mindannyian hálára voltak kötelezve Hollánéknak s ők iparkodtak a jóságért proletár-módon megfizetni.

A sors keresztezte gonosz szándékukat! Ugyanakkor, mikor pokoli tervükkel, három detektívvel egyetértve készen voltak, hogy Hollánékat mint ellenforradalmárokat letartóztatják, jött a tusz-szedés. A kormányzótanács 1919 április 19-én éjjel elrendelte túsok szedését. E listába került bele a két Hollán is. S 22-én éjjel elhurcolták őket. A másnap tartott házkutatáskor már csak cigarettákat, szivart és dohányt találtak s ezt meg is osztották egymás között. Mikor pedig Hollán Miklós másnap délelőtt kocsiba ült, hogy fivérét és édesapját fölkutassa, Karsay, Karsayné, Katona és Kovács letartóztatták a vörösörökkel, elvitették s azt ennek folytán 8 napig fogva tartották.

Ezek a vádlottak a fenti tényállás alapján izgatás bűntettével s személyes szabadság megsértésének vétségével joggal terhelhetők.

Szerepel még ez ügyben özv. Hamary Miklósné szül. Neurath Bella, aki Takáts József tanú vallomása szerint 1919 augusztus hó második felében útlevelet szerzett Lázár Endre Andor apjának s mikor az másnap elutazott, fia is vele szökött. Kétségtelen, hogy Neurath Bella a gyilkosság bűntettével vádolt Lázár Andor Endrének szerzett útlevelet s az ezen útlevél segítségével szökhett meg.

Ez alapon vádolom *Cserny József* terrorista parancsnokot kétféleképpen a Btk. 278. §-ába ütk. gyilkosság büntette címén, mint a Btk. 6.;§. 1. p. sz. való felbujtót és *Mészáros Sándor* vörösőrt, mint a Btk. 70. §-a szerint való tettest a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntette címén, mert Cserny •azon tette által, hogy mint a gyilkosságra szövetkezett terrorista-csapat parancsnoka a csoport tagjait olyan általános kitanítással, utasítással és parancscsal látta el, hogy a burzsujt nem kell kímélni, le kell ölni s őket magatartásával s nyilatkozataival, biztatásaival, dicséreteivel, buzdításaival, jóváhagyásával gyilkosságra állandóan kész lelki és fizikai állapotban, ölésre alkalmas fegyverekkel ellátva készenlétben tartotta s hogy 1919 április 22-én este Lázár Endre Andort általa is mindenre késznek, elszántnak, vérengzőnek és szélső gyereknek ismert terroristát „ha pucol, a többit tudod”, „Lázár, ide te mész! Ez volt az a gazember! ahol találjátok, ott végeztek vele! Te már tudod!” kijelentésekkel azon tűszok összeszedésére küldte, amely névsorban id. Hollán Sándor, ifj. Hollán Sándor is foglaltatott, a szökésben levő Lázár Andort s általa a fogva levő Mészáros Sándort szándékosan reábirta arra, hogy nevezettek, mint a tanácsköztársaság fegyveres erejének tagjai, a tanácsköztársaság fentartása érdekében Budapesten, 1919. évi április hó 23-ik napjára menő éjjel ifj. Hollán Sándort és id. Hollán Sándort közvetlen közelből, a fejre irányzott revolverlövésekkel, előre megfontolt szándékból megölték. Továbbá vádat emelek

Karsay József

Karsay Józsefné házmesterek,

Kovács Ferenc és

Katona Sándor házbizalmiak

ellen a Btk. 172. §-ába ütk. s az 1912: LXIII. t.-c. 19. §-a szerint büntetendő osztályelleni izgatás büntette címén, nevezettek 1919. évi április hó folyamán, tehát háború idején több különböző alkalommal gyülekezetnek tekinthető, többek jelenlétében a lakásban, az udvaron, az utcán, tehát nyilvánosan a magukat proletároknak valló osztályt a többi s különösen a polgári osztály ellen gyűlöletre izgatták, következő kijelentéseik által:

Karsay: Nagy Rezső és Terend Rezső detektívek előtt

kijelentette, hogy ha családjának baja lesz, Hollánékat kiirtja, legyilkolja. Kovács Rózának azt mondta, hogy a Hollánokat elteszi láb alól, visszaadja Hollánéknak, amit vele elkövettek; Katona Sándorné előtt kijelentette, hogy ki fogja irtani az egész Hollán-családot.

Kovács és Katona: a húsvéti locsoláskor, hol hatan voltak jelen, kijelentették: „ha a burzsujok megmozdulnak, a proletárok csontjaikat is összetörik, vérük patakokban omlik s a románok már csak a burzsujok hullahegyit fogják találni.” „Burzsujvért isznak a proletárok.”

Katona: „de én tudom, hogy ellenforradalmárok”, Bogár szerint Katona erősen hirdette a kommunizmust.

Katona Pohly előtt: „Most jön a proletárok élete, a burzsujokkal el fognak bánni.”

Kovács: „az a baj, hogy a proletárok így beszélnek, össze kell tartani a burzsujok ellen.”

Karsayné: „Ha visszajön a királyság, Hollánnénak a nyakát fogom elvágni, kést szeretnék a Hollánné hasába szúrni. Ezzel a nagy késsel hasítom ki beleit a bestiának, de a sántának is le fogom kanyarítani a nyakát. Még a Hollán Pétert és Aurélt is le kell fartóztatni; az öreg Hollánné is gyalázza a diktatúrát.”

Vádolom Karsayt, Karsayné, Kovácsot és Katonát a Btk. 325. §-ának 1. bekezdésébe ütk., 2. bekezdésének 1. tétele és az utolsó bekezdés szerint minősülő személyes szabadság megsértésének vétsége címén, mert Budapesten 1919 április hó 25-án, délelőtt Hollán Miklóst törvénytellenesen letartóztatatták és május hó 1-ig fogva tartatták, ki ez alatt lelki és testi sanyargatásoknak volt kitéve. 16kg.-ot fogyott, idegbeteg lett s Kar say József erre tette társait állandó gyűlölködő, boszszuálói kijelentéseivel és magatartásával szándékosan -rávette s bár a letartóztatásnál személyesen nem volt jelen, fenti ténykedésével azt elősegítette.

Ezenkívül vádolom *Berdon* Rudolfot négy rendbeli, a Btk. 325. §-ába ütk., annak utolsó bekezdése szerint minősülő személyes szabadság megsértésének vétsége címén, mert gépkocsiján ő szállította el a két Hollánt. Szlaveket és Karácsonyt, akik törvénytellenesen fogattak el s letartóztatásuk következtében erőszakot és sanyargatást szenvedtek.

Vádolom végre Hamaray Miklósné, szül. Neurath Bellát, a Btk. 374. §-ába ütk. bűnpártolás vétsége címén, mert 1919 augusztus hó végén abból a célból, hogy a gyilkosság büntette miatt körözött Lázár Andor Endre terrorista a hatósági üldözés elől meneküljön, anélkül, hogy eziránt vele a büntett elkövetése előtt megegyezett volna, részére útlevelet szerzett s az ennek segítségével meg is szökött.

Indítványozom, hogy a szökésben levő Lázár Andor Endre ellen nyomozólevél bocsáttassék ki.

A következő kép mindannyiunk szívét megdobogtatja. Ki ne emlékeznék a június hó 24-én délután 5—4 óra között elhangzott ágyúlövésekr? Kinek szívét ne fogná el izgalom még ma is annak emlékére, mikor a monitorok nemzeti színű lobogók alatt megjelentek a Dunán? Mindenkit öröm, boldogság és reménység fogott el, mert az ágyúlövésekben feltámadásunk jelét véltük. Aki a dunai látványtól elragadtatva s boldog izgalomtól lelkesülten zsebkendőjét lobogtatva a Petőfi-tér felől a Szovjet-ház felé rohant s azt kiabálta: „Eeltámadt Magyarország!”, „Éljen a hazá!”, az az örömtől ittas alak, mi voltunk, mi a szegény, megfélemlített, agyongyötört polgárok. A mi örömünk, lelkesedésünk adta azt a vakmerő bátorságot a szegény dr. Berend Miklós orvostanárnak, hogy ott a Szovjet-ház közvetlen közelében halálmegvetéssel kifejezést adjon a fölszabadulást üdvözlő polgárság lelkesedésének. Abban a pillanatban ő képviselte a rettenetes nyomástól felszabadult, fellélekzett, meggyötört Budapestet. Sajnos, az ő sorsa lett a leverte ellenforradalom sorsa is és estére vele együtt halott volt a mi reménységünk is. Az ellenforradalom minden valószínűség szerint árulás folytán nem sikerült. Kegyelettel gondolunk azonban dr. Berend Miklós bátor, elszánt alakjára, aki igaz hősként üdvözölte a szabadulás reményének első pillanatát. Látjuk az ő lelkes alakját, amint a kitört ellenforradalom hírére hazasiét, izgatottan pénzt és revolvert vesz magához s „föltámadt Magyarország!” kiáltással elrohant. Látjuk, amint zsebkendőjét lobogtatva, lelkesült kiáltások között végigrohan a Mária Valéria-utcán a Szovjet-ház felé, miközben a Szovjet-háznál álló terroristák lövöldözni kezdik. A lövések és kiáltások hatása alatt visszafordul, megtántorodik, fegyveréhez kap, miközben golyók

érik és elesik. Védekezésül még kirántja revolverét, de a földön újabb lövések találják s pár perc múlva halott. A terroristák, mint egy nemes vadat rohanták meg, s a lövések záporát bocsátották rá. Egy emberre tízen is támadtak s büszke volt, amelyik reá lőhetett. Hogy azután holttestét kirabolják, pénzét, aranyóráját, láncát, ezüst sétapálcáját elszedik, az csak természetes következménye az elkövetett gyilkosságnak. Ott hagyják az utca kövezetén késő estig s csak este 10—11 óra között vonszolják a Türr István-utcán át a Dunaparra, lehúzzák cipőjét, kabátját s úgy dobják a Dunába.

S ekkor ismét megkezdődik a szokásos és reménytelen hajsza dr. Berend Miklós holléte után. Orvos-barátai, a felesége mindent elkövetnek, hogy megállapítsák, hová lett dr. Berend. Mikor a feleség kétségbeesésében bemegy a Szovjet-házba s ott keresi férjét, letartóztatják s házkutatást tartanak nála. Minden lépés, melyet felkutatása iránt tesznek, eredménytelen. Két hét múlva találták meg hulláját az Erzsébet-híd mellett levő Beitscher-uszodánál fennakadva s a boncolás megállapította, hogy három lövés is érte és okozta halálát. Bár akkor már mindenki tudta, hogy kik voltak a tettesek, a bűnvádi eljárás senki ellen sem indult meg, az özvegyet mindenholnan elkergetik s mikor a parlamenti nyomozó osztályhoz akart bemenni, kijelentették, hogy férjét hiába keresi, mert aki burzsuj volt, azt lelőtték. Megállapították, hogy a gyilkosságban részesek egyike Fodor-Engländer Fülöp büntetett előéletű képviselőházi házgondnok volt, aki 14.000 korona kékpénzt s egyéb értéket rabolt el az áldozattól. Jancsics nem engedte letartóztatni azzal az indokolással, hogy politikailag megbízható. Ennél a Fodor-Engländernél megtalálták dr. Berend zsebóráját, aranyláncát és ezüst sétabotját. Még sem tartóztatták le. A képviselőházi gondnok a rablott pénzzel és értékekkel vígan sétált tovább. Mi ez, ha nem pártolása az elkövetett közönséges rablógyilkosságnak? Micsoda szellem hatotta át akkor az egyes fontos hatósági helyeket betöltő egyéneket, ha az ilyen rablógyilkosságot büntetlenül lehetett elkövetni. Nem lehet itt a vezéreket a felelősség alól mentesíteni. Hiszen, akit gyáván legyilkoltak, az nem senki volt, az a diktatúra alatt is európai

hírű orvostanár és tudós, akinek működése az egész emberiségre áldást hozó és hasznos volt.

A főtárgyalás adataiból megállapítható, hogy ezt a gyilkosságot Lobi Mór terrorista, Steiger János terrorista gépkocsivezető és szökésben levő Rosen Antal, Weisz József, Alexandrovsky Leó és Schon Béla terroristák követték el, ez utóbbi Cserny József egyenes felbujtására. Megállapítható továbbá, hogy ugyanezen terroristák dr. Berendet legyilkolása után ki is rabolták és elvették tőle 20.475 korona készpénzt, aranyóráját, aranyláncát, browning-revolverét, ezüstfejű sétabotját és egy pár sárga cipőjét. A szökésben levő Trajia György dr. Berend kirablásában és a holttestnek a Dunába dobásában szintén részes volt. Fodor-Engländer Fülöp időközben öngyilkossá lett és így felelősségre nem vonható. Minthogy 5000 korona fehérpénzt a Hevesi Gyulával együtt élő Stern Jolán vett át, ki azt átadta Papp Sándornak, Papp Sándor pedig Cserny Józsefnek.

Az egyes vádlottak bűnössége a következő módon állapítható meg:

Löbl Mór maga beismeri, hogy az ellenforradalom kitérősekor a Szovjet-házban lerakta értékeit és harcba indult. Láttá dr. Berendet a Mária Valéria-utcában szaladni, látta, hogy többen rálőttek, köztük Rosen Antal és Schön Béla is, de ő nem lőtt. Beismeri, hogy az eset után dicsekedett a gyilkossággal, mert annakidején az dicsőség volt. Beismeri, hogy este 9 óra után Engländer parancsára a Dunába dobták dr. Berend holttestét, közben azonban cipőjét lehúzta. Ezen beismerésen kívül Löblre nézve terhelő Alexius tanúnak azon vallomása, hogy Löbl a lövések alkalmával ott állott, ahonnan a lövések jöttek és másnap ezen tanúnak Löbl maga mondta: „Látta, elvtárs, hogy a burzsujt lelöttem” és meg is indokolta, hogy miért: „maga azt nem látta, ő már a Petőfi-téren kiabált és éltette Magyarországot, azért lőttem le!” Weisz Árpád tanú szerint Löbl lövésre készen tartotta fegyverét és arrafelé rohant, ahonnan a lövések jöttek. Ezen tanú szerint a lövések Löbl irányából jöttek. Schönfeld tanú szerint a terroristák másnap azt beszéltek, hogy dr. Berendet Rosen, Alexandrovsky és Löbl lőtték agyon. Brinda Antal nyomozó annak idején megállapította, hogy a tettesek Steiger,

Rosen és Lobi Mór voltak. Löbl Mór a gyilkosságot előtte be is ismerte. A nyomozás azonban megszűnt, mert a tanú szerint Jancsik kijelentette, hogy terroristák ellen nem szabad nyomozni és Fodor-Engländer Fülöpnek olyan politikai múltja van, hogy nem lehet ellene nyomozni. Weisz Árpád tanú szerint az eset után Steiger és Löbl dicsekedtek a gyilkossággal s azon vitakoztak, hogy ki lőtte le dr. Berendet, Steiger azt állította, hogy a lámpánál állott és onnan lőtt, Löbl az úttestről lőtt. E vitát mindkét terhelt beismerte. Szalontay tanú azt vallotta, hogy még akkor este vita támadt Rosen és Löbl között, hogy ki tette a lövést.

Ugyanezen adatok alapján megállapítható *Steiger* bűnössége is. Steiger beismeri, hogy látta a gyilkosságot, tagadja azonban, hogy ő lőtt volna. Beismeri, hogy dicsekedett a gyilkossággal, de nem lőtt. Ez a Steiger a diktatúra egyik legvérengzőbb alakjának, Pogány Józsefnek volt a sofförje. Dögei vallomása szerint az ellenforradalom kitörésekor önként jelentkezik a Dunaparton felállított géppuskák kezelésére. Szabó tanú szerint, másnap az étteremben mondta, hogy ő is tett egy lövést dr. Berendre. Kántor János tanú azt vallja, hogy látta, mikor Steiger rálőtt dr. Berendre, másnap pedig többek előtt dicsekedett, hogy ő is belelőtt dr. Berendbe. Steiger e dicsekvést szintén beismeri. Egerváry tanú vallomása szerint másnap Steiger pontosan elmondotta, hogy honnan lőtt dr. Berendre. Amit e tanúnak a gyilkosságról elmondott, az teljesen fedi a tényállást.

Feyerlőscher tanú látta Steigert az autónál állni, ahonnan lövések hangzottak el. Másnap többektől hallotta, hogy Steiger a gyilkossággal dicsekedett. Erről a dicsekvésről és vitakozásról meg kell jegyeznem, hogy lehetetlennek tartom, hogy olyan időben, midőn a gyilkosság érdem és dicsőség volt, a terroristák között s az igazi tettesekkel, már pedig Rosen, Weisz József és Alexandrovsky azok voltak, valaki; aki nem volt tettes, vitakozni, vagy a tettességgel dicsekedni mert volna! Egy pillanat alatt torkára forrasztották volna a szót!

Cserny felbujtói bűnössége kétségtelen. Ő mint a terrorcsoport főnöke egész föllépésével, magatartásával, kijelentéseivel maga a megtestesült felbujtás. A terrorfiúkat állan-

dóan gyilkolásra készítartja, az eset alkalmával éppen a Berendre intézett lövések közben megjelenik a helyszínén. Megáll autójával, átveszi a rendelkezést, mellőle ugrik le Schön Béla terrorista s odarohan a földön vergődő dr. Berendhez s közvetlen közelből belelő. Schön Béla ezen lövéseiért Cserny felelősséggel tartozik, mert ő hozta oda Schön Bélát, azért hozta oda, hogy ha kell, gyilkoljon is, az mellőle ugrott le az autóból s Cserny általános intézkedéseinek megfelelően járt el, mikor dr. Berendbe lőtt. Egyébként maga Cserny beismeri, hogy azért jelent meg a szovjetház előtt, hogy rendet csináljon, ott intézkedett, mellőle ugrott le Schön Béla és lőtt rá dr. Berendre. Azért vitte magával Schön Bélát, hogy a rendcsinálásban segítségére legyen. Beismeri, hogy az eset után Pap Sándortól 23 drb. 200 koronást átvett. Két darab 200 koronást Engländer még abból is elsikkasztott.

Pap Sándor beismeri, hogy átvette a 23 darab 200 koronást és átadta Csernynek.

Ezen tényállás alapján vádat emelek Cserny József terrorcsapat főnöke, mint a Btk. 69. §-ának 1. p. szerinti felbujtó ellen, továbbá Löbl Mór és Steiger János ellen, mint a Btk. 70. §. szerinti tettestársak ellen a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntette címén, Löbl Mór és Steiger János ellen ezenkívül a Btk. 344. §-ába ütköző rablás büntette címén, mert Cserny, mint terrorcsapatfőnök gyilkolásra kész csapatot szervez, kitanít, készenlétben tart s az eset alkalmával és közben az ellenforradalmárok leverésére Schön Bélával együtt a szovjetház előtt megjelenik, ott azonnal intézkedik, mellőle ugrik le az autóról a Berend felé történt lövésekre Schön Béla s ezen együttes magatartásával szándékosan reábirta Schön Bélát arra, hogy terhelt társaival együtt dr. Berend Miklóst reáintézett revolverlövésekkel szándékosan és előre megfontolt szándékkal megölje. Továbbá Löbl Mór és Steiger János a szokásban levő Rosen Antallal, Weisz Józseffel, Alexandrovsky Leóval és Schön Bélával együtt Budapesten 1919 június hó 24. napján délután dr. Berend Miklós egyetemi tanárt előre megfontolt ölési szándékkal, revolverlövésekkel együttesen megölték, s ezzel az erőszakkal annak birtokából 20.475 koronát, egy aranyórát, egy aranyláncot, egy ezüstfejű sétapalcát, egy pár sárga

cipőt és egy browningrevolvért a szökésben lévő Traila Györgygyei együttesen azon célból vettek el, hogy azokat jogtalanul eltulajdonítsák.

Cserny Józsefet és Pap Sándort ezenkívül még a Btk. 370. §-ába ütköző orgazdaság büntette címén vádolom, mert nevezettek a Berend tanártól elrablott 23 drb. 200 koronás fehérpénzt, jóllehet tudták, hogy azok rablás büntette útján jutottak a terroristák birtokába, vagyoni haszon végett megszerezték.

Indítványozom, hogy a szökésben levő Rosen Antal, Weisz József, Alexandrovsky Leó, Schön Béla és Traila György ellen bocsásson ki a törvényszék nyomozó levelet.

Az elkövetett gyilkosságok közül a legmeghatóbb kép szegény Madarász Béla orvosnövendék brutális legyilkolása. Madarász Béla orvosnövendék három évet töltött a fronton. Onnan hazakerülvén éjjelt-nappalt eggyé tett, hogy megszakitott tanulmányait folytathassa és a mulasztást pótolhassa. Az ellenforradalom napján Eskü-út 6. sz. alatti háznak III. emeletén levő kis hónapos szobájában készült a szigorlatra. 11 óra tájban leteszi jegyzeteit az éjjeliszekrényre, eloltja a villanyt és aludni készül. A következő pillanatban durva lármával ront be szobájába Küvér Lajos nyomozó 2 vörösörrel, s rátámadnak, hogy fényjeleket adott és kilőtt az ablakon. Az orvosnövendék elmondja, hogy tanult, felmutatta az éjjeliszekrényben levő jegyzeteit és kijelentette, hogy eszében sem volt fényjeleket adni. Küvér Lajos azonban nem enged s követeli az orvosnövendéktől, hogy adja elő revolverét. — Az orvosnövendék tagadja, hogy revolvere volna, mire Küvér megszélidült atyáskodó hangon bírja rá revolvere átadására. Erre Küvér kétszer arcul üti és ráparancsol, hogy öltözzék fel. Kezét összekötözteti s a vele volt vörösöröket folyton biztatja, hogy szúrják le. Majd durva szidalmazások és pofozások között leviszi az utcára, ahol a kapuban már terroristák és vörösörök várnak rájuk Madarásznak nekirohannak, Löbl Mór leszúrja, Max és Polánszky vörösörök a szemeteskocsira teszik, félig élve a hídra tolják s ott többen a Dunába dobják.

Ez a teljesen indokolatlan gonosztett kiáltó módon bizonyítja, mi volt 1919 június 24-én este egy emberélet értéke.

Se látnak, se kérdeznek, hanem állati vadsággal nekirontanak egy ártatlan embernek s legyilkolják.

Megállapítható, hogy fényjelzés az Eskü-út 6. sz. alatti házból nem történt. Ilyen csak a megijedt vörösőrök fantáziájában születhetett. Madarász Bélának az ellenforradalomhoz semmi köze nem volt, szobájából fényjeleket adni nem is lehetett és kilőni is bajos volt, mert az ablakredőny csaknem teljesen le volt eresztve s föl sem lehetett húzni, mert rossz volt, s az ablakpárkánya olyan széles volt, hogy teljesen ki kellett volna feküdnie a párkányra, ha onnan le akart volna löni. Megállapított, hogy az előadott revolverből lövés nem történt, abban a lövegek mind hiánytalanul benn voltak. Ezek a megvadult emberek ürügyet kerestek, hogy betörjenek gyanútlan polgárok lakásába és éjnek idején ágyából ráncigálják ki az orvosnövendéket s gyilkolták le merőben osztálygyűleletről. Hogy a tett elkövetése után ki is rabolták, elvették pénzét, óráját, láncát, lehúzták cipőjét és nadrágját, az csak természetes következménye volt ennek a közönséges gyilkosságnak. Az is természetes, hogy Madarász Béla ismerősei az eset után hiába kutattak Madarász Béla után, sehol nem találták, legyilkolásaért senkit felelősségre nem vontak, sőt a gyilkosságot követő napon ugyancsak vörösőrök elvitték lakásában maradt készpénzt, orvosi műszereit, könyveit, ruháját és minden értékét. A megszállott területen Pécsen élő szülei semmit sem tudtak fiuk sorsáról és talán csak az újságokban értesülnek arról, ami szegény gyermekükkel történt. Megállapítható, hogy a június 24-iki ellenforradalom estéjén igen nagy volt az ijedelem és riadalom a diktatúra gonosztevői között. Adatok vannak, hogy aznap este és éjjel terroristák és vörösőrök állati kegyetlenséggel öltek le mindenkit, aki útjukba került. A szovjetházban a parancsnokságot Lukács György népbiztos vette át, ki azzal az utasítással küldte szét a városban cirkálni Löbl Mór és a többi terroristákat, hogy ahol fényjeleznek, vagy lövöldöznek, vagy ahol fegyvert találnak, az illetőt a helyszínén szűrik le. Lukács György népbiztos a szovjetházra leadott ágyúlövés miatti ijedtében fényjelzésekről képzelődött s a megvadult terroristák minden villanyfényben fényjeleket láttak. Löbl Mór két vörösőrrrel el is indult

és az Eskü-út 6. szám alatt megállott, mert azt hallotta, hogy onnan fényjelzés történt. Eközben hozta le durva bántalmazások között Küvér Lajos és a két vörösőr összekötözött kezekkel Madarászt. Bizonyítva van, hogy Küvér Lajos kijelentette, hogy itt hoz egy ellenforradalmárt, aki fényjeleket adott, agyon kell ütni, még azt merte mondani, hogy tiszt volt s Küvér ott lent kétszer is arcul vágta. Löbl Mór erre botjával támadt Madarász Bélára, többször fejbeütötte, majd rohamkésével és utóbb szuronyával leszúrta. Max Miksa vörösőr elhozta a közelben volt szemeteskocsit, arra a még élő Madarászt feldobták és Max és Polánszky, és többen a terroristák közül a hídra tolták. A hídon Madarász még élt, Rosenfeld tanú a hídon a szemeteskocsin zsebkendőjével letörölte a verejtékező Madarász Béla homlokát, szája mozgott, amidőn a Dunába dobták.

Löbl Mór bűnössége beismerése alapján állapítható meg. Ugyanő beismeri azt is, hogy Küvérral együtt elszedték a meggyilkolt Madarásztól annak óráját, láncát, revolverét zsebkését, borotváját, noteszét, orvosi műszereit. Beismeri továbbá, hogy az eset után Küvérral együtt elmentek Küvér lakására és ott iddögáltak.

Küvér bűnössége Váhl és Hlavacsek tanúk vallomása szerint kétségtelen. Minden indok nélkül durván támadt az orvosnövendékre, arculütötte, több ízben ráparancsolt a vörösőrrre, hogy szúrja le Madarászt, összekötöztette annak kezeit és a liftben is felpofozta, mikor megtudta, hogy a háborúban tiszt volt. Hogy milyen volt a fellépése, bizonyítja az a körülmény, hogy Váhlra ráparancsolt, hogy 2 napig lakásukból ki se mozdulhatnak, amit azok ijedtükben be is tartottak. Löbl Mór, Max Miksa, Polánszky és Bánki előadása szerint Küvér, mikor lehozta Madarászt, azt mondta, hogy „főhadnagy, tiszt volt, ellenforradalmár, fényjeleket adott, lövöldözött, agyon kell ütni.”

Max Miksa vörösőr saját beismerése szerint látta, mint szúrják le Löbl Mór, Alexandrovsky és Weisz József terroristák Madarász Bélát. Beismeri, hogy a halálra sebzett, de még élő Madarászt a szemeteskocsira tette, a hídra tolt, közben cipőjét és nadrágját Polánszkyval együtt lehúzta. Vele szemben tehát ugyanaz a gyilkossági szándék és csele-

kedeti egység megállapítható, ami Löblnél és társainál fennforgott. Ugyanez áll *Polánszkyra* nézve is, aki beismeri, hogy lehúzta Madarász cipőjét és akivel szemben bizonyítva van, hogy ő is tolt a szemeteskovcsit. Vele szemben arra is van adat, hogy a még élő Madarász Dunába dobásánál segédkezett. A gyilkossági szándék, akarat- és cselekmény-egység tehát nála is fennforog, mert ő jól látta mi történik s Maxszal együtt a még élő Madarászt a szemeteskovcsira tette, a hídra tolt, talán a Dunába dobásnál is segédkezett. Mindenesetre az ő jelenléte és cselekvősege is hozzájárult Madarász halálához. Nem szükséges ugyanis, hogy minden tettes egyenesen ölési cselekedetet hajtson végre. Max és Polánszky teljes akarategységben a többi tettessel a még élő Madarászt szemeteskovcsin a hídra vivén, halálának s a Dunába dobásának bekövetkezéséhez hozzájárultak. Útközben azonfelül meg is rabolták, lehúzáván cipőjét és nadrágját.

Ez alapon vádat emelek Löbl Mór, Max Miksa és Polánszky Lajos terrorista, illetve vörösőrök ellen, mint a szokásban levő Weisz József, Alexandrovsky Leó, Márton István, Vajda Ignác Náthán, Gerbicz János, Dávid János és Kropf Nándor tettes társai ellen és Küvér Lajos ellen, mint a 69. §. 1. p. sz. felbujtó ellen a Btk. 278. §-ába ütk. gyilkosság büntette és a Btk. 344. §-ába ütk. rablás büntette címén, mert mint a tanácsköztársaság fegyveres erejének tagjai és Küvér Lajos, mint nyomozó, Budapesten, 1919 június 24-én este 11 óia tájban Madarász Béla orvosnövendéket szándékosan és előre megfontolt szándékból Lukács György volt népbiztos és Küvér Lajos nyomozó szándékos jreábírása folytán rája intézett ütésekkel, szúrásokkal és a Dunába dobással együtt és közösen, szándékosan és előre megfontolt szándékkal megölték és birtokából az ellene intézett ezzel az erőszakkal aranyóráját, láncát, pénzét, cipőjét, nadrágját, abból a célból vették el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsák.

A szokásban levő terheltek ellen nyomozólevél kibocsátását indítványozom.

A legsötétebb és legborzalmasabb gonosztett kétségkívül *Fery Oszkár* csendőraltabornagy és társainak a mozdonyutcai terrorlaktanya pincéjében történt kegyetlen legyilkolása volt. Közismert, mennyire útjukban voltak derék magyar

csendőreink a bolsevista kalandoroknak. Minden eszközt megragadtak, hogy a csendőrséget ártalmatlanná tegyék. Julius első napjaiban Bonyhádi Tibor pol. nyomozó lovag Beer Vilmosnéval való ismeretsége révén letartóztatítja Borhy Sándor csendőralezredest ellenforradalmiság gyanúja miatt, az eljárás azonban eredménnyel nem jár s Borhy egy hét után szabadul. Nemsokára rá július 17-én Zagyi József csendőrtiszt proletárgyűlölettől telve megír a csendőrtisztek ellen egy mende-mondákon alapuló névtelen feljelentést, melyben elmondja, hogy ellenforradalom készül s annak élén Fery Oszkár csendőrtábornagy, Borhy Sándor és Menkina János csendőralezredesek állanak. Felemlíti még Vrablik Mátyás és Gencsy csendőralezredesek nevét is. Ez a feljelentés teljesen alaptalan pletykán alapult, Chlepkó Hantos Ede a vörösörség országos politikai biztosa azonban nagy örömmel fogadja. Végre fölléphet a gyűlölt csendőrök ellen. Azonnal jelentést tesz a különböző népbiztosságokhoz munkatársával, dr. Vajda Zoltánnal, a vörösörség országos főparancsnokával együtt s rögtön hívhatja Csernyt. Közli vele, hogy a csendőrtiszteket „haza kell küldeni, mert nagyon mozognak.” Cserny tüstént intézkedik. Saját beismerése szerint kijelentette Chlepkónak, hogy majd küld két „vérebet”, Radányi és Bonyhádi pol. nyomozókat, kik már úgy is nyomoztak a csendőrtisztek ellen, — azok gyorsan elbánnak velük. Utasítására Radányi Kornél és Bonyhádi Tibor terrorista pol. nyomozók azonnal jelentkeztek Chlepkónál. Chlepkó parancsa az volt, hogy a csendőrtiszteket azonnal le kell tartóztatni, majd Cserny hazaküldeti őket.

Másnap Bonyhádi és Radányi munkához fognak. Előző nyomozásuk sikertelensége növeli bosszúálló hajlandóságukat. Tehát újra kezükbe kerülnek a csendőrök! Julius 18-án éjjel Bartalos István terroristával együtt megjelennek Fery Oszkár csendőrtábornagy lakásán. Ők maguk lenn az autóban várnak, Bartalos és társa mennek föl. Feryt gyorsan felöltöztetik s elhurcolják otthonából. Ugyanezt teszik Borhy és Menkina csendőralezredesekkel is.

Július 19-én virradóra azonnal megindulnak barátaik és hozzátartozóik az elhurcolt csendőrtisztek keresésére. Egyik hatáságtól a másikhöz rohannak s végre 21-én délelőtt meg-

látják őket a terrorlaktanya egyik emeleti ablakán kinézni. Micsoda érzés lehetett az a hozzátartozóknak s barátoknak, kik ott látják őket az ablaknál álldogálni, sorba járnak minden hatóságot, igénybe veszik Romanelli alezredes közbenjárását s nem képesek kiszabadítani. Csernyék terrorlaktanyájának kapuja előtt megáll minden hatalom, élve onnan ember Cserny akarata nélkül nem jöhet ki. Nem is jöttek ki ezek a csendőrtisztek sem. Cserny elkergeti az érdeklődő detektívet s azt mondja neki, ha valaki Feryék iránt érdeklődik, jöjjön személyesen. A detektív pedig ne koptassa ci-pőjét egy burzsujét.

Közben a csendőrtiszteket Radányi és Bonyhádi vallatni kezdik. Mikor pedig észreveszik, hogy Feryék iránt mind nagyobb az érdeklődés s terhükre kezd lenni a folytonos kérdezősködés utánuk, a behozatal után harmadnapon július 21-én Cserny, Pap, Bonyhádi és Radányi kiadták a rendeletet a terroristáknak, hogy az éjjel végezni kell velük. S az éjféli gyilkosok július 21. és 22-ike közötti éjjelen, mint földalatti gonosztevők egyenkint sorba lehordják az emeletről a pincébe a csendőrtiszteket. Radányi és Bonyhádi útmutatása szerint Kakas, Löscher, Pető, Trajla, Neumayer, Nagy Béla Géza, Csomor Gábor terroristák kéjjel vetik rájuk magukat, vallatják, kínozzák, ütlegetik, pofozzák, levetkőztetik őket s azután megparancsolják nekik, hogy menjenek fel az odakészített létrán és saját maguk tegyék nyakukba a vízmelegítő csőre elkészített kötelet. S a csendőrtisztek, mindmegannyi hősök, büszkén, bátran mennek a gyalázatos halálba.

A kérdésre, hogy akarnak-e még valamit mondani, büszke „nem”-mel felelnek s jajszó nélkül halnak vértanúhalált egymásután. Egyikükkel az egyik gonosztevő bőrmadrágját akarja megcsókoltatni s mikor ezt nem teszi, ütlegetik. A másik alatt leszakadt a kötél, újra felakasztják. Majd mikor leveszik s még él, összeszurkálják. Közben röhögnek, kacagnak, verik a kötélen vonagló embereket, sőt a soffőr is odajön s az egyik haldoklót a kötélen arculüti. Aztán leszedik őket a kötelekről, létrákon kiszállítják, autóba rakják, ráülnek a holttestekre s így viszik ki a Dunaparra. Ott az autóból lábuknál fogva vonszolják végig a partra a Dunáig

s beledobják őket a Dunába. Másnap vértócsa és a vonszolás nyomai jelzik, hogy mi történt.

Természetesen senki ellen eljárás nem indul s senkit felelősségre nem vonnak. Bár mindenki tudja, mi történt, az illetékes hatóságok élén állók, sőt maga Kun Béla is, letagadják a gyilkosságot s a hozzátartozók nyugtalanságát hazugságokkal áltatják.

Hogy a csendőrtiszteket kirabolták, értékeiket, ruháikat elszedték, sőt szegény Fery altábornagynak még a nyakáról is leszedték kis Máriás aranyláncát, ez a terroristáknál az elkövetett gyilkossággal vele jár. Hadd legyen e gyáva, aljas és borzalmas gyilkosság teljes és becstelenségben utolérhetetlen.

Clepkó Hantos Ede szökésben van. Tőle indul ki a kezdeményezés a csendőrtisztek legyilkolására. Cserny maga mondja, hogy előtte július 17-én Chlepkó kijelentette, hogy a csendőrtiszteket haza kell küldeni, mert nagyon mozognak. Elég volt neki egy névtelen mende-mondán alapuló följelentés, hogy meghozza rá a halálos ítéletet. Ilyen emberek kezében volt akkor a hatalom! Igaz-e, valótlan-e a névtelen feljelentés tartalma, nem érdekelte, lelkiismeretlen kegyetlenséggel küldte szegény csendőrtiszteket a halálba. Bonyhát is vallja, hogy Chlepkótól ered az utasítás, neki és Radányinak is azt mondta, le kell tartóztatni s „haza kell küldeni” a csendőrtiszteket.

Cserny József szerepe ez ügyben is tisztán áll. Terrorcsoportját újra megszervezve, terroristáival együtt gyilkolásra készen várja a nekik való munkát. Készséggel vállalja Chlepkó kívánságát. Küldi a vérebekeket. A mozdony-utcai terrorlaktanya félelmetes hírét meg kell alapítani.

Beismeri, hogy a csendőrtisztekre nézve azt mondta Bonyhátinak és Radánvinak: „Lestoppolni, hazaküldeni őket — ez Chlepkó óhaja”. Beismeri, hogy mikor meghozták a csendőrtiszteket, azok ottlétét „jól van” szavakkal tudomásul vette. Előadása szerint másnap Bandi kérdezte tőle: „Még nem úsznak a csendőrtisztek?” Beismeri, hogy Radányiéknak, kik 21-én este jelentették, hogy ma ki fogják a csendőrtiszteket végezni, kijelentette: „Ha kivégzésre kerül a sor, engem költések fel!” „Tudtam, hogy kivégzik” — mondta „de nem kö-

töttek fel!” A főtárgyaláson beismerte, hogy a rendőrségen azt vallotta, hogy mikor éjjel költötték, azt mondta: „Mit zaklattok, megkaptátok Chlepkótól az utasítást, végezzetek velük!” Beismeri, hogy 21-én a nyomozó detektívnek ezt mondta: „ha proli volna, nem koptatnák a cipőjüket érte”, továbbá: „No és ha már a Dunában úszik? Mondja meg annak a parancsnoknak, hogy ha érdeklődik, jöjjön el személyesen.” Bonyhádi vallomása szerint Cserny azt a parancsot adta nekik, amit Chlepkó: „Lestoppolni a csendőrtiszteket és hazaküldeni.” Julius 21-én azt mondta Cserny, hogy még a másik kettőt is be kell hozni (Vrablik és Gencsy alezredek) s akkor mind az ötöt haza kell küldeni. Éjjel, mikor költötték, kijelentette Cserny: „Végezzetek velem!” s félig felült ágyában. Löscher vallja, hogy másnap Csernytől azt a parancsot kapta, hogy hívja fel azokat az embereket, kik az éjjeli kivégzésnél jelen voltak s bort, szalonnát és kenyeret adott nekik.

Cserny azon védekezése tehát, hogy ő nem akarta a csendőrtisztek halálát s az ő tudta nélkül következett be, meg nem állhat. Hiszen csak egy szavába került volna s a csendőrtisztek szabadok. Ki hiszi el, hogy a terrorlaktanyában, hol Cserny az úr, tudta és akarata ellenére gyilkolnak?

Bonyhádi bűnösségéhez sem fér kétség. Bonyhádi már ekkor ismerte Borhyt. Bántotta, hogy előző nyomozása a csendőrtisztek ellen eredménytelen volt. Radányit lovag Beernéhez való viszonya sarkalta. Ez a beteg szenvedélyű úrinő előbb Csernyvel kezdett viszonyt. Cserny azonban nem igen bízott benne. „Aki hoz, visz is”, mondta Beerné, ki a csendőrtisztekről hozott neki adatokat. Utána Bonyhádi következett. Beerné összehozza őt Borhyval, azt le is tartóztatják, de elengedik. Radányi következett ekkor a kegyekben. Ő még a diktatúra bukása után is együtt nyaral Beernével. Meg akarja tehát mutatni, hogy; végez a csendőrtisztekkel. Bonyhátival együtt ő a „finesz”, mondja Cserny. Cserny szerint Bonyhádi volt a szellemi intéző. Bonyhádi beismeri, hogy Chlepkó és Cserny parancsát hajtották végre. Előadása szerint Radányi adta ki a parancsot a csendőrtisztek hazaküldésére. Beismeri, hogy fenn volt éjjel, de Radányi intézkedett, ő Gencsy alezredest hallgatta ki. Csomor

szemébe mondta, hogy hallotta, mikor Bonyhádi azt mondta Kakasnak: „Menjetek és végezzétek dolgotokat!” Annyit ő maga is beismer, hogy este azt mondta Kakasnak: „ha nincsenek szolgálatban,, maradjanak itt!” Löscher szerint Bonyhádi azt mondta neki, hogy szólítsa fel az embereket, ki vállalkozik a gyilkosságra, Bonyhádi a főtárgyaláson beismeri, hogy ő mondta, hogy „ezt meg kell csinálni”, mert Cserny mondta, hogy „ezt az ügyet el kell intézni.” Neumayer Nagy azt vallja, hogy ők Bonyhátitól és Radányitól rettegtek legjobban, ők mondták mindketten, hogy „a három illetőt föl kell akasztani!” Egyébként Bonyhádi a vizsgálóbíró előtt beismerte, hogy este Kakasnak szólt, hogy aznap éjjel szükség lesz rá éjjeli munkához, embereket kell eltenni láb alól. Neumayer-Nagy azt is mondja, hogy a tomaterebben Bonyhádi súlyzókat adott át nekik, hogy a holttestek nyakába akasszák, hogy a Dunába lesülyedjenek. Egyébként neki és Radányinak Kakas a gyilkosságok közben többször jelentést tett s a gyilkosságok után egyik autón Bonyhádi ment, hogy kijelölje a helyet, hol a holttesteket a Dunába dobják s az az ő felügyelete alatt meg is történt.

A szökésben levő *Radányi Kornél* bűnössége teljesen hasonló bizonyítékok alapján állapítható meg.

Pap *Sándor* terrorista, ki Cserny helyettese volt s ki a terroristák között kegyetlenségéről volt híres s azok előadása szerint „ő volt Cserny rossz szelleme”, bűnössége szintén kétségtelen. Beismeri, hogy Cserny közölte, hogy a csendőrtiszteket Chlepkó parancsára kell kivégezni. Beismeri, hogy éjjel 12 órakor Radányi és Bonyhádi felzörgették s közölték vele, hogy most kezdik a kihallgatást s cigarettát kértek. Tagadja azonban, hogy a gyilkosságról tudott volna. Ezzel szemben Bonyhádi azt mondja, hogy Pap jelentette ki: „Nem kell sokat okoskodni, végezni kell velük! Föl kell akasztani!” Kakas szerint Pap éjjel föl volt öltözve s azt mondta: „Hát igen, fel kell akasztani!” Löscher szerint Pap kijelentette: „Haza lesznek máma küldve okvetlen!” Neumayer: A kötet az akasztáshoz éjjel Pap adta s ugyanakkor kijelentette, hogy az éjszaka folyamán haza fogják küldeni a csendőrtiszteket. Ugyancsak Bonyhádi szerint, mikor a csendőrtisztek levelet akartak küldeni hozzátartozóiknak, Pap kije-

lentette: „Nem kell a leveleket elküldeni, hiszen úgylis „haza” lesznek küldve!”

Kakas, Löscher, Neumayer, Nagy Béla, Csomor Gábor terroristák bűnösségének bizonyításával nem kell sokat foglalkoznom. Ők a szökésben levő Pető és Trajla terroristákkal együtt hatan végezték ki a csendőrtiszteket. Mindegyikben egyformán meg volt a gyilkossági szándék és akarat s együttes összeműködésük és cselekvőségük eredménye volt a 3 csendőrtiszt felakasztása s Dunába dobása. Nem fontos, ki nek mi volt a szerepe. Mindegyiknek kezét ugyanaz a gyilkossági szándék vezette. Kakas lehozta az egyiket, egyszer a lépcsőnél állt, máskor jelentést vitt Bonyhátiekhoz, Tóth soffőrt felköltötte, a Dunába dobásnál részt vett, az akasztásnál rudat hozott, segített a rúd segítségével a felakasztott embereket leemelni, kötelet hozott, Menkinát levetkőztette, stb., Csomor szintén részt vett a levetkőztetésben, az ütésben, a kínzásban, az egyiknek odakínálta nadrágját, hogy az csókolja meg, kirántotta a létrát, az egyikbe rohamkésével bele-szúrt. Löscher a kötéthurkot készítette el, fölparancsolta őket a létrára, máskor ugyanezt csinálta Neumayer-Nagy Béla Géza, Löscher ezenfelül Menkina alezredesbe, aki az akasztás után még hörgött, rohamkésével bele-szúrt s mindannyian vallatták, levetkőztették, ütötték, kínozták a szegény csendőrtiszteket, fölparancsolták őket a létrára, rájuk parancsoltak, hogy a hurkot saját maguk tegyék nyakukba, kirántották alóluk a létrát s közben körülállták, szidták s még a kötélen is bántalmazták őket. Mindegyiknek cselekedete tettesi cselekedetnek tekintendő s bűnösségük ezen minőségben megállapítandó.

Rá kell mutatnom *Tóth József* terrorista soffőr szerepére, ki ott élt a terroristák között s aki Cserny szerint, ha nem tetszett volna neki ott a dolog, bármikor elmehetett volna. Ezt a terrorista soffőrt szintén mint tettest vádolom. Nála is meg volt ugyanaz az előre megfontolt gyilkolási szándék, mint a többi terroristánál. Löscher szerint még délután szólt neki Radányi az autó miatt. Éjjel költik: „Kelj fel, tudod hová kell menned!” mondták neki. Fölkelt, elkészítette a gépkocsit, lement a pincébe, tudta miről van szó. Ott az egyik hullában megbotlott, a másikat éppen akasztot-

ták s röhögve körülállták. Ő is odament közéjük s a kötélén lógó, vonagló, de még élő embert arculütötte. Aztán segédkezett a holttestek autóra rakásában, a Dunához szállította azokat, s ott a Dunába bedobásban szintén részt vett. Ugyanaz a tettesi akarat, ugyanaz a gyilkos szándék vezeti. A még élő, vonagló, felakasztott embert arculüti. Cselekvősége azonos a többi tettesével, hozzájárul az egyik halálához. Tettes társi szerepe tehát egy esetben kétségtelenül megállapítható.

Bartalos terroristával szemben nem bizonyítható, hogy az akasztásoknál jelen volt, vagy abban részt vett volna. Azonban ő is terrorista. Ugyanaz a gyilkos szándék van nála is, ami a többi terroristáknál. Beismeri, hogy a három csendőrtiszt letartóztatását, behozatalát ő végezte. Nagyon jól tudta, miért hozzák be a terrorlaktanyába a csendőrtiszteket. Oda más célból nem vittek embereket, mint halálrakínzás és „hazaküldés” céljából. Az akarat és szándék tehát nála már a bevitelnél meg volt s így mint terrorista szándékosan előmozdította — a csendőrtisztek bevitelével azt, hogy azokat terrorista tettestársai megöljék. Gyilkosságban való bűnségédi bűnössége kétségtelen.

Ugyanez áll *Cseh László* terroristára. Mint terrorista őrizte a terrorlaktanyában a csendőrtiszteket. Tudta nagyon jól, mi vár azokra. Őt az őrzésnél ugyanaz a gyilkos szándék vezette, ami társait a kivégzésnél. Az őrzéssel elősegítette amazok cselekményeit. Bűnségédsége szintén kétségtelen.

Ezek mindketten terroristák voltak s csupán szolgálati beosztásuk hozta magával, hogy cselekvőségük nem ugyanaz, mint a tetteseké. Ha ők lettek volna ott a kérdéses éjjelen, épp úgy végrehajtották volna a gyilkosságot, mint ahogy a behozattalal és őrzéssel lehetővé tették azt. Hiszen a gyilkossági szándék ott minden terroristánál állandóan meg volt.

Hátra van még *dr. Vajda Zoltánnak*, a vörösőrség országos főparancsnokának és titkárának *Pór Pollacsek Ernőnek* szerepe és bűnösségének megállapítása.

Dr. Vajda Zoltán vagyonos budapesti ügyvéd volt, mikor a diktatúra kitört. A bolsevizmus olyan durván szakadt reánk, hogy aki tudott, menekült annak szolgálata elől.

Dr. Vajda Zoltánt nem találta a bolsevizmus közszolgálatban, nem volt szegény, rosszul fizetett tisztviselő, kinek a hivatal kenyeret és megélhetést jelentett. Meg tudjuk, s meg kell értenünk, miért maradt hivatalában s szolgálatban annyi köztisztviselő. Hiszen a magyar köztisztviselő a fizetéséből él s máról-holnapra családjával együtt koldulni nem mehetett. S végre is őt ott benn érte hivatalában a bolsevizmus kitérőse. Mit tudta a tisztviselői kar nagy része, hogy mit fog az országnak jelenteni a bolsevizmus. Ott maradt egy részük s igyekezett kötelességét becsülettel teljesíteni. Nem a bolsevista uralmat, hanem a közérdeket, az államot szolgálta. A kenyér kényszere nagyobb hatalom még a bolsevizmusnál is. Még azokat a szegény ördögöket is megértem valahogy, akik állás és kenyér/ nélkül, nyomorban és szenvedések között kívülről mentek be egyes vállalatokba s hivatalokba, s állást vállalni kényszerültek. A nyomorúság nem válogatós s az éhes gyomor nem gondolkozik. Egyébként is nem ez a fontos. *A döntő az, hogy a tisztviselő azonosította-e magát a diktatúra által hirdetett elvekkel és eszközökkel.* Proletárdiktátor volt-e vagy sem a maga hatáskörében? De mit keres ezek között dr. Vajda Zoltán? Mi volt az a kényszer, mely őt a vörösörség országos főparancsnoki állásába ültette? Ezek a dr. Vajda Zoltánok, kik, minden kényszerítő ok nélkül siettek önként a vörös uralom szolgálatába és támogatására, talán bűnösebbek, mint maguk a gonosz vezérek. A dr. Vajda Zoltánok erkölcsi, szellemi támogatása s önkéntes felajánlkozása nélkül a bolsevizmus négy és fél hónapig nem tarthatott volna! Ők, az intellektüellek, ezerszer bűnösebbek, mint a tudatlan tömeg, mely vakon ment az álpróféták csillogó ígéretei után. Ők, az intellektüellek nagyon jól tudták, miről van szó. Látták a teljes felfordulást, a teljes elvadulást s siettek belőle részüket kivenni! Mi panasza lehetett dr. Vajda Zoltánnak az addigi társadalmi és gazdasági rendre? Elérte abban mindazt, amit ember e hazában elérhet: vagyonos ügyvéd lett az ország fővárosában! Mit akart még többet? Miért nem volt megelégedve az elért sikerrel? Hát ő is elvult nyomva, ő is ki volt talán zsákmányolva? Dr. Vajda Zoltánt s a dr. Vajda Zoltánokat ugyanaz a gyűlölet vezette a fennálló társadalmi rend ellen, mint a Kun

Bélákat, Szántó Bélákat, Vágó Bélákat, Pogányt, Kunfit és Szamuelyéket. A magyar úri társadalom s a történelmi magyar középosztály gyűlölete! Ezt az úri magyar középosztályt kellett tönkretenni, ennek a elöntő szerepét kellett egyszersmindenkorra lehetetlenné tenni! Ezért siettek a dr. Vajda Zoltánok a Szamuelyék segítségére! *A történelmi középosztály kiirtása volt a gondolat, mely az intellektuelleket a vörös-hatalom bűvkörébe hajította.* Ők akartak ott elhelyezkedni, ahol addig a történelmi középosztály képviselői ültek. A féktelen gyűlölet s uralomvágy sarkalta őket az élre s olyan helyekre, ahol parancsolhattak s megalázhatták a vezérek nélkül maradt, védtelen, fegyvertelen középosztályt. Ezért kellett dr. Vajda Zoltánnak a vörösörök országos főparancsnokává lennie.

Ha nem ez a hatalmi vágy vezeti dr. Vajda Zoltánt, hanem meggyőződése szent heve, bizonyára egyszerű vörösörként is szolgálhatta volna a bolsevizmust. Vörösörség országos főparancsnokává senkit sem lehet kényszeríteni. A hatalom kellett dr. Vajda Zoltánnak s ezt megkapta! Most a következményeket kell elviselnie, ezt nem igen vállalja. Pedig a vörös uralom alatt kijelentette, hogy a diktatúrával él vagy hal. Ugy látszik, csak élni szeretett vele! Haljon meg más érte!

Ma persze kijelenti, hogy kényszerből vállalta és semmi hatásköre sem volt. Chlepkó Hantos Ede politikai biztos volt a mindenható. Hát Chlepkó ma nincs itt, rá lehet kenni mindent s még azt is lehet mondani, hogy a vörösörség országos főparancsnoka ártatlan báránka volt. Talán el is lehetne hinni, ha ezt egy szegény hivatásos katona, vagy rendőrtisztviselő mondaná, ki kényszerűségből helyén maradt, de hatáskört nem adtak neki. De nem mondhatja ezt dr. Vajda Zoltán, ki kívülről jött, ki mint bolsevista jött, ki mint a vörösuralom hű embere jött s aki Vértesi tanú vallomása szerint kijelentette az őrséghez intézett szónoklatában, hogy a proletárdiktatúrával él és hal s mellette ki kell tartani mindhaláláig. Az ilyen főparancsnok nagy hatalom volt, az autón járt, ha már elfelejtette volna dr. Vajda Zoltán, hát eszébe juttatom: autón járt, hivatala József főherceg palotája volt, vörösörökkel, kézigránátokkal vette körül magát, s hatalmas

és félelmes megjelenése előtt remegve hajoltak meg az emberek. Ez az országos főparancsnok akkora hatalom volt, hogy József főherceg bundáját viselte és hatszobás lakást rekviráltatott magának. Egyébként két terror-alakulat is alája volt helyezve és pedig a Jakab-féle terrorcsapat s a Bandi-féle különítmény, mely mindkettő ellenforradalmak leverésével foglalkozott. Azonkívül hatáskörébe tartozott az ellenforradalmak leverése is. S Vajda Zoltán nem tért ki a hatalom gyakorlása elől. Chlepkó-Hantos Edével együtt kíméletlenül bántak el azzal, aki útjukba került s az utolsó napig teljes egyetértésben működtek.

Feryék letartóztatásában s kivégzése ügyében dr. Vajda Zoltán és Pór-Pollacsek Ernő cselekvősége a következő:

Julius 17-én érkezett be a névtelen feljelentés; aznap annak hátán ceruzával elintéztetett; az elintézésre parancsot csak Chlepkó és Vajda együtt adhattak, mert együtt volt joguk intézkedni. 18-án már aktaszerűleg elintézték, ott van Pór sajátkezű aláírása s Vajda pecsétje, illetve bélyegzős aláírása, 18-án készült ez az írás. Ennek alapján fogattak el Feryék. Ez az elfogadás tette lehetővé a gyilkosságot.

Vajda beteg lehetett, de nem volt oly beteg, hogy be ne mehetett volna hivatalába. Chlepkó egyedül nem intézkedhetett, csak Vajdával és az elintézésnél ott is van Vajda bélyegzős aláírása.

Ezenkívül Vajda hatáskörébe tartozott az ellenforradalmak leverése. A csendőrtisztek azért fogattak el, mert ellenforradalmárság gyanúja alatt állottak, erre tehát Vajda adta ki a parancsot Chlepkóval együtt. Ha a gyilkossági szándék vele szemben bizonyítható nem volna, Vajda bélyegzős aláírása mindenesetre oka volt a sértettek személyes szabadságától való megvonásának. Ezenkívül megállapítható, hogy Vajda vörösörsei beszédét április havában a vörösörök s munkások előtt a kommunizmus érdekében tartotta. Vértesi tanú szerint a kommunizmus mellett való kitartásra biztatta az őrséget s azt mondta, hogy a proletárdiktatúrával él vagy hal. Ez osztály elleni gyűlöletre izgatás s tulajdon elleni izgatás büntette.

Pór-Pollacsek már 17-én elintézte ceruzával a névtelen feljelentést annak hátán. 18-án pedig fölterjesztés történt sa-

játkező írásával s aláírásával s ennek folytán tartóztatták le a csendőrtiszteket. Ezen elintézés volt oka a letartóztatásnak s utóbb a gyilkosságnak.

De ha nincs gyilkosságra szándék, van személyes szabadság megsértésének vétsége, mert a lefogás az elintézés folytán, azzal egyidejűleg július 18-án történt.

Az előadottak alapján vádat emelek:

Cserny József terrorista parancsnok és Bonyhádi Tibor terrorista pol. nyomozó, mint a btk. 69. §. 1. p. sz. felbujtó, továbbá

Pap Sándor, Kakas Ferenc, Csomor Gábor, Neumayer-Nagy Béla Géza, Löschér Márton és Tóth József, mint a btk. 70. §. szerint való tettestársak, végül dr. Vajda Zoltán, Pór-Pollacsek Ernő, Bartalos István és Cseh László, mint a btk. 69. §. 2. p. sz. bűnsegédek ellen a btk. 278. §-ába ütköző három rendbeli gyilkosság büntette címén, mert mint a tanácsköztársaság fegyveres erejének tagjai, illetve hivatalnokai a tanácsköztársaság fenntartása érdekében Budapesten, 1919. évi július hó 21. és 22. közti éjjelen, az ellenforradalom szervezésének gyanúja miatt letartóztatott s a mozdony-utcai terrorlaktanyába beszállított Fery Oszkár csendőrtábornagyot, Borhy Sándor és Menkina János csendőralezredeseket Kakas Ferenc, Csomor Gábor, Neumayer-Nagy Béla, Löschér Márton és Tóth József, a szökésben levő Pető Zoltán és Trajla György terroristákkal együtt szándékosan és előre megfontolt szándékkal együttesen megölték, akként, hogy őket a pincében a vízvezetéki csőre felakasztották, Cserny József pedig a megjelölt terroristákat fentebb leírt általános magatartásával és már előadott kijelentéseivel szándékosan reábirta a bűncselekmény elkövetésére; Bonyhádi Tibor, mint terrorista nyomozó már idézett kijelentéseivel és utasításával a terroristákat a bűncselekmény elkövetésére szándékosan reábirta, Bartalos István, mint terrorista azáltal, hogy a csendőrtiszteket törvényellenesen letartóztatta és a laktanyába beszállította, Cseh László terrorista azáltal, hogy a csendőrtiszteket letartóztatásuk alatt őrizte, dr. Vajda Zoltán és Pór-Pollacsek Ernő pedig azáltal, hogy a csendőrtisztek letartóztatására vonatkozó és július 18-án kelt jelentést Vajda Zoltán bélyegzős aláírásával Pór-Pollacsek Ernő pedig saját kezű

aláírásával ellátták, a terroristáknak a csendőrtisztek meggyilkolására irányuló cselekményét szándékosan előmozdították.

Ezenkívül dr. Vajda Zoltán a Btk. 172. §-ába ütköző és az 1912. LXIII. t.-c. 19. §. szerint büntetendő izgatás bűntette címén azzal vádolom, hogy Budapesten, 1919 április havában, tehát háború idején, a vörösörség előtt, tehát nyilvánosan egy beszédet tartott, amelyben a vörösöröket a kommunizmus mellett való kitartásra buzdította és kijelentette, hogy a proletárdiktatúrával él és hal és ezáltal a magukat proletároknak vallók osztályát a polgári osztály ellen gyűlöletre izgatta s a tulajdon jogintézménye ellen izgatott.

Indítványozom, hogy a szökésben levő Chlepkó-Hantos Ede, Radányi Kornél, Pető Zoltán és Trajla György ellen nyomozólevél bocsáttassák ki.

Végre ismertetnem kell még *Csomor Gábor* terroristának Veszprémben való szereplését is. Veszprémben a Pervanger-féle terrorcsapat működött s szellemi vezérük a szökésben levő gonosz Lusztig-László Arnold politikai megbízott volt. A veszprémi tusz-listán szerepelt gróf Festetich Sándor dégi földesúr is, kit Károlyi alatt a hadügyminiszterségből a szocialisták kibuktattak.

Lakott Dégen egy jóra való kereskedő ember, *Szigeti Gusztáv*, aki menedékhelyet adott a már előre figyelmeztetett Festetich Sándornak addig, míg biztosabb helyre juthatott. Ennek volt köszönhető, hogy amikor a terroristák Pervanger Mihály vezetése alatt Dégen megjelentek, már nem találták meg a gróft s bosszúságukat csak a kastély kincseinek elrablásával enyhítették.

Természetesen azonnal megindult a nyomozás annak kiderítésére, ki volt az, akinek segítségével gróf Festetich Sándor menekülhetett? így vezettek el a szálak a jólelkületű kereskedőhöz, Szigeti Gusztávhoz, azonnal elfogatták s Veszprémbe hurcolták Lusztig Arnold politikai megbízott és Pervanger Mihály csapatparancsnok elé. Itt beismerte bűnét, hivatkozott arra, hogy gróf Festetich Sándor az egész községnek jótevője volt, a lakosság szerette s amit tett, ugyanezt bárki megtette volna helyette.

A védekezés hiábavaló volt. Halálra ítélték. Az ítélet végrehajtása végett átadták Csomor Gábor terroristának.

Csomor Gábor kocsira ültette Szigeti Gusztávot s elvitte magával Balatonkenessére. Itt egy ideig a parton gyalogoltak, majd bevitte a vízbe, kezeit hátrakötözte és közölte a szerencsétlen áldozattal, hogy ki fogja őt végezni.

Maga Csomor Gábor beszéli el, hogyan könyörgött neki a halálra ítélt ember. Hivatkozott családjáról beteg feleségére, gyerekeire, felajánlotta 15.000 koronáját váltságdíjúl, de hajthatatlan maradt, hiszen a pénzt így is megkaphatta.

Nem sok idő múlva revolverét elővette s a vele szembenálló Szigeti Gusztávot főbelőtte, kétszer lőtt rá, de a szerencsétlen ember még mindig életben maradt, mire újra a rohamkés szerepe kezdődött s az áldozat tizenhat szúrás után nem-sokára ki is szenvedett. Ekkor jutott eszébe Csomor Gábornak, hogy a kivégzés tanúk nélkül történt s hogy bizonyítékot szolgáltatson Lusztig Arnold politikai megbízottnak eredményes eljárásáról, levágta a szerencsétlen embernek mind a két fülét és orrát s visszatérve ezek beszolgáltatása mellett számolt el küldetéséről.

Lusztig és Pervanger elvtársak pedig nagyszerűen mulatva a terrorista találékonyságán, megdicsérték őt, s vele a pénzen együtt osztzkodtak.

A hozzátartozók feljelentést tettek Szigeti Gusztáv megölése miatt a vörösrészen és Csomor Gábort önkényes eljárása miatt letartóztatva Korvin-Klein Ottó, a politikai nyomozó osztály főnöke elé állították, aki azonban azzal helyezte Csomor Gábort szabadlábra és szüntette meg ellene az eljárást, hogy elfoglaltsága miatt nem ér rá ilyen csekélységekkel törődni.

Ez ügyben vádolom Csomor Gábort a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntette címén, mert mint a vöröshadsereg terrorcsapatának tagja, a gróf Festetich Sándor rejtegetése miatt túszként előállított Szigeti Gusztáv dégi kereskedőt Balatonkenessén a Balaton partján 1919. április hó 30-án előre megfontolt szándékból, közvetlen reáintézett két revolverlövessel és 16 késszúrással, szándékosan megölte.

Indítványozom, hogy a szökésben levő László-Lusztig

Arnold és Pervanger Mihály ellen nyomozólevél bocsátásuk ki.

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes Büntetőtörvényszék! Végére értem a rettenetes tragédiának. Kilenc ártatlan ember legyilkolásáról számoltam be s ezért 26 embert állítottam vádlottaként a bíróság elé. E 26 ember közül csupán 16 ember az, akit a gyilkossággal, mint tettest vádolok, 4 tettesnek bűnszegédként való felelősségre vonását kérem. A többi 6 vádlott enyhébb súlyú bűncselekmény terhe alatt áll. Egyelőre ennek a 16—20 embernek kell felelnie a kilenc ártatlan ember haláláért. A tettesek egy része: Nyakas Nagy, Lázár Andor Endre, Schön Béla, Rosen Antal, Pető, Trajla, Chlepkó-Hantos Ede, Radányi Kornél, Pervanger, Lusztig-László Andor stb. szökésben van. Az igazi tettesek, a vezérek, a felbujtók nincsenek itt. Ezek az emberek, akik itt állanak, a vezérek által kiválasztott durva, kegyetlen eszközök voltak csupán. Ők csak betöltötték azt a szerepet, amit a vezérek nekik szántak, — végrehajtották, amit nekik parancsoltak. A háttérben s felülről irányító gonosztevők kezében ők voltak a gyilkos eszköz, mellyel azok szándékukat végrehajtották.

S megdöbbenve kérdezem, micsoda eszme kívánhatta ezeknek az ártatlan embereknek a halálát? Mi lehet az az eszme, mely ártatlan emberek véréből táplálkozik? Ha van ilyen eszme, ki kell irtani az emberek lelkéből, mert az eszme is az emberekért lehet csupán s nem az emberek az eszméért. Az olyan eszme, amely a vele ellentétbe került ártatlan emberek halálát kívánja, nem lehet az emberek érdekében való.

De hiszen ezeknek az ártatlan embereknek halálát nem az eszme kívánta. Kívánta egy felfegyverzett kalandortársaság hatalmi örülete, gonoszsága s gyűlölete a magyar nemzet múltja s történelmi osztályai iránt. Dobsa, Hollánok, Berend, Madarász, Feryék ártatlan áldozatai azoknak, kik rajtuk keresztül s általuk azokat akarták legyilkolni, akik ezt az országot ezer éven át fenntartották s megvédelmezték. Gonosztervük félig-meddig sikerült. Itt állunk megalázva, tönkretéve, csüggedten!

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes Büntetőtörvényszék! A bolsevista kalandorok a magyar nemzetet olyan időben rohan-

ták meg, midőn az a 4½ éves világháború rettenetes vérvesztésétől kimerülten, elaléltan, belviszályoktól elgyötörten, elfásultan teljesen elvesztette ellenálló erejét. A nemzetnek ezt a beteg, ájult állapotát használták fel rémuralmuk megteremtésére. Milyen könnyű volt velünk végezniök! Az ország kétharmada ellenséges megszállás alatt, hadseregünk felbomolva, államférfiaiink egymással meghasonolva, a középosztály s a polgárság kimerülve, vezetők nélkül, szervezetlenül, kész prédául kínálkozott a lesben állott, szervezett s fölfegyverzett kalandoroknak. És ők ki is használták a kínálkozó alkalmat! Amit a 4½ éves háború nem tudott elérni, azt megtették ők 4½ hónap alatt: teljesen tönkretették s ellenséges megszállás alá juttatták az országot!

A magyar nemzet ki fogja heverni ezt az utolsó csapást is. Az újjászületést azonban méltó megtorlással kell kezdenie! Kíméletlenül le kell sújtania a bűnösökre s ki kell vetnie magából mindazokat, akik idejuttatták. A méreg elhintői, az igazi bűnösök, a forradalmi köpenybe bujt gonosz vezérek gyáván megszöktek és sajnos, ma még nem állanak előttünk. Hiszem azonban, hogy velük is nemsokára leszámolhatunk. Az alaki törvényeken felül ugyanis vannak olyan erkölcsi törvények, melyek országhatárokat nem ismernek s melyek nem tűrhetik, hogy egy nemzet sírásói büntetlenül maradjanak! Az ő távollétük azonban az ittlevők bűnösségét nem érinti. *Nem szabad ellágyulnunk, nem szabad felejtenünk s nem szabad megboccsátanunk!* Egy szerencsétlenségbe sodort, de föleszmélt nemzet élő lelkiismerete nevében fölhívom a bíróságot, teljesítse kötelességét!

Csernyi és társait a bíróság halálra ítélte és az ítéletet végre is hajtották.

WEISS ÖDÖN dr. ügyvéd védőbeszéde az Esküdt-perben:

A királyi ügyészség Esküdt Lajos, a földmivelésügyi miniszter volt magántitkára ellen megvesztegetés büntette címén emelt vádat, mert 1920—22-ben különböző kiviteli engedélyeket pénzért szerzett, illetőleg pénzeket vett fel olyan címen, hogy azokat a pártkasszába kell lefizetnie és akkor Nagyatádi Szabó István földmivelésügyi miniszter aláírja az engedélyeket.

*

Méltóságos Elnök Úr! Tekintetes kir. Törvényszék! Elhangzott a vád ... vesztegetés.

Tizenöt napi izgalmas főtárgyalás után, testileg kimerülve, lelkileg meggyötörve, post tot discrimina rerum, végre rajtam a sor. A védelmet kell előterjesztenem. Esküdt Lajos védelmét.

Ha valaha érezte *védő* feladata súlyát, az abból folyó kötelezettségeknek nehézségeit, melyeknek leküzdéséhez a szükséges lelkierőt csakis a hivatás magasztosságába, a törvény szentségébe és az ítélkező bíróság pártatlanságába és szaktudásába vetett hit és bizalom tudja csak kölcsönözni, úgy az ezen ügyben és e pillanatban nekem jutott éppen nem irigylésreméltó osztályrészsül.

Bárhová nézek, bármerre tekintek, semmi, de semmi biztató. Egy felesül anása sem a reménynek, egy szikrája sem a konyörületnek.

Minthogyha csak minden, de minden összeesküdött volna a *vádlott* és *védelme* ellen.

A vádlottnak személye kedvező benyomást — sajnos — éppen nem tett. Modora visszatetsző, védekezési módja ellen-szenves, a cél, mit el akar érni, visszataszító, szívünkbe markol — magyarok vagyunk — az ország szégyene, félünk tőle.

A sértett más hason esetben csak a jogrend, a kir.

ügyész. Ebben az ügyben? Háta mögött magas közfunkcionárius ül ott a pódiumon. Nem, ennél is veszedelmesebb, maga a halál, annak a magas közfunkcionáriusnak halotti emléke.

Frissen árkolt sír. Ezer virágot szór rá tisztelet, kegyelet és hála. Miniszter nyugszik benne, alussza örök álmát. Államférfi, ki friss vért vitt be az állam életébe, ki új társadalmi réteget segített be a politikai érvényesülés kapuján.

Fülünkbe cseng, még most is halljuk, közvetlen halála előtti büszke szava: „a kiskazdapárt ellen, a kiskazdapárt nélkül ma már többé politikát csinálni nem lehet”.

Nagyatádi Szabó István magát a történelem könyvébe írta be, — a földreform az ő nevét dicséri.

És ezzel az ellenféllel vegyem fel én a küzdelmet, ezzel kelljen nekem szembeállnom?!

És ha még ez minden volna!

De *ki* az, aki *őt megtámadja*? Ki az, aki ezt a sírt megbolygatja, ki ezt az emléket megpiszkítani akarja?

Az, kit ő szedett fel az ucca porából, emelt fel messze — magasra magához, az, kibe ő bizalmát helyezte, kiben ő bízott, kit ő szeretett. Az, aki *őt* most megtámadja, siri nyugalomát megzavarja, fényes emlékét bemocskolja: a *vádlott, a „gyerek”*.

És nem könnyíti meg a védelem nehéz feladatát egy cseppet sem a bár ki nem mondott, de mindenki által tudott az a cél sem, amelyet az államhatalom ezen per által és ezen főtárgyaláson keresztül közvetve még szintén elakar érni.

Egy *fekélyt* kell lenyesni a közélet testéről, mely dögletes bűzével évek óta fertőzteti meg a közélet levegőjét, egy folyton *gennyedő sebet* kell attól megtisztítani, hogy megtisztuljon a köztudat, hogy végre helyreálljon a nyugalom és visszatérjen a bizalom legfelsőbb adminisztrációnk iránt.

Ami azonban feladatomat még nehezebbé, százszerosa nehezebbé, szinte megoldhatatlanná teszi, ez az az *eljárás*, melyet ezen perben annak kezdetétől mind a mai napig az államhatalom képviselője, az igazságszolgáltatásnak egyik tényezője, a kir. ügyészség következetesen és céltudatosan követ és amelyről másképp, mint csak a legmélyebb szomorúság hangján megemlékezni nem tudok. Az az eljárás, amellyel

a védelem legszerényebb nézete szerint nemcsak hogy az igazságszolgáltatást a maga nehéz feladatának megfelelő megoldásában nem segíti, hanem épp ellenkezőleg az igazság kiderülését teszi egyenesen lehetetlenné.

Justitia istenasszony szeme be van kötve, de az ő szemkötője nem ellenző. Az ellenzőt csak a ló tűri meg. A bekötött szem nem azt jelenti, hogy az semmit meg ne lásson, hanem azt, hogy az mást ne lásson, mint amit az igazság kiderítésének célja megkövetel. Ezt azonban minden irányban, teljes egészében és egész terjedelmében.

A bünper megismeréséhez szükséges anyagnak csak egyes *töredékeit* tenni elbírálás végett a bíróság asztalára annyit jelent, mint lehetlenné tenni a való ügynek megismerését és ezzel az igazságos ítéletnek meghozatalát.

A büntetőperrendtartás 1. §-a vasfalat emel a bíróság és annak ítélkezése elé. Csak az képezheti elbírálás és ítélkezés tárgyát, amit a vádhatóság vád alakjában elébe terjeszt. Vád nélkül eljárás, ítélet nincs. És mégis az ügyészség az ügynek csak egyes töredékeit tette vád tárgyává, egyes törmelékei miatt emelt vádat.

Lehetlenné tette ezzel, hogy a bíróság a tényállást annak egészében megismerje. Nem hagyja többet látni, mint amit ő mutatni akar, nem enged több felett ítélkezni, mint amennyit ő elébe tett, hogy így elérhesse azt, hogy a bíróság a tényállást csak úgy lássa, mint ahogy azt ő akarja.

Adagolni azonban, darabonként tenni a bünper megismeréséhez szükséges tényállást a bíróság elé nem szabad, mert ily alapon igazságos ítéletre számítani nem lehet. A tényállásnak részleges feltárása annak csak torzképét nyújthatja. *Részleges igazság — teljes igazságtalanság.*

Ilyképpen mesterkéltnak tett akadályt a kir. ügyészség az igazságszolgáltatás elé a védelemnek és az igazságnak kárára.

Jelen bünperben ugyanis az ügy tulajdonképpeni tárgyát képező anyag leglényegesebb részei hiányoznak. Hol van a *Praxis*? Hol van a *Szesztermelés*? Hol ez az ügyekre vonatkozó összes peranyag? hol azok összes iratai? bizonyítékai? Miért nem terjeszkedett ki a kir. ügyészség tevékenysége ezeknek az ügyeknek is és ezeknek a tényállásoknak is tiszt-

tázására? Hisz mindezek, és azok is, amelyek ezek közül és ezek mellett szanaszét forognak, ennek az itt tárgyalás alatt lévő pernek megismeréséhez és igazságos elbírálásához épúgy szükségesek, mint maga az elbírálás alatt álló ügynek peranyaga? Hisz ezek nélkül époly kevéssé lehet következtetést vonni a vádbavett büntetendő cselekmények terjedelmére, méretére, elkövetési módjára, szerzőire, tetteseire, vagy részeire és mindezek felelősségi fokára, mérvére, mint amely módon és mértékben az itt vád tárgyát nem képező esetek és cselekmények és az azok által érdekeltek minden vonatkozásaikkal és jogkövetkezményeikkel együtt minden tekintetben és minden irányban teljesen homályban maradnak az itt vád tárgyát képező cselekményeknek teljes megismerése nélkül.

És a kir. ügyészség szabályellenes és jogsértő eljárása még itt sem ér véget. A kir. ügyészség még ennek az itt előterjesztett nyomorék-tényállásnak is helyes és az igazságnak megfelelő bírói méltatását is lehetetlenné tette.

Az általa vád tárgyává tett ezt a töredék tényállást is olykép tette a bíróság asztalára, hogy az osztó és kiegyenlítő igazság elvei még a per keretén belül se nyerhessenek kifejezést, így azután az a veszély fenyeget, hogy a bíróság oly ítéletet lesz kénytelen hozni, mely a védelem meggyőződése szerint az élet igazságának meg nem fog felelni.

Vesztegetési bűncselekményről van ugyanis szó. *Passzív* tettesként *vádlott* állíttatik a bíróság elé, azonban hol vannak a bűncselekmény *aktív* szereplői, hol vannak a vesztegetők? a vádlott-társak? hol *Mengele*, *Zákány*, *Reiter* és *Kenedy*? ügyészség, kir. Ügyészség! Hogy lehetett, hogy annyi idő elmúljék, míg az ügy főtárgyalásra kerül? Hol vannak most a tanúk? Hol van az én *koronatanúm*, hol van *Nagyatádi Szabó István*?

Vannak azonban az eddigieken kívül még *más*, első pillanatra igaz csak technikaiaknak látszó, tényleg azonban az ügy érdemét mélyen érintő oly *akadályai* is a védelemnek, melyek annak amúgy is elég keserves munkáját még inkább megnehezítették.

A védelemnek egész a legutolsó időkig a főtárgyalást közvetlen megelőző néhány napig még az iratokba való *betekintés*

is lehetetlen volt, azok megfelelő áttanulmányozására pedig annál kevésbbé jutott idő.

A legsötétebb része azonban annak, mit e téren a védelemnek elszenvednie kellett, az, hogy az iratok legfontosabb részét egyáltalában nem látta, sőt még máig sem láthatta.

Hiszen a *Szabó* Lajos-féle iratok beszerzése iránt a törvényszéknek csak két nappal a főtárgyalás előtt átiratilag kellett intézkedni, azokat a kir. ügyészség által ilykép utolsó pillanatban beszerezni. Azokat a kir. ügyészség az utolsó pillanatig minden jogos ok nélkül visszatartotta, úgyhogy azokat még a törvényszék sem láthatta.

És — last not least — és ez nem nélkülözi a sajátságosságának érdekességét, — az utolsó percben a bíróság a *legkülönbözőbb* hatóságoktól szinte úgy volt kénytelen a főtárgyaláson szükséges és az ügy elbírálásához *nélkülözhetetlen* egyéb iratokat is beszerezni. Többek között egy olyat, amely nélkül ennek a pernek leglényegesebb kérdése, az, hogy vádlott köztisztviselő-e, tisztába hozható nem volt.

Na és most ott van még a *két fászkosár*. Tele irattal. Hol van az? Mi van azokkal az abban volt iratokkal?

A kir. ügyész úr azt mondja, hogy ezekben és illetve ezek között nincsen semmi lényeges irat.

Nohát ott az Alkotmány-utca végén, abban a nagy kupolás házban csak a legutóbbi napokban lejátszódott jelenetek elég csattanós módon adták meg erre a választ. Láttuk, hogy azok közül egyetlenegy levél is mily vihart idézett ott elő.

De mindezekén túltett az — és ez az, ami fölött még én is, aki pedig rég tisztában vagyok a nil admirari értelmével, megdöbbenve ámulok el, — a főtárgyalás végén kerül egyszerre csak elő a volt igazságügyminiszternek, Nagy Emilnek levele, melyről Elnök Ür Öméltósága kénytelen volt konstatálni, hogy azt itt a főtárgyaláson kapta meg felolvasás *végett* a kir. ügyészségtől. A védelem persze ennek még csak létezéséről sem bírt addig semmiféle sejtelemmel.

Tekintetes Törvényszék! Méltóságos Elnök Ür! Én itt öregedtem meg ezen a helyen, de *ilyen megcsúfolását a büntető-perrendtartásnak én még sohasem láttam*.

És a védelem mégsem csügged el. Mindezen akadályok és nehézségek dacára sem.

Kezemben ezzel a könyvvel (a törvény) szívemben az ítélkező bíróságba, annak pártatlansága- és szaktudásába vetett sziklaszilárd hittel, tudatában annak, hogy nincs és nem képzelhető hely, amelyhez a bíróság nyúlni nem mer, — hisz ennek ellenkezőjének feltételezése egyenesen sértő, blasphemia-számba menne — és tudatában annak is, hogy széles e hazában nincs bíróság, mely kötelességét minden irányban és mindenkivel szemben kérlelhetetlenül ne teljesítené, felveszem a keztyűt, megkezdem azokkal a küzdelmet, azon szent meggyőződésben, hogy az sikerre kell, hogy vezessen.

Így jöttem én ide életem veszélyeztetésével, s így jöttem ide vissza és újból és újból is vissza, teljesíteni magasztos hivatásomat. Láttam, hogy ezt a szerencsétlen vádlottat minden és mindenki elhagyta. És teljesíteni is fogom magasztos hivatásbeli kötelességemet. És nem fog visszatartani és nem is tart attól vissza semmi, még annak a nagy halottnak emléke sem, mely iránt különben szerénymagam is a legnagyobb tisztelettel viseltetem.

Mert követelheti a halál, hogy a megholt emléke tartassék tiszteletben, de nem követelheti azt, hogy a vádlott élete legyen annak martalékul odadobva. Emléke a halottnak életét a vádlottnak áldozatul nem követelheti.

És most in médias res.

A mélyen tisztelt Vádhatóság védencemet, Esküdt Lajost *passzív vesztegetéssel* vádolja *tizenegy esetben*, melyet elkövetett volna azáltal, hogy ő mint *köztisztviselő*, hivatali kötelességének megszegésével pénzért, kiviteli engedélyek iránti kérvényeket, soronkívül és kedvezően intéztetett el.

Az, hogy a *közmegbízatus* is megállapítja a *köztisztviselői* minőséget, külön bioznyításra nem szorul.

Vádlottnak *védekezése* ezzel szemben az, hogy: „*én elkövettem* ugyan ezeket a terhemre rótt büntetendő cselekményeket, de ezt tettem felsőbb utasításra, miniszterem meghagyásából. A pénzeket a vele történt megállapodás szerint én ugyan felvettem, de azokat neki át is adtam, azokról vele az utolsó fillérig el is számoltam. Mindent, amit tettem, a miniszter parancsára tettem. A miniszter tudott mindenről. Az

én kezemen nem sikkadt el semmi. Zsebemben egy krajcár sem maradt. Amit kaptam, miniszteremtől kaptam. Nekem fizetésem nem volt, engem a beszédett pénzekből fizetett a miniszter.”

Esküdt Lajos ezen sajátmagát ily súlyosan terhelő állítása és kijelentése mellett végig megmaradt. Megmaradt annak dacára, hogy ennek súlyával, következményeivel, horderejével teljesen tisztában volt. Megmaradt a mellett, annak dacára, hogy mindezekre a védelem még a főtárgyalás során is folytonfolyt és többszörösen figyelmeztette, tehát egyenesen a védelemnek ellenére.

Méltóságos Elnök Úr, Mélyen tisztelt Bíróság, negyven évi szakadatlan gyakorlat van hátam mögött, ezen hosszú idő alatt sok vádlottat láttam, de *ilyen védelem még nem volt.*

önfenntartási ösztöne diktálja rendszerint a vádlottnak, hogy tagadjon, ferdítsen, védekezzék ahogy tud, „si fecisti nega!” De vádlottat, olyat, ki még a védelemmel szemben is önmaga törekedjék arra céltudatosan, hogy bűnösnek mondassák ki, hogy minél súlyosabban ítéltessék el, én ilyen vádlottat sohasem láttam és hogy ilyen létezhesek is soha még csak elképzelni sem tudtam.

Tanácsstalanul állok. Mi ennek az oka? Mi készíteti Esküdtet erre az egyenes öngyilkosságra?

Érteném még, ha Nagyatádi még élne. Azt lehetne tán gondolni, hogy Esküdt ettől vár valamit, hogy Esküdt zsarolni akar. De Nagyatádi Szabó István már meghalt! Hát akkor miért teszi ezt Esküdt?

Tépelődöm, töpregek, nincs más magyarázat.

Esküdt csak azt akarja és semmi mást, *derüljön ki az igazság! Üljön ide melléje a vádlottak padjára mindenki, aki ide tartozik.*

Én kivesszem — úgymond — a felelősségből a magam részét, vegye ki azt más is. Vállalom a büntetésemet, ha bűnös vagyok, de legyen büntetve más is. Legyenek büntetve — úgymond — mindazok, akik ép oly bűnösök, vagy még bűnösebbek₄ mint ő, azon arányban és mértékben, mint amelyben ő neki is meg kellett bűnhődni tetteiért.

És hogy meglehessen állapítani, kik a bűnösök, milyen mértékben és miféle cselekményekben, hogy kideríthető

legyen azon egész bűnkomplexum, amelynek a jelen per tárgya csak egy csekélyke kis töredéke, szilánkja, ezért kéri ő és kértem én is, nem, szinte koldulva könyörögtem azért, hogy *egyesíttessék* a jelen per azzal a másikkal, a *zsarolási* perrel, vagy hogy hozzák legalább ide annak iratait, mert annak a másik pernek léte egymaga is, de még inkább az amellet fekvő írott és nemírott bizonyítékok mindezen kérdések tisztázását lehetővé tettek volna és így el lett volna érve az a cél is, melyet Esküdt mindenáron, még önfeláldozása, még élete árán is mindenképpen elérni akart: *derüljön ki a tiszta és teljes igazság és jöjjön el annak nyomdokában a mindenre és mindenkire egyaránt és egyformán kiterjedő, kíméletlen és könyörtelen megtorlás.*

A mélyen tisztelt bíróság a vádlott és a védelem ebbeli kérését — sajnos — *nem* teljesítette.

Nézzük most már meg, *igaz-e*, amit Esküdt mondott, hogy *Nagyatádi Szabó István mindenről tudott* és hogy a pénz az ő tudtával folyt a pártkasszába.

Tekintetes kir. Törvényszék! Távol áll tőlem Nagyatádi Szabó István egyéniségét, személyét vagy emlékét bántó szavakkal illetni. De teljes tudatában szavaim nagy horderejének, nyíltan és hangosan és a legnagyobb nyomatékkal adok kifejezést abbeli meggyőződésemmek, hogy *Esküdt ezen állítása az utolsó betűig a valóságnak megfelel.* Igenis tudott Nagyatádi Szabó István mindenről, igenis ő adta az utasításokat, hogy Esküdt gyűjtsön és szerezzen pénzt a pártkassza céljaira és igenis folyt is be ilyen pénz Nagyatádi Szabó István kezéhez.

Ebbeli kijelentésemet azonban ép nagy súlyánál, horderejénél és az abból levonható következtetéseknél fogva bizonyítanom kell.

Közvetlen bizonyítékot akarnak Esküdtől?

Ilyennel sajnos sem ő, sem én *nem* rendelkezünk. De ilyet Esküdtől követelni nem is lehet.

Bizonyos büntetendő cselekmények, mint amilyen az itt kérdéses is, tanúkat meg nem tűrnek. A titok leple alatt születnek meg és ott is halnak el. De ha igaz az, hogy az esetre, ha valóknak bizonyult tényekből, a logika örök törvénye szerint másra, mint a bizonyítandó tényeknek is valóságára kö-

vetkeztetni nem lehet, úgy hogy a valóknak bizonyult tények minden más következtetést egyenesen kizárnak, akkor én vagyok abban a helyzetben, hogy fenti állításom és kijelentésemet az utolsó betűig igazoljam. Mert vagyok abban a helyzetben, hogy egymásután és csoportszám sorakoztassak fel olyan adatokat és tényeket, melyekből másra, mint állításom és kijelentésem valóságára következtetni egyáltalában nem lehet.

Egy egészet képeznek ezek a tények, egy láncolatos egész, amelyeknek elseje az a különös viszony sajátosságága, mely Nagyatádi Szabó Istvánt Esküdthöz kezdettől fogva fűzte és melyeknek utolsója olyan, hogy az mint egyenes bizonyíték ér már *közüetlenül* a miniszter testéhez.

Kezdem.

Ki volt ez az Esküdt Lajos?

Hogy jutott Esküdt Lajos Nagyatádi Szabó István közelebe. Ki volt ő akkor, mikor a miniszter őt megismerte? Hogy került ő annak előszobájába? Hogy tölthetett ő ott be olyan fontos pozíciót, hogy abban ezeket a visszaéléseket elkövet-hette?

Esküdt Lajos egyszerű irodakezelő volt a MÁV.-nál. Innen vitte őt át magával a közélélmzési minisztériumba Nagyatádi. Be lett oda rendelve úgy, hogy a MÁV.-ot még csak meg sem kérdezték.

Ki akarták őt nevezni a belügyminisztériumba rendőrfelügyelőnek. Az államvasutak igazgatóságának azonban sikerült ezt még utolsó percben visszavonatni. De azt, hogy Esküdt Lajos a földművelésügyi minisztériumhoz osztassék be, dacára annak, hogy oda hivatalosan be se volt rendelve, a kereskedelmi miniszter sem tudta megakadályozni. Ez t. i. úgy történt, hogy mikor Nagyatádi Szabó István földművelésügyi miniszter lett és a közélélmzésiből távozott, Esküdt ott szolgálattételre egyszerűen jelentkezett és ott maradt. Hiába írt át a kereskedelmi miniszter, hogy vigyázzanak erre az emberre, az nem megbízható, Nagyatádi Szabó István erre még csak nem is reagált. Pedig már a közélélmzési minisztériumban is voltak olyan visszaélések, melyek a földművelésügyi-ben elkövetettekhez teljesen hasonlítottak.

Tekintetes Törvényszék! Hát azt még megbirom érteni,

hogy a miniszter valakit megszeressen, különösen kegyeljen, amiért hogy az hozzá kutyahússággal ragaszkodik. Megbírom érteni azt is, hogy neki, a miniszternek sajátmagának is, különös pályafutásánál, helyzeténél fogva a saját hivatalában — mondjuk — kényes, nehéz a helyzete, és hogy, mert környezete részéről bizonyos hideg ellenszenvre vél találni, ebben a hozzá ragaszkodó emberben valami megnyugtatót talál és ezért éhez ragaszkodik, maga mellett kívánja látni. De hogy ez a ragaszkodás, ez a szeretet annyira menjen, hogy a miniszter magát nemcsak a hivatali alkalmaztatásokra törvényileg előírt feltételeken tegye túl, hanem saját minisztertársával szemben még a legelemibb udvariassági szabályokat is megsértse, már oly jelenség, amely még annak ép rajzolt ezen sajátságos helyzetével sem magyarázható meg. Ez a szeretet már messze látszik túlmenni azon a határon, amelyet az ilyféle helyzet, viszony és érzéssel, kétség- és kétkedésmentesen megmagyarázni lehetne.

Nem önkénytelenül támad-e tehát fel az a gondolat, hogy ennek az apai jóakaratot is messze meghaladó érzület és ragaszkodásnak más oka, vagy legalább más oka *is* lehet?

De ez még csak hagyján. A miniszter azonban nemcsak, hogy továbbra is maga mellett tartja kegyencét a minisztertársa minden ellenkezése, figyelmeztetése és óvása dacára is, hanem ezen hát bizony elég nyomatékos figyelmeztetés ellenére is még abban a bizalmi pozícióban is meghagyja, amelyben az azidőben már szolgálatot teljesített. Meghagyja annak dacára, hogy az átirat annak megbízhatatlanságának elég súlyos okát is vele tüzetesen tudatja.

És még ez sem minden.

Esküdt ott van a miniszter előszobájában. Végzi a személyi titkári teendőket. Szinte alteregója a miniszternek. Gyakorolja mint ilyen az államhatalmat.

Mindenki látja és mégis senki őt abban nem korlátozza, senki őt abban ellen nem őrzi, a miniszter pedig hallgat.

Mi ez? Miféle furcsa állapot?

Avagy lehet-e ezt is azzal a bizonyos szeretettel ésszerűen bárkivel is megértetni?

És nem érzünk-e, nem kell-e éreznünk bizonyos nyugta-

lanságot azon következtetések miatt, amelyek a miniszter személyére nézve ennek az állapotnak eltűréséből levonhatók?

Pláne akkor, ha elgondoljuk, hogy már a közéleti minisztériumban is voltak ilyen visszaélések, ahol Esküdt szintén ugyanezen miniszter oldala mellett volt és ahol éppen az ilyenek tisztázása céljából Temple államtitkár vizsgálatot is vezetett, amely vizsgálatról ő, a miniszter, saját maga is tudott?!

És most tessék elgondolni, mit jelent ezek után az, hogy Nagyatádi Szabó István a kereskedelmi miniszternek, az őt az Esküdt megbízhatatlanságára figyelmeztető átiratára nem reagált.

De tán azt lehetne ellenvetni, hogy hogyan tudhatta a miniszter *bent*, hogy Esküdt az ő előszobájában *hint* mit csinált. Hisz ő maga sohasem ment ki az előszobába meggyőződni például arról, hogy — mondjuk — a komornyiknak milyen a kabátja, hogy Esküdt kivel kiabál, mit kiabál, kivel érintkezik, kivel veteti ki a szivart a szájából.

Jó. Mondjuk, hogy ez igaz. A miniszter minderről bent tudomást nem szerezhet. Menjünk el még addig is, hogy concedáljuk, hogy minderről kezdetben még csak sejtelve sem lehetett. Pedig hát rendkívül nehéz ez is. — De legyen.

A dolog azonban itt nem áll meg.

Ezekről az üzemekről csakhamar szállingóztak a hírek jobbról-balról, szélteben-hosszában. Kezdetben suttogva, titkolózva, később nyíltan, még nyíltabban. Terjedtek és elterjedtek. Végül már ország-világ beszélt róla. Szemet hunyni, fület bedugni már többé nem lehetett.

Menjünk el azonban a jóhiszeműség feltételezésében a végletekig. Higyjük el még azt is, hogy ezek a hírek sem jutottak el kezdetben a miniszter füléhez, és így ez akkor sem tudta még meg, hogy az előszobájában nincs valami rendben.

Jöttek azonban és mind többen jöttek már olyanok is, akik ezeket a hiteket neki közvetlenül elmondták. Olyanok, akiket „quantité négligeable”-nek tekinteni, szavuk felett mint egyszerű pletyka felett napirendre térni már egyáltalában nem lehetett.

Jött az ő államtitkára, a mostani földművelésügyi miniszter, Mayer János úr Őexcellenciája, aki tanúkép kihallgattat-

van. hit alatt vallotta, hogy egyszer szószerint mondotta a miniszternek: „*Te Pista, vigyázz, ennek a gyereknek szurtos a körme*”. És a miniszter válasza: „*Eh hadd, a Rubinekék akarják kimarni a gyereket*”.

És itt közvetőleg újból kérdem, lehet-e most már ezt is azzal a szeretettel megmagyarázni, amelyet a miniszter az ő falubelije, Nagyatádi a „gyerek” iránt érzett.

A hírek azonban nem akarnak megszűnni. Beszélgetnek azokról a pártkörben, emlegetik a Tattersalban, nyíltan árusítják a kiviteli engedélyeket a kávéházakban, már valóságos kurzusuk is van. Nem kisebb ember, mint Meskó Zoltán mondja ezeket el tanúkép, hit alatt.

És az eredmény?

„*Difficile est satiram non scribere.*”

A miniszter úgy tesz, mint az egyszeri mama rossz útra tért kisleányával. „Hallod-e leányom, rossz hírek járnak felőled, rossz híreket hallok rólad.” És a kis lány, a kedves kis „kislány”? Esküdt?

Ő nagyon, de nagyon fel van háborodva. Szalad, rohan Zákányhoz. A kisleány az orvoshoz és elhossa tőle az — „*érintetlenségi*” bizonyítványt. Esküdt Zákánytól elhossa a bizonyítványát, hogy ő ártatlan, hogy ő becsületes ember. És ezzel minden rendben. A miniszter megnyugszik.

De minek tovább? Hisz gróf *Bethlen* István, maga a *miniszterelnök* volt az, aki Nagyatádi figyelmét Esküdt viselkedésére felhívta és neki megmondta, hogy Esküdt nem odavaló ember.

Külön levelet írt neki. „Szigorúan bizalmas”-at. A borítékon jelezve volt, hogy a miniszter által „sajátkezűleg bontható fel”. Elküldte a miniszterelnök azt saját személyi titkárával, *Foglerrel*, aki azt *közvetlen* a miniszter kezébe adta. Ez a levél; már csak szigorúan bizalmas voltánál fogva is, csak megérdemelt volna annyit, hogy külön fiókba zárják?

Ezt a levelet *Esküdt iratai* között találták meg.

Hogy került ez oda?

Megmondja Esküdt.

A minisztertől kapta.

Kértem *Fogler* kihallgatását, hogy igaz-e, hogy ezt a szigorúan bizalmas levelet közvetlen Nagyatádinak adta kezébe,

és így annak tartalmáról Nagyatádinak már annak kézhezvétele idején kellett, hogy tudomása legyen.

A bizonyítás *nem* lett elrendelve. *Fogler* kihallgatva *nincsen*.

És Esküdt? Esküdt még ezen idő után is hónapokig ott volt a minisztériumban?

A sorozatos figyelmeztetések és feljelentés-számba menő közléseknek végre mégis csak volt valami foganatja. A miniszter *vizsgálatot* rendelt. *Házi vizsgálatot*.

Megállok. Szinte tanácstalanul állok. Érzem ügyetlenségemet. Nincsen szavam. Nem találok alakot annak kifejezésére, hogy mit gondoljak erről a házi vizsgálatnak nevezett eljárásról és azokról a következtetésekről, amelyeket abból a miniszter személyére nézve anélkül, hogy ennek sértő vagy bántó tónusa legyen, — le lehet vezetni.

Hát ezt csak igazán nem lehet vizsgálatnak mondani? Hát csak nem lehet belső vizsgálatnak címzett olyan eljárást komolyszámba venni, amelyben kihallgatják a gyanúsítottat, Esküdtet, kihallgatják a vele tűzön-vízen keresztül „frère et chochon” társát *Zákányt* és aztán *senkit*.

Mert hát hol vannak azok, akik a pénzt adták, a vesztegetők? hol vannak az esetleges tanúk? miért nem hallgatják ki ezeket is?

Ezt csak a miniszter tudná megmondani, ha — még élne. A miniszternek az időben, amikor még élt, ez a vizsgálat is jó volt. Érthető is. Aki nem akar *tudni*, annak nem szabad *látni*.

Csak egy fájdalmas sóhaj, mely keblünkől akaratunk ellenére is előtör, képezheti egyedül megfelelő kifejezőjét azon mélyen elszomorító gondolat- és érzésünknek, amellyel ezen eljárás felett is — most már mindennel leszámolva — napirendre térünk.

De ami fölött azonban többé még csak én, még szerény magam, — aki pedig a porondon töltött egy egész élet keserves küzdelem árán szerzett meglehetősen mértékével bírok az önfelügyelmeztségnek, — sem tudok napirendre térni, az egy olyan, most már perrendszerű módon is beigazolást nyert tény, amely úgy létezésénél, mint az abból logikai kénysze-

rúséggel folyó következményeknél fogva egyenesen megrendítő.

Bizonyítékunkkal ezzel közvetlen a miniszter testéhez érünk.

Sokáig nem tudtuk megérteni, miért nem kapjuk meg az úgynevezett Szabó Lajos-féle iratokat. Miért nem tud azokhoz sehogysen jutni sem a vádlott, sem a védelem.

Miért nincs módunk azokba betekinteni?

Közvetlen a főtárgyalás előtt úgy kellett azokat a törvénszékeknek az ügyészségtől bekövetelni.

Nézzük. Szinte beleszédülünk. Nem bírunk szemünknek hinni.

Kisgazdákról van azokban szó. Akik Kiskomáromból jöttek fel. Elmennek valami Dohány-utca 8. sz. alatti lakásba.

A miniszter lakik ott. Nagyatádi Szabó István földművelésügyi miniszter.

Miért nem mennek ezek a minisztériumba? Mit keres ez a küldöttség, — amely *Marton* kisgazda vezetésével *Bodor* és *Vida* tagokból áll, — a miniszter privát lakásában?

„Kegyelmes urunk — mondja *Marton*, — kiviteli engedélyt szeretnénk, üres a pártkassa. Ha *Bodor* és *Vida keresnének* valamit, jutna akkor abból a *pártkassának* is.”

És Nagyatádi Szabó István a küldöttséget a minisztériumba utasítja. Megkérdezi azonban előbb a küldöttség egyik tagjától: „Ez a *Bodor* megbízható ember?” „Igen.” „Hat akkor valószínűleg meg is kapja az engedélyt.”

A földművelésügyi miniszter tehát e szerint a *saját* lakásán *közvetlenül* tárgyalt kiskomáromi kisgazdákkal *kiviteli engedélyekről* a *pártkassa* érdekében és javára.

Tegyünk pontot. Ne gondolkozzunk. Hiszen nem is tudunk. Fáj. Félre ez aktákkal. Nem *akarunk* látni.

Csak még azt említjük meg és ezt is csak kénytelenségből, mert az a bizonyíték értékének mérlegelése szempontjából bír fontossággal, hogy az itt kérdéses üzlet nyereségének a fele tényleg a budapesti pártkasszába ment, a másik pedig a kiskomáromi nak jutott.

Nagyatádi tehát ezek szerint nemcsak tudott mindenről, nemcsak azt, hogy volt pártkassa, hanem azt is, hogy miféle pénz az, amely a pártkasszába befolyt.

Folytak azonban tovább is úgy ezen közvetlenül a miniszter által initiált, mint más egyéb üzérkedések is. És peregtek tovább is az események. Addig, amíg csak lehetett, örökké azonban ez nem tarthatott. Ezek az állapotok így tovább nem maradhattak.

A *magas* messze *homályából* csapott le a vasököl: a *végzet*.

Korbáccsal vágott végig egy ismeretlen kéz a földművelésügyi minisztériumnak félig zsibvásár, félig örömtanya előszobáján.

Történt, hogy egy *Sommaruga* Waldemár báróné nevű úrnő, aki egy hollandi kereskedőnek, valami *Van Zandtnak* érdekében járt közbe, hogy az kiviteli engedélyt nyerjen, ezt a célját sehogyse bírta elérni. A miniszter ennek kiadását megtagadta. Megtagadta akkor, amikor az osztály a kiviteli engedélyt már kedvezően elintézte, sőt arról az érdekeltet *Jekel* Frigyes előadó értesítette is. Megtagadta annak dacára, hogy a kiviteli engedély megadását a békeszerződés garantálta. A báróné ebbe belenyugodni nem tudott. Amikor azt látta, hogy nem a külügyminisztérium az, —> amelyhez ő mint illetékeshez megtévesztő módon utasítva lett, — amely ennek kiadását megakadályozta, a földművelésügyi minisztérium „hátsó ajtó”-ja pedig, amelyhez jóakaratúlag tanácsoltattott, csak pénzért akar engedélyt adni, panaszra ment Esküdt ellen. A *feljelentés* megtörtént.

Esküdt rendörkézre került!

Gyorsan peregnek most már az események. A bünper megindul.

Ami aztán ez után történt, az egyenesen példátlan a maga nemében. Én legalább, aki itt ebben a teremben öregedtem meg, — negyven évet itt töltöttem, — aki ennek a levegőjét azóta szívom, aki azóta nézem és figyelem az eseményeket a tények és jogszabályok világánál és aki azt hittem, hogy a tisztánlátásnak legfőbb követelménye a „*nil admirari*” — fejemhez kapok, mert én ilyent még magam sem láttam, és hogy ilyen valaha, valamikor megtörtént volna, sem nem hallottam, sem nem olvastam.

Megtörtént mindjárt kezdésben az, hogy mert a miniszterelnök egyenes közbelépése folytán őrizetbe vett *gyanúsított*

Esküdt Lajos ti rendőrségnél vallani *nem* akart, rcéjminisz» ter és két főkapitány kereste fel őt a rendőrségen, ezt a súlyos bűnökkel terhelt bűnöst, hogy attól megtudja a valót.

Nem akarok hinni sajátmagamnak. Tépelődöm. Keresek, kutatok. Miért kellett ennek megtörténni?

Mert az, hogy Esküdt csak a minisztere előtt akar vallani, megtudom érteni. De hogy ennek a kérésnek miért kellett eleget tenni, ez az, ami előtt megdöbbenve állok és amire magamnak legalább az első pilantásra magyarázatot adni nem tudok.

És *Esküdt* korábbi vallomásától eltérőleg bűnbánóan kért *bocsánatot* miniszterétől, volt gazdájától. „*Nem, Nagyatádi Szabó István nem tett semmit.*”

Esküdt ezen a kihallgatáson mindent magára vállalt, mindent és egyedül és kizáróan csak sajátmagára.

Ámde a kir. ügyészség, a vád mélyen tisztelt képviselője mondotta: „Esküdt Lajos beismerését valónak fogadni, bizonyítékul elfogadni nem lehet”.

Igaza van. Én is azt mondom. Ezt a beismerést valónak venni csakugyan nem lehet.

De akkor mi az oka annak, hogy Esküdt ezt a valótlan beismerő vallomást megtette? hogy előbbi vallomásától eltérően mindent egyedül és kizárólag sajátmagára vállalt?

Az ügynek egyik *legsúlyosabb* részéhez érünk.

Esküdt Lajos azt állítja, hogy *mindezt azért tette, mert megállapodása volt miniszterével, hogy ha baj lesz, ha kitűtnének a dolgok, az ügy ódiumát ő magára veszi, ennek ellenében azonban a miniszter őt mentesíteni, minden bajból kiszabadítani fogja, oly módon, hogy a miniszter le fogja tagadni az ő, az Esküdt Lajos közhivatalnoki minőségét és tagadni fogja azt is, hogy ő Esküdt által valaha is köztisztviselői hivatali funkciókat végeztetett. Így azután Esküdt nem lévén köztisztviselő és ilyennek közmegebizítás alapján sem lévén tekinthető, el lesz érve az, hogy Esküdt a büntetéstől tényleg szabadul.*

És Esküdt ebben hitt és ebben bizva, hallgatott. És ült aztán ez a hűtlen Esküdt hét hónapig vizsgálati fogságban és várta és keservesen várta, hogy a gazdája a szavát be fogja váltani.

Megdöbbenve, megrendülve állok itt meg. Hát ez igaz? *Tényleg volt ilyen megállapodás Nagyatádi és Esküdt között?*

Közvetlen bizonyítékunk erre nincs, de nem is lehet. Az il y féle megállapodások *nem* közjegyző előtt történnek. *Nem* tűrik meg a napvilágot. *Titokban* születnek. Szenny és piszok a *bölcsőjük*. Az érdek, amiért létrejönnek, a *céljuk*. A félelem *nemzi*, az aggodalom, hogy minden ki fog derülni, *szüli*, a rettegés ennek következményeitől *tartja* fenn. Ezt kell mindenáron megakadályozni. Ez határozza meg annak *irányát* és *eszközeit*. Tartalmi lényege tehát a *hallgatás*. Ellenértéke az ennek fejében biztosított jutalom: a *megtorlástól* való *szabadulás* és *erköcsli* — talán inkább erköcsteleni — és *anyagi kárpótlás*.

Ezzel szemben azonban a *be nem tartás* a legszigorúbb sanctióhoz van fűzve. A halálnál is szigorúbb. *Anyagi és erkölcsi teljes megsemmisülés. Az erkölcsi halálnak nincs fel-támadása.*

Az ilyen megállapodásoknak azonban, ha tanújuk nincs is, és ha azokról közokirat ki nem is állítható, a bizonyítása bizonyos körülmények között mégis csak lehetséges. Lehetséges akkor, ha léteznek oly tények, amelyekből másra, mint az ilyen megállapodás létezésére a józan ész törvényei szerint következtetni nem lehet.

Ilyen tények állnak nekünk az Esküdt által itt vitatott megállapodás mellett rendelkezésünkre. Egész sorozata van oly tényeknek, amelyekből másra, mint Esküdt ebbeli állításának valóságára józan ésszel következtetni nem lehet, amelyek más magyarázatot, mint azt, hogy Esküdt ebbeli állítása igaz, egyenesen kizárnak.

Azt, hogy Esküdt Lajos azt állította, hogy *közötte és Nagyatádi Szabó István között az volt a megállapodás, hogy ő védje meg miniszterét és minisztere őt ki fogja szabadítani úgy, hogy le fogja tagadni, hogy Esküdt köztisztviselő volt és hogy neki köztisztviselői megbízatása volt, már fent mondtuk. Mondottuk azt is, hogy Esküdt ezt a megállapodást állta is. Hallgatott is sokáig.*

De Nagyatádi Szabó István? Mint járt el Nagyatádi Szabó István? Mit *tett* ő? Mint viselkedett ő?

Állta-e a megállapodást ő is?

Tanúkép történt kihallgatása alkalmával tényleg azt jelentette ki, hogy Esküdt nem volt köztisztviselő.

Kezdetben igen. De első pillanatra tán azt lehetne ellenvetni, hogy Nagyatádi Szabó István ezt annál fogva tehetné, mert kijelentésének jogi értelmét nem tudta. Csakhogy vannak és voltak már az időben is a földművelésügyi minisztériumban még valamire való jogászok. Tudjuk, hogy ott előkelő, képzett jogászok ülnek. Képzeltető-e, hogy a miniszter ezek-től kihallgatása előtt meg nem kérdezte volna, hogy mit jelent az, hogy valaki köztisztviselő?

De hát ha a miniszter erre nem is gondolt, a miniszternek figyelme erre tán ki sem terjedt?! Minek is kérdezte volna?!

Ezzel szemben azonban az áll, hogy Nagyatádi Szabó István nem csak azt mondta, hogy Esküdt nem volt *köztisztviselő* és hogy annak nem volt *közmegbízatása*, szóval nem csak oly *jogi* kifejezéseket használt, melyeknek értelme iránt lehet, hogy *tájékozottsággal* nem bírt, hanem *tényeket* mondott el, mondott jegyzőkönyvbe, amelyek a *köztisztviselői minőséget* egyenesen *kizárják*. Tényeket, olyanokat, amelyek a valóságnak meg *nem* felelnek, és amelyekről, hogy azok annak meg *nem* felelnek, saját *közvetlen* tapasztalatából *tudott*. Nagyatádi Szabó István tehát *tudatosan* oly tényeket állított, amelyeknek ellenkezőjéről saját maga meg volt *győződve*. Meg kellett, hogy győződve legyen, mert éppen ő adott utasításokat Esküdtnak olyan általa tagadásba vett köztisztviselői funkciók végzésére, melyek a köztisztviselői minőséget még a laicus szemében is minden kétséget kizáró módon kifejezésre juttatják, egyenesen kidomborítják.

Az *egyik* oldalon tehát, *Esküdt* részéről, nemcsak elhallgatása a valónak, hanem visszavonása a való tényeknek, bűnbánó bocsánatkérés azért, hogy miniszterére kedvezőtlenül vallott kijelentésével annak egyben, hogy amit vallott, valótlan, a *másik oldalon*, a *miniszter* részéről, a saját minisztériumának átiratával szemben megtagadása annak, hogy Esküdt köztisztviselő és oly tényeknek tudatos állítása, amelyekről saját maga meg volt győződve, hogy valótlanak, *első és kétségtelen és meg nem cáfolható bizonyítéka* annak, hogy amit Esküdt Lajos a tekintetben vallott, hogy közte és

Nagyatádi között a tudott megállapodás létesült és létezik, a *valóságnak* az utolsó betűig *megfelel*.

Ebből azonban mi következik?

Az, hogy az esetre, ha *a mélyen tisztelt bíróság elfogadja, hogy Esküdt köztisztviselő, akkor őt fel kell menteni, mert felebbvalója utasítására cselekedett.*

Mert ha a miniszter ily utasításokat tényleg adott, volt-e módja, lehetősége annak, hogy Esküdt Lajos, az irodavezető, a párttitkár, vagy személyi titkár az ő miniszterének utasításait ne kövesse, azok teljesítését megtagadja, azokat végre ne hajtsa, vagy azokat helyesség, vagy jogszerűség szempontjából akárcsak felülbírálni is merészelje?

Ha pedig a bíróság nem fogadja el valónak Nagyatádi Szabó István abbeli vallomását, hogy Esküdt nem volt köztisztviselő, akkor Nagyatádi Szabó István szavahihetőségét törte ketté és Nagyatádi Szabó Istvánt ülteti oda a vádlottak padjára Esküdt mellé.

A vitatott megállapodásnak azonban vannak más, ennél súlyosabb *bizonyítékai* is.

Esküdt *letartóztatásban* volt.

Ha a megállapodás áll, akkor Esküdtet a fogságból *ki kell szabadítani*.

És mi történik?

Amikor minden attól függött, hogy Esküdt ennek a bűnügynek eldöntéséig a bíróságnak mindenkor keze ügyében legyen, — hisz ez volt a letartóztatás célja, — *útlevelet* adtak neki. Útlevelet adtak Esküdtnek *külföldre*. Útlevelet adtak neki olyat, amelyben ő mint „*részvénytársasági igazgató*” szerepel.

Kértem ennek igazolására *Hetényi Imre* helyettes főkapitányt, az útlevélosztály legfőbb vezetőjét tanú gyanánt kihallgatni. A tekintetes kir. Törvényszék bölcsessége — sajnos — úgy találta, hogy ennek a bizonyításának ebben a perben helye nincsen, hogy az erre vonatkozó bizonyítékok beszerzése felesleges.

Más.

Kívülről kap egyszerre csak a vádlott a meneküléshez segítséget.

Hát tekintetes Törvényszék, mélyen tisztelt bíróság, sokat tapasztaltam már életemben, de olyat, hogy a letartóztatott a vizsgálati fogságban lévő helyett, *másvalaki* tegyen *cautiót*, letegyen illet oly valaki, akinek ehhez semmi érdeke ne legyen, illet én még nem hallottam.

A pénzt, a *cautiót*, dr. Oroszr Géza, Esküdt első védője tette le Esküdt helyett. Honnan? Esküdtnek nem volt pénze, ő Oroszinak illet rendelkezésére nem bocsátott. *Ki* volt tehát az az érdeknélküli, az a könyörületes, az Esküdt sorsáért olyannyira önzetlenül aggódó *valaki*, akinek a tárcájából ez a pénz kikerült.

Esküdt azt mondja, a pénz nem Oroszié volt. Neki — úgy mond — úgy mondták, hogy ezt a pénzt a *cautióra* a kormány adta.

Kit kelljen „*kormány*” alatt érteni. Ezt én megállapítani nem tudom. De azt, hogy ezt a pénzt, — mert mint sok mást» ezt is híresztelték, — Gróf Bethlen István, maga a miniszterelnök adta volna, ezt én lehetetlennek, mert az összes körülmények által kizártnak tartom. Ép ellenkezőleg egész határozottan meg kell állapítanom, hogy Bethlen István grófnak ehhez semmi köze, hogy kizártnak tartom, hogy Bethlen gróf a *cautióról* bármiképpen is tudott volna. Bethlen tógája tiszta.» ahhoz semmi szenny nem fér és nem férhet és kijelentem becsületemre és lelkiismeretemre, hogy ha én valamit is tudnék arról, hogy ő a dolgokról tudott, ezt ép úgy elmondottam volna itt, mint amint elmondottam itt mindazokat, amiket Nagyatádiról tudtam és tudok.

Azt, hogy Bethlennek a *cautióhoz* semmi köze, következtetem onnan is, hogy *ő* volt az, aki mindenáron purifikálni akart. Ő követelte Nagyatádi Szabó István félreállítását, míg a bünper véget ér, ő róla tehát azt, hogy az igazságszolgáltatásnak gát vettessék, hogy az igazság kiderítése lehetetlenné tétessék és hogy a bünös ilykép megmentessék és a cél elérhetése érdekében *cautióra* pénzt *ő* adott volna, feltételezni vagy akárcsak lehetségesnek is tartani egyáltalában nem lehet.

És ebben a meggyőződésemben nem ingathat meg és attól nem téríthet el egy pillanatig sem a „fáskosárban” talált ama bizonyos *levél* sem. Annak egyetlen sora, egyetlen betűje sem

lehet kompromittáló Bethlenre. Sőt ép ellenkezőleg. Ami abban a levélben van, az neki csak dicsőségére szolgál.

Mert van-e magyar ember, aki az abban foglaltakat meg nem érti és ha megértette, szíve meg nem dobban, nem ver az övével együtt? És hogy az az emésztő tűz, mely abban ég, az a remény, az a sóvár vágy, mely abban némán és mégis olyannyira megérthető módon megvonul, az ő lelkének, az ő „magyar lelke vágyának is” meg nem felelné? Ha van ilyen, akkor ki vele innen, ki ebből a teremből, hol magyar bíróság hoz ítéletet, magyar ész, magyar szív, magyar törvény szerint.

De, — hogy a bizonyítást folytassam, — Esküdt Lajos nem volt meglegedve azzal, hogy a cautió csak az ő érdekében tétessék le. Esküdt követelte még azt is, hogy ilyen cautió Tömör Angela kiszabadulásának érdekében is letéessék.

Letétetett a cautió Tömör Angela részére is.

De most már *ki* tette le a most már kétféle cautiót.

Ha a „kormány” alatt Bethlen grófot nem lehet érteni, kit kelljen „kormány” alatt érteni?

A „kormány” alatt, mely a pénzt letette, mást mint aki Esküdt szabadulása iránt érdeklél birt, mást, mint Esküdt miniszterét, Nagyatádi Szabó Istvánt, szerény meggyőződés szerint, érteni nem lehet. És így a cautió letétele csak egy újabb láncszem azon bizonyítékok sorában, amelyek az Esküdt által vitatott megállapodás létét igazolják.

De ez a sor még mindig nem ér véget.

A per során tanúkép kértem kihallgatni Eöri-Szabó Jánost és dr. Ulain Ferencet, de még más tanúkat is. Arra kértem őket kihallgatni, hogy vájjon igaz-e, hogy Nagyatádi Szabó István Esküdtnek azért, hogy hallgasson és azért, hogy az országot hagyja el, magyarul tehát, hogy szökjék meg és tegye ilyképpen *lehetetlenné* a bűnper lefolytatását és az igazság kiderítését, egyenesen pénzt is kínált. Kínált előbb 10, majd 100, majd 200 milliót.

Hivatkoztam ezekre azért, mert ezek voltak azok, akikkel Nagyatádi Szabó István ebben az ügyben közvetlenül tárgyalt.

Hogy ennek a körülménynek tisztázása lényegesen fontos, hogy az szintén perdöntő jelentőséggel bír, az első pillantásra szembeszökő. Mert: ha igaz, hogy Nagyatádi Szabó Ist-

ván pénzt kínált Esküdtnek, hogy az menjen ki, hogy szökjék meg, hogy az tegye ilykép lehetetlenné az igazság kiderítését, akkor ennek az igazságnak *olyannak* kell lenni, amelynek kiderülése *nemcsak* Esküdtnek válhatik kárára, hanem a *pénzt kínálónak*, Nagyatádi Szabó Istvánnak is.

És mert úgy az előzetes eljárás által produkált adatok, mint a jelen főtárgyalás összes eddigi fejleményei alapján, bármily mély tisztelettel vagyok is Nagyatádi Szabó István úgyis mint államférfi, úgyis mint ember emléke iránt, azon meggyőződésben kell, hogy legyek, hogy az általam ez irányban kért bizonyítás eredményre is vezetett volna, nem zárkozhatom el már csak ez okból is abbeli meggyőződésem *új*bóli nyílt kijelentésétől, hogy Nagyatádi Szabó Istvánnak Esküdttel az ez utóbbi által vitatott *megállapodása* *tényleg* *megvolt*, és hogy Nagyatádi Szabó István Esküdtnek ezen súlyos erkölcsi beszámítás alá eső összes üzelmeiről *tudott*, tudnia kellett. Mert aki egy olyan megállapodásra lép, mint amilyenre — most már az itt felsorakoztatott bizonyítékok szerint — Nagyatádi Szabó István *tényleg* lépett Esküdtel, aki az itt előadottak szerint minden áron és minden módon az igazság kiderítését lehetetlenné akarja tenni, annak attól az igazságnak a kiderítésétől sajátmagának is tartani kell, az *ludas*, az részes abban a bűncselekményben, amelynek kiderülésétől és kiderülés esetén annak következményeitől neki is épügy kell tartani, mint annak, akivel az ilyen megállapodásra lépett.

Ha azonban ez a megállapodás igaz, akkor Nagyatádi Szabó István sajátmaga tört pálcát sajátmaga és ténykedése fölött. Akkor ő bűnrészesévé vált annak az Esküdt Lajosnak, aki most itt ül a vádlottak padján.

Nézzük meg most, hol vannak a befolyt pénzek, mi történt ezekkel, hol vannak ezek most?

Esküdt Lajos azt mondja, hogy az ő kezén egy fillér sem tűnt el, egy fillér sem sikkadt el. A pénz a pártkasszába folyt be. És hogy ez a pénz még ma is ott van.

Esküdt Lajosnak e tekintetben is igaza kell, hogy legyen.

Avagy el tudná-e hinni a mélyen tisztelt Vádhatóság sajátmaga is, hogy ezt a nagy vagyont, melyet Esküdt Lajos a vád szerint bűnös módon oly mohón, oly tervszerűséggel és oly szívósan összegyűjtött, hogy azt ő mind *magának* tar-

totta volna meg? Hát akkor szükség lett volna-e arra, hogy helyette *más* tegye le a cautióját? Szükség lett volna-e arra, hogy Esküdt édesatyja *4 hold földjét adja el*, hogy pénzt küldhessen fiának a megélhetésre?

Ha pedig pártkassza volt, — ami most már bizonyos, — mire való volt az, hogy ezt *Mayer János* földművelésügyi miniszter *tagadja*, ugyanakkor, amikor egy másik tanú, *Meskó Zoltán* kijelentette, hogy igenis *volt* pártkassza.

Én úgy emlékszem, hogy amikor a védelem kérdésére ezt ez a tanú elmondotta, kétségtelenné vált, hogy *volt* pártkassza. És én az elterjedt híreknek adok akkor kifejezést, amikor azt mondom, hogy a kiskgazdapárt legnagyobb részének megválasztásához ez a pártkassza járult hozzá.

Mindezek alapján, annak meglátása után, hogy Esküdt Lajos, még a megállapodás tekintetében is, a valót és csakis a valót mondotta, újból és újból kell megállapítanom, hogy Nagyatádi és Esküdt együtt működtek, hogy az üzelmekben mindkettőnek egyaránt volt része, hogy Esküdt nem tett egyebet, minthogy minisztere utasítását követte mindenben és hűségesen, ki kell tehát jelentenem Isten és ember előtt: *én Nagyatádit ebben az ügyben tisztának látni nem tudom és hogy ebből folyóan el kell hinnem azt is, hogy az ezen üzelmek által szerzett pénzt Esküdt nem tartotta meg magának, hanem, hogy ez a pártkasszába folyt be.*

Hogy Esküdt, amidőn a felektől a pénzt kérte, *közcélt* emlegetett, az csak természetes. Hisz nem köthette mindenkinek az orrára, hogy ez a pénz panamapénz, hogy az a pártkassza céljaira kell.

Ezzel azután a lehetőség szerint ez a kérdés is tisztázott. Ki lett mutatva, hogy Esküdt *ezt* illetően is igazat mondott.

Esküdtnek tehát eddig tett *összes* állításai és kijelentései egytől-egyig *valóknak* bizonyultak.

Merőben tévesen járt el tehát a mélyen tisztelt Vádhatóság igen tisztelt képviselője, amidőn az annak terhére rótt visszaélések és üzelmek miatt egyedül *ő ellene* emelt vádat, mert ha azokban tényleg bűncselekményt látott fennforogni, azokat Esküdt *nem* egymaga követte el, azokban neki *társa* van, tehát *Esküdt & Comp.*, csakhogy a *Comp.* felül van.

Még csak egy-két példát annak az Esküdt és a miniszter között fennforgott bensőséges viszonynak igazolására, mely — miként már mondtunk — sokkal szorosabb, semhogy azt az Esküdt hűsége és ragaszkodása és ennek kiváltásaképpen Nagyatádi részéről a „gyerek” iránti szeretettel megmagyarázni lehetne. Ezek a példák is egyben annak is kétségbevonhatatlan igazolására fognak szolgálni, hogy Esküdt csak eszköz volt, hogy a miniszter volt az, a ki akart és utasított és Esküdt volt az, aki engedelmeskedett és az akaratot végrehajtotta.

Az egyik a *Sommarugä*. báróné esete.

Erről már egyszer történt említés.

Egy *Van Zandt* nevű hollandi kereskedő átszállítási engedélyért folyamodott és nem tudott sehogysem hozzájutni. A báróné önzetlenül segíteni akart rajta és érdekében eljár. A kérvény már az osztály által kedvezően el is volt intézve és erről a bárónét *Jekel* miniszteri titkár úr levélben értesítette is.

Ennek dacára azonban távirati értesítés ment Van Zandt-nak, hogy az engedély *nem* lett megadva.

Emlékezzünk most már azon szégyenletes kálváriára, melyen ennek az úriasszonynak keresztül kellett mennie, mint szedte el tőle a földművelésügyi minisztériumban Esküdt a Jekel-féle értesítő levelet, mikép küldte el őt a külügyminisztériumba, hogy ott az akadály, mint küldte őt az illető osztály vezetője, *Ballagi-Pordány* tanácsos, onnan azzal vissza, hogy a báróné próbálkozzék a „hátsó ajtó”-n, ott van valami *Esküdt* nevű titkár, azzal beszéljen, mint követelte tőle Esküdt a kamierális illetéket, melyet, mert ő azt Esküdt kezeihez kifizetni nem akarta, az átszállítási engedélyt nem is kapta meg. És emlékezzünk arra is, hogy mint akart a miniszter *Jekel* miniszteri titkár úr ellen fegyelmi eljárást indítani az éresítőlevél miatt és hogy ettől a titkárt csakis *Pasteiner* tanácsos, a trianoni szerződésre való hivatkozással, melynek értelmében az átszállítási engedély meg nem tagadtathatott, tudta csak megmenteni. És gondoljunk azután arra is, hogy a miniszter az átszállítási engedély kiadását ennek dacára is megtagadta.

Ha mindezen tényeket és azok sajátos külső körülményeit lelki szemeink elé tartjuk, akkor ha nem is bírjuk

Esküdtnek eljárását a miniszter tényeivel olyan közvetlen összeköttetésbe hozni, hogy az egyiket a másikkól folyónak kelljen tekintenünk, mégis a jogtalan pénzkövetelés Esküdt részéről és ennek a báróné által való megtagadása után a miniszter részéről a trianoni szerződés ellenére megtagadása és ezzel kapcsolatosan a szándék Jekel ellen egy számbavehető jelentőséggel alig bíró okból — az értesítő levél küldéséért — fegyelmi indítására, nem ébresztik-e fel bennünk önkénytelenül azt a kényelmetlen érzést, hogy Esküdtnek eljárása és miniszterének magatartása között olyan valami oki és okozati összefüggés lehetséges, mely az átszállítási engedély megtagadását a jogtalan illetéknek Esküdt kezeihez való le nem fizetéséhez mint következmény köti.

Azt lehetne azonban ennek tán ellenvetni, hogy az okozati összefüggésnek legalább közvetlen bizonyítéka még sincsen, az ilyenre másból, mint a két ténykedésnek egymásutánjából következtetni mégsem lehet és így a kétségnek bizonyos neme mégis csak fennmarad.

Nahát akkor ott van a második eset, a *Liptay Béla-féle* eset.

Az esetről itt magáról beszélni nem akarok. Valami lóki-viteli engedélyről van szó és tárgyalni azt per lognum et latum itt annál kevésbbé volna helyén, mert akkor az összes többi esetet is épúgy kellene ismertetni, ami pedig már csak annál-fogva is felesleges, mert Esküdt az összes terhére rótt cselekményeket beismerte. Itt csak a miniszternek azzal a viselkedésével kívánok foglalkozni, amelyet ez tanúsított akkor, amikor azt vele közölték, hogy így módunk nyíljék arra, hogy abból a megfelelő következtetéseket a miniszterrel szemben levonjuk, mert ebben az esetben egyenesen a miniszter személye lép előtérbe.

Liptay Béla báró — miként ezt ez a tanú tanúképpen történt kihallgatása alkalmával hit alatt vallotta, — ha jól tudom, — valami *Zákány-nyal* kapcsolatos *Esküdt-iéle* visszaélést akart feljelenteni.

Ennek azonban nagy nehézségei voltak, mert a párt Zákány ellen *nem* akart eljárni.

Azt tanácsolták tehát neki, hogy menjen el az Ébredő Magyarok Egyesületébe és ott beszéljen *Horváth* nevű igaz-

gatóval. Itt jegyzőkönyvet vettek fel vele és elküldték a belügyminisztériumba, hogy ott tegyen feljelentést. A belügyminisztériumban azonban négy úr jelenlétében azt tanácsolták neki, hogy menjen el a közjegyzőhöz és foglaltassa feljelentését közokiratba. Ez megtörtént. Az ilykép felvett jegyzőkönyvet azután Liptay elvitte a belügyminisztériumba. A jegyzőkönyv hiteles alakban *ajánlott* levélben *térítvény* mellett közvetlen *Nagyatádi Szabó István* kezeihez lett elküldve.

És a földművelésügyi miniszter úr?

jóllehet, hogy a jegyzőkönyvbe foglalt feljelentést közvetlenül kézhez vette, arra semikép nem reagált, a feljelentést tehát tudomásul nem vette, annak tartalmát vizsgálat tárgyává nem tette, a megtorló lépések megtételéről pedig annál kevésbbé intézkedett.

Na már mostan a mélyen tisztelt bíróság bölcs belátására bízom annak megítélését, hogy ebből a magatartásból mit kelljen következtetnünk. Mit kelljen tartani oly felettesről, aki tudatában saját politikai, erkölcsi és anyagi felelősségének, tudatában annak, hogy a legfőbb felügyelet és ellenőrzés az ő hivatali hatásköréhez tartozik, közvetlen környezetében lévő oly alantasa ellen, aki a legkomolyabb helyről érkező feljelentés szerint szégyenletes visszaélést követett el, nemcsak hogy el nem jár, hanem azt abban a bizalmi pozícióban, melyben a terhére rótt visszaélést a vád szerint elkövette, továbbra is meghagyja és azzal továbbra is ugyanolyan hivatalos teendőket végeztet, mint amilyenekkel kapcsolatban a terhére rótt visszaélést elkövette.

Van-e, aki ezekből másra tudjon következtetni, mint arra, hogy ez a felettes a vizsgálat és vádeljárás fejleményeitől maga is tart, hogy megtorolni a visszaéléseket nem áll módjában, nem áll módjában azért, mert a feljelentett visszaélésekben ő sajátmaga is részes és hogy ő sajátmaga is azokat tovább folytatni is akarja azért, mert ezt követeli tőle az egyékes érdek, s közös cél: a *pénz, a pártkassza*.

A Liptay-féle eset azonban még más okból is nagyon tanulságos. Betekintést nyerünk általa a földművelésügyi minisztérium tisztikarának belső lelki világába, megismerjük annak az időbeni hangulatát, gondolkodási módját és így

bizonyos értelemben és mértékben következtetést tudunk vonni annak egyes tagjainak későbbi és különösen a perben tanúsított magatartására és viselkedésére.

Vissza kell mennünk azon időre, amikor a Liptay-féle eset a földművelésügyi miniszternek ajánlott levélbenelküldött. Ekkor Liptay azt a tanácsot kapta, hogy most már menjen el a földművelésügyi minisztériumba személyesen és ott mondja el a vádat közvetlenül a miniszter úrnak. Liptay ezt nem akarta, mert — úgymond, — úgyis tudta, hogy a miniszter őt fogadni nem fogja. Elment tehát *Pasteiner* miniszteri tanácsoshoz. Na, itt aztán szépen megjárta. A miniszteri tanácsos úr őt azzal fogadta, hogy: »*Hát maga az a Liptay?*» *Miért nem jött közvetlenül hozzám? Akkor ezt a botrányt el lehetett volna kerülni.*

A tanácsos úrnak tehát nem a *visszaélés* fájt elsősorban, hanem az, hogy most már itt a *botrány*, amelyet el lehetett és mindenáron el is kellett volna kerülni.

Hát a miniszteri tanácsos úrnak ezt az érzését és viselkedését pszichikailag bizony nagyon is meg lehet érteni. Ebben az ő érzésében, érzületében osztozik minden tisztességes ember. De ezzel azután az ő és a többi miniszteri főtisztviselőnek és tisztviselőnek azt a nemes törekvését is igen könnyen meg lehet és meg is kell érteni, hogy miniszterüknek és annak emlékéért most mindenáron halála után tisztára mosni és tiszteltben tartani igyekeznek. Csakhogy ennek folyománya-képpen, amikor az ő tanúvallomásaik bírói mérlegelés alá fognak vettetni, nem tudom, hogy az az ő bármily nemes indító ok által vezetett törekvésük a bíró lelkében nem fog-e aggályt kelteni vallomásaik megbízhatósága tekintetében. Nem tudom, hogy nem fogja-e ez azt lényegesen csökkenteni. Nem tudom, nem fog-e a bíró lelkében, — ha ezen tanúk lelkét látja és vallomásaikból ezt a törekvést kiérzi — önkénytelen és talán nem is akarva az a gondolat felébredni, hogy még a legnemesebb intencionak sem szabad, hogy a vallomásuk tisztaságát befolyásolja és hogy bármennyire is szép a cél, bármennyire is országos érdek a meghalt miniszter erkölcsi integritásának megóvása, mégis mert mindenféle melléktekintet és minden bárminemű értékű és terjedelmű érdek felett messze, magasan áll: a „*Justitia regnorum funda-*

meritum” nem fog-e a bíró lelkében az a kétség is felmerülni, hogy ezek a tisztviselők ezt az elvet tudták-e mindig a megfelelő figyelemben részesíteni. És a bíró lelkének ennek az elgondolása úgy fáj, úgy fáj!

Tudvalevően a vád Esküdt ellen az volt, hogy miniszterével *kiviteli engedélyeket kedvezően intéztetett el*. Ez ugyan igazolva nincs, de tény, hogy az Esküdt által előterjesztett kérvények közül igen sok intéztetett el kedvezően. Közel fekszik tehát és el lehet hinni Esküdtnak, hogy ez nem az ő szép szeméért történt. Mert különben miért történt volna ez így és miként lett volna ez így lehetséges?

Kétféle módon lehetett — úgymond Esküdt — kiviteli engedélyhez jutni. Készpénzért, — mert a pénz a pártkassza céljaira volt szükséges — és politikailag súllyal és befolyással bíró előkelőségek, nagyságok, képviselők javaslata folytán. Ez utóbbi az úgynevezett politikai tőkegyűjtés volt s az volt a célja, hogy minél több ilyen befolyásos egyén kerüljön be a miniszter fiókjába, — hogy ezek az engedélyeknek a pártfogoltjaik részére való megadása által lekenyereztetvén, elnémittassanak és az engedély megadása körüli szabályellenes eljárás ellen fel ne szólalhassanak.

Hogy ezt a tengernyi pénzt Esküdt nem azért szedte össze, hogy azt magának megtartsa, az természetes. A politikai tőkegyűjtésre pedig nem neki, hanem a miniszternek volt szüksége. Ilykép a kérvények kedvező elintézése semmikép sem Esküdt érdekében, vagy legalább nem kizárólag az ő érdekében, hanem a miniszterében is történt, tehát a miniszter akaratából, annak egyenes utasítása folytán, hogy a miniszter azt a kettős célt elérje, amely őt a sajátmagának fenntartott engedély iránti kérvények elintézése körül vezette, a pénzt a pártkassza részére, a politikai tőkét az üzelmekre, politikai súllyal és befolyással bíró egyéneknek lekötése, elnyomtatása, ártalmatlanná tétele céljából megszerezze.

Kell-e még ezekután csak egy pillanatig is kételkedni abban, hogy imigyen az üzelmekben a miniszter legalább is ép oly ludas, vagy tán még sokkal nagyobb mértékben, mint maga Esküdt Lajos. És kell-e még ezekután tovább is bizonyítanom, hogy itt egy panamával állunk szemben, melynek Esküdt és a miniszter egyaránt részese?

önkéntelenül jut eszembe annak a nagynevű jogásznak, annak az én hallhatatlan emlékü elődömnek, Eötvös Károlynak mondása: „nem szükséges a nemzést és fogantatást bizonyítani, elég ha kilenc hónap múlva ott sír a csecsemő a bölcsőben”.

Avagy nem sír-e az ottan? Nincs itten a panama?

Ki az ajtókkal, zúzzuk be az ablakokat, hadd áramolják be a tiszta levegő, kapkodunk utána. Megfűlünk attól a fojtogató bűztől, mely reánk oly nyomasztóan nehezedik. Napfény kell nekünk, hadd lássunk végre tisztán, lássunk meg mindent.

És csak most érzem, mily nehéz a mélyen tisztelt bíróságnak a helyzete. Igazságot szeretne szolgáltatni, ítéletet hozni, megnyugtatót, mindenkit és minden irányban kielégítőt és nem bír. Nem engedik a vád keretei. Nincs módjában a való tényállást meglátni, amelytől pedig egymagától függ az igazságos és megnyugtató ítélet hozatalának a lehetősége.

Ennélfogva, ha a mélyen tisztelt bíróság ítélete nem lesz olyan, mint amilyent tőle a közvélemény joggal vár és amilyent meghozni az ő legbuzgóbb törekvése, ezt majd az ő, a bíróság terhére írni épen nem lehet.

A vádhatóság — miként mondtam — a tényállásnak csak egy kis szilánkját, egy kis töredékét bocsátotta rendelkezésére, a legnagyobb súllyal és jelentőséggel bíró üzelmeket, azokat, amelyeknek már csak méreteiből is sokkal inkább lehetett volna a mozgató erők, a cél és a terjedelemre, a részesre és a részvétel mineműségére, mérvére és arányára, az egyes cselekmények belső természetére és jogi minősítésére teljesen megbízható következtetést vonni, vád tárgyává nem tette, bírói megítélés alá kerülni nem engedte.

Hogy lehessen akkor itten az anyagi igazságnak az élet igazságnak megfelelő, a jogérzetet kielégítő, közmegnyugvást keltő ítéletet hozni?!

És a bíróság mégis és mindezek dacára is ilyen ítéletet fog hozni és kell is, hogy hozzon. A bíróság azon kis hasadékon keresztül is, amelyet a vádhatóság a tényállásnak ily mostoha, ily megnyomorított alakban és mérvben való feltárása által neki engedett, ha ennek ezer akadály áll is útjában, ha még oly nagy tömege a sötét fellegeknek tornyosul is

felette, megfogja látni, megfogja találni az ily ítélet meghozatalához vezető utat! Nem fogja megengedni, hogy itt, a törvénynek ezen házában a politikai bűnhalmazat elsikkadjon. Meg fogja mutatni, hogy Magyarországon nincs az a magas hely, ahová az ő keze fel nem ér, nincs az az anyag, amelybe ő, — ha az igazság kiderítése ezt megköveteli — ezt minden tekintet nélkül személyre és állásra, könyörtelenül bele nem markol! Szent és sziklaszilárd tehát az a meggyőződés, hogy ez a bíróság meg fogja találni az igazságot, mert a magyar bíróság azt mindig megtalálta!

Egyet azonban a jelen perben szereplő összes érdekelték és kihallgatottak előadásából és vallomásából mély szomorúsággal végső eredményeként meg kell állapítanom: „*Vanae sine moribus leges*”.

Annak igazolására, hogy Esküdt teljesen alaptalanul rágalmazta meg miniszterét, a mélyen tisztelt Vádhatóság vádbeszéde során azt a kérdést is felvetette, hogy *miért hallgatott Esküdt ezekkel a rágalmazó állításokkal egész január hó 24-ig, miért nem beszélt mindezekről előbb?*

Megadta a választ Esküdt erre is.

Nagyatádi Szabó István, — mondotta ő, — őt azzal biztatta, hogy *a kisgazdapárt külön fog válni Bethlentől* és akkor ők, *a kisgazdák, lesznek az urak*, és akkor majd őt politikailag *rehabilitálni*, minden baj és szenvedésért anyagilag és erkölcsileg *kárpótolni* fogja. Esküdt bízott miniszterében. Hallgatott és várt. Várta a *rehabilitációt*, várta a *kárpótlást*. *Nem jött!* Politikailag nem rehabilitálták, pénzt nem kapott. A miniszter nem váltotta be ígéretét, nem tartotta be a megállapodást, nem tartja azt be ő sem. A miniszter őt cserbenhagyta, vesszen oda ő is ...

„*Az ilyen és az ehhez hasonló megállapodások a titok leple alatt születnek és halnak el. .*” „Betartásuk a legsúlyosabb szankcióval van biztosítva ...” „Súlyosabb az a halálnál is ...” „*Az erkölcsi halálnak nincs feltámadása ...*”

Esküdt élt a szankcióval.

Lássuk ennek mi volt a következménye. Lássuk mi volt erre a *miniszter* válasza. Lássuk a *másik* oldalt is.

Egyenesen megrázó. Közvetlen a minisztert látom magam előtt. Látom azt az irtózatos küzdelmet, a belső tusát, azt a

kétségbeesett kínzó gyötrelmet, melyet a lelki egyensúly elvesztése okoz.

Mély gondolatokba merülök. Mily félelmetes lejtőre vezet, ha az egyenes útirányról letévedünk. Mily végzetes örvénybe sodor. Nincs többé onnan kiút.

Körültekintünk. Nem, nincs menekülés. Nem segít sem vagyon, sem állás, sem tekintély, sem egyéni vagy társadalmi megkülönböztetés, külső tisztelet és egyebekben talán igazi, valódi belső nagyság. Jaj, kit az erkölcsi mótely férge megtámadott, minél magasabb a polc, annál mélysegebb a bukás. És aimak utána imígyen születnek meg a bukást irigy kárörömmel néző farizeus jóbarátok és kartársak és a hivatásos szemforgató moralisták részére az úgynevezett „iskola-példák”.

Nagyatádi Szabó István miniszternek az a viselkedése, melyet Esküdtnek ezzel a magatartásával szemben tanúsított az ez utóbbi által vitatott megállapodásnak egyben legsúlyosabb bizonyítéka. Horderejében, kihatásaiban szinte mérhetetlen. Mert közvetlenül a miniszter személyéhez vezet.

Esküdt beszélt. Nem tartotta be a megállapodást. Kiszolgáltatta őt, a miniszterét.

Emlékezzünk csak vissza, mint szabadult ki Esküdt két hosszú hónap után a vizsgálati fogságból, melyet ott jelen vesztegetési perből kifolyóan töltött.

Egy szép nap azután ismét egy újabb bűnvádi eljárás indult meg ellene. Zsarolás, több rendbeli rágalmazás vétségei és lopás büntette miatt.

A legsúlyosabb vád a lopás büntette miatti. Nagyatádi Szabó István tette ezt ellene. Azzal vádolta Esküdtet, hogy aktákat lopott a földművelésügyi minisztériumból.

Ez a vád olyan súlyos volt, hogy annak folyamán képpen őt újból és rögtönösen letartóztatták.

Ismét hosszú hónapokat ül vizsgálati fogságban. Végre vádtanácsi tárgyalás a kifogások felett. Az ügyész a legsúlyosabb vádat, a lopás vádját elejti. Kellett is. Mert én ott a tárgyaláson kimutatom, hogy Esküdt az ellopottaknak állított aktákat el nem lophatta, mert azok oly időben készültek csak, amikor ő már a földművelési minisztériumban sem volt, mert ekkor a vesztegetési ügyből kifolyóan már le is volt tartóz-

tatva, de különben is a miniszter gépíróője, Márközy Ilona, a miniszter állításával ellentétben, a nyomozat során azt vallotta, hogy a kérdéses aktákat maga a miniszter adta oda Esküdtnak.

Folyománya ezen vádelejtésnek az eljárásnak ezen ügyben való beszüntetése és vádlottnak rögtöni szabadlábrahelyezése volt.

A miniszter, erről hivatalosan azonnal értesült.

A miniszternek, mint sértettnek, joga lett volna a vádat mint pótmagánvádló átvenni. Nem tette. Nem vette át.

A miniszter tehát Esküdtt alaptalanul vádolta meg lopással és jogellenesen fosztotta meg ilyképen szabadságától. Ez Esküdtt ártalmatlanná tételére, tönkretételére teljesen alkalmas volt.

Amit itt mondtam, hivatalos jegyzőkönyvekben van lefektetve, perrendszerűleg igazolva.

Félelmetes szabatosággal látszik itt kidomborodni a miniszter részéről Esküdtt anyagi és erkölcsi megsemmisítése iránti szándéka, a megállapodás be nem tartásához fűzött szankcióknak az érvényre juttatása.

Gondolataimat nem merem továbbfűzni. Félek. Azt, hogy ennyire is mentem? Kényszerülve voltam rá. A védői kötelesség teljesítése nem mindig kellemes.

És most hadd beszéljen a jogász a jogással.

A *passzív vesztegetés* büntetett a Btk. 467. §-a értelmében az a *közhivatalnok* követi el, *aki adott, vagy ígért ajándék vagy jutalomért hivatali kötelességét megszegi.*

Ezen §. szerint ennek a bűncselekménynek alanya csak *köztisztviselő* lehet.

Hogy hivatali kötelesség alatt csakis olyat lehet érteni, mellyel az illető köztisztviselő hatáskörrel is bír, jogász előtt külön mondanom nem kell.

Köztisztviselő volt-e tehát Esküdtt, vagy sem, ez képezi jelen bűnper forduló pontját.

A kérdésre határozott nemmel kell válaszolni.

Esküdtt, mint tudjuk, a kereskedelmi minisztérium alá rendelt MÁV.-nál irodavezető volt.

Innen rendelte őt be, — bár a kereskedelmi miniszter megkérdezése nélkül, — de mégis hivatalosan, Nagyatádi

Szabó István a közéleti minisztériumba. Esküdt tehát még itt köztisztviselőnek volt tekintendő.

Mikor azonban Nagyatádi Szabó István a földművelésügyi minisztériumba átment, oda már nem rendelte be hivatalosan Esküdtet. Legalább az asztalon fekvő iratokban ennek nyoma nincsen. Esküdt itt saját maga jelentkezett szolgáltatételre, de a földművelésügyi minisztérium státusába ő soha felvéve nem lett.

Hogy azidőben volt-e Esküdt a MÁV.-nál még irodatiszt, vagy sem, ez a kérdést egyáltalában nem befolyásolja, szolgálatot ott ő épúgy teljesített, mintha illet bármely biztosító intézetnél tett volna. Kinevezve pedig a miniszter által nem lett, de nem is lehetett, mert a qualificationális törvény követelte képesítéssel nem bírt. Ilyképen hatáskörrel sem bírhatott és nem is bírt. Ha mégis ott köztisztviselői hatáskörbe tartozó teendőket végzett, ezt jogellenesen tette, a hatáskört csak bitorolta. Az, hogy a miniszter ezt megtűrte, neki hatáskört nem biztosított. Ilyképen Esküdt a földművelésügyi minisztérium státusához nem tartozván, annak a kérdésnek a vitásába, hogy ő a vasúti szabályzat 30. §-a szerint elvesztette-e a MÁV.-nál viselt állását és így megszűnt-e ő ott köztisztviselő lenni, bele nem megyek. Ez a már előbb mondottak szerint úgyszólván irreleváns.

A BTK. 461. §-a szerint azonban köztisztviselőnek tekintendő az is, aki hivatali funkciókat *közmegbízás* alapján gyakorol.

Vitatja a mélyen tisztelt Vádhatóság igen tisztelt képviselője és erre látszik a súlyt helyezni, hogy Esküdt a miniszter egyenes megbízása folytán igenis teljesített ilyen hatósági funkciókat.

Péchy miniszteri tanácsos vallotta ugyan, hogy Esküdt feleket fogadott, ezt azonban minden magán-, vagy párttitkár is teheti, ehhez köztisztviselői vagy miniszteri titkári jelleg egyáltalában nem szükséges.

Esküdtnek minisztere részéről más megbízása nem volt — Nagyatádi Szabó István előadása szerint — mint, hogy az ezrével hozzáözönlő feleket udvarias formában *tőle tartsa távol*. Nahát nem szükséges bizonyítanom, hogy Esküdt ennek a hivatásának mily határtalan buzgalommal tett eleget.

És hogy maga a miniszter erre nézve mit mond, méltóztassék kegyesen rámfigyelni, fel fogok olvasni egy pár részletet az ő vallomásából: „Esküdt csak az *én magántitkárom* és *párttitkár* volt, tőlem semmiféle hivatalos megbízása nem volt. Politikai és adminisztratív teendőkre nekem más két titkárom volt, hivatalos ügyekben csak ezeket alkalmaztam. „Ha kérvényeket elfogadott, azt tudtom és beleegyezésem nélkül tette, nem tiltottam meg neki, mert ezt nem tartottam egyáltalában olyan fontos hivatali megbízásnak” stb. stb.

Nagyatádi Szabó István tehát azt mondja, hogy ő nem adott közhivatali megbízást Esküdtnak, csupán megtűrte az ő jogbitorlását.

No már most, tekintetes Törvényszék, *vagy igaznak* fogadjuk el a miniszter vallomását és akkor *Esküdt* nem volt *köztisztviselő*, ilyennek nem volt tekinthető és akkor a *vesztegetés büntetettét sem* követhette el, *vagy nem igaz* az, amit a miniszter mondott, önök tehát azt valónak el nem fogadják és akkor a minisztert is odaültetik *Esküdt* mellé a *vádlottak padjára*.

Állítják azonban Esküdtről azt is, hogy ő felektől *kérvényeket fogadott el* és vett át, sőt maga a miniszter is vallotta, hogy ilyeneket ő is adott át Esküdtnak.

Ezzel szemben bizonyos, hogy ezek a kérvények soha iktatva nem lettek.

Az azonban el sem képzelhető, hogy a minisztérium hivatalos iratai ne iktattassanak és ne lajstromoztassanak. Hisz ha ez lehetséges volna, akkor a minisztérium a neki nem tetsző iratokat egyszerűen elsűlyeszthetné, hova lenne akkor a legfelsőbb adminisztráció és ellenőrzés? Hova sűlyesztené ez a legfőbb hivatalnak méltóságát és tekintélyét?

Hiába állítja tehát Esküdt és akarja mindenáron bizonyítani, hogy ő köztisztviselő volt! Bármennyire rugkapálódik is, sem a miniszteri *autóhasználat*, sem az *50 üveg tokaji*, sem a főtisztviselőkkel való *pertu-viszony* közhivatalnokká őt nem teszi. Nem is tekintették őt ilyennek a földművelésügyi minisztérium tisztviselői, ilyenül maguk közé soha be nem is fogadták. Egyhangúan vallották ezt az összes itt kihallgatott földművelésügyi minisztériumi tisztviselő, valamint azt is, hogy bár nekik Esküdt utasításokat adott egyes ügyek

elintézésére és az elintézést is náluk megsürgette, ehhez, mint mondták, neki joga nem volt, ezt a jogot ő csak bitorolta.

Vádolják Esküdtet azzal is, hogy kérvényeket *csempészett* be a miniszter asztalára, mint hogyha azok kedvező elintézését valamely közéleti előkelőség kívánná és hogy olyanoknak nevét írta a kérvényekre ajánlókként, akik őt erre fel nem hatalmazták, akik erről semmit nem is tudtak.

Ez azonban nem hivatalos kötelesség megszegése. A kérvényeket a törvények és a törvényes rendeletek szerint a közérdek szempontjából és nem aszerint kell elintézni, hogy azokat ki ajánlja.

Ha tehát Esküdt tényleg referált kiviteli engedély iránti kérvényeket és ha tényleg igaz, hogy a miniszter aszerint intézte el azokat, hogy ki az, aki azoknak kedvező elintézését javasolja, ha azok tényleg azért lettek kedvezően elintézve, mert azokat például Meskó, vagy más politikai nagyság ajánlotta, akkor nem Esküdt, hanem a miniszter az, aki megszegte kötelességét és esküjét.

Terhére rójják Esküdtnek azt is, hogy egyes kérvényeket *soronkívül* intéztetett el, miáltal azok, akiknek a kérvénye ilyenképen soronkívül elintéztetett, előnyhöz jutottak a többiek fölött.

Ha Esküdtnek ehhez *joga nem volt*, úgy ez egyszerű *jogbitorlás*. *Ha volt*, ha erre bírt hivatalos hatáskörrel, akkor egyszerűen *büntársa* felettesének, miniszterének.

Végül azzal is vádolják Esküdtet, hogy ő egyes kérvények elintézését *hátráltatta* olyanoknak javára, akik a kiviteli engedélyt neki megfizették, vagy akiknek engedélyét a politikai tőkegyűjtés érdekében adták meg. Erre azonban pozitív adat nincs.

Az a kérdés is felmerült, nem forog-e fenn a Btk. 465. §-ába ütköző vesztegetés. Hogy Esküdt nem követelt, vagy kapott-e jutalmat, hivatali kötelessége teljesítéséért?

Ha nem lehet szó a 467. §-ról, nem lehet szó a 465. §-ról sem. Mert ezt is csak köztisztviselő vagy ilyennek tekintendő követheti el, csak ilyennek lehetvén hivatali kötelessége.

Felmerült az a kérdés is, nem forog-e fenn *csalás* büntette. Nem követett-e el Esküdt ténykedéseivel *csalást*?

Nincs megtévesztés, nincs károkozás. Az összes vádlottársak közül egyik sem állítja, hogy meg lett volna tévesztve, vagy hogy ilyen által kárt szenvedett volna. Mindegyikük tudta, hogy mit kap, miért fizet. És mindegyik megkapta azt, mit neki ígértek. De nem lett megtévesztve és nem szenvedett kárt a miniszter sem. Csak haszna volt belőle. Minden befolyt a pártkasszába. A sok milliárdnyi pénz csak nem maradt Esküdt zsebében? Annak az Esküdtnek zsebében, aki még a kaucióhoz szükséges pénzt sem tudta a magából letenni.

Csalásról beszélni itt? A mangalicát tévesztették volna meg és csalták volna fondorlatos módon kukoricazsomborral a vályúhoz? De különben erre vád sincs. Tettazonosságról rjedig nem lehet szó. Az egyiknél a végrehajtási cselekmény ígéret vagy jutalom elfogadása, a másiknál megtévesztés *lucri faciendi causa*.

Nem lát a mélyen tisztelt Vádhatóság Esküdt eljárásában *zsarolást* fennforogni. Én sem. Nincs fenyegetés, nincs megfélemlítés. De nem is panaszkodtak ilyenről vagy arról, hogy ilyenek hatása alatt tőlük valamit elvettek volna.

Sikkasztás sincs. Kinek a pénzét, kinek kárára sikkasztotta volna el Esküdt?

Egy kép elevenedik fel lelki szemeim előtt. Az egyetemen vagyunk. Néhai nagy tanítómesteremnek, Szilágyi Dezsőnek szavát hallom. Annak a nagy államférfiúnak, kinek mély politikai képességénél tán csak büntetőjogi szaktudása nagyobb. Tréfás kérdést tesz fel: „Két vendég ül egymás mellett a kávéházban. Az egyik fizet és a borralalót otthagyja tálcáján. Távozása után a másik ezt a saját tálcájára teszi. Mit követett el?”

Sikkasztásnak mondja az egyik, lopásnak a másik, csalásnak a harmadik.

Szilágyi csak néz. Mosolyogva rázza fejét. Nagy hallgatás. Végre megszólal: „Sem nem *lopás*, sem nem *sikkasztás*, sem nem *csalás*, *határtalan szemtelenség*”.

így vagyunk a jelen esettel is.

Nincs vesztegetés, nincs csalás, nincs zsarolás, vagy sikkasztás. Köztisztviselői jelleget, hivatali hatáskört bitorolt Esküdt. A terhére rótt megvesztegetés büntetében azonban bűnösnek ki nem mondható.

Meg van most már és meg kell is, hogy végső tényként ezt megállapítsuk.

Esküdt nem volt köztisztviselő, ilyen hatásköre nem volt. De nem volt közmegbízata sem.

Ha Esküdtnek hivatalos hatásköre a kérvények referálása volt, ha hivatalos kötelességét ez képezte, hogy a való igazat megmondja, hogy ki az, aki a miniszter elé terjesztett kérvények kedvező elintézését javasolja s ha a kérvény tényleg ehhez képest lett elintézve, úgy elsősorban nem Esküdt volt az, aki kötelességét megszegte.

És akkor nagyon is meg tudjuk érteni a miniszterelnököt, aki tanúképen kihallgattatván, itt a főtárgyaláson a vonatkozó kérdésekre kijelentette, hogy a földművelésügyi miniszter úr, ha *másért* nem, *politikai* felelősséggel tartozik azért, amiért Esküdtet a földművelésügyi minisztériumba bevitte és ott alkalmazta. Én azt hiszem, nemcsak ezért, de *másért* is tartozott és nemcsak politikai, de más felelősséggel is.

Zárlati kérelmet is terjesztett elő a mélyen tisztelt Vádhatóság.

Milyen címen kéri? Neki ehhez joga nincsen. Nincs ke-
reshetősége. Ő nem képviselheti a kincstárt.

De félre már most ezzel az egész *jogi* játékkal.

Beszédem végéhez érek.

Vádbeszédét a mélyen tisztelt Vádhatóság igen tisztelt képviselője azzal végezte, hogy felhívta Esküdtet, tisztázza a minisztert a vele szemben felhozott alaptalan rágalmaktól. Ismerje be töredelmesen bűnét és azt, hogy abban egyedül ő a bűnös. Mondja meg végre az igazat. Verje a mellét: „Mea culpa, mea maxima culpa í” Mossa tisztára végre gazdáját, annak emlékét. Itt az utolsó pillanat.

Mélyen tisztelt bíróság! Magam is ezt mondom. Ugyanezt a felhívást intézem én is őhozzá. Ha tényleg igaz, hogy ő eddig valótlanul mondott, hogy alaptalanul vádolta meg gazdáját, ha ő egyedül követte el a terhére rótt üzemeket és büntetendő cselekményeket, tegyen eleget nyomban az ügyészi felhívásnak.

De ha nem, ha igaz, amit mondott, ezt meg ne merje tenni, hadd tudja necsak ő, hanem az egész világ azt, ami drágább magánál az életnél, de több a halott emlékénel is, —

a tiszta, a teljes igazságot. Mert élők és holtak fölött áll az igazság!

Tacitusi idöket élünk. Sötét van. Tisztán akarunk látni. Lelkünk sóvárogva szomjúhozza a világosságot. Fiat lux! Kívül az ellenség, benn a pártviszály. Ebben az épületben az egyik oldalon a személy-, a másikon a vagyonbiztonság elleni merénylet képezi ítélkezés tárgyát. Az egyik oldalon a bomba, a másikon a megvesztegetés. Ott a Huszár Csaba, itt Molnár Tóth, a Kúrián a Károlyi-per.

Ennek az áldatlan állapotnak korcsterméke ez a per, amelyben meg kell találni az igazságot, hogy végre megtisztuljon a közélet.

E teremben, az igazságszolgáltatás ezen szent templomában az igazságot keressük, a tiszta, a teljes igazságot.

Ennek az igazságszolgáltatásnak vagyok én is egyik szerény papja.

Ennek a szolgálatában vagyok én most is itt.

Itt töltöttem egy egész életet, ide jövök vissza és újból is vissza és maradok és ki is tartok mindvégig, mindaddig, amíg a halál meggémberedett ujjaim közül a tollat ki nem csavarja, míg annak hűvös szele elkékülő ajkaimról az utolsó sóhajomat el nem szívja és hirdetni fogom és tanítani fogom, letett hitemhez híven, magasztos hivatásomnak megfelelően, azt, amiért eddig is éltem, és aminek jegyében óhajtom, hogy annak idején az örök ítélőszék elé állhassak: *Egy az Isten, örök az igazság!*

Ítéletet kérek!

A büntetőtörvényszék *Töreky-tanácsa Esküdt* Lajost megvesztegetés büntette címén öt évi fegyházra ítélte, s ezt az ítéletet a Tábla és végső fokon a Kúria is helybenhagyta.

TARTALOM.

	Oldal
Előszó	3
Bombaper.....	5— 32
<i>Kéler Béla dr.</i> kir. főügyész helyettesnek vádbeszéde a többrendbeli gyilkossággal és más bűncselekmények miatt vádolt Márfly József és társai bűntudatában	6
<i>Hindy Zoltán dr.</i> védőbeszéde a bomba-perben.....	20
Rákosi-Vági kommunista-per	55— 75
<i>Miskolczy Ágost</i> ügyész-ségi alelnök vádbeszéde Rákosi Mátyás és társai kommunista bűntudatában.....	53
<i>Győry Ákos dr.</i> védőbeszéde a Rákosi—Vági-perben	49
Frank-per	74—189
<i>Strache Gusztáv dr.</i> főügyész, budapesti kir. ügyész-ség elnökének vádbeszéde a frank-perben.....	74
<i>Csemayvánszky Aladár dr.</i> ny. kir. kúriai bíró, ügyvéd védőbeszéde a frank-perben	124
<i>Gál Jenő dr.,</i> Nádosy Imre ügyvédjének védőbeszéde a frank-perben.....	150
<i>Vargha Ferenc dr.</i> koronaügyész beszéde a frank-per kúriai tárgyalásán	170
Neumann és Társai családi bűntudat	190—280
<i>Timkó Zoltán dr.</i> koronaügyész helyettes (akkor főügyész- helyettes) vádbeszéde a Neumann-féle családi bűntudatban.....	190
<i>Dési Géza dr.</i> védőbeszéde a Neumann-féle családi bűn- tudatban	250
<i>Aczél Imre dr.</i> koronaügyész helyettes vádbeszéde a bolsevik népbiztosok bűntudatában	284
<i>Baracs Marcell dr.</i> védőbeszéde Beniczky Ödön védelmében	338
<i>Bernolák Nándor dr.</i> védőbeszéde a gyilkossággal vádolt K. J. ügyében	355
<i>Bródy Ernő dr.</i> védőbeszéde az Egyenlőség perében.....	
1. <i>Gonda Béla dr.</i> védőbeszéde izgatással vádolt Berzeviczy Gi- zella ügyében.....	373

<i>Györky Imre dr.</i> védőbeszéde a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló vétség és kormányzósértés vétsége miatt vádolt Tolnai Árpád ügyében.....	378
<i>Káldor Gyula dr.</i> védőbeszéde Sonnenberg Paula védelmében.....	383
<i>Király Aladár dr.</i> védőbeszéde izgatás büntetével vádolt Kuszkó István ügyében.....	595
<i>Lénárt Béla dr.</i> védőbeszéde a Molnár—Tóth gyilkossági per- ben, Kanozsay Dezső érdekében.....	404
<i>Lengyel Zoltán dr.-nak, Sztankovszky Tibor ügyvédjének</i> védőbeszéde a Tisza-perben.....	421
<i>Morócza Dénes dr.</i> főügyészhelyettes vádbeszéde a Tisza-perben.....	445
<i>Polónyi Dezső dr.</i> védőbeszéde a gyilkosság kísérletének bűn- tettével vádolt Kovács Gyula érdekében	448
<i>Sándor László dr.</i> védőbeszéde Frereich Ernő védelmében.....	460
<i>Vámbéry Rusztem dr.</i> védőbeszéde Szász Zoltán bűnügyében.....	488
<i>Váry Albert dr.</i> koronaügyészhelyettes vádbeszéde Cserny Jó- zsef és társai kommunista bűnügyében.....	504
<i>Weiss Ödön dr.</i> ügyvéd védőbeszéde az Esküdt-perben	561